

ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΣ.

MON. HUNG. HIST., VOL. XXI, 1re Partie.

B.V. 3125

FK 4080A.871-1

FELSŐMAGYARORSZÁGI MÚZEUM

911/90

Institut für Ethnographik
und

Volkskunde

der Universität München

ΕΠΙΣΤΟΛΗ,

Πρὸς τὸν Μέγιστον Αὐτοκράτορα, περιέ-
χουσα τὸν σκοπὸν τοῦ βιβλίου (καὶ τὰ ἐν
αὐτῷ ἱστορούμενα κατ' ἐπιτομὴν) ¹, καὶ τὴν
αἰτίαν δηλοῦσα τῆς ξυγγραφῆς.

1) Τὰ διὰ μέσου τιθέμενα τῶν παρενθέσεων ὅλης τῆς ἐπιστολῆς
εὐρίσκονται ἐν τῷ ὑπὸ Τισσεντορφίου ἐκδοθέντι ἀπογράφῳ, μακρο-
τέρῳ μὲν, ἀλλὰ καθειργμένῳ ἐν μόνῃ τῇ ἐπιστολῇ. Τῆς ξυγγραφῆς
αὐτῆς οὐχ ὑπάρχει ἄλλος ἀπόγραφος ἢ ὁ τοῦ Σεραγίου, νῦν ἐκδοθεὶς
ὑπ' ἐμοῦ.

Αὐτοκράτορι μεγίστῳ, βασιλεῖ βασιλέων, Με-
χεμέτι, εὐτυχεῖ, νικητῇ, τροπαιούχῳ,
Θριαμβευτῇ, ἀηττήτῳ, κυρίῳ γῆς καὶ Θα-
λάσσης, Θεοῦ Φελέματι, Κριτόβουλος νη-
σιώτης, δοῦλος τῶν δούλων τῶν σῶν ²⁾).

§ 1.

Πολλῶν καὶ μεγάλων ἔργων αὐτουργὸν ὄντα σε ὄρων, ὃ
μέγιστε αὐτοκράτορ, καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων, τῶν πάλαι φημι
στρατηγῶν τε καὶ βασιλέων κρατούντων ³⁾, οὐ μόνον Περσῶν
τε ⁴⁾ καὶ Ἑλλήνων ἐπὶ τε δόξῃ καὶ ἀνδρίᾳ ⁵⁾ καὶ στρατι-
γικῇ ἀρετῇ οὐδ' ἴσον ⁶⁾ ἐξεῖναι καὶ παραβάλλειν, οὐ δίκαιον
ὥθην, ἐκείνους μὲν, καὶ τὰ ἐκείνων ἔργα καὶ πράξεις, ἐξ
ἐκείνου μέχρι καὶ νῦν τῇ διαδοχῇ τοῦ χρόνου παραδοθέντα
ταῖς Ἑλληνικαῖς ἱστορίαις καὶ ξυγγραφαῖς, ᾄδεσθαι καὶ
θαυμάζεσθαι παρ' ἅπασι ⁷⁾, καὶ μνήμης εἰς αἰῶνα ἀπολαύειν,
σὲ δὲ, τοιοῦτον ὄντα καὶ τηλικοῦτον, πάσης τε σχεδὸν τῆς

2) Τισσεντόρφιος ἀντὶ τοῦ: δοῦλος—σῶν, λέγει: δοῦλος εὐτελής.—

3) T. κρατοῦντα.—4) T. Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων γενῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ
Ῥωμαίων τε καὶ Ἑλλήνων.—5) T. ἀνδρείᾳ καὶ φρονήσει.—6) T. ὅσον
[κατάδηλον λέξεως ἢ τοῦ τυπογράφου σφάλμα] προσυπάκουε τὸ μόνον.—7)
T. παρὰ πᾶσι.

ὕφ' Ἡλίου κρατοῦντα καὶ λαμπροῖς καὶ μεγάλοις σεμνυνόμενον ἔργοις, εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, ἀμάρτυρον ἔχειν τὴν ἀρετὴν καὶ τὰ μέγιστα 8) καὶ κάλλιστα τῶν ἔργων τῶν σῶν ὥς περ τινὰ τῶν ἀφανῶν καὶ ἀδόξων οὐδεμίας γούν μνήμης [H fol.] ἢ ξυγγραφῆς ἐλληνικῆς ἀξιῶσαι τοὺς νῦν, ἀλλ' ἑᾶσαι ταῦτα λήθης παραδοθῆναι βυθοῖς· καὶ τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἔργα, σμικρά τε ὄντα καὶ κατ' οὐδὲν ἐπεικίότα τοῖς σοῖς, πολὺ τοι ἐπιφανέστερα καὶ ἐπικυδέστερα 9) εἰς ἀνθρώπους, ἔνεκά γε Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἑλλήνων ἱστορίας γενέσθαι, τὰς δὲ σὰς πράξεις, μεγίστας τε οὕσας, καὶ κατ' οὐδὲν ἀπεικικίας τῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνης, καὶ τῶν κατ' ἐκείνον στρατηγῶν τε καὶ βασιλέων, μὴ Ἑλληνικῶς εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐκδοθῆναι, μηδὲ τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ παραδοθῆναι εἰς ἔπαινον μὲν ἀγῆρω καὶ τιμῇ τοῦ κατορθωκότος.

§ 2.

Καίτοι σύ γε μόνος βασιλέων, ἡ κομιδῇ σὺν ὀλίγοις, ἔργα συνήψας, καὶ λόγους, καὶ φιλοσοφίαν, καὶ βασιλείαν· ὁ αὐτὸς ὢν βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τε μαχητής. Διὸ δὴ καὶ προσῆκόν τε ἅμα καὶ δίκαιον ἔδοξε τῇ σῇ ἀγαθῇ τύχῃ θαρσῆσαντι 10), τὸν παρόντα πόνον ἀναδέξασθαι, καὶ τὰς σὰς ἀριστείας καὶ πράξεις πολλῶν τῶν ἄλλων διαφερούσας, κατὰ τε πλῆθος καὶ μέγεθος, ὡς οἶόν τε μοι, ἐλληνικῇ ξυγγραφῇ παραδοῦναι.

8) T. τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα.—9) T. ἐπικηδέστερα « καὶ τοῦτο σφάλμα τοῦ τυπαγράφου εἶναι δοκεῖ· ἐπικηδέσις » γὰρ ἐστὶ τὰ τοῦ « κήδους » τοῦ « ταφου, » τῆς ἐκφορᾶς· « ἐπικυδής » δὲ ἐστὶν τὰ τοῦ κύδους· τὰ « κυδάλιμα, » ἢ τὰ « κύδιμα.—10) T. θάρρῃσαντι.

§ 3.

Ἴσως μὲν γὰρ καὶ πολλοὶ τῶν ἐλλογίμων Ἀράβων 11) τε καὶ Περσῶν, ἀκριδέστερον ἀναγράψουσι ταύτας, καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς 12) παραδώσουσιν· ἐπιστάμενοί τε καλῶς καὶ παρηκολουθηκότες τοῖς ἔργοις· οὐδὲν δὲ οἶον [III fol.] ἢ ἡ 13) τῶν Ἑλλήνων φωνή, μέγιστον ἔχουσα παρὰ πᾶσι τὸ κλέος, κάκεινα μὲν Πέρσαις καὶ Ἀραψιν 14) ἔσται γνώριμα μόνοις, καὶ τοῖς τὴν ἐκείνων ἐπαΐουσι γλῶτταν 15). Ταῦτα δὲ, οὐχ Ἑλλησι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐσπερίοις ἅπασι τῶν γενῶν, καὶ δὴ καὶ τοῖς ἐξω στηλῶν, καὶ τοῖς τὰς Βρετανικὰς νήσους οἰκοῦσι, καὶ πολλοῖς ἄλλοις, κοινή τις ἔσται φιλοτιμία καὶ θαῦμα, εἰς τὴν ἐκείνων γλῶτταν ἐρμηνευθέντα, φιλέλλησί τε οὔσι καὶ τὰ τοιαῦτα σπουδαίοις.

§ 4

Ὁ δὴ με καὶ μᾶλλον ἐπῆρε πρὸς τοῦτο, πολλοὺς ἐξείνολογιζομένῳ καὶ κριτὰς, καὶ μάρτυρας τῆς ἐμῆς ξυγγραφῆς.

Τοίνυν, ὦ μέγιστε αὐτοκράτωρ 15α), πολλὰ πονήσας 16) ἤδη, οὐδὲ γὰρ αὐτὸς τοῖς ἔργοις παρῆν 17), ἵνα δὴ καὶ τὸ ἀκριβὲς τούτων εἰδείην 18). ἀλλ' ἱστορῶν τε ἅμα καὶ πυνθανόμενος τῶν εἰδότων, καὶ ὥς ἐνῆν ἀκριβῶς

11 καὶ 14) Κατὰ τὸν ἀπόγραφον τοῦ Σεραγίου: «Ἀράβων» καὶ «Ἀραψιν».—12) Ὁ αὐτόγραφος τοῦ Σεραγίου ἐν «χειλεὶ τοῦ χάρτου, παραγράφει «μεθ' ἔξην,» Τ. «ἐφεξῆς.»—13) Τὸ «ἡ» οὐχ ὑπάρχει ἐν τῷ τοῦ Σεραγίου.—15) Τ. ἐπαίουςι τῆς [COFF. τήν] ἐκείνων φωνῆς [COFF. φωνήν.—15α) Τ. «αὐτοκράτωρ.»—16) Τ. μογήσας.—17) Τ. ἐπίστην.—18) Ὁ τοῦ Σεραγίου ἐν χειλεὶ τοῦ χάρτου «εἰδέναι ἔχοντι.»

ἐξετάζων, ξυνέγραψα 19) τουτί 20) τὸ βιβλίον, ἐν πέντε τμήμασι διελών 21), ἀρχὴν τῆς ξυγγραφῆς ποιησάμενος, ἥνπερ καὶ αὐτὸς ἐποιήσω τῆς βασιλείας, ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην τὸ πρῶτον διαβάς, μεταστάντος σοι τοῦ πατρός.

§ 5.

Περιέχει δὲ, τὸν τε πόλεμον Ῥωμαίων καὶ τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν· τὰ τε τῆς Αἴνου, καὶ τῶν Φωκέων, καὶ δὴ καὶ τῶν Τριβαλλῶν ὡς ἐπράχθη· καὶ τὴν ὅλην τούτων καταστροφὴν καὶ δουλείαν· ἔτι δὲ, τὴν εἰς Πελοπόννησον πρώτην καὶ δευτέραν ἐσβολὴν 22) τοῦ Βασιλέως 23) καὶ ὡς ὑπηγάγετο 24) πᾶσαν, καὶ [IV fol.] τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις ἐχειρώσατο, τὰς μὲν ὁμολογίᾳ, τὰς δὲ καὶ πολέμῳ, ἰσχυρωτάτας τε οὖσας καὶ λόγου ἀξίας, Κόρινθόν τε φημί καὶ Σπάρτην καὶ Τεγέαν, καὶ Πάτρας τῆς Ἀχαΐας· καὶ φρούρια ἐξείλε πλεῖστα καὶ ἐρυμνότατα καὶ κατέστησε πᾶσαν τὴν Πέλοπος φόρου ὑποτελῆ 24α)· τὴν τε εἰς τὴν Ἰλλυρίδα πρώτην ἐσβολὴν καὶ δῆωσιν ταύτης, καὶ λίαν ἔλασιν ὅτι γε πλείστην 25). Πρὸς δὲ τούτοις, τὰ τε 26) κατὰ Σινώπην καὶ Τραπεζοῦντα, πόλεις μεγάλας τε καὶ εὐδαίμονας καὶ βασιλεία οὖ-

19) T. ξυνέταχα.—20) T. τοῦτο.—21) Οὕτως προστίθει ὁ τοῦ Σεργίου ἐν χεῖλει· ὁ Τισσεντόρφιος δέχεται τοῦτο ἐν τῷ στίχῳ, οὔτι λέγων περὶ τούτων.—22) T. εἰσβολήν.—23) T. οὐκ ἔχει.—24, 24α) T. ἀντὶ τοῦ « ὑπηγάγετο ὑποτελῆ » ἔχει· « ἐχειρώθη πᾶσα καὶ αἱ ἐν αὐτῇ πόλεις καὶ τὰ φρούρια καὶ κατέστη φόρου ὑποτελῆς » παρὰ τὴν ἄδειαν συντομώτερος τοῦ ἐμοῦ ἀπογράφου.—25) « Τὴν τε—πλείστην » παραλείπει ὁ τοῦ T.—26) T. προσέτι δὲ τὰ.

σας 27), καὶ ὡς παρεστήσατο ταύτας 28) ὁμολογία, καὶ πᾶσαν τὴν ἔξω χώραν αὐτῶν ἐχειρώσατο 29).

§ 6.

Ἔτι 30) γε μὴν τὴν ἐπάναστασιν Δράκουλι καὶ Γετῶν ἀποστασίαν, καὶ τὴν εἰς τὴν [γῆν] αὐτῶν εἰσβολὴν τοῦ Βασιλέως, καὶ καταστροφὴν καὶ δουλείαν σφῶν, καὶ ὡς κατέστη κύριος τούτων Ὁράδος, παρὰ τοῦ Βασιλέως, ἀπελαθέντος Δράκουλι τοῦ ἀδελφοῦ (τ. αδ. additur in marg.) τὴν τε Μιτυλήνης καὶ Λέσβου ἄλωσιν πάσης, νήσου μετὰ γε τὰς πρώτας μιᾶς δὴ τῶν ὀνομαστῶν καὶ πάνυ γνωρίμων ἐπὶ τε δόξῃ καὶ μεγέθει καὶ δυναστείᾳ καὶ πλούτῳ· ἔτι δὲ τὴν εἰς Δαλμάτας καὶ Βόστρους καὶ Παίονας πρώτην καὶ δευτέραν εἰσβολὴν, καὶ ὡς ἐχειρώθη πᾶσα ἡ (γῆ;) τούτων καὶ κατεστράφη, πολίσματά τε ἔάλω καὶ φρούρια ὀλίγου δεῖν τριακόσια, καὶ οἱ τούτων ἡγεμόνες ἐλήφθησαν. Πρὸς δέ γε τὴν εἰς Ἰλλυριοῦς, τοὺς ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ, [πρώτην καὶ] 31) δευτέραν εἰσβολὴν, καὶ τὴν τούτων καταστροφὴν· τὸν τε πενταετῆ πόλεμον Ἐνετῶν, καὶ τὴν τούτων πρώτην καὶ δευτέραν ἦτταν ἐν Πελοποννήσῳ παρὰ τῶν Σατραπῶν, καὶ ὡς ἐστόρεσε τὸ τούτων φρόνημα [Βασιλεύς].

§ 7.

Πρὸς δέ γε 32) οἰκοδομὰς ἐν τῇ πόλει λαμπράς τε καὶ

27) « Ἀντὶ τοῦ μεγάλας—οὔσας » Τ. λόγου ἀξίας καὶ τῶν ὀνομαστῶν.—28) Τ. καὶ ὡς προσεχώρησαν αὐται.—29) Τ. καὶ πᾶσα ἡ τούτων ἔξω χώρα, καὶ κατήκους γέγονε τῷ βασιλεῖ. »—30) Ὁλος ὁ παράγραφος 6 ὑπάρχει μόνον ἐν τῷ ἀπογράφῳ τοῦ Τισσεντορφίου, καὶ αὐτὸν ἀπλῶς καὶ ἀκριβῶς ὡς περ ἔχει, οἰδομεν, ἀλλὰ ἡ συγγραφή αὐτὴ περιέχει καὶ τὰ ἐν τούτῳ τῷ παραγράφῳ ἐπιτόμως ἐπαγγελθέντα.—31) Τοῦτο περιττὸν ἐστίν.—32) Τ. πρὸς δὲ τούτοις.

πολυτελείς 33) νεῶν τε καὶ νεωρίων καὶ βασιλείων καὶ ἀγορῶν καὶ 34) στοῶν καὶ λουτρῶν, καὶ δὴ τειχισμόν τε καὶ συνοικήσεις φρουρίων καὶ πολισμάτων πάνυ χρησίμων καὶ ἀναγκαίων, τόν γε κατὰ τὸν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ Χερωννήσου (sic!) πορθμόν, καὶ τὸν τοῦ Βοσπόρου, καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα τοιαῦτα. Καὶ δὴ καὶ 35) δημηγορίας τῶν πάνυ σπουδαίων τοῦ αὐτοκράτορος 36), χρόνου τὸ 37) πλῆθος ἐν οἷς 38) ταῦτα ἐγένετο 39), ἔτη ἑπτὰ πρὸς τοῖς δέκα.

§ 8.

Ταῦτα δὴ πάντα ξυγγραψάμενος (in margine: ξυναγαγών) τε καὶ ἀφηγησάμενος ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ 40) πέμπω τοίνυν 41) τοῦτο 42) τῇ βασιλικῇ σου ἐπιστασίᾳ καὶ σοφίᾳ, δοκιμασθόμενόν τε καὶ κριθησόμενον· καὶ μὲν τὸ 43) γενναῖον εὐρεθῇ παρ' αὐτῷ τῇ τε ἀληθείᾳ ξυμβαῖνον, καὶ τῶν σῶν ἔργων ἐφάμμιλλον, τῇ τε βασιλικῇ κυρωθεῖη ψήφῳ, χάριν τε ὁμολογήσομεν τῷ τε Θεῷ καὶ σοί, Βασιλεῦ, τοιαύτην ὕλην ἡμῖν παρασχόντι ταῖς ἀρίσταις τῶν πράξεων, εἰς ἐπίδειξιν τῶν ἡμετέρων λόγων, καὶ ἅμα θαρρόυντες, πρὸς ὅλον τὸν ἐξῆς ἀγῶνα ἀποδυσόμεθα, καὶ μετὰ χαρᾶς πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ἔργων χωρήσομεν, ἃ σὺν Θεῷ σοι πεπράξεται,

33) « τε καὶ πολυτελείς » παραλείπει ὁ T.—34) Στοῶν... τοιαῦτα « οὕτως ἔχει » ἐν τῷ T. Ὁ αὐτόγραφος τοῦ Σεραγίου ἔχει πολὺ συντομώτερον τὰ ἐφεξῆς: « φρουρίων τὰ τε ἄλλα, τῶν ἔργων ἐξῆς ὁ β. ἐπράχθη πάντα. »—35) T. λείπει.—36) T. βασιλέως.—37) T. τε.—38) Οὕτως ὁ T. φαίνεται σφάλμα τι· τάχα « ἐν ᾧ. »—39) « ἐν—ἐγένετο » ταῦτα ἐστὶν τοῦ T. καὶ ὁ ἐμὸς παραλείπει.—40) « Ταῦτα—βιβλίῳ » οὕτως ὁ T., ὁ ἐμὸς παραλείπει ταῦτα.—41) Οὕτως ὁ ἐμὸς· T. παραλείπει.—42) « Τοῦτο » T. μόνος.—43) τι T.

πυθόμενοι 44) δὴ μόνον, καὶ πολλὰ τῶν σφόδρα ἀναγκαίων ἀγνοουμένων ἡμῖν δι' ὃ δὴ καὶ ἐς δεῦρο τὴν ὅλην ξυγγραφὴν ἀνηρτήσαμεν 45).

§ 9.

Εἰ δὲ φανῶσιν οἱ ἡμέτεροι λόγοι πολλῶ τῶν σῶν ἔργων ὄντες καταδεέστεροι καὶ πρὸς τὸ μέγεθος τούτων οὐκ ἐξικνούμενοι, ὃ πᾶσα παθεῖν αὐτοὺς ἀνάγκη, τό τε βιβλίον ὡς ἀχρεῖον ἀποδοκιμασθῆ, τηνικαῦτα δὴ καὶ αὐτὸς, πόρρωθεν προσκυνήσας καὶ σιωπὴν ἀσπασάμενος, ἑτέροις παραχωρήσω τῆς ἱστορίας, πολλῶ τὰ τοιαῦτα ἐμοῦ βελτίωσιν 46).

—Ο—

44) ἀ—πεπράζεται T. μόνος.—45) « δι' ὃ—ἀνηρτήσαμεν » ὁ ἐμὸς μόνος.—46) T. « βελτίωσι. »

ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΣ.

ΒΙΟΣ

ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ Β'.

ΤΜΗΜΑ Α.'

ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΥ ΞΥΓΓΡΑΦΗΣ 1) ΙΣΤΟΡΙΩΝ Α',

Περιέχον 2) τήν τε ἀρχήν τῆς βασιλείας Μεχεμέτου 3) μεγίστου αὐτοκράτορος, καὶ πάροδον εἰς αὐτήν, ἔργα καὶ πράξεις αὐτοῦ, τειχισμὸν τε τοῦ ἐν Βοσπόρῳ νέου φρουρίου, πόλεμόν τε τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλωσιν ταύτης. Χρόνου πλῆθος ἔτη τρία, (1451—1453 μετὰ Χριστόν.)

4—3) Αἱ ὑποθέσεις τῶν τμημάτων καὶ τῶν κεφαλαίων ταύτης τῆς ξυγγραφῆς χρώματι πορφυρέῳ γεγραμμέναι πλῆθος σφαλμάτων ὀρθογραφίας ἐν τῷ τοῦ Σεραγίου αὐτογράφῳ ἔχουσαι, φαίνονται ἄλλης χειρὸς ἢ τοῦ Κριτόβουλου αὐτοῦ, διόπερ ταῦτα τὰ σφάλματα ἐπανορθοῦμεν.

1) Αὐτόγραφος « συγγραφῆς) Κριτόβουλος « ξυγγραφῆς » ἐγγράφει ἄν.—2) Αὐτόγρ. « περιέχων. »—3) Αὐτόγρ. « Μεχεμετε. »

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ Β'

ΤΜΗΜΑ Α'.

Περὶ τῶν αἰτιῶν 4) τῆς ξυγγραφῆς 5). (σελ. 1)

§ 1.—Κριτόβουλος, ὁ Νησιώτης, τὰ πρῶτα τῶν Ἰμβριωτῶν, τὴν ξυγγραφὴν τήνδε ξυνέγραψε, δικαιώσας μὴ πράγματα οὕτω μεγάλα καὶ θαυμαστά ἐφ' ἡμῶν γεγονότα, μεῖναι ἀνήκουστα· ἀλλὰ ξυγγραψάμενος, παραδοῦναι ταῖς μεθ' ἡμᾶς γενεαῖς· ὥς μήτε ἔργα γενναῖά τε καὶ ἀξιαφήγητα, καὶ τῶν παλαιῶν λειπόμενα μηδενός, τῷ χρόνῳ καλυφθέντα, ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθεῖν, μήτε οἱ γεγονότες εἰς ὕστερον, τὰ μέγιστα ζημιωθεῖεν, τοιαύτης ἀμοιρήσαντες ἰσορίας τε καὶ μαθήσεως· καὶ οἱ ταῦτα δὲ πράξαντες, ἔχωσί τι μνημεῖον κάλλιστον εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, τῆς σφῶν αὐτῶν ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς, ἐκ τῆςδε τῆς ξυγγραφῆς καὶ τῆς τῶν ἔργων ἀποδείξεως.

§ 2.—Ἐδόκει δέ μοι καὶ διὰ τόδε οὐχ ἥκιστα, ἀναγκαῖα εἶναι ἥδε ἡ νῦν ξυγγραφή. Τὰ μὲν γὰρ παλαιὰ τῶν

4) Αὐτόγραφος: περὶ τὰς αἰτίας.—5) Αὐτόγρ.: συγγραφῆς.

ἔργων, πρεσβύτατα ὄντα, καὶ μέγιστα, δυσπαράδεκτά πως ἐστὶ, καὶ εἰς ἀκοὴν ἔρχεται μόγις, τῷ χρόνῳ ὥσπερ γηράσκοντα (σ. 2) καὶ διαπιστούμενα· ἢ τῷ γε πολλῷ τῆς μνήμης συνεθισμῷ καὶ καταφρονεῖται. Πᾶν γὰρ τὸ πλεονάζον εἰς κόρον ἔχει· κόρος δὲ ἀηδίας φέρει· τὰ δὲ νῦν, καινὰ τε ὄντα καὶ προσεχῆ, καὶ ὡς γνώριμα, εὐπαράδεκτά τε ἐς καὶ κατέχεται· καὶ ὡς προσεχῆ μᾶλλον θαυμάζεται, καὶ τοσοῦτο μᾶλλον, ὅσω καὶ μᾶλλον διαφέροντά ἐστι, καὶ τὴν πίστιν ἔχοντα τῷ σαφεῖ καὶ γνωρίμῳ, χαίρόντων τε τῶν ἀνθρώπων ὡς τὰ πολλὰ τοῖς καινότεροις τῶν ἔργων, καὶ τοῦτοις μᾶλλον ἐθελόντων ἔπεσθαι.

§ 3.—Διὰ ταῦτα καὶ ἕτερα τοιαῦτα, ἀναγκαῖα μοι κατεφάνη εἶναι ἢδε ἡ ξυγγραφή, ἔργα τε γὰρ δὴ μεγάλα καὶ θαυμαστά, ἐν τοῖς νῦν καιροῖς, καὶ τόδε ἐπράχθη, οἷα τὸ παλαιὸν ἐν Ἑλλήσι καὶ βαρβάροις, προσέτι δὲ καὶ ἀνδρίας τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν. Ἀρχὴ τε κατελύθη, μεγίστη δὲ καὶ πρεσβυτάτη ὧν ἴσμεν, οὐκ ἐν πολλῷ 6) χρόνῳ καταπολεμηθεῖσα, ἢ τῶν Ῥωμαίων. Κίνησις τε μεγίστη δὴ πάντων γέγονεν αὕτη, καὶ μεταβολὴ πραγμάτων οὐ τῶν τυχόντων.

§ 4.—Γράψω δὲ καθ' ἕκαστα ὡς ἐγένετο ἀκριβῶς, τοὺς τε λόγους ξυναρμόζων τοῖς ἔργοις, τὰ τε ἔργα, μηδαμῶ τῶν καιρῶν ἀποδιῶστας, ἐν τε τοῖς προσώποις καὶ τοῖς καιροῖς τὴν γεγενομένην τάξιν μετὰ τοῦ προσήκοντος σώζων, καὶ διὰ πάντων τ' ἀληθοῦς πλεῖστον λόγον ποιούμενος.

§ 5.—Τὰ μὲν οὖν πρὸ ἡμῶν, καὶ ὅσα εἰς τοὺς ἄνω χρόνους (σελ. 3) ἔχει τοῦδε τοῦ γένους, καὶ ὅσα οἱ ἐξ ἐκείνων

6) Ἐν χεῖλει λέγεται· ὀλίγῳ προπετὲς διανόρθωμα φαίνεται· τάχα τὸ ὀλίγῳ ἀντὶ τοῦ· οὐκ ἐν πολλῷ.

μέχρις ἡμῶν διαδοχῇ προσεχῇ καταγόμενοι βασιλεῖς αὐτῶν κατὰ καιροὺς ἔπραξαν ἔργα γενναῖα καὶ θαυμαστά, καὶ πολέμους οὓς ἐπολέμησαν, καὶ νίκας ἃς ἐπέξηλθον, δι' ὧν τὴν τῶν Ῥωμαίων μεγάλην ἀρχὴν, τοῦ χρόνου προϊόντος, κατὰ μικρὸν, ἐταπεινώσαν τε καὶ εἰς τόδε κατήγαγον, ἕως ἐχειρώσαντο πᾶσαν καὶ καθεῖλον τελείως, τὰ δὲ τοιαῦτα, πολλοῖς τε εἴρηται πρὸ ἡμῶν· καὶ ἡμῖν εἰς τὸ παρὸν, οὐ σκοπὸς περὶ τούτων διεξιέναι, οὐδὲ τῆς παρουσίας ὕλη νῦν ξυγγραφῆς.

§ 6.—Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς ὕστερον, Θεοῦ διδόντος, ἐν ἄλλοις βιβλίοις συντάξομεν, ἰδίαν ξυστησάμενοι πραγματείαν, ἀκριβῶς οὖν μνησθέντες, τῶν τε καιρῶν, τῶν τε πραγμάτων, τῶν τε καλῶς ἐπεξεργασμένων αὐτά.

§ 7.—Εἰ γὰρ καὶ πολλοὶ περὶ τούτων εἰρήκασιν, ἀλλ' οὐ κατὰ τάξιν, οὐδὲ καλῶς τε καὶ ὥς ἔδει τὴν ἱστορίαν ξυνέθεσαντο 7). ἀλλ' ὥς ἂν ἐπῆλθεν αὐτοῖς, ἢ κατὰ τὸ δοκοῦν τῆς γνώμης, ἢ κατὰ τὸ ξυμβαῖνον τῆς μνήμης· ἢ τῆς τῶν πραγμάτων πείρας ἤργοντο, τῆς δ' ἀκριβείας ὀλίγον ἐφρόντισαν· οὐκ οὖν οὐ περὶ τούτων ὁ λόγος ἡμῖν νῦν.

§ 8.—Ἀλλ' ὅπως τὰ τοῦ νῦν μεγάλου βασιλέως ἔργα Μεχεμέτου, μέγιστα τε ὄντα, καὶ μηδεμίαν ὑπερβολὴν τῆς πρὸ αὐτῶν καταλείποντα, ἰδίᾳ ξυγγραφῇ τε καὶ ἀφηγήσει τοῖς μεθ' ἡμᾶς παραδῶμεν, μίμημά τε καὶ σπάδασμα κάλλιστον τοῖς αἰρουμένοις τε καὶ ψυχῆς ἀνδρίαν ὑποφαίνουσι προθέντες αὐτά. Τοσοῦτον γὰρ οὗτος, οὐ μόνον τῶν ἄλλων, τοὺς πρὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς ἐκ γένους αὐτῶ βασιλεῖς, κατὰ τε ἀρετὴν καὶ ἀνδρίαν καὶ στρατηγίαν καὶ τύχην,

7) Τὸ «σα» ἐπιγεγραμμένον διανορθοῦντος τινός ἐστιν, τάχα τοῦ Κριτοβούλου αὐτοῦ.

καὶ τὴν τῶν πολεμικῶν ἐμπειρίαν ὑπερεβάλλετο, ὅσον ἐκεῖνοι, τοὺς πρὸ αὐτῶν τε καὶ κατ' αὐτοὺς γενομένους, τούτοις ἀπέκρυσαν.

Παραίτησις.

§ 9.—Παραιτοῦμαι δὲ, τοὺς τε νῦν, τοὺς τε χρόνῳ ὕστερόν ποτε ξυνεσόμενους τῇδε τῇ ξυγγαφῇ μηδεμίαν ἀβελτηρίαν ἢ κακοήθειαν καταγινῶναι ἡμῶν· εἰ, μήτε ξυναλγούντες ταῖς ἡμετέραις κακοπραγίαις, μήτε δὴ ταῖς τοῦ γένους βαρρούμενοι ξυμφοραῖς, προηγήμεθα ἀναγράφειν τε καὶ φανερώς ἐκπομπεύειν καὶ διασύρειν τὰ οἰκεία κακὰ, δέον ξυγκαλύπτειν μᾶλλον εἰς δύναμιν, καὶ μηδαμοῦ τοῖς πολλοῖς ἐκφορα καθιστᾶν.

§ 10.—Πρῶτον μὲν οὐχ ὥστε μέμψιν τινὰ περιᾶψαι τῷ γένει· οὐδ' ἐπὶ τῷ κακῶς εἰπεῖν τε καὶ διασύραι τὰ ἡμέτερα εἰς τόδε προήχθημεν· πόρρω γὰρ τοῦτο, καὶ τῆς παρούσης πραγματείας, καὶ τοῦ προκειμένου σκοποῦ, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ ἥθους ἡμῶν. Οὐχ οὕτω γὰρ ἡμεῖς ἀνάλγητοι καὶ πιχροὶ τὴν γνώμην, ὥστε (σελ. 5) πρὸς τοῖς οὐσι κακοῖς, ἀντὶ τοῦ συναλγεῖν μᾶλλον, καὶ κατηγορίαν προστρίβειν ἐθέλειν καὶ περιάπτειν τῷ γένει.

§ 11.—Ἐπειτα οὐδ' οὕτως εὐθήεις, ἢ διακρίσεως ἄμοιροι, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ὅλως ἐκτός, ὡς μήτε τὰς τούτων εἰδέναι τύχας τε καὶ μεταβολάς, μήτε τὸ ἄσατον καὶ ἀβέβαιον καὶ ἀνώμαλον, ἀλλ' ἐν τοσαύτῃ ξυγχύσει καὶ ἀταξίᾳ πραγμάτων, καὶ τοῖς κοινοῖς τῆς φύσεως ἀρρωστήμασι, παρὰ μόνου τοῦ ἡμετέρου γένους ζητεῖν τὸ ὑγιές

τε καὶ στάσιμον καὶ ὅλως ἀκίνητον, ὥς ἂν ἐξω τούτων παντάπασι ὄντος, ἢ κρείττονός τινος φύσεως, καὶ ἑυμμεταβάλλειν τοῖς ἄλλοις.

§ 12.—Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὥς ἐξ ὅτου γεγόνασιν ἄνθρωποι, τὰ τῆς βασιλείας καὶ τῆς ἀρχῆς οὐδ' ὅλως ἔμεινεν ἐπὶ τῶν αὐτῶν; οὐθ' ἐνὶ γένει τε καὶ ἔθνει περιεκλείσθη, ἀλλ' ὥσπερ πλανώμενά τε ἂν, καὶ ἐξ ἔθνων ἔθνη, καὶ τόπους ἐκ τόπων ἀμείβοντα, πανταχοῦ μεταβέβηκέν τε καὶ περιέστη, νῦν μὲν, εἰς Ἀσσυρίους, καὶ Μήδους, καὶ Πέρσας, νῦν δὲ εἰς Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους, κατὰ καιροὺς καὶ περιόδους ἐνιαυτῶν, ἐπιχωριάσαντά τε, καὶ οὐδέποτε ἐπὶ τῶν αὐτῶν βεβηκότα;

§ 13.—Οὐδὲν τοίνυν θαυμαστὸν, καὶ νῦν τὰ ἑαυτῶν δρᾶσαί τε καὶ παθεῖν, καὶ Ῥωμαίους μὲν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν τύχην ἀπολιπεῖν, πρὸς ἑτέρους δὲ διαβῆναί τε καὶ μεταχωρῆσαι ὥσπερ ἐξ ἄλλων εἰς τούτους, πανταχοῦ τὴν ἰδίαν φύσιν τε καὶ τάξιν τηροῦντα. Πῶς οὖν ἔνεστιν ἡμῖν δικαίως τοῦ γένους κατηγορεῖν, ὥς μὴ δυνηθέντος διὰ τέλους κατασχεῖν τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ τηρῆσαι τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν τύχην ἀπαρασάλευτον.

§ 14.—Εἰ δέ τινες ἐν καιροῖς ἰδίους τῶν πραγμάτων ἐπιστατοῦντες, μοχθηρίᾳ φύσεως, κακοὶ γεγόνασιν περὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ τοῖς πράγμασιν οὐκ εἰς δέον ἐχρήσαντο, οὐκ ἔστι τοῦτο τοῦ γένους ἀμάρτημα· ἀλλὰ τῶν κακῶς τε καὶ ὥς οὐκ ἔδει χρησαμένων τοῖς πράγμασιν· οὗς καὶ δίκαιον μόνους εὐθύνειν, ἀλλὰ μὴ τοῦ γένους κατηγορεῖν· ὥσπερ δὴ καὶ τοὺς ἀγαθοὺς νῦν ἐπαινεῖν, καὶ τὰ τούτων ἔργα ἐκ παντὸς τρόπου θαυμάζειν τε καὶ κοσμεῖν· καὶ μὴ διὰ τὴν ἐνίαν τε ῥαθυμίαν τε καὶ κακίαν, ἀποστερεῖν ἐθέλειν τούτους τῶν ἐπαινῶν καὶ τῶν ἁθλῶν τῆς ἀρετῆς· ἀλλ' οὐ δίκαιον.

§ 15.—Τοῦτο τοίνυν καὶ Ἰόσηπος, ὁ Ἑβραῖος, εἰδὼς, φιλαλήθης ὢν, καὶ τοῖς πράγμασι καλῶς ἐφιστῶν, ἐπαινεῖ μὲν ἐν τῷ τῆς ἀλώσεως βιβλίῳ, τὴν Ῥωμαίων τύχην καὶ ἀρετὴν, καὶ τῷ λόγῳ φιλαλήθως ἐπαίρει· καθάπτεται δέ, τῶν ἐν τῷ γένει φανέντων κακῶν· τοὺς τε (σελ. 7) μηδὲν ἡδικοκρότας τῶν ὀνειδῶν ἀπαλλάττει· ὁ δὲ καὶ ἡμεῖς ἐξ ἅπαντος τρόπου ποιήσομεν, μηδὲν ὑποστειλάμενοι τὸ παράπαν, ἀλλ' ἐν πᾶσι τό τε προσῆκον καὶ τὴν ἀλήθειαν σώζοντες, καὶ τούτων μὲν ἄλις· τῶν προκειμένων ἐργώμεθα!

Ἀρχὴ τῆς Ἱστορίας.

§ 16.—Ἔτος μὲν οὖν ἐνειστήκει τῶν ἀπ' ἀρχῆς, ἔννατον καὶ πεντηκοστὸν πρὸς τοῖς ἐννεακοσίοις τε καὶ ἐξάκις χιλίοις, καὶ τελευτᾷ τὸν βίον Μωράτης, ὁ βασιλεὺς, ζήσας τὰ πάντα δύο καὶ πεντήκοντα ἔτη, ἄρξας δέ, ἐν καὶ τριάκοντα, ἀνὴρ ἄριστος ἐν πᾶσι καὶ μεγαλόφρων· ἀλλὰ δὲ καὶ σρατηγικώτατος· καὶ πολλὰ παρὰ τὸν βίον ἐπιδειξάμενος ἔργα γενναῖα καὶ θαυμαστά· ὥςπερ, δὲ μαρτυροῦσιν αἱ πράξεις αὐταί· τοῦ λαμπροτάτου γένους ὢν Ἀτουμάνων ἕκτος αὐτός· εὐγενὴς ἐξ εὐγενῶν.

§ 17.—Οὗτοι δὲ τοῦ παλαιστάτου γένους εἰσὶν· Ἀχαιμενιδῶν τε καὶ Περσειδῶν· ἀφ' ὧν δὲ γενῶν οἱ τῶν Περσῶν βασιλεῖς πάντες κατήγοντο. Ἦσαν μὲν γὰρ δὴ καὶ ἄλλα γένη Περσῶν, ὡς Ἡρόδοτος ἱστορεῖ, ἀλλὰ δημοτικὰ καὶ κοινά· ταῦτα δὲ μόνον ἐξαίρετα ἦσαν τῶν βασιλέων· τὰ ἀνέκαθεν ἀπὸ Ἀχαιμένου καὶ Περσέως ἔχοντα τὴν ἀρχήν.

§ 18.—Οὗτοι δ' ἦσαν Ἕλληνες ἀπὸ Δαναοῦ καταγόμενοι καὶ Λιγγέως, οἵτινες Αἰγύπτιοι ὄντες ἐξ ἀρχῆς· ἐκ πόλεως Χέμιος τῆς ἐν τῷ Ἑλεὶ κειμένης, εἰς τὴν Ἑλλάδα μετωκίσθησαν. Χρόνοις δ' ὕστερον οἱ τούτων ἀπόγονοι κατὰ συμφορὰς Ἀχαιμενεῖδαί τε καὶ Περσεῖδαι, διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐν Περσίδι τὴν ἀρχὴν κατεστήσαντο, καὶ τελευτήσαντες οὗτοι κατέλιπον τό τε γένος καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τῷ τόπῳ.

§ 19.—Τελευτήσαντος δ' ἥπερ ἔφην Μωράτεω, (σελ. 8) παραλαμβάνει τὴν βασιλείαν Μεχεμέτης ὁ τούτου υἱός, ἑβδομος αὐτὸς, εἰκοστὸν ἔτος ἄγων ἤδη τῆς ἡλικίας· μετὰ πεμπτος ἐξ Ἀσίας γεγονός. Ἐκεῖ γὰρ εἶχε τὴν ἀρχὴν, δόντος αὐτῷ τοῦ πατρός.

§ 20.—Πολλὰ δ' εὐθὺς τότε καὶ παρὰ τὸ εἰωθὸς ὑπεσήμενε τὸ Θεῖον ἀήθητά τινα καὶ τερατώδη· ὥς περ δὴ καὶ τῇ τούτου γενέσει· οὕτω δὴ καὶ τῇ εἰς τὴν βασιλείαν παρόδῳ· σεισμοὶ τε γὰρ ἀηθεῖς καὶ ξένοι γεγόνασιν, καὶ βρασμοὶ γῆς καὶ τὰ ἐξ οὐρανοῦ βρονταὶ τε καὶ ἀστραπαὶ σκληραὶ· καὶ σκηπτοὶ καὶ πρηστῆρες φορικῶδεις, καὶ σέλας ὀρώμενον· καὶ οἷα πολλὰ πολλάκις προφοιδάζειν φιλεῖ τὸ Θεῖον ἐν ταῖς μεγίσταις τῶν καθεστώτων καινοτομίαις τε καὶ μεταβολαῖς.

§ 21.—Οἱ τε μάντιες τε καὶ θεοφορούμενοι καὶ δὴ καὶ χρησμολόγοι καὶ θεόπροποι, πολλὰ ἐπεθείάζόν τε καὶ εἶδον ἐπὶ τε τοῖς μέλλουσι γίνεσθαι· καὶ ἅμα παραδηλοῦντα τὴν τοῦ νέου βασιλείως ἐσομένην περὶ πάντα τύχην καὶ ἀρετὴν, καὶ ὡς μέγιστον ἐν πᾶσιν ἔσεται τὸ κράτος αὐτῷ, καὶ πάντας ὑπερβαλεῖται τοὺς πρὸ αὐτοῦ βασιλέας πολλῇ τι καὶ ἀπείρῳ ἀφθονίᾳ ἐπὶ τε δόξῃ καὶ πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ καὶ κατορθώμασι.

§ 22.—Καταστάς δὲ κληρονόμος μεγάλης ἀρχῆς, καὶ πολλῶν δὲ στρατιωτῶν τε καὶ καταλόγων γενόμενος κύριος, καὶ τὰ γὰρ ἤδη πλείστα καὶ κράτιστα τῆς Ἀσίας τε καὶ Εὐρώπης ἔχων ὑφ' ἑαυτόν· οὐκ ἀποχρῆν ἐνόμισεν αὐτῷ ταῦτα, οὐδὲ τοῖς παροῦσιν ἠγάπησεν· ἀλλ' εὐθύς πᾶσαν ἐπέτρεχε τὴν οἰκουμένην τῷ λογισμῷ καὶ τὴν ταύτης ἀρχὴν εἶχεν ἐν νῷ, καὶ πρὸς Ἀλεξάνδρους ἑώρα καὶ Πομπήιους καὶ Καίσαρας καὶ τοὺς κατ' ἐκείνους (σελ. 9) βασιλεῖς τε καὶ στρατηγούς.

Ως καὶ φιλόσοφος ἦν ὁ βασιλεὺς.

§ 23.—Εἶχε μὲν γὰρ καὶ τὴν φύσιν συνεργεῦσαν καλῶς, τό τε δραστήριον αὐτῆς καὶ ὅξυ περὶ πάντων 1), καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἄγαν ἀρχικὸν καὶ βασιλικόν, καὶ μάλιστα δὲ πρὸς τοῦτο συνῆγον αὐτόν, ἥ τε σοφία, καὶ τὸ πάντα τὰ τῶν παλαιῶν εἰδέναι καλῶς· ἥσκητο γὰρ εἰς ἄκρον πᾶσαν τὴν Ἀράβων τε καὶ Περσῶν καὶ ὅσα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Ἀράβων τε καὶ Περσῶν γλῶσσαν μεθερμηνεύθη, λέγω δὴ τῶν ἀπὸ τοῦ περιπάτου καὶ τῆς στοᾶς, παιδευταῖς χρησάμενος Ἀράβων τε καὶ Περσῶν τοῖς σπουδαιοτάτοις χρώμενος λογισμοῖς.

1) Τὸ « καὶ ὅξυ περὶ πάντων » ἐν χεῖλει τοῦ ἀπογράφου.

*Σπονδαὶ τοῦ βασιλέως μετὰ Κωνσταντίνου, τοῦ βασιλέως
Ῥωμαίων, καὶ Καραμάγου.*

§ 24.—Οὐδεμίαν ἀναβολὴν ἔτι δίδωσι τῷ τε καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασιν· ἀλλ' εὐθὺς ὅλος γίνεται τούτων· καὶ πρῶτα μὲν σπένδεται Ῥωμαίοις καὶ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, μετὰ δὲ τοῦτο, καὶ Καραμάνῳ, τῷ τῆς ἄνω Φρυγίας τε καὶ Κιλικίας ἐπάρχοντι· εἷς τε τὸ παρὸν λυσιτελεῖν τοῦτο τοῖς αὐτοῦ πράγμασιν ἡγησάμενος.

—

*Ἐξέτασις τῶν καταλόγων καὶ τοῦ στρατεύματος
καὶ τῶν ἐν τέλει.*

§ 25.—Ἐπειτα εἰς εξέτασιν καθίσταται τῆς ὅλης ἀρχῆς. Τὰς τε τῶν ὑπ' αὐτῷ γενῶν σατραπείας, φιλοκαλῶν, καὶ τοὺς μὲν ἐκβάλλων, τοὺς δὲ ἀντεισαγάγων τῶν σατραπῶν, ὅσοι αὐτῷ ἐδόκουν, στρατηγία τε καὶ συνέσι διαφέρειν τῶν ἄλλων, καὶ μένει καὶ δικαιοσύνη· ἐμέλησε γὰρ καὶ τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων αὐτῷ, τὸ ὡς ἄριστα καὶ δίκαια τὰ τὴν ὑφ' αὐτῷ πᾶσαν ἀρχὴν διοικεῖσθαι.

§ 26.—Ἐτι δὲ τοὺς τε καταλόγους καὶ τὰς τάξεις τῶν στρατευμάτων ἐξήταξε τό τε ἵππικόν ἅμα καὶ ὀπλιτικόν, τοὺς τε ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ταμείου τρεφομένους, καὶ μάλιστα δὴ τὴν βασιλείονα ὑλὴν, διὰ φροντίδος ἐποιεῖτο πολλῆς· καὶ εἰς ἐπίδοσιν ἤγε. Λέγω δὴ τοὺς νεοδαμώδεις τούτους

καὶ πεζαιτέρους, καὶ τὸ περὶ αὐτὸν ἄγλημα, οὗς τῇ σφῶν γλώττῃ γεννητῶν καλεῖν εἰώθασι, « νέον σύγγραμμα, » (σελ. 10) τῆς φωνῆς σημαίνοντος· εἰδὼς ταύτη τὸ κράτος προσὸν αὐτῷ καὶ τῇ τοῦ σώματος φυλακῇ, καὶ τῇ τῆς ὅλης ἀρχῆς.

§ 27.—Πρὸς δε τούτοις ὅπλων τε καὶ βελῶν, καὶ τῶν εἰς τὴν τοῦ πολέμου χρείαν τε καὶ παρασκευὴν ἀναγκαίων τε καὶ χρησίμων συλλογὴν ἐποιεῖτο· μετὰ δε ταῦτα τοὺς θησαυροὺς ἀνηρεύνα τοὺς πατρικοὺς, ἀνακρίνων ὅτι μάλιστα τοὺς τούτων ταμίας· τοὺς τε τῶν ἐτησίων φόρων ἄρχοντας ἀκριβῶς ἐξήταζε καὶ εἰς ἀνάγκην ἤγε 1) λογοθεσιῶν.

*Ἐξέτασις τῶν δημοσίων χρημάτων καὶ τῶν
ταμειούτων αὐτῶν.*

§ 28.—Καὶ πολλὰ δὲ τῶν δημοσίων τε καὶ βασιλικῶν χρημάτων εὔρε κακῶς δαπανώμενα καὶ εἰς οὐδὲν ἀναλισκόμενα δέον· τριτημῶριόν που μάλιστα τῶν ἐπετίων φόρων, ἃ καὶ τῷ βασιλικῷ ταμείῳ ἐπανεβάσατο· εἰς τε τὸ ἐξῆς καλῶς διετήρησε τὴν τούτων φυλακὴν· τοὺς τε ἐτησίους φόρους, εἰς μεγίστην ἐπίδοσιν ἤγαγε, πολλοὺς τε τῶν φορολόγων ἀρχόντων σοφρονήσας τῷ φόβῳ, καὶ πιστοὺς καὶ ἐρπνίμους ἀντικατεστήσας αὐτῶν, εἰς τὴν τούτων συλλογὴν τε καὶ φυλακὴν· ὁ γὰρ τοι πατὴρ αὐτῷ ἀπλοῖχώτερόν πως

1) Πρῶτον ἀντὶ τοῦ « ἤγε » ἐπιγράφει « κακίστα. »

τοῖς πράγμασι προσεφέρετο καὶ τῶν τοιούτων βραχὺν ἐποιεῖτο λόγον.

§ 29.—Διατεθημένω δὲ ταῦθ' οὕτως βασιλεῖ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἄριστα καὶ κάλλιστα διοικοῦντι, καὶ πρὸς μειζόνων ἔργων παρασκευὴν ἐτοιμάζοντι, ἐξῆκε τὸ πενταχοστὸν καὶ ἑννατον ἔτος πρὸς τοῖς ἐνεαχοσίοις τε καὶ ἑξακισχίλιοις τοῖς ὅλοις, πρῶτον δὲ τῆς ἀρχῆς τῷ βασιλεῖ· ὃδ' εὐθὺς ὅλος γίνεται τοῦ προκειμένου σκοποῦ.

§ 30.—Ὁ δὲ ἦν· φρούριον ἐρυμνὸν ἔγνω τειχίσαι ἐν τῷ Βοσπόρῳ, ἀπὸ τοῦ τῆς Εὐρώπης μέρους κατ' ἀντικρὺ τοῦ πέραν φρουρίου τῆς Ἀσίας· ταύτῃ ἡ στενωτάτον καὶ ῥεωδέστατον· καὶ διαλαβεῖν τὸν πορθμὸν, καὶ συνάψας τὰς ἡπείρους ἀμφοτέρας, Ἀσίαν τε καὶ Εὐρώπην· καὶ ἐπ' αὐτῷ ποιήσασθαι τὴν τούτων διάβασιν, ὅταν αὐτῷ βουλομένῳ ᾖ, καὶ μὴ ἐπ' ἄλλοις εἶναι διαθῆναί τε καὶ μὴ· μὴδὲ διῶσταμένων ἀρχεῖν αὐτῶν.

§ 31.—Ἦδει γὰρ καλῶς, ὅσα καὶ οἷα πράγματα τὸ τοιοῦτον παρέσχεν αὐτοῖς, ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ, (σελ. 11) ἐπὶ τε τῶν πάππων καὶ τοῦ πατρός· καὶ ὅσην ἐναντίωσιν ἤνεγκε τοῦτο τοῖς σφῶν πράγμασι· καὶ ὡς ὀλίγου ἐδέησε πολλάκις, τὴν ἑτέραν αὐτοῦς τῶν ἡπείρων ἀποβαλεῖν· τοῦτο μὲν τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων ἐν ἐπικαίρῳ τῆς πόλεως καθημένῳ, καὶ ἐφεδρεύοντος ἀεὶ τοῖς καιροῖς τε καὶ πράγμασι, τὰ τε πολλὰ θαλαττοκρατοῦντος καὶ ἐπεξάποντος αὐτοῖς, ἔστιν ὅτε, τοῦ σφῶν γένους, ὃν ἂν ἐθέλῃ καὶ βλάπτοντος· τοῦτο δὲ καὶ τῶν Ἰταλῶν, καὶ μάλιστα τῶν Ἑνετῶν ἐν ταῖς μεταξὺ σφῶν διαφοραῖς, τριήρεσιν ἐπιπλεόντων· πολλάκις μακραῖς Βόσπορον καὶ Ἑλλήσποντον, καὶ κωλυόντων τὴν τούτων διάβασιν.

§ 32.—Οὐ ταῦτα δὲ μόνον ἐνῆγεν αὐτόν· ἀλλ' ὅτι καὶ

πρὸς τὸν προκείμενον δὲ σκοπὸν, καλῶς ἔχειν ἐδόκει τὸ φρούριον τειχισθὲν, καὶ πρὸς τὴν ὅσον οὖ καὶ μελετωμένην πολιορκίαν τῆς πόλεως, ἐπιτειχισμὸν ἐνόμιζεν ἰσχυρότατον, ἀποκλείων αὐτῇ οὐ μόνον τὰς ἡπείρους, Ἀσίαν τε καὶ Εὐρώπην, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰς θαλάσσας ἀμφοτέρας· ἄνω μὲν, τὸν Εὐξείνιον πόντον, διὰ τοῦ Βοσπόρου· κάτω δὲ, τὸν τε Αἰγαῖον, καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλληνικὴν θάλασσαν διὰ τοῦ Ἑλ-
λσπόντου.

§ 33.—Οὕτω δὲ διανοηθεῖς, χειμῶνος μὲν, τὰ πρὸς τὴν οἰκοδομὴν πάντα κελεύει παρασκευάζεσθαι, λίθους τε φημί, καὶ ξύλα, καὶ σίδηρον, καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς τοῦτο χρήσιμα· ἄρχοντας ἐπιστήσας τοῖς ἔργοις, (σελ. 12) τοὺς σπουδαιοτάτους τε καὶ ἐμπειροτάτους· ἐντειλάμενος τὴν ταχίστην ἅπαντά οἱ εὐπρεπῆ θέσθαι, ὡς ἅμα ἦρι, ἀψαμένῳ τοῦ ἔργου· καὶ ὁ μὲν οὕτως.

§ 34.—Βασιλεὺς δὲ Κωνσταντῖνος καὶ οἱ τῆς πόλεως τοῦτο μαθόντες δεινὸν ἡγοῦντο τὸ πρᾶγμα, καὶ μεγάλων κακῶν ἀρχὴν, καὶ δουλείας πρόδηλον ἀφορμὴν νομίζοντες, ὕπερ ἦν ἀληθές, ἐπιτειχισμὸν σφισί τε αὐτοῖς καὶ τῇ πόλει κατασκευάζεσθαι τοῦτο· καὶ δυσφόρως ἔφερον.

§ 35.—Ἐδοξε δ' οὖν, ὡς ἐκ τῶν παρόντων αὐτοῖς, πρεσβεῖάν τε πέμπειν καὶ πειρᾶσθαι, εἰ δύναιτο τρόπῳ παντ ἰτῷ δυνατῷ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην κωλύειν, καὶ πέμπουσι δὴ πρέσβεις.

§ 36.—Οἱ δὲ ἀφικόμενοι, λόγοις τε παντοίοις ἐχρῶντο, τῶν τε ξυνηκῶν καὶ τῶν ὁμολογημένων ἀναμιμνήσκοντες· καὶ ὡς ἐν πάσαις ταῖς προγεγενημέναις τε καὶ ἀναγεγραμμέναις αὐτοῖς σπονδαῖς, ἐπὶ τε τῶν πάππων καὶ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοῦ, πικρὰ πασιν ἀπείρητο, μηδένα κτίζειν ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ, μήτε φρούριον, μήτε ἄλλο τι.

Ἄλλὰ καὶ βουλόμενον, ἢ ὅλως ἐπιχειρήσοντα, καὶ ἀμφοτέρους κωλύειν τρόπῳ παντί· καὶ διεσώθη τὸ ἐξ ἐκείνου μέχρι καὶ νῦν, ὁ χῶρος ἐλεύθερος· διάβασιν δὲ μόνον ἀπλῶς ἔφασαν, τῶν ὑμετέρων στρατευμάτων, τῶν τε ἄλλων ἀποσκευῶν ἐξ ἡπείρου εἰς ἡπειρον· καὶ ἅμα (σελ. 13) ἡξίουں μηδαμῷ λύειν τὰς σπονδάς, χθὲς δὴ καὶ πρῶην γεγεννημένας, μικρῶν ἔνεκα, μηδὲ ἀδικεῖν ἐθέλειν, μηδὲν ἀδικουήτας αὐτούς.

Ἀποκρίσις τοῦ βασιλέως Μεχμέτου πρὸς τοὺς πρέσβεις.

§ 37.—Βασιλεὺς δὲ ἀποκρίνεται τούτοις: «Οὔτε ἀδικεῖν ὑμᾶς, ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ἡγοῦμαι, οὔτε παρὰ τὰ ξυγκείμενα πράττειν καὶ τὰς σπονδάς, ἐν τῷδε τῷ ἔργῳ· ἀσφαλίζεσθαι δὲ μόνον τὰ ἑαυτοῦ· μὴ μετὰ βλάβης μέντοι γε ὑμετέρας· ἕκαστον δὲ, τὰ ἴδια φυλάττειν καὶ βεβαιουή, μηδαμῷ τοὺς ἐνσπόνδους βλάπτοντα, δίκαιόν τε ἐστὶ καὶ ἀνεμέσητον, καὶ πᾶσιν ἐφεῖται. Ἐγὼ δὲ, ὡς ὁρᾶτε, Ἀσίας τε καὶ Εὐρώπης ἄρχῳ, ἡπείρων διίσταμένων ἀλλήλαις· γαί πολλοὺς ἔχω, τοὺς ἐναντιουμένους τε καὶ ἀνθισταμένους τῇ ἡμετέρᾳ ἀρχῇ ἐν ἑκατέρᾳ τούτων· γαί δεῖ πανταχοῦ τε παρεῖναι με, καὶ ἀμφοτέραις ἀρκεῖν, εἴ γε μὴ βουλοίμην ἐξίστασθαι τούτων ἐκὼν εἶναι τοῖς ἡμετέροις ἐχθροῖς· ἵστε δὲ δήπου καλῶς, ὅσα γαί οἷα πράγματα παρέσχον ἡμῖν, ἐπὶ τοῦ μου πατρὸς, αἱ τριήρεις τῶν Ἰταλῶν, βουλομένοις διαβῆναι κατὰ Παιόνων ἐπελθόντων τῇ ἡμετέρᾳ, περιπλέουσαι τε τὴν ἡμετέραν θάλασσαν, καὶ κωλύουσαι διαβαίνειν ἡμᾶς. Δεῖ οὖν ἀποτεργῆσαι τε τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην αὐτοῖς, καὶ

ἀσφαλίσασθαι τὴν ἡμετέραν· καὶ μὴ πρὸς τῷ βλαβερῷ, καὶ πᾶσιν ὄφλειν αἰσχύνῃν ἡμᾶς, ὡς μὴ δυναμένους φυλάξει τὴν ἡμετέραν θάλασσαν καὶ ἀρχήν· ὁ δὲ χῶρος (σελ. 14) οὗτος, ἐν ᾧ τὸ φρούριον μέλλω τειχίζειν, ἡμέτερός τε ἐστὶ, καὶ τῶν ἡμετέρων διάθασις, ἄνωθεν ἀπὸ τε Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν ἑτέραν· καὶ οὐ δεῖ δὴ πού πολυπραγμονεῖν ὅλως ὑμᾶς, εἴ γε βούλοισθε τὴν εἰρήνην ἄγειν· εἰ μὴ πού καὶ αὐτοὶ τῆς διαβάσεως ταύτης εἴργειν ἡμᾶς βούλοισθε· τοῦτο γὰρ ἄλλος ἂν εἴη λόγος· σπονδὰς δὲ, οὔτε λύω, οὔτε βουλήσομαι, μενόντων καὶ ὑμῶν κατὰ χώραν, καὶ μηδαμοῦ τὰ ἡμέτερα πολυπραγμονούντων, μηδὲ περιεργάζεσθαι βουλομένων. »

§ 38.—Ταῦτα ἀποκρινόμενος ἀποπέμπει τοὺς πρέσβεις· οἱ δ' ἐπανάκοντες, ἀπαγγέλουσι πάντα τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ καὶ τοῖς ἐν τέλει Ῥωμαίων· τὰ τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ ὡς οὐκ ἔνεστιν ὅλως διακωλύσαι τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, οὔτε λόγους, οὔτε πειθοῖ· βία μέντοι γε μόνη, εἰ δύναιντο. Οἱ δὲ, καὶ γὰρ ἐδόκει αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα σφόδρα δεινόν, ὥσπερ δῆτα καὶ ἦν, μὴ ἔχοντες μέντοι γε ὅτι καὶ δράσαιεν, καὶ ἄκοντες ἡσυχίαν ἦγον.

Κίνησις τοῦ Βασιλέως κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν καὶ ἄφικτις εἰς τὸν Βόσπορον ἐπὶ τειχισμοῦ τοῦ φρουρίου.

§ 39.—Μεχεμέτης δὲ, ὁ βασιλεὺς, ὡς ἔαρ ὑπέφαινεν ἤδη, καὶ πάντα οἱ ἦν εὐτρεπῆ, πληρώσας τριήρεις τριάκοντα καὶ καλῶς ὀπλίσας ὡς ἐς ναυμαχίαν, εἴ γε τούτου δεήσειεν, εἴ ποτέ τις ἐναντίωσις εἴη, παρασκευάσας δὲ καὶ

ἕτερα πλοῖα (σελ. 15) σκευαγώγα πλείστα ἀπὸ Καλλιου-
πόλεως ἐξέπεμπεν ἐπὶ Βόσπορον.

§ 40.—Αὐτὸς δὲ, στρατῷ πολλῷ κατὰ γῆν ἐπορεύετο.
Καταλαβὼν δὲ τὸν προθμὸν ἐβδομαῖος, καθίζει τὴν στρα-
τιάν. Καὶ αὐτὸς, ἀναλαβὼν τῶν ἐν τέλει τινάς, ἀλλὰ δὴ
καὶ γερόντων ἐνίους, οὓς ᾔδει τῶν τοιούτων ἀκριβῆ πείραν
ἔχοντας, παριππεύων, κατεσκόπει τὸν χῶρον, τήν τε θέσιν
αὐτοῦ καὶ τὸ κομιδῇ στενὸν τοῦ πορθμοῦ, καὶ σφόδρα συνε-
σταλμένον, τοὺς τε ἐλικωσιδεῖς ἀγκῶνας καὶ τῶν πρῶνῶν
τάς πυκνάς ἐξοχάς τε καὶ εἰς τὰ ἔσω συνεύσεις τε καὶ
χαμπάς.

§ 41.—Τοῦ τε ῥοῦ τὸν ὀξύτατον δρόμον καὶ τὰς ἐγγι-
νομένας αὐτῷ, διὰ τοὺς ἀγκῶνας, συνεχεῖς δίνας καὶ πα-
λιρροίας καὶ ἱλιγγας, καὶ ὅσα ἄλλα, δυσέκπλωτόν τε καὶ
δυσδιεξίτητον ποιεῖ τὸν πορθμόν.

§ 42.—Ἄ δὴ καὶ οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων κατανοή-
σαντες, « Συμπληγάδας » τὸν χῶρον ὠνόμασαν. Καὶ Ἡ-
ρακλέα τε πρῶτον ἔφασαν διαθῆναι ταύτας. Καὶ μετὰ
τοῦτον (σύν) τοῖς Ἀργοναῦταις Ἰάσονα, σὺμ πόνῳ μέντοι γε
πλείστῳ καὶ τούτους, διὰ τε τὸ κατησφαλισμένον, καὶ οἴο-
ναι πεφραγμένον τε καὶ συμπληττον· τῇ τε ξενότητι τοῦ
χωρίου καὶ τοῦ πορθμοῦ· καὶ ταῖς πυκναῖς τῶν ἄκρων εἰς-
οχαῖς τε καὶ ἐξοχαῖς, ὥς δοκεῖν κύκλωθεν ἡπειρον εἶναι,
τοῖς ἀναπλέουσιν τε καὶ καταπλέουσιν αὐτοὺς δ' ἐν τῷ μέσῳ
ἀπολειμμένους, ὥσπερ ἐν λίμνῃ βραχείᾳ, μηδαμοῦ διέξο-
δον (σελ. 16) ἔχειν.

§ 43.—Ἐπὶ τε τῷ πολλῷ ῥοθίῳ, καὶ τῇ σφοδρᾷ ῥύμῃ
τῶν καταφερομένων ὑδάτων, ἅτε ἀπὸ μεγίστου καὶ εὐρυ-
τάτου πελάγους ἄνωθεν, τοῦ Εὐξείνου πόντου, κατερχομέ-
νων, καὶ εἰς στενὸν κομιδῇ τελευτῶν καὶ ξυγκλεινομέ-

νων τῷ τε ὠθισμῷ καὶ τῇ βίᾳ τοῦ ῥοῦ, καγχλαζόντων τε καὶ συνελισσόντων, ἅμα καὶ ἐπωκελόντων τὰ σκάφη, καὶ προσαῤῥασόντων ταῖς πέτραις καὶ καταγώνων· εἰ μὴ πού πολλή τις ἐπιμέλεια εἴη τῶν ἐμπλεόντων καὶ ἐπιστήμη. Ἀναμετρῶν δὲ καὶ τὸ μεταξὺ τοῦ πορθμοῦ, ἵνα περ τὸ στενωτάτον εἴη, εὐρίσκη μάλιστα πού σταδίους ἑπτὰ.

§ 44.—Ταῦτα οὖν ἅπαντα, καλῶς ἀναθεωρήσας τε καὶ κατασκεψάμενος τῷ τε λογισμῷ ἄριστα διαγνοὺς, ἐπεὶ οἱ κατεφαίνετο τὸ χωρίον ἐπικαιρότατον, ἐνταῦθα τειχίζειν ἔγνω τὸ φρούριον. Καὶ διαλαμβάνει δὴ σημείοις τὸν χώρον, ὃν ἔμελλε τειχίζειν, σχεδιάσας δὲ τοῦ φρουρίου τὴν θέσιν τε καὶ τὸ μέγεθος, τῶν τε πύργων καὶ μεταπυργίων τὰς βάσεις καὶ ἀποστάσεις, ἔτι δὲ προπύργια καὶ ἐπάλλξεις καὶ πύλας, καὶ ὅσα ἄλλα, καλῶς τε καὶ ὡς ἦν αὐτῷ κατὰ νοῦν, κατακερματίζει τοῖς ἐν τέλει, κελεύσας ὅτι τάχιστα ἀνύττειν τὸ ἔργον· καὶ ἅθλα προύθηκε κάλλιστα τοῖς ἄριστα καὶ τάχιστα τοῦτο ἐξεργασμένοις.

—

*Τὴν οἰκοδομὴν τοῦ τείχους καὶ τοῦ φρουρίου
ἄγει ὀχυρωτάτην.*

§ 45.—Καὶ αὐτὸς δὲ τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν μέρος τοῦ φρουρίου λαμβάνει, ἀρξάμενος δὲ τῆς οἰκοδομῆς, μεσοῦντος ἔαρος ἤδη, (σελ. 17) χειρὶ τε πολλῇ καὶ δαπάνῃ, καὶ σπουδῇ καὶ ἀντιφιλοτιμῇσι πάντων πρὸς τὸ ἔργον κεχρημένων, πρὶν ὅλον τὸ θέρος ἐξήκειν, τειχίζει τὸ φρούριον, ἐρυμνότατον πάντων καὶ ἀσφαλέστατον, καὶ τῶν πώποτε φρουρίων ὀνομαστότατον, λίθοις τε μεγίστοις λογάδην ξυνθεμένοις

ἐξειργασμένον, σιδήρῳ τε πολλῷ καὶ μολύβδῳ τοῖς γόμοις ἐνισχυμένοις, καὶ πολλοῖς ἄλλοις, κατωχυρομένον τε καὶ κατησφαλισμένον, πύργων τε πυκνότητι καὶ μεγέθει καὶ ἀσφαλείᾳ ἐς ὕψος ἡρμένων, μεταπυργίων τε καὶ ἐπάλλξεων καρτερότητι, ὕψει τε καὶ τείχους παχύτητι.

Τὸ σχῆμα τοῦ φρουρίου.

§ 46.—Εὖρος τῷ τείχει, ἢ εὐρύτατον, πῆχεις δύο καὶ δέκα· ὕψος δὲ τετραπλάσιον· καὶ μέγεθος δὲ, οὐ κατὰ φρούριον, ἀλλὰ πολίχνη προσεικός. Τρίγωνον δὲ κασκευάζει τοῦ φρουρίου τὸ σχῆμα. Τὴν μὲν ὀρθὴν γωνίαν, ἄνω πρὸς τὸ ἄναντες ἔχον καὶ τῇ κορυφῇ, ἣν γὰρ ἡρέμα πρόσαντες τὸ χωρίον, ὥσπερ τινὰ πρόβολον, μετὰ πύργου προβεβλημένην, ἰσχυροτάτου τε καὶ μεγίστου, συνάπτουσάν τε τὰς δύο ἐγκαρσίας πλευρὰς, καὶ φυλάττουσαν.

§ 47.—Τὰς δὲ δύο γωνίας τῆς βάσεως κάτω περὶ τὸν αἰγιαλὸν, ἐκατέρωθεν τῆς πλευρᾶς, ἥς τοῦτον ἐτείχει, καὶ αὐτάς, πύργοις ἰσχυροτάτοις τε καὶ μεγίστοις ἡσφαλισμένας, καὶ αὐταὶ δὲ αἱ πλευραὶ πύργοις ἑτέροις πεπύκνωνται, ἐλάσσοσι μὲν τῷ μεγέθει τῶν ἐν ταῖς (σελ. 18) γωνίαις· δυνάμει δὲ οὐδὲν ἀποδέουσι.

§ 48.—Τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα, καὶ ταύτην τὴν θέσιν ἐμηχανήσατο τοῦ φρουρίου, τῇ μὲν, ἵν' ὥς πλεῖστον ἐπέχη τοῦ αἰγιαλοῦ, διὰ τὰς πετροβόλους μηχανὰς, αἱ πυκναὶ περὶ αὐτὸν ἔμελλον εἶναι 1) τετραμμέναι πρὸς θάλασσαν· ἵνα δὴ

1) « Τίθεσθαι » ἐν χεῖλει τοῦ ἀπογράφου.

τὸν διέκπλουν κωλύωσι, καταγνῦσαι τὰ σκάφη· τῇ δὲ, καὶ τὴν ἄκραν ἄνω κατεῖχόν τε καὶ φρουροῦν καὶ τοὺς πολεμίους εἶργον ὡς πορρώτατα, ἵνα μὴ ὑπὲρ κεφαλῆς οὗτοι, βάλλοντες τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων βλάπτωσιν, ἀλλ' ἀνασεβῶνται πόρρωθεν.

Τὴν θέσιν τῶν πετροβόλων μηχανῶν 1).

§ 49.—Τειχίσας δὲ τὸν εἰρημένον τρόπον, ἐπισκευάζει παντοίοις ὅπλοις· βέλεσί τε καὶ τόξοις καὶ δόρασιν· ἔτι δὲ, ἀσπίσι καὶ θυραισί, καὶ πολλοῖς ἄλλοις τοιούτοις. Πρὸς δὲ τούτοις, πετροβόλοις μηχαναῖς, καὶ ἀφετηρίοις μείζοσί τε καὶ μείοσι, πάσας τὰς ἐπάλξεις ὀπλίζει· τῶν τε πύργων καὶ μεταπυργίων, καὶ προπυργίων.

§ 50.—Τὰς δὲ μεγίστας τῶν μηχανῶν, τίθησι παρὰ τὴν θάλασσαν, ὑπὸ τὸ τεῖχος χαμαί, πυκνώσας παρ' ὅλην τὴν πλευράν, τετραμμένας εἰς θάλασσαν ἥπερ ἔφην· οὐκ ἐπ' εὐθείας ὀρώσας, ἀλλ' ἄλλη καὶ ἄλλη τοῦ πελάγους, καὶ ἐπαμφοτεριζούσας, τὰς μὲν δεξιὰς ἐπὶ τὰ ἀριστερά, τὰς δὲ ἀριστεράς, ἐπὶ τὰ δεξιὰ ὀρώσας τε καὶ ἐξ ὑπὲρ δεξίων βαλλούσας, καὶ τὸν διέκπλουν, ἥπερ ἔφην, κωλυούσας· ἀφιεῖσαι γὰρ λίθους παμμεγέθεις τε καὶ στρογγύλους· ἐν χρῶ θαλάσσης, (σελ. 19) ὥσπερ νηχομένους.

1) Ἡ κλίσις αἰτιατικὴ ἐν ταῖς ὑποθέσεσι τῶν κεφαλαίων φαίνεται ἀκολουθεῖα "Ἐ τίνος προτιθεμένου μονογράμματος δηλοῦντος τὸ « ἐξετάζει ».

Ὅρα τὸν τρόπον τῆς συναφῆς τῶν ἡπείρων.

§ 51.—Ἀπό τε τοῦ φρουρίου τοῦδε μέχρι τοῦ πέραν, καὶ ἀπ' ἐκείνου πάλιν ἐπὶ τόδε, τὸν αὐτὸν τρόπον, ἕτεραι μηχαναί, οὐκ ἔῴσιν διεκπλεῦσαι μὴ ὅτι γε ὀλκάδα ἢ τριήρη ἢ ἄλλ' ὅτι τῶν φορτηγῶν καὶ σκευαγωγῶν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ σμικρότατον ἀκάτιον, τοῦ μὴ συνκατάξαι τε καὶ συντρίψαι, καὶ ὑποβρύχιον τῷ βυθῷ παραδοῦναι· οὕτω τοι νυκτὸς ὥσπερ δὴ καὶ ἡμέρας· εἰ μὴ που κατὰ γνώμην εἴη γε τοῦ φρουράρχου.

§ 52.—Οὕτως αὐτῷ τὰ τοῦ φρουρίου ἐμελετήθη, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον τάς τε ἡπείρους συνῆψε, καὶ τὴν διάβασιν ὑφ' αὐτῷ πεποιήται. Ἐπισκευάσας τοίνυν αὐτὸ καλῶς καὶ ὀπλίσας καὶ τοῖς πᾶσιν ἀχείρωτον καταστήσας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ὅλως ἀνεπιχείρητον, φρουράν τε ἱκανὴν ἐγκαταλιπὼν, καὶ φρούραρχον ἓνα τῶν πιστοτάτων αὐτῷ ἀποδείξας, ταῖς τε μηχαναῖς ἐπιστήσας τοὺς καλῶς τε καὶ ἐπιστημόνως χρησομένους, ἐπάνεισιν ἐς τὴν Ἀδριανοῦ, φθινοπώρου φθίνοντος ἤδη. Καὶ ἐξηκοστὸν ἔτος πρὸς τοῖς ἑννεακοσίοις τε καὶ ἐξακισχιλίοις τοῖς ὅλοις ἡνύετο, δεύτερον δὲ τῆς ἀρχῆς τῷ βασιλεῖ.

*Ἐπάνοδος τοῦ βασιλέως ἐς τὴν Ἀδριανοῦ 1) καὶ
οἰκοδομὴ τῶν νέων βασιλείων 2).*

§ 53.—Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον οἰκοδομεῖ καὶ βασί-
λεια λαμπρὰ περὶ τὴν Ἀδριανοῦ, αὐτοῦ περὶ τὸν Εὐρὸν
ποταμὸν, πέραν τοῦ ἄστεος· λίθοις τε λαμπροῖς καὶ μαρμά-
ροις διαφανέσι κεκοσμημένα· χρυσῷ τε (σελ. 20) πολλῷ
καὶ ἀργύρῳ καταστραπτόμενα ἐνδοθέν τε καὶ ἐξωθεν· ἔτι δὲ
γλυφικῇ καὶ γραφικῇ τέχνῃ πεποικιλμένα, καὶ διαφόροις
ἄλλαις πολυτελείαις φιλοτίμως ἐξεργασμένα καὶ ἡσκημένα.
Παραδείσους τε φυτεύει περὶ αὐτὰ φυτοῖς τε παντοίοις καὶ
δένδροις ἡμέροις κομῶντας, καὶ καρποῖς ὡραίοις βρίθοντας.
Ζώων τε διάφορα γένη, ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων, καὶ πτηνῶν
ἀγέλας τούτοις ἐμβάλλει 3), καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἀγάλλει
καλοῖς, ὅσα τέρψιν ἅμα καὶ κόσμον οἶδε φέρειν καὶ ἡδονήν.
Κατασκευάζει δὲ καὶ βασιλείον αὐλὴν φιλοτίμως, σύνεγγυς
τούτων, καὶ οἴκησιν ὅτι πλείστην ποιεῖται, νέων καταλόγων
καὶ πεζαιτέρων, ἐν αὐτῇ τε καὶ περὶ αὐτήν, πανταχόθεν ἀ-
σφαλιζόμενος τὰ βασιλεία. Καὶ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον.

§ 54.—Ὁ δὲ, τὴν πάλαι οἱ μελετωμένην βουλὴν, καὶ ὃν
ᾧδινε λογισμὸν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ πρὸς ὃν ἔφερεν αὐτῷ πάν-
τα σκοπὸν ἐξ ἀρχῆς, εἰς πέρας ἄγειν ἤδη διανοεῖτο, καὶ μη-
κέτι μέλλειν, μὴδ' ἐν ἀναβολαῖς εἶναι. Ἡ δὲ ἦν πόλεμον
ἐξενέγκειν Ῥωμαίοις καὶ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ καὶ πολιορ-

1) Τὸ μὲν πρότερον στίχος χρώματι πυρρῷ ἢ ἄλωπικοχροῖ, τὸ δὲ δεύ-
τερον 2) χρώματι ἐρυθρῷ φοινικείῳ. 3) Ἀπόγρ. « ἐμβάλλει. »

κίαν τῇ πόλει. Ἐνόμιζε γάρ, ὅπερ καὶ ἦν, ὡς εἰ ταύτην ἔ-
λοι τρόπῳ παντὶ, καὶ τῶν ταύτης κύριος κατασταίῃ, μηδὲν
εἶναι τὸ κωλύον ἔτι, ἐντὸς ὀλίγου χρόνου, ὡς ἔκ τινος πάν-
των κοινῆς ἀκροπόλεως ταύτης ὀρμώμενον, τὰ (σελ. 21) λοι-
πὰ πάντα καταδραμεῖν καὶ ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι· διὰ τοι
τοῦτο, οὐδαμοῦ καθεκτὸς ἦν ἔτι, οὐδ' ἐπὶ τῶν αὐτῶν τοῦ
λοιποῦ μένειν ἡξίου καὶ εἰρήνην ἄγειν· ἀλλὰ πολεμητέα οἱ
ἐδόκει εἶναι ἐν τάχει καὶ τὴν πόλιν ἐξαιρετέα.

§ 55.—Ἐνῆγον δὲ αὐτὸν μάλιστα πρὸς τοῦτο καὶ θεο-
σημεῖαι τινές, ἔτι δὲ μαντεῖαι καὶ οἰωνισμοὶ καὶ κληδόνες,
καὶ ἄλλα ἅττα, οἷς τε προσεῖχε πάνυ, καὶ οἷς τὸ μέλλον
ἄνθρωποι θηροῦνται, ἅπαντα ἐς ταῦτὸν ἔφερε, καὶ χρηστὰς
οἱ ὑπετίθει ἐλπίδας, ἀλώσιμον εἶναι τὴν πόλιν αὐτῷ.

Ξυγκαλέσας οὖν τοὺς ἐν τέλει πάντας, σατράπας τέ φημι
καὶ στρατηγούς, καὶ ἰλάρχας, καὶ ταγματάρχας, καὶ ἡγε-
μόνας τῶν τάξεων, καὶ ξύλλογον ποιήσας, ἔλεξε τοιαύδε:

—

*Δημηγορία 1) τοῦ Βασιλέως παροξύνουσα πρὸς τὸν κατὰ τῆς
πόλεως πόλεμον τοὺς ὑπ' αὐτοῦ. Ἡδὴ καὶ ἀνάμνησις τῶν
προγεγενημένων ἔργων παρὰ τῶν προγόνων αὐτῶν καὶ σύν-
τομον ἔχουσα περιήγησιν τῆς ὅλης ἀρχῆς αὐτοῦ (αὐτῶν :).*

§ 56.—Ἄνδρες φίλοι καὶ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς 2)! Ὅτι
μὲν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τὴν ἀρχὴν τήνδε, ἣν ἔχομεν, με-
τὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ κινδύνων τῶν μεγίστων ἐκτήσαντο,

1) Αὐτόγρ. « Δημηγορεῖα ». 2) Πρώτερον μὲν ἐγγράφει « ἀρχῆς » ὁ
αὐτόγραφος, ὑπέρτερον δὲ ἐπάνω « αὐλῆς. »

καὶ ἐς δεῦρο διαδοχῇ τῇ σφῶν αὐτῶν διαβάσαντες, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεχόμενοι, παρέπεμψαν ἐς ἐμὲ, πάντες ἴστε δὴ που καλῶς· οἱ μὲν ὑμῶν καὶ κοινωνοὶ ἐνίων ἔργων ἐν μέρει γεγονότες ἐκείνοις, ὅσοι περ ἐν τῇδε τῇ νῦν μάλισα καθεστηκυῖα ἡλικία τυγχάνοντες, πρεσβύτατοι ὄντες· οἱ δὲ καὶ παρὰ τῶν πατέρων ἀκοῇ παρειληφότες, ὅσοι νέοι ἔστε· οὐδὲ γάρ εἰσι τῶν πάνυ παλαιῶν· οὐθ' οἷα καὶ (σελ. 22) διὰ χρόνου πληθὸς λανθάνειν· ἀλλ' ὅψις ταῦτα μαρτυρεῖ τῶν ὁρώντων μᾶλλον, ἢ τῶν δρώντων ἀκοῇ βεβαιοῖ, χθὲς καὶ πρῶην γεγενημένα.

Ὅρα τὴν εὐψυχίαν τῶν ἀνδρῶν.

§ 57.—Πάρεστι γὰρ σαφῶς ἔτι καὶ νῦν ὄρα, πανταχού τῆς ἡμετέρας, σημεῖα, τῶν ἐκείνων ἔργων δεικνύμενα ἐναργῆ· τείχη τε φρουρίων καὶ πόλεων χθὲς καὶ πρῶην κατεσκαμμένων, γῆν τε τοῖς ἐκείνων αἵμασι σχεδὸν ἔτι φοινισσομένην καὶ μεμιγμένην· καὶ πολλὰ τοιαῦτα μνημεῖα ἅττα κάλλιστα τῆς ἐκείνων ἀνδρίας καὶ ἀρετῆς, καὶ τῆς ἐν τοῖς δεινοῖς εὐψυχίας, αἰμίμηστα μαρτύρια. Τοσαύτη γὰρ ἀνδρία ψυχῆς, καὶ γνώμης στερότητι, καὶ φρονήματος μεγαλείῳ περὶ πάντα ἐχρήσαντο, ὥς εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ἐκ πάνυ μικρῶν ἀρχῶν καὶ δυνάμεως, εἰς νοῦν βαλέσθαι καθελεῖν τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, καὶ πᾶσαν ἐλπῖσαι τὴν τῆς Ἀσίας τε καὶ Εὐρώπης ἀρχήν.

Ὅρα καταδρομὴν τῆς Ἀσίας.

§ 58.—Καὶ μέντοι γε οὐκ ἐψεύσθησαν· ὁρμηθέντες γὰρ τὴν ἀρχὴν, ἀπὸ τῶν Κιλικίας καὶ Ταύρου ὄρων, μετὰ σμικρῶς, ὅπερ ἔφην, ἰσχύος, μεγίστου μέντοι γε λογισμοῦ καὶ φρονήματος, κατατρέχουσι μὲν εὐθὺς Λυκίαν καὶ Παμφυλίαν, καὶ τὴν ἄνω Φρυγίαν· καταστρέφονται δὲ Λυδοὺς, Κάρας, Μυσοὺς, Φρύγας, τοὺς κάτω, (σελ. 23) Ἴωνας, πᾶσαν τὴν Ἑλληνικὴν παραλίαν· ἔτι δὲ χειροῦνται Γαλάτας, Καππαδόκους, Παμφλαγόνας, Χάλυδας, Βιθυνοὺς, Ἑλλησποντίους, ἀπλῶς εἰπεῖν, πᾶσαν ἣν ὁ Ταῦρος ἐντὸς ὀρίζει, ἀπὸ Κιλικίας παρήκων μέχρι Σινώπης, τῆς πρὸς τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, ἣν δὴ κάτω Ἀσίαν φασίν, ἐντὸς ὀλίγου χρόνου χειροῦνται, καὶ ὑφ' ἑαυτοὺς βεβαίως ποιοῦνται.

—

Ὅρα τὴν ἀρχὴν τῆς διαβάσεως τῆς εἰς τὴν Εὐρώπην.

§ 59.—Καταστάντες δὲ κύριοι ταύτης ἀπάσης, καὶ τῆς παραλίας αὐτῆς, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πόλεων ἄρξαντες ἐγκρατῶς, βασιλείον τε τὴν Προυσίῳ καταστησάμενοι, διαβαίνουσι τὸν Ἑλλησποντον, εὐαρίθμητοι πάνυ, ἅτε, οὐκ ἐπὶ πολέμῳ προφανεῖ ἀλλ' ἐπὶ ληστείᾳ προσκαίρω τε καὶ κλοπῇ διαδάντες· καὶ ἅμα τῆς ταύτης θαλάσσης εἰργόμενοι, τῶν Ῥωμαίων ἔτι κρατούντων αὐτῆς· καταλαβόντες δὲ τὴν ἄκρην τοῦ ὄρους τοῦ πρὸ τοῦ σήματος τῆς Ἑλλης, καὶ τῆς

Χερωννήσου ἰσθμοῦ κειμένου, καὶ φρούριον ἐξ ἐπιδρομῆς ἢ ἀπάτης λαβόντος αὐτοῦ, τὸ μὲν πρῶτον, ἐκεῖθεν ὀρμώμενοι, ληστίαις τε ἐχρῶντο, καὶ καταδρομαῖς ἀφανέσι καὶ προνομαῖς, ληϊζόμενοι τοὺς ἐγγύς.

Καταδρομή τῆς Εὐρώπης.

§ 60.—Ὡς δὲ κατὰ μικρὸν προϊόντες, καὶ αἰεὶ πλείους γινόμενοι, καὶ τινα τῶν συνεγγύς φρουρίων, (σελ. 24) τὰ μὲν ἐξ ἐπιδρομῆς βία, τὰ δὲ ἀπάτῃ ἐλόντες ἐκράτησαν, καὶ ἐς τὸ πεδῖον κατέβησαν, ἐνταῦθα λοιπὸν, οὐκέτι οὐδὲν ἦν αὐτοῖς ἐμποδόν· ἀλλὰ πεδία τε εἶχετο· καὶ κῶμαι διηρπάζοντο, καὶ πόλεις ἠλίσκοντο· καὶ φρούρια κατεσχάπτετο· καὶ στρατεύματα ἡττάτο· καὶ γένη πολλὰ καὶ μεγάλα ἐχειροῦντο· καὶ βραχείῳ λόγῳ, κατατρέχουσι μὲν οὐκ ἐν πολλῷ χρόνῳ, Θράκην ἅπασαν καὶ Μακεδονίαν· καταστρέφονται δὲ Μυσοὺς, τοὺς τε ἐν τῇ μεσογείᾳ, καὶ πρὸς τῷ Ἰστρῷ οἰκοῦντας, ἔτι δὲ Ἰλλυροὺς, Τριβάλλους, Ἑλληνας, ἄλλα τε γένη πολλά· χειροῦνται δὲ φρούρια ἐρυμνὰ καὶ πόλεις πολλὰς καὶ μεγάλας, τὰς μὲν ἐν τῇ μεσογείᾳ, τὰς δὲ, ἐν τῇ παραλίᾳ κειμένας.

§ 61.—Καὶ τί δεῖ πόλεις καὶ ἔθνη καταλέγοντα διατρίβειν; πᾶσαν, ἣν ὁ Ἰστρος ἐντὸς ὀρίζει, ἀπὸ τῶν ἐμβολῶν αὐτοῦ τῶν πρὸς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ἀνίοντι μέχρι τῶν εἰσβολῶν Σάου τῶν ἐς αὐτόν· ἀκχεῖθεν διὰ τῆς μεσογείας ἴοντι, μεταξὺ Βιστρῶν τε καὶ Δαλμάτων 1) τε

1) Οὕτως ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « Παιόνων » τοῦ στίχου.

τῶν ἐντὸς Σάου καὶ Ἰλλυριῶν, πρὸς μεσημβρίαν καὶ νότον ἄνεμον, μέχρις Ἰωνίου κόλπου, χειροῦνται τε βεβαίως, καὶ καταστρέφονται καὶ φόρου ποιοῦνται ὑποτελεῖς, πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ. Σὺν αὐτοῖς δὲ, καὶ τοὺς πέραν τοῦ Ἰστροῦ Γέ-
τας· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν παραλίαν (σελ. 25)
αὐτῆς, πλὴν γε δὴ Πελοποννήσου, ὑπὲρ τοὺς μυρίους στα-
δίους περίπλουν ἔχουσιν.

§ 62.—Ταῦτα δὲ οὐκ ἀμωγητὶ μὲν, οὐδ' ὥς ἂν τις ἀπλῶς ἐπέλθοι τῷ λόγῳ· οὐδ' ἄνευ ἐναντιωμάτων τε καὶ κωλυμάτων τῶν μεγίστων, οὐδ' ἀναιμοτὶ καὶ κινδύνων χῶρις, ἔσχον τε τὴν ἀρχὴν, καὶ διεσῶσαντο μέχρι νῦν· ἀλλὰ μετὰ πολλῶν μὲν αἱμάτων, πολλῶν δὲ τραυμάτων, πολλῶν δὲ ἰδρώτων καὶ πόνων.

§ 63.—Καὶ γὰρ καὶ γένη πολλά καὶ μεγάλα ἐν τε Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ ἐναντία τούτοις ὅπλα ἤραντο, καὶ λαμπρῶς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἡγωνίσαντο μέχρι θανάτου, καὶ μετ' ἀρε-
τῆς. Καὶ πόλεις ἐν αὐταῖς πολλαὶ καὶ μεγάλαι, καὶ τεί-
χες, καὶ σώμασι, καὶ ὅπλοις, καὶ πλούτῳ, καὶ ἀρετῇ τῶν ἐνοικούντων, καὶ πολλοῖς ἄλλοις ὠχυρωμέναι, πρὸς ἄμυ-
ναν διανίσταντο· καὶ φρούρια ἐρυμνὰ καὶ δυσάλωτα, καὶ τόποι δύσβατοι, καὶ δυσχωρίαι πολλαὶ, καὶ ποταμοὶ συνε-
χεῖς καὶ οὐ ῥαδίως διαβατοὶ, καὶ πολλὰ τοιαῦτα εἶργον αὐτοῦς 1).

1) Τὸ πρότερον προσθὲν ἐν στίχῳ « τοῦ πρόσω » ὕστερον διέγραφεν.

*Ὅρα ἔπαινον τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων καὶ τῶν βασιλέων
αὐτῶν 1).*

§ 64.—Τὸ δὲ μέγιστον, αἱ τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις, κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν, αἰεὶ κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς ἀνθίσταμεναι καὶ μαχόμεναι, καὶ πολλὴν ἐναντίωσίν τε καὶ ἀγωνίαν παρέχουσαι. Ἀλλ' ὅμως, οὐδὲν τούτων ἐπέσχεν αὐτοὺς τοῦ πρόσω, οὐδ' ἐκώλυσε τὴν τούτων (σελ. 26) ὁρμήν τε καὶ ἀρετήν· ἕως ἅπαντα καταστρεψάμενοί τε καὶ καθελόντες τελείως, ἐκρατύναντο τὴν ἀρχὴν βεβαίως, καὶ τοῖς πᾶσιν ἰσχυροτάτην ἀπέδειξαν, ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι διὰ τέλους, καὶ μηδὲν τοῦ ἐξ ἀρχῆς ὅλων ὑφέντες λογισμοῦ καὶ φρονήματος. Κρατοῦντες μὲν γὰρ τῶν ἐχθρῶν, ἐπεξήρχοντο μέχρι πολλοῦ· νικώμενοι δὲ, οὐκ ἀνέπιπτον, οὐδὲ τὰς χρηστάς ἀφήρουν ἐλπίδας· ἀλλὰ τῷ τε σφῶν αὐτῶν εὐψύχῳ, καὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ μέλλοντος τὸ πᾶν ἐπιτρέποντες, ἔτι δὲ καὶ τῷ τῆς Τύχης ἀδῆλῳ, αὐθις εἶχοντο τῶν πραγμάτων ἐρρώμένως· τολμῶντες μὲν, καὶ παρὰ δύναμιν· κινδυνεύοντες δὲ, καὶ παρὰ γνώμην· ἐν δὲ τοῖς δεινοῖς ὄντες εὐέλπιδες.

§ 65.—Καὶ μὴν ἀνένδοτοι μὲν, ἐν πόνοις· ἄοκνοι δὲ πρὸς πᾶν τὸ δόξαν εὖ ἔχειν αὐτοῖς· πρὸς δὲ μηδὲν τῶν καλῶν μεληταί. Ὅξεῖς μὲν, ἐπινοῆσαι τὸ δέον· ταχεῖς δὲ τὸ νοθεῖν ἔργῳ τελέσαι. Ἀποδημίαις τε μακραῖς χαίροντες αἰεὶ,

1) Ἐν τῷ χεῖλει τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων λείπει· γράφει δὲ οὕτως: «Ὅρα ἔπαινον τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων καὶ τῶν βασιλέων αὐτῶν.

πρὸς τὸ κτᾶσθαι τι τῶν οὐκ ὄντων· καὶ μηδέποτε μένοντες ἐπὶ τῶν αὐτῶν, μηδὲ τοὺς ἄλλους ἐῷντες· τὸ μὲν παρὸν ἐς οὐδὲν λογιζόμενοι, διὰ τὸ ἀεὶ τῶν ἀπόντων ἐφίεσθαι· τὸ δὲ μὴ ἤδη κτηθὲν, ἐπινοήθην δὲ, ὡς ὃν κατέχοντες· ἐλάχιστα μὲν ἀπολαύοντες τῶν ὑπαρχόντων διὰ τὴν τοῦ πλείονος ἔφεσιν· ἄν 1) δὲ μοχθοῦντες (σελ. 27) διὰ τὴν τῶν μὴ ὄντων κτησίν τε καὶ ἀπόλαυσιν. Τοῖς μὲν σώμασιν ὡς ἄλλοτρίοις χρώμενοι πρὸς τοὺς πόνους τε καὶ κινδύνους, μηδ' ὅλως τούτων φειδόμενοι καὶ σφαλομένων πολλάκις, τὰς δὲ ψυχὰς ἀήττητοι διαμένοντες· καὶ οὕτως ὅλον τὸν ἴδιον αἰῶνα μοχθοῦντες, ἐναγώνιον καὶ ἐπίπονον, αὐτοῖς καταστῆσάμενοι τὴν ζωὴν, εἰς τοῦτο δόξης τε καὶ δυνάμειος ἦραν τὴν ἀρχὴν, καὶ σώμασι, καὶ χρήμασι, καὶ ὅπλοις, καὶ τριήρεσι, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν, μεγίστην τε ἀπόδειξιν, καὶ πρὸς πόλεμον καὶ εἰρήνην αὐταρκεστάτην καὶ ἡμῖν παρέδοσαν· ἢ μὴ φανῶμεν προδίδοντες!

§ 66.—Τὸ γε ἡμῶν μέρος, μηδὲ τὰς τῶν προγόνων ἀνδραγαθίας ἀφανίσωμεν, μηδὲ τὴν ἡμετέραν αὐτῶν ἀναιρήσωμεν δόξαν, ἣν ἔσχομεν ἐκ πάνυ πολλοῦ, ὀνομαστοὶ παρὰ πᾶσιν ὄντες, ἐπ' ἀνδρίᾳ καὶ στρατηγίᾳ καὶ ἀρετῇ, καὶ ἀκαταγώνιστοι ἐς δεῦρο καὶ δοκῶντες καὶ ὄντες, μίας νῦν πόλεως ἡττήμενοι, καὶ ταύτης οὐδὲ τοῦ θαρρῆν ἐχούσης ἔτι καιρὸν ὑπὲρ ἑαυτῆς· ἀλλὰ κεκενωμένης μὲν δι' ὅλου τῶν οἰκητόρων σχεδὸν, πάντα τὰ πρόσθεν καλὰ περικεκομμένης τε καὶ περιηρημένης τελείως, τῷ τε μακρῷ χρόνῳ, καὶ ταῖς συνεχέσι καταδρομαῖς καὶ πολιορκίαις τῶν ἡμετέρων 2), καὶ μηδὲ πόλεως εὐσης ἔτι, ὄνομα δὲ μόνον σωζεύσης· τὰ

1) Οὕτως ἀπόγραφος· ἀλλὰ τί τοῦτο, —2) Αὐτόγραφ. πρότερον μὲν « ἡμῶν » ἐγεγράφει, τὸ δὲ « τῶν ἡμετέρων » διανορθοῦντος ἐστίν.

δ' ἄλλα γῆς ἀροσίμου καὶ φυτῶν καὶ ἀμπέλων περίβολός ἐστιν, ὡς ὁρᾶτε, καὶ ματαίων οἰκοδομῶν τε καὶ τοίχων κενῶν, καὶ τούτων ἐρειπίων τῶν πλείστων· ὁρᾶτε γὰρ, ὡς ἐν τῷ μέσῳ κειμένη τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς, ἐν ἐπικαίρῳ τε γῆς καὶ θαλάσσης, ὅσα καὶ οἷα πράγματα παρέσχεν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς, ἀεὶ πολεμοῦσα, καὶ νῦν ἔτι παρέχει, τοῖς ἡμετέροις πράγμασιν ἐφεδρεύουσα, καὶ ταῖς ἡμῶν ἀκαιρίαις ἀεὶ ἐπιφυομένη, καὶ τὰ μέγιστα βλάπτουσα.

—

Ὅρα διδάσασιν τῶν Παιδῶν τοῦ Ἰστρου καὶ ἥτιν ὑπὸ Παιαζήτῳ 1).

§ 67.—Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὡς ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου προγόνου Παιαζήτου ἐκεῖνου, πᾶσαν τὴν Ἑσπερίαν ἐκίνησε καθ' ἡμῶν ὁ ταύτης βασιλεὺς, ἀπὸ μὲν Ὠκεανοῦ καὶ Μασσαλίας, Γαλάτας τε τοὺς ἐσπερίους καὶ Πυριναίους καὶ Ἰσπανοὺς, ἀπὸ δὲ Ῥήνου ποταμοῦ, καὶ τῶν προσαρκτίων, Κελτοὺς καὶ Κελτηβοράς τε καὶ Γερμανοὺς, τὸν τε Παιόνων τε καὶ Δακῶν βασιλέα, πολὺ τι χρῆμα στρατίας ἄγοντα κατὰ γῆν, ἔτι δὲ καὶ διὰ τοῦ ποταμοῦ τριήρεις, οἳ καὶ διαβάντες τὸν Ἰστρὸν, καὶ παρὰ τὰς τούτου ὄχθας, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ στρατοπεδεύσαντες, οὐδὲν ἐνενόουν μικρὸν, ἢ ἅπασαν 2) τὴν ἡμετέραν δύναμιν καὶ ἀρχὴν καθελεῖν καὶ τῆς Εὐρώπης τε καὶ Ἀσίας ἡμᾶς ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ ἡ τοῦ Παιαζήτου τότε

1) Ὁ μὲν τῶν ὑποθέσεων ἐν χεῖρὶ « Παιαζήτῳ » ὁ δὲ αὐτόγραφος ἐν τοῖς στίχοις ἀεὶ « Παιαζήτου ».—2) Πρότερον μὲν « ἀλλὰ πᾶσαν », ἐπανορθοῦντος δὲ « ἢ πᾶσαν ».

στρατηγία (καὶ ἐμπειρία καὶ τόλμη τοῦτο διεκώλυσε καὶ διέλυσε, κατὰ κράτος αὐτοὺς νικήσασά τε καὶ καθελοῦσα· καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν που κατακοπῆναι, τοὺς δ' ἐναποπνιγῆναι τῷ Ἰστρῷ πεποίηκεν, ἐκ πάνυ πολλῶν, βραχεῖς τινας, καὶ τούτους μόγις περισωθέντας.

§ 68.—Καὶ πάλιν, μετὰ μικρὸν, Τίμηριν 1) τὸν Σκύθην ἀπὸ Βαβυλῶνος ἀναστήσασα 2) καθ' ἡμῶν ἤγαγεν, ὅφ' οὗ πεπόνθαμεν οἷα ἴστε. Καὶ ὡς παρ' οὐδὲν ἤλθομεν τότε πάσης τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς καὶ δυνάμεως ἐκπεσεῖν· ἤγουν τὴν ἑτέραν τῶν ἡπείρων ἀποβαλεῖν. Καὶ τὸ ἐξ ἐκείνου πάλιν μέχρι νῦν ἀδιελιπὲς 3) ἐπεξάγουσά τε αἰεὶ καὶ ὀπλίζουσα κατ' ἀλλήλων τοὺς ἡμετέρους, καὶ συγκρούουσα, καὶ ταραττούσα καὶ βλάπτουσα τὴν ἡμετέραν ἀρχήν.

§ 69.—Χθές τε καὶ πρὸ ὀλίγου τὸν Γέτην Ἰωάννην μετὰ Παιόνων τε καὶ Δακῶν κινήσασα καθ' ἡμῶν, ὃς δὲς τε καὶ τρεῖς τὸν Ἰστρον διαβάς σὺν δυνάμει καὶ ἐς τὴν ἡμετέραν ἐμβαλὼν, πολλὰ κακὰ τὸν ἐμὸν πατέρα πεποίηκε. Καὶ παρίημι τὸ τῶν αὐτομόλων πρᾶγμα τοσοῦτον, καὶ τὴν ἀπὸ τούτου βλάβην τε καὶ ζημίαν, καθ' ἡμέραν ἐγγινομένην ἡμῖν. Οὐ μὲν οὖν δούλων ἀλλ' ἤδη καὶ ἐλευθέρων βραχὺς ὁ λόγος· οὐθ' ἡσυχάσεν, οὐδ' ὅλως ἡσυχάσει ποτὲ, ἀνθισταμένη καὶ ἐναντιούμενη τοῖς ἡμετέροις· οὐδὲ στήσεται τοῦ καθ' ἡμῶν πολέμου καὶ τῆς κινήσεως, ἕως ἂν μένειν ἐῷμεν αὐτὴν ἐπὶ τῶν αὐτῶν, καὶ μὴ πάντῃ ἐξέλωμεν, ἢ ὑπὸ χεῖρα σφῶν ποιησαίμεθα.

§ 70.—Ταύτης τοίνυν, ὦ φίλοι ἄνδρες, τοιαύτης πόλεως

1) Πρότερον μὲν « Τεμήρων » ἐπανορθοῦντος δὲ « Τίμηριν ». — 2) Τὸ « ἀναστήσασα » θηλικῶς διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν. — 3) « Ἀδιελίπον » ἢ « ἀδιελιπὲς » τοῦτο γὰρ ἐν τῷ αὐτογράφῳ οὐκ ἔστιν ἀκριβῶς γεγραμμένον.

ἀντικαθεστηκυίας ἡμῖν, καὶ πάντα πραττούσης καθ' ἡμῶν φανερώς τε καὶ ἀφανῶς, καὶ τὴν ἡμετέραν ἐπιβουλευούσης ἀρχὴν, ἡμεῖς διαμέλλομεν καὶ λόγον οὐδένα ποιούμεθα; οὐδὲ πρὶν ἢ κακῶς δρᾶσαι ἡμᾶς, σπεύδομεν αὐτὴν ἐξελεῖν, ἀλλὰ νομίζομεν ἐφ' ἡμῖν εἶναι αἰεὶ, διατίθεσθαι τὸν πόλεμον ἢ βουλοίμεθα, καὶ οὐκ οἶδαμεν, ὥς τὰ τῶν πολέμων καὶ τῶν καιρῶν ἔργα οὐ μενετὰ, καὶ τῷ χρόνῳ οὐδὲν ἀνέλπιστον, καὶ τὰ τῆς Τύχης ἄδηλα πανταχοῦ, καὶ τὸ τῶν πραγμάτων τέλος ἀστάθμητον καὶ ἀτέκμαρτον;

§ 71.—Καὶ δεῖ τὰ τοιαῦτα προλαμβάνειν τε αἰεὶ τοὺς νῦν ἔχοντας, καὶ καιρὸν ἔχοντας ἐπετίθεσθαι τοῖς ἐχθροῖς· καὶ μὴ ἀναμένειν παθεῖν κακῶς, καὶ τότε ἀμύνασθαι· ἀλλὰ πρὸ τοῦ παθεῖν, μᾶλλον αὐτοὺς δρᾶν, καὶ προεπιβουλεύειν, ἢ ἀντεπιβουλεύειν· καὶ τοῦτο νομίζειν κέρδος ἐν τοῖς τοιούτοις, ὅτι ἂν προλάβοι τις, ἐξαπατήσας ἢ βιασάμενος τὸν ἐχθρόν. Τοιαῦτα γὰρ τὰ τοῦ πολέμου οὐκ εἰσὶν ἐπὶ ῥητοῖς· ἀλλ' ὥς τὰ πολλὰ τοῦ δυναμένου καὶ βουλομένου λαθεῖν, ἢ προλαβεῖν τι, καὶ πλεονεκτῆσαι οὕτω παρασχόν, ἢ νίκη γίνεται.

§ 72.—Ἐγὼ μὲν οὖν οὕτω γνώμης ἔχων, ὦ ἄνδρες, καὶ τοιούτοις τισὶ λογισμοῖς καὶ αἰτίαις χρώμενος, προσέτι δὲ καὶ μεγίστοις ἐγκλήμασι κεκινημένος, ξυνήγαγον ἐνθάδε ὑμᾶς, (σελ. 31) οὐκέτι ἀνασχετὰ ἡγούμενος εἶναι· καὶ δικαίῳ πάντας ἀναπειθομένους κοινωνεῖν τῆς γνώμης ἐμοί. Καὶ ἐπιχειρητέα εἶναι φημὶ καὶ πολεμητέα ἐν τάχει, καὶ τὴν πόλιν ἐξαιρετέα πάσῃ προθυμίᾳ καὶ σπουδῇ τὸν πόλεμον ἀραμένους, ἢ μὴδὲ τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς ἔτι καὶ τῶν ταύτης καλῶν ὥς οἰκείων ἀντιποιεῖσθαι, μὴδὲ νομίζειν τοῦ λοιποῦ βέβαια εἶναι· ἀδύνατον γὰρ, ταύτην τε ἀτρεμεῖν, καὶ τὰ ἡμέτερα μὴ ἐν ἀμφιβόλοις εἶναι, μὴ τῆς πόλεως ταύτης ἢ ληφθείσης ἡμῖν, ἢ γεγонуίας ἐκ μέσου.

§ 73.—'Απλοῦς ὁ λόγος· αἰροῦμαι, ἢ μετ' αὐτῆς καὶ τὴν ἡμετέραν ἔχειν ἀρχὴν, ἢ αὐτῆς 1) χωρὶς καὶ ταύτην γε συναποβαλεῖν. Μετ' αὐτῆς μὲν γὰρ εὖ ἴστε, καὶ τὰ ὄντα ἡμῖν βέβαια, καὶ τὰ μὴ ὄντα κτητά· ἄνευ δὲ ταύτης, ἢ ἐχούσης ὡς ἔχει, τῶν τε ἡμετέρων οὐδὲν πιστόν, τῶν τε ἄλλων οὐδὲν ἐλπιστόν. Εἴτε γὰρ, ἔχοντες οὗτοι ταύτην, καὶ βιαζόμενοι παρ' ἡμῶν, συμμαχίαν ἰσχυρότερον ἐπάξονται, καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάσσης κρατήσουσιν, ἐν πολέμοις αἰεὶ τὰ ἡμέτερα ἔσται καὶ κινδύνους καὶ δαπάναις ἐπιζημίους· καὶ τὸ πέρας ἄδηλον τοῦ πολέμου.

§ 74.—Πολλὰ γὰρ καὶ παρὰ λόγον πολλάκις καὶ ὦν οὐκ ἂν τις προσεδόκησεν, ἐν τοῖς τοιούτοις συμβαίνειν φιλεῖ· ὁ τε πόλεμος μηχανόμενος (σελ. 32) ἐς τύχας τὰ πολλὰ περιίσταται. Εἴ τε πάλιν, μὴ δυνάμενοι σώζειν αὐτὴν ἐτέροις ἰσχυροτέροις σφῶν ἐπιτρέψωσι, καὶ σώμασι, καὶ χρήμασι, καὶ τριήρεσι, καὶ ὅπλοις, καὶ τοῖς πᾶσιν ἄριστα ἐξηρτυμένοις, οἱ δ' ἐρρώμενεστέρον ἀνθέξωνται τῶν πραγμάτων, καὶ ὡς οἰκείων ἤδη ἀντιποιήσαιντο, σκοπεῖτε, ἐν οἷς τὰ ἡμέτερα ἔσται !

Πόλιν οὕτω μεγάλῃν, ἐν ἐπικαίρῳ γῆς καὶ θαλάσσης κειμένην, ἐφορμοῦσαν δὲ τοῖς ἡμετέροις αἰεὶ, καὶ τοῖς ἡμῶν ἐπιφυομένην σαθροῖς, δυνάμιν τε κτησαμένην ἀντίρροπον, ἀπὸ τοῦ ἴσου ἡμῖν πολεμεῖν. Ἐγὼ μὲν οἶμαι . . . ἄλλ' οὐ βούλομαι λέγειν οὐδὲν δυσχερές ! Τρέποιτο δ' εἰς τὰς τῶν ἐχθρῶν κεφαλὰς τὸ βλάσφημον, πλὴν, εἰ καὶ δεινὸν τῷ ἀκοῦσαι· οὐ πρὸς ἡμῶν γε καὶ τοῦ ἡμετέρου καλοῦ τά γε τοιαῦτα !

1) Ἀπόγραφος « ταύτης » οὐ καλῶς· ἀμφιβολογίαν γὰρ φέρει τὸ δις « ταύτης » καὶ « ταύτην » διάφορα πράγματα σημαῖνον ἐντῷ αὐτῷ κόμματι.

§ 75.—Διὰ τοῦτο, οὐ δεῖ μέλλειν ἡμᾶς ἔτι· οὐδὲ καιρὸν ἔχοντες ἀναδύεσθαι· ἀλλ' ἐπιτίθεσθαι ταύτην πάντας πάσῃ καὶ χειρὶ καὶ δυνάμει, καὶ μάλιστα ἕως ἂν καὶ τὰ τοῦ δαιμονίου μεθ' ἡμῶν ᾗ, μηδενὸς φειδομένους τῶν εἰς τὸν πόλεμον, μήτε σωμαίων, μήτε χρημάτων, μήτε ὀπλων, μήτε ἄλλου τοῦ τῶν τοιούτων οὐδενὸς, μηδ' ἄλλο τι προὔργου τῶν ἀπάντων τιθέναι, ἕως ἂν, ἢ πάντῃ ταύτῃ ἐξελόντες, ἐκ μέσου θείημεν, ἢ ὑποχεῖρα σφῶν (σελ. 33) ποιησαίμεθα.

§ 76.—Νομίζει τε μηδεὶς ὑμῶν, ἀδύνατα εἶναι ταύτην εἶναι, λογιζόμενος τὸ τοῦ ἡμετέρου πάππου τε καὶ πατρός· καὶ ὡς οὗτοι, ταύτην σχόντες τὴν γνώμην εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, καὶ πόλεμον ἄσπονδον ἀρώμενοι πρὸς αὐτήν, χειρὶ τε πολλῇ καὶ δυνάμει περισχόντες, καὶ ὅπλοις, ἔτι τε χρονίῳ πολιορκίᾳ, καὶ λιμῷ πολλῷ πᾶσαν ἐκτετρυχότες, οὐκ ἠδυνήθησαν ὅμως ταύτης περιγενέσθαι.

§ 77.—Εἰ μὲν γὰρ αὕτη τότε ἰδίᾳ ῥώμῃ τε καὶ δυνάμει ἀντέσχε, καὶ κρείττων ἐφάνη τῶν ἀντιπολεμούντων, ἅτε σώμασι, καὶ χρήμασι καὶ ὅπλοις καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἡσφαλισμένη καλῶς· ἢ οὗτοι, ταῖς οἰκείαις δυνάμεσι καὶ παρασκευαῖς ἐλάττους ὄντες ὑστέρησαν, ἡμῶν δαμοῦ δυνηθέντες ταύτην εἶναι, εἶχεν ἂν λόγον τὸ δέος καὶ οὗτος ὁ λογισμός.

§ 78.—Νῦν δὲ, τίς οὐκ οἶδεν, ὡς τῶν μὲν τοῦ Παιαζήτου χειρῶν, τύχῃ τίς ποθεν ἀδοκῆτως ἐπιφανείσα παρὰ λόγον ἐξήρπασεν, ὅποια πολλὰ πολλάκις παρὰ τοῦ δαιμονίου τοῖς ἀνθρώποις ξυμβαίνει. Ξυγκείμενον γὰρ ἦν· αὐτοῖς ἐπὶ ῥήταις ἡμέραις ἐνδίδονα 1) τοὺς πολίτας, τὴν τε πόλιν καὶ ἑαυτοὺς, ἅτε πλεόν μὴ δυναμένους ἀντέχειν, λιμῷ

1) Αὐτογρ. πρότερον μὲν « ἐνδοῦναι » τὸ δὲ « ἐνδίδοναι » ἐπανορθοῦντος ἐστίν.

τε καὶ πολιορκία μακρᾶ· αἴφνης ἐπιφανέντες, ἐκ μὲν Εὐρώπης ὁ Παιόνων τε καὶ Δακῶν (σ. 34) βασιλεὺς πρῶτος 2), ἐκ δὲ Ἀσίας μικρὸν ὕστερον Τεμῆρης ὁ Βαδυλώνιος, ἀνέστησαν τε αὐτὸν τῆς πολιορκίας καὶ τρέψαντες ἐς αὐτούς, οὕτω ξυνέβη ταύτην παραγενέσθαι, ἀπίστω 3) τύχη περιωθεῖσαν.

§ 79.—Ὁ δέ γε πατὴρ οὐ μὲν 4), ἴστε, μεθ' οἷας παρασκευῆς καὶ δυνάμεως, ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτήν, καὶ ὥς τοσοῦτον τῇ πολιορκίᾳ ταύτης ἐκράτησεν, ὥς μὴ δ' αὐτὸ τὸ τεῖχος ἔχειν ἑᾶσαι τοὺς προμαχομένους ἐλεύθερον βαλλομένους τοῖς τε τόξοις, καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν μηχανῶν λίθοις· οὕτως εἶχεν αὐτὴν ἐν χερσίν· καὶ εἴλε βία τοῖς ὅπλοις μαχόμενος, εἰ μὴ τοὺς σφόδρα οἰκείους, καὶ οἷς μάλιστα ἐπίστευεν, ἀντιπράττοντας ἀφανῶς εἶχον αὐτῷ, καὶ τί πλεον τῆς γνώμης, νέμοντας τοῖς πολιορκουμένοις ἰδίων ἕνεκα κερδῶν. Οὗτοι τοίνυν τῆς τε πολιορκίας αὐτὸν ἀνέστησαν καὶ ταύτην περιεσώσαντο.

§ 80.—Εἰ δὲ καὶ ἰδίᾳ δυνάμει τότε περιγενέσθαι ταύτην συνέβη—ῥῶμεν γὰρ καὶ τοῦτο!—ἀλλ' οὐ τὰ αὐτὰ τῶν τότε καὶ νῦν καιρῶν ταύτῃ τε καὶ ἡμῖν. Τότε μὲν γὰρ αὕτη συνετωτέροις τε καὶ στρατηγικωτέροις, προσέτι δὲ καὶ τῶν πραγμάτων ἐμπειροτέροις, ἐκέχρητο, τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς ἄρχουσιν, οἰκήτορσί τε πλείοσιν ἐφρουρεῖτο· τῆς τε θαλάσσης ἐκ μέρους ἐκράτει τῆς κατ' αὐτήν, τότε παρὰ τῶν Ἰταλῶν ἐπικουρίας, τῆς μὲν, ἐτύγχανεν ἤδη, τῆς δὲ, ἐν ἐλπίσιν ἦν· καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ εἶχε τὰ βοηθοῦντα.

§ 81.—Τὰ δὲ δὴ νῦν, ἀσθενέστερά τε αὐτῇ, καὶ τοῖς

ἐστίν.—2) Τὸ «πρῶτος» ἐν χεῖλει ἐπανορθοῦντος ἐστὶν ἀντὶ τοῦ «πρότερον» ἐν τῷ στίχῳ.—3) Πρότερον «ἀνελπίστω».—4) Πρότερον «ἐμὸς».

ὅλοις χεῖρω. Τῶν τε γὰρ οἰκητόρων, πλείστον κεκένωται· τῆς τε θαλάσσης τελείως ἐστέρηται. Ὁ τε βασιλεὺς αὐτῇ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, ταιεῦτοι εἰσὶν, οἷους ἂν τις εὖξαιτο ἀνταγωνιστάς σχεῖν. Τὰ δὲ παρὰ τῶν Ἰταλῶν καὶ σφύδρα οὐδ' ἐν ἐλπίσιν αὐτοῖς, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πάντῃ ἐχθρὰ ἐκπεπολεμωμένων τῇ περὶ τὸ Θεῖον δόξῃ. Τὸ δὲ ἔνδον αὐτῇ γάσεως γέμει καὶ ταραχῆς διὰ ταύτην γε τὴν αἰτίαν. Καὶ πολλὰ ἂν τις εὖροι ἐλαττώματα ἄλλα σκοπῶν ἀκριβῶς.

§ 82.—Ἡμῖν δὲ, καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ μέγα ἦρται, πολλῶν ἐπιδόσει· κατάλογοί τε γὰρ στρατευμάτων ἱππικοί τε [καὶ πεζικοί, πλείστοι καὶ κάλλιστοι, καὶ εὐοπλότατοι μᾶλλον εἶπερ ποτὲ καὶ νεότης εὐανδρουῖσα πολλή. Καὶ ἡ ἡμετέρα αὐλὴ νῦν, μέγιστον ἔχει τε κράτος, χρήματά τε ἡμῖν πλείστα, ἐν τε θησαυροῖς καὶ φόροις ἐπετίοις καὶ ὅπλων εὐπορία πολλή· καὶ μηχανῶν καὶ παρασκευῶν τῶν ἐς τὸν πόλεμον, καὶ τριήρεις οὐκ ὀλίγαι, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπεγένετο. Ἄ πάντα, οὐ πρὸς μίαν ταύτην πόλιν, ἀλλὰ πολλαῖς πόλεσιν ἀντιβρόποις ἀντιμερισθέντα ἤρκεσεν ἂν, καταγωνίσασθαι πάσας.

§ 83.—Ἔτι τε τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάσσης (σ. 36) κρατοῦμεν, καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἀπάσης· καὶ φρουρίαις αὐτὴν ἄνω καὶ κάτω ἡσφαλισάμεθα, διὰ τῶν πορθμῶν, τῶν τε ἡπείρων ἀμφοτέρων εἵργοντες αὐτήν, γῆς καὶ θαλάσσης ἀπάσης. Ἄλλα τε πρόσσεστιν ἡμῖν οὐ· ὀλίγα πλεονεκτήματα, οἷς πᾶσι θαρρῶ καὶ πᾶν πιστεύω, οὐκ ἀντισχῆσιν ὅλως αὐτήν· ἀλλ' ἢ ἐξ ἐπιδουρμῆς βία ἡμᾶς τοῖς ὅπλοις ἐλεῖν ἂν, ἢ οὐ μακρῶς πολιορκία αἰρήσειν.

§ 84.—Μόνον, μὴ μέλλωμεν, μηδὲ διδῶμεν αὐτῇ καιρὸν ἔτι, βουλεύεσθαι καθ' ἡμῶν· ἀλλὰ φανῶμεν ὅτι τά-

χιστα ἄνδρες ἀγαθοί· καὶ δείξωμεν αὐτῇ 1) τε καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς οὐκ ἀνανδρία ἢ δειλία καὶ ἀσθενεία, μελλήσει δὲ μάλλον καὶ ῥαθυμία καὶ μαλακία ἡμῶν, περιγέγονε 2) μέχρι τοῦ νῦν· μηδὲ τὰς τῶν ἡμετέρων προγόνων ἀνδραγαθίας καὶ ἀρετὰς καταισχύνωμεν· μὴ δ' ἀνάξιοι φανῶμεν ἐκείνων, ἐν μέσῃ τῇ ἡμετέρα ἀρχῇ, τηλικαύτῃ γε οὔσῃ, μίαν πόλιν ἑῶντες, ὥσπερ τύραννον καθιστᾶναι, πάντα τρόπον ἐπιβουλεύουσιν αὐτῇ· ἀλλὰ μάλλον δείξωμεν ἐξ ἐκείνων τε ὄντες, καὶ τῇ ἐκείνων ἀνδρία καὶ ἀρετῇ κεχρημένοι!

§ 85.—Ἐκεῖνοί τε γάρ, πᾶσαν Ἀσίαν τε καὶ Εὐρώπην ἐν βραχεὶ χρόνῳ παραστησάμενοι, ἰδίοις πόνοις τε καὶ κινδύνοις ἐκληρονόμησαν· καὶ πόλεις πολλὰς καὶ (σελ. 37) μεγάλας ἐχειρῶσαντο, καὶ φρούρια ἐρυμνὰ ἐξεῖλον καὶ γενῶν ἀπείρων ἐκράτησαν. Ἡμεῖς δὲ ταύτην ἐλόντες, ὡς ἕκτινος ἀκροπόλεως ταύτης ὀρμώμενοι, σὺν ὀλίγῳ πόνῳ τε καὶ καιρῷ τὰ λοιπὰ πάντα καταδραμούμεθα, καὶ οὐδὲν ἡμᾶς ὅλως ἐπίσχει τοῦ πρόσω, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲ ἐν ἀντιστῆναι δυνήσεται τῇ ἡμετέρα δυνάμει τε καὶ ἀρχῇ, ἀλλ' ἐν βραχεὶ κύριοι γῆς καὶ θαλάσσης ἐσόμεθα.

§ 86.—Μὴ τοίνυν ἀναβολαῖς ἔτι κεχρήμεθα· ἀλλὰ κατὰ τάχος ἐσβάλλωμεν ἐς αὐτὴν πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν· οὕτω γνώμης ἔχοντες, ἢ, ταύτην ἐλεῖν τε καὶ ἐξελεῖν, ἢ, μηδ' ὅλως ταύτης ἀπαναστῆναι, εἴ γε δη καὶ τεθνᾶναι δέοι, ἕως ἂν ταύτης γενώμεθα κύριοι! . . .

§ 87.—Ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς πρῶτος παρέσομαι ὑμῖν καὶ τῶν πόνων προθύμως ἐμμετασχῆσω· καὶ πᾶσιν ἐπιστατήσω

1) Πρότερον «αὐτοῖς».—2) Οὕτως πρότερον· τὸ γὰρ «περιγεγόναι» ἐπανροθύντος οὐ συναρμῶζειν μετὰ τοῦ «αὐτῇ» φαίνεται.

καλῶς· τιμήσω τε τοὺς ἀγαθοὺς τοῖς ἀξίοις δώροις, ἕκαστον, κατὰ τε ἀξίωσιν ἰδίαν καὶ ἀρετὴν, καὶ, ὅπως τις ἐπιφανὴς ἐν τοῖς κινδύνοις γενήσῃ το 1), ἢ ἐπ' ἄλλῃ τινὶ διαπρέψῃ το 2) ἀνδραγαθία. »

—

Ἐπιψήφισις τοῦ πολέμου παρὰ τοῦ βουσιλέως καὶ πάντων.

§ 88.—Ὁ μὲν δὴ, τοιαῦτα εἰπὼν, ἐπεψήφισεν ἤδη τὸν πόλεμον. Τῶν δὲ παρόντων πάντες σχεδὸν ἐπεκρότησαν πρὸς τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ῥηθέντα, ἐπαινοῦντες μὲν αὐτὸν τῆς εὐβουλίας τε καὶ συνέσεως καὶ τῆς ἄλλης ἀνδρίας καὶ ἀρετῆς, συναινοῦντες δὲ καὶ αὐτοὶ, καὶ μᾶλλον παροξύνοντες ἐς τὸν πόλεμον· οἱ μὲν ἰδίας ἕνεκεν φιλοτιμίας καὶ κερδῶν, ἐλπίζοντες (σελ. 38) ἐκ τοῦδε πλέον ἕξειν, καὶ τὰ αὐτῶν ἐπὶ μέγα χωρήσειν· οἱ δὲ, χαριζόμενοι τε τῷ βασιλεῖ, καὶ ἅμα κερδαίνειν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τῶν τοιούτων ἐθέλοντες· ἕτεροι δὲ ἀγνοίᾳ τῶν τοῦ πολέμου, ὅσοι τε νέοι ἦσαν καὶ τῶν τοιούτων ἀπείρατοι.

§ 89.—Οἷς δὲ μὴ κατὰ γνώμην ἐδόκει τὸ πρᾶγμα διὰ τέτινας ἄλλας αἰτίας καὶ τὰς ἀναφουρέμενας δὴ τῷ πολέμῳ δυσχερείας καὶ τύχας ὥς τὰ πολλὰ, οὗτοι δὲ, ἐβούλοντο μὲν εἰπεῖν τι πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ πολέμου· ὁρῶντες δὲ τὴν τοῦ βασιλέως ἔνστασιν καὶ καταδρομὴν, τὴν τε τῶν ἄλλων πάντων πρὸς τοῦτο ὁρμὴν, δεῖσαντες, ἐμοὶ δοκεῖν, καὶ ἄ-

1—2) Αἱ εὐχτικαὶ « γενήσῃτο » καὶ « διαπρέψῃ » ἐπανορθοῦντός εἰσιν ἀντὶ τῶν πρότερον γεγραμμένων « γενήσεται » καὶ « διαπρέψῃ. »

κοντες παρηχώρησαν, καὶ συνεπήχθησαν τοῖς πολλοῖς. Καὶ κυρεῖται δὴ οὕτως ἐξ' ἀπάντων ὁ πόλεμος.

Καταδρομή τῶν ἔξω τῆς πόλεως καὶ διαρπαγή.

§ 90.—Κελεύει τοίνυν αὐτίκα τὸν τῆς Εὐρώπης σα-
τράπην, στρατίαν ἀγείραντα κατὰ τάχος, τήν τε πόλιν
αὐτήν καὶ τὰ περίξ ταύτης καταδραμεῖν, ὅσα τε ἄλλα ὑπὸ
Ῥωμαίοις ἦν. Ὁ δὲ, μηδὲν μελλήσας, εὐθύς, στρατίαν ἀγεί-
ρας, κατατρέχει μὲν τὰ περὶ τὴν πόλιν ἅπαντα, καὶ τὸ ἄ-
στυ, μέχρις αὐτῶν τῶν πυλῶν, καὶ ληΐζεται. Κατατρέχει δὲ
Συλληβρίαν (Σηλυμβρίαν) καὶ τὰ περὶ αὐτήν· ἀφιστᾷ τε
τὰ περὶ τὴν ταύτη θάλασσαν, Πείρινθόν τε καὶ τὰ λοιπά.
Προσχωρεῖ δὲ αὐτῷ καὶ τὸ τῶν Ἐπιβατῶν φρούριον ὁμολο-
γία· ξυναφιστᾷ δὲ καὶ τὰ περὶ τὸν Μέλανα πόντον, ὅσα
Ῥωμαίοις ὑπήλαα ἦν· χειροῦταί τε πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἐν
Μεσημβρία φρούριον, ὁμολογία καὶ αὐτὸ προσχωρῆσαν.
Τὰ τε ἄλλα ληΐζεται καὶ πρὸς τὸ δοκοῦν διατίθῃσι.

§ 91.—Βασιλεὺς δὲ Κωνσταντῖνος, καὶ οἱ τῆς πόλεως,
τῷ τε ἀθρόῳ τῆς μεταβολῆς, τῷ τε παραλόγῳ τῆς ἐφόδου
καταπλαγέντες, καὶ πόλεμον ἀκήρυκτον ἐπελθόντα σφισί,
θεασάμενοι παρ' ἐλπίδα, καὶ γὰρ ἤδη πρὸ μικροῦ ἔτυχον
γεγονῆναι αὐτοῖς αἰσπονδαί, διαπρεσβεύεσθαι μὲν τοῦ λοι-
ποῦ περὶ τούτων, καὶ ξυμβάσεων καὶ εἰρήνης μεμνησθαι,
παντάπασιν ἀπεγνώκεσαν. Ἦδεσαν γὰρ ἀδύνατον ὄν, πρὸς
τε τὴν τοῦ βασιλέως ὀρμὴν ἐφορῶντες καὶ τὰ γεγεννημένα
ὑπ' αὐτοῦ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς· καὶ ὥς πάντα ταῦτα ἐς οὐδὲν
χρηστὸν ἔφερε. Πολιορκίαν δὲ προσεδόκουν, ὅσαν οὐκ ἤδη

αὐτοῖς ἔσεσθαι, καὶ πόλεμον ἄσπονδον κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν, καὶ ὅσα πολέμου κακὰ, ἄλωσιν καὶ τὰ τῆς ἀλώσεως πάθη· φόνον τε τῶν ἐν ἡλικίᾳ, καὶ διαρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων καὶ σύλλησιν 1) ἱερῶν, καὶ δουλείαν καὶ ὕβριν γυναικῶν τε καὶ παίδων.

§ 92.—Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ μικρὸν ἂν ἀντισχύσειν ὦντο, ἐπιόντος αὐτοῖς τοσούτου πολέμου κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν, οὕτως ἡλλοίωντό τε τὰς γνώμας εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ παντάπασιν ἀπεγνώκεσαν, καὶ χρηστὸν οὐδὲν (σελ. 40) ἐνενόουν περὶ αὐτῶν. Πρὸς γάρ τι ἀνέλπιστόν τε καὶ ἀδόκητον τοῖς λογισμοῖς τραπόμενοι, ἐτοίμως προΐεντο σφᾶς αὐτούς. Καὶ οὐδεμίαν εἶχον τοῦ λοιποῦ σωτηρίας ἐλπίδα.

§ 93.—Αἴτιον δὲ ἦν αὐτοῖς. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς προλαβούσαις πολιορκίαις, πολλὰ εἶχον τὰ βοηθεῦντα, καὶ ἐν ἐλπίσι μεγίσταις ἦσαν αἰεὶ τοῦ περιγενέσθαι. Τῆς τε γὰρ κατ' αὐτοὺς θαλάσσης ἐκράτουν, καὶ κατὰ γῆν μόνον ὁ πόλεμος αὐτοῖς ἦν, ὃν εἶχον ἀναφέρειν ῥαδίως, ἐν ἐνὶ μὲν εὐ, τῷ κατὰ γῆν, ἀντιτεταγμένοι τοῖς πολεμίοις· τὰ τε τῆς θαλάσσης ἐκατέρας, πλώϊμα ἦν ὀλκάσι τε καὶ πλοίοις μακροῖς· ἢ τε ἐμπορία καθεστήκει πολλὴν παρέχουσα τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν ἄλλων τὴν ἀφθονίαν. Καὶ ἡ πόλις ξένων τε καὶ ἀστῶν ἔγεμε. Χρήματά τε πολλὰ ἐν τε τοῖς κοινοῖς καὶ ἰδίοις, καὶ τοῖς ἱεροῖς ἀποκείμενα ἦν· ὅπλα τε καὶ νῆες, καὶ βέλη, τὰ τε ἄλλα πάντα, καλῶς αὐτῇ παρεσκευάστο· ὥς μὴ δὲ πολιορκίαν εἶναι τότε τὸ πρᾶγμα δοκεῖν.

§ 94.—Ταῦτ' ἡ δὲ 2) δὲ πάντα νῦν ἐς τούναντίον ἦν τε καὶ ἐδόκει· ἢ τε γὰρ θάλασσα, φρουρίοις τὸν ἄνω καὶ

1) Αὐτόγραφος: « σύλλησιν. »—2) « Ταῦτ' ἡ δὲ » ἀναρροῦντος ἐν χεῖλει ἐστίν, ἀντὶ τοῦ προτέρου « Νῦν » τοῦ στήχου.

κάτω πορθμὸν διείληπτο, καὶ ὅλως ἀπλωτος ἦν· αἱ τε ἡπειροὶ ἐπεπολεμῶντο· στόλος τε μέγας προσεδοκάτο, καὶ τοῖς κατὰ θάλασσαν τεύχεσι προσβαλεῖν, καὶ αὐτοῖς ἀδύνατα ἔλως εἶναι ἐδόκει· τῷ πολέμῳ πρὸς πάντα τὸν περίβολον ἐξαρχεῖν ὀλιγανθρωπίᾳ. Ἐνδεια τε (σελ. 41) πνυτελῆς χρημάτων καὶ κοινῶν καὶ ἰδίων ἐπῆν· ἥ τε πόλις τῶν ἀναγκαίων πάντων ἐσπάνιζεν. Ἐπικυρία τε αὐτοῖς οὐδεμία οὐδαμοῦ πνυταχόθεν ἐφαίνετο.

§ 95.—Οὐχ ἦττον δὲ αὐτοὺς ἐτάρραττε καὶ τὰ παρὰ λόγον τότε γινόμενα, ἅπερ εἰς θεοσημείας ἐλάβανον· σεισμοὶ τε ἀήθεις καὶ ξένοι καὶ βραχμοὶ γῆς. Τὰ τε ἐξ οὐρανῶν βρονταὶ τε καὶ ἀστραπαὶ καταρρόγνύμεναι, καὶ κεραυνοὶ φρικώδεις, καὶ σέλας ὀρώμενον καὶ πνεύματα βίαια· καὶ λαύρων ὑετῶν ἐπικλύσεις τε καὶ καταφοραί. Ἔτι δὲ, ἀξέρων ἀσυνήθων ἄτακτοι φάσεις, καὶ δρόμοι πεπλανημένοι καὶ πάλιν ἀφανισμοί. Ἄλλοι δ' αὖ κατεστηριγμένοι τε καὶ πολὺν δὲ χρόνον καπνὸν ὑποφαίνοντες. Ἄλλα τε πολλὰ τοιαῦτα τερατώδη τε καὶ παρὰ τὸ εἰωθὸς, ὑπεσήμεναι τὸ θεῖον, τό τε μέλλον προφοιβάζοντα, καὶ μεγίστην ὑποφαίνοντα καινοτομίαν τῶν καθεστώτων τε καὶ μεταβολήν. Εἰκόνες τε γὰρ ἱδριον ἐν ἱερείς, καὶ στῆλαι καὶ ἀνδριάντες τῶν μακαρίων ἀνδρῶν. Κατοχαί τε καὶ ἐνθουσιασμοὶ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν παρὰ δόξαν ἐγίνοντο 1), οὐδὲν αἴσιον προμηνύουσαι· οἳ τε μάντις ἀπαίσια πολλὰ ἐπεθείαζον· λόγια τε παλαιὰ ἤθετο καὶ χρησμοὶ ἀνηρευνῶντο, καὶ ὅσα ἄλλα ἐν τοῖς τοιούτοις συμβαίνειν φιλεῖ, πάντα ἐγίνετο, ἅπαντα ἐς οὐδὲν χρηστὸν φέροντα, φόβον τε παρῆχε

1) Οὕτως μὲν ἐν χεῖρει, ἐν δὲ τῷ στίχῳ, « ἐφαίνοντο. »

πολὺν καὶ ἀγωνίαν αὐτοῖς καὶ ἑαυτῶν ὅλως ἐξίστα, καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος (σελ. 42) οὐκ ἐδίδου θαρρῆν.

§ 96.—Πλὴν γε δὴ ὡς ἐν κακοῖς μικρὸν ἀναφέροντες, ἐκ τῶν ἐνόντων παρεσκευάζοντο· τάφρους τε καθαίροντες καὶ τὰ πεπονηκότα τοῦ τείχους ἀνορθοῦντες, τάς τε ἐπάλλξεις ὀπλίζοντες, πύργων τε καὶ καταपुरγίων, καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν ἐπισκευάζοντες κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν. Ἔτι δὲ ὀπλων τε καὶ βελῶν ξυλλογὴν ἐποιούντο, καὶ μηχανημάτων παντοίων. Τά τε ἔξω τῶν φρουρίων ἐπεσκευάζον ὅπλα καὶ φυλακὰς ἐπιπέμποντες· τάς τε νήσους ἡσφαλίζοντο.

§ 97.—Μετὰ δὲ, τὸν τε μέγαν λιμένα καὶ τὸ Κέρας ἅπαν ἀπὸ τε τῶν τοῦ Γαλατᾶ Νεωρίων, μέχρι τῶν Εὐγενίου πυλῶν, ἥπερ τὸ στενώτατον ἦν, ἀλύσει μακραῖς διελάμβανον. Χρήματά τε ἀπὸ τε τῶν κοινῶν καὶ τῶν ἰδίων καὶ τῶν ἱερῶν συνέλεγον. Σιτόν τε καὶ τὰ ἐς διατροφὴν ἐσεκόμιζον. Τοῖς τε ἄλλοις πᾶσιν, ὡς δυνατόν ἐξηρτύοντο καὶ τοῖς ὀπλοῖς ἐπεσκευάζον τὴν πόλιν τε καὶ τὰ τεῖχη, ὡς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν πολιορκηθισόμενοι.

§ 98.—Πρὸς δὲ τούτοις, πρεσβείας ἐπεμπον πανταχοῦ, ὅθεν ἦν αὐτοῖς ἐλπίς ἐπικουρίαν σχεῖν 1) τινα· τοῦτο μὲν, ἐς Πελοπόννησον παρὰ τοὺς ταύτη δεσπότας, σιτόν τε καὶ ἄνδρας εἰς ἐπικουρίαν αἰτοῦντες· ἐνόμιζον γὰρ παρατιθήσεσθαι τὴν ἐπικουρίαν αὐτοῖς μέχρι πολλοῦ· καὶ μὴ ἐξ ἐπιδρομῆς βία τοῖς ὀπλοῖς ἀλῶναι ἄν, (σελ. 43) ἥ περ ἐάλωσαν· τοῦτο δὲ καὶ παρὰ τὸν μέγαν ἀρχιερέα τῆς

1) Πρότερον « ἐξείν. »

Ῥώμης, ὧ καὶ μᾶλλον εἶχον θαρρύνειν. Ἔτι δὲ καὶ παρὰ τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν ἄλλων ἐσπερίων γενῶν, δεόμενοι συμμαχίας καὶ ἐπικουρίας τὴν ταχίστην τυχεῖν, εἴ γε καὶ μέλλοιεν κινδυνεύσειν, ἐνάκμῃ κινδύνων ἤδη καθεστηκότες. Καὶ οἱ μὲν ἐν τούτοις ἦσαν.

§ 99.—Βασιλεὺς δὲ Μεχεμέτης, ἐπειδὴ τὸν πόλεμον λαμπρῶς ἐξήνεγκεν ἤδη, καὶ τῶν ἐξω, τὰ μὲν κατέδραμε καὶ διήρπασε, τὰ δὲ ἀπέστησε, τὰ δὲ ἐχειρώσατο, παρεσκευάζετο ἅμα ἥρι, καὶ αὐτῇ τῇ πόλει, κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν προσβαλεῖν. Καὶ πρῶτα μὲν συνῆγε τὰς δυνάμεις καὶ συνεχρότει· καὶ τὰ στρατεύματα πανταχόθεν συνηθροίζεν, ἔκ τε Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, ἵππικὰ τε καὶ πεζικά· ἔτι δὲ, ὀπλίτας τε καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας κατέλεγε καὶ ἀκοντιστάς· καὶ πᾶσαν ἄλλην τάξιν ἐξήταζεν· ὅπλα τε κατεσκεύαζεν ἐς ἀσφάλειαν τῶν προμαχομένων, ἀσπίδας τε καὶ κράνη, καὶ θώρακας, καὶ θυραιούς, ἐξωθεν καταφράκτους σιδήρῳ, πρὸς δὲ βέλη καὶ ἀκόντια καὶ ξίφη· καὶ ὅσα ἄλλα οἱ ἐς τειχομαχίαν ἐδόκει ἐπιτήδεια εἶναι· πάντα μετὰ πολλῆς ἐποίει σπουδῆς. Πρὸς δὲ τούτοις μηχανὰς κατεσκεύαζε τῷ τείχει παντοίας, τὰς τε ἄλλας (σελ. 44) καὶ τὰς πετροβόλους δὴ πάντας καὶ καινότερας· πρᾶγμα ξένον, καὶ ἐς ἀκοὴν ἄπιστον, ὡς ἔδειξεν ἡ πεῖρα· αἱ καὶ τὸ πᾶν ἐδυνήθησαν κατεργάσασθαι.

§ 100.—Πρὸ πάντων δὲ, τοῦ ναυτικοῦ ἐπεμέλετο· τριήρεις, τὰς μὲν ἐκ νέων ναυπηγούμενος, τὰς δὲ χρόνῳ πεπονηκυίας ἀνορθῶν, τὰ δὲ διαβρόχους οὔσας, ἀνακάων καὶ θεραπεύων. Ἔτι δὲ, πλοῖα μακρὰ κατεσκεύαζε, τὰ δὲ, καὶ κατὰ φρακτα, καὶ ταχείας ναῦς τριακοντόρους τε καὶ πεντηκοντόρους, καὶ τὴν ἄλλην δὲ ἅπασαν τούτων ἐπισκευὴν τε καὶ χρεῖαν, ἐτοιμάζων τε ἦν καὶ διορ-

θούμενος ὅτι τάχιστα, μηδενὸς τῶν ἐς τοῦτο φερόντων φειδόμενος.

§ 101.—Πρὸς δὲ τούτοις, ναυτικὸν συνέλεγεν, ἐκ πάσης τῆς αὐτοῦ περαλίας, Ἀσιανῆς τε καὶ εὐρωπαϊας· ἐρέτας τε καὶ θρακίτας, καὶ θαλαμίας, καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν κατασκευάσεων ἐπιλεγόμενος· ἔτι δὲ κυβερνήτας καὶ κελευσὰς, τριηράρχους τε καὶ ναυάρχους καὶ στρατηγούς, καὶ τὰ ἄλλα δὴ πληρώματα τῶν νεῶν, μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας τε καὶ σπουδῆς ἐξεπλήρου. Πλέον γὰρ ἰσχύσειν ἐς τὴν πολιορκίαν τε καὶ τὸν πόλεμον ἐδόκει τῷ κατὰ θάλατταν ναυτικῷ, ἢ τῇ κατὰ γῆν στρατίᾳ· καὶ διὰ τοῦτο τὸ πλέον ἔνεμε τῆς ἐπιμελείας αὐτῷ καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ, προσέτι γε μὴν καὶ φιλοτιμίᾳ, πρὸς τῷ ἔργῳ ἐχρῆτο. Προϋργόν τι τοῦτο νομίζων εἶναι οἱ.

Κίνησις τοῦ βασιλέως μεγίστη κατὰ τῆς πόλεως κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν.

§ 102.—Ἐν τούτοις δ' ὄντος αὐτοῦ καὶ παρασκευαζομένου (σελ. 45) χειμῶνος, καὶ τὸ ἔαρ ὑπέφαιναν ἤδη.

Καὶ ὃς εὐθὺς, τὰς μὲν ναῦς παρεσκεύαζεν ἐς ἀναγωγὴν, ἀπὸ Καλλιουπόλεως. Ἐκεῖ γὰρ ἦσαν αὐτῷ πᾶσαι συνηγμέναι, [ἡγεμόνα καὶ στρατηγὸν ἐπιστήσας αὐταῖς Παλτόγλην, τὸν σατράπην Καλλιουπόλεως] 1). Ἦσαν δ' αἱ πᾶσαι τὸν ἀριθμὸν, ὡς ἐλέγοντο, τριακόσiai καὶ πεντήχοντα, ἄνευ μέντοι γε τῶν σκευαγωγῶν καὶ τῶν κατ' ἄλλην τινα χρεῖαν ἢ ἐμπορεῖαν ἀφικνουμένων.

1) Ταῦτα ἅπαντα ἔστιν ἐπανορθῶντος ἐν χεῖρὶ τοῦ αὐτογράφου.

Αἱ δ' ἀνήγοντο τάχει πολλῶ σὺν βοῇ καὶ θορύβῳ καὶ ἀλαλαγμῷ, εἰρεσίᾳ τε χρώμεναι καὶ παρακελευσμῷ καὶ πατάγῳ καὶ ἀντιφιλοτιμήσει πρὸς ἀλλήλας.

§ 103.—Ἵπερέχουσαι μὲν τὸν Ἑλλήσποντον, ἐκπληξιν δὲ καὶ φόβον ὅτι πλείστον παρέχουσαι τοῖς ὀρῶσι· διὰ πολλοῦ γὰρ χρόνου, οὐδαμοῦ τοσοῦτος στόλος νεῶν καὶ παρασκευῇ τόσῃ δὲ κατὰ θάλατταν ἐγεγόνει· ὁ δὲ καὶ μᾶλλον τοὺς ταλαιπώρους Ῥωμαίους ἐξέπληξε, παρ' ἐλπίδα φανέν, καὶ εἰς ἀπόγνωσιν καὶ ἀθυμίαν μεγίστην ἐνέβαλε, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐλπίδα χρηστὴν αὐτῶν παρήρηται. Πρώτερον μὲν γάρ, ἥνικα προσέβαλλον αὐτοῖς οἱ πολέμιοι, κατὰ γῆν ἐπολιόρχουντο καὶ μόνον· τῆς δὲ θαλάσσης ἐκράτουν· καὶ εἶχον τά τε ἐπιτήδεια ἄφθονα, τῇ κατὰ θάλατταν ἐμπορίᾳ χρώμενοι· τὸν τε πόλεμον ῥαδίως ἀνέφερον, καὶ τὰς προσβολὰς οὐ χαλεπῶς ἀπεκρούοντο διὰ πολυχειρίαν, τῶν πολεμίων ἐνὶ μέρει, καὶ μόνῳ τῷ κατὰ γῆν μαχομένῳ· νῦν δὲ, (σελ. 46) κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν ἐπιόντα ὀρῶντες τὸν πόλεμον, εἰκότως ἐξεπλήττοντο, καὶ εἰς ἀπορίαν μεγίστην, καὶ δεινὸν φόβον ἐνέπιπτον. Καὶ ὁ μὲν κατὰ θάλασσαν στόλος τῷ βασιλεῖ οὕτως ἀνήγετο.

§ 104.—Αὐτὸς δὲ, ἄρας ἐκ τῆς Ἀδριανῶ παντὶ τῷ στρατῷ, ἰππικῷ τε καὶ πεζικῷ, διὰ τῆς μεσογείας ἐχώρει, ἅπαντα συγχικῶν τε καὶ συνταράττων, καὶ φόβον καὶ ἀγωνίαν καὶ φρίκην μεγίστην ἐμποιῶν, καθ' οὓς ἄν γένοιτο· συνεπαγόμενος ἅμα οἱ καὶ τὰς μὴ χανάς· καὶ ἀφικνεῖται δεκαταῖος ἐς τὸ Βυζάντιον. Καὶ στρατοπεδεύεται πρὸς τῇ πόλει, ἐγγὺς τοῦ τείχους, ὅσον ἀπὸ σταδίων τετάρων, πρὸς ταῖς καλουμέναις πύλαις τοῦ Ῥωμανοῦ.

§ 105.—Αἱ δὲ νῆες ὁρμίζονται ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ τῆς

ἡπεύρου, κατ' ἀντικρὺ τῆς πόλεως, πληρώσασαι πᾶσαν τὴν ταύτη παραλίαν· ὁ δὲ στρατὸς ἅπας ἦν, ὡς ἐλέγετο, ὑπὲρ τὰς τριάκοντα μυριάδας, τὸ μάχιμον, ἄνευ μέντοι γε τοῦ ἄλλου ὁμίλου, ὃς πολὺς εἶπετο.

§ 106.—Ῥωμαῖοι δὲ, στρατὸν τοσοῦτον πεζόν τε καὶ ναυτικὸν καὶ παρασκευὴν τόσῃν δὲ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἐπιούσαν ὀρῶντες, ἐξεπλήττοντο μὲν τῷ τε παραλόγῳ τῆς θέας, τῷ τε ἀθρώῳ τῆς ἐπιθέσεως· οὐ μὲν ἡμέλουν γε καὶ αὐτοὶ τῶν ἐς τὸν πόλεμον, καὶ τὴν ἐναντίαν ἀντιπαρασκευὴν· ἀλλὰ πάντα ἐποιοῦν, μηδὲν ὑφιέντες· (σελ. 47) καὶ πρῶτον μὲν ὀλκάδας μεγάλας, περὶ τε τὴν ἄλυσιν καὶ τὸ στόμα τοῦ μεγάλου λιμένος, ἀντιπρωρουβύζην ὥρμιζον· καὶ τριήρεις μακρὰς περὶ αὐτάς· ὡς ταύτη τὸν ἔσπλουν τῶν πολεμίων κωλύοντες.

§ 107.—Ἐτυχον δὲ τότε παροῦσαι καὶ τριήρεις ἐξ Ἰταλίας ἐξ Ἑνετικαῖ, οὐκ ἐπὶ πόλεμον, ἀλλὰ κατὰ χρεῖαν ἰδίαν· καὶ ὀλκάδες μεγάλαι ἐκ Κρήτης ἀφιγμέναι κατ' ἐμπορείαν· ἃς ἀξιώσει κατέσχον πείσαντες παραμεῖναι τῷ πολέμῳ.

*Ἄφιξις Ἰουστινιανοῦ Ἰταλοῦ ἐς τὴν πόλιν σὺν ταῖς
ὀλκάσιν ἐπὶ βοήθειαν.*

§ 108.—Ἐν δὲ ταῖς αὐταῖς ἡμέραις ἀφικνεῖται καὶ τις ἀνὴρ Ἰταλὸς, Ἰουστινιανὸς 1) ὄνομα, δυνατός τε καὶ

1) Τοῦτον ὁ αὐτόγραφος ἀεὶ « Ἰουστίνον » ἀντὶ τοῦ « Ἰουστινιανόν » γράφει. Ἀπορῶμεν σαφῶς λέγειν τὴν αἰτίαν, εἰ μὴ ἐδόκει τῷ Κριτοβούλῳ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰταλοῦ διαφέρειν τοῦ Ῥωμαίων Ἰουστινιανοῦ.

τῶν εὖ γεγονότων· ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἔμπειρος καὶ μάλα γενναῖος, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ δύο τῶν μεγάλων ὀλκάδων, ὃς οἶκοθεν αὐτὸς ἐπισκευάσας καὶ ὀπλίσας καλῶς, ἀνδραῖσί τε καὶ ὄπλοις παντοίοις· εἶχε γὰρ ἐπάνω τῶν καταστρωμάτων τούτων ἄνδρας καταφράκτους τετρακοσίους, διέτριβε περὶ τε Χῖον καὶ Ῥόδον, καὶ τὴν ταύτη θάλασσαν, λοχῶν τινὰς τῶν αὐτῷ διαφόρων.

§ 109.—Ὅς προμαθὼν τὸν τε πόλεμον Ῥωμαίων καὶ τὴν ὅσον οὐ τῆς πόλεως ἐσομένην πολιορκίαν καὶ τὴν μεγάλην τοῦ βασιλέως Μεχεμέτου παρασκευὴν κατ' αὐτῆς, ἤκεν αὐτόκλητος σὺν ταῖς ὀλκάσι, βοηθήσων Ῥωμαίοις καὶ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ· εἰσὶ δὲ οἱ καὶ μετὰκλητον αὐτὸν γενέσθαι φασὶ παρ' αὐτοῦ, ὑπεσχημένου, μετὰ τὸν πόλεμον, μισθὸν τῆς βοηθείας τὴν Λῆμνον αὐτῷ.

§ 110.—Οὗτος, ἐν ὀλίγῳ, πεῖραν τῆς αὐτοῦ γνώμης τε καὶ τῶν τρόπων ἀκριθεῖ παρασχὼν, καὶ πίστεϊς δοῦς καὶ λαβὼν, δέχεται καὶ τιμᾶται παρὰ τε τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἐν τέλει καὶ τῆς πολιτείας λαμπρῶς, καὶ καθίσταται παρ' αὐτῶν στρατηγὸς αὐτοκράτωρ καὶ κύριος τοῦ πολέμου παντὸς, καὶ βουλῆς καὶ ῥητῶν καὶ ἀπορρήτων, καὶ ὀπλων, καὶ πάσης τῆς τοῦ πολέμου χρειᾶς τε καὶ παρασκευῆς. Καταστὰς οὖν ἐν τῷ τοιῷδε, παντοίως ἐπεσκεύαζε τὴν πόλιν τότε κατὰ γῆν τεῖχος ἅπαν ὀπλίζων, καὶ τὰς ἐπάλλξεις πετροβόλοις τε μηχαναῖς καὶ παντοίοις ὄπλοις· τοὺς τε προμαχομένους τε καὶ προπολεμοῦντας τούτων, ἐκτάττων καλῶς, καὶ καθιστῶν ἓνα ἕκαστον ἣ δεῖ, καὶ παραγγέλων, ὅπως χρὴ τοὺς ἐπιόντας ἀμύνασθαι καὶ φυλάττειν τὸ τεῖχος.

§ 111.—Ἔτι δὴ τὸν τε λιμένα καλῶς ἡσφαλίσατο, ἣ περ εἴρηται ὀλκάσι τε καὶ τριήρεσι, καὶ μηχαναῖς παν-

τοίαις, καὶ τὸ κατὰ θάλασσαν ἅπαν τεῖχος, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ τῆς ἡπείρου, ἀρκούντως ὤπλισεν· ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ πολέμων ἔμπειρος ἤπερ ἔφην, καὶ τὰ ἐς τειχομαχίαν μάλιστα ἱκανῶς ἥσκητο 1).

§ 112.—Ἐγχειρίζεται δὲ, καὶ τὸ κατ'ἀντικρὺ τοῦ Βασιλέως στρατοπέδου μέρος (σελ. 49) τοῦ τεύχους, ὡς ἐπίμαχόν τε ὄν, ὅπῃ δὴ καὶ τὸ καθαρώτατον ἦν τοῦ στρατοῦ, καὶ ἡ βασιλείος ἴλη τε καὶ αὐλή, καὶ οὗ τὰς μηχανὰς ἔδει τοὺς πολεμίους προσαγαγεῖν· ὥστε προπολεμεῖν τε αὐτὸς αὐτοῦ, καὶ προμάχεσθαι, καὶ φυλάττειν μετὰ γε τῶν σὺν αὐτοῖς. Εἶχε γὰρ ὑφ'αὐτόν, ὡς ἔφθην εἰπὼν, καταφράκτους ἀνδρας τετρακοσίους, ἅ ν ε υ γε τῶν ἄλλων π λ η ρ ω μ ά τ ω ν τῶν νεῶν.

§ 113.—Γίνεται δὲ τότε καὶ τις ἐκδρομὴ βραχεῖα τῶν ἐκ τῆς πόλεως πρὸς τινὰς τῶν ἀπὸ τῆς στρατίας, προσεκδραμόντας ἀτάκτως· καὶ ἀπέκτειναν ἐνίους αὐτῶν· ὀλίγους δὲ καὶ ἔτρωσαν. Μετὰ δὲ ταῦτα συνελθόντες ὑπὸ πολλῶν ἀντεκδραμόντων ἀπὸ τῆς στρατίας, κατέφυγον ἐς τὴν πόλιν· καὶ κλείσαντες τὰς πύλας οὐκ ἔτι ἐπέξεθεν, ἀλλ' ἐφύλαττον μόνον τὴν πόλιν.

§ 114.—Μεχεμέτης δὲ ὁ βασιλεὺς στρατόπεδον θέμενος αὐτοῦ που, περὶ τε τὸ καλούμενον Μ ε σ ο τ ε ῖ χ ι ο ν καὶ τὸ Μ υ ρ ι ά ν δ ρ ι ο ν, οὐ πόρρω τοῦ τεύχους, ἀλλ' ὅτι ἐγγυτάτω, καὶ ὅσον μὴ εἴσω βελῶν εἶναι· πρῶτον μὲν δεῖν ἔγνω, λόγοις συμβατηρίοις 2) χρῆσασθαι πρὸς Ῥωμαίους, εἰ βούλοιντο, παραδόντες αὐτῷ τὴν τε πόλιν καὶ ἑαυτοὺς, μετὰ συμβάσεων καὶ ὀρκῶν πιστῶν, καθῆσαι σὺν γυναιξὶ καὶ

1) Πρῶτερον « ἔχων. »

2) Τὸ « συμβατηρίοις » ἐν τῷ τοῦ αὐτογράφου χεῖλει ἐπανορθοῦντος ἐστίν.

τέκνοις, καὶ τοῖς ὑπάρχουσι πᾶσι, σῶς καὶ κακῶν ἀπαθεῖς ἀπολύοντες τῶν ἰδίων εἰρηνικῶς. Καὶ πέμπει (σελ. 50) δὴ τοὺς ταῦτα ἐροῦντας. Οἱ καὶ παρχγενόμενοι, ἀπήγγειλαν τὰ παρὰ τοῦ Βασιλέως.

§ 115.—Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὐκ ἐδέξαντο ἐπὶ τούτοις, εἰπόντες ἄλλας σπονδὰς ἐθέλειν ποιῆσθαι· τὴν πόλιν δὲ ἀδύνατα εἶναι παραδῶσειν αὐτῷ.

§ 116.—Βασιλεὺς δὲ, τούτων ἀκούσας, εὐθύς ἔχειρέ τε τὴν γῆν, καὶ τὰ περίξ πάντα τῆς πόλεως ἐδήλωσε. Μετὰ δὲ τούτο, ἀναλαβὼν τὸν τε Ζάγανον καὶ Χαλήλην, ἄνδρας τῶν πρώτων παρ' αὐτῷ, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ἑτέροις τῶν σατραπῶν, περιήει, τὸ κατ' ἡπειρον μέρος τῆς πόλεως. Κατασκοπῶν τὸ ταύτη τείχος, ἥ τε ἐπιμαχώτατον εἶη ἐς προσβολὴν, ἥ τε ἀπόμαχον, καὶ ἥ δεῖ προσάγειν τὰς μηχανάς, ὥστε κατασεῖσαι αὐτό.

—

**Εκταξις τῆς στρατίας ἀπάσης καὶ μερισμὸς τῆς πόλεως ὡς κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν τοῖς σαιτάπαις παρὰ τοῦ βασιλέως.*

§ 117.—Μετὰ δὲ τοῦτο ἐκτάσσει πᾶσαν τὴν στρατίαν, τοὺς τε σατράπας καὶ ἱλάρχας καὶ ταγματάρχας, καὶ ἡγεμόνας τῶν τάξεων· διδοὺς ἑκάστῳ καὶ τάξιν, καὶ τόπον, ἥ δεῖ φυλάττειν καὶ μάχεσθαι, καὶ παραγγέλλων ἃ δεῖ ποιῆν. Διελὼν δὲ κατὰ μέρη τὴν πόλιν ἅπασαν καὶ τὸ τείχος κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν, Ζαγάνῳ μὲν, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν, σὺν γε καὶ ἑτέροις τισὶ τῶν λοχαγῶν, κάταπιστεύει τὴν τε πολιορκίαν τοῦ Γάλατᾶ, καὶ τὸ κατ' αὐτὸν μέρος ἅπαν σὺν γε τῷ Κέρατι καὶ λιμένι πάντι, ἀ-

νίοντι μέχρι τῆς ὀνομαζομένης Ξυλίνης πύλης τῆς πόλεως, ἐνδοὺς αὐτῶ καὶ γεφυροῦν τὸν ταύτη πορθμὸν τοῦ Κέρατος ἀπὸ τε τῶν Κεραμικῶν, μέχρι τοῦ πέραν, καὶ ἀντικρὺ τούτων (σελ. 51) ὄντος τείχους τῆς πόλεως. Ἐγνωστο γὰρ αὐτῶ καὶ ταύτη διαβιβάσας ὀπλίτας τε καὶ τοξότας, ὡς ἂν πανταχόθεν προσβάλλοι τῇ πόλει, καὶ ἀκριβῆ τὴν πολιορκίαν ποιοῖτο.

§ 118.—Καρατζία δὲ, τῷ τῆς Εὐρώπης ἐπάρχῳ, καὶ ἑτέροις τῶν σατραπῶν, τὸ ἀπὸ τῆς Ξυλίνης πύλης ἀνίοντι μέχρι τῶν βασιλείων τοῦ Πορφυρογεννήτου, καὶ φθάνοντι μέχρι τῆς ὀνομαζομένης πύλης τῆς Χαρισοῦς, ἐγχειρίζει, δοὺς αὐτῶ καὶ τινὰς τῶν μηχανῶν, καὶ μηχανοποιούς, παίειν τὸ ταύτη τεῖχος, ἧ ἂν ἀσθενὲς καὶ ἐπίμαχον εἴη, καὶ κατασεῖειν αὐτό.

§ 119.—Ἰσαάκῳ δὲ, τῷ τῆς Ἀσίας ἐπάρχοντι τότε, καὶ Μαχουμούττει, κόμητι ὄντι τὸ τηνικαῦτα, ἀνδράσι γενναίοις τε καὶ τῇ κατὰ πόλεμον ἐμπειρίᾳ καὶ τόλμῃ θαυμαζομένοις πολλῶ, τὸ ἀπὸ τοῦ Μυριανδρίου μέχρι τῶν τῆς Χρυσείας πυλῶν καὶ τῆς ταύτη θαλάσσης μέρος ἐπιτρέπει.

§ 120.—Αὐτὸς δὲ ὁ Βασιλεὺς, σὺν τοῖς δυοῖ πασιάδαις, τῷ τε Χαλήλῃ καὶ Βαρατζία τὸ μέσον ἐπέχει τῆς πόλεως καὶ τοῦ κατ' ἡπειρον τείχους, καὶ ἡ μάλιστα ἐνόμιζεν ἐπιμαχώτατον εἶναι, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ βασιλικὴν αὐλὴν πᾶσαν, λέγω δὴ, τοὺς πεζαιτέρους τε καὶ τοξότας καὶ ὑπασπισπᾶς, καὶ τὴν ἄλλην περὶ αὐτὸν ἵλην, ὁ δὲ τὸ καθαρώτατον ἦν τοῦ στρατοῦ.

§ 121.—Ἐκτάξας δὲ οὕτω τὴν κατὰ γῆν στρατίαν, καὶ πανταχόθεν τὸ ταύτη τεῖχος ἀσφαλισάμενός τε καὶ περιλαβὼν τῷ στρατῷ, τὸν (σελ. 52) κατὰ θάλατταν πόλεμον

ἐγχειρίζει Παλτόγλη, ἀνδρὶ γενναίῳ τε, καὶ τῶν κατὰ θάλατταν ἐμπείρῳ τε καὶ στρατηγικῷ, ὃν ἡγεμόνα τοῦ ναυτικοῦ παντὸς εἴλετο, καὶ τῆς παραλίας ἀπάσης, Ἀσιανῆς τε καὶ Εὐρωπαϊας, σατράπην ὄντα Καλλιουπόλεως. Ὅς δὴ κατὰ θάλασσαν ἅπαν τεῖχος, ταῖς ναυσὶ περιειλήφει, ἀπὸ τε τῆς Χρυσείας τοῦ ἄκρου, μέχρι δὴ καὶ τῶν Νεωρίων τοῦ Γαλατᾶ, στάδια που μάλιστα τρία καὶ τεσσαράκοντα, σὺν γε τῇ ἀλύσει καὶ ταῖς ἐφορμούσαις ταύτῃ ναυσὶ καὶ ὀλκάσι.

§ 122.—Οὗ δὴ καὶ, καθ' ἡμέραν προσβάλλων, τὸν πόλεμον ἐποιεῖτο, βουλόμενος τὸν ἔσπλουν βιάσασθαι τοῦ λιμένος, ὥς ἂν καὶ τὸ κατὰ τὸ Κέρας ἅπαν τεῖχος ἀνοίξῃ πολέμῳ.

§ 123.—Ἦν δὲ ὁ περίβολος ἅπας τῆς πόλεως, ὁ περιληφθεὶς τῷ στρατῷ, κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν, ἀκριβῶς λογιζομένων, στάδιοί που μάλιστα ἕξ καὶ εἴκοσι πρὸς τοῖς ἑκατόν· ἀπὸ τούτων ἦν ἀφύλακτον μόνον τὸ τοῦ Κέρατος τεῖχος, τὸ ἐντὸς τῆς ἀλύσεως, στάδιοι πέντε καὶ τριάκοντα· τὸ δὲ ἄλλο πᾶν, ἐφυλάσσετο.

§ 124.—Πράξας δὲ οὕτω ταῦτα, μετακαλεῖται τοὺς μηχανοποιούς, καὶ κοινολογεῖται τούτοις, περὶ τε τῶν μηχανῶν καὶ τοῦ τεύχους, ὅπως ἂν ῥᾶστα καθαιρηθῇ. Οἱ δὲ ὑπισχνοῦνται αὐτῷ, ῥαδίαν εἶναι τὴν τούτου καθάρεσιν, εἴ γε πρὸς ταῖς οὔσαις μηχαναῖς, ἦσαν γὰρ αὐτοῖς ἤδη καὶ ἕτεραι πρόσθεν πεποιημέναι, καὶ ἐτέραν (σελ. 53) ποιήσωσι, τὴν δοκοῦσαν αὐτοῖς ἱκανὴν εἶναι, κατασεῖσαι τὸ τεῖχος, καὶ καθελεῖν, πρὸς ἣν καὶ ἀναλωμάτων πολλῶν, καὶ χαλκοῦ πλείστου καὶ ἐτέρων οὐκ ὀλίγων ἔνεστι χρεία.

Ἐκφρασις τῆς τε κατασκευῆς τῆς μηχανῆς καὶ τοῦ εἴδους αὐτῆς καὶ τῆς ἐνεργείας.

§ 125.—Καὶ ὁς εὐθύς, θάττον ἢ λόγους, ἅπαντα δαφι-
λῶς αὐτοῖς παρέχει τὰ πρὸς τὴν χρείαν· οἱ δὲ κατασκευά-
ζουσι τὴν μηχανήν· πρᾶγμα φοβερώτατον ἰδεῖν, καὶ εἰς ἀ-
κοὴν ὅλως ἀπιστόν τε καὶ δυσπαράδεκτον. Λέξω δὲ τὴν
τε κατασκευὴν αὐτῆς, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὴν ἐνέργειαν ὡς
ἐνόν.

§ 126.—Πηλὸς ἐπαλλάσσετο πολλῶν ἡμερῶν, ὥς τε
κατεργασθῆναι, γῆς τῆς πιστάτης τε καὶ καθαρωτάτης καὶ
λεπτοτάτης τῇ διαθέσει· λινῷ τε καὶ κανάβῃ καὶ τοιούτοις
τισὶν ἄλλοις, συνδετικαῖς τε καὶ συνεκτικαῖς κατακερματι-
σμένοις ὅλος διόλου μεμιγμένος καὶ συμφυρόμενος, ὥς ἐν
σῶμα γίνεσθαι, τούτοις συνεχές τε καὶ ἀδιάσπαστον.

§ 127.—Τύπος δ' ἐκ τούτου κατεσκευάζετο, στρογ-
γύλος, αὐλοειδής, ἐπιμήκης, οἷος ἐς ὀμφαλὸν εἶναι. Μη-
κος τούτου σπιθαμαὶ τετταράκοντα· οὗ τὸ μὲν ἐμπρόσθιον
ἥμισυ, τὸ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ λίθου, σπιθαμῶν δύο καὶ
δέκα, τὸν κύκλον καὶ τὴν περιφέρειαν εἶχε τοῦ πάχους. Τὸ
δ' ὀπισθεν ἥμισυ τῆς οὐρᾶς, τὸ πρὸς ὑποδοχὴν τῆς ὀνομα-
ζομένης βοτάνης, σπιθαμῶν τεττάρων, ἢ καὶ μικρόν τι
πρὸς, εἶχε τὴν περιφέρειαν τοῦ πάχους, ὥς πρὸς τὴν ἀνα-
λογίαν οἶμαι τοῦ ὅλου.

§ 128.—(σ. 54) Ἄλλος δὲ τύπος ἐκτός, πρὸς ὑποδο-
χὴν τούτου κατεσκευάζετο· κοῖλος ὅλος διόλου, καὶ οἷον θήκη
τις εἶναι, εὐρύτερος δὲ μόνον, ὥς τε δέξασθαι τοῦτον ὅλον

έντός, καὶ μετ' ἀποστάσεως. Ἀπόστασις δ' ἦν ἐν τῷ μεταξὺ τοῖν τύποιν ἀμφοῖν, ὅλοιν διόλου ἐπίσης πάντοθεν, ὅσον σπιθαμμία, ἥ καὶ μικρόν τι πρὸς· ἥτις ἐμελλε δέξασθαι τὸν χαλκόν, εἰσχεόμενον ἀπὸ τῆς γωνίας, ἐς ἀπαρτισμὸν τοῦ εἶδους τῆς μηχανῆς. Ὁ δὲ τύπος οὗτος, ὁ ἔξω φημί, κατεσκευάζετο μὲν τῷ αὐτῷ πηλῷ· ἦν δὲ ὅλος διόλου διεζωσμένος τε καὶ κατησφαλισμένος σιδήρω τε καὶ ξύλοις, καὶ γῇ καὶ λίθοις ἔξωθεν ἐπωκοδομημένος καὶ βοηθούμενος, ἵνα μὴ τὸ πολὺ βάρος ἐντὸς ἐμπεσὼν τοῦ χαλκοῦ, διαρρήξῃ τοῦτον καὶ ἄπρακτον ἐργάσῃται τὸ εἶδος τῆς μηχανῆς.

§ 129.—Ἰπνοὶ δὲ δύο σύνεγγυς τούτων ἀμφοτέρωθεν, κατεσκευάζοντο εἰς γωνίας, ἰσχυρότατοι μέντοι καὶ βεβαιότατοι· τὰ μὲν ἔνδον ἐξ ὀπτῆς πλίνθου κατειργασμένοι, καὶ πηλοῦ καλῶς εἰργασμένου καὶ πιστάτου, τὰ ἔξωθεν δὲ, ὅλοι διόλου λίθοις παμμεγέθεσι καὶ τιταίνω, καὶ πᾶσιν ἄλλοις ὠχυρομένοι πρὸς τοῦτο χρησίμοις.

§ 130.—Χαλκοῦ δὲ καὶ κασσιτέρου, πολὺ τι χρῆμα καὶ πολυτάλαντος ὅλη ἐβέβλητο ταῖς γωνίαις, τάλαντά πευ μάλιστα, χίλια καὶ πεντακόσια, ὥς ἐλέγετο, ἐπὶ τούτοις καρβούρων 1) τε, πολὺ τι πλῆθος, καὶ κορμῶν ἐπετίθετο ταῖς γωνίαις ἔξωθεν, ὥσπερ (σ. 55) ἐπωκοδομημένα, ἄνωθεν τε καὶ κάτωθεν, καὶ πανταχόθεν, ἐς βάθος τοὺς ἱπνοὺς συγκαλύπτοντα, ἄνευ μέντοι γε τῶν στομίων.

§ 131.—Φυσήτῃρες δὲ περὶ αὐτοὺς, ἐπιτεταμένως φουσῶντες, καὶ ἀδιακόπως τὴν ἐπικειμένην ὕλην ἐξάπτοντες,

1) Πρότερον ἐν στίχῳ « ἀνθρώπων. »

ἐν τρισὶν ὅλαις ἡμέραις καὶ νυξὶν ἴσαις, ἕως ὁ χαλκὸς ὅλως διόλου τακεῖς καὶ διαλυθεῖς, ὑδωρώδης καὶ ῥητὸς γένηται.

§ 132.—Εἴτα τῶν στομίων ἀνοιγόντων, εἰσεχεῖτο ὁ χαλκὸς διὰ τῶν σωλήνων ἐν τοῖς τύποις, ἕως γεμισθῇ τελείως ἅπαν τὸ εἰσδεχόμενον, καὶ καλύψῃ καὶ τὸν ἐντὸς τύπον, ὅλον διόλου, καὶ ὑπερβλήσῃ τούτου πῆχυν ἕνα κατὰ τὸ ἄνω, καὶ οὕτως ἤδη ἀπήρτιστο ἡ μηχανή. Μετὰ τοῦτο δὲ, ἀποξέσαντος τοῦ χαλκοῦ καὶ ψυχροῦ γεγονότος, ἐκκαθαίρετο τῶν ἐντὸς τύπων καὶ τῶν ἐκτός. Καὶ ξομένη καὶ γλυφομένη ξυστῆρσιν, ἐλαμπρύνετο ἤδη ὅλη διόλου. Καὶ τοιαῦτα μὲν ἡ κατασκευὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς μηχανῆς.

§ 133.—Λέξω δὴ καὶ τὴν ἐν ἐργείαν. Ἐβέβλητο πρῶτον ἡ καλουμένη βοτάνη πληροῦσα ἰσχυρῶς τὴν ὀπισθεν ὅλην χωνίαν, καὶ τὸν αὐλὸν τῆς μηχανῆς, ἕως τοῦ στομίου τοῦ δευτέρου αὐλοῦ, τοῦ δεξιομένου τὸν λίθον· ἔπειτα τῷ στόματι τούτῳ πάσσαλος ἐβέβλητο μεγίστη ξύλου τοῦ ἰσχυροτάτου, ἡ σιδηροῖς μοχλοῖς τυπτομένη βιαίως ὥθειτο στενοχωρουμένη ἐπὶ τὰ ἔνδον, ἀποκλείουσα καὶ (σελ. 56) συνέχουσα τὴν βοτάνην· οὕτω τοι ἰσχυρῶς, ὥς μὴδ' ἂν εἴ τι καὶ γένοιτο, δυνηθῆναι ταύτην, ἄλλω τῷ τρόπῳ ἐκεῖθεν ἐξαιρηθῆναι, μὴ τῆς βοτάνης ἀναφθείσης τῇ βίᾳ.

§ 134.—Εἴτα τὸν λίθον ἐπεφόρουν ὠθοῦντες ἐντὸς, ἕως ἐν χρῶ γένηται τῇ πασσάλῳ καὶ συνέσφιγγον τοῦτον κύκλωθεν.

§ 135.—Μετὰ δὲ τοῦτο, τρέψαντες τὴν μηχανὴν πρὸς ὃ παίειν ἔμελλε καὶ σταθμίσαντες αὐτὴν μέτροις τισὶ τεχνικοῖς, καὶ ἀναλογίαις, πρὸς

τὸν σκοπὸν, ἐπεφόρουν ἔπειτα κεραίας μεγάλας ξύλων αὐτῇ, κάτωθεν ὑποστρώννυντες καὶ καλῶς ἐφαρμόζοντες καὶ λίθους ἐπετίθουν παμμεγέθεις βαρύνοντες αὐτὴν καὶ κατασφαλίζοντες ἄνω θέν τε καὶ κάτωθεν καὶ ὀπισθεν καὶ πανταχόθεν, ἵνα μὴ τῇ βίᾳ τῆς ρύμης, καὶ τῷ σφοδρῷ τῆς φορᾶς τῆς οἰκείας ἑδρας παρατραπείσῃ, πόρρω ποι τοῦ σκοποῦ βάλῃ.

§ 136.—Εἶτα πῦρ ἐπέβαλον αὐτῇ διὰ τῆς ὀπισθεν βραχείας τριμαλίας, ανάψαντες τὴν βοτάνην. Καί, ταύτης ἐξαφθείσης, θᾶττον ἢ λόγος, πρῶτα μὲν, ἐγίνετο μυκιθμός φοβερός καὶ κλόνος τῆς ὑποκειμένης γῆς καὶ τῆς πόρρω, καὶ βρόμος οἷος οὐδεὶς. Ἐπειτα μετὰ βροντῆς ἐξαίσιος καὶ δούπου φρικώδους καὶ πυρὸς τὰ πέριξ πάντα ξυμφλέγοντος καὶ μελαίνοντος, ἔνδοθεν ὠθουμένη ἡ πάσσαλος πνεύματι ξηρῷ καὶ θερμῷ, βιαίως ἐκίνει τὸν λίθον ἐξερχομένη· ὁ δὲ φερόμενος μετὰ βίας σφοδροτάτης καὶ ρύμης προσέπιπτε τῷ τείχει. Καὶ εὐθὺς κατέσειε τε αὐτὸ καὶ κατέβαλε, καὶ εἰς πολλὰ παρερρήγνυ καὶ διελίκμα· πανταχοῦ (σελ. 57) τε διασκεδάζων αὐτὰ, καὶ φόνον τῶν προστυχόντων ποιῶν.

§ 137.—Καί, ποτὲ μὲν κατερρίπτει μέρος ὅλον, ποτὲ δὲ ἥμισυ, ποτὲ δὲ πλέον ἢ ἔλαττον πύργου ἢ μεταπυργίου, ἢ καὶ ἐπάλξεως. Καὶ οὐδὲν ἦν οὕτως ἰσχυρὸν ἢ ἀντίτυπον, ἢ πάχος ἐρυμνότατον τείχους, ὥς ἀπαντῆσαι γούν δυνηθῆναι, ἢ ἀντισχεῖν ὅλως τῇ τοσαύτῃ τοῦ λίθου βίᾳ τε καὶ φορᾷ.

§ 138.—Οὕτως ἄπιστόν τι χρῆμα καὶ παράλογον, τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μηχανῆς. Ὅπερ οἱ παλαιοὶ μὲν, βασιλεῖς τε καὶ στρατηγοί, οὐτε εἶχον, οὔτε ἐγίνωσκον. Εἰ γὰρ εἶχον, οὐδὲν ἂν εἶχον αὐτοῖς ἀντιβαίνειν εἴτι, οὐδὲ

προσιστάμενον ὅλως ἐν ταῖς πολιορκίαις, οὐδὲ πολλῶν ἂν ἐδέοντο εἰς τὸ κατασεῖσαι τείχη καὶ καταβαλεῖν, καὶ τὰ ἐρυμνότατα οὐδὲ πράγματ' ἂν εἶχον, ἐπιτειχίζοντες, καὶ ταφρεύοντες, καὶ χώματα αἶροντες, καὶ ὑπορύσσοντές ἐσιν οὖ, καὶ ἄλλα ἅττα ποιῶντες, ὥστε παραστήσασθαι πόλεις καὶ χειρῶσασθαι φρούρια· ἀλλὰ πάντ' ἂν εἶχεν αὐτοῖς θάττον ἢ λόγος καὶ προσεχώρει, κατασειόμενά τε καὶ καταρρίπτούμενα ταῖς μηχαναῖς. Ἄλλ' οὐκ ἦν.

§ 139.—Εὐρύημα δὲ τοῦτο νέον ἐστὶ Γερμανῶν καὶ Κελτῶν, ἐτῶν πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, ἣ καὶ ὀλίγω πλειόνων, σοφώτατον πάνυ καὶ περιενοημένον· καὶ μάλιστα δὴ ἡ τῆς βοτάνης συμβολή τε καὶ κατασκευὴ 1), ἐξ εἰδῶν (σελ. 58) συγκεκριμένη θερμοτάτων καὶ ξηροτάτων, νίτρου, καὶ θείου, καὶ καρβόνου, καὶ βοτάνων, ξηρὸν καὶ θερμὸν πνεῦμα ἀποτελούντων· ὕπερ ἐναποκλειόμενον στεγανῷ καὶ ἰσχυρῷ καὶ συμπεπαλημένῳ σώματι τοῦ χαλκοῦ, καὶ μηδαμῇ μηδαμοῦ διέξοδον ἔχον ἄλλοθί πρ, ἢ ταύτῃ, τῷ ἐνδοθεν ὠθισμῷ καὶ τῇ βίᾳ κινούμενον, τὴν τοσαύτην καὶ τηλικαύτην βίαν τε καὶ φορὰν τοῦ λίθου, ἀλλὰ δὴ καὶ ῥῆξιν τοῦ χαλκοῦ πoλλάκις ἐργάζεται.

Ἄλλ' οὐδὲ ὄνομα παλαιὸν εὐρίσκεται ταύτῃ τῇ μηχανῇ· εἰ μὴ πού τις τὴν ἐλέπολιν εἴποι, ἣ ἀφετήριον. Κοινῷ δὲ ὀνόματι ταύτην καλοῦσι πάντες οἱ νῦν ὄντες σκευήν.

Καὶ τὰ μὲν τῆς μηχανῆς τοιαῦτα, ὥς ἐνὸν ἡμῖν, καὶ ἐκ τῶν δυνατῶν ἀπαγγείλασι.

1) Πρότερον « σκευασία. »

§ 140.—Μεχεμέτης δὲ, ὁ βασιλεὺς, ἐπειδὴ οἱ τὰ τῶν μηχανῶν ἀπὴρτιστο καλῶς, προσάγειν ἤδη ταύτας τοῖς τείχεσι κελεύει τοὺς μηχανοποιούς, καὶ κατὰ μὲν τὸ Μεσοτείχιον, οὗ τὸ στρατόπεδον εἶχεν, ἵνα δὴ καὶ ἡ σκηνὴ ᾗ αὐτῷ, τρεῖς, ἀπολεξαμένους τὰς μεγίστας τε καὶ ἰσχυροτάτας, ἐπιθεῖναι· παίειν τὸ ταύτῃ τείχος καὶ κατασειεῖν. Τὰς δὲ ἄλλας ἄλλη καὶ ἄλλη τοῦ τείχους προσάγειν ἐκέλευσεν, ἐπιλεξαμένους τὰ ἐπιμαχώτατα καὶ ἀσθενέστατα τῶν τειχῶν. Ἐγνωστο γὰρ αὐτῷ, πολλοῖς μέρεσι καταβαλεῖν τὸ τείχος, ὥς ἂν πολλαχῇ προσβολόντι τῷ πολέμῳ, εὐχείρωτος αὐτῷ καὶ ῥαδίᾳ ἢ τούτου αἵρεσις γένηται· ὥσπερ ὄητα καὶ γέγονε.

§ 141.—Καὶ αἱ μὲν μηχαναὶ προσαχθεῖσαι τῷ τείχει, κατέσειόν τε αὐτὸ καὶ κατερρίπτουν, δρῶσαι τὰ ἑαυτῶν.

§ 142.—Βασιλεὺς δὲ τὴν κατὰ τὰς μηχανὰς τάφρον ἐχώννυε, λίθους ἐπιφορῶν καὶ ξύλα καὶ γῆν, καὶ πᾶσαν ἄλλην ὕλην συλλέγων, ὥς ἂν κατασεισθέντος τοῦ τείχους καὶ πεπτωκότος ἤδη, ῥάδια τοῖς ὀπλίταις ἢ διάβασις εἴη, καὶ ἢ ἐς αὐτὸ πάροδος τε καὶ προσβολή. Ἔτι δὴ τοὺς γεωρύχους ὑπωρύττειν τὸ τείχος ἐκέλευε, καὶ ὑπονόμους ὑπογείους πρὸς τὴν πόλιν ποιεῖν· ὥς ἂν διὰ τούτων, νυκτὸς λάθωσιν, εἰσελθόντες ὀπλίται. Καὶ ἡνύετο τὸ ἔργον· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὕστερον περιττὸν ἔδοξε καὶ ματαία δαπάνη, τῶν μηχανῶν τὸ πᾶν κατεργασαμένων.

*"Αφίξις τοῦ βασιλέως ἐπὶ τὸ τοῦ Θεραπείου φρούριον,
καὶ ἄλωσις τούτου ἐν δυσὶν ἡμέραις.*

§ 143.—Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐγίνετο, ὁ Βασιλεὺς ἀναλαβὼν τινὰς τῶν τάξεων, καὶ τὴν βασιλικὴν ἰλὴν πᾶσαν, ἦει ἐπὶ τὸ τοῦ Θεραπείου φρούριον ἐρυμνότατον πάνυ· καὶ ἐπιστήσας μηχανὰς κατέσεισέ τε καὶ κατέρριψε τούτου τὸ πλεόν· καὶ τῶν ἐντὸς, πολλοὶ ἀπέθανον τοῖς ἀπὸ τῶν μηχανῶν 1) λίθοις· οἱ δὲ περιλειφθέντες τῶν φρουρῶν, οὐ δυνάμενοι ἀντέχειν ἔτι, προσεχώρησαν, ὁμολογίᾳ, χρήσασθαι αὐτοῖς ὅ,τι βούλοιτο. Ὁ δὲ ἀνεσκολόπισε τούτους, τεσσαράκοντα ὄντας.

*"Αφίξις ἐτέρα ἐπὶ τὸ Στουδίου φρούριον καὶ ἄλωσις
τούτου αὐθημερόν.*

§ 144.—Κάκειθεν ἐφ' ἑτέρον ἦει φρούριον Στουδίου καλούμενον, καὶ αὐτὸ κατασείσας ταῖς μηχαναῖς καὶ καταβαλὼν, αὐθημερόν παρεστήσατο· καὶ τοὺς ἄνδρας ἀνεσκολόπισεν ἀγαγὼν παρὰ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, ἵνα δὴ καταφανεῖς εἶεν τοῖς ἐν τῇ πόλει, (σελ. 60) ἕξ καὶ τριάκοντα ὄντας.

1) Πρότερον « τῆς μηχανῆς. »

Ἐπιπλους τοῦ Παλτόγλη τῇ Πριγκίπῳ νήσῳ καὶ πολιορκία
καὶ ἄλωσις τοῦ ἐν αὐτῇ φρουρίου.

§ 145.—Κατὰ δὲ τὰς αὐτὰς ἡμέρας καὶ Παλτόγλης, ὁ τοῦ στόλου ἡγεμὼν, τὰς μὲν πλείους τῶν νεῶν αὐτοῦ κατέλιπεν, ἐφορμεῖν τῷ στόματι τοῦ λιμένος καὶ τῇ ἀλύσει· τοῦ μὴ τι ἐσπλέειν ἢ ἐκπλέειν. Αὐτὸς δὲ ἀναλαβὼν τὰς λοιπὰς, κελεύσαντος Βασιλέως, ἐπιπλεῖ τῇ Πριγκίπῳ νήσῳ. Ἦν δ' ἐκεῖ φρούριον ἀσφαλέστατον, φυλακὴν ἔχων ἐντὸς, ἀνδρας καταφράκτους τριάκοντα· ἄνευ μέντοι γε τῶν οἰκητόρων. Περὶ συρῶσας 1) οὖν αὐτὸ καὶ μηχανὰς προσαγαγὼν τῷ τείχει, κατέσεισε μὲν τι μέρος τούτου καὶ κατέρριψε· προσβαλὼν δὲ καὶ πειράσας τρόπῳ παντὶ, οὐκ ἠδυνήθη ὅμως ἐλεῖν.

§ 146.—Τέλος ἔδοξεν αὐτῷ πῦρ ἐπαφεῖναι τῷ φρουρίῳ, καὶ πειρᾶσαι, εἰ δύναίτο πνεύματος ἐπιφόρου 2) καταφλέξει αὐτό. Κελεύει τοίνυν, φακέλους ὕλης παντοδαπῆς καλάμων καὶ κλιματίδων καὶ χόρτων, καὶ ἄλλων εὐπρήστων, ὅ,τι πλείστους τὴν ταχίστην νήσαντας, ἐπιφορεῖν καὶ παρεμβάλλειν τῷ τείχει. Καὶ τούτου τάχιστα γεγονότος διὰ πολυχειρίαν, καὶ τῆς ὕλης ἐς ὕψος ἀρθείσης, πῦρ ἐπιβάλλουσι ταύτῃ ξὺν θείῳ καὶ πίσσῃ ἀνάψαντες. Ἦδ' εὐθὺς δραξαμένη τε τοῦ πυρὸς καὶ πνεύματος ἐπιφόρου τυχοῦσα, τοσαύτην ἐποίησε φλόγα 3), καὶ τοσοῦ-

1) Πρότερον « πολιορκήσας. » — 2) Πρότερον « ἐπιγινομένου. » — 3) Ἐν χεῖλει « ὄρα » καὶ οὐ τι ἄλλο.

τον ἦρθη μετέωρος, ὡς καὶ τῶν ἐπάλξεων αὐτῶν ὑπερανάβηται, καὶ ἐς τὰ ἔσω τοῦ φρουρίου χεθῆναι, (σελ. 61) καὶ καταφλέξει πολλοὺς τῶν ἐν αὐτῷ· μᾶλλον δὲ ὀλίγου ἐδέησε πάντας διαφθεῖραι τοὺς ἔνδον. Ὅμως γε μὴν, οἱ περιλειφθέντες μόλις καὶ μετὰ κινδύνου πολλοῦ, διαδράντες τὸ πῦρ, προσεχώρησαν αὐτῷ καὶ ἄνευ ὁμολογίας· οὗς καὶ λαβὼν αἰχμαλώτους πάντας, τοὺς μὲν οἰκήτορας ἀπέδοτο, τοὺς δὲ περιλειφθέντας τῶν φρουρῶν ἀπέκτεινε. Καὶ ταῦτα μὲν ταύτη.

§ 147.—Ῥωμαῖοι δὲ καὶ Ἰουστινιανὸς τὸ τεῖχος ὀρῶντες οὕτως ἰσχυρῶς ὑπὸ τῶν μηχανῶν κατασειόμενον, καὶ ῥιπτούμενον, τό τε ἐντὸς, τό τε ἐκτὸς, πρῶτον μὲν δοκοὺς μεγάλας ἐξάπτοντες ἄνωθεν τοῦ τείχους, καὶ βρόχους ἐξαρτῶντες, καὶ σάκτας μεστὰς ἐρίων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα περιβάλλοντες ἀνέκλων, ὡς δυνατὸν, τὴν φορὰν τῶν λίθων, καὶ ἐξεκαύλιζον.

§ 148.—Ὡς δὲ ταῦτα βραχὺ καὶ οὐδὲν, ὅτι καὶ λόγου ἄξιον ἦνεν, ἀλλὰ πάντα διελίκμα καὶ διεσκέδαζεν ἡ μηχανή, καὶ τὸ τεῖχος κατέρῥιπτεν, ἥδη γὰρ, πολὺ τι κατέπεσε τοῦ μικροῦ ἔξω-τείχους 1), ἀλλὰ δὲ καὶ τοῦ μεγάλου δύο πύργοι καὶ μεταπύργιον· ἄλλο τι ἐπινοοῦσιν.

Κεραίας μεγάλας ἐπαγαγόντες, ἀπεσταύρουν κατὰ τὰ παρερρήγμένα τοῦ τείχους, λέγω δὲ τοῦ ἐκτὸς, ξυνδέοντες αὐτὰς ἰσχυρῶς, καὶ ὕλην ταύταις ἐπεφόρουν παντοίων λίθων καὶ ξύλων, φακέλους δὲ φυτῶν καὶ κλιματίδων καὶ καλάμων καὶ ἄλλων πολλῶν

1) Τὸ « ἔξω » ἐν χεῖλει τοῦ ἀπογράφου.

χόρτων παντοδαπῶν 1) φορμηδὸν (σελ. 62) ξυντιθέντες, καὶ τὸ σταυρώμα ἐς ὕψος αἴροντες. Προκαλύμματα δὲ ἦσαν τῇ τε ὕλῃ καὶ τῷ σταυρώματι δέρεῖς καὶ διφθέραι, τοῦ μὴ πυρφόροις οἷστοις βλάπτεσθαι ἔτι δὲ ἅμα 2) μέγα ἔχουν ἀπὸ τῶν ἐντὸς ἀντίπαλον τούτοις προσεχῶς, βοήθειάν τε τῷ σταυρώματι, καὶ ἀντὶ τείχους εἶναι· ἅμα δὲ, ἵνα καὶ ὁ λίθος μετὰ βίας φερόμενος 3) καταχώννυται, μαλθακῇ καὶ εὐήκτῳ προσπίπτων τῇ γῇ· καὶ μὴ ἀντιτύποις καὶ σκληροῖς προσπελάζων, ῥῆξιν ἐργάζεται.

§ 149.—Ἐπάνω δὲ τοῦ σταυρώματος καὶ τοῦ χώματος ἀμφορέας μεγάλας ξυλίνους, πλήρεις γῆς, στιχιδὸν ἐπετίθουν, ἀντὶ ἐπάλλεων εἶναι τοῖς προμαχομένοις, καὶ προβολῇ, ὥς τε μὴ βάλλεσθαι τοῖς οἷστοις.

—

Προβολὴ καὶ πείρα πρώτη τοῦ βασιλείως κατὰ τοῦ τείχους καὶ ἀποτυχή.

§ 150.—Μεχεμέτι δὲ τῷ βασιλεῖ, τῶν φρουρίων ἐπανεληθόντι, ἔδοξε μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας, ἀποπειράσασθαι τῆς πόλεως, κατὰ τὰ παρερρηγμένα τοῦ τείχους, καὶ ἀναλαβὼν τοὺς τε ὀπλίτας, καὶ τοξότας, καὶ ἀκοντιστάς, καὶ πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν ἴλην τῶν πεζαιτέρων, προσβάλλει τῷ τείχει ἰσχυρῶς. Ἦδη γάρ καὶ ἡ τάφρος αὐτῷ πλήρης ἦν· καὶ οἱ πεζαῖτεροι εὐθὺς σὺν βοῇ καὶ ἀλαλαγμῷ, διὰ δάντες τὴν τάφρον, προσέμιξαν τῷ τείχει. Καὶ πρῶτα μὲν

4) Τὸ «*χόρτων παντοδαπῶν*» ἐν χεῖλει τοῦ αὐτογράφου.—2) Τὸ «*ἅμα*» ἐν τῷ αὐτογράφῳ «*ὡμα*» εἶναι· φαίνεται.

πῦρ ἐπιβάλλειν ἐπεχείρουν τῇ πύλῃ, ἵνα τὸ σταυρώμα ἐμπρήσωσι, καὶ ἐς τὰ ἄλλα ξύγχυσιν ἐργάσωνται καὶ κατὰ πληξιν τῷ πολέμῳ.

§ 154.—Ὡς δ' οὐ προχωρεῖ τοῦτο αὐτοῖς κατὰ νοῦν τῶν ἀνωθεν τοῦ σταυρώματος (σελ. 63) προτεταγμένων, μαχομένων τε καλῶς καὶ σθενύντων τὸ πῦρ, ἐπ' ἄλλο τι χωροῦσι. Τοῖς ἄκροις τῶν δορατίων, ἀγκύρας ἐμπήξαντες, ἀνωθεν κατέσπων τοὺς ἀμφορέας, ἀπογυμνοῦντες τοὺς προμαχομένους τῆς προσβολῆς. Οἱ δὲ γὰρ, ἀντὶ τείχους τε καὶ ἐπὶ λῆξεων ἦσαν αὐτοῖς, καὶ οἱ τοξόται, καὶ σφενδονῆται, καὶ ἀκοντισταὶ ῥαδίως ἐβαλον ἐπὶ τὰ γυμνά. Ἄλλοι δὲ, κλίμακας φέροντες, προσῆγον τῷ τείχει 1), καὶ ἐπιβαίνειν ἐπειρῶντο τούτου, καὶ αἱ μηχαναὶ δὲ, λίθους συχνοὺς ἀφιεῖσαι κατὰ τῶν προμαχομένων, οὐ μικρῶς ἐβλαπτον.

Καὶ οἱ μὲν οὕτως.

§ 152.—Ἰουστινιανὸς δὲ, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, [οὔτοι γὰρ ἐτετάχοντο κατὰ τὰ παρερρήγμένα τοῦ τείχους, ἀλλὰ δὴ καὶ Ῥωμαίων πολλοὶ σὺν αὐτοῖς], κατάφρακτοι ὄντες, οὐδεμίαν ἐδέχοντο βλάβην παρά τε τῶν βελῶν καὶ τῶν ἄλλων, ἀλλ' εὐρώστως ἡγωνίζοντο μαχόμενοί τε γενναίως καὶ ἀντιμηχανώμενοι πρὸς τὰ παρ' αὐτῶν· καὶ ἄπρακτα δεικνύντες. Τέλος ὑπερισχύσαντες οἱ τε Ῥωμαῖοι καὶ Ἰουστινιανὸς, ἀπεκρούσαντό τε τούτους οὐ χαλεπῶς· καὶ τοὺς τείχους ἐξέωσαν, πολλοὺς αὐτῶν τραυματίσαντες. Οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ ἀπέθανον.

§ 153.—Καὶ ἄλλαι δὲ προσβολαὶ καθ' ἡμέραν ἐγίνοντο, ἄλλη καὶ ἄλλη τοῦ τείχους, καὶ μάλιστα κατὰ τὰ

1) Τὸ μὲν « τείχει » κατόρθουτος ἐστίν, πρότερον δὲ « σταυρώματι. »

παρεβόρηγμένα, ἐν αἷς οὐδὲν ἔλαττον οἱ τῆς πόλεως εἶχον· ἀλλ' ἰσχυρῶς τε καὶ ἐμάχοντο καὶ ἀντεῖχον γενναίως.

§ 154.—Παλτόγλης δὲ, τὸ φρούριον ἐξελών, αὐτῷ ἐπιπλεῖ τῷ λιμένι, οὐπὲρ αἱ ἄλλαι τριήρεις ἐφώρμουν· καὶ, κατὰ δευτέραν ἢ τρίτην ἡμέραν, δέχεται ξύνθημα παρὰ τοῦ Βασιλέως, ὅπως, καλῶς παρασκευασάμενος, καὶ ξυντεταγμέναις ταῖς ναυσὶ, διαναυμαχίῃ πρὸς τε τὰς ὀλκάδας καὶ τὰς τριήρεις, τὰς ἐφορμούσας τῷ στόματι τοῦ λιμένος, καὶ τῇ ἀλύσει, εἴπως δυνηθεῖν τὸν ἔσπλουν βιάσασθαι. Ἐγνωστο γὰρ αὐτῷ ἐξ ἅπαντος τρόπου, τὸν τε λιμένα καὶ τὸ Κέρας ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι· ὡς ἂν πανταχόθεν, κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν προσβάλῃ τῇ πόλει. Ἐνόμιζε γάρ, ὅπερ καὶ ἦν, ὡς, εἰ καὶ τὸ ταύτη τείχος ἀνοίξει πολέμῳ, ῥαδίαν ἂν αὐτῷ τὴν τῆς πόλεως αἴρεσιν γενέσθαι, οὐκ ἐξαρκούντων τῶν προμαχομένων πρὸς πάντα τὸν περιβολὸν ὀλιγανθρωπία, μέγιστον ὄντα.

Ἐπίπλους τοῦ Παλτόγλη κατὰ τῶν ἐν τῷ στόματι τοῦ λιμένος ὀλκάδων, καὶ τῆς ἀλύσεως, καὶ ναυμαχία κρατερὰ, καὶ ἀποτυχία.

§ 155.—Παλτόγλης, τὰς τε ναῦς ἀπάσας καὶ τοὺς ἐπ' αὐταῖς μαχίμους ἄνδρας, ἐκτάξας τε καὶ ὀπλίσας καλῶς, ἐπιπλεῖ ταῖς ὀλκάσι καὶ τῇ ἀλύσει σὺν ὁρμῇ πολλῇ καὶ θυμῷ καὶ ῥώμῃ· ἔτι δὲ βοῇ καὶ ἀλαλαγμῷ. Καὶ πρῶτα μὲν μικρὸν ἀνακωχεύσαντες τὰς ναῦς, ὅσον ἐν τῷ βέλους εἶναι 1), ἀκροβολισμοῖς ἐχρήσαντο πόρρωθεν καὶ

1) Τὸ « ὅσον ἐντὸς βέλους εἶναι » ἐν χεῖλει τοῦ αὐτογράφου.

πείραις, βάλλοντες καὶ βαλλόμενοι, τοξεύμασί τε καὶ λίθοις τοῖς ἀπὸ τῶν μηχανῶν ἀφιεμένοις. Ἐπειτα πολλῇ τε ῥύμῃ, μέσαις ἐμβάλλει ταῖς ὀλκάσι. Καὶ (σελ. 65) οἱ ἐπὶ τῶν ἐπιστρωμάτων ὀπλῖται εὐθύς, οἱ μὲν πῦρ ἐπέφερον ταῖς χερσὶν, ἀνάπτειν διανοούμενοι ταύτας, οἱ δὲ πυρφόροις ὁῖστοῖς ἔβαλλον ἄλλοι τὰς σχοίνους τῶν ἀγκυρῶν ὑποτέμνειν ἐπειρῶντο· οἱ δὲ ἀναρρίχόμενοι ἀγκύραις καὶ κλίμαξιν, ἐπιβαίνειν ἐπειρῶντο τῶν νεῶν· οἱ δὲ ξυστοῖς καὶ παλτοῖς καὶ δόρασι μακροῖς, κατηκόντιζον τοὺς προμαχομένους. Ὅρμή τε ἦν αὐτοῖς οὐ μικρὰ πρὸς τὸ ἔργον καὶ προθυμία.

§ 156.—Οἱ δὲ ἐπὶ τῶν ὀλκάδων, ἦσαν γὰρ ἤδη παρεσκευασμένοι πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Δουκὸς, ὃς ἦν ἐπὶ τούτοις τεταγμένος, καὶ τῆς θαλάσσης εἶχε τὴν φυλακὴν, ἅτε ἀφ' ὑψηλοῦ μαχόμενοι, καὶ ἄνωθεν βάλλοντες, λίθοις τε καὶ παλτοῖς καὶ δόρασι καὶ ἀκοντίοις, καὶ μάλιστα ἀφ' ὑψηλοτάτου τῆς τῶν ἰστίων στεφάνης, τραυματίας τε τοὺς πολλοὺς εἰργάζοντο, καὶ ἀνήρουν οὐκ ὀλίγους. Ἐπὶ δὲ ἀμφορέας μεγάλους πλήρεις ὑδάτων ἐκρεμαμένους, καὶ λίθους βαρεῖς, σχοινίοις ἐκδεδεμένους ἄνωθεν ἀπολύοντες, μεγίστην εἰργάζοντο βλάβην.

§ 157.—Φιλοτιμία τε ἦν ἀμφοτέροις μεγίστη, καὶ σπουδὴ, τῶν μὲν ὑπερτερῆσαι βουλομένων, καὶ τὸν ἔσπλουν βιάσασθαι, τῶν δὲ καλῶς τε ἀγωνίσασθαι, καὶ φυλάξαι τόν τε λιμένα καὶ τὰς ναῦς, καὶ ἀπεώσασθαι τούτους. Τέλος οἱ ἀπὸ τῶν ὀλκάδων, εὐρώστως μαχόμενοι, ἐτρέψαντό τε τούτους (σελ. 66) καὶ ἀπεώσαντο, ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι διὰ τέλους.

Ὅρα ἕτερον εὖρημα εἶδους μηχανῆς καινότερον.

§ 158.—Βασιλεὺς δὲ Μεχεμέτης, ἐπειδὴ ταύτης τῆς προσβολῆς ἀπεκρούσθη, πρὸς ἕτερον μηχανῆς εἶδος χωρεῖ· καὶ ἐγκαλέσας τοὺς μηχανοποιούς, εἶρετο, εἴ γε δυνατόν τὰς ἐφορμούσας τῷ στόματι τοῦ λιμένος ὀλκάδας, τοῖς ἀπὸ τῶν μηχανῶν ἀφιεμένοις λίθοις, αὐτοῦ που συντρίψαι καὶ καταδύσαι. Οἱ δὲ πρὸς τοῦτο ἀδυνάτως ἔχειν ἔφασαν, ἐπιπροσθοῦντος ἔτι μάλιστα πάντοθεν τοῦ περιβάλλου τοῦ Γαλατᾶ. Ὁ δὲ τρόπον ἕτερον εἰσηγεῖται τούτοις καὶ μηχανῆς εἶδος καινότερον. Ἐφη γὰρ, εἴ γε βούλοιντο, δυνατόν εἶναι μηχανῆς ἕτερον εἶδος κατασκευάσαι μικρὸν παραλλάξαι τὸ σχῆμα, δυνάμενον ἀφεῖναι τὸν λίθον εἰς ὕψος, τὸν δὲ κατερχόμενον, ἐμβάλλειν κατὰ μέσας τὰς ναῦς, καὶ καταδύειν, μέτροις τισὶ καὶ σταθμοῖς πρότερον 1) καὶ ἀναλογίαις ἀπευθύνουσί τε καὶ διευθετοῦσιν αὐτοῖς, πρὸς τὰς ὀλκάδας τὴν μηχανήν· καὶ τὸ σχῆμα ἐξηγεῖται.

§ 159.—Οἱ δὲ τὸ πρᾶγμα, δόντες τῷ λογισμῷ, εὗρισκον εἶναι τῶν δυνατῶν. Καὶ κατασκευάζουσι μηχανῆς εἶδος τοιοῦτον, ὅποῖον ὁ Βασιλεὺς ἀπεσχέδισε, κατασκοπήσαντες δὲ καὶ τὸν χώρον, τιθέασι ταύτην, μικρὸν ἀπωτέρω τῆς ἄκρας τοῦ Γαλατᾶ, ἐπὶ τοῦ ὀλίγον ἀνέχοντος λόφου κατ' ἀντικρὺ τῶν ὀλκάδων, ἐπισκευάσαντές τε αὐτὴν καλῶς καὶ σταθμίσαντες μέτροις ἰδίους· ἀνάπτουσι, πῦρ ἐπιβαλόντες. Ἡ δὲ (σελ. 67) ἀφίησι τὸν λί-

1) Τὸ « πρότερον » ἐν χεῖλει τοῦ αὐτογράφου.

θον ἐς ὕψος μέγα· ὁ δὲ κατελθὼν, τὸ μὲν πρῶτον, ἀπέτυχε τῶν ὀλκάδων, ἐγγύς που τούτων καταπεσὼν ἐν τῇ θαλάσῃ. Ἐπισκευάσαντες δὲ καὶ αὖθις αὐτὴν καὶ μικρὸν παρεκκλίναντες, ἀφίαισιν, ὁ δὲ λίθος ἐς ὕψος ἄπειρον ἀρθεῖς, χάτεισι μετὰ πατάγου σφοδροτάτου, καὶ ῥύμης, καὶ κατὰ μέσσην ἐμβάλλει τὴν ὀλκάδα, καὶ συντρίβει πᾶσαν εὐθὺς, καὶ καταδύει ἐς βυθὸν, καὶ τῶν ἐπιβατῶν τοὺς μὲν ἀναιρεῖ, τοὺς δὲ καταδύει 1). ὅσοι δὲ μὴ ἀπέθανον, ὀλίγοι πάνυ, ἐπενήξαντο μόλις πρὸς τὰς ἐτέρας ὀλκάδας καὶ τὰς τριήρεις σύνεγγυς οὖσας.

§ 160.—Τοῦτο, παρὰ δόξαν γεγονὸς, ἐθορύβησε πάντας τοὺς ἐν τῇ πόλει, καὶ ἐς μέγιστον φόβον καὶ ἀγωνίαν ἐνέβαλεν. Ὅμως γε μὴν ἐκ τῶν δυνατῶν, μικρὸν παρεκκλίναντες τὰς ἐτέρας τῶν ὀλκάδων καὶ τὰς τριήρεις, καὶ καταγαγόντες ἐπὶ τὸ ἀσφαλέστερον, καὶ φυλακὴν ἔχοντες, οὐδεμίαν τοῦ λοιποῦ βλάβην ἐδέχοντο παρὰ τῶν λίθων· ἀλλ' ἐφύλλαττον ἰσχυρῶς τὸν τε λιμένα καὶ τὸ Κέρας.

§ 161.—Ἐν τούτοις δ' ὄντων αὐτῶν, οὕπω τριῶν ἡ τεττάρων παρελθουσῶν ἡμερῶν, ἀναφαίνονται τρεῖς τῶν μεγάλων ὀλκάδων ἐν τῷ πελάγει μετέωραι πλέουσai, ἃς ἐξ Ἰταλίας ἐπεμψεν ὁ τῆς Ῥώμης ἀρχιερεὺς, ἐπισιτισμὸν ἔχουσαι (σελ. 68) καὶ βοήθειαν τῇ πόλει. Ἦδη γὰρ ἦν μεμαθηκὼς τὸν τε πόλεμον, καὶ τὴν ὅσον οὐ ταύτης ἐσομένην πολιορκίαν. Καὶ προαπέστειλεν αὐτὰς βοηθοὺς, ἕως ἂν καὶ τὸν ἄλλον ἐξαρτήσῃται στόλον. Παρεσχεύαζε γὰρ ἐξ Ἰταλίας τριήρεις τριάκοντα καὶ ὀλκάδας κατόπιν τούτων, βοηθοὺς ἀπο-

1) Ἐν χεῖλει « ὅρα ξένον. »

στεῖλαι, Ῥωμαίοις καὶ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, αἱ καὶ ὑστέρησαν.

§ 162.—Κατιδόντες οὖν τὰς ὀλκάδας μετεώρους πλεούσας ἀπαγγέλλουσι Βασιλεῖ. Καὶ ὃς εὐθὺς Παλτόγλην, τὸν ἡγεμόνα τοῦ στόλου μεταστείλαμενος, ἐξοπλίσαι κελεύει τὴν ταχίστην πάντα τὸν στόλον, καὶ τοὺς ἐν ταῖς ναυσὶ πάντας, ἐρέτας τε καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιβάτας, καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων μαχίμους ἐκτᾶξάι τε καλῶς καὶ καταφράκτους ποιῆσαι παντοίοις ὅπλοις. Ἐμβιδάζει δὲ καὶ ἄλλα ὅπλα πᾶσι ἐς τὰς ναῦς, ἀσπίδας τε καὶ θηραιούς καὶ κράνη καὶ θώρακας, ἔτι δὲ βέλη τε καὶ ἀκόντια καὶ δόρατα μακρὰ καὶ κοπίδας, καὶ ὅσα ἄλλα ἐς τὸν τῆδε πῆλεμον χρήσιμα. Πρὸς δὲ τούτοις ὀπλίτας τε καὶ τιξότας ὅτι πλείστους ἐπιβιδάζει, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐλῆς τοὺς μαχιμωτάτους ἅμα καὶ εὐθαρσεστάτους ἐς τοὺς ἀγῶνας καὶ δὴ καὶ εὐοπλοτάτους· ἐπισκευάσας δὲ καὶ ὀπλίσας τὸν στόλον καλῶς, ἀνδρασί τε καὶ παντοίοις ὅπλοις, ἐκπέμπει· κελεύσας, ἢ τὰς ὀλκάδας λαβόντας ἀγαγεῖν ὡς αὐτόν· ἢ μηδὲ αὐτοὺς ἐπανήκειν σῶς.

—

Ἐπίπλους τοῦ στόλου τοῦ Βασιλέως κατὰ τῶν ἐν ἐπόψει ἐν τῇ πελάγει ὀλκάδων καὶ ναυμαχία ἰσχυρὰ καὶ ἀποτυχία.

§ 163.—Παλτόγλης πάντα τὸν στόλον πηραλαβὼν ἄρας εὐθὺς, ἐπιπλεῖ ταῖς (σελ. 69) ὀλκάσι ῥώμῃ τε πολλῇ καὶ προθυμίᾳ, ἔτι γε μὴν φιλοτιμίᾳ τε καὶ ἐλπίδι τοῦ κατορθῶσαι, μόνον οὐ γὰρ ἐν χεροῖν ἐνόμιζεν ἔχειν αὐτάς. Ὡς δὲ εἰσὼ βελῶν ἐγένοντο, πρῶτον μὲν ἀνακωχεύσαντες

μικρὸν, ἀκροβολισμοῖς ἰσχυροτάτοις ἐχρήσαντο, τοξεύμασί τε καὶ λίθοις, τοῖς ἀπὸ τῶν μηχανῶν ἀφιεμένοις, ἔτι δὲ καὶ πυρφόροις ὁῖστοις βάλλοντες τὰ τε ἱστία καὶ τὰς ὀλκάδας, ἀνάψαι διανοούμενοι ταύτας.

§ 164. Οἱ δὲ ἐπὶ τῶν ὀλκάδων ἐμάχοντο καὶ αὐτοὶ γενναίως, ἅτε ἀφ' ὑψηλοῦ τὸν πόλεμον ποιούμενοι καὶ μάλιστα, ἀπὸ τε τῶν ἱστίων καὶ τῶν ξυλίνων πύργων ἄνωθεν βαλόντες, ὁῖστοις καὶ δορατίοις καὶ λίθοις σφοδρῶς καὶ μάλιστα ἐπιτυγχάνοντες. Κραυγὴ τε πολλὴ καὶ τραύματα καὶ φόνος παρ' ἀμφοτέρων ἐγένετο.

§ 165.—Ὡς δὲ τούτων ἅλις εἶχον, Παλτόγλης εὐθὺς μέγα βοήσας, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐγκελευσάμενος οὕτω ποιεῖν, πολλῇ τε ῥύμῃ καὶ τῷ ῥοδίῳ, κατὰ μέσας ἐμβάλλει τὰς ὀλκάδας, καὶ οὕτως ἤδη ἐκ χειρῶν ἡ μάχη ἐγένετο, ἀγχιμάχοις ὕπλοις πάντων συνεμβαλλόντων αὐτῷ. Καὶ πάντα ἦν ὁμοῦ τὰ δεινά. Οἱ μὲν πῦρ ἐπέφερον, ἀνάπτοντες κάτωθεν τὰς ὀλκάδας, οἱ δὲ, παλτοῖς καὶ κοπίσιν ἔπαιον ἀναρρήγνυναι τοὺς τοίχους τούτων βουλόμενοι· ἄλλοι δόρασί τε μακροῖς καὶ ἀκοντίοις ἠκόντιζον 1) κάτωθεν τοὺς προμαχομένους· οἱ δὲ βέλεσί τε καὶ (σελ. 70) λίθοις ἔβαλον· ἕτεροι δὲ ἀναρρύχόμενοι, καὶ ἀγκύραις καὶ σχοινίοις ἐκκρεμαννύμενοι, ἐπιβαίνειν τῶν νεῶν ἐπειρῶντο. Καὶ ἄλλοι ἄλλως ἐμάχοντο καὶ ἐκοπτον καὶ ἐκόπτοντο σὺν ὀργῇ καὶ θυμῷ.

§ 166.—Οἱ δὲ ἐπὶ τῶν ὀλκάδων, κατὰφρακτοὶ ὄντες, καὶ ἄνωθεν ἐπὶ τούτων 2) εὐρώσως μαχόμενοι, τοὺς ἐπιόντας ἡμύναντο ἰσχυρῶς. Καὶ πρῶτα μὲν ἀμφορέας μεγάλους, πλήρεις ὑδάτων ἐκκρεμαμένους, καὶ λίθους βαρεῖς σχοινίοις

1) Πρῶτον • ἐτίτρωσκον. »—2) Τὸ « ἐπὶ τούτων » ἐν χεῖλει.

ἐκδεδεμένους ἄνωθεν ἀπολύοντες, ἐσθέννυόν τε τὸ πῦρ, καὶ πολλοὺς ἀνήρουν. Μετὰ βάρους γὰρ καὶ βίας οὗτοι καταφερόμενοι τοὺς προστυγχάνοντας κάτωθεν πάντας, τοὺς μὲν κατέδουν, τοὺς δὲ διέφθειρον. Μετὰ δὲ τοῦτο, οἱ μὲν αὐτῶν, δόρασι καὶ ἀκοντίοις καὶ ξυστοῖς τοὺς ἐπιόντας ἠκόντιζον· οἱ δὲ λίθοις ἔβαλον ἄνωθεν· ἄλλοι κοπίσι τὰς χεῖρας τῶν ἐπιβαίνειν πειρωμένων ἀπέκοπτον. Ἔτεροι κορύναις τε καὶ ῥοπάλοις ἄνωθεν καταφερομένοις, τὰς κεφαλὰς τούτων παίοντες, συνέθλων. Καὶ βοή πολλή καὶ θρυῆς ἦν, ἐξ ἀπάντων ἐγειρόμενος, (παρακελευομένων ἀλλήλοις) βαλλόντων, βαλλομένων· κτεινόντων, κτεινομένων· ὠθούντων, ὠθουμένων, βλασφημούντων, ὑβριζόντων, ἀπειλούντων, στενόντων, πάντα δεινὰ ποιούντων.

§ 167.—Ὅμως γε μὴν καὶ οὕτως εὐρώστως ἀγωνιζομένων τῶν ἐν ταῖς ὀλκάσι, καθυπερτέρουν οἱ τοῦ στόλου διὰ πολυχειρίαν μάλιστα καὶ (σελ. 71) ἀμοιβαδὸν ἐκ διαδοχῆς ἀγωνιζόμενοι, καὶ τῶν τετρωμένων ἢ καὶ ἀποθνησκόντων τοὺς τόπους τε καὶ τὰς τάξεις ἄλλων ἀναπληρούντων. Κὰν ἀπεῖπον οἱ ἐν ταῖς ὀλκάσι μαχόμενοι καὶ προπολεμοῦντες τῇ παρατάσει τοῦ πολέμου, εἰ μὴ ἄνεμος αἴφνης νότος πνεύσας σφοδρὸς, ὥσε κατὰ μέσων τῶν ἰστίων, καὶ μετὰ βίας πρήσας, ἐκίνησέ τε τὰς ὀλκάδας ἰσχυρῶς, καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν ἀπολειπουσῶν 1) τῶν τριήρεων τῶ μὴ δύνασθαι ταῖς ὀλκάσιν ἔπεσθαι, καὶ τοῦ πολέμου λωφῶντος ἤδη, διεσώθησαν πρὸς τὰς ἄλλας ὀλκάδας πρὸς τῷ στόματι τοῦ λιμένος, καὶ τῶν κινδύνων παρὰ δόξαν διέφυγον. Παρὰ τοσοῦτον ἦλθον κινδύνου.

1) Πρότερον « ἀπολειμμένων » ἐν στίχῳ· τὸ δὲ « ἀπολειπουσῶν » ἐν χεῖλει τοῦ αὐτογράφου.

§ 168.—Βασιλεὺς δὲ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐστὼς ἐφιππος ἐώρα τὰ δρώμενα, θάρσος τε ἐμπαιζὼν τοῖς αὐτοῦ φαινόμενος, καὶ ἅμα τοῦ πολέμου τὸ τέλος ἀποσκοπῶν. Ἐνόμιζε γὰρ ἐξ ἅπκτος τρόπου τὸν αὐτοῦ στόλον τῶν ὀλκάδων περιγενέσθαι, καὶ κρατήσαντας, αἰχμαλώτους ἄξειν αὐτάς ὡς αὐτὸν, καὶ περιχαρὴς ἦν. Ὡς δὲ ἐώρα σφοδρῶς τε τὸν ἄνεμον πνεύσαντα, καὶ τὰς ὀλκάδας περιγεγεννημένας, μεταβαλὼν, εὐθύς, ἡνίατο ὑπερβαλόντως, καὶ πλήξας τὸν ἵππον, ἀνεχώρησε σιωπῶν.

§ 169.—Ἀπέθανον δὲ, τῶν μὲν ἐν ταῖς ὀλκάσιν ἄνδρες, ὡς ἐλέγοντο οἱ πάντες, δύο καὶ (σελ. 72) εἴκοσι. Τραυματαῖα μέντοι γεγόνασιν ὑπὲρ τοὺς ἡμίσεις τῶν πληρωμάτων.

§ 170.—Τῶν δὲ ἀπὸ τοῦ στόλου ὀλίγω πλείους τῶν ἑκατὸν τραυματαῖα μέντοι γεγόνασιν ὑπὲρ τοὺς τριακασίους. Βάλλεται δὲ καὶ Παλτόγλης, ὁ τοῦ στόλου ἡγεμὼν, τὸν ὀφθαλμὸν λίθω· καὶ συνήνεγκε τοῦτο, ταῖς μὲν ὀλκάσιν ἐς σωτηρίαν, αὐτῷ δὲ Παλτόγλη μὴ ἀποθανεῖν ὑπὸ Βασιλέως, ὅς, δεινὸν ὅτι μάλιστα ἐποίησατο, τὴν ἀποφυγὴν τῶν ὀλκάδων, καὶ τὸ πρᾶγμα βαρέως ἤνεγκε· δειλίαν τε καὶ ἀνανδρίαν καταγνοὺς τοῦ Παλτόγλη, μᾶλλον δὲ, ἀμέλειαν καὶ ῥαθυμίαν τοῦ τὸ ὅλον νομίσας εἶναι, καὶ προδοσίαν τῶν αὐτοῦ πραγμάτων. Οὐ καλὸν γὰρ εἰ οἶον ὃν ἐνόμιζεν εἶναι, εἰς γε τὸ προκείμενον ἔργον, τὴν τῶν ὀλκάδων ἀποτυχίαν. Παρὰλύει μέντοι γε τοῦτον εὐθύς τῆς ἀρχῆς, καὶ παραδίδωσι τὸν τε στόλον καὶ τὴν στραπεῖαν Καλλιυπόλεως Χαμουζῆ, τῶν ἐταίρων τινί, καὶ ὃ μάλιστα τὰ τοιαῦτα ἐπίστυε.

§ 171.—Ῥωμαίοις μέντοι γε τοῦτο παρ' ἐλπίδα γεγονός, ἀναφυχὴν τινα τότε καὶ παραμυθίαν ἤνεγκεν οὐ με-

τρίαν, καὶ χρηστοτέρων ἐλπίδων ἐνέπλησεν· οὐ μόνον τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ ταῖς χρησταῖς τῶν ἀγγελιῶν· ἕως ἔδει τούτοις πράξειν κακῶς, καὶ οὐπω παρῆν τὰ δεινὰ. Οὐ γὰρ ἐς μακρὰν χαιρήσειν ἔμελλον, ἀλόντες, καὶ (σελ. 73) πᾶσι κακοῖς ἐκδοθέντες 1), αἰχμαλωσίᾳ, καὶ δουλείᾳ, καὶ φόνῳ, καὶ διαρπαγῇ καὶ ὕβρει γυναικῶν τε καὶ παίδων. Καὶ οἱ μὲν οὕτως.

—

Ὅρα ἐπίνοια θαιυμαστήν καὶ βουλὴν.

§ 172.—Βασιλεὺς δὲ Μεχεμέτης, προὔργου τι νομίζων εἶναι· οἱ ἐς τὸ προκείμενον, τὸν τε λιμένα ἐλεῖν καὶ τὸ Κέρας ἀνοῖξαι ταῖς ἰδίαις ναυσὶν ἐφορμεῖν, ἐπειδὴ πᾶσαν πεῖραν καὶ μηχανὴν προσαγαγὼν, οὐκ ἠδυνήθη τὸν ἑσπλουν βιάσασθαι, βουλὴν βουλευέται συνετὴν, καὶ μόνης τῆς αὐτοῦ διανοίας καὶ ἰσχύος ἄξιον· ἢ καὶ πρὸς τὸ προκείμενόν οἱ καλῶς ἤρκεσε, καὶ τοῖς πᾶσι πέρας ἐπέθηκε.

§ 173.—Κελεύει τοίνυν τοὺς ἐπὶ ταῖς ναυσὶ τεταγμένους, ὅτι τάχιστα ποιεῖν ὁλοκους, φέροντας ἀπὸ τῆς ἐξω θαλάσσης, πρὸς τὴν ἔσω θάλασσαν, τοῦ τε λιμένος φημί καὶ τοῦ Κέρατος, κατὰ γε τὸ μέρος τὸ τοῦ Διπλοῦ Κίονος ὀνομαζόμενον· καὶ ὑποστρωννύειν τούτους δοκοῖς 2). Ὁ δὲ χῶρος οὗτος, ἐστὶ μὲν, ἀπὸ θαλάσσης ἐς θάλασσαν μετρεῦντι, στάδιοί περὶ μάλιστα ὀκτώ. Ἔστι δὲ σφόδρα ἀναντὴς ὑπὲρ ἡμισυ τούτων ἕως ἂν ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ τῆς κορυφῆς γίνεταί· κάκειθεν πάλιν, διὰ τοῦ κατάντου φέρε-

1) Πρῶτον « μερισθέντες. » — 2) Πρῶτον « τούτοις δοκοῖς. »

ται πρὸς τὴν ἔσω θάλασσαν τοῦ Κέρατος. Τῶν δὲ ὄλκων γεγονότων θᾶττον ἢ λόγος διὰ πολυχειρίαν, ἐπάγει τὰς ναῦς· καὶ τρόπεις μεγάλας ὑποθεῖς αὐταῖς καὶ κεραφαῖαις ἐκατέρωθι 1) τῶν πλευρῶν, ὥς τε ἀνέχειν αὐτάς, καὶ σχοινίοις διαζώσας καλῶς, ἐξάπτει πρῶτονους μακροῦς, τῶν ἀγκύων ἐκδήσας, καὶ παραδίδωσιν ἔλκειν (σ. 74) τῇ στρατίᾳ, τοῖς μὲν αὐτοχειρίαι τοῖς δὲ καὶ διὰ μηχανῶν τινῶν καὶ μαγγάνων 2).

§ 174.—Αἱ μὲν οὖν νῆες εἵλκοντο θᾶττον· οἱ δὲ ἐπιβάται τούτων, ὥς περ εἶποντο, τρυφῶντες τοῖς γενομένοις τε καὶ ἐπαγγέλωντες, πληροῦντες αὐτάς ἐπὶ τῆς χέρσου, ὥς περ ἐπὶ θαλάσσης, οἱ μὲν ἀνεπετάννουσιν σὺν κραυγῇ τὰ ἰστία, ὥς δῖθεν ἀναγόμενοι· τὰ δὲ, πνεῦμά τε ἐδέχετο καὶ ἐκυρτοῦτο· οἱ δὲ, ἐπὶ τῆς εἰρεσίας καθήμενοι, κατεῖχον τὰς κώπας ἐν χεροῖν, τετραπωμένας, ὥς περ ἐρέττοντες, καὶ οἱ κελευσταὶ διαθέοντες ἐπὶ τῆς ἰστοδόξης συριγμοῖς τε καὶ κραυγῇ καὶ φαγγελίοις 3) παίοντες, τοὺς ἐπὶ τῆς εἰρεσίας, ἐρέττειν διεκελεύοντο. Αἱ δὲ νῆες ἐπὶ τῆς χέρσου φερόμεναι ὥς περ ἐπὶ πελάγους, αἱ μὲν ἀνήγοντο διὰ τοῦ ἀνάντους ἐπὶ τὸν λόφον ἄνω· αἱ δὲ πάλιν κατήγοντο διὰ τοῦ κατάντους ἐς τὸν λιμένα· χαλῶσαι τὰ ἰστία σὺν βοῇ καὶ πατάγῳ πολλῷ 4).

§ 175.—Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα ξένον καὶ ἀκοαῖς ἄπιστον, πλὴν τῶν τεθεαμένων, ναῦς ἐπὶ τῆς μεσογείας φερομένης· ὥς περ ἐπὶ θαλάσσης πλεούσας, μετὰ γε τῶν πληρωμάτων

4) Πρότερον «ἐκατέρωθεν.»—2) Ὁ αὐτόγραφος γράφει: «μαγκάνων.» «Ταχὺ κάλλιον οὕτως, καὶ μᾶλλον συναρμύζων τῇ φωνῇ. Τὸ Γ γὰρ οἱ Ἕλληνες ὡς Χ προφέρουσιν, μόνον ὀλίγῃ μαλακώτερον.—3) Οὕτως ὁ αὐτόγραφος: τάχῃ «φακελλίοις, ῥάβδοις;»—4) Πρότερον «ἀλαλαγμῷ.»

αὐτῶν καὶ τῶν ἰστίων, καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς. Ἐγὼ νομίζω καὶ τῆς Ξέρξου τοῦ Ἄθω διορυγῆς μείζον εἶναι τοῦτο πολλῶ καὶ παραδοξότερον, καὶ ἰδεῖν καὶ ἀκούσαι· μᾶλλον δὲ, τοῦτο χθὲς καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν (σελ. 75) ἡμετέρων γεγονὸς, βεβαίαν καὶ κείνῳ τὴν πίστιν παρέχει τοῦ γενέσθαι· ὥς ἄνευ γε τούτου, μῦθος ἂν ἦν τε ἐκείνο, καὶ ἐδόκει μάτιν λεγόμενος.

§ 176.—Κατάγονται τοίνυν ἐν τῷ κόλπῳ τῶν ψυχρῶν ὑδάτων καλουμένῳ, μικρὸν ἄνωτέρῳ τοῦ Γαλατᾶ, στόλος οὐ μικρὸς, νῆες ἑπτὰ καὶ ἐξήκοντα, καὶ ὁρμίζονται αὐτοῦ.

§ 177.—Ῥωμαῖοι δὲ, πρᾶγμα τοσοῦτον παρὰ δόξαν γεγονὸς θεασάμενοι, καὶ τῷ Κέρατι ναῦς πολεμίας ἐφορμοῦσας, ὕπερ οὐκ ἂν ποτε προσεδόκησαν, ἐξεπλάγησάν τε τῷ παραλόγῳ τῆς θεᾶς, καὶ εἰς ἀμηχανίαν τε καὶ ἀπορίαν μεγίστην ἐνέπεσαν, μὴ ἔχοντες τοῦ λοιποῦ ὅτι καὶ δράσαιεν· ἀλλὰ δὴ καὶ ἀπόγωνσιν. Καὶ γὰρ, ἀφύλακτον ἔχοντας πρότερον τὸ τοῦ Κέρατος τεῖχος, σταδίους ἐγγὺς πρὸς τριάκοντα, οὐ δὲ οὕτως εἶχον ἀρκούντως τοῖς ἄλλοις τείχεσιν, εἰς γε προφυλακὴν τε καὶ μάχην, οὔτε οἱ ἄστοι, οὔτε οἱ ξένοι· ἀλλ' ἐπάλξεις δύο καὶ τρεῖς εἶχον ἓνα προπολεμοῦντα.

§ 178.—Νῦν δὲ, καὶ τοῦτο τὸ τεῖχος ἀνοιγὲν τῷ πηλέμῳ φυλάττειν ἀνάγκην ἔχοντες, ἠναγκάζοντο τὰς ἄλλας ἐπάλξεις· ἀπογυμνοῦν, καὶ μετακομίζειν ἐνταῦθα τοὺς ἄνδρας. Ὅπερ ἦν κίνδυνος προφανής· κενουμένου τῶν προμαχομένων τοῦ ἄλλου τείχους, καὶ μὴ ἀρκούντων τῶν ἐγκαταλειμμένων, ὀλίγων ὄντων, φυλάττειν αὐτό.

§ 179.—Οὐ τοῦτο δὲ μόνον ἦν (σελ. 76) τὸ δεινόν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ γέφυρα τέλος λαβοῦσα, ὀπλίτας ἐδέχετο

καὶ το ξότας, διαβαίνοντας ἐπὶ τὸ τεῖχος. Καὶ ἔδει φυλάττειν χάκει. Καὶ αἱ πρὸς τῷ στόματι δὲ τοῦ λιμένος καὶ τῇ ἀλύσει ὀλκάδες τε καὶ τριήρεις, καὶ αἱ ἄλλαι νῆες ἐν τῷ λιμένι, φυλακῆς ἤδη μᾶλλον ἐδέοντο πλείονος, ἐνδοθέν τε καὶ ἐξωθεν πολεμούμενοι. Πολλαχόθεν οὖν αὐτοῖς ἄπορα ἦν τε καὶ ἐδόκει. Πλὴν γε δὴ οὐκ ἤμέλουν ἐκ τῶν ἐνότων τῶν δυνατῶν.

§ 180.—Ἰουστινιανὸς γὰρ ἄρας μίαν τῶν ὀλκάδων αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ λιμένος, καὶ τῶν Ἰταλικῶν τριήρεων τρεῖς, ἐπάγει κατὰ τὸ στόμα τοῦ κόλπου, οὗ ἐφώρμουν αἱ νῆες τοῦ Βασιλέως, καὶ ὁρμίζει αὐτοῦ, ἵν' ἀπ' αὐτῶν ποιῇτο τὸν πόλεμον, καὶ κατείργη τὰς πολεμίας ναῦς ἐν τῷ κόλπῳ μηδαμοῦ διεκθεούσας, ἢ βλάπτειν δυναμένας τὸν τε λιμένα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ σκάφη· καὶ ἔδοξε τοῦτο ἀρίστη βουλή καὶ ἀντιτεχνήσις. Πρὸς καιρὸν μέντοι.

§ 181.—Μεχεμέτης γὰρ ὁ Βασιλεὺς τοῦτο εἰδὼν 1), ἀντιτεχνᾷται τοῖονδε. Κελεύει τοὺς μηχανοποιούς, νηκτὸς ἀπαγαγόντας λάθρα τὰς μηχανάς, θεῖναι παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, ἀντικρὺ, οὗ ἐφώρμουν αἱ νῆες καὶ ἡ ὀλκάς· καὶ ἀφεῖναι τοὺς λίθους κατ' αὐτῶν· οἱ δὲ, θάσσον τοῦτο ποιήσαντες, βάλλουσι μίαν τῶν τριήρεων κατὰ μέσον, καὶ καταδύουσιν αὐτὰν ὄντον· πλὴν ὀλίγων πάνυ, ἀπονηξαμένων ἐς τὰς ἄλλας τριήρεις. Καὶ (σελ. 77) οἱ ἐν αὐταῖς ὄντες, εὐθὺς ἀπάγουσιν αὐτάς, ὡς πορρωτάτω, καὶ ὁρμίζουσιν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο τάχος ἐγγίγνοι, κατεδύοντ' ἂν αἱ τριήρεις αὐτάνδρου, καὶ ἡ ὀλκάς μηδ' αἰσθησιν γαῶν ἡντινοῦν τοῦ κακοῦ σχοῖσα. Οὕτως ἦσαν ἐγ-

1) Πρότερον « γινώσκει »

γὺς τοῦ διαφθαρεῖναι, τῶν μηχανῶν ἐτοιμῶν οὐσῶν, ἀφεῖναι τοὺς λίθους κατ' αὐτῶν.

§ 182.—Ῥωμαῖοι μέντοι, καὶ τούτου διαμαρτυνῶντες, οὐκ εἶχον ὅ,τι γε ἕτερον διαπράττονται. Μηχαναῖς δὲ μόνον πετροβόλοις ἀπὸ τοῦ τείχους, καὶ βέλεσιν ἔβαλον τὰς ναῦς· καὶ ἀνεῖργον ὅποι παρείχον διελθεούσας. Ἐπεξέθεον δὲ καὶ τριήρεις τῶν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ λιμένος καθ' ἡμέραν διώκουσαί τε αὐτάς καὶ ἀνείργουσαι τοῦ μή τι βλάβειν ἐν τῷ λιμένι. Πολλάκις δὲ, καὶ μέχρι πρὸς τὴν γῆν ἐπωκέλυσαι πρὸς τοὺς ἑαυτῶν· αἱ δὲ πάλιν ὑπέστρεφον, ἀναστρεφουσῶν τῶν τριήρων, καὶ παρὰ πόδας ἠκολούθουν βάλλουσαι καὶ βαλλόμεναι· καὶ οὕτως ἠεροβολίζοντο καθ' ἡμέραν.

—

**Ορα θαυμαστά τινα.*

§ 183.—Κατὰ δὲ τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἐξηνέχθη καὶ τάδε, ἅπερ θεοσημεῖαί τινες ἦσαν καὶ προφειβασμοὶ τῶν ἐσομένων, ὅσον οὐ, τῇ πόλει δεινῶν. Πρὸ γὰρ τριῶν ἢ τε τάρων ἡμερῶν τοῦ πολέμου, θεσκλητῶντων πάντων τῶν ἐν τῇ πόλει, ἀνδρῶν ὁμοῦ τε καὶ γυναικῶν καὶ περιερχομένων αὐτὴν μετὰ τῆς εἰκόνης τῆς Θεομήτορος, αὕτη, τῶν χειρῶν αἴφνης ἐκπεσοῦσα τῶν κατεχόντων, μηδεμιᾶς ἢς τινος οὐκ ἀνάγκης ἦ (σελ. 78) βίας ἠγχομένης, πρηνῆς ἔπεσεν ἐπ' ἐδάφους. Πάντων οὖν ἀναβοησάντων εὐθύς καὶ συνδεδραμηκότων εἰς ἀνάσασιν τῆς εἰκόνης, αὕτη μᾶλλον ἔβριθε κάτω μολύβδου δίκτην βαρυνο-

μένη καὶ 1) ὥσπερ ἐνισχημένη τῷ ἐδάφει· καὶ ὅλως δυσασπόσπαστος ἦν. Καὶ τοῦτο ἐφ' ἱκανὴν ὥραν ἐγίνετο· ἕως οὐ μετὰ βίας πολλῆς καὶ κραυγῆς μεγάλης καὶ δεήσεως πάντων, οἳ τε ἱερεῖς καὶ οἱ βαστάζοντες, μόλις ἀνεστήσαντο αὐτήν, καὶ τοῖς τῶν φερόντων ὤμοις ἐπέθεσαν.

—
Ὅρα καὶ ἑτέροι.

§ 184.—Τοῦτο παρὰ δόξαν γεγονὸς, φρίκην τε πολλὴν καὶ ἀγωνίαν μεγίστην καὶ φόβον πᾶσιν ἐνέβαλεν. Ἐνόμιζον γὰρ, ὥσπερ δὴ καὶ ἦν, ἐπ' οὐδενὶ συμβόλῳ καλῶ 2) τὴν πτῶσιν ταύτην γενέσθαι. Ἐπειτα δὲ, οὐκ ἔφθισαν μικρὸν προβάαντες 3), καὶ εὐθὺς μετὰ τοῦτο, μεσημβρίας οὔσης σταθερᾶς, βρονταὶ πολλαὶ καὶ ἀστραπαὶ κατερράγυσαν μετὰ νέφους, καὶ ὥς γε λάβρον ὑετὸν, μετὰ χαλάζης σφοδροτάτης· ὥς τε μὴ δύνασθαι ἀντέχειν ἢ προβαίνειν ἔτι, τοὺς τε ἱερεῖς καὶ φέροντας τὴν εἰκόνα καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀκολούθων, τῇ φορᾷ τῶν καταφερομένων ὑδάτων καὶ τῇ βίᾳ τῆς χαλάζης βαρυνομένους τε καὶ κωλυομένους πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἐπομένων παιδαρίων ἐκινδύνευσεν παρὰ συρῆναί 4) τε καὶ ἀποπνιγῆναι τῇ σφοδρᾷ καὶ βιαίᾳ ῥύμῃ τῶν ὑδάτων παραφερόμενα, εἰ μὴ ἄνδρες εὐθὺς δραττόμενοι, μόγις αὐτὰ τῆς φορᾶς τούτων ἐξήρπαζον· οὕτω παρὰ

4) Τὸ « βαρυνομένη » ἐν τῇ ἀπογραφῇ πόρπαις συγκεκλεισμένον.—2) Πρώτερον « χρηστῶ. »—3) Πρώτερον « προβῆναι. »

4) Αὐτόγραφος « παρὰ συρῆναί. »

λογόν (σελ. 79) τι καὶ ἄγθες ἦν τὸ χρῆμα τοῦ ὑετοῦ καὶ τῆς χαλάζης ἐκείνης. Ἐπερ ἐδήλου πάντως τὴν ταχίστην τῶν ὅλων ἀπώλειαν, καὶ ὅτι χειμάρρου δίκην, καὶ σφοδροτάτων ὑδάτων, ἅπαντα οἰχήσεται καὶ παρασυρήσεται.

—

Ὅρα καὶ ἕτερον θαυμαστόν.

§ 185.—Καὶ τὰ μὲν (τῇ) προτεραίᾳ ταῦτα ἐγένετο, τῇ δ' ὑστεραίᾳ, ἔωθεν νέφος βαθὺ τὴν πόλιν πᾶσαν περιεκάλυψεν, ἀπὸ πρωΐας βαθείας, ἕως ἐσπέρας. Τοῦτο πάντως ἐδήλου τὴν ἀποδημίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναχώρησιν ἐκ τῆς πόλεως καὶ τὴν τελείαν ταύτης ἐγκατάλειψιν καὶ ἀποστροφήν. Νέφει γὰρ τὸ θεῖον κρυπτόμενον, καὶ παραγίνεται καὶ πάλιν ἀπέρχεται. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω. Καὶ ἀπιστείτω μηδεὶς· πλείστοι γὰρ οἱ τούτων μάρτυρές τε καὶ θεαταὶ τῶν τε ξένων καὶ ἀστῶν.

§ 186.—Βασιλεὺς δὲ Μεχεμέτης, ἐπειδὴ οἱ πάντα ἦν εὐτρεπῆ, καὶ οὐδὲν ἐμποδὸν ἔτι· τό τε γὰρ τεῖχος, τό τε ἐντὸς, τό τε ἐκτὸς, ταῖς μηχαναῖς κατήρριπτο μέχρις ἐδάφους· ἢ τε τάφος ἐχώσθη πᾶσα, τό τε Κέρας, καὶ τὸ κατ' αὐτὸ τεῖχος ἅπαν λαμπρῶς ἠνοίγη τῷ πολέμῳ, καὶ ἀκριβὲς ἦν ἡ πολιορκία ἀπανταχόθεν τῇ πόλει· αἱ τε κλίμακες, καὶ οἱ ξύλινοι πύργοι καὶ τὰ ἄλλα πάντα καλῶς ἠτοιμάστο, ὃ τε χρόνος τῆς πολιορκίας ἱκανὸς ἦν· ἡμέραι γὰρ δὴ παρεῖλκον αὐτῇ ἐγγύς που πεντήκοντα, καὶ δέος ἦν, μή πού τι καὶ νεωχμύσῃ, ἢ καὶ βοήθεια τίς ποθεν ἀπὸ θαλάσσης φανείῃ, ἥδη γὰρ

ἐπυνθάνετο (σ. 80) καὶ τὸν ἐν Χίῳ ἀπόστολον τῶν νεῶν δεῖν ἔγνω, μηκέτι διαμέλλειν, μηδὲ τοῦ λοιποῦ μενετεῖα οἱ εἶναι, ἀλλὰ πολεμητέα ἐν τάχει καὶ ἐπιχειρητέα τῇ πόλει πάσῃ σπουδῇ καὶ δυνάμει, κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν προσβαλόντι, καὶ πεῖρξιν αὐτῇ μεγίστην τε καὶ τελευταίαν προσενεγκεῖν.

§ 187.—Συγκαλέσας οὖν πάντας τοὺς ἐν τέλει τε καὶ περὶ αὐτὸν, σατράπας τέ φημι καὶ στρατηγούς, καὶ ἱλάρχας, καὶ ταγματάρχας, καὶ ἡγεμόνας τῶν τάξεων· ἔτι δὲ χιλιάρχους τε καὶ ἑκατοντάρχους καὶ πεντηκοντάρχους, τό τε ἄγχημα τοῦ στρατοῦ¹⁾ καὶ τὴν περὶ αὐτὸν πᾶσαν ἰλιν²⁾, καὶ πρὸς τοῦτοις, ναυάρχους τε καὶ τριηράρχους, καὶ τὸν ἡγεμόνα τοῦ στόλου παντός, καὶ ξύλλογον ποιήσας ἐλεξε τοιάδε.

Δημηγορίῳ δευτέρῳ τοῦ Βασιλέως, προτρέπουσα πάντα εἰς τὸ καλῶς ἀγωνίζεσθαι, καὶ ἅμα παραινέσειν ἔχουσα, ὅτι 3) καλῶν τιῶν γενήσονται κληρονομοί, καλῶς ἀγωνισάμενοι καὶ εἰ πολίῳν καὶ μεγάλῳν (ἀλλῶν).

§ 188.—Ἄνδρες φίλοι, καὶ τοῦ παρόντος ἀγῶνός μοι κοινωνοί, ἐγὼ ὑμᾶς ἐνθάδε ξυνεκάλεσα, οὐ ῥαθυμίαν τινὰ καταγνοὺς ὑμῶν, ἢ ἀμέλειαν ἐς τόδε τὸ ἔργον, οὐθ' ἵνα προθυμότερους ἐς τὸν παρόντα ἀγῶνα ποιήσω. Πάλαι γὰρ ὁρῶ τοὺς μὲν ὑμῶν, τσαύτῃ προθυμίᾳ καὶ σπουδῇ περὶ τὸ ἔργον κεχρημένους ὥς πᾶν ὅτις ἂν μᾶλλον ἐλομένους

1) Τὸ « τοῦ στρατοῦ » ἐν χεῖλει τοῦ ἀπογράφου.—2) Πρότερον « αὐλήν. »—3) Τὸ « ἔτι » καὶ τὸ « ἀλλῶν » λείπει.

παθεῖν, ἢ ἀπράκτους τῶν ὧδε ἀναχωρῆσαι· τοὺς δὲ, οὐ μόνον αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους παροξύνοντας, πάσῃ δυνάμει πρὸς τὸ ἔργον χωρεῖν.

§ 189.—Οὐ τρίνον διὰ τοῦτο ὑμᾶς ξυνεκάλεσα, ἀλλ' ὥς-τε μόνον ἀναμνησai, πρῶτον μὲν, ὡς τὰ παρόντα ἀγαθὰ, ἃ ἔχετε (σελ. 81), οὐ ῥαθυμοῦντες καὶ ἀμελεῦντες, ἀλλὰ καὶ σφοδρὰ πονοῦντες, καὶ μετὰ μεγάλων ἀγώνων τε καὶ κινδύνων μεθ' ἡμῖν ἐκτήσασθε, καὶ ἄθλα τῆς ὑμῶν αὐτῶν ἀρετῆς καὶ ἀνδρίας ἔχετε, μᾶλλον ἢ τύχης δῶρα. Ἐπειτα δὲ, ὡς καὶ τὰ νῦν τάδε προκείμενα ἅλλα, διδάξαι ὑμᾶς, ὅσα καὶ οἶα ἐς 1), καὶ τὴν δόξαν ὁπόσῃν ἔχει μετὰ τοῦ κέρδους καὶ τὴν τιμὴν, καὶ ἅμα, ἵνα γινώτε καλῶς ἐπὶ μεγίστοις παιούμενοι τὸν ἀγῶνα.

§ 190.—Πρῶτον μὲν γάρ, πλειστός τε ἐστὶ πολὺς καὶ παντοδαπὸς ἐν τῇδε τῇ πόλει· ὁ μὲν, ἐν ταῖς βασιλείαις, ὁ δὲ, ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν δυνατῶν· ὁ δὲ ἐν ταῖς τῶν ἰδιωτῶν· ὁ δὲ καλλίων καὶ μείζων ἐν ταῖς ἱεροῖς ἀποκείμενος, ἀναθημάτων τε καὶ κειμηλίων παντοίων ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κατεσκευασμένων, λίθων τε τιμίων καὶ μαργάρων πολυτελῶν· ἐπίπλων τε ἄπειρόν τι χρῆμα λαμπρῶν, ἄνευ δὲ τῆς ἄλλης κατ' οἶκον κατασκευῆς καὶ περιουσίας. Ὡς ἀπάντων ὑμεῖς ἔσεσθε κύριοι.

§ 191.—Ἐπειτα ἄνδρες ἀγαθοὶ πλείστοί τε καὶ τῶν εὖ γεγονότων, ὧν, οἱ μὲν δουλεύουσιν ὑμῖν, οἱ δὲ, εἰς ἀπόδοσιν οἴσονται· γυναῖκες τε πλείσται καὶ κάλλισται, νέαι καὶ ἀγαθαὶ τὰς ὀψεις, καὶ παρθένοι πρὸς γάμον ὡραῖαι, εὐγενεῖς τε καὶ ἐξ εὐγενῶν, καὶ ἀρρένων ὀφθαλμοῖς ἔτι καὶ νῦν ἄβατοι 2), ἔνιαι τούτων, (σελ. 82) καὶ πρὸς γάμους

1) Αὐτόγραφος « εἰσί. » — 2) Πρότερον « ἄψαυστοι. »

πεφανυῖαι 1) μεγάλων ἀνδρῶν ὧν, αἱ μὲν ἔσονται ὑμῖν ἐς γυναῖκες, αἱ δὲ, πρὸς θεραπείαν ἀρκέσουσιν· αἱ δὲ πρὸς ἀπόδοσιν. Καὶ κερδανεῖτε κατὰ πολλὰ, ἔς τε ἀπόλαυσιν ὁμοῦ καὶ θεραπείαν καὶ πλοῦτον.

§ 192.—Καὶ παῖδες ὁμοίως πλεῖστοι καὶ κάλλιστοι καὶ τῶν εὐγεγονότων.

§ 193.—Ἐτι δὲ, νεῶν τε κάλλη καὶ δημοσίων οἰκοδομημάτων, καὶ οἰκίαι λαμπραὶ καὶ παράδεισοι, καὶ τοιαῦτα πολλὰ, ἔς τε θῆαν ὁμοῦ καὶ τέρψιν καὶ ἡδονὴν καὶ ἀπόλαυσιν ἱκανά· ἀλλ' οὐ 2) δεῖ ταῦτα πάντα καταλέγοντα διατρίβειν. Πόλιν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον, βασίλειόν τε τῶν πάλαι Ῥωμαίων καὶ ἐς ἄκρον εὐδαιμονίας καὶ τύχης καὶ δόξης ἐλάσασαν, κεφαλὴν τε γεγεννημένην τῆς οἰκουμένης ἀπάσης, δίδωμι νῦν ὑμῖν ἐς διαρπαγὴν τε καὶ λείαν, πλοῦτον ἄφθονον, ἄνδρας, γυναῖκας, παῖδας, πάντα τὸν ἄλλον αὐτῆς κόσμον καὶ τὴν κατασκευὴν. Ὡν ἀπάντων ἐμφορηθήσεσθε 3), ὥς περ ἐν εὐωχίᾳ λαμπρᾷ, καὶ ἐνευδαιμονήσετε τούτοις, ὑμεῖς τε, καὶ τοῖς ὑμετέροις παισὶ πλοῦτον πολὺν καταλείψετε.

§ 194.—Καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι πόλιν τοιαύτην αἰρήσετε, ἥς τὸ κλέος πᾶσαν ἐπῆλθε τὴν οἰκουμένην· καὶ δῆλον ὅτι, ἐς ὅσον ἔδραμεν ἡ ταύτης ἡγεμονία καὶ δόξα, ἐς τοσοῦτον καὶ τὸ ὑμῶν 4) κλέος (σελ. 83) ἀφίξεται τῆς ἀνδρίας καὶ ἀρετῆς, πόλιν τοιαύτην ἐλόντων ἐκ προσβολῆς. Καὶ σκωπεῖτε, τίς εὐπραξία λαμπροτέρα, ἢ τίς ἡδονὴ μείζων, ἢ τίς πλούτου περιουσία καλλίων ἢ ἡ μετὰ τιμῆς καὶ δόξης προσέσται ὑμῖν;

1) Πρότερον « ὁρῶσαι. » — 2) Πρότερον « καὶ ἡ. » — 3) Πρότερον « ἐμφορηθήσεσθαι. » — 4) Πρότερον « ὑμέτερον. »

§ 195.—Τόδε δὴ μείζον πάντων, ὅτι πόλιν, ἐχθρῶς ἔχουσιν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς, καὶ αἰεὶ ἐπιφυομένην ἡμετέροις καλοῖς καὶ πάντα τρόπον ἐπιβουλεύουσιν τὴν ἡμετέραν ἀρχὴν, καθαιρήσομεν, καὶ, τοῦ λοιποῦ, αὐτοὶ τε βέβαια ἔξομεν τὰ παρόντα ἀγαθὰ, καὶ ἐν εἰρήνῃ βαθεῖα καὶ ἀσφαλείᾳ διάξομεν ἀπαλλαγέντες ἐχθρῶν γειτονήματος, καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ θύραν ἀνοίξωμεν.

§ 196.—Καὶ μήτοι νομίσητε, ταῦτα μὲν οὕτως ἔχειν, ἀπόμαχον δὲ εἶναι τὴν πόλιν καὶ τὸ ταύτης τεῖχος δυσπρόσδόν τε καὶ δύσβατον, καὶ κίνδυνον οὐ μικρὸν ἔχον τοῖς ἐπιούσιν, ὥς οὐ ῥαδίως ὄν ἀλητόν· ἀλλ' ἰδοὺ γάρ, ὡς ὀράτε, ἡ μὲν τάφος πᾶσα ἐχώσθη, τὸ δὲ κατὰ γῆν τεῖχος ἐν τρισὶ μέρεσιν, οὕτω τοι κατήρριπται, ὥς οὐ μόνον ὀπλίταις τε καὶ εὐζώνοις ἀνδράσιν, ὥς περ ὑμεῖς, ἀλλὰ καὶ ἵπποις αὐτοῖς, καὶ ἱππόταις ὀπλισμένοις καλῶς, ῥαδίως εἶναι διαβατόν. Οὕτως οὐ τεῖχος ἀπόμαχον ὑμῖν, ἀλλὰ πεδίον ἱππάσιμον δίδωμι διαβῆναι σὺν ὀπλοις.

§ 197.—Τὰ δὲ τῶν ἀντιτεταγμένων ἡμῖν τί χρὴ καὶ λέγειν; Ἄνδρες γάρ εἰσι πάνυ τε ὀλίγοι, καὶ οἱ πλείους ἄοπλοι καὶ πολέμων ἄπειροι. Ὡς γὰρ ἔχω πυνθάνεσθαι τῶν αὐτομόλων, μόλις φασὶ δύο ἢ τρεῖς ἄνδρας εἶναι τοὺς ἐν τῷ πύργῳ προμαχομένους, καὶ ἐτέρους τοσούτους ἐν τῷ μεταπυργίῳ, ὥστε συμβαίνειν, ἓνα ἄνδρα προπολεμεῖν τε καὶ προμάχεσθαι τριῶν ἢ τεττάρων ἐπ' ἀλλήλων, καὶ τοῦτον ἢ ἄοπλον πάντῃ ἢ κακῶς ὀπλισμένον.

§ 198.—Πῶς οὖν, ἐς τοσοῦτον πλῆθος ἡμῶν ἀρχέουσιν οὗτοι καὶ μάλιστα ἡμῶν μὲν, ἐκ διαδοχῆς ἀγωνιζόμενων, καὶ αἰεὶ νεαρῶν ἐπιόντων ἐς τὸ ἔργον, καὶ καιρὸν ἔχόντων καὶ ὕπνον αἰρεῖσθαι καὶ σῖτον, καὶ ἀναπαύειν αὐτούς.

αὐτῶν δὲ ἀδιακόπως τε καὶ ἐπιτεταμένως μαχομένων αἰεὶ, καὶ μηδένα καιρὸν ἔχόντων ἢ ὕπνου ἢ σίτου, ἢ ποτεῦ ἢ ἀνάπαυλης, ἢ ἄλλου τοῦ τῶν τοιούτων μεταλαχεῖν 1), ἡμῶν ἐπικειμένων τε τῷ πολέμῳ καὶ βιάζόντων. Οὐδὲ γὰρ ἀκροβολισμοῖς ἔτι χρησόμεθα καὶ ἐπεκδρομαῖς, ἢ προσβολαῖς καὶ πείραις μόναις, ὥσπερ πρόσθεν, καθὰ νομίζουσιν ἄλλ', ἀρξάμενων πολεμεῖν, ὁ πόλεμος συνεχῆς ἔσται, καὶ ἀδιάκοπος, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, μηδεμίαν ἔχων ἀνασχὴν ἢ ἐκεχειρίαν, ἕως ἂν πέρας λάβῃ τὰ κατ' αὐτῶν. Ὡς νομίζω τούτους τῷ τε συνεχεῖ πολέμῳ, καὶ τῷ πόνῳ, καὶ τῷ λιμῷ, καὶ τῇ ἀγρυπνίᾳ καταπεισθέντας ῥαδίως ἐνδώσειν ἡμῖν.

§ 199.—Οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ κατερρίμμενου τείχους τῶν Ἴταλῶν τεταγμένοι, εἰ καὶ τῷ δοκοῦσιν ἀπόμεχοι εἶναι, καὶ ἱκανοὶ τοῦ ἐπιόντας ἀμύνασθαι, ὡς καλῶς τε ὠπλισμένοι καὶ πολέμων ἔμπειροι, καὶ μάλιστα τῶν ἐν τοῖς φρουρίοις· ἀλλ' ἐμοὶ καὶ τὰ τούτων ἄπιστα δοκεῖ πάντῃ καὶ σφαλερά.

§ 200.—Πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἐθελήσουσι, νῦν ἔχοντες, ὑπὲρ ἀλλοτρίων ἀγαθῶν μάχεσθαι καὶ πονεῖν, καὶ ἐς προὔπτον κίνδυνον ἐμβάλλειν αὐτοὺς, μηδὲν κερδαίνοντες αὐτοί. Ἐπειτα σύγκληθές τε εἰσι, καὶ ἄλλος ἄλλοθεν συνεληλυθότες ἐπὶ τῷ λαβεῖν βλέποντες καὶ μόνον, καὶ ἀπελθεῖν σῶς· οὐκ ἐπὶ τῷ μαχόμενοι ἀποθανεῖν ὥστε νῦν μὲν ἀνέχονται πάντως καὶ μένουσιν, ἐκ διαλειμμάτων ἀκροβολιζομένων καὶ μαχομένων ἡμῶν, ὥσπερ ἐν παιδίᾳ νομίζοντες τοιούτων ἡμῶν πειρᾶσθαι καὶ τοῦ λοιποῦ.

§ 201.—Ὅταν δὲ ἴδωσι τὸν πόλεμον περιρρέοντα καὶ παντοχόθεν λαμπρῶς ἐπικείμενον καὶ φοβεῦντα, καὶ τὸν θά-

1) « Μεταλαγχάνειν » πρότερον.

νατον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐπαγόμενον, τότε, εὖ οἶδα, μὴδὲν μελ-
λήσοντες ὅλως, ρίψαντες τὰ ὄπλα, καὶ νῶτα δόντες, ἀπο-
δράσουσιν ἀμεταστρεπτί· καὶ οὐδὲν ἔσται τὸ κωλύσον αὐ-
τοὺς ἔτι, ἢ ἐπισχῆσον ὅλως.

§ 202.—Εἰ δὲ καὶ παραμένουσι καὶ ὅπως οὖν ἔστω
γὰρ 1)· ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοὺς ῥαδίως τρεψόμεθα, ῥώμη τε
καὶ ἐμπειρία καὶ τόλμη· ὥστε οὐδὲ τὸ τούτων ἡγούμαι
πάνυ τι ἡμῖν εἶναι πρὸς (σελ. 86) λόγον ἢ φροντίδος
ἄξιον ὅλως 2). Δείκνυται τοίνυν ἐξ ἀπάντων, μεθ' ἡμῶν
εἶναι τὴν νίκην, καὶ τὴν πόλιν ἡμῖν ἀλωτόν. Πᾶσα γὰρ, ὡς
ὁρᾶτε, καθάπερ ἐν σαγῆνῃ τινὶ, κατὰ τε γῆν καὶ θάλασ-
σαν ἀποκέχλεισται, καὶ οὐκ ἔνεστιν αὐτῇ τοῦ λοιποῦ, τὰ
ἡμέτερα ὄπλα καὶ τὰς χεῖρας διαφυγεῖν.

§ 203.—Γίνεσθε οὖν ἄνδρες ἀγαθοὶ, αὐτοὶ τε ὑμεῖς, καὶ
τοὺς μεθ' ὑμῶν πάντας παρακελεύεσθε ἀκολουθεῖν τε γεν-
ναίως ὑμῖν καὶ πάσῃ προθυμίᾳ καὶ σπουδῇ ἐς τὸ ἔργον κε-
χρησθαι, νομίζοντας τοῦ καλῶς πολεμεῖν τρία εἶναι τὰ αἵ-
τια· τό τε ἐθέλειν, καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι, καὶ τὸ τοῖς ἄρ-
χουσι πείθεσθαι, τοῦτο δ' ἐστὶ, τὴν ἰδίαν ἕκαστον τάξιν
καλῶς τηρεῖν, καὶ μετὰ σιγῆς καὶ κόσμου ἐς τὸ ἔργον ἰέ-
ναι· ὥστε καὶ τῶν παραγγελλομένων ὁξέα τε ἀκούειν αὐ-
τόν, καὶ ἐς τοὺς ἄλλους ταῦτα διαπορθεύειν ὁμοίως, καί,
ὅτε σιγῶντας ἐπιέναι δέοι, σιγᾶν· καὶ ὁπότε δὲ ἐμβοῆσαι
καλὸν καὶ ἐπαλαλάξαι, μετὰ κραυγῆς φοβερωτάτης τοῦτο
ποιεῖν. Καὶ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν πολέ-
μων τοῦτο ξυμφέρει, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐς τὴν τειχομαχίαν.
Τὰ τε ἄλλα, παραγγέλλετε πᾶσι, καλῶς καὶ ἐν κόσμῳ καὶ
τάξει πάντα ποιεῖν.

1) Τὸ « ἔστω γὰρ » ἐν χεῖλει τοῦ αὐτογράφου.—2) Τὸ « ἢ φροντίδος
ἄξιον ὅλως, » ἐν χεῖλει τοῦ αὐτογράφου.

§ 204.—'Αγωνίσασθε οὖν καλῶς, καὶ ἀξίως ὑμῶν τε αὐτῶν καὶ τῶν προειργασμένων ὑμῖν, καὶ μήτε ὑμεῖς μαλακίσθητε, ὀρῶντες περὶ ὅσων ὑμῖν ἔστιν ὁ ἀγὼν, μήτε τοῖς ἄλλοις (σελ. 81) ἐνδῶτε τῶν μεθ' ὑμῶν. Κἀγὼ δὲ αὐτός, πρῶτος παρέσομαι τῷ ἔργῳ 1) [ἐπικροτεῖ ὅλος ὁ ξύλλογος]. Κἀγὼ δὲ αὐτός πρῶτος παρέσομαι τῷ ἔργῳ, μεθ' ὑμῶν τε ἀγωνιζόμενος καὶ τῶν ἐκάστῳ δρωμένων θεατής.

§ 205.—Καὶ νῦν μὲν, ἅπιτε παρὰ τὴν ἰδίαν τάξιν ἕκαστος καὶ σκηλὴν καὶ δειπνοποιεῖσθε καὶ ἀναπαύεσθε, καὶ παραγγέλλετε ταῦτα καὶ τοῖς ὑφ' ὑμῖν. Ἔωθεν δὲ ἀναστάντες, ἐκτάττετε ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ τάξιν, καλῶς τε καὶ σὺν κόσμῳ, μηδενὸς αἰσθανομένου τῶν ἔξω, ἢ κατακούοντος ὅλως. Ταξάμενοι δὲ μένετε σιωπῇ. Ἐπὰν δὲ ἀκούσῃτε τῶν πολεμικῶν ἀδόντων, καὶ τὸ ξύνθημα ἴδῃτε, ἐνταῦθα τὸ ἔργον ὑμέτερον.

Τάξις καὶ παραγγελία τῶν στρατηγῶν.

§ 206.—Καὶ σὺ μὲν, ὦ Χαμουζᾶ, περιπλέων ταῖς ναυσὶ τὸ κατὰ θάλατταν τεῖχος, ταῖς μὲν τῶν νεῶν ἀνακωχέων εἰσω βελῶν, κέλευε τούς τε τοξότας καὶ τούς τὰς

1) Τὸ «Κἀγὼ δὲ αὐτός πρῶτος παρέσομαι τῷ ἔργῳ» ἐν τῇ αὐτογράφῳ δὲ γεγραμμένον ἔστι. Ὁ Κριτόβουλος αὐτὸς φανερός ἐστι ἀναγινώσκων δις ἢ τρίς τὸ ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένον βιβλίον, εἰ τοίνυν σφάλμα ἦν, ἐπανώρθωσεν ἂν τοῦτο. Ἀλλὰ διατί δις τὸ αὐτό; Φαίνεται ὅταν τοῦτο πρῶτον ἔλεγεν ὁ Βασιλεὺς, ὅλον τοῦ ξυλλόγου ἐπικροτοῦντος καὶ βοῶντος τὸ «Ἀμήν», διὰ τοῦτο πάλιν τὸ αὐτὸ λέξει ὁ Βασιλεὺς.

μηχανὰς ἔχοντας ἐν χεροῖν καὶ τοὺς τούφακας, βάλλειν ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, οὕτω τοι πυκνῶς, ὥς μηδαμοῦ τούτους προκύπτειν ἔἴην εἰς τὰ ἔξω ἢ ὅλως ἔχειν κεχρῆσθαι ἑαυτοῖς τῷ πολέμῳ· τὰς δὲ, ἐπωκέλων, εἴποι παρείκοι, τοῦ τείχους, προσάγειν τούτῳ τὰς κλίμακας τοὺς ἐπὶ τούτου τεταγμένους, ὥστε ἐπιβαίνειν διὰ τούτων πειρᾶσθαι 1) τοὺς ὀπλίτας τοῦ τείχους καὶ οὕτως ἀγωνίζου καλῶς, καὶ πειρῶ ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι.

§ 207.—Αὐτὸς δὲ, ὦ Ζάγανος, σὺ, διαβάς τὴν γέφυραν ταχέως, πρόσθαλε 2) τῇ τοῦ Κέρατος τείχει μάλα εὐρώστως· ἔχων μετὰ (σελ. 88) σεαυτοῦ καὶ τὰς ἐν τῷ λιμένι ναῦς συνεφαπτομένας σοι τοῦ ἔργου, καὶ γίνου ἀνὴρ ἀγαθός.

§ 208.—Καὶ σὺ δὲ ὁμοίως, ὦ Καρατζία, ἔχων τοὺς μετὰ σεαυτοῦ, καὶ διαβάς τὴν τάφρον, πρόσμιγε τῷ κατὰ σὲ παρερρήγμένῳ τοῦ τείχους· καὶ βιασάμενος τοὺς προμαχομένους ῥωμαλέως πειρῶ ἐπιβαίνειν τούτου ἀγωνιζόμενος γενναίως ὥς ἀνὴρ ἀγαθός.

§ 209.—Καὶ αὐτοί τε ὑμεῖς, Ἰσάακέ τε καὶ Μαχουμούτα, ἔχοντες τὰς ἰδίας τάξεις, διαβαίνετε τὴν τάφρον ἀσφαλῶς, καὶ πειρᾶσθε διὰ τῶν κλιμάκων ἐπιβαίνειν τοῦ τείχους· οἱ δὲ τιξέσθαι, καὶ οἱ τὰς μηχανὰς ἔχοντες καὶ τοὺς τούφακας, βαλλέτωσαν ἰσχυρῶς τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων ὥς ἂν ἤττον ἀπείργωσιν ὑμᾶς τῆς διαβάσεως.

§ 210.—Καὶ ὑμεῖς δὲ, ὦ Χαλήλη καὶ Σαράτζια, ἐκατέρωθεν ἐνοῦντας τάξεις ἔχοντες καὶ μαχόμενοι, ὅταν ἐμὲ ἴδῃτε ἀγωνιζόμενον καὶ πειρώμενον ἐπιβαίνειν κατὰ

1) Τὸ «διὰ τούτων πειρᾶσθαι» ἐν τῇ χεῖλει.—2) Πρότερον «πρόσμιγε.»

τὰ παρερρήγμένα τοῦ τείχους, βιαζόμενόν τε τοὺς Ἰταλοὺς, καὶ τοῖς μετ' ἐμοῦ πάροδον ἀνοίγοντα ἐς τὴν πόλιν, πειρᾶσθε, τρόπῳ παντὶ, ἐκατέρωθεν ἀπείργειν τοὺς κατὰ πρόσωπον ὑμῖν ἀντιτεταγμένους, προσβάλλοντες ἰσχυρῶς, ὥς ἂν, μὴ σχολὴν ἄγοντες ἀφ' ὑμῶν, ἥττον προσέχωσιν ἢ μῖν, καὶ μηδαμοῦ προσβοηθῶσι τοῖς ὑφ' ἡμῶν βιαζομένοις.

§ 211.—Καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε, τῶν λοιπῶν ἐμοί γε πάντων μελήσει. Ἀλλ' ἄπιτε (σελ. 89) πρὸς τὰς σκηνάς καὶ τὰς τάξεις ὑμῶν ἀγαθῇ τύχῃ· καὶ δειπνοποιησάμενοι, ἀναπαύεσθε.)»

§ 212.—Τοσαῦτα εἰπὼν, διέλυσε τὸν ξύλλογον, καὶ ἀπῆλθεν ἕκαστος ἐς τὰς ἑαυτῶν τάξεις τε καὶ σκηνάς. Καὶ αὐτὸς δὲ δειπνοποιησάμενος ἀνεπαύετο.

§ 213.—Ἔωθεν δὲ ἀναστὰς καλεῖ πρῶτον τοὺς μηχανοποιούς, καὶ κελεύει τὰς μηχανὰς ἐτοιμάσαντας τρέψαι κατὰ τὰ παρερρήγμένα τοῦ τείχους, ἵνα, ὅταν ᾗ καιρὸς, κατὰ τῶν ταύτῃ προμαχομένων ἀφῶσιν αὐτάς.

§ 214.—Ἐπειτα ξυγκαλέσας τὰς περὶ αὐτὸν ἱλας καὶ τάξεις, ὀπλίτας τε φημί καὶ ὑπασπιστάς καὶ τοξότας καὶ τὴν βασιλείον πᾶσαν αὐλήν, ἐκτάττει καλῶς κατὰ συμμορίας τε καὶ συσσιτίας καὶ συνωμοσίας· καὶ τάξεις ἀνὰ χιλίους ἢ καὶ πλείους τὸν ἀριθμόν· καὶ κελεύει τούτους ἐκ διαδοχῆς ἀγωνίζεσθαι, ὅταν ἐς τοῦτο καταστῶσι· καὶ τοὺς μὲν πολεμεῖν τε καὶ μάχεσθαι· τοὺς δὲ ὕπνον αἰρεῖσθαι καὶ σιτὸν καὶ ἀναπαύειν αὐτούς, ἵν' ὧσι νεαροὶ πάλιν πρὸς τὸν ἀγῶνα· καὶ τούτους πάλιν ἐτέρους διαδέχεσθαι· καὶ οὕτω τάξω· τάξιν διαδεχομένης ἀεὶ καὶ ἀναπαυούσης ἀδιακόπως 1) τε καὶ συνεχῶς 2) γίνε-

1) Πρῶτερον « ἀδιάκοπον. »—2) Πρῶτερον « συνεχῆ. »

σθαι τὸν πόλεμον ὡς ἂν μηδεμία ἀνακωχή τις ἢ ἐκεχειρία ἢ τῷ πολέμῳ τοῖς ἀντιτεταγμένοις. Ἀποτάττει δὲ καὶ τόπον ἐκάστῳ καὶ καιρὸν, καὶ τάξιν, καὶ παραγγέλλει, πῶς δεῖ, καὶ ποῦ, καὶ πότε ἀγωνίζεσθαι καλόν.

§ 215.—Ἐπειτα παριππεύων, περιήει τὰς ἄλλας τάξεις ἀπάσας (σελ. 90) ἀποσκοπῶν τε αὐτάς καὶ παρακелеύμενος, καὶ κοινῇ πᾶσι, καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ, καὶ παραθαρσύνων 1) καὶ παροτρύνων πρὸς τὸν ἀγῶνα, καὶ μάλιστα δὴ τοὺς ἡγεμόνας τῶν τάξεων, ἐξ ὀνόματος πάντας καλῶν. Παρελθὼν οὖν πᾶσαν τὴν στρατιάν, καὶ τὸ τεῖχος, ἀπὸ θαλάσσης ἐς θάλασσαν, καὶ παραγγείλας ἃ δεῖ καὶ παρακαλέσας καὶ παροξύνας ἅπαντας ἐς τὸ πολεμεῖν, καὶ παρακαλεσάμενος ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι, κелеύει ἐστιαθέντας ἀναπαύεσθαι, ἕως ἂν ᾗσῃ τὸ πολεμικόν, καὶ τὸ ξύνθημα ἴδωσι. Δράσας δὲ ταῦτα, ἀνεχώρησεν ἐς τὴν ἑαυτοῦ σκηνήν, καὶ ἐστιαθεὶς ἀνεπαύετο.

§ 216.—Ῥωμαῖοι δὲ, σιωπὴν τοσαύτην ἐν τῇ στρατίᾳ καὶ ἡρεμίαν ὀρώντες παρὰ τὸ ξύνθηες, ἐθαύμαζόν τε τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐς διαφόρους λογισμοὺς καὶ ἐννοίας ἐνέπιπτον· οἱ μὲν νομίζοντες ἐτοιμασίαν εἶναι ἐς ἀναχώρησιν, οὐκ ὀρθῶς δοκοῦντες· οἱ δὲ, ὅπερ καὶ ἦν, παρασκευὴν ἐς τὸν πόλεμον καὶ ἐτοιμασίαν, ὃν, ὅσον οὔ, προσεδόκουν, καὶ διεβόωντο καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἡσυχῇ πρὸς τὰς ἑαυτῶν τάξεις ἐχώρουν ἕκαστος· τὰ τε ἄλλα παρεσκευάζοντο.

§ 217.—Βασιλεὺς δὲ, ἐπεὶ ὥρα τε ἦν ἡδὴ, κλινούσης ἡμέρας ἑγγυς που περὶ δείλῃν, καὶ ὁ ἥλιος κατὰ νῶτόν τε αὐτῶν ἐγένετο, καὶ τοῖς ἐναντίοις κατὰ πρόσωπον, ὅπερ ἐβούλετο, ἐνταῦθα κелеύει πρῶτον ἄσαι τὰς τε σάλ-

1) Αὐτόγραφος « παραθαρύνων. »

πιγκας 1) τὸ πολεμικὸν καὶ τὰ ἄλλα ὄργανα, τοὺς τε αὐλοὺς καὶ τὰς (σελ. 91) σύριγγας καὶ τὰ κύμβαλα πάνυ ἰσχυρῶς ὡς οἶόν τε. Καὶ οὕτως αἱ τε σάλπιγγες πᾶσαι τῶν ἄλλων τάξεων, καὶ τὰ ὄργανα, ἐκ διαδοχῆς ἤχησαν μέγα καὶ φοβερὸν ὁμοῦ πάντες. Καὶ τὸ πᾶν ἐσείσθη καὶ διεδονήθη τῇ περιηγήσει τούτων· ἔπειτα ἤρθη τὰ σημεῖα.

§ 218.—Καὶ οἱ τοξόται πρῶτοι καὶ οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τὰς μηχανὰς καὶ τοὺς τούφακας ἔχοντες, οὕτω ἐτέτακτο αὐτοῖς, κατέβαινον ἐπὶ τὸ τεῖχος σχολῇ καὶ βάρη. Ὡς εἴσω βέλους ἐγένοντο, καταστάντες ἐμάχοντο. Καὶ πρῶτα μὲν ἀκροβολισμοῖς ἰσχυροῖς ἐκρήσαντο πρὸς ἀλλήλους· ἑκάτεροι, τοῖς τε ἀπὸ τῶν τοξοτῶν βέλεσι, τοῖς τε ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν λίθοις, καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν μηχανῶν καὶ τουφάκων ἀφιεμένοις σιδηροῖς καὶ μολυβδίνοις βόλοις· ἔτι δὲ παλτοῖς καὶ κοντοῖς καὶ δορατίοις ὡς μᾶλλον ἐπλησίαζον, βάλλοντες ἀλλήλους καὶ βαλλόμενοι ἀνοικτί, σὺν ὀργῇ καὶ θυμῷ πολλῷ. Καὶ κραυγὴ ἦν παρ' ἀμφοτέρων ἰσχυρά, καὶ βλασφημία καὶ ὕβρις. Καὶ πολλοὶ μὲν ἐτιτρώσκοντο ἐξ ἑκατέρου μέρους, οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ ἀπέθνησκον. Καὶ τοῦτο ἐγίνετο μέχρις ἡλίου δυσμῶν, δύο ἢ τριῶν που ὥρῶν διάστημα.

§ 219.—Ἐπειτα, μέγα νοήσας ὁ Βασιλεὺς, καλεῖ τοὺς τε ὑπασπιστάς καὶ ὀπλίτας, καὶ τὸ ἄλλο ἄγλημα, εἰπὼν· « Ἴτε, φίλοι καὶ παῖδες ἐμοί. Καιρὸς ἐστὶν αὖ, ἀνδρας ἀγαθοὺς (σελ. 92) ὑμᾶς φανῆναι! » Οἱ δ' εὐθὺς σὺν βοῇ καὶ ἀλαλαγμῷ φρικαλέῳ, διαβάντες τὴν τάφρον, προσέμεξαν τῷ ἔξω-τείχει· τὸ δὲ ὅλον κατέρριπτο ταῖς μηχαναῖς,

1) Οὕτως ὁ ἀπόγραφος ἀντὶ τοῦ « σάλπιγγας. »

σταυρώματα δὲ μόνον ἦσαν ἀντὶ τείχους αὐτῶ μεγάλων δοκῶν, καὶ φάκελοι κλημάτων καὶ ἄλλης ὕλης, καὶ ἀμφορεῖς μεστοὶ γῆς. Ἐνταῦθα συνίσταται μάχη καρτερὰ ἐκ χειρῶν, ἀγχεμάχοις ὅπλοις· τῶν μὲν ὀπλιτῶν καὶ ὑπασπιστῶν ἀγωνιζομένων, βιάσασθαι τε τοὺς προμαχομένους, καὶ ἐπιβῆναι τοῦ σταυρώματος· τῶν δὲ Ῥωμαίων καὶ Ἰταλῶν, ἀπώσασθαι τε τούτους, καὶ φυλάξαι τὸ σταύρωμα· καὶ πότε μὲν ἐπέβαινον τοῦ τείχους καὶ τοῦ σταυρώματος οἱ ὀπλίται, θρασέως τε καὶ ξὺν οὐδενὶ λογισμῷ, βιαζόμενοι· τότε δὲ ἀπεκρούοντο ἰσχυρῶς καὶ ἠλαύνοντο.

§ 220.—Καὶ ὁ Βασιλεὺς εἶπετο αὐτοῖς ἀγωνιζομένοις τε γενναίως καὶ παροξύνων αὐτούς. Ἐνταῦθα κελεύει καὶ τοὺς μηχανοποιούς, πῦρ ἐπιβαλεῖν ταῖς μηχαναῖς. Αἱ δὲ ἀναφθεῖσαι ἀφῆκαν τοὺς λίθους κατὰ τῶν προμαχομένων, καὶ φόνον οὐκ ὀλίγον ἐξ ἑκατέρου μέρους τῶν προστυχόντων εἰργάσαντο.

§ 221.—Οὕτως οὖν, εὐρώσως τε καὶ γενναίως, ἀγωνιζομένων ἀμφοτέρων καὶ μαχομένων, τὸ πλεόν τῆς νυκτὸς παρελήλυθε καὶ ἐκράτουν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἴσχυον οὐ μικρόν, καὶ Ἰουστινιανὸς μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, κατέχοντές τε ἀσφαλῶς τὸ σταύρωμα καὶ φυλάσσοντες, καὶ ἀμυνόμενοι τοὺς ἐπιόντας γενναίως. (σελ. 93) Καὶ ταύτῃ μὲν οὕτως.

§ 222.—Οἱ δὲ ἄλλοι στρατηγοὶ καὶ σατράπαι μετὰ τῶν ιδίων τάξεων, ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ τῶν νεῶν ἡγεμὼν, προσβάλλοντες καὶ αὐτοὶ τῷ τείχει κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν ταῖς ναυσὶν, ἐμάχοντο ἰσχυρῶς· οἱ μὲν, τοῖς ἀπὸ τῶν τοξοτῶν βέλεσι καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν μηχανῶν ἀφιεμένοις, οἱ δὲ κλίμακας προσάγοντες τῷ τείχει καὶ γεφύρας καὶ πύργους ξυλίνους καὶ μηχανὰς παντοίας· καὶ τινες αὐτῶν πούσιν βίᾳ καὶ ἐπιβαίνειν ἐπειρῶντο τοῦ τείχους· καὶ μάλιστα

δὴ ἢ ὁ Ζάγανος ἐπετέτακτο καὶ ὁ Καρατζίας.

§ 223.—Ὁ μὲν γὰρ, ὁ Ζάγανος, διαβάς τὴν γέφυραν ἀσφαλῶς καὶ κλίμακας ἐπαγαγὼν τῷ τείχει, καὶ γεφύρας, ἀναβιβάζειν ἐπειρᾶτο τοὺς ὀπλίτας σὺν βίᾳ, ἔχων καὶ τοὺς, ἀπὸ τῶν ἐντὸς τοῦ λιμένος νεῶν, τοξότας τε καὶ τουφακοφόρους, βάλλοντας ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων ἐξ ὑπὲρ δεξιῶν τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων ἰσχυρῶς, περιπλευσῶν τῶν νεῶν.

§ 224.—Καρατζίας δὲ, διαβάς τὴν τάφρον, καὶ γενναίως 1) ἀγωνιζόμενος, εἶσω τοῦ παρερρήγμένου τείχους ἐδιόζετο παραθεῖν.

§ 225.—Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ τούτους ἰσχυρῶς ἀπεχρούοντο· καὶ ἀπεωθοῦντο λαμπρῶς, ἀμυνόμενοί τε γενναίως, καὶ τῷ πολέμῳ καθυπερτεροῦντες, καὶ ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι· οὐδὲν γὰρ ὅλως αὐτοὺς ἡδυνήθη παρατρέψαι τῶν γινομένων, οὐ λιμὸς ἐπικείμενος, οὐκ ἀγρυπνία, οὐ πόλεμος (σελ. 94) συνεχῆς τε καὶ ἀδιάκοπος, οὐ τραύματα καὶ σφαγαὶ καὶ θάνατοι τῶν οἰκείων πρὸ ὀφθαλμῶν ὀρώμενοι 2), οὐκ ἄλλο τῶν φοβερῶν οὐδὲ ἓν, ὥς τε ἐνδοῦναί τι καὶ καθυφεῖναι τῆς πρόσθεν ὀρμῆς τε καὶ γνῶμης· ἀλλ' ἐτήρησαν γενναίως τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐνστασιν διὰ πάντων, ἕως ἡ πονηρὰ καὶ ἀγνώμων τύχη προὔδωκε τούτους.

§ 226.—Μεχεμέτης γὰρ ὁ Βασιλεὺς, ἐπειδὴ τὰς προσβλημένας οἱ τάξεις ἑώρα, σφόδρα τῷ πολέμῳ πεπονηκυίας, καὶ μηδὲν περαινούσας ὅ,τι καὶ λόγου ἄξιον, καὶ τοὺς Ῥωμαίους καὶ Ἰταλοὺς εὐρώστως τε ἀγωνιζομένους καὶ τῷ πολέμῳ πλεονεκτοῦντας, ἐνταῦθα δὴ σφόδρα ἀγανακτήσας, καὶ οὐκ ἔτι ἀνασχετὰ ἡγησάμενος εἶναι, αὐτίκα πά-

1) Πρότερον « ῥωμαλαίως. »—2) Πρότερον « κείμενοι. ».

σας ἐπάγει τὰς τάξεις, ἃς ἐς ὕστερον ἐταμειεύετο, ἀνδρας εὐοπλοτάτους τε καὶ εὐτολμοτάτους καὶ εὐθαρσεστάτους ἅμα, καὶ τῶν ἄλλων ἐμπειρία καὶ ῥώμη πολὺ προέχοντας, οἱ δὲ ἦσαν τὸ καθαρώτατον τοῦ στρατοῦ· ὀπλῖται καὶ τοξόται καὶ ἀκοντισαί, καὶ ἡ περὶ αὐτὸν τάξις, τῶν τε ἄλλων καὶ τῶν καλουμένων δὴ γενιτζάρων.

§ 227.—Οἷς μέγα βοήσας, καὶ παρακελευσάμενος, ἀνδράσιν ἀγαθοῖς νῦν ἤδη φανῆναι, ἡγεῖτο τὴν ἐπὶ τὸ τεῖχος πρῶτος αὐτὸς μέχρις τῆς τάφρου· κἀνταῦθα δὲ, τοὺς μὲν τοξότας τε καὶ σφενδονήτας καὶ τοὺς τούφακας ἔχοντας, πόρρωθεν ἵσταμένους, ἐκέλευσε βάλλειν ἐξ ὑπὲρ δεξίων, τοὺς ἐπὶ τοῦ σταυρώματος καὶ τοῦ παρερρήγμένου τείχους προμαχομένους, (σελ. 95) οὕτω τοι πυκνῶς, ὥστε μηκέτι τούτους τῷ πολέμῳ ἔχειν κεχρησθαι· μηδ' εἰς τὰ ἔξω προκύπτειν δύνασθαι τῷ πλήθει τῶν τε ἀφιεμένων βελῶν καὶ τῶν ἄλλων νιφάδων δίκην πιπτόντων.

§ 228.—Τοῖς τε ἄλλοις πᾶσιν, ὀπλίταις τε καὶ ὑπασπισταῖς, ἐσήμαινε, διαβάντες τὴν τάφρον σπουδῇ, προσμῖξαι τῷ σταυρώματι. Οἱ δὲ ἀλαλάξαντες μέγα καὶ φοβερὸν σὺν ὀργῇ καὶ θυμῷ, μαινομένων δίκην, ἐπίασιν· ἅτε γὰρ νεαροὶ ὄντες καὶ ῥωμαλέοι, καὶ θράσους μεστοί, καὶ ἔμπροσθεν τοῦ Βασιλέως μαχόμενοι, οὐδὲν ὑφίεσαν ὀρμῆς, ἀλλὰ προσμίκξαντες τῷ σταυρώματι, θρασέως τε καὶ ξὺν οὐδενὶ λογισμῷ καὶ κόσμῳ ἐμάχοντο, κατασπῶντές τε τοὺς προβεδλημένους ἀμφορέας, τὰς τε κεραίας συγχλῶντες, καὶ τὴν ἄλλην συμπεφορημένην ὕλην σχεδαννύντες· καὶ βιαζόμενοι τρέψασθαι τε τοὺς προμαχομένους καὶ εἴσω τοῦ σταυρώματος παρελθεῖν.

§ 229.—Ἰουστινιανὸς δὲ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ

οἱ ταύτῃ ὄντες Ῥωμαῖοι εὐρώστως ἀγωνιζόμενοι, ξυστοῖς καὶ παλτοῖς καὶ ἀκοντίοις καὶ δόρασι μακροῖς, καὶ τοιούτοις τισὶν ἀγχεμάχοις ὅπλοις, ἐν χεροῖν γὰρ ἦν ἡ μάχη, κατεῖχόν τε αὐτοὺς τῆς ὀρμῆς καὶ ἀνεῖργον εἴσω τοῦ σταυρώματος παρελθεῖν. Ἦν οὖν παρ' ἀμφοτέρων κραυγὴ πολλή, καὶ (σελ. 96) βοή συμμιγῆς βλασφημούντων, ὕβριζόντων, ἀπειλούντων, ὠθούντων, ὠθυμένων· βαλλόντων, βαλλομένων· κτεινόντων, κτεινομένων· πάντα δεινὰ ποιοούντων, μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς· καὶ ἦν ἰδεῖν ἐνταῦθα, μάχην κρατερὰν συνισταμένην τε καὶ συσταδὸν γινομένην μετὰ φρονήματος μεγίστου, καὶ ὑπὲρ μεγίστων ἄθλων, μαχομένων γενναίως ἀνδρῶν· τῶν μὲν φιλονεικούντων πάσῃ δυνάμει, βιάσασθαι τε τοὺς ἀνισταμένους καὶ κατασχεῖν τὸ τεῖχος καὶ εἴσω τῆς πόλεως παρελθεῖν ἐπὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὰ τιμιώτατα· τῶν δὲ ἀγωνιζομένων γενναίως 1) ἀπεώσασθαι τε τούτους, καὶ φυλάξαι τὰ ὄντα ἀγαθὰ, εἰ καὶ μὴ διὰ τέλους ἴσχυσαν ὑπερσχεῖν καὶ ταῦτα φυλάξαι.

§ 230.—Ἄλλ' ἔδει ποτὲ καὶ τοὺς τάλαιπῶρους Ῥωμαίους, τῷ τῆς δουλείας ὑπαχθῆναι ζυγῷ, καὶ τῶν ταύτης πειραθῆναι κακῶν 2). Ἦδη γὰρ μαχομένων γενναίως, καὶ προθυμίας καὶ τόλμης οὐδὲν ἐλλειπόντων ἐς τὸν ἀγῶνα, βάλλεται μὲν Ἰουστινιανὸς καιρίαν, βέλει τῶν ἀπὸ μηχανῆς κατὰ τοῦ στέρνου, διὰ τοῦ θώρακος διαμπαξ καὶ βληθεὶς πίπτει αὐτοῦ· καὶ ἀποκομίζεται ἐς τὴν ἰδίαν σκηνὴν κακῶς ἔχων. Ἐκλύονται δὲ οἱ μετ' αὐτοῦ πάντες, ἀπειρηκότες τῷ πάθει, καὶ καταλείψαντες τό τε σταύρωμα καὶ τὸ τεῖχος, ἵνα ἐμάχοντο, πρὸς ἓν μό-

1) Πρότερον « καλῶς. »

2) Πρότερον « δυσκόλων. »

νον έώρων, άποκομίσαι τε τοῦτον έν ταῖς όλκάσι, καί αὐτοὶ άποκομισθῆναι σῶς.

§ 231.—Καίτοι τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, πολλὰ παρακαλοῦντος αὐτοὺς καί (σελ. 97) ὑπεσχημένῳ μικρὸν παραμεῖναι, ἕως ἂν ὁ πόλεμος λοφήσῃ. Οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο· ἀλλ' ἀναλαβόντες τὸν ἡγεμόνα σφῶν ὠπλισμένοι, ἐχώρουν ἐπὶ τὰς όλκάδας σπουδῇ καὶ δρόμῳ, μηδενὸς ἐπιστρεφόμενοι τῶν ἄλλων.

§ 232.—Βασιλεὺς δὲ Κωνσταντῖνος, ἀπαγορεύσας τοῖς ὅλοις, καὶ μηδόλως ἔχων, ὅτι καὶ δράσειεν, οὐδὲ γὰρ εἶχεν ἄνδρας ἐτέρους ἀναπληρῶσαι τοὺς ἀπολειφθέντας τόπους καὶ τὰς τάξεις τῶν ἀπελθόντων εὐθὺς, ἐπιχειμένου τε τοῦ πολέμου σφοδρῶς, καὶ πάντων εἰς τὰς ἰδίας τάξεις τε καὶ τοὺς τόπους ὀρώντων τε καὶ ἀγωνιζομένων, ὅμως γε μὴν μετὰ τῶν ἀπολειφθέντων Ῥωμαίων αὐτοῦ, καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, εὐχριθμήτων πάννυ, στάς πρὸ τοῦ σταυρώματος ἀπεμάχετο γενναίως.

—

Ὅρα περιέργειαν τοῦ Βασιλέως.

§ 233.—Μεχεμέτης δὲ ὁ Βασιλεὺς, κατανοήσας τό τε σταύρωμα καὶ τὸ ἄλλο κατερρίμμενον τοῦ τείχους, κενὸν ἀνδρῶν, καὶ τῶν προμαχομένων ἔρημον, ἐγγὺς γὰρ πού ἐτύγγανεν ὢν ἀγωνιζόμενος, τοὺς τε ἄνδρας ὑπεξιόντας λαθραίως, τοὺς τε ὄντας, ἀσθενῶς δι' ὀλιγότητα μαχομένους, καὶ γνοὺς ἐκ τούτων τὸν τε δρασμὸν τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὴν τοῦ τείχους ἀπόλειψιν, μέγα βοήσας εὐθύς: « Ἔχομεν, εἶπεν, ὦ φίλοι, τὴν πόλιν, ἔχομεν ἤδη φεύγουσιν

οἱ ἄνδρες ἡμᾶς· οὐκ ἔτι παραμένειν ἀνέχονται
 γυμνὸν τῶν προμαχομένων τὸ τεῖχος· ὀλίγου πόνου
 τὸ ἔργον, καὶ ἡ πόλις (σελ. 98) ἔάλω. Μὴ μαλακισθῆτε
 οὖν, ἀλλὰ χωρεῖτε πρὸς τὸ ἔργον εὐψύχως, καὶ γίνεσθε
 ἄνδρες ἀγαθοί· καὶ γὰρ μεθ' ὑμῶν.

—

** Αλωσις τῆς πόλεως.*

§ 234.—Ταῦτα εἰπὼν, ἡγεῖτο πρῶτος αὐτός. Οἱ δὲ ἀ-
 λαλάξαντες, δρόμῳ καὶ βοῇ φρικαλέᾳ, προλαβόντες τὸν Βα-
 σιλέα, χωροῦσιν ἐπὶ τὸ σταύρωμα καὶ, μάχης ἰσχυρᾶς γε-
 νομένης ἐφ' ἱκανὸν, τρέπονται τοὺς ταύτη Ῥωμαίους, καὶ
 βιαίως ἐπιβαίνουσι τοῦ σταυρώματος, καὶ οὕτω τοὺς μὲν
 αὐτῶν ρίπτουσι κατὰ τοῦ χάρακος τοῦ μεταξὺ τοῦ
 μεγάλου τείχους καὶ τοῦ σταυρώματος βαθέος ὄν-
 τος καὶ δυσδιεξιτήτου, καὶ κατασφάττουσι πάντας αὐτοῦ·
 τοὺς δὲ ὠθοῦσι διὰ τῆς πυλίδος Ἰουστινιανοῦ.

—

Θάνατος Κωνσταντίνου τοῦ Βασιλέως.

§ 235.—Ἦν οὗτος ἀνέωξεν ἐν τῷ μεγάλῳ τείχει, ἵνα
 προχείρως ἔχῃ διαβαίνειν ἐπὶ τὸ σταύρωμα. Καὶ γίνεται
 ὠθισμὸς ἐνταῦθα καὶ φόνος τῶν προστυχόντων πολλὸς, παρὰ
 τῶν ὀπλιτῶν ἅττα συνδεδραμχότων καὶ ἐτέρων οὐκ ὀλίγων
 ἀτάκτως, πρὸς τὴν βοήν πολλαχόθεν· οὐ δὴ καὶ βασιλεὺς

Κωνσταντῖνος πίπτει μαχόμενος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ γενναίως.

§ 236.—Οἱ δὲ ὀπλῖται εἰσεχέοντο ἤδη διὰ τῆς πυλίδος ἐπὶ τὴν πόλιν, οἱ δὲ καὶ διὰ τοῦ κατερρίμμενου μεγάλου τείχους εἰσέπιπτον. Τὸ δὲ ἄλλο στράτευμα πᾶν, ἐπόμενον ὠθισμῷ καὶ βίᾳ (σελ. 99) εἰσεχεῖτο λαμπρῶς ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν σκεδαννύμενον. Βασιλεὺς δ' ἐστὼς πρὸ τοῦ μεγάλου τείχους, ἵνα καὶ ἡ μεγάλη σημαία ᾦν, καὶ τὸ σύνθημα, ἀπεσκόπει τὰ δρώμενα, ἤδη γὰρ καὶ ἡμέρα ὑπέφαινεν.

Ὅρα συνδρομὴν καὶ φόνον πολύν.

§ 237.—Ἐνθα δὴ φόνος πολὺς τῶν προστυγχανόντων¹⁾ ἐγίνετο, τῶν μὲν κατὰ τὴν ὁδόν, ἥδη γὰρ ἐξήεσαν τινὲς τῶν οἰκιῶν θέοντες πρὸς τὴν βοήν, καὶ τοῖς ξίφεσι τῶν στρατιωτῶν ἀπροόπτως ἐνέπιπτον· τῶν δὲ, ἐν ταῖς οἰκίαις αὐταῖς ἐπεισιπιπτόντων βία τῶν γεννητῶν καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν σὺν οὐδενὶ κόσμῳ καὶ λογισμῷ· τῶν δὲ καὶ ἐς ἄλκην τρεπομένων· τῶν δὲ, καὶ πρὸς ἱεροῖς καταπεφευγόντων τε καὶ ἰκετευόντων, ἀνδρῶν, γυναικῶν, παίδων, πάντων ἀπλῶς, μηδεμιᾶς οὔσης φειδοῦς.

§ 238.—Ὅργῃ γὰρ καὶ θυμῷ πολλῷ ἐχώρουν ἐπ' αὐτοὺς οἱ στρατιῶται· τοῦτο μὲν, ἀχθόμενοι τῇ τριδῇ τῆς πολιορκίας· τοῦτο δ' ὅτι καὶ, ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων, σκώμμασί τε καὶ ὕβρεσιν οὐκ ὀλίγαις ἔβαλλον αὐτοὺς ἐνιοὶ τῶν ἀνοή-

¹⁾ Πρῶτερον « ἐντυγχανόντων. »

των παρ' ὅλον τὸν πόλεμον. Τὸ δ' ὅλον, ὅπως ἂν θροή-
σωσι τὸ πᾶν καὶ φοβίσωσι καὶ δουλώσωνται ταῖς σφαγαῖς.

Διαρπαγὴ τῆς πόλεως.

§ 239.—Ὡς δὲ ἄλις εἶχον τοῦ φόνου, καὶ ἡ πόλις ἤδη
δεδούλωτο, τρέπονται οἱ μὲν ἐν ταῖς τῶν δυνατῶν οἰκίαις
κατὰ συμμορίας τε καὶ συνωμοτίας, καὶ τάξεις·
ἐπὶ διαρπαγῇ καὶ σκυλμῶ· οἱ δὲ πρὸς σύλησιν τῶν ἱερῶν·
οἱ δὲ, ἐπὶ τὰς κοινὰς τε καὶ τῶν ἰδιωτῶν οἰκίας ἐσκεδασ-
μένοι, (σελ. 400) διαρπάζοντες, σκυλεύοντες, ληϊζόμενοι,
φονεύοντες, ὑβρίζοντες, ἀπάγοντες αἰχμαλώτους, ἄνδρας,
γυναῖκας, παῖδας, πρεσβύτας, νέους, ἱερεῖς, μοναχοὺς, πᾶ-
σαν ἡλικίαν καὶ τάξιν ἀπλῶς.

Ὅρα ἐνταῦθα καὶ πάθος ἐλεεινόν.

§ 240.—Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα δεινὸν καὶ ἐλεεινόν, καὶ
πέρα τραγωδίας ἀπάσης, γυναῖκας νέας καὶ σώφρονας, εὐ-
γενεῖς τε καὶ τῶν εὖ γεγονότων, τὰ πολλὰ οἰκουρούσας καὶ
οὐδὲ τὴν αὐλὴν 1) προσελθούσας ποτὲ, καὶ παρθένους εὐπρε-
πεῖς καὶ ὡραίας, λαμπράς τε καὶ λαμπρῶν οἰκιῶν, καὶ
μέχρι τότε ἀρρένων ὀφθαλμοῖς ὅλως ἀψάυστους, τὰς μὲν
βία τῶν θαλάμων ἐξελκομένας, ἀπηνῶς τε ἅμα καὶ ἀναι-
δῶς ἀρπαζομένας.

1) Αὐτόγραφος « οὐλῶν. »

§ 241.—Τὰς δὲ, κακὸν αὐταῖς εἰσχοιμωμέναις ἐφιστάμενοι ὄναρ, ἄνδρες ξυφῆρεις, ἡμαγμένοι τὰς χεῖρας τῷ φόβῳ, θυμοῦ πνέοντες, φονικὸν ἄσσημα φθειγγόμενοι 1), ἀπηρυθριασμένοι πρὸς πάντα τὰ χεῖριστα, ἅττε πλῆθος σύμμικτον ὄντες ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ γένους καὶ τύχης συνειλεγμένοι, ὥσπερ θῆρες ἄγριοι καὶ ἀνήμεροι εἰσπηδῶντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ σύροντες ὠμῶς, ἐλκοντες, σπαράσσοντες, βιαζόμενοι, ἀπάγοντες αἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν τριόδων, ὑβρίζοντες· καὶ τί κακὸν 2) οὐχὶ ποιοῦντες.

§ 242.—Φασὶ γέ τοι τὰς πολλὰς αὐτῶν, καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀθήναιαν θεάν τε καὶ ἀκοήν τούτων καταπλαγείσας, ἐγγὺς ἐλθεῖν ἀφείναι καὶ τὴν ψυχὴν. Ἐτι δὴ γέροντας ἐντίμους, ἐλκομένους (σελ. 101) τῆς πολιᾶς, τοὺς δὲ, καὶ τυπτομένους ἀνηλεῶς, παῖδας εὐγενεῖς καὶ ὠραίους ἀπαγομένους.

§ 243.—Ἱερεῖς ἐλαυνομένους, παρθένους μοναζούσας, σεμνάς τε καὶ ἀπρόιτους τὸ ὄλον, καὶ θεῷ μόνῳ προσανεχούσας καὶ ζῶσας, ᾧ καθιέρωσαν ἑαυτάς, τὰς μὲν, τῶν δωμάτων βιαίως ἐξαγομένας καὶ συρομένας, τὰς δὲ τῶν ἱερῶν ἀποσπωμένας ἐν οἷς κατέφυγον, καὶ ἀπαγομένας σὺν ὕβρει καὶ ἀτιμίᾳ, ξεομένας τε τὰς παρειάς, ξὺν οἰμωγῇ καὶ ὀλολυγμῷ καὶ κοπτομένας πικρῶς· παῖδας ἀπαλούς ὠμῶς ἀποσπωμένους μητέρων· κόρας ἐλεεινῶς χωριζομένας τῶν νεογάμων ἀνδρῶν· ἄλλα μύρια εἰργασμένα δεινά.

1) Πρότερον « φθονικὸν βλέποντες. »

2) Πρότερον « λεινόν. »

Διαρπαγή καὶ στήλῃσι τῶν ἱερῶν.

§ 244.—Τὴν δὲ τῶν ἱερῶν ὕβριν καὶ σύλῃσιν, καὶ διαρπαγὴν, πῶς ἂν τις ἐξείποι τῷ λόγῳ; Κατέβαλλον τὸ μὲν ἀτίμως εἰς γῆν, εἰκόνες καὶ ἀφιδρύματα καὶ τ' ἄλλα τῶν ἱερῶν. Ἀπεσπᾶτο δὲ κόσμος ὁ τούτων· ἐδίδοτο δὲ, τὰ μὲν, αὐτῶν τῷ πυρὶ, τὰ δὲ, ἐς λεπτὰ τεμνόμενά τε καὶ συντριβόμενα, ἐπὶ τῶν τριόδων ἐρρίπτεϊτο. Ἡνοίγοντο δὲ θῆκαι τῶν παλαιῶν καὶ μακαρίων ἀνδρῶν καὶ τὰ τούτων ἐξήγετο λείψανα, καὶ ἀτίμως λεπτυνόμενα καὶ λυόμενα, εἰς ἀέρα ἐλικμᾶτο, τάδε καὶ ἐπὶ τῶν ἀμφοδῶν ἐρρίπτεϊτο.

§ 245.—Κρατῆρές τε καὶ φιάλαι καὶ ἅ τὴν παναγεςάτην θυσίαν ἐδέχετο, αἱ μὲν, ἐς προπόσεις καὶ μέθην ἦσαν αὐτοῖς, οἱ δὲ (σελ. 102) συντριβόμενοί τε καὶ χονευόμενοι, ἀπεδίδοντο· ἱερά δὲ σκεύη, καὶ πέπλα τίμια, πολυτελῆ τε καὶ πολλῷ χρυσίῳ ἐνυφασμένα, τὰ δὲ, καὶ λίθοις διαφανέσι καὶ μαργάροις καταστραπτόμενα, τὰ μὲν, ἀπεδίδοντο ποιηροτάτοις ἀνδράσιν 1), εἰς ἀπόχρησιν οὐ καλὴν, τὰ δὲ, πυρὶ παρεδίδοντο, χονευόμενα διὰ τὸν χρυσόν.

§ 246.—Βίβλοι τε ἱεραὶ καὶ θείαι, ἀλλὰ δὴ, καὶ τῶν ἔξω μαθημάτων καὶ φιλοσόφων αἱ πλείσται, αἱ μὲν, πυρὶ παρεδίδοντο, αἱ δὲ, ἀτίμως κατεπατοῦντο· αἱ πλείους δὲ αὐτῶν, οὐ πρὸς ἀπόδοσιν μᾶλλον ἢ ὕβριν, δύο ἢ τριῶν νομισμάτων, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὀβολῶν, ἀπεδίδοντο· τράπεζαι δὲ ἱεραὶ ἐκ βαθέων αὐτῶν ἀνεσπῶντο καὶ ἀνετρέποντο· τοῖχοί τε τῶν ἀδάτων καὶ ἀψαύστων τόπων ἀνηρευνῶντο, καὶ τὰ

1) Ἐν χεῖλει « Ἰουδαίοις. »

τῶν τεμενῶν ἱερὰ ἔδῃ, ἀνωρύττετό τε καὶ κατεσκάπτετο ἐπὶ ζητήσῃ χρυσοῦ. Ἄλλα τε πολλὰ τοιαῦτα ἐτολμᾶτο.

§ 247.—Οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐτέρου τείχους τεταγμένοι τε καὶ μαχόμενοι, κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν, δυστυχεῖς Ῥωμαῖοι, νομίζοντες σὼν εἶναι τὴν πόλιν καὶ κακῶν ἀπαθῆ, καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας ἐλευθέρους, οὐδὲ γὰρ ᾔδεσάν πω τὰ γινόμενα, εὐρώστως τε ἡγωνίζοντο, καὶ μετὰ ῥώμης ἡμύνοντο τοὺς ἐπιόντας, καὶ ἀπωθοῦντο λαμπρῶς τοὺς ἐπιβαίνειν πειρωμένους τοῦ τείχους· ὥς δὲ κατὰ Νώτου τε εἶδον τοὺς πολεμίους, καὶ βάλλοντας ἀπὸ τῶν ἔνδον καὶ τῆς πόλεως αὐτοὺς, καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας (σελ. 103) ἡνδραποδισμένους ἐώρων, καὶ ἀπαγομένους αἰσχυρῶς, οἱ μὲν, αὐτῶν ἀθυμία ληφθέντες, ἐρρίπτουν σφᾶς αὐτοὺς μετὰ τῶν ὕπλων ἀπὸ τοῦ τείχους καὶ ἀπέθνησκον· οἱ δὲ ἀπογόνοντες τοῖς ὅλοις, καὶ τὰ ὄπλα τῶν χερῶν ἐκλυομένων ἤδη ἀπολύοντες, παρεδίδουν αὐτοὺς τοῖς πολεμίοις 1) ἀμαχί, χρήσασθαι ὅ,τι καὶ βούλονται.

Θάνατος τοῦ Ὀρχάνου.

§ 248.—Ἐτυχε δ' ἐκεῖσε τότε παρὼν καὶ μαχόμενος ἐπὶ τοῦ τείχους σὺν αὐτοῖς, καὶ Ὀρχάνης, ὁ τοῦ Βασιλέως θείου, τοῦ Ἀτουμάνων γένους, ὃν εἶχε βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐν τῇ πόλει, ἐν πολλῇ ἄγων θεραπείᾳ τε καὶ τιμῇ δι' ἐλπίδας, φυγάδα πρὸ πολλοῦ ὄντα, διὰ τὸν φόβον τοῦ ἀδελφοῦ· ἐξήτει γὰρ αὐτὸν ἀνελεῖν· ὃς, ἰδὼν τὴν τῆς

1) Πρότερον « ἐχθροῖς. »

πόλειως ἄλωσιν, καὶ θέλων¹⁾ ἑαυτὸν ἐκσῶσαι, πρῶτα μὲν ἐβουλήθη λαθὼν διαδρᾶναι, ὥς εἷς τῶν ἀπὸ τῆς στρατιᾶς τῇ τε σκευῇ καὶ τῇ τῆς φωνῆς ὁμοιότητι· ὥς δὲ εἶδε γνωσθεὶς τε καὶ διωκόμενος, ἦσαν γὰρ οἱ ἀναγνόντες αὐτὸν, ῥίπτει ἑαυτὸν εὐθὺς κατὰ τοῦ τείχους, καὶ ἀποθνήσκει. Οἱ δὲ στρατιῶται δραμόντες, αἵρουσιν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἀποταμόντες, καὶ ἀπήγαγον τῷ Βασιλεῖ. Καὶ γὰρ ἐζήτει αὐτὸν διὰ σπουδῆς, ἣ ζῶντα, ἣ τεθνεῶτα, ἰδεῖν.

§ 249.—Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Χαμουζᾶς, ὁ τῶν νεῶν ἡγεμὼν, ὥς εἶδε τὴν πόλιν ἐχομένην ἤδη, καὶ τοὺς ὀπλίτας (σελ. 104) ληϊζομένους αὐτήν, εὐθὺς ἐπιπλεῖ τῇ ἀλύσει· καὶ διαρρήξας αὐτήν, εἴσω γίνεται τοῦ λιμένος· καὶ ὅσας εὗρε τῶν Ῥωμαϊκῶν νεῶν—αἱ γὰρ τῶν Ἰταλῶν τριήρεις τε καὶ ὀλκάδες, εὐθὺς βιασάμεναι ταύτας ἀνήχθησαν ἐς τὸ πέλαγος—τάς μὲν κατέδυσεν αὐτοῦ, τάς δὲ αὐτάνδρους ἔλαβε, καὶ ἐπωκείλας τὰς ναῦς, ταῖς βασιλικαῖς καλουμέναις πύλαις, ἔτι κεκλεισμένας εὐρῶν, διέρρησέν τε τὰ τούτων κλειῖθρα καὶ τοὺς μοχλοὺς, καὶ καταβάλλει ταύτας.

§ 250.—Καὶ εἰσελθὼν μετὰ τῆς στρατιᾶς ἐν τῇ πόλει, εὐρίσκει πολλοὺς ἐκεῖσε τῶν Ῥωμαίων συνισταμένους, καὶ ἐς ἀλκὴν τρεπομένους. Οὐ πῶ γὰρ ἐφθάκει πρὸς τοῦτο μέρος ἢ κατὰ γῆν στρατιὰ, ληϊζομένη τὴν ἄλλην πόλιν²⁾, καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς, τρέπεται καὶ φονεύει πάντας αὐτοῦ, ὥστε διὰ τῶν πυλῶν αἷμα ρυῆσαι πολύ. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ἡ ἄλλη στρατιὰ ἐφθάκει.

§ 251.—Ὅμοίως δὲ καὶ διὰ τῶν ἄλλων παραλίῶν πυ-

1) Πρῶτερον « βυλόμενος. »—2) Τὸ « ληϊζομένη τὴν ἄλλην πόλιν » ἐν τῷ χεῖλει τοῦ ἀπογράφου.

λῶν εἰσερχέοντο λαμπρῶς, ταύτας συγκλῶντες, καὶ καταβάλλοντες, καὶ οὕτως ἅπαν τὸ στράτευμα τῶν νεῶν ἤδη, σκεδασθὲν ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν, τρέπεται εἰς διαρπαγὴν, ληϊζόμενον πάντα τὰ ἐν ποσὶ, καὶ δίκην ἐμπίπτον πυρὸς ἢ σκηπτοῦ, καὶ ἐμπιπρῶν πάντα καὶ ἀφανίζον· ἡ χειμαρρῶου δίκην, ἅπαντα παρασύρον καὶ διαφθεῖρον. Καὶ γὰρ οὗτοι, πάντα (σελ. 105) διηρευνήσαντο, ἀκριθέστερον, ἢ Δάτις φασὶ τὴν Ἑρετρικὴν· ναοὺς, ἱερὰ, θήκας τε παλαιὰς καὶ τάφους ἀναρρήγνυντες, στοάς τε ὑπογείους καὶ καταδύσεις, καὶ κρησφύγετα· καὶ ἄντρα καὶ χηραμούς· καὶ ἄλλο πᾶν κεκρυμμένον ἀνερεινῶντες, καὶ εἴ που τις, ἢ τί ἦν κεκρυμμένον, εἰς φῶς ἐξάγοντες.

§ 252.—Εἰς δὲ τὸν μέγιστον εἰσελθόντες τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας νεών, εὗρον ἐκεῖ πολὺ τι πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παίδων 1) καταφυγόντας τε καὶ θεοκλητοῦντας, οὓς καὶ δίκην σαγήνης συγκλείσαντες, παρεστήσαντο πάντας ὁμολογίᾳ, καὶ ἀπήγαγον αἰχμαλώτους, τοὺς μὲν, εἰς τὰς τριήρεις, τοὺς δὲ, εἰς τὸ στρατόπεδον.

Προσχώρησις τοῦ Γαλατᾶ τῷ Βασιλεῖ.

§ 253.—Ἐν τούτῳ δὲ καὶ οἱ ἐν τῷ Γαλατᾷ, ὡς εἶδον τὴν πόλιν ἐχομένην ἤδη, καὶ διαρπαζομένην, εὐθὺς προσεχώρησαν ὁμολογίᾳ τῷ Βασιλεῖ, ἐπὶ τῷ μηδέν τι κακὸν παθεῖν, καὶ ἀνοίξαντες τὰς πύλας, εἰσεδέχοντο τὸν Ζάγα-

1) Τὸ « καὶ παίδων » ἐν χεῖλει τοῦ ἀπογράφου.

νον μετὰ τῆς στρατιᾶς· καὶ αὐτοὶ, οὐδὲν ὅλως ἠδίκηντο.

§ 254.—Ἡ δὲ στρατιὰ πᾶσα, ἥ τε κατὰ γῆν, ἥ τε κατὰ θάλασσαν, εἰσχυθεῖσα ἐς τὴν πόλιν ἀπὸ πρωΐας βαθείας, καὶ αὐτοῦ τοῦ περιόρθρου, μέχρι δείλης ὀψίας, ἐληΐζετο καὶ διήρπαζε ταύτην, ἐκφοροῦσα πᾶσαν τὴν λείαν εἰς τὸ στρατόπεδον, τὴν δὲ καὶ ἐς τὰς ναῦς, ἔστιν ἃ δὲ ταύτης καὶ διαρπάζοντες. Ἐνιοι, ὥς περ φῶρες καὶ λαθραίως ἐξιόντες τῶν (σελ. 106) πυλῶν, ἀπίεσαν ἐς τὰ οἴκου. Οὕτω δὲ πᾶσαν ταύτην ἐκένωσε καὶ ῥήμωσε, καὶ πυρὸς δίκην ἠφάνισε καὶ ἡμαύρωσεν, ὥς θ' ὅλως ἀπιστηθῆναι εἰ καὶ ἦν ἐν αὐτῇ ποτὲ, ἢ ἀνθρώπων οἴκησις, ἢ πλοῦτος, ἢ περιουσία πόλεως, ἢ ἄλλῃ τις κατ' οἶκον κατασκευή τε καὶ περιφάνεια, καὶ ταῦτα, οὕτω λαμπρᾶς καὶ μεγάλης ὑπαρχούσης τῆς πόλεως· οἱκοὶ δὲ μόνον ἐναπελείφθησαν ἔρημοι, καὶ φόβον παρέχοντες τοῖς ὀρώσι, διὰ τὴν ἐρημίαν, πολύν.

Αριθμὸς τῶν ἀποθανόντων ἐν τῷ πολέμῳ Ῥωμαίων καὶ τῶν λεηθέντων αἰχμαλώτων.

§ 255.—Ἀπέθανον δὲ, τῶν μὲν Ῥωμαίων καὶ τῶν ξένων, ὡς ἐλέγοντο, παρ' ὅλον τὸν πόλεμον, καὶ ἐν αὐτῇ δὴ τῇ ἀλώσει, ξύμπαντες, ἄνδρες φημί καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες, ἐγγὺς που τετρακισχίλιοι, ἐλήφθησαν δὲ καὶ αἰχμάλωτοι, ὀλίγω πλείους πεντακισμυρίων. Τῆς δὲ στρατιᾶς ἀπάσης ἀμφὶ τοὺς πεντακοσίους.

*Εἵσοδος τοῦ Βασιλέως ἐς τὴν πόλιν καὶ θεωρία τῶν ἐν αὐτῇ
πάντων καὶ οἶκτος αὐτῆς.*

§ 256.—Ὁ δὲ Βασιλεὺς μετὰ ταῦτα, εἰσελθὼν ἐς τὴν πόλιν, κατεθεᾶτο, τό τε μέγεθος καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς· τὴν τε λαμπρότητα καὶ καλλονὴν, τό τε πλῆθος καὶ μέγεθος, καὶ χᾶλλος, τῶν τε νεῶν καὶ τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων, τῶν τε ἰδιωτικῶν οἰκῶν καὶ κοινῶν, καὶ τῶν ἐν δυνάμει ὄντων τὴν πολυτέλειαν. Ἐτι δὲ, τὴν τε τοῦ λιμένος θέσιν καὶ τῶν νεωρίων, καὶ τὸ πρὸς πάντα ἐπιτηδεύως ἔχειν τὴν πόλιν καὶ εὐφυῶς, καὶ ἀπλῶς πᾶσαν αὐτῆς τὴν κατασκευὴν καὶ τὸν κόσμον. Ἐώρα δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων, καὶ τὴν ἐρημίαν 1) τῶν οἰκιῶν, καὶ τὴν παντελεῖ (σελ. 107) φθορὰν αὐτῆς καὶ τὸν ὄλεθρον. Καὶ οἶκτος αὐτὸν εὐθύς ἐσῆι καὶ μετάμελος οὐ μικρὸς τῆς ἀπωλείας τε καὶ διαρπαγῆς, καὶ δάκρυον ἀφῆκε τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ μέγα στεναῖας τε καὶ περιπαθεῖς, «Οἶ αν,» ἔφη, « πόλιν, εἰς διαρπυγὴν καὶ ἐρήμωσιν ἐνδεδώκαμεν! »

—
Ὅρα συμπάθειαν.

§ 257.—Οὕτως ἔπαθε τὴν ψυχὴν, καὶ γὰρ ὄντως, πάθος μέγα τοῦτο γέγονεν ἐφ' ἡμῶν· ἐν μιᾷ δὴ ταύτῃ πόλει, οἷον ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πάλαι μνημονευομένων τε καὶ ἰσορουμένων μεγάλων πόλεων, μεγέθει τε τῆς ἀλούσης πόλεως, καὶ ὀξύτητι καὶ ἀποτομίᾳ τοῦ ἔργου. Οὐχ ἥχιστα δὲ πάν-

1) Πρῶτον « ἐρήμωσιν. »

τας ἐξέπληξε τούς τε ἄλλους, καὶ αὐτούς δὴ τοὺς δράσαν-
τας καὶ παθόντας, τῷ τε παραλέγω καὶ ἀθήει τοῦ γεγε-
νότος, καὶ τῷ ὑπερβάλλοντι καὶ ξενίζοντι τοῦ δεινοῦ.

—

Σύγκρισις καὶ ἐτίμων ἀλώσεων. Σύγκρισις ἀλώσεως Τρωϊας

§ 258.—Ἐάλω Τρωΐα, ἀλλ' ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ δέκα
ἔτη πολεμουμένη, ὥς τε, εἰ καὶ τῷ πλήθει τῶν τε ἀπολλυ-
μένων, τῶν τε ἑαλωκότων, οὐ μείων ἦν ἡ συμφορὰ, εἰ μὴ
καὶ μείζων εἴπειν, ἀλλὰ καὶ ἄμφω ταῦτα, ἔφερε τινὰ κου-
φισμὸν, καὶ παραμυθίαν αὐτῇ. Οἳ τε γὰρ Ἑλληνες, φι-
λανθρωπότερον τοῖς ἑαλωκόσι προσεφέροντο, τὰς κοινὰς αἰ-
δούμενοι τύχας. Ὁ τε συνεχὴς πόλεμος καὶ μακρὸς, καὶ
τὸ καθ' ἡμέραν τὴν ἄλωσιν προσδοκᾶν παρείρηται τὴν ἀκρι-
βοῇ τούτων αἰσθησιν τῶν δεινῶν· τὸ δὲ παρὸν, ἀπαραμύθη-
τον ὄλωσ.

—

Σύγκρισις Βαβυλῶνος ἀλώσεως.

§ 259.—Ἐάλω Βαβύλων ὑπὸ Κύρου· ἀλλ' οὐδὲν ἐς
τὰ καίρια παραβλαβεῖσα, οὐδ' αἰχμαλωσίᾳ δουλεύσασα, οὐδ'
ὕβρει (σελ. 108) γυναικῶν ἐκδοθεῖσα καὶ παιδῶν· ἀλλ' ἢ
μόνον δεσπότην ἀλάξασα, καὶ τοῦτον χρηστὸν ἀντὶ πονηροῦ.

—

Σύγκρισις Καρχηδόνης ἀλώσεως.

§ 260.—Ἐάλω Καρχηδὼν ὑπὸ Σκηπίωνος δις· ἀλλὰ
τὸ μὲν πρῶτον, ὁμήρους δοῦσα, καὶ τὰς δαπάνας τοῦ πο-
λέμου παρασχομένη, εἰς χρήματα καὶ μόνον τὴν ζημίαν ἀνε-

δέξατο. Τὸ δὲ δεύτερον, μικρὸν ἀπωτέρω κατοικισθεῖ-
σα 1), σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ, καὶ τοῖς ὑπάρχουσι πᾶσι,
καὶ τοὺς οἰκήτορας ἔχουσα σῶς καὶ κακῶν ἀπαθείς, οὐδὲν
τοσοῦτον ὑπέστη δεινόν.

Σύγκρισις Ῥώμης ἀλώσεως

§ 261.—Ἐάλω Ῥώμη, τὸ μὲν πρῶτον, ὑπὸ Κελτῶν
τε καὶ Γαλατῶν 2), ὑπὸ Γότθων τὸ δεύτερον, ἀλλ' οὐδὲν
τοσοῦτον παθοῦσα δεινόν, ἀλλ' ἢ μόνον τυραννηθεῖσα μι-
κρὸν, καὶ χρήμασι ζημιωθεῖσα, καὶ πλούτῳ, καὶ δημεύσει
τῶν πρώτων οἰκιῶν, καὶ ὑπερωρία τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν. Καὶ
πάλιν μικρὸν ὕστερον, ἑαυτὴν ἀνακτησαμένη ἐπὶ μέγα δό-
ξης ἤρθη, καὶ πλούτου, καὶ δυναστείας, καὶ τύχης.

Σύγκρισις Ἱεροσολύμων ἀλώσεως.

§ 262.—Ἐάλω Ἱεροσόλυμα τρίς· ὑπ' Ἀσσυρίων τὸ
πρῶτον, ὑπ' Ἀντιόχου τὸ δεύτερον, ὑπὸ Ῥωμαίων τὸ τρί-
τον. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον μετοικίαν μόνην ὑπέστη 3) σὺν
γυναιξὶ καὶ τέκνοις καὶ τοῖς ὑπάρχουσι πᾶσι ἐς Βαβυλῶνα·
ὑπ' Ἀντιόχου δὲ, μικρὸν τυραννηθέντες, πάλιν εἶχον τὴν
πόλιν· (σελ. 109) ὑπὸ δὲ Ῥωμαίων, εἰ καὶ τὰ πᾶθη τῆς ἀλώ-

1) Πρώτερον « μετοικίσασα. » — 2) Πρώτερον « Γερμανῶν. » — 3) Πρώ-
τερον « ἐδέξατο. »

σεως ἦσαν οὐ φορητὰ, ἀλλὰ στάσεις τε ἦσαν ἐν αὐτῇ πολλὰ, καὶ δειναί, καὶ ἐμφύλια, καὶ διαρπαγαί, καὶ σφαγαί, καὶ φόνοι τῶν ἐνοικούντων τε καὶ τῶν οἰκειοτάτων ἀνόσιοι· καὶ πρὸ τοῦ πολέμου, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πολέμῳ, ὥς τε καὶ ἐν εὐχαῖς ἦν αὐτοῖς πολλάκις τὸ τὴν πόλιν ἀλῶναι, ἀπαλλαγὴν ἐκ τούτου τῶν μεγίστων κακῶν οἰομένοις εὐρέσθαι, ἢ τῷ θανάτῳ ἢ τῇ δουλείᾳ.

Σύγκρισις ἐιτέρων πόλεων [ἀλώσεως].

§ 263.—Οὕτως οὐδὲν τὰ τῶν πόλεων ἐκείνων πτώματα πρὸς τὰ ταύτης εἰσὶν οἷα καὶ παραβάλλεσθαι. Καὶ ἄλλαι δὲ πόλεις πολλαὶ καὶ μεγάλαι, ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ ἐάλωσαν, καὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ καὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ τῶν ἐνοικούντων, καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἀνθοῦσαι τοῖς ἀγαθοῖς, ἀλλ' οὐ τὰ τούτων πάθη λόγον ἔχει πρὸς τὰ παρόντα δεινά.

Σύγκρισις τῆς πόλεως αὐτῆς πρὸς ἑαυτήν, λέγω δὴ τῆς τε παρὰ Λατίνων ἀλώσεως καὶ τῆς.. γερῆ! ..

§ 264.—Ἐάλω καὶ ἡ δυστυχὴς αὕτη πόλις πρῶν παρὰ τῶν Ἑσπερίων γενῶν, ἐξήκοντα ἔτη τυραννουμένη, καὶ πλοῦτον ἀφηρέθη πολὺν, καὶ ἀναθήματα τῶν ἱερῶν πλεῖστα καὶ κάλλιστα καὶ πολυτελῆ· καὶ τὰ λαμπρὰ καὶ σεμνὰ καὶ περιμάχνητα ταύτης θεάματα καὶ ἀκούσματα, τὰ μὲν ἐς Ἑσπέραν μετεχομίσθη, τὰ δ' ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, πυρὸς γέ-

γονε (σελ. 110) παρὰνίλωμα, ἀλλὰ μέχρι τούτων ἦν αὐτῇ ἡ ζημία καὶ τὸ δεινόν, εἰ μὴ δὲ ταῦτα μικρά. Τῶν οἰκητόρων δὲ, οὐδένα ἀποβεβλήκει οὐδείς, παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὰ τιμιώτατα παρεβλάβη· ἀλλ' εἶχε πάντας τοὺς ἐνοικοῦντας ἀσινεῖς ὅλως καὶ κακῶν ἀπαθεῖς· καὶ πάλιν ἀπώσαμένη τὴν τυραννίδα, καὶ ἑαυτὴν ἀνακτησαμένη εἰς τὴν προτέραν ἦκε κατὰστασιν, καὶ βασιλείον ἦν, καὶ γενῶν ἤρχε πολλῶν, ἔν τε Ἀσία καὶ Εὐρώπῃ, καὶ νήσων οὐκ ὀλίγων, καὶ ἐν περιφανείᾳ, καὶ πλούτῳ, καὶ δόξῃ καὶ λαμπρότητι ἦν, καὶ τῶν καλῶν ἀπάντων ἡγεμὼν καὶ παράδειγμα, καὶ λόγων ἦν ἐσία, καὶ παιδείας ἀπάσης, καὶ σοφίας, καὶ ἀρετῆς, καὶ πάντων τῶν καλλίστων ὁμοῦ.

—

Μονωδία καὶ θρήνος ἐπὶ τῇ πόλει μεμικτός.

§ 265.—Nūn δ' ὄντως ἐξήκει τὰ κατ' αὐτήν. Καὶ τὰ καλὰ συλλήθδην ἔρρει, καὶ ἀφήρηται πάντων πλούτου, δόξης, ἀρχῆς, περιφανείας, τιμῆς, γένους λαμπρότητος, ἀρετῆς, παιδείας, σοφίας, ἱερωσύνης, βασιλείας, πάντων ἀπλῶς, καὶ ὅσον ἐς ἄκρον εὐδαιμονίας καὶ τύχης ἤλασε, τοσοῦτον ἐς πυθμένα δυστυχίας καὶ κακοδαιμονίας κατήχθη.

§ 266.—Καὶ μακαρισθεῖσα πρώτην ὑπὸ πολλῶν, νῦν ὑπὸ πάντων δυστυχῆς καὶ βαρυδαίμων ἀκούει· καὶ μέχρι τερμάτων τῆς οἰκουμένης προσελθοῦσα τῇ δόξῃ, νῦν πάσαν ὁμοῦ γῆν καὶ θάλατταν μεστήν (σελ. 111) πεποίηκε τῶν ἑαυτῆς συμφορῶν, καὶ τῆς ἰδίας ἀδοξίας ἐνέπλησε, πανταχοῦ τῆς αὐτῆς κακοδαιμονίας ὑπομνήματα φέρουσα τοὺς οἰκήτορας, ἄνδρας ὁμοῦ καὶ γυναῖκας, καὶ παῖδας, διασπα-

ρέντας αἰσχυρῶς, ἐπ' αἰχμαλωσίᾳ καὶ δουλείᾳ καὶ ὕβρει.

§ 267.—Καὶ ἡ πολλῶν γενῶν 1) ἐπάρξασα πρότερον, μετὰ τιμῆς καὶ δόξης καὶ πλούτου καὶ περιφανείας λαμπρᾶς, νῦν ὑφ' ἐτέρων ἄρχεται μετὰ πενίας καὶ ἀδοξίας καὶ ἀτιμίας, καὶ δουλείας αἰσχίστης.

§ 268.—Καὶ παράδειγμα πάντων οὕσα καλῶν, καὶ λαμπρᾶς εὐδαιμονίας εἰκῶν, νῦν εἰκῶν ἐστὶ δυστυχίας καὶ συμφορῶν ὑπόμνημα καὶ στήλη κακοδαιμονίας καὶ μῦθος τῷ βίῳ.

Ἀνάμνησις τῆς ἀτελείας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ τῆς ἀστασίας τῶν παρόντων, καὶ οὐδὲν ἐν αὐτοῖς μόνιμον, οὐδὲ βίβαιον.

§ 269.—Οὕτως, οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων πιστὸν οὐδὲ βέβαιον· ἀλλὰ πάντα δίχην Εὐρίπου, ἄνω καὶ κάτω σροεῖται καὶ περιφέρεται, ταῖς ἀγχιστρόφοις τοῦ βίου μεταβολαῖς παίζοντα καὶ παίζόμενα παρὰ μέρος. Καὶ οὐδέποτε στήσεται τῆς ἀτάκτου ταύτης καὶ ροῶδους φορᾶς καὶ κινήσεως, καὶ τῆς ἄλλο πρὸς ἄλλο παλιβροίας τε καὶ μεταβολῆς, ἕως ἂν ἐν τοῖς οὕσι τὸ εἶναι ᾗ.

§ 270.—Ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο παντὸς μᾶλλον θαυμάσας ἔχω· τὴν τε γενομένην σύγκρισιν τῶν ὀνομάτων, καὶ τὴν τῶν (σελ. 112) πραγμάτων ἐναντιότητα· ἐπὶ τοσαύτας περιόδους δραμοῦσαν, ἐγγύς που διακοσίων μάλιστα καὶ χιλίων ἐτῶν. Κωνσταντῖνος γὰρ, εὐτυχῆς βασιλεὺς,

1) Πρότερον « ἔθνων. »

Ἑλένης υἱὸς ἀνέστησέ τε ταύτην, καὶ ἐς ἄκρον εὐδαιμονίας καὶ τύχης ἐπῆρε. Καὶ πάλιν ἐπὶ Κωνσταντίνου δυστυχοῦς βασιλέως, Ἑλένης υἱοῦ, ἔαλω τε καὶ εἰς ἐσχάτην δουλείαν τε καὶ κακοδαιμονίαν κατήχθη. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

271.—Αἱ δὲ τριάκοντα τριήρεις, αἷς ὁ τῆς Ῥώμης ἀρχιερεὺς ἔπεμπε βοηθοὺς τῇ τε πόλει καὶ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, καταχθεῖσαι ἐς Χῖον, κάκεισε πνεύμασιν ἐναντίους χρησάμεναι, αὐτοῦ περιέμενον, καιρὸν ἐπιτήδειον ἀναμένουσαι. Ὡς δὲ μετὰ μικρὸν ἐπύθοντο τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν, ὑστερήσασαι τῆς βοηθείας, πάλιν ἀπέπλευσαν οἴκοι, μηδὲν, ὑπὲρ ὧν ἦκον, διαπραξάμεναι [ἔδει δὲ, ἄρα πάντως τὴν δυστυχῇ ταύτῃ πόλιν ἀλῶναί τε καὶ κακῶς παθεῖν καὶ] διὰ τοῦτο πάσης ἐπικυρίας πάντοθεν φαινομένης, καὶ δυναμένης αὐτῇ βοηθεῖν, παντάπασιν ἀπεστέρητο· ἀλλὰ δὴ 1) οὕτω τοῦ Θείου ἐνδόντος.

Ὅρα τὸν καιρὸν τῆς ἀλώσεως.

§ 272.—Ἐάλω τοίνυν ἐπὶ Κωνσταντίνου βασιλέως ἐβδόμου Παλαιολόγων, (σελ. 113) ἐννάτῃ καὶ εἰκοστῇ φθίνοντος Μαΐου παρὰ Ῥωμαίοις, ἐξήκοντος ἔτους τῶν ἀπ' ἀρχῆς, ἐνός τε καὶ ἐξηκοστοῦ πρὸς τοῖς ἐννεαχοσίοις τε καὶ ἐξακισχιλίοις, ἀπὸ δὲ κτίσεώς τε καὶ συνοικήσεως ταύτης, ἔτεσι τέτταρσι καὶ εἴκοσι, καὶ ἑκατὸν, πρὸς τοὺς χιλίους.

1) Τὸ « ἀλλὰ δὴ » ἐν χειρὶ τοῦ ἀπογράφου.

"Επος ἀμφὶ Κωνσταντίνου βασιλέως.

§ 273.—Θνήσκει δὲ καὶ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος αὐτός· ἥ'περ ἔφην μαχόμενος, σώφρων μὲν καὶ μέτριος ἐν τῷ καθ' ἑαυτὸν βίῳ γενόμενος, φρονήσεως δὲ καὶ ἀρετῆς, ἐς ἄκρον ἐπιμεμελημένος, συνετός τε καὶ τῶν ἄγαν πεπειδευμένων 1) καὶ τοῖς πολιτικοῖς δὲ πράγμασι καὶ τοῖς ἐν ἀρχῇ οὐδενὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων τῶν πρωτείων 2) παραχωρῶν, ὅξυς μὲν συνιδεῖν τὸ δέον παντός μαῖλλον, ὀξύτερος δ' ἔλεσθαι, δεινὸς εἰπεῖν, δεινὸς δὲ νοῆσαι, δεινότερος δὲ πράγμασιν ὁμιλῆσαι.

§ 274.—Τῶν μὲν παρόντων ἀκριθῆς γνώμων ὅπερ ἔφη τις ὑπὲρ Περικλέους, τῶν δὲ μελλόντων ὡς ἐπὶ πλείστον εἰκότως, ἄριστος ἐργαστής, ὑπὲρ τε τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἀρχομένων, πάντα καὶ ποιεῖν καὶ πάσχειν αἰρούμενος, ἄγε καὶ τὸν ἐπικείμενον τῇ πόλει προφανῇ κίνδυνον ὄρων αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ δυνάμενον ἑαυτὸν ἐκσῶσαι, καὶ πολλοὺς ἔχων τοὺς πρὸς τοῦτο παρακαλοῦντας, οὐκ ἐθέλεσεν, ἀλλ' εἴλετο συναποθανεῖν τῇ πατρίδι τε καὶ τοῖς ἀρχομένοις, μαῖλλον δὲ, προαποθανεῖν (σελ. 114) αὐτός, ὅπως μὴ ταύτην τε ἀλοῦσαν ἐπίδοι πάντων οἰκητόρων, τοὺς μὲν σφαττομένους ὡμῶς, τοὺς δὲ, δορυαλώτους, ἀπαγομένους αἰσχυρῶς.

§ 275.—Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τοὺς πολεμίους, βιαζομένους τε αὐτὸν, καὶ διὰ τοῦ κατερρίμμενου τείχους, εἰσχεομένους ἐπὶ τὴν πόλιν λαμπρῶς, εἰπεῖν λέγεται μέγα βοήσας, ὑστάτην ταύτην φωνήν· « Ἡ πόλις ἀλίσκεται κάμοι! ζῆν ἔτι περίεσιν » καὶ οὕτως ἐς μέσους τοὺς πολεμίους,

1) Αὐτόγραφος: « πεπεδευμένων.—2) Πρότερον « τοῦ ἴσου. »

ᾧσαί τε ἑαυτὸν καὶ κατακοπῆναι. Οὕτως ἀνὴρ ἀγαθὸς ἦν, καὶ τοῦ κοινοῦ κηδεμῶν, δυστυχῆς μὲν τοί γε παρὰ πάντα τὸν βίον αὐτοῦ, καὶ τῷ τέλει δὲ δυστυχέστατος.

—
Ἐπίλογος.

§ 276.—Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν μεγάλην πόλιν τὴν Κωνσταντίνου, ἐπὶ μέγα δόξης ἀρθεῖσαν καὶ δυναστείας, καὶ πλούτου, ἐν γε τοῖς κατ' αὐτὴν καιροῖς, καὶ πάσας τὰς περὶ αὐτῆς ἀποκρύψασαν, πολλῶ τινι καὶ ἀπείρῳ τῷ μέσῳ, ἐπὶ τε δόξῃ, καὶ πλούτῳ, καὶ ἀρχῇ, καὶ δυνάμει, καὶ μεγέθει, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θαυμαζομένην, οὕτως ἐτελεύτησεν.

—
Δασμὸς τῆς λαφύρας.

§ 277.—Βασιλεὺς δὲ Μεχεμέτης, τὴν τε πόλιν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πάντα καλῶς θεασάμενος, ἐπάνεισιν ἔς τὸ στρατόπεδον, καὶ διατίθεται τὰ κατὰ τὴν λείαν. Καὶ πρῶτον μὲν λαμβάνει τὸν συνήθη δασμὸν αὐτῷ τῶν λαφύρων, ἔπειτα δὲ καὶ ἀριστεῖα ἀπὸ πάντων (σελ. 115) ἐκλέγεται παρθένους τε ὠραίας καὶ τῶν εὖ γεγονότων, καὶ παῖδας καλλίστους· ἔστιν οὗς δὲ καὶ ὠνούμενος παρὰ τῶν στρατιωτῶν. Ἐκλέγεται δὲ καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οὗς ἐμάνθανε, γένει τε καὶ φρονήσει καὶ ἀρετῇ διαφέρειν τῶν ἄλλων, καὶ δὴ καὶ Νοταρᾶν αὐτὸν, ἄνδρα τῶν δυνατῶν τε καὶ ἐπιφανῶν

ἄγαν ὄντα 1) ἔν τε συνέσει καὶ πλούτῳ καὶ ἀρετῇ, καὶ πολιτικῇ δυνάμει· καὶ τιμᾷ τοῦτον τῇ εἰσόδῳ τῇ παρ' αὐτὸν, καὶ λόγων μεταδίδωσι μειλιχίων καὶ χρησταῖς ἀνακτᾶται ταῖς ἐλπίσιν, οὐ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μετ' αὐτοῦ.

§ 278.—Εἰσῆι γὰρ αὐτὸν ἔλεος τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς δυστυχίας αὐτῶν, ἐξ οἷας ἄρα εὐδαιμονίας ἐς οἷαν κακοδαιμονίαν κατήχθησαν 2) καὶ χρηστὰ περὶ αὐτῶν ἐβουλεύετο, εἰ καὶ ὁ φθόνος μικρὸν οὐκ εἴασεν ὕστερον.

279.—Διαθέμενος δὲ ταῦτά τε καὶ τὰ κατὰ τοὺς στρατιώτας ἅπαντας καλῶς καὶ ὥς ἦν αὐτῷ κατὰ νοῦν, καὶ τιμήσας τοὺς μὲν αὐτῶν ἀρχαῖς τε καὶ ἀξιώμασι, τοὺς δὲ χρήμασι, τοὺς δὲ σιτηρεσίοις καὶ παντοίοις ἄλλοις δώροις, εὖ πεποιηκώς τε καὶ δεξιωσάμενος οὗς ἤδει καλῶς ἀγωνισαμένους, ἔτι τε δημηγορήσας καὶ πολλὰ εἰπὼν, εἰς ἔπαινον φέροντα καὶ εὐχαριστίαν αὐτῶν, ἀπολύει τὴν στρατιάν.

§ 280.—Αὐτὸς δὲ, μετὰ γε τῶν ἐν τέλει καὶ τῆς ἰδίας αὐλῆς, (σελ. 116) εἴσεισιν ἐς τὴν πόλιν, καὶ πρῶτον βουλεύεται, ὅπως ἂν αὐτὴν ξυνοικήσειε πάλιν, οὐχ ὅσον ἦν πρότερον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν εἰ δύναιτο, ὥστε βασίλειον εἶναι αὐτῷ ἐν ἐπικαίρῳ γῆς καὶ θαλάσσης κειμένη. Ἐπειτα δωρεῖται πᾶσι τοῖς τε ἐν τέλει καὶ οἰκείοις, οἰκίας τε λαμπρὰς τὰς τῶν δυνατῶν, καὶ παραδείσους, καὶ ἀγροὺς καὶ ἀμπέλους, εἴσω τῆς πόλεως· τοῖς δὲ, καὶ ναοὺς περικαλεῖς, ὥστε εἶναι αὐτοῖς ἐς κατοίκησιν.

§ 281.—Ἐκλέγεται δὲ καὶ αὐτὸς, τὸν μέσον καὶ κάλλιστον χῶρον τῆς πόλεως, εἰς οἰκοδομὴν βασιλείων. Μετὰ δὲ τοῦτο, τῶν αἰχμαλώτων ὅσους ἔλαβε δα

1) Τὸ « ὄντα » ἐν τῷ χεῖλει.—2) Πρότερον « κατέπεσεν. »

σμόν, σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ, καθίξει παρὰ τῷ τοῦ λιμένος αἰγιαλῷ τῆς πόλεως, θαλαττίους ὄντας, οὓς πρῶην Στενίτας ὠνόμαζον, δοὺς αὐτοῖς καὶ οἰκίας, καὶ ἀτέλειαν χρόνων ῥητῶν.

§ 282.—Καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ πᾶσι τοῦτ' αὐτὸ προκηρύξας, ὅσοι τὴν ἰδίαν ὠνὴν καταβαλόντες ἢ συνθέμενοι καταβαλεῖν ἐν καιρῷ ῥητῶ τοῖς δεσπόταις, βούλιντ' ἂν κατοικεῖν ἐν τῇ πόλει, καὶ τούτοις δὲ ἀτέλειαν καὶ οἰκίας παρέσχεν ἢ τῶν ἰδίων ἢ τῶν ἀλλοτρίων.

§ 283.—Ἐβούλετο δὲ καὶ τῶν ἀρχόντων οὓς ἐξελέξατο, κατοικίσαι αὐτοῦ, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις· παρασχὼν αὐτοῖς καὶ οἰκίας, καὶ κτήματα· καὶ πρόνοιαν τοῦ ζῆν, καὶ τρόπῳ παντὶ θεραπεῦσαι αὐτοὺς, καὶ ἦν αὐτῷ τοῦτο κατὰ νοῦν τε καὶ διὰ σπουδῆς, ὡς ἐλέγετο 1).

§ 284.—Τὸν δέ γε Νοταρᾶν, (σελ. 117) καὶ τῆς πόλεως ἐπιστάτην ἐσκόπει καταστῆσαι· καὶ τοῦ συνοικισμοῦ ταύτης κύριον, συμβούλῳ χρησάμενος αὐτῷ πρότερον περὶ τούτου, ἀλλ' ἔφθησαν αὐτοὺς τὰ τοῦ φθόνου βέλη, βάλοντα καιρίαν. Καὶ κυροῦται θάνατος ἄδικος κατ' αὐτῶν

—

Συμβουλή τῶν ἐν τέλει πρὸς τὸν Βασιλεῖα ὅπως ἀνήρη τοὺς ἄνδρας. Ὅρα γένους τύχην.

§ 285.—Τῶν γὰρ μέγα δυναμένων ἔνιοι, οὐκ οἶδ' ὅθεν, φθόνῳ δὲ καὶ μίσει τῷ πρὸς τοὺς ἄνδρας φερόμενοι, ἀνα-

1) Τὸ: « ὡς ἐλέγετο » ἐν χεῖλει τοῦ αὐτογράφου.

πείθουσιν τὸν κρατοῦντα τούτους ἐκ μέσου ποιεῖσαι, μὴ δέον, λέγοντες, ἄνδρας Ῥωμαίους καὶ τῶν ἐπιφανῶν, μὴ ὅτι γε κατοικεῖν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ προνοίας ἥς τινος οὐν ἀξιώσθαι, ἀλλ' οὐδὲ ζῆν ὅλως καὶ περινοσεῖν ἐν τῷ τόπῳ τῷ σῶ· ἀνεθέντας γὰρ μικρὸν καὶ τῆς δουλείας ἀπαλλαγέντας, οὐκ ἀτρεμήσειν ἔτι, ἀλλὰ τῶν ἰδίων μᾶλλον, καὶ ὧν πρόσθεν εἶχον ἐπιθυμήσαντας, καὶ δὴ καὶ ἐλευθερίας, πάντα πράξειν κατὰ τῆς πόλεως, ἢ αὐτομολήσαντας πρὸς τοὺς ἡμῖν ἐναντίους, ἢ αὐτοῦ μένοντας. Τούτοις πεισθεῖς, ἢ μᾶλλον παραπεισθεῖς, ὁ Βασιλεὺς ἐκέλευσεν ἀναιρεθῆναι τοὺς ἄνδρας. Οἱ δὲ ἀναιροῦνται, καὶ συναναιρεῖται τούτοις ὁ Μέγας Δοῦξ σὺν τοῖς δυσὶν υἱέσι.

§ 286.—Φασὶ γέ τοι τοῦτον, ἐς τὸν τόπον τῆς ἀναιρέσεως ἀπαχθέντα, παρακαλέσαι τὸν δήμιον, πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ πρότερον ἀποκτεῖναι τοὺς παῖδας, τοῦ μὴ τὸν θάνατον δεῖσαντας, ἀρνηθῆναι τὴν πίστιν· εἰθ' οὕτως αὐτὸν, τοῖς παισὶν ἐπιθῆσαι ¹) ἰςάμενον (σ.118) οὐν ὄρᾱν ἀτενὲς σφαττομένους τοὺς παῖδας, ἀτρέπτῳ τῷ ὄμματι, καὶ ἀπτοήτῳ τῇ γνώμῃ. Εἰθ' οὕτως εὐξάμενον, καὶ τῷ Θεῷ χάριτας ὁμολογήσαντα τῆς ἀπαγωγῆς, τῶν τε παίδων καὶ ἑαυτοῦ, ὑποθεῖναι τὸν αὐχένα τῷ ξίφει. Οὕτω γενναίως καὶ μετὰ φρονήματος κατεστῶτος, καὶ ψυχῆς ἀνδρείας ἀπέθνησκεν.

Ἐπικρίσις τοῦ Μεγάλου Δουκός.

§ 287.—³Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ, εὐσεβής τε τὰ εἰς Θεὸν ὅλως

¹) Πρότερον « ἐπισφάξει. »

καὶ συνέσει διαφέρων, ἔτι δὲ φρονήματος μεγαλείῳ καὶ γνώμῃ, ὀξύτητι, καὶ ψυχῆς ἐλευθερίᾳ πάντων κρατῶν· καὶ διὰ πάντων, φύσεως ῥώμην δεικνύς, καὶ ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν, δι' ὧν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν ἔσχε, καὶ τὴν ἐν τοῖς πράγμασι δύναμιν ἐκτῆσατο, καὶ ἐπὶ μέγα δόξης ἦρθη καὶ πλούτου, τὰ πρῶτα φέρων, οὐ μόνον παρὰ Ῥωμαίοις, ἀλλὰ δὴ καὶ πολλοῖς τῶν ἔξω γενῶν. Καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ πάντες, εὐθαρσῶς τε καὶ μετὰ γνώμῃς σταθεράς καὶ ἀνδρείας ἀπέθνησκον, ἐννέα τὸν ἀριθμὸν ὄντες.

§ 288.—Ὑστερόν γε μὴν, καταφωράσας ὁ Βασιλεὺς τὸν τε δόλον καὶ τὴν κακουργίαν τῶν ἀναπεισάντων αὐτὸν ἀποκτεῖναι τοὺς ἄνδρας, καὶ μισήσας τῆς κακουργίας, αὐτοὺς ἐξ ὀφθαλμῶν ποιεῖται, τοὺς μὲν θανάτῳ ζημιώσας, τοὺς δὲ, παραλύσας τῆς ἀξίας καὶ τῆς τιμῆς· καὶ ταύτην οὐκ εἰς μακρὰν ἔδωσαν δίκην, τῆς ἐς τοὺς ἄνδρας παρανομίας. Καὶ (σελ. 119) ταῦτα μὲν, μικρὸν ὕστερον

—

Ἀφίξις τῶν πρεσβειῶν πρὸς τὸν Βασιλῆα εἰς τὴν Ἀδριανοῦ.

§ 289.—Ἀποκαθίστησι δὲ καὶ τῆς πόλεως ἑπαρχον τότε καὶ τῶν περὶ αὐτὴν, ἄνδρα τῶν πάνυ συνετῶν καὶ χρησίμων, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς τρόπους χρηστὸν, Σουλαιμάνην ὄνομα, ᾧ τά τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ τὸν τῆς πόλεως συνοικισμὸν ἐπέτρεψε, πάνυ τοι προὔργου ποιεῖν. Ταῦτα δὲ δράσας ἐπάνεισιν ἐς τὴν Ἀδριανοῦ θέρους.

§ 290.—Κάκεισε δέχεται πρεσβείας παρὰ τε Τριβαλλῶν καὶ Ἰλλυρίων καὶ Πελοποννησίων· ἔτι δὲ Μιτυληναίων καὶ Χίων, καὶ πολλῶν ἄλλων, αἷς ἀπάσαις

ἐχρημάτισεν ἡμέρως· τοῖς μὲν σπεισάμενος, καὶ πίστει δούς καὶ λαθών, τοῖς δὲ δωρησάμενος ἃ ἤτουν, ἔστι δ' οἷς καὶ φόρους ἀνεῖς, τοῖς δὲ, ἄλλο τι καλὸν πεποιηκώς, πᾶσι δὲ λαλήσας εἰρηνικά.

§ 291.—Ὅμοίως ἤκουσε πρέσβεις αὐτῷ καὶ παρὰ τοῦ Περσῶν βασιλέως καὶ Αἰγύπτου, ἀλλὰ δὴ καὶ Καραμάνου, τοῦ Κιλικίων ἐπάρχοντος, συγχάιροντές τε τῶν κατορθωμένων, καὶ ἅμα ἐπαινοῦντες αὐτὸν τῆς τε ἀνδρίας καὶ ἀρετῆς, καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ γένους σπουδῆς· καὶ δέχεται τούτους ἀσμένως, καὶ τιμᾷ δώροις, ἄλλοις τε πολλοῖς φιλοτίμοις, καὶ δὴ καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν λαφύρων, καὶ ἀποπέμπει λαμπρῶς.

§ 292.—Μετὰ δὲ τοῦτο, τῶν εὐγενῶν παίδων, οὓς ἔλαβεν ἀριστίνδην ἐπιλεξάμενος, ἀποκαθίστησιν, οὓς μὲν σωματοφύλακας καὶ περὶ αὐτὸν, (σ. 120) οὓς δὲ, καὶ περὶ τὴν ἄλλην ᾠρατείαν αὐτοῦ· τῆς δὲ φρονήσεως, καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς καὶ παιδείας, θαυμάσας αὐτούς· καὶ γὰρ ἦσαν, ὥρα τε σώματος διαλάμποντες, καὶ ψυχῆς εὐγενεῖα καὶ εὐφυΐα, τῇ τε τῶν τρόπων καὶ τοῦ ἥθους καταστάσει πολλῶν διαφέροντες, ἅτε γένους ὄντες ἐπισήμου τε καὶ λαμπροῦ, καὶ φύσεως τυχόντες 1) ἀρίστης, καὶ ἐν τοῖς βασιλείοις πεπαιδευμένοι καλῶς.

§ 293.—Ὅμοίως δὲ καὶ τὴν τῶν παρθένων αἰδῶ, καὶ κόσμον, καὶ κάλλος ἐθαύμασε, καὶ τὴν ἐν τοῖς καλοῖς πᾶσι τοῦ γένους ὑπεροχήν.

1) Πρότερον « λαχόντες. »

Ἀφικνεῖται πρέσβεις οὗς ἔπεμψε Κριτόβουλος ἐνδιώδοντας τὰς νήσους, Θάσον, καὶ Ἰμβρον, καὶ Λήμνον.

§ 294.—Ἐν δὲ ταῖς αὐταῖς ἡμέραις, ἀφικνεῖται καὶ παρὰ τῶν νήσων πρεσβεία τῷ Βασιλεῖ, ἣν ἔπεμψε Κριτόβουλος ὁ Ἰμβριώτης, ὁ καὶ τὰδε ξυγγράψας, ἐνδιδοῦσα τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ νήσους αὐτῷ, Ἰμβρον, καὶ Λήμνον καὶ Θάσον, κατηκόους οὕσας πρότερον τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ. Οἱ γὰρ ἐν αὐταῖς παρ' αὐτοῦ σταλέντες ἄρχοντες, πρότερον μαθόντες τὴν τε τῆς πόλεως ἄλωσιν, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον, ἀπογνόντες τοῖς ὅλοις εὐθὺς, ὥχοντο φεύγοντες.

§ 295.—Οἱ μὲν, οἱ Λήμνιοι, μετὰ τῶν Ἰταλικῶν τριήρεων καταχθεισῶν ἐν ἄκρῳ τῆς Λήμνου ἐν τῇ φυγῇ τῇ ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ ὑποστροφῇ· οἱ δὲ ἐν τῇ Ἰμβρῳ, μετὰ τῶν ὀλκάδων, καταχθεισῶν 1) καὶ αὐτῶν ἐν τῷ Κεφάλῳ λεγομένῳ ἄκρῳ τῆς Ἰμβρου· οἱ δὲ ἐν ταῖς νήσοις, ἰδόντες τε τὸν (σελ. 121) δρασμὸν ἀρχόντων, καὶ δεδιότες τὴν ἔφοδον τοῦ Βασιλέως στόλου, μή ποτε ἐπιπλεύσῃ 2) αὐτοῖς, Ἦδη γὰρ ἐπυνθάνοντο ὑποστρέφοντα ἐν Καλλιουπόλει, δρασμὸν ἐβουλεύοντο.

§ 296.—Καὶ μέντοι γε καὶ ἀπέδρων τῶν Λημνίων, ἐγγύς που διακόσιοι ἄνδρες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, οἱ μὲν ἐς Κρήτην, οἱ δὲ, ἐς Χίον, οἱ δὲ ἐς Εὐβοίαν ἀπαχθέντες.

§ 297.—Κριτόβουλος δὲ τοῦτο μαθὼν, ἀνέσχε τε τούτους τῆς ὀρμῆς, χρησταῖς ἐλπίσι κουφίσας, καὶ ἄνδρα

1) Πρότερον ἀντὶ τοῦ « καταχθεισῶν » ἐγγράφει « κατασχουσῶν. »

2) Πρότερον « ἐπιπλεύσῃ. »

πιστὸν αὐτῷ, πέμπει κρύφα Χαμουζᾶ, τῷ σατράπῃ Καλλιουπόλεως, καὶ ἡγεμόνι τοῦ στόλου παντὸς, καὶ μετ' αὐτοῦ ξυνθήκας ποιεῖται, μὴ ἐπιπλευσεῖσθαι ταῖς νήσοις, μηδὲ κακὸν τι μὴδὲν ταύταις ὅλως ἢ βουλῆσαι, ἢ πράξαι, πολλοῖς δώροις ἀναπείσας αὐτὸν, καὶ δι' αὐτοῦ μέσου πέμπει δὴ καὶ πρέσβεις ὡς Βασιλέα, τὸν τε ἱερέα τῆς νήσου καὶ ἄρχοντα μετ' αὐτοῦ τῶν ἐγγχωρίων, δῶρά τε κομίζοντας, καὶ ἐνδιδόντας τὰς νήσους αὐτῷ, καὶ ἅμα παρακαλοῦντας, ἑῶσάι τε μένειν αὐτὰς ἐν τῇ προτέρᾳ αὐτῶν καταστάσει οἰκουμένας, καὶ ἀποφέρειν αὐτῷ τοὺς τε ὠρισμένους φόρους ἐτησίως, καὶ ἄρχοντα ἔχειν ὃν ἂν κελεύσῃ.

Παράδοσις τῶν νήσων παρὰ τοῦ Βασιλέως πρὸς τοὺς ἡγεμόνας Αἴνου τε καὶ Μιτυληνῶν, Παλαμῆδῃ τε καὶ Δωριεῖ.

§ 298.—Βασιλεὺς δέχεται τούτους ἡμέρως, καὶ παρέχει τὰ αἰτηθέντα καὶ δωρεῖται τὰς νήσους, καθὼς ἦσαν ἐν τῷ τοῦ βασιλέως καιρῷ τεταγμέναι, Ἴμβρον μὲν, Παλαμῆδῃ, τῷ τῆς (σελ. 122) Αἴνου ἐπάρχοντι, Λῆμνον δὲ καὶ Θᾶσον, Δωριεῖ, τῷ Μιτυλήνης ἡγεμόνι. Ἐτυχον γὰρ τότε, ὁ μὲν ἀποστείλας τὸν υἱὸν πρέσβυν ὡς Βασιλέα, ὁ Δωριεὺς· ὁ δὲ ἄρχοντα τῶν πρώτων παρ' αὐτῷ, καὶ σφόδρα οἰκείων, ὁ Παλαμῆδης, κατὰ ζήτησιν τῶν αὐτῶν νήσων· οἷς καὶ συνεπράξαντο μάλιστα οἱ παρὰ τοῦ Κριτοδούλου πρέσβεις σταλέντες, ἔχοντες ἀνάθεσιν ταύτην, καὶ ἐξαιτήσαντες καὶ αὐτοὶ τοῦτο παρὰ τοῦ Βασιλέως. Οὕτως ἡελυθεῶντο τοῦ τότε κινδύνου αἱ νῆσοι· προσεδοκᾶτο γὰρ αὐταῖς κίνδυνος

οὐχ ὁ τυχών, ἐν τῇ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπανόδῳ τοῦ στόλου
ἐς Καλλιούπολιν.

Σύλληψις τοῦ Χαλήλη καὶ ἀναιρέσεις.

§ 299.—Κατὰ δὲ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, συλλαμβάνει καὶ Χαλήλην ὁ Βασιλεὺς, ἄνδρα τῶν πρώτων παρ' αὐτῷ καὶ μέγα δυναμένων, καὶ ἐς εἰρκτὴν ἐμβάλλει, καὶ πολλὰ τιμωρησάμενος ἀναιρεῖ. Εὗρηται δὲ, πολὺ τι χρῆμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐν αὐτῷ, καὶ πλούτου παντοδαποῦ, ἐκπαλαιῶν ἤδη χρόνων συλλεγέντος παρὰ τε τῶν προγόνων, καὶ αὐτοῦ δῆ. Ἦν γάρ ὁ ἀνὴρ τῶν εὖ γεγονότων παρ' αὐτοῖς, καὶ ἐπὶ δόξῃ καὶ πλούτῳ διαφανῶν καὶ δυνάμει. Πάντα οὖν τὸν πλοῦτον ἐπῆξεν ἐς τὸ βασιλικὸν ταμιεῖον, πλὴν ὧν κατέλιπε τοῖς υἱέσιν αὐτοῦ, εὐχριθμήτων πάνυ. Ὑστερον μέντοι, πάντα ἀπέδωκεν αὐτοῖς.

§ 300.—Εἶχε δ' αἰτίας, καὶ ἄλλας μὲν, δι' ἃς εἰκότως ὠργίζετο (σελ. 123) αὐτῷ ὁ Βασιλεὺς· αἱ δὲ μείζους ἦσαν αὐταί· ὅτι τε, ζῶντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς, ἐν πολλοῖς ἠναντιῶτο, μέγα δυνάμενος παρ' αὐτῷ καὶ δὴ καὶ κύριον, ἔτι ζῶντος, ἀποδείξαντος αὐτὸν τῆς ὅλης ἀρχῆς· εἰσηγήσει τούτου, πάλιν παρέλυσεν αὐτῆς· καὶ ὅτι ἐς τὸν κατὰ τῆς πόλεως πόλεμον, ἀποτρέπων τε ἦν αὐτὸν, καὶ ἐν ἀπορρήτοις ἐκρινολογεῖτο Ῥωμαίοις, ἔκφορα καθιστὰς τὰ αὐτοῦ, καὶ πάντα τρόπον, ἀντιπράττων τε ἦν αὐτῷ καὶ ἐναντιούμενος· καὶ αὐταὶ μὲν ἦσαν αἰτίαι προηγούμεναι ἐς τὸ φανερόν 1) τῆς

1) Τὸ « ἐς τὸ φανερόν » ἐν χεῖλει τοῦ αὐτογράφου.

τε συλλήψεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναιρέσεως. Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι τῶν ἀφανῶν.

*Εἰσαγωγή τοῦ Ἰσαάκου εἰς τε τὴν τάξιν καὶ ἀρχὴν τοῦ
Χαλήλη.*

§ 301.—Ἐς δὲ τὴν τούτου τάξιν ἀντικατέστησεν Ἰσαάκην, ἄνδρα, τῶν πάνυ συνετῶν τε καὶ πολλῶν πραγμάτων ἔμπειρον, ἀλλὰ δὴ καὶ στρατηγικὸν καὶ ἀνδρεῖον.

Παράλυσσις τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς τάξεως τοῦ Ζαγάρου.

§ 302.—Μετ' οὐ πολλὰς δὲ ἡμέρας ὕστερον παραλύει καὶ Ζάγανον, τῆς τε ἀρχῆς ἅμα καὶ τάξεως ἀπολύσας αὐτὸν καὶ τὴν θυγατέρα, ἣν νεωστὶ γεγαμηκῶς ἦν· καὶ πέμπει δὴ τοῦτον σὺν τῇ θυγατέρει, εἰς Ἀσίαν, δοὺς αὐτοῖς, καὶ χώραν ἱκανὴν ἐκεῖ εἰς διατροφήν.

*Εἰσαγωγή Μαχαμούτου πρὸς τε τὴν ἀρχὴν καὶ τάξιν τοῦ
Ζαγάρου.*

§ 303.—Ἀντικαθιστᾷ δὲ, εἰς τὴν τούτου τάξιν τε καὶ ἀρχὴν καὶ τὴν ὅλων πραγμάτων ἐπιμέλειαν 1), τὸν ἐπὶ τῇ

1) Τὸ « καὶ τὴν ὅλων πραγμάτων ἐπιμέλειαν » ἐν τῷ χεῖλει τοῦ αὐτογράφου.

έτέρα θυγατέρι αὐτοῦ κηδεστήν, Μαχουμούτσα, ἄνδρα, τὰ πρῶτα μὲν φέροντα τοῦ γένους Ῥωμαίων, πρὸς τε πατρός καὶ μητρός, ὁ δέ γε πρὸς πατρός πάππος αὐτῷ Φιλανινός καὶ τῆς Ἑλλάδος ἦρχε, (σελ. 124) καὶ τῇ τοῦ Καίσαρος ἀξία τιμηῖτο. Οὕτω δὲ φύσεως ἀρίστης λαχόντα, ὡς ἀποκρύψαι, μὴ μόνον τοὺς κατ' αὐτὸν ἅπαντας, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ, ἐν τε φρονήσει καὶ ἀνδρίᾳ καὶ ἀρετῇ καὶ τοῖς ἄλλοις καλοῖς, ὅξυν μὲν, οἴκοθεν συνιδεῖν τὸ δέον, καὶ ἄλλου εἰπόντος, νοῆσαι, ὅξύτερον δ' ἔλθου καὶ καταπράξαι, ἔτι δὲ δεινὸν μὲν ὁμιλῆσαι πλήθει, καὶ πολλῶν ἄρξαι, δεινότερον δὲ πράγμασι χρῆσασθαι, καὶ ἐν ἀπόροις πόρον εὑρεῖν· μεγαλοπράγμονα, βουλευτικόν, εὐθαρσῆ, γενναῖον, ἄριστον διὰ πάντων, ὡς ἔδειξαν αὐτὸν οἱ τε καιροὶ καὶ τὰ πράγματα.

§ 304.—Ἐξ ὅτου γὰρ οὗτος γέγονεν ἐν τοῖς τοῦ μεγάλου Βασιλέως πράγμασι, πάντα τὰ τῆς μεγάλης ταύτης ἀρχῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπέδωκε τῇ τε θαυμαστῇ σπουδῇ καὶ ταῖς ἀρίσταῖς βουλαῖς, καὶ τῇ καθαρᾷ καὶ ἀδόλῳ τούτου πρὸς τὸν κρατοῦντα πίστει τε καὶ εὐνοίᾳ, οὕτω κρείττονος τοῖς ὅλοις φύσεως ἦν τε ὁ ἀνὴρ καὶ διεδείχθη τοῖς πράγμασι.

§ 305.—Βασιλεὺς δὲ ταῦτα πράξας ἐν Ἀδριανοῦ πόλει ἐπάνεισι φθινοπώρου ἐς τὸ Βυζάντιον. Καὶ ἐξηκοστὸν δὲ καὶ ἐν ἔτος πρὸς τοῖς ἐννεακοσίοις τε καὶ ἑξακισχιλίοις τοῖς ὅλοις ἡνύετο, τρίτον δὲ τῆς ἀρχῆς τῷ Βασιλεῖ.

ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΣ.

ΒΙΟΣ

ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ Β'.

ΤΜΗΜΑ Β'.

ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΥ ΞΥΓΓΡΑΦΗΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ Β.
(ΤΜΗΜΑ).

Περιέχει ἡδε [ἡ ἱστορία] τήν τε τῆς *Αἴνου* προσχώρησιν, καὶ τὸν πόλεμον τῶν *Τριβαλιῶν*, καὶ τὴν τελείαν τούτων καταστροφὴν καὶ δουλείαν τήν τε τῶν νήσων *Λήμνου* καὶ *Θάσου* καὶ *Σαμοθράκης* ἄλωσιν παρὰ τῶν *Ἰταλιῶν*. Χρόνου πλῆθος ἔτη τρία. (1454—1456 μετὰ Χριστόν).

ΒΙΟΣ

ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ Β'

ΤΜΗΜΑ Β'.

Συνοικισμός της πόλεως.

§ 1.—Βασιλεὺς δὲ (σελ. 125) συγκαταλαβὼν τὴν Κωνσταντίνου, πρῶτον μὲν, πάνυ τοι προὔργου ποιεῖται, τόντε τῆς πόλεως συνοικισμὸν, καὶ τὴν ἄλλην ταύτης ἐπιμέλειαν καὶ διόρθωσιν. Καὶ πέμπει δὲ πρόσταγμά τε καὶ διατάξεις βασιλικὰς, ἀνὰ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἀρχήν, μετοικίζων ἐς αὐτὴν πλείστους ὅσους, οὐ μόνον Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἰδίου 1) γένους, καὶ δὴ καὶ Ἑβραίων τοὺς πολλούς.

Ἀρόρθωσις τῶν πεισόντων τείχων παρὰ τῶν μηχανῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν ἄλλων κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ οἰκοδομὴ τῶν βασιλείων, καὶ οἰκοδομὴ τοῦ φρουρίου τῆς Χρυσέας.

§ 2.—Ἐπειτα κελεύει τὰ κατερρίφθεντα τοῦ τείχους

1) Τὸ μὲν « ἰδίου » ἐν χεῖλει τοῦ αὐτογράφου· πρότερον δὲ « σφῶν » ἐγεγράφει.

παρὰ τῶν μηχανῶν τειγίζειν τε ἀσφαλῶς πάντα, καὶ ὅπη ἄλλη πεπονηκὸς ἦν τῷ χρόνῳ κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν, ἀνορθοῦν. Καταβάλλει δὲ καὶ θεμελίους τῶν βασιλείων, ἀπολεξάμενος, ὅπερ ἔφην, τὸν πλείστον καὶ κάλλιστον χώρον τῆς πόλεως. Ἔτι δὴ κελεύει, τειγίζειν καὶ φρούριον ἐρυμνὸν περὶ που τὴν Χρυσέαν, ἣ ποτε τῶν βασιλέων τὸ φρούριον ἦν, καὶ γίνεσθαι ταῦτα πάντα κατὰ σπουδὴν.

§ 3.—Ἐργάζεσθαι δὲ τοὺς αἰχμαλώτους Ῥωμαίους, λαμβάνοντας τῆς ἡμέρας μισθὸν ἀνὰ νομισμάτων ἕξ ἡ καὶ πλείω. Ἦν δὲ τοῦτο τρόπον τινὰ πρόνοια παρὰ τοῦ Βασιλέως τοῖς αἰχμαλώτοις τοῦ τε διατρέφεσθαι, καὶ τοῦ τὴν ἰδίαν ὥνῃν εὐποροῦντας ἐκ τούτου ἔχειν κατατίθεσθαι τοῖς σφῶν κυρίοις, καὶ ἐλευθέρους γινομένους, κατοικεῖν ἐν τῇ πόλει. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ φιλάνθρωπία (σελ. 126) πολλὴ καὶ εὐποιΐα, προσέτι γε μὴν καὶ μεγαλοψυχία βασιλική.

§ 4.—Καὶ περὶ πάντας μὲν τοὺς ἄλλους ἀπλῶς, οὐχ ἥκιστα δὲ περὶ τοὺς αἰχμαλώτους τούτους ἔχρητο, ἐλεῶν τε αὐτοὺς καὶ καθ' ἡμέραν φιλοτίμως εὐεργετῶν. Ἐξερχόμενος γὰρ τῶν βασιλείων πολλάκις, καὶ κατὰ θέαν τὴν πόλιν περιῶν ἢ ἄλλως γέ πως, εἴ που τισὶν ἐνετύγχανε τούτων, εὐθὺς, ἀνέχων τὸν ἵππον, διεδίδου πᾶσι δαψιλῶς αὐτο. χειρὶ, καὶ ἀργυρίου νομίσματα, καὶ χρυσίου πολλάκις. Τοσοῦτος ἔλεος εἶχεν αὐτὸν τῶν ἀνδρῶν.

Μετάκλησις Γενναδίου καὶ ἀποκατάστασις εἰς τὸν πατριάρχην.

§ 5.—Ἐν δὲ ταῖς αὐταῖς ἡμέραις μετακαλεῖται καὶ τὸν

Γεννάδιον, ἄνδρα σοφὸν πάνυ καὶ θαυμαστόν. Τούτου γὰρ τῆς τε σοφίας καὶ φρονήσεως καὶ ἀρετῆς, καὶ πρόσθεν πολλὸν ἔχων λόγον ὑπὸ τῆς φήμης, εὐθύς μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐζήτει τὸν ἄνδρα, ποθῶν ἰδεῖν τε αὐτὸν καὶ ἀκοῦσαι τῆς σοφίας αὐτοῦ. Ἐνθεν τοι καὶ σὺν πολλῷ πόνῳ ζητήσας αὐτόν, ἐν Ἀδριανουπόλει εὕρισκει παρά τινι τῶν δυνατῶν ἐν κοίμῃ τινὶ, φυλαττόμενον μὲν, ἐν πολλῷ δὲ θεραπείᾳ τυγχάνοντα. Ἦδειτο γὰρ αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν ὁ κατέχων, καὶ πολέμιος ὢν.

§ 6.—Ἰδὼν δὲ τοῦτον ὁ Βασιλεὺς καὶ πείραν ὡς ἐν ὀλίγῳ λαβὼν τῆς τε σοφίας καὶ συνέσεως καὶ ἀρετῆς τοῦ ἀνδρός, ἔτι δὲ καὶ τῆς τοῦ λόγου δυνάμεώς τε (σελ. 127) καὶ χάριτος, ἐθαύμασέ τε τοῦτον διαφερόντως καὶ ἐν πολλῇ ἤγε θεραπείᾳ τε καὶ τιμῇ, χῶραν τε διδούς αὐτῷ τῆς εἰσόδου τῆς παρ' αὐτόν καὶ ὁμιλίας ἀξιῶν ἐλευθέρως, καὶ ἡδόμενος τοῖς τε λόγοις αὐτοῦ, καὶ ταῖς ἄλλαις συντυχίαις καὶ ἀποκρίσεσι, τιμὰ δὲ καὶ δώροις αὐτόν, φιλοτίμους τε καὶ ἐντίμους.

§ 7.—Καὶ τέλος πατριάρχην καθίστησι καὶ ἀρχιερέα Χριστιανοῖς, πολλαῖς ἀξιώσεσι καὶ ἀνάγκαις χαρισάμενος αὐτῷ, σὺν πολλοῖς ἄλλοις καὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας κράτος καὶ τὴν ἄλλην δύναμιν καὶ ἀρχὴν, οὐδὲν ἥττον, ἧς εἶχε πρόσθεν παρὰ τῶν βασιλέων, καὶ διαλέξεις δὲ πολλὰς καὶ καλὰς περὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως καὶ θεολογίας, ἐνδίδοσιν αὐτῷ, ἐνώπιον αὐτοῦ ἀδεῶς καὶ ἐλευθέρως ποιῆσθαι, αὐτὸς φοιτῶν παρ' αὐτόν, ἄγων τε μετ' αὐτοῦ καὶ τοὺς παρ' αὐτῷ ἐντίμους τε καὶ σοφούς· τιμῶν καὶ τούτοις αὐτόν. Καὶ πολλοῖς τε ἄλλοις ἀγάλλει τὸν ἄνδρα.

§ 8.—Οὕτως οἶδεν αἰδεῖσθαι ἀνδρὸς ἀρετὴν, οὐ πολέμιος μόνον, ἀλλὰ καὶ τάξις πᾶσα, βασιλέων φημί καὶ τυ-

ράννων καὶ δυναστῶν. Καὶ οὕτω δὴ, καὶ τὴν ἐκκλησίαν Χριστιανοῖς, Θεοῦ Ξελήματι, μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος ὁ Βασιλεὺς ἀποδίδωσιν.

*Διάβασις τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ διόρθωσις
τῶν ἐκεῖ.*

§ 9.—Οὕτω δὲ διαθεῖς τὰ κατὰ τὴν πόλιν ὁ Βασιλεὺς, εἰς τὴν Ἀσίαν διαβαίνει, καὶ καταλαβὼν τὴν Προυσίαν, σπένδει τε τῷ πατρὶ, καὶ ἀριστείας ἐπὶ τῷ τοῦδε τάφῳ καὶ μνημείῳ ἀτελεῖ μεγαλοπρεπῶς· κοσμεῖ τε τοῦτον ἀναθήμασι πολυτελέσι, καὶ δώροις βασιλικοῖς.

§ 10.—Ἐπειτα τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ καθίστησιν, εἴ τί που νεωτερίζων ἦν, ἢ νεωχμῶν ὅλως. παρὰ τε τῶν ἐκεῖσε ἡγεμόνων τε καὶ γενῶν, ἢ ἄλλως γέ πως ἔχον, ἅπαντα καθιστάμενος.

§ 11.—Ἔτι τε σατραπείας ἀπολεγόμενος καὶ ἀρχάς, καὶ ἄρχοντας καὶ σατράπας ταύταις ἐγκαθιστὰς 1) τὰ τε ἄλλα ἐν αὐτῇ πάντα, καλῶς διορθωσάμενός 2) τε καὶ πρὸς τὸ δοκοῦν διαθεῖς, ἐν πέντε καὶ τριάκοντα ταῖς πάσαις ἡμέραις.

1) Τὸ « ἐγκαθιστὰς » ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « ἀποκληρῶν » τοῦ βιβλίου.—

2) Τὸ « διορθωσάμενος » διανορθοῦντός ἐστι ἀντὶ τοῦ « διορθώσας. »

*Ἀριζίς τοῦ Βασιλέως ἐς τὴν Ἀδριανοῦ καὶ ἀποστολὴ τοῦ
στόλου μετὰ Ἰωνούζου εἰς τὰς περὶ Ῥόδον νήσους καὶ
Νάξου.*

§ 12.—Ἐπαρχόν τε τῆς ὅλης Ἀσίας ἀποδείξας τὸν
Χαμουζᾶν, ἐπάνεισεν αὐθις ἐς τὸ Βυζάντιον. Μικρὸν
δὲ διατρίψας αὐτοῦ, καὶ ὅσον θεάσασθαι τὰς ταύτῃ γεγε-
νημένας οἰκοδομὰς, καὶ ἐπιτάξαι αὐτῷ δεῖ ποιεῖν, ἐν αὐταῖς τε
καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι, καὶ ὅτι τάχιστα ἀνύπτειν τὰ ἔργα,
ὠρμησεν ἐς τὴν Ἀδριανοῦ χειμῶνος.

§ 13.—Κάκεισε γενόμενος, εὐθὺς μεταπέμπεται Ἰω-
νούζην, τὸν σατράπην Καλλιουπόλεως καὶ ἡγεμόνα τοῦ
στόλου· καὶ κελεύει πάσῃ σπουδῇ τὸν στόλον ἐξαρτύσαντα,
ἐπιπλεῖν τῇ τε Νάξῳ καὶ ταῖς περὶ Ῥόδον νήσοις, Πά-
ρω τε καὶ Ῥηναίᾳ καὶ Κῷ, καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς ταύτῃ.

§ 14.—Ῥόδιοι γάρ, τῶν ἄλλων ἀπάντων νησιωτῶν ἐν-
σπόνδων ὄντων τε καὶ γενομένων τῷ Βασιλεῖ, μόνοι τὰς
πρὸς αὐτὸν διαλλαγὰς τε καὶ σπονδὰς οὐκ ἐδέξαντο· ἀλλ'
ἔμειναν (σελ. 129) ἔξω σπονδῶν. Δεχόμενοι δὲ τὰς τῶν
κάτω Ἰβήρων καὶ Ἀλανῶν ληστρικᾶς ναῦς, καταιρῶσας
αὐτοῦ, καὶ αὐτοὶ ἐτέρας ἀντιπληροῦντες, ἐκάρχουν πᾶσαν
τὴν παραλίαν τοῦ Βασιλέως. Ὡς δὲ καὶ οἱ Νάξιοι, δε-
χόμενοι καὶ αὐτοὶ τὰς κατάρσεις τῶν πειρατῶν, καὶ παρέ-
χοντες τούτοις σιτήσεις τε καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὴν χρείαν,
ἔβλαπτον καὶ αὐτοὶ οὐκ ὀλίγα τὴν Βασιλεύῃ.

Ἐκπλους Ἰωνούζου.

§ 15.—Ἐπὶ τούτους οὖν τὸν στόλον ἐξέπεμπεν. Ἰωνούζης δὲ, πληρώσας ὁγδοήκοντα ναῦς στρατιωτίδας καὶ ὀπλίσας καλῶς, καὶ ἑτέρας σκευαγωγούς οὐκ ὀλίγους καὶ φερούσας τὰς μηχανάς, ἀναχθεὶς ἀπὸ Καλλιουπόλεως, ἐκπλεῖ διὰ τοῦ Ἑλλησποντικῷ πορθμοῦ, εὐθὺ τῶν Αἰγὸς ποταμῶν, καὶ παραμείψας Σηστόν τε καὶ Ἄβυδον, καὶ τὰς καλουμένας Κυνὸς Κεφαλὰς, γίνεται κατὰ τὴν Δαρδανίαν, πρὸς τῷ στόματι τοῦ πορθμοῦ.

§ 16.—Παραπλεύσας δὲ τό τε ῥοῖον τὸ Τρωϊκόν, καὶ τὸ Ἀχιλλέως σῆμα, κατήχθη ἐς Τένεδον. Ἐπιμείνας δὲ ταύτῃ δύο ἡμέρας καὶ ὑδρευσάμενος, τὰς τε ναῦς ἀπάσας συναγαγὼν, ὑστέριζον γὰρ ἔτι τούτων ἔνιαι, κατὰ τὴν ταύτῃ παραλίαν ἐρέτας συλλέγουσαι, νυκτὸς ἄρας, ἵνα μὴ ἐκπυστος γένηται θεαθεῖς—ἐβούλετο γὰρ (σελ. 130) λανθάνειν ὥς τὰ πολλὰ—ἔπλει τὸν Αἰγαῖον, ἐν δεξιᾷ μὲν ἔχων τὰς Κυανίδας νήσους, κατὰ πρύμναν· ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὴν Λέσβον, κατὰ πρῶραν.

Ὅσα χειμῶνα σφοδρὰ καὶ κίνδυνον τῷ νεῷ.

§ 17.—Αἶφνης δὲ σφοδροῦ καταρᾶγέντος χειμῶνος καὶ κλύδωνος, μετὰ λάβρων ὑετῶν καὶ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν καὶ πνευμάτων ἐξαισίων καὶ σκότους· τῆς τε θαλάσσης ἀγριουμένης καὶ τρικυμίας ἐγειρούσης μεγάλης, ὥς

περ σύνηθες τῷ Λίγαίῳ· τὰ μὲν πρῶτα ἐπλεον αἱ νῆες
 πᾶσαι περίπου τὸν φρυκτὸν τῆς στρατηγίδος νεώς, ἐπόμεναι
 ταύτῃ ἅτε δὲ ἐν νυκτὶ, καὶ σκότει βαθεῖ, καὶ τριχυμῖα
 μεγίστη, καὶ καταιγίδι, καὶ πνευμάτων ἀντιπνοαῖς ἀτά-
 κτως φερόμεναι, συνέπιπτόν τε ἀλλήλαις καὶ προσηρ-
 ράσσοντο καὶ κατεδύοντο αἱ πλείους αὐτοῦ.

§ 18.—Ὡς τε καὶ τὴν στρατηγίδα ναῦν, μικροῦ κατέδυ-
 σαν ἐπεισπεσοῦσαι ἄθρόοι, εἰ μὴ ὁ κυβερνήτης τοῦτο αἰσθό-
 μενος, εὐθύς ἀφανίζει τὸν φρυκτὸν καὶ οὕτω δὴ, σκεδασθεῖ-
 σαι ἄλλη καὶ ἄλλη τοῦ πελάγους, ἐφέροντο παννύχιοι χει-
 μαζόμεναι, ἕως ἡμέρα τε ἐγένετο, καὶ κατήχθησαν μόγις
 που, ἄλλη καὶ ἄλλη τῆς ταύτης ἡπείρου, ὡς ἔτυχον ἐκά-
 στη περισωθεῖσαι τοῦ κλύδωνος.

§ 19.—Ἐνιαι δὲ καὶ καταχθεῖσαι, μικρὸν ἀπωτέρω
 τῆς γῆς, κατέδυσαν, ὑφάλοις τε καὶ σπιλάσιν ἐγγύρσασαι
 1), αἱ δὲ τὰς μηχανὰς φέρουσαι (σελ. 131) νῆες, ὑπὸ τε
 τῆς βίας τοῦ ῥοῦ, καὶ τριχυμίας ἀτάκτως φερόμεναι, αἱ μὲν
 αὐτῶν, σκοπέλοις καὶ ἀκταῖς προσαρρώξασαι 2) συνε-
 τρίβησαν, καὶ αἱ ἐν αὐταῖς μηχαναὶ αὐτοῦ που κατέδυσαν,
 αἱ δ' ὄψε καὶ μόλις περισώθησαν.

§ 20.—Ἰωνούζης δὲ μετὰ νεῶν ἔξ ἀπολειφθεῖς, καὶ πα-
 νημέριος ἐν τῷ πελάγει χειμαζόμενός τε καὶ κλυδωνιζό-
 μενος, μόλις που καὶ αὐτὸς πρὸς ἐσπέραν, ἐς τὸν ἐν τῇ
 Χίῳ κατήχθη λιμένα, διάδροχός τε καὶ πάντα τὰ ἐπὶ τῶν
 καταστρωμάτων ἀποβαλὼν. Παρὰ τοσοῦτον ἦλθε κινδύνου.
 Ἡμέρας δὲ τρεῖς ἐπιμείνας ἐν Χίῳ 3), καὶ τὸν περιλει-
 φθέντα στόλον πάντα συναγαγὼν καὶ ἐπισκευάσας ἐκ τῶν

1) Τὸ « ἐγγύρσασαι » ἐν χεῖλει, πρότερον « ἐγγρίμψασαι » ἐγγράφει.
 —2) Τὸ μὲν « προσαρρώξασαι » ἐν χεῖλει, πρότερον δὲ « ἐπωκεῖλασαι. » —
 3) Τὸ μὲν « ἐν Χίῳ » ἐν χεῖλει, πρότερον δὲ « αὐτοῦ. »

ἐνόντων 1), ἀναχθείς ἐκεῖθεν καταιρεῖ ἐς Κῶν τὴν νῆσον.

§ 21.—Καὶ ἀποβάς ἔχειρέ τε τὴν γῆν τῶν Κῶων. Καὶ προσβάλλων τῷ ἄστει, ἐπολιόρκει ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις. Ὡς δ' οὐδὲν ἦνυσεν, ἐμπρήσας τὰς πρὸ τοῦ ἄστεος οἰκίας, καὶ πᾶσαν τὴν ἄλλην νῆσον καταδραμὼν, καὶ κώμας διαρπάσας, καὶ λείαν πλείστην ἐλάσας, καὶ ταῖς ναυσὶν ἐνθήμενος, ἐπανήει.

Προσχωρήσις τῆς Φωκαίας ἐπὶ Ἰωνοῦζον.

§ 22.—Γενόμενος δὲ κατὰ Φώκαιαν τὴν Νέαν λεγομένην, Λίων οὖσαν, καὶ ἀπόβασιν ποιησάμενος παρεστήσατο ταύτην ὁμολογίᾳ. Τοῦτο δ' ἐποίησεν ἐν σπονδαῖς, ὀργὴν ἔχων τοῖς Χίοις, ὅτι γε οὐκ ἐδέξαντο τοῦτον καλῶς ἐκεῖ καταχθέντα, οὐδὲ τοῖς προσήκουσι δώροις ἐτίμησαν.

§ 23.—Διαθείς δὲ (σελ. 132) τὰ κατὰ τὴν Φώκαιαν ὡς ἦν αὐτῷ κατὰ νοῦν, καὶ φυλακὴν ἐγκαταστήσας αὐτῇ, καὶ παῖδας λαβὼν, ἀπέπλευσεν ἐπὶ οἰκοῦ 2) ἐς Καλλιούπολιν, καὶ διέλυσε τὸν στόλον.

*Ὅτι Ἰωνοῦζος πέμπε καὶ εἴκοσι τῶν νεῶν ἀπέβαλεν
ἐν τῷ χειμῶνι.*

§ 24.—Ἀπέβαλε δὲ τῶν νεῶν ἐν τῷ χειμῶνι πέντε καὶ

1) Τὸ « ἐκ τῶν ἐνόντων » ἐν χεῖλει, πρότερον « ἀπὸ τῶν ὄντων. »—2) Τὸ « ἐπὶ οἰκοῦ ἐν χεῖλει.

εἵκοσι μετὰ γε τῶν σκευαγωγῶν τὰς πάσας· ἐφ' ᾧ δὴ καὶ μᾶλλον, ὥς φασιν, ἔκτοτε ὠργίζετο αὐτῷ ὁ Βασιλεὺς, καὶ δι' αὐτό γε τοῦτο καὶ ἄλλας αἰτίας, μικρὸν ὕστερον ἀνείλεν αὐτόν. Καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ.

—

Διείλετο, δι' ὅς ὁρμή· τὴν στρατιάν ἐπὶ τῶν Τριβαλλῶν ὁ Βασιλεὺς.

§ 25.—Βασιλεὺς δ' ἐν Ἀδριανουπόλει διάγων χειμῶνος, στρατιάν μεγάλην παρεσκεύαζεν ἐπὶ Τριβαλλούς. Καὶ γὰρ ἦν πονηρότατος τὰ ἐκεῖ νεωχμοῦντα. Τὸν γὰρ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμόνα νεωτέρων ἐπιθυμοῦντα κοινολογεῖσθαί τε, καὶ λόγοις προσφέρειν κρύφα τῷ βασιλεῖ Παιόνων, καὶ συνθήκας ποιεῖσθαι μετ' αὐτοῦ, ὅπως καλῶς τε παρασκευασάμενος καὶ τὸν Ἰστρον διαβάς, ἐς τὴν τοῦ Βασιλέως χώραν ἐμβάλῃ, συνεμβάλλοντι καὶ αὐτῷ.

§ 26.—Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸν συνθήθῃ δασμὸν βραδέως τε πάνυ παρεῖχε καὶ πλημμελῶς, πλαττόμενος αἰὲς προφάσεις τε καὶ ἀναβολὰς οὐ καλὰς. Ἐφ' ᾧ δὴ καὶ μᾶλλον ὠργίζετο ὁ Βασιλεὺς, τεκμαιρόμενος ἐκ τούτου, νεωτέρων αὐτόν ἐπιθυμεῖν.

—

Θέτον· τῆς Τριβαλλῶν.

§ 27.—Οὐ ταῦτα δὲ μόνον ἐνήγεν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς χώρας φύσις, αὐτάρκη θέσειν παρεχομένη ἐς τε τὸν

κατὰ Παιόνων τε καὶ Δακῶν πόλεμον (σελ. 133) ἐκπεπολε-
μωμένων αὐτῶ· ὥς τε ῥαδίως ἀπ' αὐτῆς ἐς τὴν ἐκείνων ἐ-
χειν ποιεῖσθαι τὰς εἰσβολάς. Ἡ γὰρ Τριβαλλῶν κεῖται
μὲν ἐν ἐπικαίρῳ τῆς Εὐρώπης, ἀρχομένη μὲν ἀπὸ τῆς ἁ-
νω Μυσίας καὶ τοῦ Αἰμονος ὄρους, παρήκουσα δὲ μέχρι
τοῦ Ἰστρου, καὶ ὁμοροῦσα δι' αὐτὸν τῇ Δακῶν καὶ Παιό-
νων ἀρχῇ.

Σημειούμενα περὶ τοῦ Ἰστρου.

§ 28.—Ὁ γὰρ Ἰστρος, μέγιστος ὄν ποταμῶν τῶν κα-
τὰ τὴν Εὐρώπην, ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῶν Κελτικῶν ὄρων,
ρέων δὲ δι' αὐτῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ τῆς τῶν Παιόνων τε καὶ
Δακῶν καὶ ἐτέρων οὐκ ὀλίγων γενῶν, καὶ πολλὴν διερχό-
μενος γῆν, καὶ κρείττων αὐτὸς ἑαυτοῦ γενόμενος ἀεὶ, τῆς
προσθήκαις 1) τῶν ἐς αὐτὸν ἐσβαλλόντων ποταμῶν, τε-
λευτᾷ μὲν ἐς τὴν Γετικὴν τε καὶ Σκυθικὴν, καὶ δι' αὐτῶν
ἐκδίδωσιν ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον.

§ 29.—Περικλείει δὲ ἐντὸς ἑαυτοῦ, ἄλλα τε ἔθνη, πολλὰ
μαχιμώτατα, καὶ δὴ καὶ τὰ Παιόνων τε καὶ Δακῶν, οἷς
ἐστὶν ὁμορος, ὡς ἔφην, ἡ Τριβαλλῶν. Περικειμένη 2)
τε τούτοις μέχρι πολλοῦ καὶ πόλεις ἔχουσα πολλάς καὶ κα-
λὰς ἐν τῇ μεσογείᾳ, καὶ φρούρια ἐρυμνὰ, περὶ οὗ τὰς ὄχ-
θας τοῦ ποταμοῦ, δι' ἃ δὴ καὶ μάλιστα ἀναγκαῖον ἐδόκει
τῷ Βασιλεῖ χειρώσασθαι τε αὐτήν, καὶ τὰ παρὰ τὰς ὄχθας

1) Τὸ μὲν « προσθήκαις » ἐν χεῖλει, πρότερον δὲ « εἰσβολαῖς » ἐγγρά-
φει.—2) Τὸ μὲν « περικείμενη » ἐν χεῖλει, πρότερον δὲ « παρήκουσα ».

τοῦ ποταμοῦ φρούρια κατασχεῖν, ὅπως εἶη τῆς τούτου δια-
βάσεως κύριος, καὶ ὅταν αὐτός τε ἐθέλῃ, ῥαδίως ἔχῃ διά-
δασιν ἐς τὴν ἐκείνων, καὶ ἐκείνους τε ἀπείργῃ τῆς ἐς τὴν
αὐτοῦ διαβάσεως.

—

*Σημειούμενα περὶ τῆς Τριβαλλῶν γῆς, ὡς πάμφορος ἐστίν·
καὶ πάντεσσι εὐθαδὲς καλεῖται.*

§ 30.—(Ὁ μόνον (σελ. 134) δὲ, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς χώ-
ρας ἀρετὴ, οὐδὲν ἥττον ἐπῆγεν αὐτὸν, θαυμαστὴ τις οὖσα,
καὶ πᾶσιν εὐθινομένη τοῖς ἀγαθοῖς. Ἡ τε γὰρ γῆ, πάμ-
φορός τε ἐστὶν αὐτῇ, ἐρρωμένη πρὸς ἀπάσας γονάς, καὶ
πάντα μετὰ δαψηλίας παρεχομένη, ὅσα φέρουσιν ὥραι
σπερμάτων τε καὶ φυτῶν. Ἀλλὰ δὴ καὶ ὅσα νέμονται γῆν
αἰπόλιά τε φημί, καὶ ποίμνια, καὶ σφόδρια, καὶ βουκόλια,
καὶ ἵππων ἀγαθῶν οὐκ ὀλίγην φορὰν, καὶ πολλῶν ἄλλων
ἐδοδύμων τε καὶ χρησίμων ζώων, ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων
γένη διάφορα, ἅπαντα τρέφει μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας.

§ 31.—Τὸ δὲ μέγιστον, καὶ ὃ πάσας τὰς ἄλλας νικᾷ
μεθ' ὑπερβολῆς, ὅτι χρυσὸν καὶ ἀργυρον, ὥσπερ ἀπὸ πη-
γῶν ἀναδίδωσι καὶ πανταχοῦ ταύτης ὀρύσσονται, ψύγματα
παρέχει χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πλεῖστα καὶ κάλλιστα, καὶ
κρεῖσσον τῆς Ἰνδικῆς· δι' ἃ δὴ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ Τριβαλλῶν
ἀρχή, εὐδαίμων τε ἦν, καὶ ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ μέ-
γα ἐφρόνει. Καὶ βασίλειον ἦν, καὶ πόλεις εἶχε πολλάς καὶ
μεγάλας ὑφ' ἐαυτῇ, ἀλλὰ δὴ, καὶ εὐδαίμονας, καὶ φρούρια
ἐρυμνά καὶ δυσάλωτα, καὶ κατελόντων στρατιωτικῶν τε καὶ
στρατευμάτων ἐπλούτει, καὶ ὅπλων πολλῶν καὶ καλῶν.

§ 32.—Καὶ οἰκήτορας εἶχεν ἀρίστους, καὶ νεότητά ἔτρεφε πολλήν καὶ εὐανδροῦσαν, καὶ ζηλωτὸς ἦν ἐν πᾶσί τε καὶ περίβλεπτος· ἀλλὰ δὴ καὶ ἐπίφθονος, καὶ πολλοὺς εἶχε τοὺς οὐ μόνον ἐροῦντας αὐτῆς, (σελ. 135) ἀλλὰ δὴ καὶ ἐπιβουλεύοντας 1).

Σημειώματα ὡς καὶ πρότερον ἔα.λω ἡ Τριβαλλῶν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μωράτου.

§ 33.—Ἐστράτευσε μὲν οὖν ἐπὶ ταύτην καὶ πρόσθεν Μωράτης, ὁ τοῦ Βασιλέως πατήρ, χειρὶ πολλῇ καὶ δυνάμει ἐσθαλὼν καὶ πᾶσαν αὐτὴν παρεστήσατο, καὶ πόλεις καὶ φρουρία εἶλε, τὰ τε ἐν τῇ μεσογείᾳ, τὰ τε παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰστρου κείμενα, τὰ μὲν ἐξ ἐπιδρομῆς βία τοῖς ὅπλοις, τὰ δὲ καὶ ἀμαχίᾳ προσγοροῦντα, καὶ πάσης ἀπλῶς ἐκράτησε, τὸν ταύτης ἡγεμόνα Λάζαρον 2) ἐξελάσας ἐς Παίονας.

§ 34.—Ὅν γε δὴ, χρόνον ἤδη συχνὸν περιόντα τε καὶ ἀλώμενον ἐν αὐτοῖς, ὥκτειρε τῆς ἄλης ὁ Βασιλεὺς, καὶ τὰ μὲν οἴκοθεν, τὰ δ' ὑπὸ τῶν φίλων παρακληθεῖς, καὶ γὰρ ἦν, εἰ καὶ τις ἄλλος τήν τε γνώμην καὶ τὸν τρόπον χρη-

1) Αὕτη ἡ σελὶς (135) τοῦ αὐτογράφου καὶ οἱ ἐπόμενοι ἕως τῆς σελ. 142, τοῦτ' ἐστὶν ἅκτῳ ταῖς ὅλαις σελίδας δευτέραν τινὰ τοῦ αὐτογράφου ἐκδόσιν ποιεῖ, ἀντὶ τεσσάρων σελίδων, ἃς πρότερον ἐγγράφει ὁ Κριτόβουλος καὶ τῆς αὐτοῦ ἐπανορθοῦντος χειρὸς ἐστὶν, δι' ἣν αἰτίαν ἡ σελὶς 142 ἔχει ἕξ στίχους μοναδικούς. Τεκμήριον τοῦτου ὁ ἀριθμὸς τῶν σελίδων τῶν ὑπομνημάτων (cahiers).—2) « Λάζαρος » ἀντὶ τοῦ Γεώργιος· τὸ γὰρ « Λάζαρος » κοινόν ἐστι πᾶσι τοῖς Τριβαλλῶν ἡγεμόσιν, ὡς τὸ « Καϊσαρ » καὶ « Αὐγούστος » τοῖς αὐτοκράτορσιν τῶν Ῥωμαίων.

στός. Ἔτι δὲ καὶ σύμμαχόν τε καὶ σύνεργον ἔχειν βουλόμενος, φίλον τε ἤδη γεγονότα καὶ εὖ πεπονθότα τὰ μέγιστα 1) ἔς τε τὸν κατὰ Παιόνων τε καὶ Δακῶν πόλεμον, πολὺν δὴ χρόνον ὁμοροῦντά τε τούτοις, καὶ τὴν ἐκείνων χώραν καὶ ἦθη καλῶς ἐξεπιστάμενον, καὶ δὴ καὶ γενναῖον ὅλως ὄντα καὶ στρατηγικόν, πάλιν ἀποδίδωσιν αὐτῷ τὴν τε χώραν καὶ τὴν ἀρχήν, μῆτε τινὸς στερήσας, ὣν ἔλαβε, μᾶλλον δὲ καὶ προσεπιδούς πολλὰ τῶν ἰδίων, μῆτε μὴν ὅμηρόν τι λαβὼν παρ' αὐτοῦ, φόφους δὲ μόνους τοὺς εἰθισμένους καταβάλλειν κελεύσας, καὶ ὅρκους καταδήσας, καὶ (σελ. 136) πιστεύσας αὐτῷ τὴν ἀρχήν.

§ 35.—Λάζαρος (=Γεώργιος) δὲ, τὴν ἰδίαν ἀρχὴν αὐθις ἀναλαβὼν, κατὰ μικρόν τε κρατυνόμενος, καὶ ἄρξας αὐτῆς ἐγκρατῶς, ἦν ὑποταττόμενος τῷ τε πατρὶ τοῦ Βασιλέως, καὶ αὐτῷ δὴ Βασιλεῖ μέχρι τινὸς, καὶ τὸν φόρον ἀποδιδούς. Μετὰ ταῦτά γε μὴν, ἥπερ ἔφην, ἀβουλίᾳ γνώμης χρῆσάμενος καὶ νεωτέρων ἐπιθυμήσας, οὔτε τὸν φόρον ἀπεδίδου ῥαδίως, καὶ μετὰ τῶν Παιόνων τε καὶ Δακῶν ἔπραττε, παραβαίνων τὰς μετὰ Βασιλέως σπονδὰς 2).

Ἐκστρατεία τοῦ Βασιλέως κατὰ Τριβαλλῶν.

§ 36.—Ὅπερ δὴ καταφωράσας ὁ Βασιλεὺς 3) αὐτὸν

1) Τὸ « καὶ εὖ πεπονθότα τὰ μέγιστα » ἐν χειλεί τοῦ αὐτογράφου.—2) Οὗτος ὁ Γεώργιος ἀπέθανεν κατὰ Κριτόβουλον (Π. 444) ἔτει 1457.—3) Τὸ « ὁ Βασιλεὺς » ἐν χειλεί, ἀντὶ τοῦ ἐν στίχῳ τοῦ βιβλίου γεγραμμένου « καὶ διαναληφθεὶς ὀργῇ » ὡς ἐμοὶ γε φρίνεται.

ποιοῦντα, τὴν ἐκστρατείαν κατ' αὐτοῦ ἐποιεῖτο. Παρασκευασάμενος οὖν χειμῶνος καλῶς, ἐπειδὴ ἔαρ ὑπέφαιεν ἤδη, ἄρας ἐκ τῆς Ἀδριανοῦ παντὶ τῷ στρατῷ, ἱππικῷ τε καὶ πεζικῷ, ἐχώρει διὰ τῆς μεσογείας, Θράκης τε καὶ Μακεδονίας, συνεπαγόμενος ἅμα εἰ καὶ μηχανὰς οὐκ ὀλίγας, καὶ ὅπλα πάμπολλα.

Σημειώματα τῶ πλῆθος τῆς στρατίας.

§ 37.—Ἦν δὲ ὁ στρατὸς αὐτῷ, ὥς ἐλέγετο, ἵππος μὲν πεντακισμυρία· πεζὸς δὲ, οὐκ ὀλίγῳ πλείων τούτων. Καταλαβὼν δὲ, τὴν τε Μυσίαν καὶ τὸ Αἷμονος ὄρος, (σελ. 137) ἔνθα ἡ πάροδος, ἐβδομαῖος, διαβαίνει τε ταύτην ἀσφαλῶς παντὶ τῷ στρατῷ. Κάκειθεν ὀρμηθεὶς τριταῖος ἐσβάλλει ἐς τὴν Τριβαλλῶν.

Ἐκδοκὴ τοῦ Βασιλέως ἐς τὴν Τριβαλλῶν καὶ καταδρομὴ καὶ φραιριῶν ἀλλοτρίων.

§ 38.—Καὶ κατατρέχει μὲν αὐτῆς τὰ πολλὰ καὶ ληΐζεται. Χειρεῖται δὲ καὶ φρουρία οὐκ ὀλίγα, τὰ μὲν ἐξ ἐπιδρομῆς βίᾳ, τὰ δὲ καὶ πολιορκίᾳ ἐλών. Δράσας δὲ ταῦτα ἐν πέντε καὶ εἴκοσι ταῖς ὅλαις ἡμέραις μετὰ τὴν ἐσβολήν, ἀφικνεῖται ἐς πόλιν ἐχυρὰν καὶ εὐδαίμονα Νοβοπόροδον, οὕτω καλουμένην τῇ Τριβαλλῶν φωνῇ 1) οὗ δὲ καὶ ὁ πλείστος ἄργυρος καὶ χρυσὸς γειοργεῖται ἀνορυπτόμενος.

1) Τὸ « τῇ Τριβαλλῶν φωνῇ » ἐν χειρ. α.

Πολιορκία τοῦ Νοβοπρόδου 1).

§ 39.—Καὶ στρατόπεδον τίθουσιν ἐπ' αὐτήν. Καὶ πρῶτα μὲν λόγους προσφέρει τοῖς ἐν αὐτῇ περὶ τε ἐνδόσεως καὶ συνθηκῶν, εἰ βούλονται, παραδόντες αὐτῷ τὴν τε πόλιν καὶ ἑαυτοὺς, μετὰ συμδάσεων καὶ ὁμολογίας καὶ πίστεως, καθῆσθαι σὺν γυναιξί, καὶ τέχνοις, καὶ τοῖς ὑπάρχουσι πᾶσι, σῶς καὶ κακῶν ἀπαθείς· ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καὶ ὁμοίοις, ἐφ' οἷς περ καὶ πρότερον· καὶ φόρους ἀποφέρειν οὕς καὶ τῷ σφῶν (σελ. 138) βασιλεῖ· τοῖς ἄλλοις ἅπασιν εἰρηνεύοντας.

§ 40.—Ὡς δ' οὐ προὔχῳρει κατὰ νοῦν αὐτῷ ἡ πείρα, τῶν ἐνθεν καθάπαξ οὐ βουλομένων, ἔχειρέ τε τὴν γῆν εὐθύς. Καὶ περισταυρώσας τὸ ἄστυ, καὶ κύκλῳ περιλαβὼν τῷ στρατῷ, καὶ μηχανὰς ἐπιστήσας ἐπολιόρκει.

§ 41.—Λάζαρος δὲ, ὁ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμὼν, τὴν ἀθρόον ἔφοδον τοῦ Βασιλέως μαθὼν, τὴν τε τῶν φρουρίων ἄλωσιν, καὶ τὴν πολιορκίαν τοῦ Νοβοπρόδου, ἐξεπλάγη τε τῷ γινόμενῳ, καὶ ὅλος ἦν ἐν ἀμηχανίᾳ καὶ ἀπορίᾳ, μὴ ἔχων ὅτι καὶ δράσειεν.

§ 42.—Ὅμως γε μὴν ἐκ τῶν δυνατῶν τά τε λοιπὰ τῶν φρουρίων ἐπεσκεύαζε, τοὺς τε ἀνδρας καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ἀπὸ τῶν κάτω χωρῶν, τοὺς μὲν ἐς τὰ φρούρια, τοὺς δὲ ἐς μετεωρότερα τῆς χώρας μετόχιζε. Τὰ τε βοσκήματα ἀνεκόμεζε, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν περιουσίαν αὐτῶν καὶ ἀποσκευὴν τὴν τε λοιπὴν ἠσφαλίζετο χώραν.

4) Ὁ τὸ κεφάλαιον ἐν χεῖρὶ τοῦ ἀπογράφου γράψας ἄλλος ἐστὶ τοῦ Κριτοβούλου. Οὗτος μὲν γὰρ ὁ Κριτοβούλος ἀεὶ ἔγραφεν Νοβοπρόδος, ὁ δὲ ἄλλος—τῆρχ Κυριακὸς Ἀγρινοπολίτης—γράφει Νουόπρόδος.

Διόβου τοῦ Λαζάρου ἐν Δάκαι καὶ διατριβὴ εἶδεν.

§ 43.—Αὐτὸς δὲ, φρουρὰν τε ἱκανὴν καὶ φρούραρχον ἓνα τῶν αὐτῷ πιστοτάτων ἐγκαταστήσας τῇ Σαμανδρίᾳ, τὰ τε ἐπιτήδεια ἄφθονα εἰσκομίσας αὐτῇ, καὶ ὅσα γε ἐς μακρὰν πολιορκίαν ἀρκέσειν ἐνόμιζε, διαβαίνει τὸν Ἰστρον σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις καὶ τοῖς ὑπάρχουσι πᾶσι, καὶ τισι τῶν περὶ αὐτῶν.

Πρεσβεία Λαζάρου ὡς Βασιλέα καὶ σπονδαὶ τοῦ Βασιλέως μετ' αὐτοῦ.

§ 44.—Καὶ ἀφικνόμενος ἐς Δάκας καὶ Παίονας ἐκεῖ διέτριβεν. Ὅμως γε μὴν μετὰ μικρὸν ἔδοξεν αὐτῷ βουλευσαμένῳ πρεσβεΐαν τε πέμπειν ὡς Βασιλέα, καὶ πειρᾶσθαι, εἰ δύναιτο, τρόπῳ παντὶ, σπονδῶν τυχεῖν καὶ εἰρήνης. Ἀπολεξάμενος οὖν ἄνδρας τοὺς πρώτους τῶν παρ' αὐτῷ, συνετούς τε καὶ τῶν ἄγαν πεπαιδευμένων, καὶ δῶρα δοὺς αὐτοῖς, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πλεῖστά τε καὶ πολυτελῆ, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸν συνήθη δασμὸν, ὃν ἄφειλεν, ἀποπέμπει.

§ 45.—Οἱ δὲ ἀφικόμενοι, τὰ τε δῶρα κομίζουσι τῷ Βασιλεῖ, καὶ τὸν δασμὸν, ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ καὶ τὰ παρὰ τοῦ σφῶν ἡγεμόνος. Καὶ ὁ Βασιλεὺς δέχεται τούτους ἡμέρως, καὶ χρηματίζει φιλανθρώπως. Καὶ λαλήσας εἰρηνικά (σελ. 140) μετ' αὐτῶν, σπονδὰς παιεῖται, καὶ πίσεις δίδωσι καὶ λαμβάνει, ἐφ' ᾧ κατέχειν τε αὐτὸς, ἃ ἔλαβε

φρούρια, καὶ χώραν, ὅσῃν ἐπῆλθε μετὰ τῶν ὀπλων. Τῶν δὲ λοιπῶν πάντων ἄρχειν τὸν ἡγεμόνα σφῶν, ἀποδιδόντα φόρον ἐτήσιον ὀλίγῳ ἐλάσσονα τοῦ προτέρου, καὶ στρατιώτας ῥητούς ἐν ταῖς ἐκστρατείαις τοῦ Βασιλέως.

Περίχωρησις τοῦ Νουοπρόδου τῷ Βασιλεῖ.

§ 46.—Ἦδη γὰρ καὶ τὸ πολιορκούμενον ἄστυ τοῦ Νουοπρόδου, μὴ δυνάμενον ἀντέχειν ἔτι τῇ πολιορκίᾳ μέχρι πολλοῦ παρατεινομένη· τεσσαράκοντα γάρ που παρῆλκον ἡμέραι πολιορκουμένων· ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν τειχῶν αὐτῷ κατεβρύμμένων ταῖς μηχαναῖς, προσεχώρησεν ὁμολογίᾳ τῷ Βασιλεῖ, ἐφ' ᾧ μὴδὲν τι κακὸν παθεῖν πάντας τοὺς ἐναὐτῷ, ἀλλὰ μένειν ὡς εἶχον σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις καὶ τοῖς ὑπάρχουσι πᾶσι, κατοικοῦντάς τε τὸ ἄστυ καὶ νεμομένους τὴν χώραν.

§ 47.—Σπείσάμενος οὖν καὶ πίστει δούς τε καὶ λαβὼν, καὶ δώροις φιλοτίμοις τε καὶ ξενίοις (σελ. 141) τιμήσας τοὺς πρέσβεις, καὶ λόγοις ἡμέροις καὶ φιλανθρώποις δεξιωσάμενος, ἀποπέμπει. Οἱ δὲ παραγενόμενοι, ἀπαγγέλλουσι τῷ σφῶν ἡγεμόνι Λαζάρῳ ἃ ἔπραξαν.

§ 48.—Ὁ δὲ παρ' ἐλπίδα τυχὼν τῶν σπονδῶν, ὅπερ οὐκ ἂν ποτε προσεδόκησεν, οὐδὲ γὰρ ἐνόμιζεν ἔτι δυνατόν εἶναι, σπείσασθαί οἱ τὸν Βασιλέα, τοσαύτην ἐγείραντα στρατιάν καὶ παρασκευὴν τοσὴν δε καὶ δαπάνην ἐς τὸν πόλεμον πεποιημένον· ὅμως γε μὴν ἤσθη τε τῷ γενομένῳ διαφερόντως, καὶ τῶν ὧν ἀπέβαλλεν οὐδένα πεποίηται λόγον, ἀ-

γαπήσας τοῖς καταλειφθεῖσι. Πάντων γὰρ ἀθρώων ἐνόμιζεν ἐκπεσεῖσθαι.

Ἐπάνοδος τοῦ Λαζάρου ἐς τὴν ἰδίαν ἀρχήν.

§ 49.—Ἀναλαβὼν οὖν αὖθις τὴν τε γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀποσκευήν, καὶ τὸν Ἰστρον διαβάς, ἦκεν ἐς τὴν ἰδίαν ἀρχήν.

§ 50.—Βασιλεὺς δὲ τὰ τε φρούρια καλῶς ἀσφαλισάμενος πάντα, ἃ ἔλαβε, καὶ φυλακὴν ἱκανὴν ἐγκαταστήσας τῇ χώρᾳ, σατράπην τε ἐγκαταλιπὼν αὐτῇ τὸν Ἀλῆν, ἄνδρα στρατηγικὸν καὶ γενναῖον, καὶ λείαν ἐλάσας ὅ,τι πολλήν, αὐτός τε καὶ τῇ στρατιᾷ (σελ. 142) διαδούς, ἐπάνεισιν ἐς τὴν Ἀδριανουῦ.

§ 51.—Ἦδη γὰρ καὶ τὸ Θέρος ἐτελεύτα. Βραχὺν δὲ χρόνον ἐνδιατρίψας αὐτοῦ, καὶ τινα τῶν αὐτόθι καταστησάμενος, μεσοῦντος ἤδη φθινοπώρου ἀφικνεῖται ἐς τὸ Βυζάντιον, παραχειμάσων αὐτοῦ. (σελ. 143) Καὶ ἐξήκοντα ἔτη πρὸς τοῖς ἐννεακοσίοις τε καὶ ἐξακισχιλίοις τοῖς ὅλοις ἡνύετο, πέμπτον 1) δὲ τῆς ἀρχῆς τῷ Βασιλεῖ.

Σημειοῦμενα ὅπως ὁ Βασιλεὺς ἐτεμελήθη τῆς πόλεως.

§ 52.—Καταλαβὼν δὲ τὴν πόλιν, εὗρε τὰ τε βασιλεία

1) Τὸ μὲν « πέμπτον » ἐπανορθοῦντος ἐστὶν ἐν τῷ χεῖλει, πρότερον δὲ ἐν στίχῳ, « τέταρτον » ἐγγράφει.

τετελεσμένα λαμπρῶς, καὶ τὸ ἐν Χρυσέαις φρούριον, τὰ τε τείχη τῆς πόλεως πάντα, καλῶς ὑποδομημένα. Ἀρεσθεῖς οὖν τοῖς γενομένοις, καὶ τοὺς τῶν ἔργων ἐπιστάτας δωρησάμενος χρήμασί τε καὶ ἱματίοις 1) καὶ πολλοῖς ἄλλοις, κελεύει πάλιν, ὅτι τάχιστα ἀνορθοῦντας γεφύρας τὰς ἐν τοῖς κόλποις Ἀθύρα τε καὶ Ῥηγίου, τῷ χρόνῳ πεπονηκυίας τε καὶ πεσούσας. Ἔτι δὲ, καὶ τὰς ἄλλας ὁδοὺς, τὰς πρὸς τὴν πόλιν φερούσας· ὅπη τολματώδεις τε ἦσαν καὶ δυσδιεξίτητοι, καταλαίνοντάς τε καὶ ἐξομαλίζοντας πλαξὶ καὶ λίθοις καταστρωννύντας, ὥς τε ῥαδίαν εἶναι καὶ ἀσφαλῆ τὴν τούτων διάβασιν.

§ 53.—Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ πανδοχεῖα καὶ καταγώγια οἰκοδομεῖν ἐν αὐταῖς, εἰς κατάλυσίν τε καὶ ἀνάπαυλαν τῶν ὁδοιπορούντων τε καὶ κατὰ γῆν ἐς τὴν πόλιν ἀφικνουμένων.

§ 54.—Καὶ ἀγορὰν δὲ, μεγίστην τε καὶ καλλίστην ἐν μέσῃ τῇ πόλει, ἐγγὺς πού τῶν βασιλείων, κελεύει γίνεσθαι, τείχεσί τε ἡσφαλισμένην ἰσχυροτάτοις τὰ ἔξω, καὶ στοαῖς καλλίσταις τε καὶ μεγίσταις διειλημμένην τὰ ἔνδον, τὸν τε ὄροφον ἔχουσαν ἐξ ὀπτῆς πλίνθου, καὶ διαφανῶν λίθων ἐξεργασμένων.

§ 55.—Ἔτι δὲ λουτρὰ κατασκευάζειν λαμπρὰ καὶ πολυτελῆ, καὶ ὑδάτων ἀφθονίαν ἔξωθεν ἐπεισάγειν τῇ πόλει δι' ὀχετῶν. Ἄλλα τε πολλὰ τοιαῦτα προσέταξε γίνεσθαι ἐς τε κατασκευὴν καὶ κόσμον τῆς πόλεως καὶ ὠφέλειαν καὶ χρεῖαν τῶν ἐνοικούντων, καὶ ἄλλην παραμυθίαν.

§ 56.—Πρὸ πάντων δὲ τοῦ τε συνοικισμοῦ τῆς πόλεως

1) Τὸ « καὶ ἱματίοις » ἐν γρίλῃ τοῦ ἀπογράφου.

ἐπεμελείτο καὶ τοῦ πᾶσαν αὐτὴν οἰκητόρων πληρῶσαι, καθ' ἃ δὴ καὶ τὸ πρὶν ἦν, πανταχόθεν τε τῆς αὐτοῦ πάντας συλλέγων ἐκ τε Ἀσίας καὶ Εὐρώπης. Καὶ μετοικίζων ἐς αὐτὴν μεθ' ὅτι πλείστης ἐπιμελείας τε καὶ σπουδῆς ἐκ παντὸς μὲν καὶ ἄλλου γένους, καὶ μάλιστα δὴ τοῦ Χριστιανῶν. Οὕτω δεινὸς ἔρως ἐνέπεσεν αὐτοῦ τῇ ψυχῇ, τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ ταύτης συνοικισμού τοῦ τε ἐς τὴν ἀρχαίαν εὐδαιμονίαν ἀποκαταστήσαι πάλιν αὐτήν.

—

Ὅρα τὰς αἰτίας δι' ἃς ἐστράτευσεν κατὰ τὴν Αἴνον ὁ Βασιλεὺς

§ 57.—Ἐν τούτοις δ' ὄντος αὐτοῦ, μεσοῦντος ἤδη χειμῶνος, ἀγγέλλεται τὸν ἡγεμόνα τῆς Λῖνου Δωριέα, καὶ τῶν νήσων Ἰμβρου καὶ Σαμοθράκης νεωχμοῦν τε βούλεσθαι, καὶ νεωτέρων ἐπιθυμεῖν. Ὁ γάρ τοι πατὴρ αὐτῷ Παλαμήδης, πρὸ μικροῦ τελευτῶν, κατέλιπεν ἐν ταῖς αὐτοῦ διαθήκαις, αὐτόν τε Δωριέα, καὶ τὴν τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας, κληρονόμους τῶν αὐτοῦ πάντων ἐξ ἴσης, καὶ τῆς ἀρχῆς διαδόχους· μᾶλλον δὲ, καὶ τὸ πλεόν (σελ. 144) ἐν ταῖς διαθήκαις ἔνεμε ταύτη καὶ τοῖς ταύτης παισίν, ὡς τῆς ἀρχῆς εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν αὐτοῦ, περιῖσταμένης δικαίως.

§ 58.—Ἐπεὶ, καὶ ἐτι περιόντι ὁ πατὴρ ἐκείνῳ πᾶσαν ἔδωκε τὴν ἀρχὴν, τῶν ἐν τῇ Μιτυλήνῃ κτημάτων μόνων κύριον ἀποδείξας τὸν Δωριέα. Ὁ δὲ, βραχὺ φροντίσας τοῦ τε δικαίου καὶ τῶν διαθηκῶν τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ δὴ καὶ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας· ἀσφαλέστερος γὰρ ἔμελλεν εἶναι, τηρήσας

τὰ πρὸς τοὺς παῖδας τοῦ ἀδελφοῦ δίκαια καὶ τὴν τούτῳ, μητέρα, ὁ δὲ πρῶσάμενος τὴν τε γυναικα καὶ τοὺς παῖδας ἀδίκως, ἐγκράτης γίνεται τοῦ τε κατ' οἶκον βίου παντὸς καὶ τῆς ὅλης ἀρχῆς, μηδενὸς τούτων ὅλως παραχωρήσας τοῖς τε παισὶ καὶ τῇ γυναικί.

§ 59.—Ἡ δὲ τὸ πρᾶγμα ἐν δεινῷ τιθεμένη, καὶ τὴν καταδυναστείαν μὴ φέρουσα, τὰ μὲν πρῶτα, λόγοις ἐπειρᾷτο, τοῦτον τῆς πλεονεξίας ἀπάγειν, τὰ μὲν δι' ἑαυτῆς, τὰ δὲ, καὶ διὰ συνετῶν καὶ φρονίμων ἀνδρῶν τῶν ταύτῃ, μᾶλλον 1) δὲ καὶ οἰκείων αὐτοῖς, καὶ οἷς οὐχ ἥχιστα ἐμελλεν ἀκινδύνως ἔχειν τὰ τῆς ἀρχῆς.

§ 60.—Οἱ καὶ προσελθόντες εὐνοϊκῶς συνεβούλευον αὐντῷ, μηδὲν ὅλως περὶ τὰς τοῦ πατρὸς διαθήκας καινοτομεῖν, μὴ δὲ καταδυναστεύειν ἐθέλειν τὴν τε γυναικα κατὰ τοὺς παῖδας τοῦ ἀδελφοῦ, τὴν τε θείαν Νέμεσιν δεδιότα, ἣ (σελ. 146) πανταχοῦ περιερχομένη τὰ τῶν ἀνθρώπων δικάζει καὶ τοὺς ἀδικουμένους καὶ ἀδικοῦντας ὀρᾷ, τὴν τε τῶν κρατούντων 2) πρὸς τὰ τοιαῦτα ῥοπήν, καὶ τὸ σφόδρα γε ἀπαραίτητόν τε καὶ ἀδιάλλακτον.

§ 61.—Οὐδὲ γὰρ ἀνεκτὸν ἔλεγον ἔσεσθαι τοῖς ἀδικουμένοις σιγῇ καθῆσθαι. Ἀλλὰ ζητήσουσιν ἐξ ἅπαντος τρόπου τὸ ἴδιον ἑαυτῶν δίκαιον, καὶ καταβοήσονται σου πρὸς τὸν Βασιλέα, ῥητὰ καὶ ἄρρητα ἐξειπόντες καὶ ὅρα πῇ τελευτήσῃ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἴ τι κήδη σαυτοῦ τε καὶ ἡμῶν, καὶ τῆς ὅλης ἀρχῆς, πείσθῃ τε τὰ βέλτιστα συμβουλεύουσιν ἡμῖν καὶ κοινώνει τῶν τε πραγμάτων καὶ τῆς ἀρχῆς, τοῖς τε παισὶ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῇ γυναικί, παραχωρῶν τῷ

1) Τὸ « μᾶλλον » ἐπανορθοῦντός ἐστιν, πρότερον « προσέτι » ἐγεγράφει.

—2) Ἀντὶ τοῦ « τῶν κρατούντων » πρότερον « τοὺς κρατοῦντας. »

δικαίω, καὶ οὕτω χρηστά τε καὶ ἄριστα, καὶ βουλευέση καὶ δράσεις σαύτῳ, καὶ ἡμῖν πᾶσιν ἐπωφελῇ, εἰρηνικὴν τε ἔξεις τοῦ λοιποῦ καὶ ἀκίνδυνον τὴν λαχοῦσαν ἀρχήν.

§ 62.—Ταῦτά τε καὶ τοιαῦτα πολλὰ πολλάκις πρὸς αὐτὸν λέγοντες, οὐκ ἔπειθον ὅμως· Ἡ δὲ γυνή, τοῦτον τοῦ πείθειν δ' ἀπογνοῦσα καθάπαξ, καταφεύγει πρὸς τὸν κρατοῦντα, καὶ πέμπει δὴ, πρέσβυν τε καὶ ἰκέτην, τὸν πρὸς μητρὸς θεῖον αὐτῇ.

§ 63.—Ὁ δὲ ἀφικόμενος, λύπην τε ἔχων καὶ δικαίαν ὀργήν, καὶ ἅμα βουλόμενος ἀμύνασθαι τὸν ἀδικοῦντα, εἰ δέοι καὶ κοινῶς συνεκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς, ὃ δέπου καὶ γέγονε, πολλὰ κατεφόρει πρὸς τὸν Βασιλέα τοῦ Δωριέως, ὡς δύσνους τε εἶη, λέγων αὐτῷ, καὶ νεωτέρων (σελ. 147) ἐπιθυμεῖ, καὶ κοινολογεῖται τοῖς Ἰταλοῖς, καὶ ὅπλα συλλέγει, καὶ φρουροὺς μισθοῦται, καὶ φυλακὰς ἐγκαθιστάνειν βούλεται Αἴνῳ τε καὶ ταῖς νήσοις, καὶ ὅλως ἐς ἀποστασίαν ὀρᾷ καὶ εἰ μὴ θάττον, ἔλεγε, προληφθεῖη, κἂν ἐς ἔργον ἄξει τὸ σπουδαζόμενον.

§ 64.—Ταῦτά τε καὶ πολλὰ τοιαῦτα εἰπὼν ἐς ὀργήν τε καὶ θυμὸν τὸν Βασιλέα κινεῖ. Ὁ δὲ οὐκέτι καθεκτὸς ἦν, οὐδὲ γε τοῦ λοιποῦ μέλλειν ᾤετο δεῖν, οὐδὲ γὰρ παροπτεᾷ οἱ τὰ τῆς Αἴνου εἶναι ἐδόκει, οὐδὲ γε ὅλως ἀμελητέα πόλεως λόγου ἀξίας πολλῶν ἕνεκα, καὶ προσόδων μεγάλων καὶ θέσεως ἐπικαίρου καὶ ἀρετῆς γῆς καὶ πολλῶν ἄλλων.

§ 65.—Αἶνος γὰρ ἦν μὲν τὸ παλαιόν, πόλις μεγίστη τῶν Αἰολίδων, ἐπὶ τε δόξῃ καὶ πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ μέγα φρονοῦτα, συμπάσης τε τῆς κατ' αὐτὴν παραλίας κρατοῦσα, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν νήσων ἐνίων. Κεῖται γὰρ ἐν καλλίστῳ τῆς παραλίας Θράκης τε καὶ Μακεδονίας, ἐκ μεσημβρίας μὲν ἔχουσα τὸν τε Αἰγαῖον καὶ τὰς νήσους παρακει-

μένας, Ἰμβρον καὶ Λῆμνον καὶ τὰς λοιπὰς, καὶ τὴν ἀπὸ τούτων ἐμπορίαν δαψιλῶς καρπουμένη.

Περὶ τοῦ Εὐρου ποταμοῦ.

§ 66.—Ἀπὸ δὲ ἄρκτου Εὐρον ποταμόν, ὃς ἐκ τε τῆς ἄνω Μυσίας, καὶ τοῦ Αἴμονος ὄρους τὰς πηγὰς ἔχων, ῥεῖ διὰ τὰς μεσογείας Θράκης τε καὶ Μακεδονίας κατὰ μεσημβρίαν, (σελ. 148) αἰεὶ πορευόμενος. Προϊὼν δὲ κατὰ μικρόν, καὶ τὴν Ἀδριανοῦ παρῥαρέων, μέγας τε γίνεται καὶ ναυσὶ περατὸς, δεχόμενος καὶ ἐτέρους ποταμοὺς ἐσβαλλόντας ἐς αὐτόν, τόν τε Κοντάεσδον, καὶ Ἀγριάνην καὶ Τέαρον.

§ 67.—Ὅς δὴ Τέαρὸς, ἐκ τε τοῦ παρακειμένου ὄρους μεταξὺ Ἡραίου τε καὶ Ἀπολλωνίας τῆς πρὸς τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ τὰς πηγὰς ἔχων, ἐκ πέτρας ῥεούσας, κάλλιστόν τε καὶ ποτιμώτατον, ἀλλὰ δὴ καὶ ὠφελιμώτατον ἐν πολλοῖς ὕδωρ ἀπάντων ἔχειν μαρτυρεῖται, παρὰ τε τῶν ταύτῃ προσχώρων, ἀλλὰ δὴ καὶ δι' ὧσων ῥεῖ. Ὁ δὲ οὖν Εὐρὸς κατιών τε καὶ πρὸς τῷ Δορίσκῳ γενόμενος καὶ παραρρέων αὐτόν, ἔξεισι, πρὸ τοῦ λιμένος Αἴνου, ἐς τὴν ταύτῃ θάλασσαν Αἰγαίου.

§ 68.—Τρέφει δὲ γένη τε παντοδαπῶν ἰχθύων πολλὰ, μειζόνων τε καὶ μειόνων, ἀλλὰ δὴ καὶ πίωνων. Παρέχει δὲ καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει δι' αὐτοῦ πλοίοις φορτηγοῖς, τὰς ἐμπορίας ποιεῖσθαι ἐς τε τὴν μεσόγειον, καὶ τινὰς τῶν ἐν αὐτῇ πόλει, πλησιοχώρους αὐτῷ.

§ 69.—Εἰσὶ δὴ καὶ πρὸ τῆς πόλεως λίμναι καὶ ἑτεραι πέριξ αὐτῆς. Αἱ δὴ καὶ χερρὸν ἔχουσιν ταύτην ποιεῖσιν· ἀλλὰ δὴ καὶ ἑτέρα τις λίμνη μεγάλη ἐμβάλουσα ἐς αὐτάς, ὅπισθεν τοῦ πρὸ τῆς πόλεως ὄρους κειμένη, πρὸς βορὰν ἄνεμον, Στεντορὶς καλουμένη τὸ παλαιόν, τρέφουσαι καὶ αὗται ἰχθύων τε γένη πολλὰ, καὶ κύκνων ἀγέλας, καὶ πτηνῶν ἄλλων ἐδωδίμων, λίμναις ἐνδiciaτωμένων (σ. 149) καὶ ποταμοῖς. Ἐξ ὧν ἀπάντων ἀφθονίαν εἶχε τὸ παλαιόν ἡ πόλις αὕτη, καὶ νῦν ἔχει, πάντων καλῶν.

§ 70.—Τὸ δὲ δὴ μαῖζον, καὶ ὃ πάσας σχεδὸν τὰς γειτονείας νικᾷ μεθ' ὑπερβολῆς, τῇ τε τῶν χρημάτων καὶ προσόδων φορᾷ, οἱ ἐν αὐτῇ γινόμενοι ἄλεις, πλείστοι καὶ κάλλιστοι τῶν ἀπανταχοῦ. Οὗς ἀνὰ πᾶσαν Θράκην τε καὶ Μακεδονίαν διαδιδούσα τε καὶ διατιθεμένη· ὅτι πλείστον συλλέγει χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ ὥς περ ἀπὸ πηγῶν.

—

Σημειούμενα περὶ τῆς πόλεως Αἴνου ὁποῖά τις ἦν ἐξ ἀρχῆς.

§ 71.—Οὕτως ἡ πόλις αὕτη ἐξ ἀρχῆς εὐδαίμων τε ἦν, καὶ πλοῦτον ἀφθονον εἶχε, καὶ εὐνάμιν πλείστην καὶ δόξαν περιεβέβλητο, καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἔχομα καλοῖς. Τῷ χρόνῳ δὲ καὶ αὕτη μετὰ τῶν ἄλλων ἐλληνίδων πόλεων, πεσοῦσά τε καὶ διαφθαρεῖσα, ἔμεινεν ἀοίκητος μέχρι πολλοῦ.

§ 72.—Χρόνῳ δὲ ὕστερον, δι' ἀρετὴν τῆς χώρας, ἐπολίσθη μέρος τι ταύτης, πρὸς τῶν βασιλέων Ῥωμαίων, τὸ πρὸς τῷ λιμένι καὶ κατωκίσθη, ὃ ἦν τὸ παλαιὸν ἀκρόπολις. Καὶ κατὰ βραχὺ προϊούσα γέγονε πόλις αὕτις τῶν

ὀνομαστῶν καὶ πλουσίων, οἰκήτορσί τε ἀρίστοις κεχρημένη καὶ εὐθυνομένη πᾶσι καλοῖς.

§ 73.—Εἶχε δὲ αὐτῆς τὴν ἀρχὴν πρὸ χρόνων μάλιστα που πενήκοντα καὶ ἑκατὸν τῶν τις ἀνὴρ Ἰταλῶν εὐγενής τε καὶ τῶν ἄγαν δυνατῶν Γατελιουῆς τοῦνομα, δόντος αὐτῷ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων τὴν τε ἀδελφὴν ἐς γυναῖκα, καὶ φερνὴν Αἰνόν τε καὶ Μιτυλήνην.

§ 74.—Ὅς δὲ καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ταύτην προήγαγε τοῦ χρόνου προϊόντος, καὶ κρείττω τοῖς ὅλοις ἀπέφηνε καὶ ἦκεν ἢ ἐξ ἐκείνου τοῦ γένους διαδοχὴ, ἐς τετάρτην δὲ ταύτην γενεάν, μέχρι Παλαμήδους τε καὶ τοῦ υἱοῦ Δωριέως παρ' ὧν νῦν ἀφείλετο τὴν πόλιν ταύτην τελείως ὁ Βασιλεύς.

§ 75.—Καὶ γάρ, οὗτοί τε, καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν, ἀπέφερον, πάντες τοῖς τε προγόνοις τοῦ Βασιλέως, καὶ δὴ καὶ αὐτῷ ἐξ ὅτου δὴ τὸ πρῶτον ἐκείνοι διαβάντες ἐς τὴν Εὐρώπην, Θράκην ἅπασαν καὶ Μακεδονίαν κατέσχον, δασμὸν ἐτήσιον τάς τε δύο μοίρας τῶν γινομένων ἀλῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐπετειῶν φόρων, αὐτοὶ καρπούμενοι τὰ λοιπὰ, ἐνδόσει τῶν βασιλέων, καὶ τῆς πόλεως ἄρχοντες. Καὶ γὰρ ἦν ἐπ' αὐτοῖς, ὅταν ἐθέλωσι, ταύτην λαβεῖν, ὥσπερ δῆτα καὶ ἔλαβον νῦν. Καὶ ταῦτα μὲν ταύτη.

**Εκπλους Ἰωνούζη ἀπὸ Καλλιουπόλεως κατὰ τῆς Αἴρου.*

§ 76.—Ἰωνούζης δὲ, κελεύσαντος Βασιλέως, ὅτι τάχιστα πληρώσας δέκα τριήρεις καὶ ἀνχλθεὶς ἀπὸ Καλλιουπόλεως τῇ προτεραιᾷ κατήχθη ἐς Ἐλεοῦντα καὶ περι-

πλεύσας χερρόνησον περαιούται νυκτὸς τὸν Μέλανα κόλπον καὶ καταίρει ἐς ἄκραν, Παχεῖαν ἀκτὴν καλουμένην, μικρὸν ἀπωτέρω τῆς Αἴνου. Οὐ δὲ λέγεται (σελ. 151) Ξέρξην, ὅτε κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐστράτευσε, τὰς νέας ἀνελκύσαντα τὰς αὐτοῦ, διαβρόχους οὐσας θεραπεῦσαι, τὴν τε στρατιὰν ἑαυτοῦ πᾶσαν ἐν Δωρίσκῳ ἀνχμετρῆσαι. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἅμα ἡμέρᾳ, Ἰωνούζης ἐπιπλεῖ τῷ λιμένι τῆς Αἴνου.

—

Εκστρατεία τοῦ Βασιλέως κατὰ τῆς Αἴνου κατὰ γῆς Ὅρα ξένον.

§ 77.—Βασιλεὺς δὲ Μεχεμέτης ἀναλαβὼν τὴν τε βασιλικὴν ἵλιν πᾶσαν, καὶ δύο τάξεις ἱππέων ἐχώρει διὰ τῆς μεσογείας, σφοδροτάτου χειμῶνος. Ἦν γὰρ ἐν ἀκμῇ τῆς ὥρας τὰ γινόμενα. Τοσοῦτον δὲ 1) ἐπίεσεν αὐτοὺς καθ' ὁδὸν ὅ τε νιφετὸς καὶ ὁ κρημνὸς καὶ αἱ τοῦ βορέου δριμεῖαι πνοαί, ὥστε πολλοὺς μὲν τοῦ πεζοῦ τῇ χιόνι καταχωσθέντας ἀποθανεῖν εὐθὺς ἐν προαστείοις τῆς πόλεως· ἀλλὰ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ὁδὸν, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ τὰ τοῦ σώματος ἄκρα λελωθέντους τῷ ψύχει, ἀποβαλεῖν τὰς τε ρίνας, καὶ ὦτα, καὶ τ' ἄλλα τῶν καιρίων τοῦ σώματος μορίων, ἡκρωτηριασμένους.

§ 78.—Ὅμως γε μὴν μετὰ τοσοῦτου χειμῶνος καὶ ψυχους καὶ νιφετοῦ, ὀρμηθεὶς ἀπὸ τῆς πόλεως, τεταρταῖος ἀφικνεῖται ἐς Κύψελλα, κώμην μεγάλην νῦν, πόλιν οὖσαν

1) Πρὸτερον « γὰρ » ἐγεγράφει.

τὸ παλαιὸν τῶν ὀνομασῶν, ἀπέχουσιν (τοῦ) τῆς Αἴνου πελάγους σταδίου ἐκατόν που μάλιστα.

§ 79.— Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει Αἴνῳ, ἰδόντες τε κατὰ θάλατταν ἐφορμοῦντα τῷ λιμένι τὸν στόλον, τὴν τε τοῦ Βασιλέως ἀθρόον ἐφοδὸν ἐν Κυψέλλοις μαθόντες, ἐξεπλήγησαν τε τῷ γινομένῳ, καὶ τὴν αἰτίαν μηδαμοῦ συνιδεῖν ἔχοντες, εἰς ἀπόγνωσιν, (σελ. 152) ὅτι πλείστην καὶ ἀπορίαν δεινὴν καὶ φόβον ἐνέπεσον, μὴ ἔχοντες ὅτι καὶ δρᾶσαιεν. Ἐνόμισαν γὰρ ἀναρπάστους ἂν αὐτοὺς εὐθὺς γενήσεσθαι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, αὐτοῖς κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν προσβάλλοντος τοῦ Βασιλέως.

§ 80.— Δωριεὺς γὰρ, ὁ τούτων ἡγεμὼν, οὐκ ἦν ἐκεῖσε τότε παρών· ἀλλ' ἔτυχε πρὸ μικροῦ ἐς Σαμοθράκην νῆσον ¹⁾ ἀπώρας, παραχειμάσων ἐκεῖ. Πλήν γε δὴ, ἐκ τῶν ἐνόντων, ἄνδρας ἀπολεξάμενοι τοὺς πρώτους τῶν παρ' αὐτοῖς, πέμπουσιν ὡς Βασιλέα, ἐνδιδόντες ἑαυτοὺς τε καὶ τὴν πόλιν αὐτῷ, ἐπὶ τῷ μηδέν τι κακὸν παθεῖν.

Προσχώρησις πόλεως Αἴνου τῷ Βασιλεῖ.

§ 81.— Βασιλεὺς δὲ ἥκοντας δέχεται τούτους ἡμέριος, καὶ λαλήσας εἰρηνικὰ μετ' αὐτῶν, καὶ τινα ὦν ἤτουν δούς, ἀποπέμπει ὀπίσω. Συνεκπέμπει δὲ αὐτοῖς καὶ Μαχουμούτσα, τὸν πασίαν, τὴν πόλιν παραληψόμενον. Τῇ δ' ὕστεραία καὶ αὐτὸς ἐς αὐτὴν ἀφικνεῖται, καὶ εἰσελθὼν ἐς τὰ

¹⁾ Τὸ « ἔτυχε πρὸ μικροῦ ἐς Σαμοθράκην νῆσον » ἐν χεῖλει τοῦ ἀπογράφου.

βασίλεια Δωριέως ἀφαιρεῖται πάντα τὸν πλοῦτον, ὃν εὗρεν ἐν αὐτοῖς, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν ἄλλων. Ὡς δὲ καὶ τὰς οἰκίας διαρπάζει τῶν δυνατῶν, τῶν μετὰ Δωριέως ἀπόντων.

§ 82.—Ἐπιμείνας δὲ ἡμέρας τρεῖς ἐν τῇ πόλει, καὶ διαθέμενος τὰ κατ' αὐτήν, ὡς ἐδόκει οἱ, ἀπολεξάμενός τε παῖδας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν τοὺς ἀρίστους, καὶ ἄρχοντα ἐπιστήσας αὐτῇ ἄνδρα συνετόν τε καὶ τοὺς τρόπους χρηστὸν, Μωράτην οὕτω καλούμενον, ἐπάνεισιν ἐς τὴν Ἀδριανοῦ.

—

Σημειούμενα ὅπως Ἰωνούζης παρέδωκε Κριτοβούλῳ τὴν Ἱμβρου ἀρχήν, ἐκβαλὼν τοὺς ἀρμοστάς Δωριέως.

§ 83.—Ἰωνούζης δὲ πεντηκόντορον ἀποστείλας ἐς Σαμοθράκην, ἀναληψομένην τὸν Δωριέα, αὐτὸς ἀπέπλευσεν ἐπὶ Ἱμβρου, καταστησόμενός τε τάκει, καὶ τοὺς Δωριέως ἀρμοστάς ἐκδαλὼν. Χειμῶνι δὲ χρησάμενος, οὐκ ἠδυνήθη κατάραι ἐς τὸν λιμένα· ἀλλὰ προσέσχε τῷ Κεφάλῳ, ἄκρα τῆς Ἱμβρου πρὸς μεσημβρίαν, ἀκλύστῳ γε οὔσῃ, καὶ εὐδαινῇ. Καὶ πέμψας ἄγγελον κατακαλεῖται Κριτόβουλον. Καὶ παραδίδωσιν αὐτῷ τήν τε νῆσον πᾶσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ φρούρια, ἄρχειν τε καὶ φυλάττειν.

§ 84.—Αὐτὸς δὲ ἀναλαβὼν τοὺς Δωριέως ἀρμοστάς, ἀπέπλευσεν ἐπὶ οἴκου ἐς Κ α λ λ ι ο ὑ π ο λ ι ν.

§ 85.—Δωριεύς δὲ ἐκ Σαμοθράκης ἐς μὲν τὴν πεντηκόντορον οὐκ εἰσῆλθεν, οὐδὲ ἀφίκτο πρὸς Ἰωνούζην, δείσας αὐτόν, ὡς οἶμαι. Ἐμβάς δὲ ἐς πάραλιν τὴν αὐτοῦ ἀπέ-

πλευσεν ἐπὶ Αἴνου· κάκειθεν ἀφίκετο ἐς τὴν Ἀδριανοῦ. Καὶ ἐς ὅσιν ἐλθὼν τῷ Βασιλεῖ, δέχεταιί τε παρ' αὐτοῦ ἡμέρας. Καὶ φιλανθρωπίας καὶ προνοίας τυχὼν, λαμβάνει πέλιν τὰς νήσους ἐς ἰδίαν ἀρχὴν, Ἰμβρον, καὶ Λήμνον, καὶ Σαμοθράκη ν.

§ 86.—Ἰωνούζης δὲ, ὀργὴν ἔχων τῷ Δωριεῖ, ὅτι γε οὐκ ἀφίκετο παρ' αὐτόν, ὡς ἂν δι' αὐτοῦ προσαχθείη τῷ Βασιλεῖ, ἀλλ' ὑπεροψίαν ἑαυτοῦ νομίσας τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀμύνασθαι βουλόμενος τοῦτον, πέμπει κρύφα τῷ (σελ. 154) Βασιλεῖ, ἔτι ὄντος Δωριέως ἐς τὴν Ἀδριανοῦ, μὴ δεῖν, λέγων, ἐκδοῦναι τὰς νήσους τῷ Δωριεῖ, τῶν τε νησιωτῶν οὐ παραδεχομένων αὐτόν, καὶ δύσνω ὄντι ἀνδρὶ, ἵνα μὴ κατὰ πολλὴν ἀδειαν τὴν ἐν ταῖς νήσαις νεωχμώσῃ· ἀλλ' ἐς τὴν μεσόγειον δοῦναι χώραν αὐτῷ ἐς διατροφὴν.

Σημειούμενα περὶ τοῦ Δωριέως.

§ 87.—Βασιλεὺς δὲ πείθεται τούτοις, καὶ τὰς μὲν νήσους παρκατέχει· δίδωσι δὲ αὐτῷ τὰ περὶ Ζήχνα χωρία καρποῦσθαι. Δωριεὺς δὲ ἀπελθὼν ἐκεῖσε, καὶ βραχὺν χρόνον αὐτοῦ διαγαγὼν, μικρὸν ὕστερον φυγὰς ὥχετο ἐς Μιτυλήνην, κάκειθεν ἐς Νάξον διαβάς, καὶ γήμας ἐν Τήνῳ τῇ νήσῳ ἐνὸς τῶν δυνατῶν Συγατέρα, ἔμεινε παρ' αὐτῇ.

Παρασκευὴ Βασιλέως κατὰ Πελωγράδου καὶ ἰσχυροτάτας.

§ 88.—Βασιλεὺς δὲ διάγων ἐν Ἀδριανουπόλει, τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος στρατιὰν μεγάλην ἠθροΐζε καὶ μηχανὰς κατεσκευάζε, πρὸς ταῖς οὐσαις, πλείους τε καὶ ἰσχυροτάτας, καὶ ὅπλα συνέλεγε, καὶ πᾶσαν ἄλλην πολεμικὴν χρεῖαν ἐξήρτυεν. Οὐ μέντοι γε κατάδηλον ἐποίει τὴν αὐτοῦ γνώμην, οὐδὲ ἤδει τις, ὅποι τὴν ὁρμὴν ποιήσονται ἂν 1). Παρσκευασάμενος δὲ καλῶς καὶ ὥς ἦν αὐτῷ κατὰ νοῦν, ἅμα ἦρι, ὁρμηθεὶς ἐκ τῆς Ἀδριανοῦ, ἐπορεύετο διὰ τῆς μεσογείας, Θράκης τε καὶ Μακεδονίας, ἐπὶ τὴν ἄνω Μυσίαν, καὶ τὴν τοῦ Αἰμόνος πάροδον, ἣν δὲ Σοφίαν καλοῦσιν οἱ νῦν.

—
Ὅρα τὸ ἔχυρον τοῦ Πελωγράδου.

§ 89.—Καὶ διαβάς αὐτὴν ἐσβάλλει ἐς τὴν Τριβαλλῶν. Καὶ καταδραμὼν αὐτῆς τὰ πολλὰ καὶ καταστρεψάμενος, ἀφικνεῖται ἐς τε τῶν Παιόνων ἄστυ, τὸ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰστρου κείμενον, Πελωγράδῳ οὕτω καλούμενον, ἐρυμνότατον πάντη καὶ ἀσφαλέστατον, μᾶλλον δὲ καὶ ὅλως ἀπόμαχον, τῇ τε ἄλλῃ οἰκοδομῇ, καὶ δὴ καὶ τοῖς δυσὶ ποταμοῖς ἐκατέρωθεν διειλημένον, τὰς δύο πλευράς· ἔνθεν μὲν τῷ Ἰσρῷ παραρρέοντι ἀπὸ ἄρκτου, ἀπὸ δὲ μεσημβρίας τῷ τε Σάω,

1) Πρότερον « ποιοῖτ' ἂν. »

ἐσβάλλοντι ἐς αὐτὸν, καὶ ὄχθαις μεγάλαις καὶ ἀποκρήμνοις, καὶ ῥεύματι σφοδροτάτῳ, καὶ δίναις βαθείαις καὶ παλιρροίαις κατοχυρωμένον.

§ 90.—Τὴν δέ γε πρὸς τῇ χέρσῳ πλευρὰν, καὶ ἡ μᾶλλον ἐπίμαχον ἦν, καὶ μηχαναῖς ἄλωτὸν, τείχει τε διπλῶ καὶ ὑπερυψήλῳ, καὶ τάφρῳ βαθείᾳ καὶ τεναγώδει, καὶ ὑδάτων πλήρει κατησφαλισμένην ἔχον. Εἶχε δὲ καὶ φρουρὰν ἐντὸς ἱκανὴν Παιόνων μαχίμων καὶ καταφράκτων ὄλων. Οὕτως ἀπόμαχον ἦν.

Πολιορκία τοῦ Πελωγράφου.

§ 91.—Ἐνταῦθα τοίνυν στρατόπεδον θήμενος ὁ Βασιλεὺς, καὶ περισταυρώσας τὸ ἄστυ καὶ μηχανὰς ἐπιστήσας ἐπολιόρκει.

Φυγὴ Λαζάρου ἐς Δακίαν.

§ 92.—Λάζαρος δὲ, ὁ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμὼν, ὡς ἔγνω ἐξ ἀρχῆς¹⁾ τὴν ἔφοδον τοῦ Βασιλέως ἐς τὴν αὐτοῦ, εὐθὺς (σελ. 156) διαβάς τὸν Ἰστρον, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, καὶ τοῖς ὑπάρχουσι παῶσιν, ὥχεται ἐς Δακίαν, καὶ διέτριβε, τοῦ πολέμου τὸ πέρας ἀποσκοπῶν.

1) Ἡ αὐτόγραφος « τὴν ἀρχὴν. »

"Ορα (οὕτως ἐν χεῖλει ἄνευ ἄλλου ῥήματος.)

§ 93.—Βασιλεὺς δὲ τὸ ἄστυ πολιορκῶν, τὸ μὲν τεῖχος κατέσειε ταῖς μηχαναῖς, τὸ δὲ καὶ κατερρίπτει τελείως. Αὐτὸς δὲ διανειμάμενος κατὰ μέρη τὴν στρατιὰν, τὴν τάφρον ἐσχώννυεν ὅπως ῥαδία εἴη τοῖς ὀπλίταις ἢ ἐς τὸ τεῖχος διάβασις. Καὶ τὸ ἔργον ταχέως ἡνύετο τῇ πολυχειρίᾳ.

—

Σημειούμενα (οὕτως ἐν χεῖλει μονόγραμμα C ἐρυθρόν).

§ 94.—Οἱ δὲ ἐντὸς τοῦ ἄστεος, ἀπεμάχοντο μὲν ἰσχυρῶς, σταυρώματά τε καὶ προβλήματα παντοίας ὕλης ἐπάγοντες, λίθων τέ φημι, καὶ ξύλων, καὶ τῶν ἄλλων τῷ κατερρίμένῳ τοῦ τεύχους, τάφρον τε ἀπὸ τῶν ἐνδον ὀρύττοντες βαθεῖαν, καὶ χῶμα αἶροντες ὑψοῦ, καὶ τᾶλλα πάντα μηχανώμενοι ἐς ἀποτροπὴν. Οὐ μὲν εἶχόν τι καὶ ἀνύειν, τῶν ἐκ τῶν μηχανῶν ἀφιεμένων λίθων, ἅπαντα σκεδανύντων τε καὶ διαλικομύντων τὰ συντιθέμενα καὶ καθαιρύντων τὸ τεῖχος.

§ 95.—Ἰωάννης δὲ, ὁ Παίωνων τε καὶ Δακῶν ἡγεμὼν, πέραν τοῦ Ἰστρου καθήμενος ἅπαντικρὺ τοῦ ἄστεος, σὺν τετραχιςχιλίοις ὀπλίταις ἀπεσκόπει τὰ δρώμενα. Ὡς οὖν ἔγνω τό τε τεῖχος κατερρίμμενον, τὴν τε τάφρον ἤδη χωσθεῖσαν ἄπασαν, τὸν τε πόλεμον, ὅσον οὐ προσδοκώμενον, καὶ τὴν προσβολὴν τοῦ Βασιλέως παντὶ τῷ στρατῷ, δείσας

περὶ (σελ. 157) τοῦ ἄστεος, ὥπως μὴ ἐξ ἐπιδρομῆς βία ληφθεῖη τοῖς ὅπλοις, λαθὼν διαβαίνει σὺν τοῖς ὀπλίταις τὸν ποταμόν. Καὶ εἰσελθὼν ἐς τὸ ἄστυ, ἐκάθητο, μηδενὸς εἰδότος τῶν ἔξω τὴν τούτου διάβασιν.

§ 96.—Βασιλεὺς δὲ, ἐπειδὴ πάντα οἱ ἦν εὐτρεπῆ, τό τε γὰρ τεῖχος ἐς ἔδαφος κατέρριπτο, ἢ τε τάφος ἐχώσθη, τά τε ἄλλα πάντα εἰς τειχομαχίαν καλῶς ἐξήρτυτο· δεῖν ἔγωγε μὴκέτι τοῦ λοιποῦ διαμέλλειν, μὴδ' ἐν ἀναβολαῖς εἶναι, ἀλλὰ κατὰ τάχος προσβάλλειν τῷ ἄστει πάσῃ καὶ χειρὶ καὶ δυνάμει.

§ 97.—Ἐκτάξας οὖν καλῶς πᾶσαν τὴν στρατιάν, καὶ παρκινίσας πολλὰ πρότερον, καὶ δημηγορήσας, καὶ παραθάρρυνας ἐς τὸ πολεμεῖν αὐτοὺς, καὶ παραγγείλας ἃ δεῖ ποιεῖν, καὶ παρακελευσάμενος ἀνδράσιν ἀγαθοῖς νῦν ἤδη φανῆναι, ἡγεῖτο πρῶτος αὐτὸς τὴν ἐπὶ τὸ τεῖχος.

Προβολὴ τοῦ Βασιλέως κατὰ τοῦ ἄστεος καὶ πόλεμος ἰσχυρός

§ 98.—Οἱ δὲ στρατιῶται ἀλλαλάξαντες μέγα καὶ φοβερὸν, δρόμῳ καὶ βοῇ ἐχώρουν ἐπὶ τὸ κατερριμένον τοῦ τείχους, προλαβόντες τὸν Βασιλέα. Καὶ προσβάλλοντες τούτῳ εὐρώσως ἡγωνίζοντο παρελθεῖν εἰςω βιαζόμενοι.

§ 99.—Οἱ δὲ Παῖονες ἐδέχοντο αὐτοὺς ἐβρώμενως, ἀνθιστάμενοι τοῖς ἐπιούσι καὶ μαχόμενοι γενναίως, Καὶ ὠθισμὸς ἦν ἐνταῦθα πολὺς καὶ φόνος ἀνδρῶν, τῆς μάχης συστάδην γινομένης καὶ πρὸ τοῦ Βασιλέως, τῶν μὲν, παρελθεῖν εἰςω τοῦ τείχους βιαζομένων καὶ κατασχεῖν αὐτὸ, τῶν δὲ

Παιόνων (σελ. 158) ἀπώσασθαί τε τούτους καὶ τὸ ἄστυ φυλάξαι.

§ 100.—Καὶ τέλος ὑπερέσχον οἱ τοῦ Βασιλέως, καὶ βιασάμενοι τοὺς Παίονας, ἐπιβαίνουσι τοῦ τείχους εὐρώσως, καὶ μαχόμενοι ἰσχυρῶς τρέπονται καὶ ὠθοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὸ τοῦ ἄστεος εἰσχυθέντες. Καὶ διώκοντες οὐκ ἐν τάξει καὶ σὺν οὐδενὶ κόσμῳ ἔκτεινον ἀφειδῶς.

—

Ὅρα (καὶ οὐκ ἄλλο τι).—Ἐπεισδρομὴ τοῦ Ἰωάννου κατὰ τῶν τοῦ Βασιλέως.

§ 101.—Κάνταῦθα δὴ ἐπιφαίνεται αὐτῆς αἴφνης, ἐπεκδραμὼν ὁ Ἰωάννης σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν, καὶ μέγα βοήσας, ἐτάραξέ τε τούτους εὐθύς, καὶ σφόδρα καταπλήξας, εἵρξας τοῦ πρόσω, καὶ γίνεται δὴ μάχη καρτερὰ ἐνταῦθα, μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς καὶ φόνος πολὺς, τῶν τε ὀπλιτῶν ἅμα καὶ τῶν Παιόνων, ἀμφοτέρων ἀγωνιζομένων καλῶς καὶ ἀντιφιλοτιμουμένων ἀλλήλοις καὶ ἀνδρῶν ἀγαθῶν γινομένων, τῶν μὲν νομιζόντων σχεδὸν ἔχειν ἤδη τὸ ἄστυ, καὶ δεινὸν ἡγουμένων τὴν τούτου ἀπόλειψιν, τῶν δὲ Παιόνων, αἰσχυνομένων τε τὴν ἥτταν, καὶ τοιοῦτον ἄστυ ἐκ τῶν χειρῶν ἀπολέσαι.

§ 102.—Ὅμως γε μὴν ἐν τούτῳ σφόδρα ἐκακοπάθουν οἱ τοῦ Βασιλέως, ἅτε κατὰ πρόσωπόν τε παϊόμενοι, καὶ ἄνωθεν ἀπὸ τε τῶν ἐπάλξεων καὶ τῶν τοῦ τείχους¹⁾ οἰκημάτων ἐξ ὑπερδεξίων βαλλόμενοι, καὶ πανταχόθεν ἐπικει-

1) Τὸ « τοῦ τείχους » ἐν χεῖλει τοῦ αὐτογράφου.

μένων (σελ. 159) αὐτοῖς τῶν Παιόνων. Καὶ μὴ δυνάμενοι ἀνπέχειν ἔτι, ἐγκλίνουσι, καὶ οἱ Παῖονες ἀναθαρσήσαντες, εὐθὺς εἰσπεσόντες μάλα εὐρώστως ἐδίωκόν τε τούτους κατὰ πόδας καὶ ἤρουν.

Ἦτις τῶν τοῦ Βασιλέως, τροπή καὶ δίωξις τῶν Παιόνων μέχρι τοῦ στρατοπέδου.

§ 103.—Καὶ ἀπεωσάμενοι τοῦ τείχους εἶποντο μέχρι τοῦ στρατοπέδου κτείνοντες· γινόμενοι δὲ κατὰ τὰς μηχανάς, ἐνίας μὲν αὐτῶν ῥίπτουσι κατὰ τοῦ ποταμοῦ, ἔστιν δὲ καὶ εἰσω τοῦ χάρακος. Οἱ πλείους δὲ αὐτῶν καὶ πρὸς διαρπαγὴν ἐτράποντο στρατοπέδου.

Ὅρμη τοῦ Βασιλέως κατὰ ὕστερα τῶν Παιόνων, καὶ μάχη ἰσχυρὰ καὶ τροπή καὶ δίωξις αὐτῶν καὶ κατάκλεισις ἐντὸς τοῦ ἄστεος πάλιν.

§ 104.—Κἄν εἰργάσαντό τι μέγα δεινὸν, καὶ τὸ πολὺ τοῦ στρατοπέδου διήρπασαν, εἰ μὴ Βασιλεὺς εὐθὺς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν εἰσπηδήσας κατὰ μέσον αὐτῶν, ἐπέσχε τε τῆς ὁρμῆς. Καὶ μαχόμενος ἰσχυρῶς τρέπεται τούτους λαμπρῶς καὶ καταδιώκει μέχρι τοῦ τείχους, φονεύων καὶ κτείνων ἀνοικτί, καὶ βιασάμενος μάλα ἐβρώμένως, εἰσω τούτους ὥθεϊ καὶ κατακλείει πάλιν ἐντὸς τοῦ ἄστεος.

§ 105.—Καὶ μετὰ τοῦτο δὴ καὶ αὐτὸς ἀναχωρεῖ τῆς

διώξεως καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἐπάνεισιν. Ἐλήσθη δὲ οὐ πολλὰ τῶν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, τοῦ Βασιλέως, ὅπερ ἔφην, αἴφνης ἐπείσπεσόντος αὐτοῖς, καὶ εἰς φυγὴν τρέψαντος καὶ διώξαντος.

§ 106.—Ἀπέθανον δὲ τῶν μὲν ἄλλων στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγοι καὶ δὴ καὶ τῶν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ἐνιοὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες. Πίπτει δὲ καὶ ὁ τῆς Εὐρώπης ἑπαρχος Καρατζίας, λίθῳ βληθεὶς τῶν ἀπὸ μηχανῆς, ἄνῃρ ἀγαθὸς καὶ τῶν μέγα δυναμένων παρὰ Βασιλεῖ καὶ δὴ καὶ τῶν ἐνομαστῶν ἐπ' ἀνδρίᾳ καὶ στρατηγίᾳ καὶ ἀρετῇ. Λέγεται δὲ καὶ τὸν Βασιλέα μαχόμενον βληθῆναι δόρατι τὸν μηρὸν, μὴ μέντοι μέγα εἶναι τὸ τραῦμα ἀλλ' ἐπωπέλαιον 1).

§ 107.—Βασιλεὺς ἀπογνύς ὅλως τὴν αἴρεσιν τοῦ φρουρίου, ἥδη γὰρ ἐν μεγίστῃ φυλακῇ ἦν, πολλῶν εἰσεληλυθόντων ἐν αὐτῷ, ἀνέστησέ τε τὴν στρατιὰν ἐκεῖθεν, καὶ καταδραμῶν (σελ. 160) μέρος τι τῆς Τριβαλλίδος ληΐζεται καὶ φρούρια χειροῦται καὶ κώμας διαρπάζει, καὶ λείαν ἐλάσας ὅτι πολλὴν αὐτὸς, καὶ τῇ στρατιᾷ διαδούς, σατράπην τε αὐθις ἐγκαταστήσας αὐτῇ τὸν Ἀλῆν, ἐπάνεισιν ἐς τὴν Ἀδριανού τελευτῶντος ἥδη τοῦ Θέρους.

§ 108.—Διελθὼν δὲ τὸ φθινόπωρον ὅλον αὐτοῦ, χεϊμῶνος ἀρχομένου, ἀφικνεῖται ἐς τὸ Βυζάντιον. Καὶ τέταρτον καὶ ἐξηκστὸν ἔτος πρὸς τοῖς ἐννεακοσίοις τε καὶ ἑξακισχιλίοις τοῖς ὅλοις ἠνύετο, ἔκτον δὲ τῆς ἀρχῆς τῷ Βασιλεῖ.

1) Ὅλος ὁ παράγραφος 106 ἐν χεῖλει τοῦ αὐτογράφου.

Ἐνέδρα τοῦ Λαζάρου παρὰ τοῦ Μιχαήλου καὶ εἰρκτή Λαζάρου.

§ 109.—Λάζαρος δὲ, ὁ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμὼν, ἐπειδὴ ἔγνω τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βασιλέως, πάλιν διαβάς τὸν Ἰστρον, ἦκεν ἐς τὴν αὐτοῦ καὶ ἐν Σαμανδρίᾳ διῆγε. Μιχαήλος δὲ, ὁ τοῦ Ἰωάννου τῆς γυναικὸς ἀδελφός, ὕπαρχος τοῦ Πελωγράδου ἀπολειφθεὶς πρὸς αὐτοῦ, ἐνεκότει τῷ Λαζάρῳ δεινῶς καὶ πάντα τρόπον λοχῶν τε ἦν αὐτὸν, καὶ βουλόμενος συλλαβεῖν μῆτε εἰδότος αὐτοῦ, μῆτε αἰτησαμένης αἰτίας οὐδεμιᾶς. Λοχήσας οὖν αὐτὸν μετὰ μικρὸν ἐν τινὶ τῶν αὐτοῦ φρουρίων, συλλαμβάνει δόλῳ, καὶ ἐς εἰρκτὴν ἐμβάλλων ἐν Πελωγράδῳ, ἐν φυλακῇ εἶχε πολλῇ.

—

Ἀπόλυσις τοῦ Λαζάρου τρισμυρίων χρυσίνων.

§ 110.—Λάζαρος δὲ, μὴ ἔχων ἄλλως ἐκεῖθεν ἀποφυγεῖν, ἀποδόσας αὐτὸν χρυσοῦ, ἤτει τὸν Μιχαήλον. Ὁ δὲ, τὸ μὲν πρῶτον ἀνένευε (σελ. 161) χώραν τε αἰτῶν καὶ φρουρία ἐς ἀπόδοσιν, ἣ καὶ βαρύνειν βουλόμενος τὴν ὥνῃ· ὥς δὲ καιροῦ παρωχηκότος ἱκανοῦ, μόλις δὴ καὶ πολλὰ παρακληθεὶς ἐνέδωκεν· ἀπολύει τοῦτον λαβὼν τρισμυρίους χρυσίνους.

§ 111.—Λάζαρος δὲ, ἀποσωθεὶς ἐς τὴν ἰδίαν ἀρχὴν, πρὶν ἢ γοῦν καὶ μικρὸν ἀναπνεῦσαι, τῇ τε λύπῃ κατεργασθεὶς ὅλος, καὶ νόσῳ βαρεῖα συσχεθεὶς, τελευτᾷ τὸν

βίον, διαδόχους τῆς ἰδίας ἀρχῆς τήν τε γυναῖκα καὶ Λάζαρον καταλιπὼν, τὸν υἱόν.

§ 112.—Ὁ δὲ, κακὸς φανείς περὶ τοὺς γεννήσαντας, τὸν τε πατέρα ζῶντα ἐν πολλοῖς τε ἄλλοις σφόδρα ἐλύπησε, καὶ δὴ καὶ κατεχόμενον ὑπὸ τοῦ Μιχαήλου ἐν φρουρᾷ, οὐκ ἤθελεν ἀπολύσασθαι, καταβαλὼν τὴν ὥνῃν· ἀλλὰ μόλις πού καὶ σὺν βίᾳ τοῦτο πεποίηκε, πολλὰ παρακληθεὶς ὑπὸ τῆς μητρός. Αὐτὴν τε τὴν μητέρα, τελευτήσαντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς, τῆς τε ἀρχῆς ἀπεστέρησε πάσης, καὶ πολλὰ ἐκάκου, διόχλου ταύτῃ γινόμενος ὁσημέρου, κληρὸν τε ἀπαιτῶν πατρικὸν, καὶ βίον ἀπόθετον ὑπ' αὐτῆς κεκρυμμένον.

Απόδρασις τῆς μητρὸς Λαζάρου καὶ τῆς ἀδελφῆς Ἀμνηρησῆς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ Γρηγορίου.

§ 113.—Ἡ δὲ, μὴ φέρουσα τὴν καθημέραν ἐπήρειαν τούτου καὶ τὴν ἄλλην ἐπίθεσιν, ἀποδιδράσκει λαθοῦσα, σὺν γε τῇ θυγατρὶ Ἀμνηρησῇ, καὶ τῷ Πηρῷ υἱῷ Γρηγορίῳ, ἀπαγομένη καὶ βίον ἅμα πολύν. Λάζαρος δὲ ὁ υἱὸς, τοῦτο πυθόμενος, διώκει κατὰ σπουδὴν, καὶ καταλαμβάνει (σελ. 162) ταύτας ἐν τινι τῶν φρουρίων τῶν ἑαυτοῦ. Οὐδὲ γὰρ ἔφθασαν ἐς τὴν χώραν καταφυγεῖν τοῦ Βασιλέως ἐνθα ἐπείγοντος.

Θάνατος τῆς μητρὸς τοῦ Λαΐζαρου.

§ 114.—'Αλλ' ὁ μὲν Γρηγόριος σὺν τῇ ἀδελφῇ, λαθόντες ἢ καὶ προλαβόντες αὐτὸν, (λέγεται γὰρ καὶ ἄμφω,) ἀποδιδράσκουσι καὶ καταφεύγουσιν ἐν τινὶ τῶν φρουρίων τοῦ Βασιλέως, καὶ μετὰ τοῦτο παραγενόμενοι ὡς Βασιλέα, δέχονται τε παρ' αὐτοῦ ἀσμενῶς, καὶ τιμῆς ἀξιοῦνται καὶ προνοίας τῆς προσήκοντος 1).

§ 115.—Ἡ δέ γε μήτηρ αὐτοῦ καταληφθεῖσα δι' ἄδυναμίαν τοῦ γήρωος, μετὰ μικρὸν καὶ αὐτὴ, κατεργασθεῖσα τῇ λύπῃ καὶ μικρὸν νοσήσασα, τελευτᾷ τὸν βίον 2) καὶ θάπτεται αὐτοῦ.

§ 116.—Λάζαρος δὲ ὁ υἱὸς, τελέσας ἐπ' αὐτῇ τὰ νενομισμένα, καὶ λαβὼν πάντα, ὅσα ἐπήγετο μεθ' ἑαυτῆς, ἐπάνεισιν ἐς Σαμανδρίαν, καὶ τὴν ἀρχὴν εἶχε μόνος τὴν Τριβαλλῶν, ὅση καταλέλειπτο, μηδένα τῶν οἰκείων ἔχων ἤδη κοινωνόν. Τῶν γὰρ ἀδελφῶν πηρῶν ὄντων, ὁ μὲν, ἥπερ ἔφην, ὁ Γρηγόριος, ὑπεξέφυγε σὺν τῇ ἀδελφῇ, Στέφανος δὲ, αὐτοῦ μένων, ἡσύχαζε.

§ 117.—Λάζαρος δὲ, ἅτε νέος ὢν, καὶ τοῦ ἄρχεῖν ἀπείρατος 3), καὶ μηδένα χρηστὸν ὅλως ἄνδρα καὶ συνετὸν ἔχων ἐν τοῖς πράγμασιν, ἢ, εἰ καὶ εἶχε, μὴ παρακολουθῶν ἐπιθυμία ὅλως 4), οὐ διώκει καλῶς τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' ἐνόσει τὰ Τριβαλλῶν καὶ ἐν συγχύσει ἦν, καὶ ἀταξία

1) Τό «καὶ . . . προσήκοντος» ἐν χεῖλει ὑποκάτω τοῦ αὐτογράφου.—2) «Τὸν βίον» ἐν χεῖλει.—3) Τὸ μὲν «ἀπείρατος» ἐν χεῖλει, ἐν δὲ τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου, πρότερον «ἀπείρος» ἐγγράφει.—4) «Ἐπιθυμία ὅλως» ἐν χεῖλει.

πολλῇ· διὸ δὴ καὶ ἐν τε ἄλλοις πολλοῖς ἐσφάλλετο, καὶ οὐχ (σελ. 163) ἥκιστα δὴ τῷ μὴ ἀποδιδόναι τοὺς συνήθεις φόρους τῷ Βασιλεῖ· ἐφ' ᾧ δὴ καὶ μᾶλλον ὠργίζετο αὐτῷ ὁ Βασιλεὺς, καὶ ἐν παρασκευῇ ἦν, ἅμα ἥρι ἐσβαλεῖν ἐς τὴν αὐτοῦ. Ὅμως γε μὴν καὶ οὗτος, μικρὸν ἐπιβιώσας τῇ ἀρχῇ, νοσήσας, τελευτᾷ τὸν βίον, διαδοχοὺς καταλιπὼν τῆς ἀρχῆς, τὴν γυναῖκα καὶ παῖδα θηλείαν οὕτω ἔφηβον ἔτι.

—

Θάνατος Λαζάρου καὶ στρατιᾶς ἐκπεμψίς παρὰ τοῦ Βασιλέως καταδραμεῖν πᾶσαν τὴν τούτου ἀρχὴν καὶ χειρώσασθαι.

§ 118.—Βασιλεὺς δὲ τὸν Θάνατον τοῦ Λαζάρου πυθόμενος, αὐτίκα στρατιὰν ἐκπέμπει Ἀλῆ, τῷ τῆς χώρας ατραπῇ, κελεύων αὐτὸν κατὰ τάχος ἐς τὴν τοῦ Λαζάρου χώραν ἐμβαλεῖν καὶ πᾶσαν καταδραμεῖν, καὶ χειρώσασθαι. Ὁ δὲ τὴν στρατιὰν ταύτην δεξάμενος, καὶ ἑτέραν οὐκ ὀλίγην ἐκ τῆς αὐτοῦ σατραπείας ἀθροίσας, κατατρέχει τὴν λοιπὴν πᾶσαν τῶν Τριβαλλῶν καὶ χειροῦται, καὶ πόλεις, καὶ φρούρια, καὶ πᾶσαν τὴν ἄλλην χώραν ποιεῖται ὑφ' ἐαυτῷ.

§ 119.—Προσελάσας δὲ ἐν Σαμανδρίᾳ, πρῶτον μὲν, λόγοις προσφέρει περὶ συμβάσεων, τῇ τε βασιλίδι καὶ τοῖς ἐν τέλει, εἰ βούλονται, παραδόντες τὸ ἄστυ τῷ Βασιλεῖ, τὴν λοιπὴν πᾶσαν χώραν αὐτοὶ καρποῦσθαι, Βασιλέως ἐνδόντος, καὶ τὰ πιστὰ δόντος αὐτοῖς. Ὡς δὲ οὐκ ἐδέξαντο ἐπὶ τούτοις, ἀλλὰ κλείσαντες τὰς πύλας ἐκάθηντο· Ὁ Ἀλῆς (σελ. 164) κύκλῳ περιλαβὼν αὐτοὺς τῷ στρατῷ,

ἢ τειχήρους ποιήσας¹⁾ καὶ κατακλείσας ἰσχυρῶς, ἐφρούρει τοῦ μήτι τῶν ἔνδον ἐξαγαγεῖν, ἢ τῶν ἔξωθεν εἰσχομίσασθαι.

§ 120.—Βασιλεὺς δὲ, διάγων ἐν Κωνσταντινουπόλει, συνώκίζει τε αὐτὴν καὶ τῶν ἔνδον ἐπεμελεῖτο ἰσχυρῶς, λουτρά τε κατασκευάζων, εἰς κάλλος καὶ χρεῖαν καὶ μέγεθος ἱκανὰ, καὶ οἰκίας λαμπράς, καὶ πανδοχεῖα οἰκοδομῶν, καὶ ἀγορὰς πανταχοῦ ταύτης, καὶ καταγωγὰς, ἔτι τε παραδείσους φυτεύων, καὶ ὑδάτων ἀφθονίαν εἰσάγων, καὶ ὅσα ἄλλα κόσμον οἶδε φέρειν καὶ κάλλος αὐτῇ, καὶ χρεῖαν ἀναγκαίαν, καὶ ψυχαγωγίαν τῶν ἐνοικούντων ἅπαντα καθιστάμενος.

§ 121.—Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔξω πάντα τῆς χώρας συνώκισεν, ἀποικίζων πολλοὺς τε τῶν Τριβαλλῶν, καὶ Παιόνων, καὶ Μυσῶν τῆς αὐτῶν, τοὺς δὲ, καὶ ληϊζόμενος, καὶ κατοικίζων ἐν αὐτῇ. Ἐγνωστο γὰρ αὐτῷ, πᾶσαν τὴν ἔξω καὶ πρὸ τῆς πόλεως χώραν συνοικῆσαι καλῶς, ἅμα μὲν δι' ἀρετὴν τῆς γῆς—ἔστι γὰρ ἀγαθὴ σπεύρειν τε καὶ φυτεύειν, καὶ πρὸς ἀπάσας ἐρῶμένη γονὰς καὶ καρποὺς,—καὶ τὰ μέγιστα συντελέσειν ἔμελλε ταῖς χρεῖαις τῆς πόλεως· ἅμα δὲ καὶ τὴν χώραν ἐξημερῶν, ἐρήμην τε οὖσαν καὶ ἀοίκητον αὐτῆς τὴν πολλήν, καὶ τοῖς ὁδοιποροῦσιν ἐπισφαλῇ. Καὶ ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν.

1) « Ἡ τειχὴρει ποιήσας » ἐν χεῖλει.

Σημειούμενα σόλον ἑρέων, ὑποσαλόντα παρὰ τοῦ Πάπα κατὰ τῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ νήσων τοῦ Βασιλέως.

§ 122.—Νικόλαος δὲ, ὁ τῆς Ῥώμης ἀρχιερεὺς, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, (σελ. 165) στρατιὰν ἡθροΐζεν ἐς Ἰταλίαν, καὶ στόλον ἐξήρτυε διαπόντιον κατὰ τῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ νήσων τοῦ Βασιλέως, Ἰμβρου καὶ Λήμνου καὶ τῶν λοιπῶν. Καὶ πληρώσας τριήρεις τριάκοντα καὶ ὀκτάδας δύο τῶν μεγάλων, καὶ ὀπλίσας καλῶς στρατιώτας τε τῶν μαχίμων ἐπιβιδάσας, καὶ ὅπλα παντοῖα ἐνθέμενος καὶ μηχανάς, καὶ στρατηγὸν αὐτοκράτορα ἐλόμενος Λουδοβίκον ἀδελφιδούν, ὃν καὶ πατριάρχην τῶν ἀνατολικῶν μερῶν κατέστησεν, ἅμα ἤρι ἐκπέμπει.

Προσχωρήσις πρώτη τῆς Λήμνου πρὸς Ἰταλοὺς.

§ 123.—Καὶ ὅς, ἀναχθεὶς ἐξ Ἰταλίας, ἀφικνεῖται 2) ἐς Ῥόδον, καὶ μικρόν τι διατρίψας αὐτοῦ, ἄρας ἐκείθεν, ἐπιπλεῖ ταῖς νήσοις τοῦ Βασιλέως. Καὶ προσχὼν τὸ πρῶτον ἐν Λήμνῳ, καὶ ἀπόδασιν ποιησάμενος, παρεστήσατο ταύτην ὁμολογίαν, τῶν τε Λημνίων ἐνδόντων εὐθύς, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φυλάκων τοῦ Βασιλέως. Εἶχε γὰρ ἐν

1) Τὸ « ἀρχιερεὺς » ἐν αὐτογράφῳ, ἐν τῷ χεῖλει δὲ « πάπα » ὑπὸ τοῦ τὰ κεφάλαια γράψαντος.—2) Τὸ μὲν « ἀφικνεῖται » ἐν χεῖλει ἀνορθοῦντος· ἐν δὲ τῷ στίχῳ « καταίρει » πρότερον ἐγεγράφει.

αὐτῇ φρουροὺς, ἄνδρας ἑκατὸν μαχίμους τῶν ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐλῆς νεοδαμωδῶν, καὶ ἄρχοντα τούτων τε καὶ τῆς νήσου συμπάσης, Μωράτην, οὕτω καλούμενον.

—

*Αλωσις Θάσσου 1) παρὰ τῶν Ἰταλῶν.

§ 124.—Ἐπιμείνας δὲ τῇ Λήμνῳ ἡμέρας ὀκτὼ καὶ καταστησάμενος τὰ αὐτοῦ, φρουρὰν τε ἱκανὴν αὐτῇ καὶ φρούραρχον ἐγκαταλιπὼν τὸν Λώϊζον, ἄρας ἐκεῖθεν, ἐπιπλεῖ τῇ Θάσσῳ¹⁾. Καὶ ἀποβάς, λόγους προσφέρει, (σ. 166) πρῶτον περὶ τε συμβάσεων καὶ ἐνδόσεως τῆς νήσου τοῖς ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ λιμένος. Ὡς δ' οὐκ ἔπειθε, κύκλῳ περιλαβὼν τῇ στρατιᾷ, καὶ πανταχόθεν προσβάλλων αὐτῷ ἰσχυρῶς, καὶ κλίμακας ἐπαγαγὼν τῷ τείχει, καὶ μηχανὰς, αἶρει κατὰ κράτος ἐκ πρώτης προσβολῆς. Καὶ τῶν φυλάκων τοὺς μὲν ἀναιρεῖ, τοὺς δὲ, ζῶντας αἶρει. Ἦσαν γὰρ ἐν τούτῳ φρουροὶ ἄνδρες ἐξήκοντα τοῦ Βασιλέως.

§ 125.—Καταπλήξας δὲ ἰσχυρῶς ἐκ τούτου καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις πολίσμασι, λαμβάνει καὶ τούτους ὁμολογίᾳ, ἑαυτοὺς τε καὶ τὰ φρούρια παραδόντας ἀμαχί. Παραστησάμενος δὲ πᾶσαν τὴν νῆσον, καὶ κατασχὼν τελείως, ἐν πέντε καὶ δέκα ἡμέραις ταῖς ὅλαις, διατίθεται τὰ κατ' αὐτήν, καὶ φρουρὰν ἐγκαταστησάμενος, αὐθις ἀπέπλευσεν ἐς Λῆμνον παντὶ τῷ στόλῳ, ἔχων καὶ τοὺς ἄνδρας, οὓς ἔλαβε ζῶντας τῶν φρουρίων.

1) Ὁ μὲν γράψας τὰ κεφάλαια «Θάσσου.» Τὸ δὲ αὐτόγραφον «Θάσφ».

Ἐφίξις τοῦ Κόντου ἐς Ἰμβρον μετὰ δέκα τριήρεων, καὶ ἰπά-
ροδος ἄπρακτος.

§ 126.—Γενόμενος δ' ἐν Λήμνῳ, ἐκπέμπει δέκα τριή-
ρεις ἐς Ἰμβρον, καὶ ἄρχοντα μετ' αὐτῶν Κόντον οὕτω
καλούμενον. Λοδοβίκος δὲ, τέτταρας μόνας ἡμέρας ἐπι-
μείνας τῇ Λήμνῳ, τῇ ὑστεραίᾳ ἀναλαβὼν τοὺς ἄνδρας,
τούς τε ἐκ Λήμνου, τούς τε ἐκ Θάσου ζωγρηθέντας 1)
τοῦ Βασιλέως, ὅσοι μὴ ἀπέθανον, σὺν τῷ λοιπῷ στόλῳ ἀ-
πέπλευσεν ἐς Ῥόδον.

§ 127.—Κόντος (σελ. 167) δὲ ἀφικόμενος ἐς Ἰμβρον
σὺν τοῖς δέκα τριήρεσι, λόγους προσφέρει τῷ Κριτοβούλῳ,
τῷ ταύτης ἐπάρχοντι περὶ ἐνδόσεως τῆς νήσου, ἐγχειρίσας
αὐτῷ καὶ γράμματα περὶ τούτου, τοῦ Λουδοβίκου.

§ 128.—Κριτόβουλος δὲ δέχεται τοῦτον φιλοφρόνως, καὶ
πολλὰ δωρησάμενός τε καὶ λόγοις ἡμέρις καὶ προσήνεσι
δεξιωσάμενος, πάσῃ τε ἄλλῃ χρησάμενος ἐς αὐτὸν θερα-
πείᾳ, ἀποπέμπει μετ' εἰρήνης, ἀρχησθέντα τοῖς λόγοις τοῖς
παρ' αὐτοῦ, καὶ μηδὲν ζητήσαντα περαιτέρω, μηδὲ πολυ-
πρηγμονήσαντα ὅλως, ἢ περὶ ὧν ἥκέ τι διαπραξάμενον.

§ 129.—Ἐγχειρίζει δὲ αὐτῷ καὶ γράμματα ἐς Λο-
δοβίκον, οἰκονομίαν τε ἔχοντα, καὶ φιλίαν δεικνύντα, καὶ
ἀποπλεῖ καὶ οὗτος ἐς Ῥόδον.

§ 130.—Ἐν τούτῳ δὲ, καὶ τὸ φθινόπωρον ἐτελεύτα,
καὶ ἐξηκοστὸν καὶ πέμπτον ἔτος, πρὸς τοῖς ἐννεακοσίοις
τε καὶ ἑξακισχιλίοις τοῖς ὅλοις ἡνύετο, ἑβδομον δὲ τῆς ἀρ-
χῆς τῷ Βασιλεῖ.

1) « Ζωγρηθέντας » ἐν χεῖλει, πρότερον « ληφθέντας ».

ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΣ.

ΒΙΟΣ

ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ Β'.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΥ ΞΥΓΓΡΑΦΗΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΜΗΜΑ Γ'.

Περιέχει ἡ δὲ τὸν τε πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν εἰσβολὴν τοῦ Βασιλέως, καὶ τὴν παντελὴ καταστροφὴν καὶ δουλείαν τούτων καὶ ἑτέρας πράξεις ἐν τῷ μεταξύ. Χρόνου πλῆθος τρία (1458—1460 μετὰ Χριστόν.)

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ Β'

ΤΜΗΜΑ Γ'.

*Σημειούμενα τὰς αἰτίας τῆς ἐς τὴν Πελοπόννησον ἀφίξεως
τοῦ Βασιλέως.*

§ 1.—Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος, καὶ Βασιλεὺς πέμπει πρεσβεΐας ἐς Πελοπόννησον, ἀπαιτῶν παρὰ τῶν ταύτῃ ἡγεμόνων τοὺς ἐπετείους φόρους, οὓς ὤφειλον αὐτῷ τριῶν ἐτῶν που μάλιστα. Οἱ γὰρ τῆς (σελ. 168) Πελοποννήσου δεσπόται, τῆς Βυζαντίδος ἀλούσης, εὐθὺς νεωτερισάντων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἰλλυρίων, καὶ ἐπανασάντων αὐτοῖς, καλοῦσιν ἐς ἐπικουρίαν τὸν Βασιλέα, ὑπεσχήμενοι τούτῳ δασμὸν ἐτήσιον ἀποφέρειν ἀπὸ Πελοποννήσου χρυσίνους¹⁾ στατῆρας ἑξακισχιλίου.

§ 2.—Βασιλεὺς δὲ, δέχεται τούτοις συμμαχήσει, καὶ παρέχει στρατιὰν ἱκανὴν αὐτοῖς. Οἱ δὲ, σὺν ταύτῃ καταγωνισάμενοι, τοὺς Ἰλλυρίους δουλοῦνται τελείως καὶ φόρου ποιοῦνται ὑποτελεῖς. Μετὰ ταῦτά γε μὴν, τὸν δασμὸν ἀπαιτοῦντος τοῦ Βασιλέως, οὐκ ἀπεδίδουν ῥαδίως,

1) Τὸ μὲν « χρυσίνους » ἐν χεῖλει· πρότερον δὲ ἡ αὐτόγραφος ἢ χρυσίου « ἐγεγράφει.

πλαττόμενοί τε κενὰς αἰτίας ἀεὶ, καὶ ἀναβολὰς οὐ καλὰς· καίτοι γε λαμβάνοντες αὐτοὶ τὸν δασμὸν παρὰ τῶν Ἰλλυρίων ἐτησίως, ἐφ' ᾧ καταβάλλειν τῷ Βασιλεῖ· οἱ δὲ, ἀνήλισκον εἰς ἀκαίρου· δαπάνας ἰδίας, παρακρουόμενοι τὸν Βασιλέα. Πέμπων οὖν πολλάκις πρὸς αὐτούς, οὐδὲν ἤνυσεν.

§ 3.—Οὐ τοῦτο δὲ μόνον ἦν, ἀλλ' ὅτι καὶ πρὸς ἀλλήλους στασιάζοντές τε ἦσαν καὶ [οὐκ] ἡκούοντο οἱ οἱ δεσπότηαι, καὶ πολέμους εἶχον ἐμφυλίους καὶ μάχας, καὶ χειρὸν εἶχε τὰ τῆς Πελοποννήσου δι' αἰτίας, ἃς μικρὸν ὕστερον ἐροῦμεν. Πρὸς τούτους οὖν. τοὺς πρέσβεις ἐξέπεμπεν, ἅμα μὲν ἀπαιτῶν τὸν δασμὸν, ἅμα δὲ καὶ τάκει κατασχεψομένου· καλῶς.

§ 4.—Ἐδεδίει γάρ, μή ποτε ἢ πρὸς ἀλλήλους αὕτη τούτων διαφορὰ τε καὶ μάχη 1) ἐπαγάγηται τοὺς Ἰταλοὺς ἐς Πελοπόννησον, (σελ. 169) ἢ ἄλλο τι γένος τῶν ἐσπερίων, καὶ προκαταλαβεῖν αὐτὸς ἐβούλετο ταύτην, χώραν τε οὖσαν ὀχυρωτάτην φύσει, καὶ πόλεις ἔχουσιν ὀχυράς τε καὶ λόγου ἀξίας, καὶ φρούρια πλεῖστα τε καὶ δυσάλωτα, καὶ τοῖς πᾶσιν αὐτάρκως ἔχουσιν πρὸς τε πόλεμον καὶ εἰρήνην, θέσεώς τε λαχοῦσαν ἐπικαίρου κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν, καὶ δυναμένην παραπέμπειν καλῶς τοὺς τε ἀπὸ Θράκης καὶ Μακεδονίας ἐς Ἰταλίαν, τοὺς τε ἐξ Ἰταλίας αὖθις ἐς Θράκην τε καὶ Μακεδονίαν.

1) Τὸ μὲν « μάχη » ἐν χεῖλει, πρότερον δὲ « στάσις. »

Σημειούμενα 1).

§ 5.—'Αφικόμενοι δὲ οἱ πρέσβεις ἐς Πελοπόννησον καὶ τὰ παρὰ τοῦ Βασιλέως ἀπαγγείλαντες, οὔτε τὸν δασμὸν ἔλαβον, καὶ τάκεῖ πάντα εὔρον συγκεχυμένα τε καὶ νενοσηκότα κακῶς. Ἐπανήκοντες οὖν, ἀπήγγειλαν πάντα τῷ Βασιλεῖ. Ὁ δὲ προὔργου ποιούμενος τὴν τῆς Πελοποννήσου κατὰσχεσιν διὰ τὸν μελετώμενόν οἱ, καὶ ὅσον οὗ, πρὸς Ἴταλοὺς ἐσόμενον πόλεμον, καλῶς τε παράπλου κειμένην τῆς Ἰταλίας, ὡς ἔφην, καὶ λιμένας ἔχουσιν ἀσφαλεῖς καὶ ὀρμητήριον οὔσαν τῷ πολέμῳ στρατευμάτων τε πολλῶν καὶ νεῶν, οὐκέτι μέλλειν ὤετο δεῖν· ἀλλὰ στρατεύειν ἐς Πελοπόννησον.

Προσχώρησις Σαμανδρίας τῷ Βασιλεῖ.

§ 6.—Ἐν τούτῳ δὲ, καὶ οἱ ἐν Σαμανδρίᾳ ὄντες τῶν ἐν τέλει, καὶ δὴ καὶ ἡ Λαζάρου γυνή, ἐπειδὴ πολὺν ἤδη χρόνον πολιορκούμενοι οὐκ ἀντεῖχον, συνέβησαν ὁμολογία, ὥστε, (σελ, 170) λαβόντες πάντα τὰ ἑαυτῶν, τοῦ ἄστεος ἐξελθεῖν, σῶς καὶ κακῶν ἀπαθείς· τῇ δέ γε Λαζάρου γυναικὶ 2) καὶ πολίσματα δύο παρέσχεν ἐς ἀρχὴν, ἀντὶ Σαμανδρίας, ἐς Δαλματίαν καὶ Βόστρους ὁ Βασιλεύς.

1) Τὸ τούτου μονόγραμμα C. μόνον ἐν χεῖρσι· ἀνευ ἄλλου τινός. 2) Τὸ αὐτόγραφον « γυνή. »

§ 7.—Ἡ δὲ, λαβοῦσα τὴν τε θυγατέρα καὶ πάντα τὸν βίον αὐτῆς, ἀφίκετο ἐς Βόστρους· κάκει συνάπτει θυγατέρα τῷ τούτων ἡγεμόνι, δοῦσα καὶ φερνὴν αὐτῇ τὰ πολίσματα. Καὶ χρόνον ἱκανὸν αὐτοῦ διαγαγοῦσα, ὕστερον ἀπέπλευσεν εἰς Κέρκυραν, παρὰ τε τὴν μητέρα καὶ τοὺς ἀδελφούς.

Κίνησις τοῦ Βασιλέως κατὰ τῆς Πελοποννήσου.

§ 8.—Βασιλεὺς δὲ, χειμῶνος καλῶς παρασκευασάμενος, καὶ στρατιὰν ὅτι πλείστην ἀγείρας, ἵππικὴν τε καὶ πεζὴν 2) ἐπειδὴ ἔαρ ὑπέφαιεν ἤδη, ἄρας ἐκ τῆς Ἀδριανοῦ παντὶ τῷ στρατῷ, ἐπορεύετο διὰ τῆς κάτω Μακεδονίας, ὡς ἐπ' Ἀμφίπολιν τε καὶ Στρυμόνα ποταμὸν, συνεπαγόμενος ἅμα οἱ καὶ ὅπλα πολλὰ, καὶ μηχανὰς παντοίας, καὶ χαλκὸν ὅτι πλεῖστον, καὶ σίδηρον.

§ 9.—Γινόμενος δ' ἐν Στρυμόνι, διαβαίνει τε τούτον καὶ παραμείψας τὴν Κεραινίτην, ἢ Βόλβιν 2) λίμνην καὶ προσελαύνων 3) ἐπὶ τὰ πρόσω, ἐπιβαίνει ἐς Θετταλίαν. Κάνταῦθα στρατοπεδευσάμενος, ἔγνω μικρὸν παραμεῖναι· ὥστε διαναπαῦσαί τε τὴν στρατιάν, καὶ ἐτέραν αὐτοῦ παραμεῖναι· καὶ ἅμα πεῖραν ποιούμενος τῶν τῆς Πελοποννήσου ἡγεμόνων, εἴ πως ἄρα ἐνδοῖεν, τὴν κατ' αὐτῶν ἐκστρατείαν τοῦ Βασιλέως μαθόντες, καὶ τὸν δασμὸν ἀποδοῖεν.

4) Τὸ « πεζὴ » ἐν χεῖλει, ἐν δὲ τῷ στίχῳ « πεζικόν. »—2) Τὸ « ἢ Βόλβιν » ἐν χεῖλει.—3) Τὸ « προσελαύνων » ἐπανορθοῦντος ἐστὶν ἀντὶ τοῦ « ἐλαύνων. »

§ 10.—'Ελέγετο γὰρ καὶ τοῦτο, ὅτι, εἰ ἤκον ἂν ἐν τῷ τότε πρέσβεις αὐτοῦ (αὐτῶν ;) παρὰ Βασιλέα, κομίζοντές τε τὸν δασμὸν καὶ δεόμενοι τυχεῖν εἰρήνης, ἔτυχον ἂν, καὶ οὐκ ἂν ἐπὶ τὰ πρόσω τοῦ λοιποῦ προσχώρει ὁ Βασιλεὺς οὐδ' ἐστράτευσε κατ' αὐτῶν. Εἶχε γὰρ ἄλλα τὰ κατεπείγοντα.

§ 11.—Ὡς δὲ ἡμέρας ἱκανὰς αὐτοῦ διαγαγὼν, οὐδὲν ἀπὸ Πελοποννήσου ἐφαίνετο, ἥ τε στρατιὰ διανεπαύσατο, καὶ ἡ προσδοκωμένη ἀφίκτο, ἅρας ἐκ Θεσσαλίας, ἐχώρει 1) διὰ τῆς μεσογείας αὐτῆς. Παρελάσας δὲ ταύτην τε καὶ τὴν Φθιώτιν, καὶ ὑπερβάλλων τὰ τε ὄρη ταύτης καὶ τὰ Ἀχαϊκὰ, τοὺς τε ἐν τῷ μεταξὺ ποταμοὺς διαβάς, Σπερχειὸν τε καὶ Πηνειὸν, ἀφικνεῖται ἐς Πύλιν, καὶ διαβαίνει τὴν ταύτην πάροδον ἀσφαλῶς.

§ 12.—Καταβάς δὲ, ἐς τε τὴν Φωκίδα καὶ Βοιωτίαν καὶ Πλαταιίδα, στρατοπεδεύεται αὐτοῦ, πρὸς τῷ Αἰσώπῳ ποταμῷ. Καὶ πέμπει δὴ τοὺς κατασκεψομένους τὰς παρόδους τοῦ Κιθαιρῶνος, τὰς φερούσας, ἐς τὸν Ἰσθμόν. Ἐδεδίει γὰρ, μὴ οἱ Πελοποννήσιοι, προεξελθόντες προκατάσχωσι ταύτας· καὶ ἐργώδης εἶη αὐτῷ ἢ ἐς τὸν Ἰσθμόν διάβασις.

Σημειούμενα ὅπως ἤκον πρέσβεις τοῦ δεσπότη Θωμᾶ ἐκεῖ, καὶ ἀπῆλθον ἄπρακτοι.

§ 13.—Ἐνταῦθα δὲ ἤκουσι πρέσβεις παρὰ τοῦ δεσπότη Θωμᾶ, κομίζοντες καὶ τοῦ δασμοῦ μοῖραν τινά,

1) Ἀντὶ τοῦ ἐν χεῖλει « ἐχώρει » πρότερον « ἦει. »

πεντακοσίους καὶ τετρακισχιλίους χρυσίνους, καὶ δεόμενοι σπονδῶν (σελ. 172) τυχεῖν καὶ εἰρήνης. Τοῦτο δ' ἀνόνητον ἦν πάντῃ τότε καὶ παρὰ τὸν καιρὸν 1), μᾶλλον δὲ καὶ ὅλως ἀνόνητον. Ἀπώλεσε γὰρ καὶ τὰ δοθέντα καὶ οὐδὲ τῆς εἰρήνης τετύχηκε.

§ 14.—Βασιλεὺς γὰρ τὸν μὲν δασμὸν ἔλαβε παρὰ τῶν πρέσβεων 2), τὰς δὲ σπονδὰς, ὅταν ἐντὸς, ἔφη, γενώμεθα τῆς Πελοποννήσου ποιήσομεν, διαχλευάζων καὶ διαπαίζων αὐτοὺς τῆς ἀβουλίας καὶ ἀκαιρίας. Τότε γὰρ ἔδει τοῦτο ποιῆσαι, ὅταν ὅτε Βασιλεὺς ἐκάλει καὶ ὁ καιρὸς μετὰ τῶν πραγμάτων ἐδίδου.

§ 15.—Ὡς δὲ ἦκον οἱ κατάσκοποι φράζοντες μηδὲν εἶναι ταῖς παρόδοις ἐμποδὸν, ὀρμηθεῖς ἀπὸ τοῦ Ἀσώπου ἐχώρει ἐπὶ τὰς παρόδους. Ταύτας δὲ διαβάς οὐ σὺμ πόνῳ, καταβαίνει ἐς τὸ πεδίον τὸ πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τοῦ τείχους, καὶ στρατοπεδεύεται αὐτοῦ μίαν ἡμέραν.

§ 16.—Τῇ δ' ὑστερίᾳ, ἀναλαβὼν τὸν στρατὸν ἅπαντα συντεταγμένον, ἐσβάλλει ἐς τὴν Κορινθίαν, καὶ στρατόπεδον τίθῃσιν οὐ μακρὰν, ἀλλ' ὅσον ἀπὸ τεττάρων σταδίων ἀπέχον τῆς πόλεως, ἀκμάζοντος ἤδη τοῦ σίτου 2).

*Ἐσβολὴ τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν Κορινθίαν, καὶ πολιορκία
Κορίνθου.*

§ 17.—Τῇ δ' ἐφεξῆς, ἀναλαβὼν τῶν τε ἐν τέλει ἐνίους,

1) Τὸ μὲν « παρὰ τὸν καιρὸν » ἐν χεῖλει, ἐν δὲ τῷ στίχῳ « ἔξωρον. »
—2) Τὸ « παρὰ τῶν πρέσβεων » ἐν χεῖλει προστιθέν.—3) Τὸ « ἀκμάζοντος ἤδη τοῦ σίτου » ἐν χεῖλει προστιθέν.

καὶ στρατηγῶν καὶ σατραπῶν τοὺς ἀρίστους, περιήει, τὸν τε λόφον καὶ τὴν πόλιν αὐτὴν, κατασκοπῶν τὰ τε ὅλως ἀπόμαχα τοῦ χωρίου, τὰ τε ἐπίμαχα καὶ ὁπωσοῦν. Καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ πόλις ἐχυρωτάτη, ὥσπερ δῆτα καὶ ἦν. Ὑπερύψηλόν τε γὰρ ἦν τὸ χωρίον (σελ. 173) καὶ ἀπότομον καὶ κρημνῶδες κύκλωθεν, καὶ μίαν μόνην πάροδον ἔχον, τὴν τε ἐς τὴν πόλιν, καὶ αὐτὴν ἀνάντη τε καὶ τριπλῶ τείχει τετειχισμένην καὶ πεφραγμένην. Ἡ δέ γε Ἀκροκόρινθος, καὶ πάντῃ ἀπόμαχος, ὑπερανωκισμένη τε τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, καὶ τείχεσιν ἰσχυροτάτοις ὀχυρωμένη.

§ 17.—Ἐγὼ οὖν δεῖν λόγους πρῶτον προσφέρειν τοῖς ἐν τῇ πόλει, περὶ τε συμβάσεων καὶ ἐνδόσεως αὐτῆς. Καὶ πέμπει δὴ τοὺς ἐροῦντας. Ὡς δὲ οὐκ ἐπέισθη, πρῶτον μὲν ἔχειρε πᾶσαν τὴν ἔξω χώραν αὐτῶν καὶ ἐδήλωσε, παραδείσους τε φημί καὶ ἀγροὺς καὶ ἀμπέλους καὶ τάλλα, κάλλιστα τε καὶ πολύφορα πάντα, τὸν τε σίτον, ἀκμάζοντα ἤδη, διέφθειρε 1). Ἐπειτα κύκλῳ περισχὼν αὐτοὺς τῷ στρατῷ, καὶ κατακλείσας ἐντὸς τοῦ ἄστεος ἀσφαλῶς, καὶ μηχανὰς ἐπιστήσας ἐπολιόρκει.

§ 18.—Ὡς δὲ, συχνὰς ἡμέρας περικαθήμενος τῇ πόλει καὶ πολιορκῶν, οὐδὲν ἠνέετο, ἔγνων χρονίαν ἔσεσθαι τὴν πολιορκίαν αὐτῷ. Αἶ τε γὰρ μηχαναὶ, οὐκ ἐξικνοῦντο πρὸς τὸ τεῖχος καλῶς, οὐδὲ βλάπτειν ὅλως ἠδύναντο, ἀφαιρούμεναι γὰρ τὴν βίαν τῷ μήκει ἐξεκαυλίζοντο, καὶ ἀσθενέστερον τῷ τείχει προσέπιπτον. Οὐ γὰρ ἐνῆν αὐτάς τῷ ἀποκρότῳ καὶ σκληρῷ τοῦ χωρίου, ἐγγὺς που τοῦ τείχους προσεγεγκεῖν, ὥστε καὶ παίειν αὐτὸ μετὰ βίας σφοδρᾶς καὶ ῥύμης, καὶ καταρρίπτειν.

1) Τὸ « τὸν τε σίτον ἀκμάζοντα ἤδη διέφθειρε » ἐν χεῖλει προστιθέν.

§ 19.—Εἰ δὲ καὶ ὅλως κατερρίπτεται τὸ τεῖχος, ἀλλ' αὐδὲν (σελ. 174) ἦττον καὶ ὄντως 1) ἢ ἐς τὸ ἄστυ καὶ τὴν πόλιν πάροδος ἀπόμαχος ἦν, ἐκατέρωθεν ἀποτόμοις κρημνοῖς καὶ σκοπέλοις διειλημμένη, καὶ φόβον καὶ δειλίαν πλείστην παρεχομένη τοῖς κάτωθεν εἰσιούσι μεθ' ὅπλων, ἀνωθὲν γε καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς βαλλομένοις ἐξ ὑπὲρ δεξίων ἀπὸ τῶν ἄκρων 2).

§ 20.—Καὶ πολλάκις δὲ, ταύτῃ προσβαλλὼν ὁ Βασιλεὺς ἰσχυρῶς ἀπεκρούσθη. Ἐπεὶ οὖν, οὔτε ἐκ προσβολῆς βία τοῖς ὅπλοις, οὔτε μηχαναῖς, οὔτε ἄλλω τῷ τρόπῳ τοιούτῳ, ὁ Βασιλεὺς αἰρήσειν τὴν πόλιν ἐνόμιζεν, ἀλλ' ἢ μόνον λιμῶ καὶ πολιορκίᾳ μακρᾷ, οὐκ ἔτι πρὸς τὰ λοιπὰ διαμέλλειν ἐγνώκει δεῖν, οὐδ' εἰκῇ τὸν καιρὸν ἀναλίσκειν· ἀλλὰ τὸ μὲν ἡμισυ τῆς στρατιᾶς σὺν Μαχουμούττει καταλιπὼν αὐτοῦ, ὥστε πολιορκεῖν καὶ φυλάσσειν τὴν πόλιν, τοῦ μήτι τῶν ἐνδον ἐξάγειν, ἢ τῶν ἔξωθεν εἰσχομίζεσθαι, αὐτὸς τὴν λοιπὴν ἀναλαβὼν, ἐχώρει πρὸς τὰ λοιπά.

Κτήκαις τοῦ Βασιλέως κατὰ τῶν ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου.

§ 21.—Καὶ πρῶτον μὲν τὰ περὶ τὴν Κόρινθον φρούρια, τὰ μὲν βία, τοῖς ὅπλοις, τὰ δὲ φόβῳ καὶ καταπλήξει, τὰ δὲ καὶ πειθοῖ, ἐλὼν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, ἐχειρώσατο πάντα. Μετὰ δὲ τοῦτο, ἐπὶ τὰ ἐνδον τῆς Πελοποννήσου

1) Τὸ « καὶ ὄντως » ἐν χεῖλει προστιθέν.—2) Τὸ « ἄκρων » ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « λόφων » ἐν στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.

πρόσχωρει, καταστρεφόμενός τε καὶ ληϊζόμενος πάντα τὰ ἐν ποσὶ, τὰ τε ἀνάντη καὶ δύσβατα καὶ σκληρά, τῶν τε χωρίων καὶ τῶν (σελ. 175) παρόδων ἐξομαλίζων καὶ ἡμερῶν, καὶ τὰ ἐρυμνότατα τῶν φρουρίων ἐξαίρων, καὶ πάντη χειρούμενός τε καὶ κατασκάπτων 1).

—

Προσχώρησις Τεγέας τῷ Βασιλεῖ.

§ 22.—Προσελάσας δὲ τῇ Τεγέᾳ πόλει, ἣν Οἶναυμ-
χλίον καλοῦσι, στρατόπεδον τίθησι, καὶ περισταυρώσας
αὐτήν, καὶ κύκλῳ περιλαβὼν τῷ στρατῷ, ἐπολιόρχει ἐπ'
ὀλίγαις ἡμέραις. Καὶ μετὰ τοῦτο Δημήτριος Ἀσάνης,
ὁ αὐτῆς ἑπαρχος, λόγους προσφέρει τῷ Βασιλεῖ, περὶ τε
συμβάσεων, καὶ ἐνδόσεως αὐτῆς. Καὶ συμβαίνουσιν 2)
εἰδῆ, καὶ λαμβάνει τὴν πόλιν ὁ Βασιλεὺς ὁμολογίᾳ. Προς-
χωρεῖ δὲ αὐτῷ ἐπὶ αὐτῇ καὶ ἑτέρα φρούρια οὐκ ὀλίγα
τῶν πλησιοχώρων.

§ 23.—Οἱ δὲ τῆς Πελοποννήσου δεσπότηται ἐν τῇ μεσο-
γείᾳ αὐτῆς ἐν Ἀμυκλαίῳ 3) καθήμενοι συντεταγμένοι,
ἐπειδὴ ἔμαθον προσελεύοντα τῇ Τεγέᾳ τὸν Βασιλέα, δια-
λυθέντες εὐθὺς ὤχοντο φεύγοντες, καὶ ἀναχωροῦσιν, ὁ μὲν
ἐς Μαντινείαν, ὁ Θωμᾶς, οὐ δὴ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ
καὶ παῖδες ἦσαν, ὁ δὲ, ἐς Ἐπίδαυρον τὴν λιμηράν, ὁ

1) Τὸ « τε καὶ κατασκάπτων » ἐν χεῖλει προστιθέν.—2) Τὸ « συμ-
βαίνουσιν » ἐπανορθοῦντός ἐστι ἀντὶ τοῦ προτέρου συμβαίνει. —3) Τὸ
« ἐν Ἀμυκλαίῳ » ἐν χεῖλει προστιθέν.

Δημήτριος, ἥτις νῦν Μονεμβάσια καλεῖται. Καὶ διέτριβον ἐν αὐταῖς, τοῦ πολέμου τὸ πέρας ἀποσκοποῦντες.

Ὁρμή τοῦ Βασιλέως κατὰ Πατρῶν.

§ 24.—Βασιλεὺς δὲ, βραχείας ἡμέρας ἐν Τεγέα διαγαγὼν καὶ καταστησάμενος τὰ αὐτοῦ, φρουράς τε ἐγκαταλιπὼν αὐτῇ τε καὶ τοῖς ἄλλοις φρουρίοις, ἤει τὴν ἐπὶ Πάτρας τῆς Ἀχαΐας, τραχεῖαν ὁδὸν καὶ πάντῃ ἀνάντῃ, δυσχωρίαις (σελ. 176) τε πολλαῖς καὶ τόποις ἀβάτοις καὶ ἀποκρήμνοις διειργομένην καὶ κλειομένην.

Φυγὴ τῶν Πατρῶν ἀπὸ τῆς πόλεως πρὸ τῆς ἐξόδου τοῦ Βασιλέως.

§ 25.—Ὁ δὲ οὐδέν τι μείον σπουδῇ καὶ πόνῳ προυχώρει, τὰ πρὸ τῶν ποδῶν ἅπαντα ληϊζόμενός τε καὶ καταστρεφόμενος. Οἱ δὲ ἐν ταῖς Πάτραις τὴν κατ' αὐτοὺς ἔφοδον τοῦ Βασιλέως μαθόντες, ἐκπλήξει καὶ φόβῳ εὐθύς ληφθέντες ¹⁾, τὴν τε πόλιν καὶ τὰ ἑαυτῶν ὥχοντο φεύγοντες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, οἱ μὲν ἐς τὰς ἐντὸς πόλεις Πελοποννήσου τῶν Ἑνετῶν, οἱ δὲ ἐς Ναύπακτον διαπραϊωθέντες, μόνην τὴν ἀκρόπολιν καταλιπόντες ἐν φυλακῇ.

1) Τὸ μὲν « λειφθέντες » ἐν χεῖλει, ἐν δὲ τῷ στίχῳ « ἐκλιπόντες. »

Προσχώρησις τῆς Ἀκροπόλεως Πατρῶν τῷ Βασιλεῖ.

§ 26.—Βασιλεὺς δὲ ἀφικνούμενος ἐς Πάτρας, καὶ τὴν πόλιν ἔρημον εὐρών, καὶ κενὴν ἀνδρῶν, ἀπολύει τὴν στρατιὰν ἐς διαρπαγὴν τῶν ἐν αὐτῇ. Τὴν τε ἀκρόπολιν κύκλῳ περισχῶν τῷ στρατῷ καὶ περισταυρώσας πάντοθεν, καὶ μηχανὰς ἐπιστήσας ἐπολιόρκει. Οἱ δὲ ἐντὸς φρουροὶ, δείσαντες τὸν ἀπὸ τῶν μηχανῶν κίνδυνον, μὴ τοῦ τείχους καταρρίφθεντος, ληφθῶσι βία τοῖς ὅπλοις, καὶ περὶ τὸ ζῆν κινδυνεύσωσι, προσχωροῦσιν ὁμολογίᾳ τῷ Βασιλεῖ, ἐφ' ᾧ μηδέν τι κακὸν παθεῖν. Καὶ μέντοι γε οὐδὲν πεπόνθασιν.

§ 27.—Βασιλεὺς δὲ, τὴν ἀκρόπολιν παραλαβὼν, φυλακὴν ἐγκαθίστησι. Καὶ Πατρῶν διακηρυκεύεται τοῖς (σελ. 177) βουλομένοις αὐθις ἐς τὴν πόλιν ἵέναι καὶ κατοικεῖν, ἐλευθερίαν καὶ ἀτέλειαν χρόνων ῥητῶν καὶ κτημάτων ἐπίδοσιν. Ἦρεσκε γὰρ αὐτῷ διαφερόντως ἡ τε πόλις καὶ χώρα, πάμπορος τε οὖσα, καὶ θέρσεως πάνυ 1) ἐρίστης λαχοῦσα, ἐν καλῷ τε κειμένη τῆς Πελοποννήσου· καὶ πρὸς τῷ στόματι τοῦ Κρησαίου κόλπου, τῇ τε ἀντιπέρας Ἡπείρου, διὰ τοῦ ἐκεῖσε ῥοίου συναπτομένη καὶ τὰ αὐτῆς καρπουμένη καλῶς, καὶ πᾶσιν ἄλλοις ἀπλῶς εὐθυνουμένη καλοῖς. Διὰ τοι τοῦτο, καὶ περὶ πολλοῦ τὴν ταύτης συνοίκησίν τε καὶ φυλακὴν ἐποιεῖτο. Καὶ μέντοι γε καὶ συνώχισεν.

§ 28.—Ἡμέρας δὲ ἱκανὰς αὐτοῦ διατρίψας, καὶ τὰ περὶ

1) Τὸ « πάνυ » ἐν χεῖλει προστιθέν.

αὐτὴν φρούρια χειρωσάμενος πάντα, καὶ φρουροὺς ἐγκαταστήσας, αὐτῇ τε καὶ τοῖς ἄλλοις φρουρίοις, τῆς μὲν στρατιᾶς εὐθὺς ἐκπέμπει μέρος καταδραμεῖν τὴν τε Ἑλείαν καὶ Μεσηνίαν 1) καὶ τὰ περὶ αὐτάς 2) ἅπαντα καὶ ληίσασθαι καρτερῶς, καὶ τὴν λείαν πᾶσαν ὡς αὐτὸν ἀγαγεῖν.

—

Προσχώρησις Βοστιτζῆς τῷ Βασιλεῖ.

§ 29.—Αὐτὸς δὲ τὴν ἄλλην στρατιὰν ἀναλαβὼν, ἤειδ' ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Κρησαίου κόλπου ὡς ἐπὶ Κόρινθον, καὶ παραβάλλει δὴ πόλει τινὶ παραλίῳ τῶν ὀνομαστώων Βοστίτζα καλουμένη τὸ νῦν. Καὶ καταπλῆξας τοὺς ἐντὸς ἰσχυρῶς ἐξ ἐφόδου καὶ μόνης, λαμβάνει καὶ ταύτην ὁμολογίᾳ, καὶ φυλακὴν ἐγκαθίστησιν.

§ 30.—Ἄρας δ' ἐκεῖθεν ἤλαυνεν ἐπὶ Κόρινθον, πάντα (σελ. 178) τὰ προστυχόντα χειμάρρου δίκην παρασύρων τε καὶ ὑφ' ἑαυτῷ ποιούμενος, τὰ δὲ καὶ ἐξανδραποδιζόμενός τε καὶ κατασκάπτων τελείως.

§ 31.—Ἀφικόμενος δ' ἐς Κόρινθον ὁ Βασιλεὺς, εὗρεν ἔτι πολιορκουμένην καὶ μηδαμῶς ἐνδιδοῦσαν αὐτήν. Κοινολογησάμενος οὖν Μαχουμούτει καὶ τοῖς ἄλλοις σατράπαις καὶ στρατιγοῖς, ἔδοξεν αὐτοῖς κοινῇ βουλευσαμένοις πάσῃ καὶ χειρὶ καὶ δυνάμει, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχουσι τῇ πόλει προσβαλεῖν 3), καὶ πειρᾶσθαι τρόπῳ παντὶ, εἴγε δυνατόν ἐξ ἐφόδου, βίᾳ τοῖς ὅπλοις αὐτὴν ἐλεῖν.

1) Τὸ « τε καὶ Μεσηνίαν » ἐν χεῖλει προστιθέν.—2) Τὸ « αὐτάς » ἐπανορθωντός ἐστιν ἀντὶ τοῦ προτέρου « αὐτήν. »—3) Τὸ αὐτόγραφον « προσβαλλεῖν. »

§ 32.—Ἦδη γὰρ κατερρίφθη καὶ μέρος τι τοῦ περὶ τὴν πάροδον καὶ τὰς πύλας τείχους ταῖς μηχαναῖς, καὶ μὴ μάτην ἔτι κατατρίβεσθαι καὶ πονεῖν τοσοῦτον ἤδη χρόνον περικαθημένους αὐτῇ, καὶ μηδὲν ἀνύοντας. Ὁ τε γὰρ χρόνος τῆς πολιορκίας ἱκανὸς ἦν· τετράμηνος γὰρ ἦτε στρατιά¹) καὶ οἱ 2) στρατιῶται τῷ μήκει ταύτης κακοπαθοῦντες ἤχθοντο· τὰ τε ἀχθοφόρα τῶν ζώων λιμῶ διεφθέρετο, τῆς γῆς δηουμένης ἀπάσης, ἀλλὰ τε πολλὰ ἐπιγενοόμενα, ἐπίεσεν αὐτοὺς ἰσχυρῶς, καὶ διὰ τοῦτο ἢ οὕτως ἢ ἐκείνως ἐπαναστῆναι ταύτης ἐβούλοντο.

—

Προσβολὴ τοῦ Βασιλέως ἰσχυρωτάτη κατὰ Κόρινθον καὶ ἀποτυχία.

§ 33.—Παρασκευασάμενος οὖν ὁ Βασιλεὺς καὶ πᾶσαν τὴν στρατιὰν ἐκτάξας τε καὶ ὀπλίσας καλῶς, τοὺς τε ἐν τέλει πάντας, σατράπας τε φημί, καὶ στρατηγούς, καὶ ἡγεμόνας τῶν τάξεων καὶ δὴ καὶ στρατιώτας (σελ. 179) αὐτοὺς παροξύνας τε καὶ παραθαρρύνας ἐς τὸ πολεμεῖν, καὶ παρακελευσάμενος ἄνδρας ἀγαθοὺς φανῆναι, προσέβαλλε τῇ πύλῃ ἰσχυρῶς, καὶ συνίσταται δὴ μάχη καρτερὰ περὶ τε τὰς πύλας καὶ τὴν πάροδον. Ἐνταῦθα γὰρ ἦν καὶ μόνον τὸ δοκοῦν ἐπίμαχον, ὥς τῆς γε ἄλλης ἀπάσης πόλεως ἀπομάχου παντάπασιν οὔσης.

1) Τὸ « ἦ τε στρατιά » ἐν χεῖλει προστιθέν.—2) Τὸ « καὶ οἱ » ἀντὶ τοῦ « οἱ τε » τοῦ ἀπογράφου.

§ 34.—Καὶ γίνεται ὥθισμός ἐνταῦθα πολὺς καὶ κραυγὴ παρ' ἀμφοτέρων, καὶ φόνος, καὶ τραύματα, τῆς μάχης σχεδὸν ἤδη συσταδὸν γινομένης 1). Βιασάμενοι οὖν τοὺς προμαχομένους εὐρώστως 2) οἱ ὀπλῖται γίνονται ἐντὸς τῶν πυλῶν τοῦ κατερριμμένου πρώτου τείχους καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ τείχους ἐγκρατεῖς.

§ 35.—Βιαζόμενοι δὲ καὶ τοῦ δευτέρου τείχους εἴσω παρελθεῖν, ἐκακοπάθουν ἰσχυρῶς, κατὰ μέτωπόν τε αὐτοῖς προσβαλλόντων τῶν ἐναντίων, δόρασι μακροῖς, καὶ ξυστοῖς, καὶ παλτοῖς, καὶ ἄνωθεν ἀπὸ τῶν ἄκρων ἐκατέρου μέρους· ἐξ ὑπὲρ δεξιῶν λίθοις βαλλόμενοι κατὰ κεφαλῆς. Ὁ δὴ καὶ μάλιστα τούτους ἐπίεσε· καὶ τέλος δὴ ἐγκλίνουσι καὶ 3) ἀποκρούονται παρὰ τῶν ἐνδοθεν 4) ἰσχυρῶς καὶ ἐξωθοῦνται τοῦ τείχους βιαίως. Καὶ ἀπέθανον αὐτοῦ οὐκ ὀλίγοι τῶν ὀπλιτῶν, καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν ἄνωθεν καὶ ἀφ' ὑψηλοῦ καταφερομένων (σελ. 180) μεγίστων λίθων ἰσχυρῶς βαλλόμενοι, βιαζόμενοί τε τὴν εἴσοδον καὶ θρασύτερον ἐπιδαίνοντες.

§ 36.—Ὅπερ ἰδὼν ὁ Βασιλεὺς, ἀναχωρεῖν εὐθὺς σημαίνει τούτοις, καὶ ἐξω βέλους γενομένοις 5) ἀποστῆναι τοῦ πολεμεῖν, εἰπὼν μὴ μάτην πονεῖν καὶ κινδυνεύειν αὐτούς. Οὐ γὰρ ὅπλα καὶ σώματα, ἀλλὰ λιμὸν εἶναι τὸν ταύτης τῆς πόλεως ἰσχυρὸν ἀνταγωνιστὴν, ὃς ἀκονί τε καὶ κινδύνων χωρὶς καταγωνιεῖται ταύτην 6) ταχέως.

§ 37.—Ἐγνώκει γὰρ ὁ Βασιλεὺς, μηδαμοῦ ταύτης ἀπαναστῆναι· ἀλλὰ περικαθῆσθαι αὐτὴν, ἕως ἂν ἐκπολιορκήσῃ

1) Πρώτερον « γενομένης. » — 2) Τὸ αὐτόγραφον « εὐρώστως » ἀεὶ ἄνευ τῶν πνευμάτων ὑπεράνω τῶν ρ. — 3) Τὸ « δὴ ἐγκλίνουσι καὶ » ἐν χεῖλει προστιθέν. — 4) Πρώτερον « ἐνδόν. » — 5) Πρώτερον « γενομένους. » — 6) Πρώτερον « τούτους. »

λιμῶ. Ἐνόμιζε γάρ, ὡς ταύτην ἐλὼν, πᾶσαν ἤδη τὴν Πελοπόννησον ἔξειν ἀμαχί· ὥσπερ δῆτα καὶ γέγονε. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ οἱ στρατιῶται ἤκον, οἱ σταλέντες ἐς προνομὴν, λείαν ὅτι πλείστην ἐλάσαντες ἀπὸ τε τῆς Ἡλείας καὶ τῆς ἄλλης προσχώρου 1).

§ 38.—Ἐλέγοντο δὲ, ζώων μὲν, προβάτων τε καὶ βοῶν καὶ ἵππων, ἀμφὶ τὰς πέντε καὶ δέκα 2) μυριάδας ἀγαγεῖν, ἀνδρῶν δὲ καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων ὑπὲρ τὰς τέσσαρας χιλιάδας. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάντα, πρόβατά φημι καὶ βόας καὶ ἵππους, διένειμε πάσῃ τῇ στρατιᾷ, ἄνδρας δὲ καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, ἀπέστελλεν ἐς τὴν Κωνσταντίνου κατοικίζων πᾶσαν τὴν ἔξω χώραν αὐτῆς. Καὶ ὁ μὲν οὕτως.

§ 29.—Κορινθίους δὲ, τετράμηνον ἤδη πολιορκουμένην ὁ σῖτος ἐπελελοίπει, καὶ τᾶλλα τῶν ἀναγκαίων. Καὶ πιεζόμενοι τῷ λιμῶ, ὅμως ἀντεῖχον ἔτι, καὶ οὐδαμοῦ σπονδῶν μεμνήμενοι. Ἐδεδίεσαν γάρ, μὴ σφόδρα ὀργισμένος αὐτοῖς ὢν ὁ Βασιλεὺς τῇ τριβῇ τῆς πολιορκίας, κακόν τι μέγα ἐργάσεται ἐς αὐτούς. Ἄλλως δ' ὅτι καὶ πολλάκις προσκαλεσάμενος ἐπὶ συμβάσεως αὐτούς, οὐκ εἰσηκούσθη, ἀλλ' ἀπεστράφη.

Ἐφίξις τοῦ Ἀσάνη ἐς Κόρινθον καὶ εἰσοδος λαθραῖα ἐς αὐτήν.

§ 40.—Ἐν τούτῳ δὲ παραγίνεται αὐτοῖς Ἀσάνης Ματ-

1) Πρότερον « πλησιοχώρου. » — 2) Τὸ «καὶ δέκα» ἐν χεῖρει προστιθέν·

θαῖος, ἀπὸ Σπάρτης, ὃν ἐπεμψεν ὁ δεσπότης Δημήτριος βοηθόν τε ἤκειν αὐτοῖς, καὶ πειρασόμενον, εἰ δύναιτο, καὶ αὐτοῖς δεσπότης καταλλάξαι τὸν Βασιλέα, καὶ σπονδὰς ποιῆσαι τὰς δυνατὰς, μὴ μέντοι γε τούτῳ τῆς Κορίνθου ἐχσάντα.

§ 41.—Εἶχε δὲ καὶ ἄνδρας ἐβδομήκοντα στρατιώτας μεθ' ἑαυτοῦ, ἔχοντας καὶ σίτου μεδίμνους δέκα, ὃν ἔφερον ἐπὶ τῶν ὤμων ἐπηχθισμένοι, ἕκαστος ἀνά χοινίκων τριῶν οἷτινες ἐξεπιστάμενοι πάροδον, ἐκ τοῦ ἀπομαχωτάτου μέρους, τοῦ τε βουνοῦ καὶ τῆς πόλεως, ἄγνωστον μὲν καὶ ἄδατον τοῖς πολλοῖς, ἀνάντη δὲ ὅλως καὶ τραχεῖαν καὶ δύσπορον, φέρουσιν ἐς τὸν Ἀκροκόρινθον, νυκτὸς λαθόντες, ἀνέεσαν διὰ τῆς πέτρας χαλεπῶς πάνυ καὶ ἐπικινδύνως, ἀναρρυχόμενοί τε καὶ ἕτερος τὸν ἕτερον ἀνέχων τε καὶ διαβαστάζων, (σ. 182) ἐνίους δὲ σφῶναυτῶν καὶ ἀνιμώμενοι ἰσχοινίοις ἐκδεδεμένους, καὶ εἰσέρχονται ἐς τὴν πόλιν.

§ 42.—Οἱ δὲ Κορίνθιοι τὸν τε Ἀσάνην ἰδόντες, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀνεβρύσθησάν τε οὐ μικρὸν καὶ ἀνέπνευσαν, νομίσαντες, βοηθόν τε ἤκειν αὐτοῖς ἔς τε τὰ ἄλλα, καὶ δὴ καὶ σπονδὰς μετὰ τοῦ Βασιλέως ποιήσειν αὐτοῖς συμφερούσας.

§ 43.—Ἀσάνης δὲ, εἰσελθὼν ἐν τῇ πόλει, ὥς εἶδε τοὺς τε Κορινθίους δεινῶς ὑπὸ τοῦ λιμοῦ πιεζομένους καὶ ἀντέχειν μὴ δυναμένους, διακήρυκεται τῷ Βασιλεῖ, περὶ τε συνθηκῶν καὶ διαλλαγῆς καὶ ἐνδόσεως τῆς πόλεως.

*Σπονδαὶ ἃς ἐποιήσατο ὁ Ἀσάνης μετὰ τοῦ Βασιλέως τοῖς
δεσπόταις.*

§ 44.—Καὶ ὁ Βασιλεὺς δέχεται ἐπὶ τούτοις, καὶ δίδω-
σιν αὐτῷ πιστά. Ὁ δὲ ἐξελθὼν ποιεῖται συνθήκας τε καὶ
σπονδὰς μετὰ τοῦ Βασιλέως, καὶ παραδίδωσιν αὐτῷ τὴν τε
πόλιν καὶ τὸν Ἀχροκόρινθον, καὶ τοὺς Κορινθίους μένοντας
ἐφ' οἷς ἔχουσι, σῶς καὶ κακῶν ἀπαθεῖς, φόρου δὲ μόνον ὑ-
ποτελεῖς.

§ 45.—Ἐπειτα καὶ πᾶσαν τὴν χώραν Πελοποννήσου,
ὅσῃν ἐπῆλθε μεθ' ὅπλων ὁ Βασιλεὺς, καὶ πόλεις καὶ φρού-
ρια ὅσα ἐχειρώσατο, τοῦ Βασιλέως εἶναι κατήκοα. Ἦν δέ
γε ἡ τρίτη μοῖρα Πελοποννήσου. Τὴν δέ γε λοιπὴν
πᾶσαν εἶναι τῶν δεσποτῶν, δασμὸν ἐτήσιον ἀποφερόντων
τῷ Βασιλεῖ νομίσματα τρισχίλια χρυσοῦ 1), ἔχειν
δὲ (σελ. 183) μετ' αὐτῶν εἰρήνην βεβαίαν καὶ φιλίαν τὸν
Βασιλέα, καὶ σύμμαχον εἶναι καὶ βοηθὸν, ἣν τις αὐτοῖς
μεθ' ὅπλων ἐπήγῃ.

§ 46.—Πράξας δὲ ταῦτα μετὰ τοῦ Βασιλέως καὶ συν-
δέμενος ὁ Ἀσάνης, ἐπάνεισιν ἐς τοὺς δεσπότας, ἐπαγ-
γέλων αὐτοῖς τὰ πεπραγμένα οἱ, καὶ τὴν μετὰ τοῦ Βασι-
λέως εἰρήνην. Οἱ δὲ δέχονται τὰς ἐπὶ τούτοις διαλλαγὰς
ἐκόντες ἄχοντες· βαρύτατον γὰρ ἔδοξεν αὐτοῖς οὐ τοσοῦ-
τον τὰ ἄλλα, ὅσον 2) ἢ τῆς Κορίνθου ἑκδόσις, καὶ τοῖς

1) Τὸ « νομίσματα τρισχίλια χρυσοῦ » ἐν χεῖλει ἐπανορθοῦντός ἐστιν
ἀντὶ τοῦ προτέρου « τρισχιλίους χρυσίνους. »—2) Τὸ « οὐ . . . ὅσον »
ἐν χεῖλει.

ἄλλοις ἀσύμφορον, πόλεως ἐχυρωτάτης καὶ λόγου ἀξίας, ἐν ἐπικαίρῳ τε τοῦ Ἰσθμοῦ χειμένης καὶ ὥς-περ ἀκροπόλεως οὔσης Πελοποννήσου. 1) Ὅμως γε μὴν, τί καὶ εἶχον δρᾶσαι;

Σημειούται. 2)

§ 47.—Βασιλεὺς δὲ, τὴν Κόρινθον παραλαβὼν, φυλακὴν τε ἱκανὴν εἰσάγει, ἐς τε τὴν ἄκραν, καὶ ἐς αὐτὴν, ἄνδρας ἐπιλέκτους τετρακοσίους τῶν ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐλῆς νεοδααδμῶν· καὶ φρούραρχον αὐτοῖς ἐφίστησιν ἓνα τῶν πιστοτάτων αὐτῶ· καὶ στήσῃ, καὶ ὅπλοις καὶ μηχαναῖς καὶ πᾶσιν ἄλλοις ἐπισκευάζει καλῶς.

§ 48.—Τὰς τε ἄλλας πόλεις ἃς εἰλήφει, τὰς τε ἐν τῇ μεσογείᾳ καὶ παραλίᾳ, καὶ φρούρια τὰ δόξαντα καλῶς ἔχειν αὐτῷ, πάντα ἐπισκευάζει καὶ ἐξοπλίζει καλῶς, φρουροῖς τε καὶ φρουράρχοις καὶ σίτῳ, καὶ ὅπλοις, καὶ βέλεσι, καὶ πᾶσι τοῖς ἀναγκαίοις. Ἐνια δὲ τῶν φρουρίων, ὅσα μὴ ἐδόκει (σελ. 184) αὐτῷ, κατασκάπτει τελείως.

§ 49.—Τοὺς δὲ οἰκήτορας τούτων, ἄνδρας φημί καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, ἀσινεῖς ὅλως, ἐκπέμπει καὶ αὐτοὺς ἐς τὴν Κωνσταντίνου μετὰ τῶν ἄλλων, κατοικίζων, ἥπερ ἔφην, πᾶσαν τὴν ἐξω χώραν αὐτῆς.

§ 50.—Καταστησάμενος ὁ δὲ πάντα τὰ ἐν Πελοποννήσῳ καλῶς τε καὶ ὥς ἦν αὐτῷ κατὰ νοῦν, σατράπην τε πάσῃ

1) Τὸ « πόλεως κτλ. ἕως τοῦ Πελοποννήσου » ἐν χεῖρι τοῦ ἀπογράφου.
—2) Τοῦτο σίγλα.

τῇ αὐτοῦ χώρᾳ τὸν Ἀμάραν καταλιπὼν, ἀπολύει τὴν στρατιάν, πολλὰ πρότερον ἐπαινήσας τε αὐτοὺς καὶ δωρησάμενος, καὶ τιμήσας τοὺς ἀγαθοὺς, ἐπιδόσεσί τε καὶ ἀξιώμασι καὶ ἀρχαῖς καὶ πολλοῖς ἄλλοις.

—

Ἀφίξις τοῦ Βασιλέως ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ κατασκοπὴ πάντων τῶν ἐν αὐταῖς.

§ 51.—Αὐτὸς δὲ, ἄρας ἐκ Κορίνθου, φθινοπώρου ἀρχομένου, τὸ γὰρ θέρος ἤδη τετελευτῇκει, μετὰ γε τῆς ἰδίας αὐλῆς καὶ τινων τῶν ἐν τέλει ἔξεισι τοῦ Ἰσθμοῦ, καὶ ἀφικνεῖται διὰ τῶν Μεγάρων ἐς τὰς Ἀθήνας. Κατεῖχε γὰρ αὐτὸν ἔρωσ σφοδρὸς τῆς τε πόλεως ταύτης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ θαυμάτων, ὅτι ἤκουσε πολλὰ καὶ καλὰ περὶ τε τῆς σοφίας καὶ φρονήσεως τῶν ἐνταῦθα προγεγονότων ἀνδρῶν καὶ τῆς ἄλλης ἀνδρίας καὶ ἀρετῆς, καὶ τῶν πολλῶν καὶ θαυμαστῶν ἔργων, ὧν ἐν τοῖς κατ' αὐτοὺς καιροῖς ἐπεδείξαντο, καὶ πρὸς Ἑλλήνας καὶ πρὸς βαρβάρους ἀγωνιζόμενοι. Καὶ ἐπεθύμει ἰδεῖν τε καὶ ἰσχορῆσαι τὴν τε πόλιν καὶ τὰς ἄλλας ταύτης οἰκοδομὰς, (σ. 185) καὶ δὴ καὶ τὴν Ἀκρόπολιν αὐτὴν, τοὺς τε τόπους, ἐν οἷς οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἐπολιτεύοντο καὶ ταῦτα ἔπραττον, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν θέσιν τῆς χώρας τε καὶ κατάστασιν, τῆς τε κατ' αὐτὴν θαλάσσης, καὶ τῶν λιμένων καὶ νεωρίων 1), καὶ περὶ πάντων ἀπλῶς.

§ 52.—Καὶ εἶδε, καὶ ἐθαύμασε, καὶ ἐπήνεσε· καὶ μά-

1) Τὸ « καὶ νεωρίων » ἐν χεῖλει.

λιστά γε δὴ τὴν ἀκρόπολιν ἀναβάς ἐς αὐτὴν, ἀπὸ τε τῶν ἐρειπίων καὶ τῶν λειψάνων, ὡς σοφός τε καὶ φιλέλλην 1) καὶ μέγας βασιλεὺς τὰ ἀρχαῖα καὶ ἄρτια 2) στηχαζόμενός τε καὶ τεχμαιρόμενος. Τοὺς δέ γε οἰκήτορας ταύτης αἰδοῖ τῶν προγόνων φιλανθρώπως τε εἶδε, καὶ ἐδωρήσατο πολυτρόπως, καὶ πάντων, ὧν ἤτησαν, ἔτυχον παρ' αὐτοῦ.

§ 53.—Τέσσαρας δὲ ἡμέρας αὐτοῦ διαγαγὼν, τῇ ὕστεραίᾳ ἐκείθεν ὀρμηθεὶς, ἦει διὰ τε τῆς Βοιωτίας καὶ Πλαταιίδος, ἀποσκοπῶν πάντας τε τοὺς ἐλληνικοὺς τόπους καὶ ἀνερευνῶν ἀκριβῶς, καὶ πυθθανόμενος περὶ πάντων.

Ἄφιξις τοῦ Βασιλέως ἐς Εὐβοίαν, καὶ κατασκοπὴ ταύτης ἀκριβῆς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ παλιρροίας.

§ 54.—Παροδεύσας δ' ἐξ ἐπίτηδες καὶ γενόμενος κατ' ἀντικρὺ Χαλκίδος τῆς ἐν Εὐβοίᾳ κατεθεᾶτο τὰς τε συχνὰς παλιρροίας Εὐρίπου καὶ τὰς μεταβολάς, τὴν τε ἄλλην τῆς νήσου θέσιν τε καὶ κατάστασιν, καὶ δὴ καὶ ἀρετὴν, καὶ ὡς οἰκειοῦται τῇ χέρσῳ διὰ τοῦ στενωτάτου πορθμοῦ· μᾶλλον δὲ, ὡς ἔστι τὸ ὅλον χερώννησος καθάπερ ποταμῷ μέσῳ, τῷ βραχυτάτῳ ρεύματι τούτου διειργομένη, καὶ πάλιν συναπτομένη γεφύρα.

§ 55.—Οἱ δὲ Εὐβοιοὶς τὴν ἀθρόον ἐς αὐτοὺς ἔλευσιν 3)

1) Τὸ « καὶ φιλέλλην » ἐν χεῖλει.—2) Τὸ μὲν « ἄρτια » ἐπανορθοῦντος ἐν χεῖλει· πρότερον δὲ « πτωτότυπα » ἐν τῷ αὐτογράφῳ ἐγεγράφει.—3) Τὸ μὲν « ἔλευσιν » ἐπανορθοῦντος ἐν χεῖλει· πρότερον δὲ « ἔφοδον » ἐν τῷ αὐτογράφῳ ἐγεγράφει.

τοῦ Βασιλέως ἰδόντες, τὸ μὲν πρῶτον ἔδεισαν περὶ ἑαυτῶν, μὴ ἄρα σφισὶν ἐπὶ κακῷ αὕτη εἴη. Μετὰ δὲ τοῦτο, δῶρα πλείστου ἄξια ἐτοιμάσαντες τῷ Βασιλεῖ, ἐξῆλθον καὶ συνήντησαν 1) αὐτῷ, καὶ ὃς δέχεται τούτους ἡμέρως, καὶ, λαλήσας εἰρηνικὰ μετ' αὐτῶν, ἀπολύει πάλιν.

§ 56.—Αὐτὸς δὲ, ἄρας ἐκεῖθεν καὶ αἰὲ σπουδῇ ἐλαύνων ἐπὶ τὰ πρόσω, δεκαταῖος ἀφικνεῖται ἐς Φεράς τῆς Μακεδονίας· ὀλίγας δὲ ἡμέρας διατρίψας αὐτοῦ, καὶ ὅσον διαναπαῦσαι, αὐτόν τε καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, ὀρμηθεὶς ἐκεῖθεν καταλαμβάνει τὴν Ἀδριανοῦ, μεσοῦντος ἤδη φθινοπύρου.

§ 57.—Κάνταῦθα γενόμενος, εὐθὺς μεταπέμπεται Ἰσμαῆλον, τὸν Καλλιουπόλεως ἑπαρχον, καὶ τοῦ στόλου παντὸς ἡγεμόνα. Καὶ κελεύει τοῦτον ὅτι τάχιστα, στόλον πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν νεῶν ἐξαρτήσαντα, ἐπιπλεῦσαι τῇ Λέσβῳ καὶ Μιτυλήνῃ, καὶ καταδραμεῖν πᾶσαν αὐτὴν καὶ λήσασθαι· διοῦντα καὶ ἀφανίζοντα κατὰ κράτος.

§ 58.—Οἱ γὰρ ταύτης ἡγεμόνες Δωριέως υἱέες, δύο καταλειφθέντες μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ κληρονόμοι τῆς τῆς νήσου συμπάσης καὶ τῆς ἀρχῆς, (σ. 187) στασιάζοντές τε ἦσαν ἐν ἀλλήλοις, καὶ νεωτέρων ἐπιθυμοῦντες αἰεὶ. Καὶ ἐπειδὴ τὰς ἐξ Ἰταλίας ἡκούσας τριάκοντα τριήρεις εἶδον τοῦ Ῥώμης ἀρχιερέως, ὧν ἐναυάρχαι Λουδοβῆκος, στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ὧν αὐτὸς, ἐνεώχμησαν εὐθὺς καὶ συνθήκας ποιησάμενοι μετ' αὐτοῦ, ἡθέτησαν τὰς μετὰ Βασιλέως καὶ οὐκ ἔτι ἤθελον ἀποδιδόναι αὐτῷ τὸν συνήθη δασμὸν, ὃν ἀπέφερον ἐτησίως.

§ 59.—Οὐ μόνον δὲ, ἀλλ' ὅτι, καὶ πρὸ τούτου τὰς κα-

1) Τὸ « καὶ συνήντησαν » ἐν χεῖρσι· πρότερον « εἰς συνάντησιν. »

τάρσεις τῶν πειρατικῶν νεῶν δεχόμενοι, καὶ σιτήσεις καὶ πίστεις αὐτοῖς λάθρα παρέχοντες, ἐκάκουν πᾶσαν τὴν αὐτὴ παραλίαν τοῦ Βασιλέως, καὶ τὰς κατ' ἐμπορίαν πλεούσας ναῦς ἐσχύλευον. Ἐχων οὖν αὐτοῖς ἐργὴν διὰ ταῦτα ὁ Βασιλεὺς, τὸν στόλον ἐξέπεμπεν.

Ἐπίπλους τοῦ Βασιλέως στόλου εἰς Λέσβον καὶ Μιτυλήνην, καὶ καταδρομὴ τῶν ἐν αὐτῇ καὶ δῆμοσίς τε καὶ Λέας ἑλπίσιν.

§ 60.—Ἰσμαῆλος δὲ, πληρώσας ὅ,τι τάχιστα ναῦς πενήκοντα καὶ ἑκατὸν, καὶ ὅπλα, καὶ μηχανάς, καὶ ὀπλίτας ἐμβιβάσας αὐταῖς ἱκανάς, καὶ ἵππους ἐν ναυσὶν ἱππαγωγοῖς, καὶ πᾶσαν ἄλλην παρασκευὴν τε καὶ χρεῖαν πολεμικὴν, ἐξαρτήσας τε καὶ ταῖς ναυσὶν ἐνθήμενος, ἄρας ἐκ Καλίου πόλεως, τριταῖος καταίρει ἐς Λέσβον.

§ 61.—Καὶ ἀποβάς ἐς τινὰ πολίχνην παράλιον, Μόλυβον οὕτω καλουμένην, πρῶτον μὲν, ἔκειρε πᾶσαν τὴν αὐτοῦ καὶ ἐδήλωσεν· ἔπειτα περισταυρώσας τὸ ἄστυ καὶ κύκλῳ περιλαβὼν τῷ στρατῷ, καὶ μηχανάς (σελ. 188) ἐπιστήσας ἐπολιόρκει.

§ 62.—Ἐτυχον δὲ τότε ἐν Λέσβῳ παροῦσαι κατὰ συμμαχίαν δύο καὶ δέκα τριήρεις τῶν μετὰ Λοδοβίκου, ὧν ἐναυάρχει Σέργιος, ὃς προαπέστειλε Λοδοβίκος βοηθοὺς Μιτυλήνην, εἴ γε ὁ στόλος αὐτῇ ἐπιπλεύσειε τοῦ Βασιλέως· ἐλέγετο γάρ. Αἱ προμαθοῦσαι τὸν ἐπίπλουν τοῦ Βασιλέως στόλου, δείσασαι, εὐθὺς ἀπέπλευσαν ἐς Χίον, κάκει περιέμενον.

§ 63.—Ἰσμαῆλος δὲ ἐπεὶ, δέκα ἡμέρας τὸ ἄστυ πολιορ-

κῶν οὐδὲν ἤνυσεν, ἐμπρήσας τε τὰς πρὸ τοῦ ἄστεος οἰκίας καὶ καταδραμὼν τὰ πολλὰ τῆς Λέσβου, καὶ ληϊσάμενος καὶ δηώσας, καὶ κώμας διαρπάσας, καὶ λείαν ὅ,τι πλείστην ἐλάσας, καὶ ταῖς ναυσὶν ἐνθέμενος, ἀπέπλευσεν ἐπὶ οἴκῳ ἐς Καλλιούπολιν, καὶ διέλυσε τὸν στόλον.

§ 64.—Σέργιος δὲ σὺν ταῖς δυόδεκα ναυσὶ, μαθὼν ἀναχθέντα τὸν στόλον ἀπὸ τῆς Λέσβου, πάλιν ἐπανῆκεν ἐς Μιτυλήνην. Καὶ, πολλὰ ὀνειδισθεὶς τε καὶ μεμφθεὶς παρὰ τῶν αὐτῆς ἡγεμόνων, ὅπως κατὰ συμμαχίαν τε ἥκων αὐτοῖς καὶ βοηθήσειν ἐπαγγειλάμενος, καὶ κεναῖς ἐλπίσιν ἀναρτήσας αὐτούς, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνάγκης καταλιπὼν φυγὰς ὤχετο, ἀνιαθεὶς, ἢ μᾶλλον αἰσχυνθεὶς, ἀπέπλευσεν ἐς Ἀἴμνον, καὶ μετὰ ταῦτα ἐς Ῥόδον παρὰ Λοδοβίκον.

§ 65.—Μιτυληναῖοι δὲ, κατὰ τοὺς νηπίους, πληγέντες, νοῦν ἔσχον, (σελ. 189) καὶ μετὰ ταῦτα πέμπουσι πρέσβεις ὡς Βασιλέα, ἀπολογούμενοί τε περὶ ὧν ἐνεκαλοῦντο, καὶ τὸν δασμὸν ἀποδιδόντες, ὃν ὤφειλον, καὶ δεόμενοι σπονδῶν τυχεῖν καὶ εἰρήνης τοῦ λοιποῦ. Καὶ μέντοι γε καὶ τυγχάνουσι, δεξαμένου τοῦ Βασιλέως σφᾶς.

§ 66.—Τόδ' αὐτὸ, καὶ Χῖοι καὶ Νάξιοι πεποιθήκασιν ὕστερον, δείσαντες μὴ, ὅπερ ἔπαθον οἱ Μιτυληναῖοι, καὶ αὐτοὶ πάθωσι, καὶ, πέμψαντες πρέσβεις, τὸν τε δασμὸν, ὃν ὤφειλον ἀπέδοσαν, καὶ τὰς μετὰ Βασιλέως συνθήκας ἀνεώσαντο.

"Αφίξις τοῦ Βασιλέως ἐς τὸ Βυζάντιον, καὶ ἐπιμέλεια τῆς πόλεως καὶ τοῦ ταύτης συγκοιτισμοῦ.

§ 67.—Βασιλεὺς δὲ, τὸ λοιπὸν τοῦ φθινοπώρου δια-

γαγὼν ἐν Ἀδριανουπόλει, χειμῶνος ἀρχομένου ἀφικνεῖται ἐς τὸ Βυζάντιον. Καὶ ἐξηκοστὸν ἤδη καὶ ἕκτον ἔτος πρὸς τοῖς ἑννεακοσίοις καὶ ἑξακισχιλίοις τοῖς ὅλοις ἤνυστο, ὁγδοὺν δὲ τῆς ἀρχῆς τῷ Βασιλεῖ.

§ 68.—Καταλαβὼν δὲ τὴν Κωνσταντίνου, τῶν τε συνθημάτων φροντίδων εἵχετο καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἐπιμελείας ὅλος ἦν, καὶ τοῦ ταύτης συνοικισμοῦ. Καὶ πρῶτα μὲν, τῶν Πελοποννησίων, οὓς ἤγαγεν, ὅσοι τούτων ἐδόκουν διαφέρειν τε τῶν ἄλλων καὶ τέχνας ἐπίσταντο, ἀπολεξάμενος, ἐντὸς κατοικίζει τῆς πόλεως, τοὺς δὲ λοιποὺς, ἐν τῇ ἑξῶ χώρᾳ κατὰ κώμας καθίζει· διαδοὺς (σελ. 190) αὐτοῖς καὶ σίτον καὶ ζεύγη βοῶν, καὶ πᾶσαν ἄλλην αὐτάρκειάν τε καὶ χρεῖαν ἐς τὸ παρὸν, ὥστε ὀρχοῦν καὶ γεωργίᾳ προσέχειν.

§ 69.—Μετὰ δὲ τοῦτο, πέμψας ἐς Ἀμαστριν, πόλιν Παφλαγονίας παρλίον ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, ἀποικίζει τὸ πλεόν αὐτῆς καὶ μᾶλλον δυνάμενον. Ἔτι δὲ καὶ Ἀρμενίων τοὺς ὑπ' αὐτῷ δυνατωτάτους τε καὶ εὐπορίᾳ καὶ πλούτῳ καὶ τέχναις, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασι διαφέροντας, καὶ δὴ καὶ τὴν τάξιν ἐμπορικοὺς, πάντα ἀναστήσας τῆς αὐτῶν, ἀποικίζει ἐνταῦθα. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ ἄλλων γενῶν τοὺς τοιούτους.

Ἐπιταγὴ τοῦ Βασιλέως πρὸς πάντας τοὺς ἐν τέλει οἰκοδομὰς ποιεῖν ἐντὸς τῆς πόλεως Ἀμπερίας καὶ πολυτελεῖς.

§ 70.—Ἐπειτα δὲ συγκαλέσας πάντας τοὺς ἐν τέλει καὶ μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενους, καὶ πλούτῳ πολλῷ καὶ

εὐπορίᾳ κομῶντας, κελεύει λαμπράς τε οἰκίας οἰκοδομεῖν ἐν τῇ πόλει, ἥ ἕκαστος βούλοιτο, καὶ βαλάνεϊα κατασκευάζειν καὶ πανδοχεῖα καὶ ἀγορὰς καὶ ἐργαστήρια πλεῖστα καὶ κάλλιστα, νεῶς τε ἀνεγείρειν καὶ ἱερὰ, καὶ πολλοῖς ἄλλοις τοιούτοις ἀγάλλειν αὐτὴν καὶ κοσμεῖν, μηδενὸς φειδομένους, ὥς ἕκαστος εὐπορίας ἔχει τε καὶ δυνάμεως.

§ 71.—Καὶ αὐτὸς δὲ τὸν κάλλιστον ἀπολεξάμενος χῶρον ἐν μέσῃ τῇ πόλει, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀνέχοντα, νεῶν τε ἀνεγείρειν ἐν τούτῳ κελεύει, τοῖς ἐν αὐτῇ προϋπάρχουσι μεγίστοις τε καὶ καλλίστοις τῶν νεῶν ἀμιλλώμενον ἐς ὕψος καὶ κάλλος, καὶ μέγεθος, καὶ ὕλας συλλέγειν τε καὶ ἐτοιμάζειν πρὸς τοῦτο παντοίας τε καὶ (σελ. 191) καλλίστας μαρμάρων τε καὶ λίθων ἄλλων διαφανῶν καὶ τιμίων· ἔτι δὲ κιόνων πλῆθος μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων, καὶ σίδηρον καὶ χαλκὸν ὅ,τι πλεῖστον καὶ μόλυβδον καὶ πᾶσαν ἄλλην ὕλην ἐπιτηδεῖαν.

§ 72.—Ἐτι δὲ καὶ βασιλεία οἰκοδομεῖν ἐπέταξεν, ἐπὶ τῆς πρὸς θάλατταν ἀνεχούσης ἄκρας τοῦ παλαιῦ Βυζαντίου, κρείττω τοῖς ὅλοις καὶ θαυμαστότερα τῶν προτέρων ὥρα τε καὶ μεγέθει καὶ πολυτελείᾳ καὶ χάριτι.

§ 73.—Πρὸς δέ γε τούτοις, νεώρια κατασκευάζειν, πλεῖστα καὶ κάλλιστα εἰς ὑποδοχὴν τε νεῶν καὶ τῶν τούτων ἀποσκευῶν, οἴκους τε οἰκοδομεῖν ἐχυρωτάτους τε καὶ μεγίστους ἐς φυλακὴν ὀπλων τε καὶ μηχανῶν, καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων. Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ τοιαῦτα ἐπέταξε γίνεσθαι, κόσμον τε τῇ πόλει φέροντα καὶ κοινὴν ὠφέλειαν προσέτι δὲ καὶ χρεῖαν ἀναγκαίαν ἐς τε τοὺς πολέμους καὶ τὰς μάχας αὐτῷ· γίνεσθαι δὲ ταῦτα πάντα κατὰ σπουδὴν ἄρχοντας ἐπιστήσας τοῖς ἔργοις τοὺς ἐμπειροτάτους τε καὶ σπουδαιστάτους. Ἐγνωστο γὰρ αὐτῷ διὰ πάντων αὐταρκεῖ.

στάτην τε καὶ δυνατωτάτην ἀποφῆναι τὴν πόλιν, καὶ οἷα τὸ παλαιὸν ἦν ἐν τε δυνάμει καὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ καὶ ἐπισήμασι (σελ. 192) καὶ τέχναις, καὶ πᾶσιν ἄλλοις ἐπιτηδεύμασί τε καὶ παραδείγμασι τῶν καλῶν καὶ δημοσίοις καὶ κοινοῖς οἰκοδομήμασί τε καὶ ἀναθήμασι.

Σημειούμενα οἰκοδομᾶς λαμπρᾶς τοῦ Μαχουμούτεω.

§ 74.—Σὺν τούτῳ δὲ καὶ Μαχουμούτης, ὁ τῆς Εὐρώπης ἑπαρχος 1), πρῶτός τε ὢν τῶν παρ' αὐτῷ καὶ μέγα δυνάμενος μετ' αὐτὸν, καὶ τῶν ὅλων πραγμάτων τῆς ἀρχῆς ἐπιμελητῆς, νεών τε ἀνεγείρει μέγιστον καὶ περικαλλέστατον ἐν ἀπόπτῳ τῆς πόλεως 2) λίθοις τε διαφανέσι καὶ μαρμαροῖς ἀστράπτοντα, καὶ κιόνων ὥρῃ τε καὶ μεγέθει διαπρεπέστατον, ἔτι δὲ γραφικῇ τε καὶ γλυφικῇ τέχνῃ καλῶς ἡσκημένον, καὶ χρυσῷ πολλῷ καὶ ἀργύρῳ καταλαμπόμενον, καὶ πολλοῖς καὶ καλοῖς ἄλλοις κοσμούμενον δώροις τε καὶ ἀναθήμασι καὶ φιλοτιμήμασι.

§ 75.—Περὶ αὐτὸν δὲ πτωχοτροφεῖα καὶ πανδοχεῖα κατασκευάζει καὶ λουτρὰ, φιλοτίμως ἄγαν, ἔς τε χρεῖαν καὶ κάλλος ἅμα καὶ μέγεθος ἡσκημένα. Πρὸς δὲ τούτοις οἰκίας τε λαμπρὰς οἰκοδομεῖ ἑαυτῷ καὶ πολυτελεῖς, καὶ παραδείσους φυτεύει περὶ αὐτὰς παντοίοις κομῶντας φυτοῖς ἔς τε χάριν καὶ τέρψιν καὶ ἀπόλαυσιν

1) Τὸ « ἑπαρχος » ἐπανορθωντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ ἡγεμῶν τοῦ αὐτογράφου.—2) Τὸ « ἐν ἀπόπτῳ τῆς πόλεως » ἐν χεῖλει.

ίκανούς, καὶ ὑδάτων ἀφθονίαν εἰσάγει. Καὶ πολλὰ τοιαῦτα ποιεῖ ἐπόμενός τε τῇ τοῦ κρατοῦντος γνώμῃ κατάκρας, καὶ ἅμα κοσμῶν καὶ αὐτὸς τὴν πόλιν ὡς δυνατόν ἰδίαις τε δαπάναις καὶ ἀναλώμασι, καὶ (σελ. 193) κοινοφελέσιν οἰκοδομήμασί τε καὶ ἀναθήμασι.

§ 76.—Κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τριήρεις ὁ Βασιλεὺς πανταχοῦ τῆς αὐτοῦ ναυπηγεῖσθαι κελεύει, τὸ τῆς θαλάττης κράτος εἰδῶς ἀναγκαῖόν τε ὃν αὐτῷ καὶ τὴν ταύτης ἀρχὴν, καὶ μάλιστα δὴ ἔν γε ταῖς ὑπερορίαις ἐκστρατείας. Καὶ γὰρ ἤδει καὶ τοῖς πρόσθεν ἔργοις αὐτῷ τὰ μέγιστα συνενεχόντα τὸν κατὰ θάλατταν στίλον.

§ 77.—Ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν πάλαι βασιλέων τοὺς τὰ μέγιστα ἐνυθέντας, ἀκριβῶς ἐξετάζων τε καὶ σκοπούμενος, εὔρισκε τὰς κατὰ θάλατταν πράξεις μεγίστας τε οὕσας καὶ ὀνομαστοτάτας 1), καὶ τὰ μέγιστα κατορθωτάς διὰ θαλάττης αὐτούς. Διὰ τοι τοῦτο, καὶ τὸ ταύτης κράτος εἰς ἑαυτὸν ἐβούλετο μεταστῆσαι. Γῆ γὰρ καὶ θάλαττα συνελθούσαι ὑπὸ μίαν ἀρχὴν, μεγίστην ταχέως αὐτὴν ἀπειργάζονται. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

Προσχώρησις αὐθις τῆς Λήμιου ἐπὶ Βασιλεῖ διὰ τοῦ Κριτόβουλου καὶ δόσις τῶν νήσων παρὰ τοῦ Βασιλέως ἐπὶ δεσπότῃ Δημητρίῳ Ἰμβρου καὶ Λήμιου.

§ 78.—Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος, καὶ Κριτόβουλος ὁ

1) Τὸ « ὀνομαστοτάτας » ἐν χεῖρσι ἐπικνηθῶντός ἐστιν ἀντὶ τοῦ πρώτου « περιφανεστάτας. »

Ἰμβριώτης λόγους προσφέρει τοῖς δυνατοῖς τῶν Λημνίων, περὶ ἐνδόσεως τῆς νήσου τῷ Βασιλεῖ. Ἐτι γὰρ κατεῖχον αὐτὴν Ἴταλοί. Οἱ δὲ δέχονται καὶ παρέχουσι τούτῳ πισά, ἢ μὴν δώσιν τὴν νῆσον ἀφικνομένῳ· ἦν γὰρ αὐτοῖς ἐν τοῖς πρώτοις τῶν φίλων ἀνὴρ· καὶ αὐτοὶ ἐπίστευον αὐτῷ τὰ γε τοιαῦτα καὶ προέπεμπον 1) κρύφα, (σελ. 194) ἀπαλλαγῆ· ναί τε βουλόμενοι τῆς βαρύτητος τῶν Ἰταλῶν· καὶ τὸ μέγιστον, δεδιότες τὸν στίλον τοῦ Βασιλέως, μή ποτε, ἐπελθὼν αἴφνης αὐτοῖς, μεγάλως 2) βλάβειεν· Ἴταλοί γὰρ οὐκ ἠδύναντο βυθθεῖν· καὶ διὰ τοῦτο ἐβούλοντο ἀποσάντες αὐτῶν, προσχωρῆσαι τῷ Βασιλεῖ.

§ 79.—Κριτόβουλος 3) δὲ τὰ πιστὰ λαδὼν παρ' αὐτῶν, ἀφικνεῖται ἐς τὴν Ἀδριανοῦ. Καὶ πέμπει δὴ γράμματα κατὰ τάχος ἐς τὸν δεσπότην Δημήτριον, μηνύοντα, καιρὸν εἶναι, τὰς νήσους αἰτῆσαι παρὰ τοῦ Βασιλέως, Ἰμβρον καὶ Λῆμνον, ἐτοίμου τε ὄντος δώσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς εἰπὼν, δυνατὸς εἶναι τὴν Λῆμνον ἐλεῖν καὶ τοὺς Ἰταλοὺς ἐξελάσαι. Εἶχε γὰρ ἤδη καὶ πρότερον περὶ τούτου γράμματα τοῦ δεσπότη.

§ 80.—Δεσπότης δὲ τοῦτο μαθὼν, ὡς τάχιστα τὸν Ἀσάνην ἐκπέμπει πρέσβυν ὡς Βασιλέα, καὶ παρ' αὐτοῦ τὰς νήσους αἰτεῖ καὶ λαμβάνει, συνθέμενος δὲ καὶ δασμὸν ἐτήσιον ὑπὲρ τούτων ἀποφέρειν τῷ Βασιλεῖ τρισχιλίου· χρυσίνους, συμπαρόντος γε καὶ αὐτοῦ Κριτοβούλου τότε ἐν Ἀδριανουπόλει τε καὶ συμπράττοντος.

1) Τὸ « προέπεμπον » ἐν χεῖλει ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἀντὶ τοῦ προτέρου « προσμήνου. » —2) Τὸ « μεγάλως » ἐν χεῖλει ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἀντὶ τοῦ προτέρου « ἄκρως. » —3) Ἐνθάδε ἐν χεῖλει ἐξ στίχοι γ· γραμμένοι ἦσαν, ἀλλὰ ὕστερον ξυστῇ· ἐξηλειμμένοι.

**Ορα τόλμην.*

§ 81.—Δεξάμενος δὲ ὁ Κριτόβουλος τὰ παρὰ τοῦ Βασιλέως γράμματα, ἐπανῆκεν ἐς Ἱμβρον ὡς τάχιστα. Καὶ μίαν μόνην ἡμέραν αὐτοῦ διαγαγὼν, τῇ ὑστερίᾳ ἐμβὰς ἐς πάραλον, καὶ λαθὼν τὰς ἐφορούσας τε καὶ περιπλεύσας τὴν νῆσον (σελ. 195) προφυλακίδας νῆας τῶν Ἱταλῶν, νυκτὸς καταίρει ἐς Ἀῆμονον.

—

Εἰσοδος τοῦ Κριτοβούλου νυκτὸς ἐν τῷ τοῦ Κοτζίνου ἄστυ καὶ παραλαβὴ τούτου, καὶ ἀπέλυσιν τῶν Ἱταλῶν.

§ 82.—Καὶ εἰσέρχεται ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν Καστριωτῶν περὶ πρώτην πευ φυλακὴν δεξαμένων αὐτῶν. Κοινολογησάμενος δὲ τῷ τε φρουράρχῳ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἶχε γὰρ καὶ τὸν μετὰ τῶν ἄλλων συμπράττοντα, εὐθὺς μηδὲν μελλήσαντες, καὶ ἀναλαβόντες ἵππεις πέντε καὶ εἴκοσιν, ἀφικνεῖται ἐς τὸ τοῦ Κοτζίνου ἄστυ περὶ ἔρθρον βαθύν, καὶ εἰσέρχονται ἐν αὐτῷ ἀνοιξάντων εὐθὺς τὴν πρὸς νότον πυλίδα, τῶν ἐνδοθεν συμπραττόντων αὐτοῖς. Εἶχε γὰρ πάντας τούτους, ἥπερ ἔφην, προκατεσκευασμένους τε καὶ ταῦτά συμβουλομένους αὐτῷ.

§ 83.—Εἰσελθόντα δέχονται πάντες οἱ τοῦ ἄστεος ἄσμενοι, καὶ κοινῇ συνδραμόντες σὺν ὅπλοις, κατακλείουσι τοὺς Ἱταλοὺς ἐν τοῖς ἐπαρχικοῖς δημοσίοις οἴκοις πέντε καὶ τεσσαράκοντα ὄντας. Βουλευθέντας μὲν ἐς χεῖρας αὐ-

τοῖς ἰέναι, καὶ διὰ μάχης γενέσθαι 1) καὶ ὀρμηκότηας ἤδη, μὴ δυνηθέντας δέ. Τί γὰρ καὶ εἶχον οὗτοι δράσαι πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ ἄστεος ἅπαντας;

§ 84.—Τέλος δὲ, ἡμέρας ἤδη γενομένης προσχωροῦσι ἄνευ ὁμολογίας καὶ παρχιδιδόασι σφᾶς αὐτοὺς Κριτοβούλῳ, χρῆσασθαι ὅ,τι καὶ βούλοιτο, πιστεύσαντες αὐτῷ· (σελ. 196) Ὁ δὲ ἀπέλυσε πάντας εἰπὼν· εἰ μὲν αἰρεῖσθε μεθ' ἡμῶν εἶναι καὶ κατοικεῖν ἐν τῇ νήσῳ, δεχόμεθά τε ὑμᾶς, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἀρκυῖντα παρέξομεν· εἰ δ' οὖν, ἅπιτε, ἔποι φίλον ἐκάστω. Τὸν δὲ γετούτων ἄρχοντα Καλαβρέζον, δώροις τε πολλοῖς καὶ ξενίοις τιμήσας ἀπέπεμψε μετ' εἰρήνης ἐς Εὐβοίαν ἀπελθόντα.

§ 85.—Μετὰ δὲ τοῦτο, πέμψας ἄγγελον ἐς τὸν τοῦ παλαιοῦ κάστρου καλυμμένον φρουράρχον, Μιχαήλ ὀνόματι 2), τοῦτο δ' ἦν ἡ παλαιὰ Μιρηνοῦ πόλις, αἰτεῖ τὴν ἀκρόπολιν, ὑπισχνούμενος αὐτῷ καὶ δῶρα δώσειν, καὶ τιμήσειν ἱκανῶς. Ἔστι γὰρ ἡ τῆς Μιρηνοῦ πόλεως ἀκρόπολις ἐχυρωτάτη καὶ πάντῃ ἀνεπιχειρήτος καὶ τῶν ἐνομαστῶν ἐπ' ἀσφαλείᾳ ἐκ πάνυ παλαιοῦ, ἐπ' ἄκρας τε ὑπεράνω κτισμένη 3) τῆς πόλεως ἐφ' ὕψηλοῦ καὶ τριπλῷ τείχει παλαιοτάτῳ καὶ λίθοις μεγίστοις κατησφαλισμένη τε καὶ καταχυρωμένη, καὶ πᾶσαν ὑπ' αὐτὴν ἔχουσα καὶ καταδουλεῦσα τὴν πόλιν.

§ 86.—Καὶ διὰ τοῦτο ἐβούλετο τοῦτον ὑπαγαγέσθαι λόγοις ἡμέροις τε καὶ προσηnéσι καὶ τὸ ὅλον εἰρηνικαῖς. Ὁ

1) Ἀντὶ τοῦ ἐν χεΐλει γεγραμμένου « γενέσθαι » πρότερον ἐν στίχῳ τοῦ αὐτογράφου « ἔλθεῖν. » — 2) Τὸ « Μιχαήλ ὀνόματι » ἐν χεΐλει ἀντὶ τοῦ προτέρου « Μικελήν » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ ἀπογράφου. — 3) Ἐν τῷ αὐτογράφῳ « κισμένη. »

δὲ, ἄττε νέος ὢν, καὶ πιστεύων τῇ τῆς ἀκροπόλεως ἐχυρότητι, καὶ ἅμα φυλακῇ ἰσχυρᾷ καὶ σιτήσῃ, εἶχε γὰρ ἐντὸς μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἄφθονα καὶ ἀρκοῦντα ἐς ὅλον ἐνιαυτὸν, (σελ. 197) καὶ ἄνδρας ὀγδοήκοντα καταφράκτους, λόγοις μὲν οὐκ ἀποκρίνεται· αἵματι δὲ ξίφος ἐγχαράξας ἐς χάρτην, ἀποπέμπει Κριτοβούλῳ, τοῦτο δηλῶν, ὡς αἵματι καὶ σιδήρῳ μόνῳ τὴν ἀκρόπολιν λήψῃ, ἄλλως δ' οὐ, καὶ ἅμα προσεπαπειλησάμενος ἐν τῇ χάρτῃ καὶ τοῦτο μετ' εἰρωνίας· «μὴ οὕτω τὴν ἀκρόπολιν αἵτει· σὺ γὰρ λήψῃ· ἀλλ' εἰ γὰρ ἀνὴρ εἶ, αὐτὸς ἐλθὼν, σὺν ὅπλοις λάμβανε ταύτην.»

Αφίξις Κριτοβούλου ἐς Μιρήνου πόλιν, καὶ συνιθῆκαι μετὰ τοῦ φρουράρχου ἐπὶ ῥητῶ καιρῶ παραδοῦναι αὐτῷ τὴν Μιρήνου ἀκρόπολιν καὶ τὸ ἄστυ.

§ 87.—Κριτόβουλος δὲ ἡμέρας τέσσαρας ἐν τῷ Κοσί-
νου ἄστει ἀγαγὼν, καὶ καταστησάμενος τὰ αὐτοῦ, τῇ ὑστε-
ραία ἀναλαβὼν τετρακοσίους ἵππεῖς ὠπλισμένους καλῶς 1)
καὶ πεζῶν ὀπλίτας οὐκ ἐλάσσους τριακοσίων, ἀφικνεῖται ἐς
Μιρήνου πόλιν, καὶ στρατοπεδεύεται πόρρῳ τοῦ ἄστεος,
τοῦ μὴ λυμῆνασθαι τοὺς τε ἵππους καὶ στρατιώτας τὰς
πρὸ τοῦ ἄστεος ἀμπέλους καὶ τοὺς ἀγρούς. Καὶ πέμψας
ἄγγελον λαλεῖ πάλιν εἰρηνικὰ τῷ φρουράρχῳ καὶ πειράται
λόγοις ἡμέροις αὐτὸν ὑπαγαγέσθαι καὶ ὑποσχέσεσιν.

1) Τὸ μὲν « ὠπλισμένους καλῶς » κατορθοῦντός ἐστιν ἐν χεὶρει τοῦ
αὐτογράφου· πρότερον δὲ ἐν τῷ στίχῳ « καταφράκτους » ἐγεγράφει.

§ 88.—Ὁ δὲ, τήν τε παροῦσαν δύναμιν πρὸ ὀφθαλμῶν ὄρων, καὶ τοὺς ἐντὸς τῆς πόλεως ὑφορώμενός τε καὶ ἅμα δεδιώς, μὴ τοῦ ἔξωθεν ἐπαρθέντες, ἢ γε καὶ κοινολογησάμενοι (σελ. 198) μετὰ τούτων, καὶ αὐτοὶ ἐνδοιεν καὶ ξυνεπαναστῶσι, καὶ τήν τε ἀκρόπολιν ἀποβαλεῖ καὶ αὐτὸς κινδυνεύσειε, δέχεται τοὺς λόγους εἰρηνικῶς, καὶ συνθήκας ποιεῖται, καὶ προθεσμίαν αἰτεῖ καὶ λαμβάνει μηνῶν τριῶν ἕως οὗ κοινωσάμενος τῷ τῆς Ῥόδου ἡγευμένῳ μεγάλῳ μαίιστρῳ.

§ 89.—Λοδοβῆκος γὰρ προαπεπλεύκει ἐς Ἰταλίαν, ἐπίτροπον τοῦτον ταῖς νήσοις καταλιπὼν, δέξεται καὶ παρ' αὐτοῦ σύνθημα τοῦ παραδοῦναι τήν τε ἀκρόπολιν καὶ τὸ ἄστυ καὶ ὁμήρους ἐπὶ τούτοις δίδωσι καὶ πιστά.

§ 90.—Κριτόβουλος δὲ τούτα διαπραξάμενος, ἐκπέμπει δύο τῶν Λημνίων ἀρχόντων ἐς Πελοπόννησον, ἀγγελοῦντάς τε τῷ δεσπότη Δημητρίῳ 1) τὰ πεπραγμένα αὐτῷ καὶ ἄρχοντας αἰτήσοντάς αὐτῷ παραλαβεῖν, ἢ παραδοῦναι 2) τήν τε νῆσον καὶ τὰ πολίσματα. Αὐτὸς δὲ περιέμενεν ἐν Λήμνῳ. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

Ἐκστρατεία τοῦ Βασιλέως κατὰ Ἰλλυριῶν τῶν προσοίκων τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ. Ὅσα τὴν ὀχνηρότητα τοῦ τόπου.

§ 91.—Βασιλεὺς δὲ ἅμα ἤρι ἀρχομένῳ, ἐκστρατεύει κατὰ τῶν προσοίκων τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ Ἰλλυριῶν ἐν δεξιᾷ

1) Τὸ « Δημητρίῳ » ἐν χεῖλει.—2) Τὸ « ἢ παραδοῦναι. » ἐν χεῖλει.

εἰσπλέοντι τοῦτον, περί που τὴν παλαιὰν Ἐπίδαμνον. Οἱ δὲ, βάρβαροι ὄντες, τὸ ἐξ ἀρχῆς Ταυλάντιοί τε καὶ Μαχάονες (σελ. 199) ἐκαλοῦντο τὸ πάλαι 1), νομάδες οἱ πλείους αὐτῶν καὶ αὐτόνομοι, καὶ ἀβασίλευτοι ἐκ πολλοῦ. Οἰκοῦσι δὲ ὄρη τε μεγάλα καὶ ὑπερύψηλα, καὶ δυσπρόσδοα, ἔχοντες ἐν αὐτοῖς καὶ φρούρια πλεῖστα καὶ ἐρυμνὰ, καὶ πολίσματα ἐχυρὰ ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Ἰονίου. Ἡ τε χώρα πᾶσα αὐτῶν πανταχόθεν ὠχύρωται, δυσχωρεῖαις τε μεγάλαις καὶ ὕλαις βαθείαις, καὶ τόποις ἀποτόμοις καὶ ἀποκρήμνοις.

§ 92.—Προσθησάμενοι δὲ πρὸ χρόνων ὀλίγων ἐκ τῆς σφετέρας γενεᾶς Ἀρειανόν τινα καὶ Ἀλέξανδρον, ἡγεμόνας αὐτῶν, κατέχουσι τὴν χώραν ἰσχυρῶς, οὐκ ἐθέλοντες, οὔτε σπένδεσθαι Βασιλεῖ, οὔτε δασμὸν ἀποφέρειν, οὔθ' ὅλως κατακοῦειν αὐτοῦ. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτῶν πολλάκις ἐκθέοντες, καὶ λαθραίας ἐπιθέσεις καὶ ἐκδρομὰς ποιοῦμενοι, ἔβλαπτον τὴν ὁμορον αὐτοῖς χώραν τοῦ Βασιλέως.

§ 93.—Ἐστράτευσεν μὲν οὖν ἐπὶ τούτους καὶ πρόσθεν Μωράτης, ὁ βασιλεὺς, ὁ τοῦ Βασιλέως πατήρ, χειρὶ πολλῇ καὶ δυνάμει, καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς νικᾷ τε τούτους, καὶ τῶν τε παρόδων ἐκράτησε, καὶ μέρος πολὺ τῆς αὐτῶν κατέδραμε καὶ ἐδήλωσε καὶ τῶν φρουρίων ἑνία ἐξεῖλε, καὶ λείαν ὥς πλείστην ἤλασεν. Οὐκ ἠδυνήθη δ' οὖν ὅμως εἰεῖν καὶ ὑπαγαγέσθαι τέλιον. (σελ. 200) Ἄλλ' ἐσπείσατο μόνον αὐτοῖς αἰτήσασιν ἐφ' ᾧ καταβάλλειν αὐτῷ δασμὸν τινα ἐπέτειον. Ἐλάσας δὲ λείαν ὅ,τι πολλὴν ἐκεῖθεν, καὶ τῇ στρατιᾷ διαδοὺς, ἀνεχώρησεν.

1) Τὸ « τὸ πάλαι » ἐν χεῖλει.

§ 94.—Βραχὺν δὲ οὗτοι χρόνον ἐμμείναντες ταῖς συνθήκαις, αὐθις ἐνεώχμωσαν καὶ τὸν τε δασμὸν οὐκ ἀπέδιδον, καὶ ἐκδρομὰς ποιούμενοι κατέτρεχον τὴν Βασιλέως καὶ ἔβλαπτον. Ἐπὶ τούτους οὖν τὴν στρατιὰν ἤλαυνεν ὁ Βασιλεὺς, καὶ ἄρας ἐκ τῆς Ἀδριανουῦ παντὶ τῷ στρατῷ ἵππικῶν τε καὶ πεζικῶν ἤει διὰ τῆς αὐτοῦ. Καὶ ἀφικνεῖται ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῶν ἐν τρισὶ καὶ τριάκοντα ταῖς ὅλαις ἡμέραις καὶ στρατοπεδεύεται αὐτοῦ.

Συμβολὴ Μαχουμούττεω μετὰ τῶν Ἰλλυριῶν, καὶ νίκη, καὶ κράτησις τῶν παρόδων, καὶ εἰσβολὴ τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν τῶν Ἰλλυριῶν, καὶ καταδρομή.

§ 95.—Καὶ αὐτίκα κελεύει Μαχουμούττεα τρεῖς ἱλας ἀπολεξάμενον 1) ὀπλιτῶν τε καὶ τοξοτῶν, καὶ ὑπασπιστῶν ἤδη καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐλῆς τοὺς μαχιμοτάτους, νυκτὸς ἐλθεῖν ἐπὶ τὰς παρίδους καὶ φθῆναι ταύτας προκατασχόντα, πρὶν τοὺς Ἰλλυρίους ἤκειν πυθομένους 2). Ὁ δ' ἐλθὼν εὗρε ταύτας ἤδη κατεχομένας ὑπ' αὐτῶν. Προεπύθοντο γὰρ τὴν τοῦ Βασιλέως ἔφοδον. Καὶ ἐμβαλὼν αὐτοῖς νικᾷ τε τούτους λαμπρῶς, καὶ κρατεῖ τῶν παρόδων βίᾳ.

§ 96.—Καὶ ὁ Βασιλεὺς κατόπιν ἐλαύνων μετὰ τῆς ὅλης στρατιᾶς ἐσβάλλει ἐς τὴν χώραν αὐτῶν, ἀκμάζοντος ἤδη τοῦ σίτου, καὶ καταδραμῶν (σελ. 201) αὐτῆς τὰ πλεῖστα, τὸν τε σῖτον διαφθείρει καὶ λείαν ὅτι πλείστην ἐλαύ-

1) Τὸ « ἀπολεξάμενον » κατορθοῦντός ἐστιν ἐν χεὶρι, ἀντὶ τοῦ « ἀναλαβόντα » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ ἀπογράφου.—2) Τὸ « πυθομένους » ἐν χεὶρι.

νει, ἀνθρώπων τε καὶ βοσκημάτων παντοίων, καὶ φρούρια χειροῦται, τὰ μὲν ἐξ ἐπιδρομῆς βίᾳ, τὰ δὲ καὶ πολιορκίᾳ ἐλών· καὶ κατασκάπτει τελείως καὶ ἀπλῶς πᾶσαν τὴν ἐν ποσὶ καὶ κάτω χώραν αὐτῶν διαφθείρει σκυλεύων τε καὶ ληϊζόμενος καὶ δηῶν κατὰ κράτος.

§ 97.—Οἱ δέ γε Ἰλλύριοι κατέχοντες ἤδη τὰ ὑψηλά, οὐ γὰρ ἐτέλμων καταβῆναι ἐς τὰ πεδία, καὶ τὴν αὐτῶν ἀγομένην καὶ φερομένην ὀρῶντες, καὶ πορθουμένην κακῶς, καὶ ἅμα δεδιότες περὶ αὐτῶν, ἐς ἀνάγκην καταστάντες, τρέπονται ἐς κυμβάσεις, καὶ κήρυκα πέμψαντες, δέονται τοῦ Βασιλέως σπονδῶν τυχεῖν, ὁμήρους τε δόντες καὶ πιστὰ, ἢ μὴν, δασμόν τε ἐτήσιον ἀποφέρειν τῷ Βασιλεῖ, παιδᾶς τε ῥητοὺς καὶ βοσκημάτων ἀγέλας, οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοῖς χρήματα, καὶ στρατιώτας ἐν ταῖς ἐκστρατείαις τοῦ Βασιλέως, καὶ φίλους εἶναι καὶ συμμάχους ἀδόλως.

—

*Σπονδαὶ τοῦ Βασιλέως μετὰ τῶν Ἰλλυριῶν, καὶ ὁμήρων ληϊ-
εῖς καὶ φόροι τακτοὶ τῷ Βασιλεῖ.*

§ 98.—Καὶ ὁ Βασιλεὺς δέχεται ἐπὶ τούτοις καὶ σπένδεται, καὶ λαβὼν τοὺς ὁμήρους καὶ λείαν ὅ,τι πλείστην ἐλάσας τε αὐτὸς καὶ τῇ στρατιᾷ διαδοὺς, ἐπάνεισιν ἐς τὴν Ἀδριανοῦ, τελευτῶντος ἤδη τοῦ θέρους. Καὶ διαγαγὼν τὸ φθινόπωρον ὅλον αὐτοῦ, (σελ. 202) χειμῶνος ἀρχομένου ἀφικνεῖται ἐς τὸ Βυζάντιον παραχειμάσων αὐτοῦ. Καὶ ἐξηκοστὸν καὶ ἑβδομον ἔτος πρὸς τοῖς ἐννεακοσίοις τε καὶ ἐξακισχιλίοις τοῖς ὅλοις ἡνύετο, ἑνᾶτον δὲ τῆς ἀρχῆς τῷ Βασιλεῖ.

** Ἀφίξις τοῦ Βασιλέως ἐς τὴν Κωνσταντίνου, καὶ διόρθωσις
τῆς ἰδίας αὐ.λῆς καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει.*

§ 99.—Βασιλεὺς δὲ γενόμενος ἐν τῇ Κωνσταντίνου καὶ μικρὸν διαναπαύσας ἑαυτὸν, πάλιν δίδωσι ταῖς τῆς ἀρχῆς φροντίσι, καὶ τῇ τῶν ὅλων διοικήσει καὶ διορθώσει, καὶ μάλιστα δὴ τῶν τῆς ἰδίας αὐλῆς καὶ τῶν γε στρατιωτῶν φιλοκρινῶν τε πάντας αὐτοὺς, καὶ ἐκλεγόμενος τοὺς ἀρίστους, ἐν τε φρονήσει, καὶ ἀνδρείᾳ, καὶ μελέτῃ, καὶ ἀσκήσει τῶν πολεμικῶν, καὶ προάγων καὶ προβιβάζων ἐπὶ τὰ πρόσω ἐξ ἅπαντος τρόπου τοὺς ἀγαθοὺς, ἐπιδόσεσί τε χρημάτων, καὶ ἀρχαῖς, καὶ ἀξιώμασι, καὶ ταῖς ἄλλαις εὐποιίαις καὶ δωρεαῖς, μηδενὸς φειδόμενος.

§ 100.—Μετὰ δὲ τοῦτο τῶν σατραπῶν τοὺς ἀρίστους τε καὶ δοκιμωτάτους ἀναφανέντας τοῖς ἔργοις, καὶ τὰς αὐτῶν σατραπείας τε καὶ ἀρχὰς ὡς ἔδει διωκηκότας καὶ καλῶς ἄρξαντας μετεβίβαζεν ἐπὶ τὰς κρείττους τε καὶ μεγίστας τῶν τιμῶν τε καὶ ἀρχῶν. Ἐτέρους τε αὖ εἰς τὰς αὐτῶν ἀντικαθίςα σατραπείας καὶ τάξεις, ὅσοι τούτῳ ἐδόκουν, ἥπερ (σ. 203) ἔφην, τῶν σφόδρα χρησίμων τε καὶ σπουδαίων ἀνδρῶν, ἅθλα παρσχόμενος ἐκίστοις τὰ πρέποντα.

§ 101.—Ἐπειτα κηρύγματα διαπέμπει καὶ διατάξεις πανταχοῦ τῆς αὐτοῦ ἐν τε Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ, πάντας ὅσοι τε τῆς Κωνσταντίνου, εἴτε αἰχμαλωσίᾳ, εἴτε μετοικήσει, εἴτε ἄλλως πως, ἢ πρὸ τῆς ἀλώσεως, ἢ μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐν ἐτέραις πόλεσιν ὤκουν, μετανιστῶν τε καὶ μετοικίζων ἐνταῦθα.

§ 102.—Ἦσαν γὰρ ἔτι τούτων πολλοὶ καὶ ἐν τῇ Ἀ-

δριανοῦ, καὶ Φιλίππου καὶ Καλλίου καὶ Προυσίου καὶ ἑτέροις πόλεσιν, ἀπὸ τε τῆς αἰχμαλωσίας καὶ ἔτι πρότερον διασπαρέντες, καὶ κατοικήσαντες ἐν αὐταῖς, ἐπιστήμονες ἄνδρες καὶ τῶν ἄγαν χρησίμων, οἱ ταῖς ἰδίαις ἐπιστήμαις χρώμενοι πανταχοῦ ἐν ὀλίγῳ καιρῷ καὶ εὐπορίαν ἔσχον πολλήν, καὶ πλοῦτον ἐκτήσαντο. Πάντας οὖν τοὺς τοιοῦτους μετοικίζει ἐνταῦθα, διαδιδούς, τοῖς μὲν αὐτῶν οἰκίαις, τοῖς δὲ τόπους οἰκοδομεῖν, ὅποι τῆς πόλεως βούλονται, τοῖς δὲ πᾶσαν ἄλλην αὐτάρκειάν τε καὶ χρεῖαν ἀναγκαίαν παρέχων φιλοτίμως ἐς τὸ παρόν.

—

Ἐξοικισμὸς τῶν Φωκέων καὶ μετοικισμὸς ἐς τὴν Κωνσταντίνου.

Ἐξοικισμὸς τῶν νήσων Θάσου καὶ Σαμοθράκης καὶ μετοικισμὸς ἐς τὴν πόλιν.

§ 103.—Ἐν δὲ ταῖς αὐταῖς ἡμέραις ἀποικίζει καὶ Φωκέας ἀμφοτέρους τοὺς ἐν Ἰωνίᾳ τῆς Ἀσίας καὶ κατοικίζει καὶ αὐτοὺς ἐν τῇ πόλει. (σελ. 204) Ἐκπέμπει δὲ καὶ Ζάγανον τὸν Καλλιουπόλεως σατράπην, καὶ ἡγεμόνα τοῦ στόλου παντὸς, μετὰ τεσσαράκοντα νεῶν ἐν ταῖς νήσοις. Ὃς ἀφικόμενος, ἀνίστησε Θασίους τε καὶ Σαμοθράκας καὶ μετοικίζει ἐνταῦθα. Οὕτω σφοδρὸς ἔρως τῆς πόλεως ταύτης ἐνέπνευσεν 1) αὐτοῦ τῇ ψυχῇ, καὶ τοῦ ταύτην αὐθις ἐν τῇ προτέρᾳ δυνάμει τε καὶ δόξῃ καὶ λαμπρότητι καταστᾶσαν ἐπιθεῖν.

1) Τὸ « ἐνέπνευσεν » κληροθυντός ἐστιν ἐν τῷ χεῖλει ἀντὶ τοῦ προτέρου « ἐνέπесен » τοῦ αὐτογράφου.

Ἐπίστασις τοῦ Βασιλέως ἐν ταῖς οἰκοδομαῖς.

§ 104.—Ἐπιστατεῖ δὲ καὶ ταῖς οἰκοδομαῖς ταῖς δε αὐτὸς ἑαυτοῦ, τοῦ τε νεώφημι καὶ τῶν βασιλείων ἐπιμελῶς, συχομιδῇ τε σπουδαίᾳ οὐ μόνον τῶν ἀναγκαίων ἐς τὰ ἔργα ὑλῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν ἄγαν φιλοτίμων καὶ περιττῶν, καὶ μετακλήσει πανταχόθεν τεχνιτῶν 1) τῶν ἀρίστων, οἰκοδόμων τε φημί καὶ λιθοξόων καὶ ξυλουργῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἥντινούν ἐς τὰ τοιαῦτα ἐχόντων ἐμπειρίαν καὶ τέχνην 2).

§ 105.—Ἔργα τε γὰρ δὴ μεγάλα κατεσκευάζετο καὶ ἀξιοθέατα καὶ διὰ πάντων τοῖς μεγίστοις τε καὶ καλλίστοις τῶν παλαιῶν ἀμιλλώμενα. Καὶ διὰ ταῦτο πολλῆς ἐδεῖτο τῆς ἐπιστάσεως τε καὶ φροντίδος, καὶ χειρῶν καὶ ὑλῶν διαφόρων τε καὶ λαμπρῶν, καὶ δαπάνης καὶ ἀναλωμάτων ὡς πλείστων τε καὶ (σελ. 205) μεγίστων. Εἶχε μὲν οὖν καὶ πολλοὺς περὶ ταῦτα τοὺς ἐφεστηκότας, καὶ τῶν ἄγαν σπουδαίων τε καὶ συνέσει καὶ ἐμπειρίᾳ διαφερόντων ἐς τὰ τοιαῦτα. Οὐ μὲν, ἀλλ' οὐδ' αὐτός γε ἡμέλει τῆς συνεχοῦς ἐπιστάσεως τε καὶ θέας τῶν ἔργων, φιλοτίμως ἄγαν ἅπαντα πράττων καὶ φιλοκάλως καὶ τὸ ὅλον βασιλικῶς. Καὶ ὁ μὲν περὶ ταῦτ' εἶχεν.

1) Ἡ αὐτόγραφος « τεχνιτῶν. »—2) « Τέχνην » ἐν χεῖρει· ἀντὶ τοῦ « γ ν ὦ σ ι ν » τοῦ στίχου.

*Συνθῆκαι Κριτοβούλου καὶ Μικέλη, καὶ παρὰληψίς τοῦ ἐν
Λήμνῳ παλαιοῦ κάστρου.*

§ 106.—Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Μικέλης ὁ τήν τοῦ Παλαιοῦ
Κάστρου καλουμένου κατέχων ἄκραν ἐν Λήμνῳ, συνέβη
Κριτοβούλῳ, καὶ παραδίδωσιν αὐτῷ τήν τε ἀκρόπολιν καὶ
τὸ ἄστυ, λαβὼν παρ' αὐτοῦ χρυσοῦ νομίσματα χίλια,
ἃ συνεξέτισεν ὁ δῆμος ὁ τῶν Λημνίων.

—

*Αἰτίαι δι' ἃς εἰσέβαλε τὸ δεύτερον ὁ Βασιλεὺς ἐς Πελοπόν-
νησον καὶ ἐχειρώσατο πόλιν.*

§ 107.—Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος, καὶ οἱ τῆς Πελοπον-
νήσου δεσπότες, διενεχθέντες ἐπὶ κακῶ τῷ σφετέρῳ
ἐπολέμησαν ἀλλήλοις, δι' αἰτίαν τοιαύτην. Οἱ γὰρ ὑπό-
σφισιν ὄντες τῶν ἐν τέλει, καὶ ἀρχὰς ἔχοντες καὶ προσό-
δους μεγάλας, καὶ πόλεων καὶ φρουρίων ἐπιστατοῦντες, οὐκ
ἀρκούμενοι τούτοις, ἀλλ' ἀπληστίᾳ τε γνώμης, καὶ μοχθη-
ρίᾳ τρόπων, αἰετὸς πλείονος ἐφιέμενοι καὶ νεωτέρων ἐπιθυ-
μοῦντες, στασιάζοντές τε ἦσαν ἐν ἀλλήλοις αὐτοὶ, καὶ πο-
λεμοῦντες ¹⁾ καὶ πάντα τάκεϊ συγχύσεώς τε καὶ ταρα-
χῆς ἐμπιπλῶντες.

§ 108.—(σ. 206) Τούς τε δεσπότες συνέκρουόν τε καὶ συνέ-

1) Τὸ « πολέμοι ὄντες » ἐν χεῖρὶ ἀντὶ τοῦ « μαχόμενοι » ἐν εἰρήνῃ.

βαλλον ἀλλήλοις καὶ συνετάραττον· τὰ μὲν πρῶτα καὶ λάθρα τούτοις προσερχόμενοι καὶ διαλεγόμενοι παρὰ μέρος ἑατέρῳ καὶ ὡς τινα τῶν ἀπορρήτων δῆθεν ἐκφαίνοντες, καὶ λόγοις ψευδέσι καὶ διαβολαῖς κατ' ἀλλήλων αὐτοὺς ἐρεθίζοντες καὶ ὀπλίζοντες.

**Ὅρα κακὸν βούτῃαν ἀνθρώπων.*

§ 109.—Μετὰ δὲ τοῦτο καὶ φανερώς ἀναισχυντοῦντες ἤδη ἀφιστάμενοί τε τούτων, καὶ αὐτομολοῦντες ἀφ' ἑτέρου πρὸς ἕτερον, ξυναφιστῶντές τε καὶ πόλεις καὶ φρούρια, ἃ κατεῖχον· ὁ δὲ καὶ μᾶλλον τοὺς δεσπότας κατ' ἀλλήλων ἐξέμηνε καὶ ἐς φανερὰν ἔχθραν κατέστησεν. Ἐπειράθησαν μὲν γὰρ καὶ ἅπαξ καὶ δις διαπρεσβευσάμενοι παρ' ἀλλήλοις λόγοις λύειν τὰ διάφορα καὶ μὴ 1) πολέμῳ.

§ 110.—Ὡς δ' οὐ προυχώρει κατὰ νοῦν αὐτοῖς ἡ πείρα, τῶν χειρόνων κρατούντων, καὶ ἀσύμβατοι διελύοντο, οὕτως ἤδη καὶ ἐς φανερὸν κατέστησαν πόλεμον, καὶ καταστάντες, ἐμάχοντο κατὰ κράτος, ἐσθ' ἄλλοντες ἐς τὴν ἀλλήλων ἰσχυρῶς, καὶ κατατρέχοντες καὶ ληϊζόμενοι ταύτην, καὶ χώρας ἐμπιπρῶντες, καὶ φρούρια χειρούμενοι, τὰ δὲ καὶ 2) κατασκάπτοντες, καὶ λεῖαν ἐλαύνοντες, καὶ πᾶσι τρόποις διαφθείροντες τὸ ὁμόφυλον.

§ 111.—Καὶ τοῦτο ἦν μέχρι πολλῆς 3)· μετὰ δὲ τοῦτο

1) Τὸ « μ. ἢ » κατορθοῦντός ἐστιν ἀντὶ τοῦ προτέρου « οὐ »—2) Τὸ « χειρούμενοι, τὰ δὲ καὶ » ἐν χεῖλει.—3) Τὸ « μέχρι πολλῆς » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « ἐπὶ πολὺ » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.

τῶν τε ταύτη Ἀλθανῶν 1) μεταπεσόντων (σελ. 207) ἐς τὸν δεσπότην Θωμᾶν, τῶν τε τοῦ δεσπότης Δημητρίου καλλιστευόντων αὐτομολία καθ' ἡμέραν χρωμένων ἐς αὐτὸν καὶ τὰ φρούρια ἐνδιδόντων ὑπερέσχεν οὗτος, καὶ τῶν πλείστων κύριος γεγονὼς, καταδιώκει τὸν ἀδελφόν, καὶ κατακλείει μετὰ γε τῆς γυναικὸς καὶ τῆς θυγατρὸς ἐς Εἰδάυρον τὴν λιμηρὰν, ἥ δὲ νῦν Μονεμβάσια καλεῖται.

—

*Ἀποστολὴ τοῦ Ἀσάνεω ὡς Βασιλέα παρὰ τοῦ δεσπότης
Δημητρίου.*

§ 442.—ὑπεραλγῆσας οὖν τοῖς γινομένοις ὁ δεσπότης Δημήτριος, καὶ μὴ ἔχων, ὅ,τι καὶ δράσειεν, ἐκινδύνευε γὰρ ἀπάσης ἐκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς, ἐκπέμπει τὸν Ἀσάνεα πρέσβυν ὡς Βασιλέα, δεόμενος ἐπικουρίας καὶ βοηθείας τυχεῖν κατὰ τῆς ἐπηρείας καὶ καταδυναστείας τοῦ ἀδελφοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν ἐς τὸ φανερὸν, ὅμως γε μὴν, διττὸς ἐνταῦθα φέρεται λόγος. Οἱ μὲν γὰρ φασιν ὡς οὐχ ἕνεκεν βοηθείας ἀπλῶς ὁ δεσπότης ἐξέπεμπε τὸν Ἀσάνεα, ἀλλὰ κατεγγυώμενός τε τῷ Βασιλεῖ τὴν θυγατέρα, καὶ τὴν Πελοπόννησον ἄπασαν ἐνδιδοῦς, αὐτὸς δὲ τόπον ἕτερον αἰτῶν ἀντιδοθῆναί οἱ ταύτης, ἐν τῇ τοῦ Βασιλέως, ἐς ἀρχήν.

§ 443.—Ἐνιοὶ δ' αὖ οὐχ οὕτως ἔχειν δισχυρίζονται, ἀλλ' ὁ μὲν δεσπότης συμμαχίαν αἰτήσοντα παρὰ τοῦ Βασιλέως

1) Τὸ « Ἀλθανῶν » ἐπαναρθευντόν ἐστιν ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « Ἰλλυριῶν » ἐν τῷ στίχῳ.

ἐξέπεμψε τὸν Ἀσάνεα, ἄνδρας ἐπικούρους, καὶ στρατιὰν ἐς βοήθειαν, (σελ. 208) τὸν δὲ ὄργην ἔχοντα τῷ τε δεσπότη Ὡμαῳ καὶ τοῖς ἐν τέλει Πελοποννησίων ἐναντιουμένοις οἱ τὰ μάλιστα 1), καὶ ἀμυνόμενον καὶ ἄνευ τῆς τοῦ δεσπότη γνῶμης ταῦτα πεποιηκέναι.

§ 114.—Πλὴν ὅπως ποτ' εἶχε τὸ πρᾶγμα, πυθόμενος ὁ Βασιλεὺς τήν τε πρὸς ἀλλήλους σφῶν αὐτῶν μάχην τε καὶ διαφοράν, καὶ τὸν ἀκήρυκτον πόλεμον, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ὡς ὁ δεσπότης Ὡμαῶς, ἀθετήσας τὰς πρὸς αὐτὸν διαλλαγὰς, ἐπεκδρομῶν, παρείλετό τινα τῶν αὐτοῦ, καὶ συνθήκας μετὰ τῶν Ἰταλῶν ποιεῖται καινὰς καὶ τούτους ἐς ἐπικουρίαν καλεῖ, ὀργισθεῖς τε τῷ γινομένῳ καὶ ἅμα δεῖσας περὶ τῇ Πελοποννήσῳ 2) μὴ ὑπ' ἄλλοις γένηται, οὐκ ἔτι ἐν ἀναβολαῖς τὸ πρᾶγμα τίθησι 3), ἀλλ' ὡς εἶχεν εὐθύς, ἔαρος ἐπιλάμποντος ἤδη, ἐκστρατεύει ἐς Πελοπόννησον.

Ἐκστρατεία τοῦ Βασιλέως κατὰ Πελοπόννησον.

§ 115.—Ἄρας οὖν ἐκ τῆς Ἀδριανοῦ παντὶ τῷ στρατῷ, ἱππικῷ τε καὶ πεζικῷ, καὶ σπουδῇ ἐλαύνων ἐπὶ τὰ πρόσω, ἐβδόμη καὶ εἰκοστῇ ἡμέρᾳ ἀφικνείται ἐς Κόρινθον καὶ στρατοπεδεύεται αὐτοῦ, τρίτην ἡμέραν περιμένων τὸν

1) Τὸ « τὰ μάλιστα » ἐν χεῖλει.—2) Τὸ « περὶ τῇ Πελοποννήσῳ » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἀντὶ τοῦ « περὶ τῆς Πελοποννήσου. »—3) Τὸ « τίθησι » ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « ποιεῖται » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ ἀπογράφου.

δεσπότην Δημήτριον. Οὕτω γὰρ ἔφασαν συντεθεῖσθαι αὐτῷ παρὰ τοῦ Ἀσάνεω.

§ 116.—Δεσπότης δὲ, ἐξ Ἐπιδαύρου ἦκων ἐς Σπάρτην, αὐτὸς μὲν οὐκ ἀφικνείται ἐς Βασιλέα, (σελ. 209) ἐκπέμπει δὲ τὸν Ἀσάνεα μετὰ δώρων ὅ,τι πολλῶν. Καὶ ὃς ἀφικόμενος εὐθὺς, εἰσεῖσιν ὡς Βασιλέα τῇ προτεραίᾳ, καὶ κοινολογησάμενος κατὰ μόνας ἐφ' ἱκανόν, αὐτῷ τε καὶ τῷ Μαχουμούτει 1) πασίᾳ, ἐξείσι. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἅμα ἡμέρᾳ τὸν μὲν Ἀσάνεα κελεύει συλλαβεῖν ὁ Βασιλεὺς, καὶ ἐν φυλακῇ ἔχειν ἀδέσμω.

§ 117.—Αὐτὸς δὲ ἀναλαβὼν τὴν στρατιὰν ἐνέβαλεν, οὐκ ἐς τὴν τοῦ δεσπότης Θωμᾶ, οὐσαν ἐχθράν, ὅπερ εἰκόσ τε ἦν καὶ προσεδοκᾶτο 2), ἀλλ' ἐς τὴν τοῦ δεσπότης Δημητρίου, φιλίαν οὐσαν, ἐλαύνων εὐθὺ τοῦ Ἀργους. Ὅδῃ καὶ τοῖς πολλοῖς ἐβεβαίωσε τοὺς προλεχθέντας λόγους, καὶ πιστοὺς εἶναι πεποίηκεν, ὡς οἴκοθεν οὗτοι καὶ παρ' ἑαυτῶν ἐπαγάγοντο τὸν Βασιλέα ἐνδιδόντες ἑαυτοὺς τε καὶ τὴν Πέλοπος, διὰ τε τὴν πρὸς τὸν δεσπότην Θωμᾶν καὶ τοὺς Πελοποννησίους ἀπέχθειαν. Τὰ δ' ἄλλα σκηνὴ καὶ ὑπόκρισις ἦσαν καὶ πλᾶσμα ὡς καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα γέγονε δῆλον.

1) Τὸ «Μαχουμούτει» ἐν χεῖρσι.—2) Τὸ «ὅπερ εἰκόσ τε ἦν, καὶ προσεδοκᾶτο» ἐν χεῖρσι.

*Κατάκλεισις τοῦ δεσπότης Δημητρίου ἐν Σπάρτῃ ἐπὶ
Μαχουμούτew.*

§ 118.—Βασιλεὺς γὰρ παραγενόμενος ἐν Ἀργεὶ αὐ-
τίκα, κελεύει Μαχουμούτew στρατιὰν ἱκανὴν ἐναλαβόντα
νυκτὸς ἀπελθεῖν ἐς Σπάρτην, καὶ κατακλεῖσαι αὐτοῦ δῆθεν
τὸν δεσπότην Δημήτριον. Ὁ δ' ἀπελθὼν καὶ νυκτὸς ὅλης
ὁδοιπορήσας, ἅμα ἡμέρᾳ, καταλαμβάνει τοῦτον ἐν Σπάρτῃ,
καὶ κατακλείει αὐτοῦ. Καὶ πέμψας τὸν γραμματέα τοῦ
Βασιλέως (σελ. 210) Θωμᾶν τὸν Καταβοληνοῦ, λό-
γους προσφέρει τούτῳ εἰρηνικοὺς καὶ φιλίους, περὶ τε ἐν-
δόσεως ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ ἄξιος, ἐπ' ἀγαθοῖς ἔσεσθαι, λέ-
γων, αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ τὸ θαρρύντως καταπι-
στεῦσαι αὐτόν τε καὶ τὴν ἀρχὴν τῷ Βασιλεῖ, καὶ μὴ ἀν-
τιθῆναι ὅλως, ἢ ἐνδοιᾶσθαι· τοῦτο δὰρ οὐκ εἰς καλὸν ἔσται
αὐτῷ.

§ 119.—Δεσπότης δὲ, τὸν Ἀσάνεα πρῶτον ἔφη ἀπολυ-
θέντα, ἤκειν παρ' αὐτὸν τὰ πιστὰ φέροντα, καὶ οὕτω δρᾶ-
σαι τὸ κελεύμενον. Ταῦτα δὲ πάντα, ἥπερ ἔφην, ἐς τὸ
φανερὸν μὲν ἐπλάττοντο, ἄλλα δ' ἦσαν ἐν ἀπορρήτοις καὶ
βεβουλευμένοι καὶ πράττοντες.

*Ἐξέλτενοις τοῦ δεσπότης ἐκ Σπάρτης ὡς Μαχουμούτew, καὶ
παράδοσις τῆς Σπάρτης καὶ τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς.*

§ 120.—Μαχουμούτew δὲ, τὸν μὲν Ἀσάνεα τὰ πι-

στά δούς, ἀπολύει εὐθύς, συνεκπέμπει δὲ αὐτῷ καὶ Χαμού-
ζεα, τὸν σατράπην, ἐν τοῖς μάλιστα φίλον ὄντα δεσπότη.
Οἱ δὲ, ἐς τὴν πόλιν ἐσελθόντες, καὶ τῷ δεσπότῃ συνυ-
χόντες ἐξάγουσι τοῦτον ἐς τὸ στρατόπεδον ὡς Μαχου-
μούτσα. Ὁ δὲ δέχεται τοῦτον ἀσμένως τε καὶ φιλοφρόνως
καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς· παραλαμβάνει δὲ καὶ
τὴν πόλιν καὶ τὴν ἄκραν αὐτήν.

*Εἰσοδος τοῦ δεσπότη Διμητρίου ὡς Βασιλεῖα καὶ τιμὴ πολλὴ
καὶ δωρεαὶ παρὰ τοῦ Βασιλέως ἐς αὐτὸν μέγισται.*

§ 121.—Τῇ δ' ὑστεραίᾳ (σελ. 211) καὶ Βασιλεὺς ἀφι-
κνεῖται καὶ αὐτίκα μετακαλεῖται τὸν δεσπότην καὶ τιμᾷ
τοῦτον ἤγοντα τῇ εἰσόδῳ τῇ παρ' αὐτὸν ὑπαναστάς¹⁾, τε
τῆς καθέδρας αὐτῷ εἰσιόντι ἐς 2) τὴν σκηνὴν, καὶ δε-
ξιὰν δούς, καὶ καθίσας παρ' αὐτῷ καὶ πολλὰ εἰπὼν εἰρη-
νικὰ καὶ φιλάνθρωπα, λόγοις ἡμέροις καὶ προσγένει τοῦ-
τον παρὰμυθεῖται, ἀνακτιώμενός τε τῆς δειλίας καὶ τοῦ
δέους ἀπαλλάττων. Ὁσθάνετο γὰρ αὐτὸν δεδιότα καὶ δο-
ρυβοῦμενον· χρηστάς τε ἐλπίδας αὐτῷ περὶ τοῦ μέλλοντος
ὑποτείνει, καὶ ἅμα θαρρῆσιν δίδωσιν ὡς πάντα τὰ παρ' αὐ-
τοῦ καλῶς ἔξει καὶ κατὰ γνώμην αὐτῷ.

§ 122.—Ἐπειτα καὶ πολυτρόπως δωρεῖται χρημάτων
τε ἐπιδόσει πολλῶν καὶ πέπλων καὶ ἱματίων πολυτελῶν·

1) Τὸ « ὑπαναστάς » κατορθοῦντός ἐστιν· πρότερον ἐγγράφει « ἐξανα-
στής. » — 2) Τὸ « ἐς » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἀντὶ τοῦ προτέρου « π ρ ό ς. »

ἔτι δὲ ἵππων καὶ ἡμιόνων, καὶ πολλῶν ἄλλων τῶν εἰς τὴν τότε χρεῖαν ἡκόντων αὐτῷ. Μεταπέμπεται δὲ καὶ τὴν τούτου γυναῖκα καὶ θυγατέρα μετὰ τιμῆς ἐξ Ἐπιδάυρου, ἑξαποστείλας τῶν βασιλικῶν εὐνούχων τε ἓνα καὶ ἄρχοντα μετὰ στρατιᾶς παραιομπὴν μετὰ τοῦ Ἀσάνεω. Πᾶσι τε ἄλλοις τρόποις σφόδρα τιμᾷ τοῦτον καὶ θεραπεύει.

§ 123.—Τέσσαρς δὲ ἡμέρας αὐτοῦ διαγαγών, καὶ τὴν τε πόλιν καὶ τὴν ἄκραν, ἐπισκευάσας καλῶς καὶ ἀσφαλισάμενος φρουράρχην τε ἐγκαταλιπών, (σελ. 212) καὶ φρουροὺς, ἄνδρας τετρακοσίους τῶν ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐλῆς, τά τε ἄλλα πάντα ἐνταῦθα, κατὰ νοῦν πράξας τε καὶ καταστησάμενος.

Ἀναχώρησις τοῦ Βασιλέως ἀπὸ Σπάρτης καὶ ἐλευσίς κατὰ τῶν ἄλλων φρουρίων τῶν προσείκων αὐτῇ.

§ 124.—Ἄρας ἐκεῖθεν συνεπαγόμενος ἅμα οἱ καὶ τὸν δεσπότην Δημήτριον, ἀφικνεῖται ἐς τι πολίχνην ἐρυμνότατον πάντῃ τὸ παρά τὴν ὑπώρειαν τοῦ μεγάλου ὄρους τῆς Σπάρτης κείμενον, οὐ πύρρῳ τοῦ ἄστεος, Καστρίον ὀνομαζόμενον, καὶ στρατοπεδευσάμενος αὐτοῦ, πρῶτον προσφέρει λόγους τοῖς ἐν αὐτῷ, περὶ τε ἐνδόσεως ἑαυτῶν τε καὶ τοῦ πολίσματος. Οἱ δὲ πιστεύοντες ἑαυτοῖς τε καὶ τῇ ἐχυρότητι τοῦ φρουρίου· ἦν γὰρ ὅλως ἀπότομόν τε καὶ ἀπόκρημνον τὸ χωρίον, καὶ τραχὺ καὶ ἄναντες πάντῃ, καὶ μίαν μόνην πάροδον ἔχον καὶ ταύτην τριπλῶ τείχει περιπεφραγμένην τε καὶ κατησφαλισμένην· καὶ αὐτοὶ δὲ ἦσαν ἄνδρες λογάδες ὥσπερ τετρακῆσοι, οὐ παρεδέξαντο τοὺς

λόγους τοῦ Βασιλέως, ἀλλὰ κλείσαντες τὰς πύλας ἐκαρτέρουν.

§ 125.—Βασιλεὺς δ' αὐτίκα παρακελευσάμενος τῇ στρατιᾷ προσέβαλεν ἰσχυρῶς τῷ πολίσματι. Οἱ δὲ ἡμύνοντο μάλα εὐρώστως, καὶ οἱ ὀπλῖται γενναίως ἀγωνιζόμενοι, καὶ προσφιλονεικῶντες τὴν εἵσδον καὶ τὴν ἄνωδον 1) βιαζόμενοι, οἱ μὲν αὐτῶν ἰσχυρῶς συνωθούμενοι παρὰ τῶν ἄνω (σελ. 213) τοῖς κοντοῖς, κατεργημνίζοντο καὶ ἀπώλυντο· οἱ δὲ παμμεγέθεσι λίθοις ἄνωθεν ἀφ' ὑψηλοῦ βαλλόμενοι τὰς κεφαλὰς καὶ συνθλώμενοι ἀπέθνησκον, καὶ τέλος ἀποκρούονται ἰσχυρῶς, πεσόντες αὐτοῦ που οὐκ ὀλίγοι τῶν ἀγαθῶν καὶ γενναίων ἀνδρῶν.

—

Δευτέρη προσβολὴ τοῦ Βασιλέως κατὰ τοῦ Καστρίου ἰσχυρά.

§ 126.—Ὅπερ οὐ μικρῶς ἡνίασε τὸν Βασιλέα, ὅμως ἀναχώρησιν σημάνας, τότε μὲν ἔπαυσε τοῦ πολεμεῖν. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ, ἅμα ἡμέρᾳ, ἐκτάξας καὶ ὀπλίσας καλῶς πᾶσαν τὴν στρατιάν, καὶ λόγοις προτρεπτικαῖς τε καὶ παρακλητικοῖς παροξύνας αὐτούς, ἅμα καὶ παραθαρρύνας ἐς τὸ πολεμεῖν, καὶ ἄθλα προσθείς κάλλιστα τοῖς καλῶς ἀγωνιούμενοις, διαρπαγὴν τε τοῦ φρουρίου σημάνας, ἐκέλευσε προσβαλεῖν 2).

§ 127.—Οἱ δὲ στρατιῶται μέγα καὶ φοβερόν ἀλλαλάξαν

1) Ἐν τῇ ἀπογραφῇ « ἄνωδον. »—2) Ἐν τῇ ἀπογραφῇ « προσβαλεῖν. »

τες, βοή και δρόμῳ, προσβάλλουσιν ἰσχυρῶς τῷ πολίσματι, καὶ γίνεται ὠθισμὸς ἐνταῦθα πολὺς, καὶ μάχη καρτερὰ συσταδὸν περὶ τὸ τεῖχος, μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς καὶ κραυγῆς, καὶ φόνος οὐκ ὀλίγος τῶν προμαχομένων, ἀμφοτέρων (σελ. 214) ἀγωνιζομένων ἀτάκτως τε καὶ σὺν οὐδενὶ κόσμῳ, καὶ κατακαινόντων ἀλλήλους ἀνοικτὶ, τῶν μὲν βιαζομένων πᾶσι τρόποις εἴσω τοῦ τειχίσματος παρελθεῖν, τῶν δὲ ἀμυνομένων ἐρρώμενως καὶ οὐκ ἐόντων.

—

"Λλωσι τοῦ Καστρίου καὶ σφαγαὶ καὶ ἀνδραποδισμὸς καὶ κατασφαγή.

§ 128.—Τέλος ὑπερισχύσαντες οἱ τοῦ Βασιλέως κτείνουσι πολλοὺς αὐτῶν, καὶ βιασάμενοι εἴσω τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου γίνονται τείχους καὶ μαχόμενοι ἰσχυρῶς κατὰ διώκουσιν αὐτοὺς, καὶ συνωθοῦσιν ἐς τὴν ἄκρην. Οἱ δὲ ἐς ζηνὸν κομιδῇ συνελθέντες, καὶ μὴ ἔχοντες ὅ,τι καὶ δράσειεν ὕδατος ἀπορία καὶ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλ' ἀπογνόντες τοῖς ὅλοις, παραδιδόασι σφᾶς αὐτοὺς Βασιλεῖ, χρήσασθαι ὅ,τι καὶ βούλοιτο.

§ 129.—Βασιλεὺς δὲ, τοὺς μὲν ἄνδρας ἐκέλευσεν ἀποσφαγεῖναι πάντας εὐθύς, ὅσοι περιελείφθησαν τῷ πολέμῳ, τριακοσίους ὄντας, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἡνδραποδίσας· τὴν δὲ πολίχνην κατέσκαψε.

—

Ορμή τοῦ Βασιλέως κατὰ τοῦ Γαρδικίου καλουμένου, φρουρίου ἐχυρωτάτου.

§ 130.—Μετὰ δὲ τοῦτο, ἐφ' ἕτερον προσελαύνει φρούριον Γαρδικίον καλούμενον, ἀνάλωτον πάντῃ καὶ ἐχυρώτατον· ἄκρα γὰρ ἦν ἡλέβατος παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ μεγάλου ὄρους τῆς Σπάρτης, ὃ δὲ Ζυγὸς λέγεται, (σ. 215) ἄκρως ἀνέχουσα καὶ ὑπερκειμένη κρημνῷ τε μεγίστῳ καὶ φάραγγι βαθείᾳ ἐν κύκλῳ πάντοθεν περιειργομένη καὶ κατησφάλισμένη, μία δὲ μόνῃ παρόδῳ καὶ ταύτῃ τραχείᾳ τὴν εἴσοδον ἔχουσα. Παρ' ὃ καὶ πολὺ τι πλῆθος τῶν ἀστυγειτόνων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων, ἐνταῦθα συγκαταπεφευγὸς ἦν, διὰ τὸ ἀσφαλὲς τοῦ χωρίου· τοῦτο δ' ἦν αὐτοῖς ὄλεθρος προφανές.

Πολιορκία τοῦ Γαρδικίου καὶ λόγοι περὶ ἐνδόσεως.

§ 131.—Βασιλεὺς γὰρ ἐλάσας ταύτῃ καὶ στρατόπεδον θέμενος, τὰ μὲν πρῶτα λόγοις ἐπειρᾶτο τούτους ὑπαγαγέσθαι, σὺν εἶναι βουλούμενος καὶ κακῶν ἀπαθεῖς. Ὡς δ' οὐκ ἔπειθε, κύκλῳ περισχὼν αὐτοὺς τῷ στρατῷ, καὶ κατακλείσας ἰσχυρῶς ἐφύλαττε, λιμῷ καὶ δίψει τούτους ἐκπολιορκῆσαι βουλούμενος, καὶ μὴ ἐς χωρία ἀπόκρημνα καὶ ἀνάντη εἰκῇ καὶ μάτην ἀπολλύναι τοὺς στρατιώτας.

Ἀλῶσις τοῦ Γαρδικίου καὶ σφαγαὶ καὶ ἀνδραποδισμός.

§ 132.—Οἱ δὲ, μίαν δὴ καὶ μόνην ἡμέραν κατακλεισθέντες αὐτοῦ οὐκ ἔτι ἀντέχουν ἡδύναντο, ἀλλὰ λιμῷ καὶ δίψει καὶ πνίγει καύματος θέρους ὥρα, καὶ τῇ ἄλλῃ κακοπαθεῖα πιεζόμενοι ἅ τε πλῆθος ὄντες πολὺ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων, καὶ ἐς βραχυτάτην ἄκραν συναθέντες 1), ὕδατος ἀπορία καὶ σπάνει τῶν ἀναγκαίων καὶ μηδεμίαν ἐπικουρίαν (σελ. 216) ποθὲν ἢ ἔχοντες, ἢ ὅλως ἔξιν ἐλπίζοντες, καὶ ἄκοντες προσχωροῦσι τῷ Βασιλεῖ καὶ παραδιδόασιν σφᾶς αὐτοὺς καὶ ἄνευ ὁμολογίας.

—

Αἰτίαι, δι' ἃς ἐποίησε τὰς σφαγὰς ἐν τοῦδε τοῖς φρουρίοις ὁ Βασιλεὺς.

§ 133.—Βασιλεὺς δὲ, καὶ τούτους πάντας ἀπέκτεινε, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἡνδραποδίσατο, τὸ δὲ φρούριον κατέσκαψε. Τοῦτο δ' ἐποίησεν ἐν τοῖς φρουρίοις, τοῖς δὲ, ὀργὴν ἔχων καὶ μῆνιν δικαίαν, τοῖς μὲν, ὅτι, προκαλουμένου σφᾶς ἐπὶ συμβάσεις αὐτοῦ, ὥστε μηδένα κίνδυνον ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς στρατιώταις γενέσθαι, οὐχ ὑπήκουσαν, ἀλλ' εἴλοντο

1) Τὸ μὲν « συναθέντες » ἐπικνηθῶντός ἐστιν ἐν χεῖλει· πρότερον δὲ ἐν τῇ στίχῳ « συνειληθέντες. »

μᾶλλον τὸν πόλεμον, ἐν ᾧ πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀνδρας ἀπεβεβλήκει.

§ 134.—Τοῖς δὲ, Ἰλλυριοῖς οὖσι τοῖς πλείοσι, διὰ τε τὰς δυστροπίας αὐτῶν, καὶ τὰς συνεχεῖς ἐπαναστάσεις τε καὶ κλοπὰς καὶ ληστείας, καὶ ἅμα θροῆσαι πάντας καὶ καταπλῆξαι βουλούμενος καὶ ἐς φόβον ὅτι πλείστον καὶ ἀγωνίαν ἐμβαλεῖν, ὥστε μηκέτι ἀντιβαίνειν ἐθέλειν, μηδὲ τολμᾶν ἄλλως ἀπαυθαδίζεσθαι τοῦ λοιποῦ, ἀλλὰ προσχωρεῖν ἐτοίμως αὐτῷ θηρωμένους τὴν σωτήριαν, ὃ δῆτα καὶ γέγονεν.

—

Ἐλθου τοῦ Βασιλέως ἐπὶ τὰ πρόσω τῆς Πελοποννήσου, καὶ προσχώρησις τῶν θηροντίων ἐκονείως καὶ κατάσχεσις πάσης.

§ 135.—Ὀρμηθεὶς γὰρ ἐκεῖθεν ὁ Βασιλεὺς (σελ. 217) καὶ προσελαύνων ἐπὶ τὰ πρόσω τῆς χώρας, οὐκέτι ἀντιβαίνειν εἶχεν οὐδὲν οὐδαμοῦ· ἀλλὰ πάντα οἱ προσεχώρει ἐτοίμως, τὰ πλείω σχεδὸν καὶ ἄνευ ὁμολογίας, προλαμβάνοντα τὰ πολλὰ καὶ τὴν αὐτοῦ ἔφοδον. Καὶ πόλεις καὶ φρούρια καὶ πᾶσα ἢ ἐν ποσὶν εἶχε καὶ ὑπεχώρει πρὸς τὸν τούτου δρόμον καὶ τὴν ὁργὴν. Οὕτως ἅπαντα κατεπτήχει καὶ προσεχώρει, πλὴν εἰ μὴ που τινὲς κουφότητι γνώμης ἀντέβησαν οἱ καὶ παρὰ πόδας τοῖς ὅπλοις ἐσωφρονίσθησαν.

—

*Ἐπισκευή τῶν ἐπεκαίρων φρουρίων καὶ φυλακῆ, καὶ τῶν μὴ
τοιούτων κατασκαφή.*

§ 136.—Καὶ μέντοι, καὶ Βασιλεὺς, τὸ ἀπὸ τοῦδε
πᾶσι προσεφέρετο καλῶς τοῖς γε τοιούτοις καὶ
1) πάντας ἐφύλαττε σῶς ἐν τοῖς ὑπάρχουσι πᾶσι, καὶ ἀσι-
νεῖς ὅλως τῶν ἀπὸ τῆς στρατιᾶς καὶ τοῦ πολέμου κακῶν.
Περιῶν δὲ πᾶσαν τὴν Πέλοπος καὶ χειρουμένους, ὅσα μὲν
ἐδόκει οἱ τῶν τε φρουρίων καὶ πολισμάτων ἐπιτήδεια
εἶναι καὶ ἀσφαλῆ, καὶ πρὸς φυλακὴν ἱκανῶς ἔχειν τῆς χώ-
ρας, ἐπεσκέυαζεν φρουροῖς καὶ φρουράρχοις καὶ σι-
τήσιν καὶ ὅπλοις, καὶ πᾶσιν ἄλλοις ἐξήρτυεν ὅσα δὲ μὴ ἐδό-
κει κατέσκαπτε. Τοὺς δ' οἰκήτορας εἶα μένειν ἐν τοῖς αὐ-
τῶν, καὶ οἰκεῖν ὥς περ 2) κατὰ κόσμος, ἐνίοις δὲ αὐτῶν
καὶ ἀποικίας, (σελ. 218) ἤγαγεν εἰς τὴν Κωνσταντίνου.
Καὶ τὰ μὲν αὐτοῦ Βασιλέως οὕτως εἶχε.

§ 137.—Δεσπότης δὲ Θωμᾶς, ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν ἐπό-
θετο καὶ τὴν εἰς Πελοπόννησον ἔφοδον τοῦ Βασιλέως, ἐπι-
σκευάσας τέ τινα τῶν αὐτοῦ φρουρίων καλῶς, καὶ φυλακὰς
ἐγκαταστήσας αὐτοῖς, αὐτὸς εἰς Μαντινείαν ἀπελθὼν, πο-
λίχνην παράλιον, μετὰ γε τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παίδων
καὶ τῶν ἀρχόντων ἐνιων, καὶ κατακλείσας ἑαυτὸν, ἐκεῖ
περιέμενεν ἀποσκοπῶν τοῦ πολέμου τὸ πέρας. Ἥλπιζε
γὰρ μὴ οὕτω ῥαδίως ἐνδύσειν πᾶσαν τὴν Πέλοπος,

1) Τὸ « πᾶσι » ἕως τοῦ « καὶ » προστιθὲν ἐν χεῖλει.—2) Τὸ « ὥς περ »
προστιθὲν ἐν χεῖλει.

χώραν τε οὖσαν ἐχυρωτάτην φύσει, καὶ πόλεις ἔχουσιν ὀχυράς, καὶ φρούρια ἐρυμνά καὶ δυσάλωτα, ἀλλὰ καὶ τινα τῶν φοιρίων ἢ τῶν πολισμάτων περιλειφθήσεσθαι τῷ πολέμῳ περιγενόμενα, καὶ οὕτω πάλιν ἔξειν αὐτὸς ἐλπίδα τινὰ καὶ καταφυγὴν ἐν Πελοποννήσῳ.

—

Φυγὴ τοῦ δεσπότου Θωμᾶ εἰς Κέρκυραν.

§ 138.—Ἐπεὶ δὲ εἶδε πάντα χειρούμενα, καὶ πόλεις, καὶ φρούρια, τὰ μὲν ἐξ ἐπιδρομῆς βία τοῖς ὅπλοις, τὰ δὲ ἐλόντα προσχωροῦντα, καὶ χωρὶς ἀνάγκης ἡστινσοῦν καὶ πᾶσαν τὴν Πέλοπος, ἄνευ μέντοι γε δυσὶν ἢ τριῶν πόλεων Ἑνετικῶν, σχεδὸν ἤδη κατειλημμένην καὶ ἔχομένην, τότε ἤδη πάντων ἀπογνοῦς τῶν αὐτοῦ πραγμάτων, ἐμβὰς ἐς πεντηκοντόρους δύο, συνάμα γυναικὶ καὶ τέκνοις καὶ τισι τῶν ἀρχόντων, ὤχετο ἐς Κέρκυραν ἀποπλεύσας.

§ 139.—Ὅσοι δὲ τῶν ἀρχόντων ἦσαν ἐν φρουρίοις καὶ πόλεσιν ἀρμοσταὶ, καταλιπόντες ταῦτα, ὑπεξέφυγον ἐς τὰς τῶν Ἑνετῶν πόλεις, Κορωνεῖαν καὶ Μεθώνην, καὶ τὰς λοιπὰς, καὶ διεσώθησαν ἐκεῖ.

§ 140.—Καὶ οὕτω πᾶσαν τὴν τοῦ Πέλοπος χώραν ὁ Βασιλεὺς ἐχειρώσατο, ἔργον μέγα δράσας καὶ θαυμαστὸν, ἐν οὕτῳ βραχυτάτῳ καιρῷ· οὕτω γὰρ ἐξήκει τὸ θέρος ὅλον καὶ πᾶσα εἶχετο, πόλεις τε ὀχυραὶ, καὶ φρούρια ἐρυμνά καὶ πολίχνια, ἐγγύς που διακόσια καὶ πενήτηντα.

—

Σημειούμεθα τῆς τε χώρας τὴν ἐπιτηδειότητα, καὶ τὴν ἀρετὴν
τῶν προγεγονότων ἀνδρῶν ἐν αὐτῇ.

§ 141.—Χώρα τῶν ὀνομαστῶν ἄνωθεν καὶ ἐνδόξων, καὶ
πλείστα καὶ κάλλιστα ἔργα, καὶ μέγιστα δὴ ἐν τοῖς κατ'
αὐτὴν ἐπιδειξαμένη καιροῖς, καὶ τρόπαια λαμπρὰ ἀπὸ βαρ-
βάρων τε καὶ Ἑλλήνων ἀναστήσασα, καὶ ἀποικίας πολλὰς
ἀποικίσασα ἄρξασά τε πολλῶν καὶ πόλεων καὶ γενῶν, ἐν
τε Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ, καὶ δὴ καὶ Λιβύῃ, καὶ νήσων τῶν
μεγίστων, (σελ. 220) ἄνδρας τε προδείξασα πᾶσιν ἐπὶ τε
φρονήσει, καὶ ἀνδρείᾳ, καὶ στρατηγίᾳ, καὶ τῇ λοιπῇ ἀρετῇ·
καὶ δὴ καὶ εὐεξίᾳ καὶ ῥώμῃ σωμάτων κρατίστους τε καὶ
τελειωτάτους διὰ πάντων, καὶ οἷους οὐκ ἄλλη τῶν ἀπασῶν
οὐδεμία πλὴν γε δὴ τῆς Ῥωμαίων 1). Θέσεώς τε
λαχοῦσα ἀρίστης τε καὶ ἐπικαιροτάτης ἐν πᾶσι, γῆς τε
καὶ θαλάττης ὅ,τι κράτιστον.

§ 142.—Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν μεγάλην καὶ περιώνυμον
χώραν τοῦ Πέλοπος ὑπὸ Ῥωμαίοις τε οὔσαν ἄνωθεν, καὶ
ἐς δεῦρο καλῶς ὑπ' αὐτῶν ἀρχθεῖσα τὴν πᾶσαν, ἐλπίδας
τε οὐ μικρὰς ὑποτείνουσαν ἀεὶ, καὶ Ῥωμαίοις καὶ Ἰταλοῖς
ὀφέεποτε, καὶ ἐν καιροῖς τοῖς προσήκουσιν, ὠφελείας καὶ
βοηθείας, δῖς τε τειχισθεῖσαν τὸν Ἰσθμὸν ἐν τοῖς ἡμετέ-
ροις καιροῖς, καὶ πάλιν παρὰ πόδας κατεβῆρθεῖσαν πολέ-
μῳ ὑπὸ Μωράτew, τοῦ βασιλέως πατρὸς, οὕτως ἐτελεύτησε.

§ 143.—Βασιλεὺς δὲ, τὰ ἐν αὐτῇ πάντα καλῶς τε καὶ

1) Τὸ « πλὴν γε δὴ τῆς Ῥωμαίων » προστιθὲν ἐν χεῖλει.

ὡς ἦν αὐτῷ κατὰ νῦν, πρᾶξας, ἐς τε φυλακὴν φημι καὶ τὴν ἄλλην ἀσφάλειαν, σατράπην τε πάσης τὸν Ἀμαρῶρην καταλιπὼν, καὶ λείαν ὅ,τι πλείστην ἐλάσας τε αὐτὸς καὶ τῇ στρατιᾷ διδούς, ἐξείσι τοῦ Ἰσθμοῦ, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν δεσπότην Δημήτριον, συνάμα (σελ. 221) γυναικί τε καὶ θυγατρὶ καὶ τοῖς κατακολουθήσασιν τῶν ἀρχόντων. Γενόμενος δ' ἐν Λεβαδίᾳ, τὸν μὲν δεσπότην σὺν τοῖς αὐτοῦ παραδούς, ἄρχυσί τε καὶ στρατιώταις εἰς τε ὑπουργίαν καὶ φυλακὴν, ἐκέλευσε σχολῇ καὶ βιάδην ἶέναι καθ' ὁδὸν ἀναπαυομένους, διὰ τε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία καὶ τὴν ἄλλην τούτων ἀποσκευὴν τε καὶ θεραπείαν.

—

Ἀμφίς τοῦ Βασιλέως ἐς τὴν Ἀδριανοῦ. Διόρθωσις τοῦ δεσπότης παρὰ τοῦ Βασιλέως, καὶ παράσχεσις αὐτῷ τῶν νήσων, καὶ Αἴνου ἐς πρόσσodon, καὶ ἕτερα.

§ 144.—Αὐτὸς δὲ, ἄρας ἐκεῖθεν σὺν τῇ ἰδίᾳ αὐλῇ, τὴν γὰρ στρατιὰν διαφῆκε πᾶσαν, ἐπορεύετο, καὶ ἀφικνεῖται ἐς τὴν Ἀδριανοῦ φθινοπώρου μεσοῦντος ἤδη, κάκει περιμένει. Μετ' οὐ πολλὰς δὲ ἡμέρας παραγίνεται καὶ ὁ δεσπότης Δημήτριος. Βασιλεὺς δὲ, προὔργου τοι ποιούμενος τὴν τούτου θεραπείαν καὶ διόρθωσιν, εὐθὺς μετακαλεῖται Μαχουμούτεα καὶ Ἰσαάκον, καὶ κοινῇ συνδιασκεψάμενος, δίδωσι σατραπείαν τῷ δεσπότη εἰς τε ἀρχὴν ἅμα καὶ πρόσσodon¹), τὰς τε ἐν Αἰγείῳ νήσους, Ἰμβρόν καὶ Λῆμον,

1) « Πρόσσodon » ἐπανορθοῦντός ἐστιν, πρότερον « ἀνάπαυσιν. »

καὶ τὰ καταλειφθέντα Θάσου καὶ Σαμοθράκης. Προαπωχίσθη γὰρ τὸ πλεόν τούτων ἐς τὸ Βυζάντιον. Ἦν δὲ τῶν νήσων τούτων σύμπας ὁ ἐτήσιος φόρος ἀργυρίου κέρμα νενομισμένον βασιλικὸν μυριάδες τριάκοντα.

§ 145.—Ὅμοίως δίδωσι καὶ τὴν Αἴνον αὐτῷ, πλὴν λόγου (σελ. 222) ἀξίαν, καὶ πολλοῖς εὐθινομένην καλοῖς ἐν τῇ παραλίᾳ τε τῆς Θράκης κειμένην αὐτοῦ περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρου ποταμοῦ, καὶ κοινὸν ἐμπόριον οὖσαν τῆς περιοικίδος ἀπάσης τε καὶ πλησιοχώρου, διὰ τε τοὺς λιμένας καὶ τὴν ἄλλην αὐτῆς ἐπιτηδεϊότητα, ἥπερ καὶ πρόσθεν ἔφημεν. Δίδωσι δὲ, σὺν γε τῇ τάξει πάση καὶ ταῖς προσόδοις ἃς 1) ἀπεφέρετο, ὁ ταύτης πρόσθεν ἐπάρχων Παλαμῆδος ὁ Γατελιούτζεω.

*Ορα φιλοτιμίαν τοῦ Βασιλέως.

§ 146.—Ἦσαν δὲ καὶ αὗται τοῦ αὐτοῦ βασιλικοῦ κέρματος ἕτεραι τριάκοντα μυριάδες· ἀπέταξε δὲ αὐτῷ καὶ τρεῖς τοῦ ἔτους, λαμβάνειν ἀπὸ τοῦ τῆς Ἀδριανοῦ ἀργυροκοπίου, ἑτέρας μυριάδας δέκα· ὥστε συμπάσας εἶναι τὰς δεδομένας αὐτῷ ἐτησίως παρὰ τοῦ Βασιλέως ἐς πρόσδον, ἀργυρίου κέρμα μυριάδες ἑβδομήκοντα.

§ 147.—Ταῦτά τε οὖν πάντα δοὺς αὐτῷ, καὶ ἕτερα πλεῖστα ἐπιδαψηλευσάμενός τε καὶ δωρησάμενος, αὐτοῦ καταλείπει. Αὐτὸς δὲ φθινοπώρου λήγοντος ἤδη, ἀφι-

1) Τὸ « ἃς » δις ἐν τῷ ἀπογράφῳ.

κνείται ἐς τὸ Βυζάντιον, παραχειμάσων αὐτοῦ. Καὶ ὄγδοον δὴ καὶ ἐξηκοστὸν ἔτος πρὸς ταῖς ἑξακισχιλίαις τε καὶ ἑννεακοσίαις τοῖς ὅλοις (σελ. 223) ἡνύετο, δέκατον δὲ τῆς ἀρχῆς τῷ Βασιλεῖ.

ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΣ.

ΒΙΟΣ

ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ Β'.

ΤΜΗΜΑ Δ'.

ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΥ ΕΥΓΓΡΑΦΗΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΤΕΤΑΡΤΗ 4).

Περιέχει ἤδε προσχώρησιν 2) Συνώπης πόλεως, καὶ πάσης ἀρχῆς τοῦ Ἰσμαΐλου 3), καὶ προσχώρησιν Τραπεζούντος, καὶ πάσης τῆς ἐν αὐτῇ ἀρχῆς καὶ τοῦ βασιλέως αὐτῆς· ἔτι δὴ τὴν Γετῶν ἐπανάστασιν καὶ δουλείαν, τὴν τε τῆς Λέσβου ἄλωσιν πάσης, καὶ πρώτην ἐσβολὴν τοῦ Βασιλέως κατὰ τῆς Βοστρον, καὶ καταστροφὴν καὶ ἄλωσιν πάσης. Χρόνου πλῆθος ἔτη τρία. (1461 — 1463 μετὰ Χριστόν).

4) Ἀντὶ τοῦ « τέταρτον Τμήμα » ὁ τὰς ὑποθέσεις γράψας, ἀεὶ ἁστατος « Τετάρτη » δηλονότι: ἱστορία, γέγραφε.

Πολλάκις ἐσημειώσαμεν ὑποκάτω τῶν σελίδων τοῦ Κριτοβούλου, ὅτι αὐτὸς ὁ Κριτόβουλος οὐκ ἔγραφεν τὰς ὑποθέσεις τῶν τμημάτων ἢ τῶν κεφαλαίων, ἀλλ' ὅτι ταῦτα ἄλλης τινὸς χειρὸς, τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἀπειροτέρης φαίνεται. Κατὰ μικρὸν καὶ βάδην ἐπέισθημεν ὅτι ὁ Κυριακὸς Ἀγκωνιτανὸς εἶναι φαίνεται, ὁ τὰς ὑποθέσεις ἐντὺς γράψας. Τεκμήρια ταῦτα:

α. Αἱ ὑποθέσεις πλήρεις εἰσὶν σφαλμάτων ὀρθογραφίας καὶ βαρβαρισμῶν.

β. Περὶ τοῦ τέλους τοῦ βίου τοῦ Κυριακοῦ οἱ τῶν Ἱταλῶν ἱστορικοὶ ἀποροῦνται.

γ. Ὁ χθὲς ἐκδοθεὶς Ζόρζω Δολφίνος λέγει, ὅτι ὁ Κυριακὸς ἦτο διδάσκαλος καὶ ἀεὶ ὁμόσιτος καὶ φίλος τοῦ Σουλτάνου Μεχεμέτου Β'.

δ. Ὁ αὐτὸς Δολφίνος λέγει: τὰ αὐτὰ ἐν τοῖς ἔτεσιν οἷςπερ ἐκίλευσεν ὁ αὐτὸς Σουλτάνος γράφειν ἐν μιᾷ ὑφῇ συνημμένως, ἐν ἐνὶ πέπλῳ καὶ πίνακι πᾶσαν τὴν τῆς οἰκουμένης περιήγησιν· ταῦτα, κατὰ τὸν Κριτόβουλον, ἐγένετο ἔτε: 1465.

έ. Αὐτόγραφός τις τοῦ Σεραγίου ἥτις μὲν ἐφαίνετο τοῖς συνετοῖς ἰσπανικο-καταλανή, ἀληθῶς δὲ ἐστὶν τοῦ αὐτοῦ Κυριακοῦ ἐν γλώσσῃ βαρβαρικῇ Ἰταλικῇ τοῦ Γαλατᾶ, γεγραμμένη τις συλλογὴ ἐξ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων φιλοσόφων καὶ ἄλλων διὰ τὴν τοῦ Σουλτάνου χρείαν.

ς'. "Όταν ὁ Κριτόβουλος γράφει περὶ τοῦ τῆς Πρώτης ἀρχιερέως, ὁ τὰς ὑποθέσεις γράψας τὸν αὐτὸν ἀεὶ « Π ά π α ν » ὀνομάζει. Οὕτως φανερότατα ἐστὶν Ἰταλός.

Εἰ τοίνυν εὖ καὶ καλῶς τοῦτο ὑπονοοῦμεν, ὁ Κυριακὸς ὕστερος ἐτελεύτησε τὸν βίον, τοῦ ἔτους 4467 μετὰ Χριστόν. Τούτῳ γὰρ ἐν ἔτει παύεται ἡ τοῦ Κριτοβούλου ἡδὲ ἡ ξυγγραφή, ἥντινα ὁ Σουλτάνος τάχα τῷ Κυριακῷ ἔδωκεν ὑποθέσεις καὶ τὰ κεφάλαια γραψαμένῳ.

2) Ἡ αὐτόγραφος « π ρ ο σ χ ῶ ρ η σ ι » ἄνευ τοῦ Ν.—3) Τὸ « Ἰσμαῖλου » σὺν τῷ Ι ὁ μίλτω γραψάμενος τὴν ὑπόθεσιν.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ Β'

ΤΜΗΜΑ Δ'.

Ἐκστρατεία κατὰ τὴν Τραπεζοῦντος πόλιν.

§ 1.—Βασιλεὺς δέ, (σελ. 223) γενόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ μικρὸν ἀνεθείς, στρατιὰν αὐθις ἤγειρε πλείστην καὶ στόλον μέγαν ἐξήρτυε κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν καὶ ὅπλα καὶ μηχανὰς κατεσκεύαζε, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐξ-επλήρου χρεῖαν πολεμικὴν.

§ 2.—Ἦν δέ οἱ ἡ παρασκευὴ αὕτη καὶ ὁ στόλος τῆς ἐκστρατείας, ἐς Τραπεζοῦντά τε καὶ Σινώπην. Ἡ γὰρ Τραπεζοῦς ἦν μὲν τὸ παλαιὸν πόλις μεγίστη τε καὶ καλλίστη, ἀλλὰ δὴ καὶ πρεσβυτάτη τῶν ἐλληνίδων, Ἰώνων ἀποικος οὔσα καὶ Ἀθηναίων, κειμένη δ' ἐν καλῷ τῆς Ἀσίας, ἐν τῷ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα μυχῶ τοῦ Εὐξεινίου Πόντου, παρ' ἁλίου· νέμεται χώραν ἀρίστην τε καὶ πλείστην καὶ πάμφορον, καὶ πολλῆς ἐπάρχει τῆς περιοικίδος.

§ 3.—Κατασταῖσα δέ γε τὸ ἐξ ἀρχῆς, κοινὸν ἐμπόριον τῆς ἄνω Ἀσίας, λέγω δὴ Ἀρμενίας τε (σελ. 224) καὶ Ἀσσυρίας καὶ τῆς ἄλλης πλησιοχώρου, ἤκμησεν ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις, καὶ πλοῦτον ἔσχε πολὺν καὶ δύναμιν πλείστην καὶ δόξαν περιεβέβλητο· καὶ τῶν ὀνομαστῶν ἦν, οὐ τοῖς ἐγγυὲς μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῖς πόρρω.

Ὅρα πραγμάτων μεταβολήν.

§ 4.—Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος κατὰ μικρὸν, καὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ πραγμάτων ἄλλοτε ἄλλως ἐχόντων τε καὶ μεταβαλλομένων, καὶ βασιλείων, τῶν μὲν καταλυομένων τε καὶ ἀνηρημένων, τῶν δ' ἀνισταμένων ἤδη, καὶ πόλεων καὶ χωρῶν, τῶν μὲν κατεστραμμένων τε καὶ ἡφανισμένων τελείως, τῶν δ' ἐπιγινομένων τε καὶ οἰκίζομένων αὖθις· ἤψατο καὶ ταύτης μεταβολὴ πρὸς καιρὸν· καὶ πάλιν, ἀνακτησαμένη τε ἑαυτὴν ὅτι τάχιστα καὶ εἰς τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν τε καὶ κατάστικιν ἐπανελθοῦσα, διαγέγονε τὸ ἐξ ἐκείνου ἀσίνης πάντα καὶ μηδενὶ προσκόψασα δυσχερεῖ.

§ 5.—Ἐν δὲ τοῖς ὑστέροις καὶ πρὸ ἡμῶν ὀλίγον καιροῖς 1), καὶ βασιλείων κατέστη ἐνὸς τῶν ἐκ τοῦ βασιλείου γένους Ῥωμαίων, τῶν Κομνηνῶν, ἐκ Βυζαντίου μεταπεσόντος αὐτοῦ, καὶ ἔργα πλεῖστα καὶ κάλλιστα ἐν αὐτῇ ἐπιδειξαμένου, καὶ πολλῶν τῶν περίξ γενῶν καὶ πόλεων ἄρξαντος, καὶ κατήχθη ἡ τούτων διαδοχὴ τε καὶ βασιλεία ἐς δεῦρο, εἰρηνικὴ πάντῃ καὶ ἀστασίαστος, τῶν τε βασιλέων εἰρηνευόντων (σελ. 225) καὶ ὁμονοούντων, τῶν τε ἔνδον ἡρεμούντων, τῶν τε ἔξω γενῶν, τῶν μὲν ὑπακούοντων, τῶν δὲ ἐνσπόνδων ὄντων αὐτοῖς.

§ 6.—Κατὰ ταῦτά γε μὴν, στάσεσι τε καὶ ἐμφυλίαις χρησαμένων αὐτῶν, καὶ κατ' ἀλλήλων τῶν ἐκ τοῦ γένους μακέντων, ἐνόσησε καὶ αὕτη μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τελευ-

1) Τὸ μὲν « καὶ πρὸ ἡμῶν ὀλίγον καιροῖς » ἐπανηρθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, πρότερον δὲ ἐν τῷ στίχῳ « κάτω » ἐγεγράφει.

τῶσα, τοῖς ὅλοις κακῶς ἀπῆλλαξε· τῶν τε βασιλέων καὶ τῶν ἐνδον, ἥπερ ἔφην, στασιαζόντων τε καὶ μαχομένων, καὶ διατεθέντων ἀλλήλοις κακῶς, τῶν τε πλησιοχώρων ἐθνῶν διὰ τὰς συνεχεῖς στάσεις ἐπανισταμένων τε αὐτῇ καὶ κατατρεχόντων πολλάκις καὶ ληϊζομένων, καὶ βλαπτόντων τὰ μέγιστα.

§ 7.—Τοῖνυν, ἕως μὲν τὰ τῆς Κωνσταντίνου καλῶς ἐφέρετο, καὶ Ῥωμαῖοι, ταύτην ἔχοντες, τοῦ πορθμοῦ κύριοι ἦσαν, καὶ ὁ Βόσπορος ἦν οὐ διαβατός, καὶ ὁ Εὐξείνος Πόντος ὅλως ἄπλοτος ἦν τῷ μεγάλῳ στόλῳ τοῦ Βασιλέως, ἀντεῖχε καὶ αὕτη μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἀνέφερε τὰς αὐτῆς ἀκαιρίας, φυλάττουσα τὴν ἐλευθερίαν ὡς δυνατόν, καὶ μηδὲν τοσοῦτον παραβλαπτομένη τοῖς ἐμφυλίοις κακοῖς.

§ 8.—(σελ. 226) Ἐπεὶ δέ γε τὰ πράγματα μετέπεσε καὶ ἡ Κωνσταντίνου χειρὶ πολλῇ καὶ δυνάμει ἐκπολιορκηθεῖσα 1) ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλέως ἑάλω, καὶ ὁ πορθμὸς γέγονεν ὑπ' αὐτῷ, καὶ ἡ πρὸς τὸν Εὐξείνῳ Πόντον καὶ τὰς ἐκεῖσε πόλεις ὁδὸς ἡνοίγη λαμπρῶς, ὡς κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν, τηνικαῦτα δὴ καὶ αὕτη μετὰ τῶν ἄλλων ἔκλινε, καὶ κατακούειν ἤρξατο, καὶ οἱ ἐν αὐτῇ βασιλεῖς ὑποκύψαντες 2) τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ, γεγόνασι φόρου ὑποτελεῖς.

§ 9.—Ἐως μὲν οὖν εἰρηγυνοῦντές τε ἦσαν, αὐτοὶ τε ἐς ἀλλήλους καὶ τὸν δασμὸν ἀπεδίδουν, καὶ νεωτέρων πραγμάτων οὐχ ἤπτοντο 3), ἐτύγχανον καὶ αὐτοὶ τοῦ

1) Τὸ « ἐκπολιορκηθεῖσα » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χερίλει ἀντὶ τοῦ « κυκλωθεῖσα » τοῦ στίχου.—2) Τὸ « ὑποκύψαντες » ἐν χερίλει ἀντὶ τοῦ « σπεισάμενοι » τοῦ στίχου.—3) Τὰ « καὶ νεωτέρων πραγμάτων οὐχ ἤπτοντο » προστιθέντα ἐν χερίλει.

Βασιλέως εἰρηνικοῦ. Ἐπεὶ δὲ αὐτοὶ τε ἐν ἀλλήλοις διαστασίασαν καὶ τὸν δασμὸν οὐ πάνυ ῥαδίως παρεῖχον, πρὸς τε τοὺς πλησιοχώρους αὐτοῖς βασιλεῖς, τῶν τε Τιγρανοκέρτων καὶ Ἀρμενίων καὶ Μήδων, Χασάνεα, τὸν Τομήριος 4), καὶ δὴ καὶ Ἰβήρων ἐπιγαμίαν ἔχοντες, ἐδόκουν καινότερα τινὰ πράττειν, καὶ νεωχμοῖν ἐς τὰς μετὰ τοῦ Βασιλέως σπονδὰς, οὐ γὰρ ἐλάνθανον ταῦτα ποιοῦντες, τηνικαῦτα δὴ καὶ ὁ Βασιλεὺς, ἐργῇ ληφθεὶς, τὴν ἐκστρατείαν κατ' αὐτῶν ἐποιεῖτο, προκαταλαβεῖν τε καὶ προκατασχεῖν τούτους (σελ. 227) βουλόμενος, πρὶν τι καὶ νεώτερον πράξαι.

*Ὁρμή τοῦ Βασιλέως κατὰ Τραπεζοῦντος καὶ Σινώπης,
κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν.*

§ 10.—Παρασκευασάμενος οὖν χειμῶνος καλῶς, ἐπειδὴ ἔαρ ὑπέφαινεν ἤδη, πρῶτα μὲν τὸν κατὰ θάλατταν ζόλον ἐξήρτυεν ἐς ἀναγωγὴν. Ἦσαν δὲ τριακόσιαι μάλιστά που τῶν νεῶν, στρατιώτιδές τε καὶ μάχιμοι, τριήρεις τε μακρὰ καὶ πεντηκόντοροι, καὶ πλοῖα κατάσρακτα, πᾶρεξ τῶν σκευαγωγῶν καὶ τῶν φερόντων τὰς μηχανὰς, τῶν τε κατ' ἐμπορείαν ἢ χρεῖαν ἄλλην ἀφικνουμένων.

§ 11.—Ἐνέθηκε δ' αὐταῖς ὅπλα παντοῖα καὶ πλείστα, ἀσπίδας τε καὶ θυραιούς καὶ κράνη καὶ δόρατα, ἔτι δὲ θώρακας τε καὶ ἀκόντια, καὶ βελῶν διαφόρων πολὺ τι χρῆμα· τῶν τε ἀπὸ τόξων ἀφιεμένων καὶ τῶν ἄλλων μηχανῶν, καὶ

4) Τὰ « τὸν Τομήριος » προστιθέντα ἐν χεῖρσι.

δὴ καὶ ἀφετήρια πλεῖστα καὶ πολλὰ ἄλλα τῶν ἐς τειχομαχίαν ἐπιτηδείων. Ἐνεβίβαζε δὲ καὶ ἄνδρας ὅ,τι πλείστους . . . 1) εὐρωτοτάτους τε καὶ εὐοπλοτάτους, καὶ τὰ πρὸς πόλεμον ἱκανῶς παρσκευασμένους 2) ἔχοντας καὶ ἐμπειροτάτους, ἐπιστήσας αὐτοῖς καὶ ἡγεμόνα(ς) τοῦ στόλου παντὸς καὶ στρατηγούς αὐτοκράτορα(ς) Κασίμην τε τὸν σατράπην Καλλιουπόλεως, καὶ Ἰαγούπην, ἄνδρα τὰ τε ναυτικὰ ἐμπειρότατον καὶ τῶν κατὰ θάλασσαν στρατηγὸν ἄριστον 3).

§ 12.—Ἐξαρτύσας οὖν καὶ ὀπλίσας πάντα τὸν στόλον καλῶς ἐξέπεμπεν· ὁ δ' ἀνήγετο διὰ τοῦ Βοσπόρου ἐπὶ τὸν Εὐξείνιον τάχει τε (σελ. 228) πολλῷ καὶ βίᾳ καὶ ῥύμῃ φερόμενος, βοῇ τε συμμιγεῖ καὶ ἀλαλαγμῷ καὶ εἰρεσίᾳ καὶ ἀντιφιλοτιμῇ ἐς ἀλλήλους χρωμένων τῶν ἐπιβατῶν, καὶ φόβον πολὺν καὶ ἀγωνίαν παρέχων, καθ' οὓς ἂν γένοιτο, καὶ πάντας ἐκπλήττων τῷ παραλόγῳ τῆς θέας. Καὶ ὁ μὲν κατὰ θάλατταν στόλος οὕτως.

§ 13.—Βασιλεὺς δὲ, τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις συνεκρότει τε καὶ 4) διεβίβαζεν ἐς τὴν Ἀσίαν, ἵππικὰς τε καὶ πεζικὰς, ἔτι δὲ ἵππων τε καὶ ὑπόζυγιων καὶ ἡμιόνων ἀχθοφόρων καὶ καμήλων πολὺ τι χρῆμα, καὶ πᾶσαν ἄλλην τοῦ πολέμου χρεῖαν τε καὶ παρασκευὴν 5).

1) Ἐνταῦθα τινὰ ἐκκεκολασμένα ἐστίν.

2) Τὰ « ἱκανῶς παρσκευασμένους » ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « εὖ » τοῦ στίχου. — 3) Τὰ « καὶ Ἰαγούπην » ἕως τοῦ « ἄριστον » προστιθέντα ἐν χεῖλει.

4) Τὰ « συνεκρότει τε καὶ » προστιθέντα ἐν χεῖλει. — 5) Τὸ « παρασκευήν » ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « ὑποσκευήν » ἐν τῷ στίχῳ.

Διάβασις τοῦ Βασιλείως ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἀσίαν σὺν ταῖς δυνάμεσι.

§ 14.—Ὡς δὲ ἄλις εἶχε τῆς τούτων διαβάσεως, τότε ἤδη καὶ αὐτὸς διαβαίνει, καὶ προσελαύνων διὰ τῆς Βιθυνίας ἄφικνεῖται ἐς τὴν Προυσίου. Οὐ δὲ, καὶ τὰς τῆς Ἀσίας δυνάμεις εὖρε 1) πάσας συνηθροισμένας. Διαγαγὼν δὲ οὐ πολλὰς ἡμέρας αὐτοῦ καὶ τινα τῶν ἐν χρεῖᾳ καταστησάμενος καὶ τὸν στρατὸν ἐξορτήσας ἅπαντα, σπεύσας τε τῷ τάφῳ τοῦ πατρὸς καὶ τὰ νενομισμένα τελέσας αὐτῷ μεγαλοπρεπῶς, καὶ δώροις ὅ,τι γε πλείστοις καὶ ἀναθήμασι κοσμήσας, καὶ στεφανώσας αὐτὸν, ἄρας ἐκεῖθεν, ἦει διὰ τῆς Γαλατῶν τε καὶ Παφλαγόνων.

Ὅρα τὸν ἀριθμὸν τῆς στρατιᾶς.

§ 15.—Ἦν δὲ οἱ ἡ στρατιὰ, ὡς ἐλέγετο, ἵππος μὲν ἑξαχισμυρία, πεζὸς δὲ οὐκ ἐλάσσων ὀκταχισμυρίων, ἀνευ μέντοι γε τῶν σκευοφόρων καὶ τῶν ἄλλως ἐπομένων τῇ στρατιᾷ.

Ἐλασις τοῦ Βασιλείως ἐπὶ Σινώπης.

§ 16.—Διελάσας δὲ ταύτας τε καὶ τὴν Καππαδόκων, καὶ

1) Τὸ « εὖρε » ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « εἶχε » τοῦ στίχου.

διαβάς τὸν Ἄλιν γίνεται κατὰ Σινώπην, πόλιν παράλιον, καλλίστην τε καὶ πλουσιωτάτην τῶν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ καὶ πλείστης δὴ καὶ ἀρίστης χώρας ἐπάρχουσαν, ἥδη κοινὸν ἐμπόριον οὖσαν τῆς περιοικίδος ἀπάσης καὶ δὴ καὶ μέρους οὐκ ὀλίγου τῆς κάτω Ἀσίας, καὶ πολλοῖς εὐθυνουμένη τοῖς ἀγαθοῖς, ὅσα φέρουσιν ὦραι καὶ γῆ καὶ θάλασσα.

—

Σημειούμενα περὶ τῆς πόλεως Σινώπης, ὅποια τις ἦν.

§ 17.—Τὸ δὲ μέγιστον, ὁ χαλκός ἐστιν, ὃς ἄφθονος ἀνορυπτόμενος αὐτοῦ γεωργεῖται, καὶ διαδιδόμενος πανταχοῦ τῆς Ἀσίας τε καὶ Εὐρώπης, καὶ διατιθέμενος προσόδου μεγάλης χρυσοῦ καὶ ἀργύρου παρέχει τοῖς ἐν αὐτῇ.

§ 18.—Εἶχε δὲ αὐτῆς τὴν ἀρχὴν, πρὸ χρόνων πολλῶν Ἰσμαῖλος, ἀνὴρ δυνατός τε καὶ τῶν εὖ γεγονότων παρ' αὐτοῖς, πατρικὴν ἄνωθεν κεκτημένος, ἐς αὐτὸν κατιοῦσαν ἐκ διαδοχῆς. Ἐπὶ ταύτην οὖν ἐλάσας ὁ Βασιλεὺς, στρατόπεδον τίθησιν· εὐρίσκει δὲ καὶ τὸν κατὰ θάλατταν στόλον αὐτῷ, ἐφορμοῦντα (σελ. 230) τοῖς λιμέσιν αὐτῆς ἐκ συνθήματος 1). Προλαβόντες γὰρ οἱ στρατηγοὶ κατῆραν, καὶ κρατήσαντες τῶν τε λιμένων καὶ τοῦ ἰσθμοῦ, πᾶσαν ἐν κύκλῳ περιέσχον ταῖς ναυσὶ τὴν τε πόλιν καὶ τὴν νησίδα· χερὸν νησος γὰρ ἦν.

—

1) « Ἐκ συνθήματος » ἐν χεῖλει.

*Ἔξοδος τοῦ Ἰσμαήλου ἐς Βασιλέα, καὶ συντυχὴ μετ' αὐτοῦ,
καὶ παράδοσις τῆς πόλεως.*

§ 19.—Ἰσμαῆλος δὲ, τὴν ἀθρόαν ἔφοδον τοῦ Βασιλέως ἰδὼν, τὴν τε κατὰ γῆν καὶ θάλατταν στρατιάν, περιστοιχίσασαν τὴν τε πόλιν καὶ ἑαυτὸν, ἐξεπλάγη τε τῷ γινόμενῳ, καὶ, τί δεῖ ποιεῖν ἐς τὸ παρὸν ἐσκόπει. Ἔδωκεν οὖν αὐτῷ σκοπουμένῳ, βέλτιον εἶναι, αὐτὸν ἐξελθόντα τῷ Βασιλεῖ συντυχεῖν, καὶ τὰς αἰτίας τῆς κατ' αὐτοῦ ἐφόδου μαθεῖν τε καὶ διαλύσασθαι, εἴ γε δύναιτο 1). καὶ δὴ δῶρα πλείστα τε καὶ πλείστου ἄξια ἐτοιμασάμενος ἔξεισιν ἐς Βασιλέα.

§ 20.—Ὁ δὲ, δέχεται τοῦτον ἡμέρως καὶ φιланθρώπως καὶ προσαγορεύει φιλίως, καὶ δεξιοῦται, καὶ τιμᾷταις πεπούσαις τιμαῖς, ἐς λόγους δὲ καταστάντες, τοὺς περὶ τε τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πόλεως, καὶ πολλὰ εἰπόντες, καὶ κοινολογησάμενοι μετ' ἀλλήλων ἑκάτερος, ἀναγκαῖα καὶ δίκαια, τῷ τε καιρῷ καὶ ἑαυτοῖς λυσιτελεῖν τε καὶ πρόσφορα, τέλος συμβαίνουσιν ἐπὶ (σελ. 231) τοῖςδε, καὶ διαλύονται εἰρηνικῶς καὶ φιλίως.

Σημειούμενα, ἃ ἔλαβεν Ἰσμαῆλος ἀπὸ Σινώπης.

§ 21.—Καὶ ὁ μὲν Βασιλεὺς λαμβάνει τὴν τε πόλιν

1) Τὰ « εἴ γε δύναιτο » προσθέντα ἐν χεῖλει.

Σινώπην, καὶ τὴν ταύτην πᾶσαν τοῦ Ἰσμαήλου ἀρχήν· ἀντιδίδωσι δὲ αὐτῷ σατραπείαν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, τὴν τῶν Σκοπίων καλυμένην, ὅμορον οὖσαν τῇ Τριβαλλῶν, χώραν ἀρίστην τε καὶ παμφορωτάτην, καὶ κατ' οὐδὲν ἀποδέουσαν τῆς αὐτοῦ καὶ προσόδων ἕνεκα καὶ ἀρχῆς, καὶ τῆς ἄλλης διαίτης καὶ ἀναπαύσεως.

Αἰτίαι, δι' ὧς ἀνέλαβε Σινώπην ὁ Βασιλεὺς.

§ 22.—Ὁ γὰρ τοι Βασιλεὺς αἰτίαν μὲν οὐδεμίαν ἐπιφέρειν εἶχε τῷ Ἰσμαήλῳ· πάνυ δὲ προὔργου τὴν τε Σινώπην, καὶ τὴν ταύτης κατὰχρησιν ἐποιεῖτο· πόλιν τε οὖσαν λίγῃ ἀξίαν, ἐν ἐπικαίρῳ τε κειμένην τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ Ἀσιανῆς παραλίας, καὶ λιμένας ἔχουσαν ἀσφαλεῖς καὶ παραπέμπειν δυναμένους καλῶς τόν τε στόλον καὶ τὰ πλοῖα τοῦ Βασιλέως ἐς Τραπεζοῦντά τε, καὶ τὴν ἄνω πᾶσαν παραλίαν τοῦ Πόντου, καὶ τὰς ἐκεῖσε πόλεις· ἄλλως τε δὴ, καὶ ἐν μέσῃ τῇ χώρᾳ τοῦ Βασιλέως κειμένην· οὐκ ἐδόκει αὐτῷ ἀσφαλὲς εἶναι κατὰ πολλὰ, ὅψ' ἑτέροις ἡγεμόσι τελεῖν, καὶ μὴ ὑπ' αὐτῷ.

§ 23.—Οὐ μόνον (σ. 232) δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐδεδίει **Χασάνας**, τὸν βασιλέα Τιγρανοκέρτων καὶ Μήδων, μὴ λάθῃ ταύτην προκατασχών, ἢ συμβάσῃ ἢ πολέμῳ, γειτονοῦσάν τε τῇ αὐτοῦ, καὶ πάντα τρίπον ἐπιβουλεύοντα καὶ χειρώσασθαι ταύτην βουλόμενον, εἰδὼς ἐκ πολλῶν.

§ 24.—Διὰ ταῦτα τοίνυν, ἀναγκαῖα γέγονε τῷ Βασιλεῖ, ἢ τῆς Σινώπης κατάσχεσις. Καὶ Ἰσμαῆλος μὲν σὺν τοῖς αὐτοῦ πασιν εὐθὺς, ὥχετο εἰς τὴν αὐτοῦ σα-

τραπείαν ἀπιών 1). Βασιλεὺς δὲ, παραλαβὼν τὴν τε Σινώπην, καὶ πᾶσαν τὴν Ἰσμαήλου ἀρχήν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καταστησάμενος πάντα, Κασίμην μὲν καὶ Ἰαγούπην εὐθὺς κελεύει, μετὰ τοῦ στόλου παντὸς ἀναχθέντας, πλεῖν εὐθὺ Τραπεζοῦντος· καὶ προσχόντας τοῖς λιμέσιν, κατακλείσαι ταύτην κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν, καὶ φυλάττειν ἀσφαλῶς 2).

Ἔλασις τοῦ Βασιλέως ἐπὶ τὸν Ταῦρον, τὸ ὄρος, καὶ ὁποῖός ἐστιν οὗτος.

§ 25.—Αὐτὸς δὲ, ἄρας ἐκείθεν παντὶ τῷ στρατῷ, ἦει διὰ τῆς μεσογείας· καὶ καταλαβὼν τὸν Ταῦρον, στρατοπεδεύεται πρὸς ταῖς ὑπορείαις αὐτοῦ. Ἔστι δὲ ὁ Ταῦρος, ὄρος μέγιστον τῶν ἐν Ἀσίᾳ, διορίζων τὴν κάτω Ἀσίαν ἀπὸ τῆς ἄνω. Ἀρχόμενος μὲν, ἀπὸ Μυκάλης τοῦ ἔρους, καὶ τῆς ταύτης θαλάσσης, ἐκείθεν δὲ παρήκων καὶ τέμνων τὴν Ἀσίαν, τελευτᾷ ἐς τὸν Εὐξείνιον Πόντον κατὰ Σινώπην· καὶ ἐκείθεν αὖ διερχόμενος, ἐνοῦται τοῖς (σελ. 233) Ἀρμενίων καὶ Μήδων ὄρεσι, καὶ δι' αὐτῶν τῷ Καυκάσῳ.

Σημειούμενα, τίνας διέβησαν τὸν Ταῦρον σὺν ὅπλοις, καὶ περὶ Τομίριος, βασιλέως Σκυθῶν καὶ Μασαγετῶν.

§ 26.—Τοῦτόν φασι διαβῆναι σὺν ὅπλοις πρῶτον Ἀλέ-

1) Τὸ « καὶ Ἰσμαῆλος κτλ. » ἕως τοῦ « ἀπιών » ἐν τῷ χεῖλει τοῦ αὐτογράφου.—2) Τὸ « ἀσφαλῶς » ἐν χεῖλει.

ξανδρον, τὸν Μακεδόνα, μεθ' Ἡρακλέα τε καὶ Διόνυσον, στρατεύσαντα κατὰ Δαρείου, τοῦ Περσῶν βασιλέως, καὶ τῆς ὅλης Ἀσίας, καὶ μετέκεινον αὐθις μετὰ Ῥωμαίων, Μάγνον Πομπήϊον. Διέβη δὲ καὶ τοῖς ἡμετέροις χρόνοις 1) καὶ Τόμιρις, ὁ Μασσαγετῶν τε καὶ Σκυθῶν βασιλεὺς, ὀπηνίκα κατὰ Παιαζήτεω, τοῦ προγόνου τοῦ Βασιλέως, ἐστράτευσε, σὺν ὅπλοις μέν γε καὶ στρατιᾷ, ἀλλὰ τῶν παρόδων αὐτὸς κρατῶν ἐκ πολλοῦ, καὶ διὰ φιλίας τῆς αὐτοῦ πορευόμενος.

Σημειούμενα, ὡς διέβη τὸν Ταῦρον ὁ Βασιλεὺς Μεχεμέτης, ἐναντιούμενου αὐτοῦ τοῦ Χασάνεω.

§ 27.—Διαβαίνει τοῦτον καὶ νῦν ὁ Βασιλεὺς Μεχεμέτης, ἀλλὰ σὺν ὅπλοις τε καὶ πολέμῳ, τρίτος ἀπ' Ἀλεξάνδρου, μετὰ Ῥωμαίους τε καὶ Πομπήϊον. Χασάνης γὰρ, ἥ πρόσθεν ἔφην, ἐπιγαμίαν ἔχων τῷ βασιλεῖ Τραπεζοῦντος, καὶ συμμαχεῖν βουλόμενος τούτῳ, ἄλλως δὲ, καὶ Τραπεζοῦντα μᾶλλον αὐτὸς ὑπαγαγέσθαι βουλόμενος, καὶ ἐλπίζων, ἐπειδὴ τὴν κατ' αὐτῆς ἔφοδον ἔγνω τοῦ Βασιλέως, δύναμιν ἀθροίσας, ἤκεν ἐς τὰς παρόδους, εἶρξαι βουλόμενος τὸν Βασιλέα τῆς διαβάσεως.

1) Τὸ « χρόνοις » ἐν χεῖλει τοῦ ἀπογράφου.

**Ορα τὴν ὁδόν· ἦν δαίδη σὺν ὅπλοις ὁ Βασιλεὺς.*

§ 28.—Βασιλεὺς δὲ τοῦτο μολὼν, ἐκείνων (σελ. 234) μὲν, αὐτοῦ μετὰ τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ, χαίρειν εἶασεν· αὐτὸς δὲ, ἄλλην ὁδὸν ἀτριβὴ καὶ τραχεῖαν, καὶ πάντη δύσπορον καὶ ἀνάντη, εὐθὺ φέρουσιν Τιγρανοκέρτων, τῶν βασιλείων Χασάνεω, ἔτεμε· καὶ, πρῶτον μὲν, στρατιὰν ἱκανὴν ἐκπέμψας εὐζώνων τε καὶ κούφως ὅπλισμένων ἀνδρῶν, τοξοτῶν τε καὶ πελταστῶν, μετὰ Μαχουμούτew τοῦ πασίᾳ, προκατέσχε τοὺς ἐπικαιροτάτους τῶν λόφων, τὰ τε στενὰ καὶ δυσδιεξίτητα τῶν παρόδων, καὶ τὰς δυσχωρίας ἀπάσας. Μετὰ δὲ, καὶ φίλους ἀνδρας, ὅτι γε πλείστους ἐκπέμπει, ὑλοτομοῦντάς τε καὶ ἐξομαλίζοντας τὰ τε σκληρὰ καὶ δυσάντη, τὰ τε δασέα καὶ λίσια τῶν χωρίων, καὶ δρυμόνας, καὶ λόγχμας, δι' ὧν ἔμελλε ποιεῖσθαι τὴν πάρεδον, εὐρυτέραν τε αὐτῷ καὶ λειοτέραν 1) κατασχευάζοντας τὴν διάδασιν.

Σημειούμενα τὴν τοῦ ὄρους ἐκκληρότητα καὶ τὸ δύσβατον.

§ 29.—Τὸ γὰρ ὄρος τοῦτο, ὁ Ταῦρος, εἰς μὲν λέγεται εἶναι· ἔχει δὲ ὄρη πολλὰ ἐν ἑαυτῷ δυσδιάβατά τε καὶ δυσδιεξίτητα, καὶ κορυφὰς ὑπερνεφεῖς τε καὶ ἡλιβάτους,

1) Τὸ μὲν « λειοτέραν » ἐπαναρθῶντος ἐν τῇ χεῖλει, πρῶτον δὲ ἐν τῇ χυτογράφῃ « εὐμαροτέραν. »

καὶ πάγους ὑπερυψήλους καὶ ἀποτόμους, καὶ φάραγγας βαθείας τε καὶ κρημνώδεις, καὶ σκοπέλους καὶ δυσχωρίας, (σ. 235) καὶ λόχμας καὶ βάραθρα, ἀνάντη τε καὶ κατάντη, δυσάντη τε καὶ προσάντη πολλά· ἅπαντα δυσκολωτάτην τε καὶ δυσχερεστάτην, καὶ λίαν ἐπίπονόν τε καὶ κινδυνώδη ποιεῖ τὴν διάβασιν.

—

Σημειούμενα, ἐν ὅσαις ἡμέραις διέβη τὸν Ταῦρον ὁ Βασιλεὺς.

§ 30.—Τὸ δὲ δὴ μείζον, ὅτι καὶ πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸς, ἢ διὰ τῶν τοιούτων τε καὶ τοσούτων δυσχεριῶν τε καὶ ἀνοδιῶν φέρουσα, ἣν μόλις ἄνδρες κούφως ὀπλισμένοι καὶ εὐσταλεῖς, καὶ οὗτοί γε δὴ, σὺν πόνῳ πολλῷ διαβαῖεν ἄν, ἐν ὀκτῶ καὶ δέκα ταῖς ὅλαις ἡμέραις· μὴ ὅτι γε σρατιὰ τοσαύτη ἱππική τε καὶ πεζὴ 1) μεθ' ὅπλων τε βάρους καὶ ἀποσκευῆς, ὅσης οὐδ' ἂν εἴποι τις· ἔτι δὲ ἱππων τε καὶ ὑποζυγίων, καὶ καμήλων, καὶ ἡμιόνων πάντων ἀχθοφορούντων, πολὺ τι χρῆμα· ἀλλ' ὅμως ταῦτα πάντα παρ' οὐδὲν δέμενος ὁ Βασιλεὺς, διαβαίνειν ἐπειρᾶτο.

—

Ὅρα τὴν τάξιν τοῦ Βασιλέως καὶ πῶς διέβη τὸν Ταῦρον.

§ 31.—Ἐκτάξας οὖν καλῶς καὶ ὀπλίσας πᾶσαν τὴν

1) Τὸ μὲν « πεζὴ » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, πρότερον δὲ « πεζική » ἐν τῷ ἀντογράφῳ ἐγεγράφη.

στρατιάν, διέβαινε· τὸν μὲν πεζὸν, ἔμπροσθεν ἐπὶ κέρως ἔχων, αἰὲ πορευόμενον· τὰ σκευοφόρα δ' ἐν τῷ μέσῳ· τὴν δὲ ἵππον ὀπισθεν τάξας, σὺν οὐραγοῖς τε καὶ ὀπισθοφύλαξιν. Αὐτὸς δὲ, τὸ μέσον ἐπέχων τοῦ πεζοῦ, ξὺν (σελ. 234) ὀλίγοις ἵππόταις, ὅταν μὲν ἐν στενοπόροις διέβαιναν, ἐς ὃξὺ τὸ κέρως συνέστελεν· ἔστι δ' ὅτε καὶ μετωπηδὸν ἐπὶ κέρως προΐκει· ὅτε δ' εὐρυτέρας ἐτύγγανε τῆς διόδου, κατὰ μικρὸν ἀνέπτυσσε τὸ κέρως ἐς ψάλαγγα καὶ κατὰ μέτωπον ἤγεν ἐν πλαισίῳ, ἔχων καὶ τοὺς ἐξ ἑκατέρου μέρους τῶν πλαγίων, σὺν τάξει προϊόντας μετωπηδὸν, τοξότας τε καὶ ὀπλίτας· τοὺς μὲν, τὰ τίξαι διὰ χειρὸς ἔχοντας ἐντεταμένα ταῖς νευραῖς σὺν τοῖς βέλεσι, καὶ τούτους ἐναλλάξ τοῖς μέρεσιν· τοὺς μὲν ἀριστερῶς βάλλοντας, ἐπὶ τὰ δεξιὰ· τοὺς δὲ δεξιῶς δ' ἐπὶ τὰ ἀριστερά· τοὺς δὲ ὀπλίτας τὰ δόρατα φέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ περιάγοντας αἰὲ ἐνθεν κἀκείθεν, καὶ πολλοντας.

—

*Ἐπιβουλὴ κατὰ Μαχουμούτεω τοῦ πασιᾶ, καὶ π.ληγῇ μετὰ ῥέ-
λους ἀπὸ τόξου ἀκίνδυνος, καὶ οὐ.λ.ληγῇ καὶ θάνατος τοῦ
ἐπιβουλεύσαντος.*

§ 32.—Καὶ ἡμέρας μὲν, οὕτως ἐπορεύετο· νυκτὸς δὲ στρατοπεδεύόμενος, πυρά τε πολλὰ ἔκαιε πρὸ τοῦ στρατοπέδου, μικρὸν ἀπωτέρω καὶ φυλακὰς εἶχεν ἰσχυράς ἐν κύκλῳ, καὶ σκεπὺς συχνούς πανταγόθεν καὶ προδρόμους, οὓς ἔταττεν ἡμέρας ἐν τοῖς ἐπικαιροτάτοις τῶν χωρίων, παντόθεν ἀσφαλιζόμενος τὸ στρατόπεδον.

§ 33.—Ἐν τούτοις δὲ, καί τι συνέθη παράλογον, ὅπερ (σελ. 237) οὐ μικρῶς ἠνίασε τὸν τε Βασιλέα, καὶ τοὺς ἐν

τέλει, καὶ πᾶσαν τὴν στρατιάν. Ἐχθρὸς γάρ τις ἀνὴρ καὶ δύνους καὶ βάσκανος, μηδενὸς ὅλως ἔχων αἰτιᾶσθαι, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ προσοφείλων χάριτας, ἰδίᾳ δὲ μόνον 1) βασκανία καὶ κακουργία κινούμενος, ἐπεβούλευε Μαχουμούτῃ τῷ πασιᾷ. Δραξάμενος οὖν ἐπιτηδεῖου πρὸς κακουργίαν καιρῷ, καὶ θαρρῆσας τῇ δυσχωρίᾳ, καὶ ἐλπίσας διαλαθεῖν, λάθρα τε καὶ μηδενὸς εἰδότης ἢ ὑπωρῶνεν τοῦ σύνολον, ἐντείνας τὸ τόξον, βέλος ἀφίκησι κατ' αὐτοῦ, καὶ τυγχάνει μὲν αὐτοῦ κατὰ τοῦ μετώπου, οὐ μὴν γε καιρίως ἔσχε πλῆξαι.

§ 34.—Συγχυθεὶς τε τὸν λογισμὸν τῷ παραλόγῳ τοῦ ἔργου, καὶ τὰς χεῖρας ἐκλυθεὶς τῇ συγχύσει, ἄλλως δὲ, πρὸς θάνατον ἂν ἦν ἡ πληγὴ· θορύβου δὲ καταστάντος ἐπὶ τούτῳ μεγίστου, καὶ τοῦ τε Βασιλέως καὶ τῶν ἐν τέλει, καὶ δὴ καὶ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης συγχυθέντων οὐ μικρῶς τῷ παραλόγῳ τοῦ γεγονότος, καὶ ὥςπερ ἂν εἰ ἐπίσιν οἱ πολέμιοι αἴφνης, συλλαμβάνεται μὲν εὐθὺς, ὁ κάκιστος καὶ δύστροπος ἐκεῖνος ἀνὴρ· καὶ πρὶν ἢ λόγου καὶ ἀπολογίας τυχεῖν, δίδωσι δίκην τῆς τόλμης ἀξίαν, κατακοπεῖς ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἀνοικτὶ (σελ. 238) μεληδόν· μόνον οὐ πάντων ἀπογευομένων τῶν αὐτοῦ σαρκῶν καὶ τοῦ αἵματος.

—

Ὅρα τὴν ἐπὶ τῷ πασιᾷ λύπην τοῦ Βασιλέως.

§ 35.—Βασιλεὺς δὲ, συσχεθεὶς ἀμέτρῳ λύπῃ καὶ ἀγω-

1) Τὸ « μόνον » ἐπιτιθέμενον ἐν χεῖρσι.

νία καὶ φόβῳ τῷ περὶ αὐτόν, εἰ ζημιωθήσεται ἄνδρα τηλικούτον καὶ μάλιστα ἐν τοιούτῳ τῆς ἀνάγκης καὶ τῶν πραγμάτων καιρῷ καὶ τόπῳ, καλεῖ μὲν παρ' αὐτίκα Ἰαγούπην, τὸν αὐτοῦ ἰατρὸν, ἄνδρα σοφὸν καὶ τὰ πρῶτα τῆς τέχνης φέροντα ὅση περί τε τὸ πρακτικὸν καὶ φαινόμενον ἔχει, καὶ ὅση περὶ τὸ θεωρητικὸν καὶ δογματικὸν καὶ δὴ καὶ μέγα δυνάμενον παρ' αὐτῷ 1)· καὶ πυνθάνεται περὶ τοῦ τραύματος· μαθὼν δ' ἐπιπόλαιον εἶναι καὶ μὴ πρὸς κίνδυνον φέρον, ἀνέπνευσέ τε καὶ τῆς λύπης ὑφῆκε· καὶ πλεῖστα τούτῳ ὠρησάμενος, ἐκέλευσεν ἐπιμελεῖσθαι πάσῃ σπουδῇ 2). Καὶ ὁ μὲν ἐπιμελείας τῆς προσηκούσης τυχὼν, ταχέως τοῦ τραύματος ἀπαλλάσσεται.

§ 36.—Βασιλεὺς δὲ, ἡμέρας ἑπτὰ πρὸς ταῖς δέκα προσελύνων αἰεὶ, καὶ φάραγγας βιθείας, καὶ κρημνοὺς ἀποτίμους, καὶ δυσχωρίας μεγίστας, καὶ τόπους δυσβάτους καὶ ἀποκρότους, καὶ πολλὰ τοιαῦτα προσάντη καὶ δυσχερῇ, μόλις πού καὶ σὺμ πόνῳ πολλῷ διελθὼν, καὶ μεγίστας ὑπομείνας ταλαιπωρίας ἐν ὅπλοις, αὐτός τε καὶ πᾶσα ἡ στρατιὰ, διαβαίνει τὸν Ταῦρον.

Ἐκπ. ἡγεῖς τοῦ Χασάνεω ἐπὶ τῇ ἀθρόῃ διαβάσει τοῦ Βασιλείως, καὶ ἀποστολῇ τῇ αὐτοῦ μητρὸς πρὸς Βασιλίαν, δέισαντες περὶ ἑαυτοῦ.

§ 37.—Καὶ καταβάς ἐς τὸ πεδῖον, στρατοπεδεύεται, οὗ

1) Τὸ « ἄνδρα » ἕως τοῦ « αὐτῷ » προσθέντα ἐν χεῖλει τοῦ ἀντιγράφου.
—2) Τὸ « πάσῃ σπουδῇ » προσθέντα ἐν χεῖλει.

πρόρρω Τιγρανοκέρτων. Χασάνης δὲ, τὴν ἀθρόαν ἔφοδον¹⁾ (σελ. 239) τοῦ Βασιλέως μαθὼν²⁾, καὶ ὡς δυσχωρίαν τοσαύτην, καὶ ὁδὸν ἀτριβῇ καὶ πλείστην, καὶ τὸ ὅλον ἄβατον ἐς δεῦρο, οὕτως εὐκόλως διέβη, καὶ μετὰ τοσαύτης στρατιᾶς τε καὶ ὅπλων, καὶ ἀποσκευῆς, καὶ πρὸς αὐτοῖς ἤλασε τοῖς βασιλείοις αὐτοῦ, ἐξεπλάγη τε τῷ παραλόγῳ τοῦ γεγονότος, καὶ οἶόν τι βέλει τῶν ἐξ οὐρανοῦ πληγεῖς, εἰς ἀμηχανίαν δεινὴν καὶ φόβον ἐνέπεσε, μὴ ἔχων ὅ,τι καὶ δράσειε. Καὶ τέλος, ἐς ἀνάγκην μεγίστην³⁾ καταστάς, ἐκπέμπει τὴν αὐτοῦ μητέρα πρὸς αὐτὸν ὡς Βασιλέα μετὰ δώρων ὅ,τι πολλῶν, ἀπολογούμενός τε ὑπὲρ ὧν ἔδοξε δράσαι, καὶ συγγνώμην αἰτῶν· καὶ ἅμα δεόμενος, σύμμαχος εἶναι καὶ φίλος τοῦ Βασιλέως.

§ 38.—Ὁ δὲ δέχεται ταύτην φιλίως, καὶ τιμᾷ ταῖς προπύσαις τιμαῖς, καὶ λαλήσας εἰρηνικὰ μετ' αὐτῆς, σπένδεται, καὶ δέχεται φίλον καὶ σύμμαχον εἶναι Χασάνεα. Οὐ μὴν ἀπέπεμψέ γε ταύτην εὐθύς· ἀλλ' ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἐπορεύετο. Καὶ ὁ μὲν Βασιλεὺς οὕτως.

—

Κατάπλους τοῦ στόλου ἐς Τραπεζοῦντα καὶ ἀπόδρασι, καὶ ἐκδρομὴ τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως, καὶ ἤρτα καὶ κατάκλεισις αὐτῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν.

§ 39.—Οἱ δὲ τοῦ στόλου ἡγεμόνες, καταπλεύσαν-

1) Τὸ μὲν « ἔφοδον » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, πρότερον δὲ ἐν τῷ στίχῳ « διὰβασιν » ἐγεγράφει.—2) Τὸ « μαθὼν » ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « ἰδὼν » ἐν στίχῳ.—3) Τὸ « μεγίστην » προσθὲν ἐν χεῖλει.

τες ἐς Τραπεζοῦντα, προσέσχον τοῖς λιμέσιν αὐτῆς· καὶ ἀποδάντες, συνάπτουσι πόλεμον Τραπεζουντίοις ἐπεξελεθοῦσι πρὸ τῆς πόλεως· καὶ τρεψάμενοι τούτους, συνωθοῦσι (σελ. 240) βίᾳ καὶ κατακλείουσιν ἐντὸς τοῦ ἄστεος. Κρατήσαντες δὲ τῆς ἐξω χώρας ἀπάσης, καὶ τῆς παρόδου τῆς πρὸς τὴν πόλιν, καὶ κύκλῳ περισχόντες αὐτοὺς τῷ στρατῷ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν ταῖς ναυσὶν, ἐπολιόρχουν· παραφυλάττοντες ἰσχυρῶς, τοῦ μήτι τῶν ἔνδον ἐξαγαγεῖν, ἢ τῶν ἔξωθεν εἰσκομίσασθαι.

§ 40.—Ἡμέραι μὲν οὖν παρῆλθον ἐξ ἧς 1) ὁκτὼ πρὸς ταῖς εἴκοσι πολιορκουμένοις, ἐν αἷς, ἐκδρομαὶ τινες ἐγίνοντο τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ ταῦται οὐδὲν ἐλάττον εἶχον οὗτοι τῶν πολεμίων· ὅμως γε μὴν, συνελαυνόμενοι βίᾳ, ὀλίγοι ὑπὸ πολλῶν, αὐθις εἰσωθοῦντο καὶ κατεκλείοντο ἐς τὸ ἄστυ.

Λόγοι τοῦ πασιῦ πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ τὸν βασιλεῖα αὐτῶν περὶ ἐνδόσεως τῆς πόλεως καὶ ἑαυτῶν.

§ 41.—Μετὰ δὲ ταῦτα, παραγίνεται Μαχουμούτης ὁ πασίας, σὺν τῇ κατὰ γῆν στρατιᾷ, προλαβὼν ἡμέρᾳ μίᾳ τὸν Βασιλέα. Καὶ στρατοπεδευσάμενος οὐ πόρῳ τοῦ ἄστεος, πέμψας ἄγγελον, Θωμᾶν τὸν Καταβοληνοῦ, λόγους προσφέρει τοῖς ἐν τῇ πόλει καὶ βασιλεῖ τούτων, συμβατηρίου, περὶ τε ἐνδόσεως ἑαυτῶν τε καὶ τῆς πόλεως· βέλ-

1) Τὸ « ἐξῆς » προσθὲν ἐν χεῖρσι.

τιον εἶναι, λέγων αὐτοῖς, καὶ τῶν κατὰ πολὺ συμφερόντων, καταπιστεῦσαι ἑαυτούς τε καὶ τὴν πόλιν τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ, (σελ. 241) μετὰ γε συμβάσεων, καὶ ὀρκων βεβαίῳ καὶ πίστει. Τοῦτο γὰρ ἔσται πρὸς καλοῦ καὶ ἐπωφελοῦς, αὐτοῖς τε κοινῇ, τῷ τε βασιλεῖ αὐτῶν ἰδίᾳ, καὶ παισὶ τοῖς αὐτοῦ, καὶ τοῖς γε περὶ αὐτὸν πᾶσι.

§ 42.—Τῷ μὲν, τυχόντι προνοίας παρὰ τοῦ μεγάλου Βασιλέως, χώρας τε πολλῆς, καὶ προσόδων ἱκανῶν, ἔς τε διατροφὴν αὐτοῖς καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ πᾶσαν ἄλλην χρεῖαν τε καὶ αὐτάρκειαν· τοῖς δὲ, καθῆσθαι, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἀπαθέσιν ὅλως κακῶν, ἔχουσι τὴν τε πατρίδα καὶ τὰ οἰκεῖα 1).

§ 43.—Εἰ δὲ, προκαλουμένου νῦν ἐπὶ συμβάσεις τοῦ μεγάλου Βασιλέως παρακούσειαν, οὐκέτι ἔξουσι τοῦ λοιποῦ πρὸς αὐτὸν συμβάσεών τε καὶ συνθηκῶν ὅλως μνησθῆναι, ἅπαξ, ὀργῇ καὶ θυμῷ καταστάντος ἐς τὸ πολεμεῖν· ἀλλὰ κριθήσονται τὰ κατ' αὐτούς, ὅπλοις μᾶλλον τε καὶ σιδέρω· καὶ ἀλόντες πολέμῳ, ὑποσῆσονται φόνον τε καὶ διαρπαγὴν καὶ δουλείαν, καὶ ὅσα πολέμου καὶ ἀλώσεως πάθη. Καὶ ὁ μὲν οὕτως.

§ 44.—Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει καὶ βασιλεὺς αὐτῶν, ἀκούσαντες ταῦτα, ἐδέξαντό τε τοὺς λόγους ἡσύχως· καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλέως ἔφασαν παραγενομένου συμβῆσθαι.

1) Τὸ « οἰκεῖα » ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ « ὑπάρχοντα » ἐν στίχῳ τοῦ ἀπογράφου.

"Ελευσις τοῦ Βασιλέως ἐς Τραπεζοῦντα καὶ ἐπικηρύκεια καὶ συνθήκαι καὶ παράδοσις τῆς πόλεως.

§ 45.—Τῇ δ' ὑστεραίᾳ, παραγίνεται καὶ οὗτος, (σ. 242) καὶ στρατοπεδεύεται πρὸ τῆς πόλεως· καὶ κήρυκα πέμψας τὸν αὐτὸν Θωμαᾶν, προκαλεῖται καὶ αὐτὸς ἐπὶ συμβάσεις αὐτοὺς, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καὶ ὁμοίοις, ἐφ' οἷς περ καὶ Μαχουμούτης. Οἱ δὲ, τοῦ κήρυκος ἀκούσαντες, δῶρά τε πλεῖστα καὶ κτλίστα ἐτοιμάσκοντες εὐθὺς, καὶ ἄνδρας τοὺς ἀρίστους σφῶν ἀπολεξάμενοι, καὶ πίστεις δόντες αὐτοῖς, ἐκπέμπουσιν. Οἱ δὲ ἀφικόμενοι, προσκυνοῦσί τε τὸν Βασιλέα, καὶ συνθήκας ποιοῦνται· καὶ ἔρχουσι δόντες καὶ λαβόντες, παραδιδόασιν τὴν τε πόλιν καὶ ἑαυτοὺς Βασιλεῖ. Καί, ἀνοίξαντες τὰς πύλας, δέχονται Μαχουμούτεα μετὰ τῆς στρατιᾶς. Καὶ παραλαμβάνει Μαχουμούτης τὴν πόλιν.

Εἰσέλασις τοῦ πασιᾶ ἐς Τραπεζοῦντα καὶ παραλαβὴ ταύτης, καὶ ἐξέλευσις τοῦ βασιλέως αὐτῆς ἐς προσκύνησιν τοῦ μεγάλου Βασιλέως, καὶ ἀναδοχὴ καὶ . . . 1).

§ 46.—Ἐξείσι δὲ, καὶ βασιλεὺς Τραπεζοῦντος, σὺν γε παισὶ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἄπασιν, εἰς προσκύνησιν τοῦ Βασιλέως. Ὁ δὲ, δέχεται τοῦτον ἡμέρως καὶ φιλανθρωπῶς καὶ δεξιωσάμενος καὶ τιμήσας τὰ εἰκότα, δωρεῖται πολυτρόπως, αὐτόν τε καὶ παῖδας, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας.

1) Ἐνταῦθα γεγραμμένα τινὰ, τῷ χρόνῳ ἐξαλειφθέντα ἐς: φαίνεται «ομή.»

Εισέλαισις τοῦ μεγάλου Βασιλέως ἐς Τραπεζοῦντα.

§ 47.—Καὶ μετὰ τοῦτο εἰσέρχεται ἐς τὴν πόλιν ὁ Βασιλεύς. Καὶ περιερχόμενος, κατεθεᾶτο, τὴν τε θέσιν αὐτῆς καὶ ἀσφάλειαν, καὶ τὴν ἄλλην ἐπιτηδειότητα τῆς τε χώρας καὶ αὐτῆς· ἔτι δὲ, τὴν τε οἰκῆσιν καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ. (σελ. 243) Ἄνεισι δὲ, ἔς τε τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ βασίλεια· καὶ εἶδε καὶ ἐθαύμασε τὴν τε ὀχυρότητα τῆς ἄκρας καὶ τὰς οἰκοδομὰς τῶν βασιλείων καὶ τὴν λαμπρότητα· καὶ λόγου ἀξίαν διὰ πάντων τὴν πόλιν ἀπέφαινε 1).

§ 48.—Μετὰ δὲ τοῦτο, κελεύει τὸν τε βασιλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἄπαντας, καὶ δὴ, καὶ τινὰς τῶν ἐν δυνάμει ὄντων τῆς πόλεως, καὶ πλοῦτον κεκτημένους, σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ καὶ τοῖς ὑπάρχουσι πᾶσιν, ἐξελθόντας ἐμβῆναι ἐς τὰς τριήρεις.

Σημειούμενα, ὅσους παῖδας ἔλαβεν ἀπὸ Τραπεζοῦντος ὁ Βασιλεύς. . . . 2)

§ 49.—Ἐκλέγεται δὲ καὶ παῖδας τῶν ἐφήβων, ἀπὸ τε τῆς πόλεως καὶ τῆς ἔξω χώρας ἀπάσης, περὶ πεντακοσίους πρὸς μάλιστα καὶ χιλίους, καὶ αὐτοὺς ἐμβιβάζει ἐς τὰς τριήρεις· καὶ δωρησάμενος πολλὰ τοῖς ἡγεμόσι τῶν

1) Τὸ μὲν « ἀπέφαινε » ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ προτέρου « ἔκρινε » ἐν γίχῳ.

2) Ἐνταῦθα γεγραμμένα τινὰ τῷ χρόνῳ ἐξαλειφθέντα ἐστὶ φαίνεται « καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν. »

νεῶν, τριηράρχοις τε φημί, καὶ ναυάρχοις, ἔτι δὲ κυβερνήταις καὶ κελυσταῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις, ἐκέλευσεν ἀποπλεῖν. Καὶ οἱ μὲν ἀνῆγοντο 1).

§ 50.—Αὐτὸς δὲ παρακατασχὼν τὸν ἓνα τῶν ἡγεμόνων τοῦ στόλου, Κασίμην, τὸν σατράπην Καλλιουπόλεως, δίδωσιν αὐτῷ τὴν σατραπείαν Τραπεζοῦντος, δίδωσι δὲ καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐλῆς ἄνδρας ἐπιλέκτους τετρακοσίους ἐς φυλακὴν. Διαγαγὼν δὲ οὐ πολλὰς ἡμέρας αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει καταστησάμενος πάντα, ὡς ἦν (σελ. 244) αὐτῷ κατὰ νοῦν, ἄρας ἐκείθεν ἦει τὴν αὐτὴν αὖθις ἐπ' οἴκου.

Ἀπόλυσις τῇ μητρὶ Χασάνεω παρὰ τοῦ Βασιλέως μετὰ δώρων καὶ τιμῆς· καὶ πρεσβεία Χασάνεω πρὸς Βασιλέα, καὶ φιλίῃ πρὸς ἀλλήλους καὶ συμμαχίᾳ.

§ 51.—Γενόμενος δὲ, κατὰ τὴν Χασάνεω χώραν, ἀποπέμπει 2) τὴν μητέρα αὐτοῦ, πολλὰ δωρησάμενος καὶ τιμῆς. Ἐκπέμπει δὲ καὶ πρέσβεις σὺν αὐτῇ, ἐς Χασάνα, τὸν υἱὸν σπονδὰς τε ἀνανεῶν, καὶ φίλον καὶ σύμμαχον, ἧ πρόσθεν ἔφην, ἔχειν βουλόμενος. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς, ἀντιπέμπει πρέσβεις ἐς Βασιλέα, δῶρά τε φέροντας, καὶ συγχαίροντας αὐτῷ τῶν κατορθωμάτων, καὶ χάριν ὁμολογοῦντας τῆς ἐς τὴν μητέρα τιμῆς, καὶ φιλίαν καὶ συμμαχίαν βεβαιοῦντας.

1) Τὰ « Καὶ οἱ μὲν ἀνῆγοντο » προστιθέμενα ἐν χεῖλει ἐστίν.—2) Τὸ « ἀποπέμπει » ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « ἀπολύει » ἐν τῷ στίχῳ.

Ἀφίξις τοῦ Βασιλέως ἐς τὸ Βυζάντιον.

§ 52.—Βασιλεὺς δ' ἐκεῖθεν ὁρμηθεὶς¹⁾ καὶ αἰὲ σπουδῇ ἐλάνων ἐπὶ τὰ πρόσω, διαβαίνει τε τὸν Ταῦρον ἀσφαλῶς, καὶ πᾶσαν τὴν μεταξὺ διελθὼν, ἐν ὀκτὼ καὶ εἴκοσι ταῖς ὅλαις ἡμέραις, ἀφικνεῖται ἐς τὴν Προυσίου· καὶ τὴν στρατιὰν διαφεῖς, διαναπαύει αὐτόν τε καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐνταῦθα, ἡμέρας οὐ συχνάς. Καὶ μετὰ τοῦτο, φθινοπώρου λήγοντος ἤδη, παραγίνεται ἐς τὸ Βυζάντιον. Καὶ ἔννατον καὶ ἐξηκοστὸν ἔτος πρὸς τοῖς ἐννεακοσίοις τε καὶ ἐξακισχιλίοις τοῖς ὅλοις ἡνύετο, ἐνδέκατον δὲ τῆς ἀρχῆς τῷ Βασιλεῖ.

—

Σημειούμενα, ὅπως ἐθεράπευσε τὸν βασιλῆα Τραπεζοῦντος.

§ 53.—(σ. 245) Τὰ μὲν κατὰ Σινώπην καὶ Τραπεζοῦντα, πόλεις λόγου ἀξίας καὶ τῶν ὀνομαζῶν ἐν τοῖς νῦν καιροῖς, τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. Βασιλεὺς δὲ Μεχεμέτης τὴν Κωνσταντίνου καταλαβὼν, πρῶτα μὲν προῦργου τι ποιεῖται τὴν Ψεραπεῖαν τοῦ βασιλέως Τραπεζοῦντος, καὶ δίδωσιν αὐτῷ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ χώραν ἱκανὴν ἐς διατροφήν, περὶ πῦρ τὸν Στρώμονα ποταμὸν, ὥστε ἀποφέρεσθαι δασμὸν ἐκεῖθεν ἐτήσιον, ἀργυρίου κέρμα νενομισμένον, μυριάδας τριάκοντα.

1) Τὸ «ὁρμηθεὶς» ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ «ἰών» ἐν στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.

Σημειούμενα. περὶ τοῦ φιλοσόφου Γεωργίου τοῦ Ἀμηρούκου, ὅπως ἐδέξατο τοῦτον ὁ Βασιλεὺς καὶ εἶχε διὰ τιμῆς.

§ 54.—Ἦν δὲ, καὶ τις ἀνὴρ τῶν μετὰ Βασιλέως, Γεωργίος Ἀμηρούκης τῦνοςμα, φιλοσοφίαν ἄκρος, ὅση περί τε τὸ φυσικὸν ἔχει καὶ δογματικόν, τό γε μαθηματικόν τε καὶ γεωμετρικόν, καὶ τὰς ἀναλογίας τῶν ἀριθμῶν, καὶ ὅση τῶν ἀπὸ τοῦ Περιπάτου καὶ τῆς Στοᾶς· προσέτι δὲ, καὶ πλήρης πάσης ἐγκυκλίου παιδείας, ῥητορικῆς τε φημί καὶ ποιητικῆς.

§ 55.—Περὶ τούτου μαθὼν ὁ Βασιλεὺς, μετακαλεῖται τὸν ἄνδρα· καὶ πείραν ἱκανὴν ἔκ τε τῆς συντυχίας καὶ ὀμιλίας λαβὼν, τῆς τε παιδείας καὶ σοφίας αὐτοῦ, θαυμάζει τε τοῦτον διαφερόντως, καὶ χώρας τῆς προσηκούσης ἀξιοῖ παρ' αὐτῷ, καὶ συχναῖς ὡς αὐτὸν εἰσόδοις καὶ ὀμιλίαις τιμᾷ, δόγματα τῶν παλαιῶν αὐτῷ προτιθεῖς, καὶ φιλοσόφους (σελ. 246) ἀπορίας καὶ συζητήσεις καὶ λύσεις· ἔστι γὰρ τῶν ἄκρως φιλοσόφων ὁ Βασιλεὺς.

§ 56.—Μετὰ δὲ τοῦτο, τῶν κατὰ τὴν πόλιν αὐθις ἐροντίδων γίνεται, τοῦ τε συνοικισμοῦ αὐτῆς ἄγαν ἐπιμελόμενος 1), τοῦ τε κόσμου σύμπαντος, καὶ τῆς ἄλλης καλλονῆς καὶ κατασκευῆς· νεώς τε ἀνεγείρων καὶ νεώρια οἰκοδομῶν, καὶ θέατρα, καὶ ἀγοράς, καὶ ὅσα τοιαῦτα· προσέτι δὲ καὶ πάσας τέχνας καὶ ἐπιστήμας εἰσάγων αὐτῇ, πανταχόθεν ἀγείρων τε καὶ μετακομίζων τοὺς τούτων ἐπιστή-

1) Ἡ αὐτόγραφος « μελόμενος. »

μονας καὶ τεχνήτας 1) καὶ κατοικίζων αὐτῇ, μηδεμίας δαπάνης ἢ ἀναλωμάτων πρὸς τοῦτο φειδόμενος. Ἐσπούδατο γὰρ αὐτῷ διὰ τέλους αὐτάρκη τοῖς ὅλοις φῆναι 2) τὴν πόλιν, μηδαμοῦ προσδεομένην ἑτέρου τινὸς τῶν ἔξωθεν, ἔς τε φιλοτιμίαν καὶ χρείαν καὶ κόσμον ὁμοῦ καὶ λαμπρότητα.

**Ορα τὴν ἐπιδράσασιν Δρακούτη τοῦ Γετῶν ἡγεμόνος.*

§ 57.—Ἐν τούτοις τοίνυν ὄντι τῷ Βασιλεῖ, καὶ τὰ κατὰ τὴν πόλιν εὖ τιθεμένῳ, χεῖμῶνος, ἀγγέλλεται Δράκουτιν, τὸν ἡγεμόνα Γετῶν, νεωτέρων ἐπιθυμήσαντα νεωχμῶσαι, καὶ στρατιὰν ξυλλεξάμενον ἱκανὴν, καὶ ἵππους καὶ ὄπλα, ἀντάραι τῷ Βασιλεῖ, ὃς ἦν αὐτῷ πρῶτην ταύτην παρσυχὴν τὴν ἀρχήν.

§ 58.—Ἀπολαθέντας γὰρ αὐτόν τε (σελ. 247) καὶ τὸν ἀδελφόν, ὑπὸ τοῦ τῶν Παιόνων τε καὶ Δακῶν ἡγεμόνος Ἰωάννου τοῦ Γέτου, μετὰ δυνάμειος ἐπελθόντος, καὶ τῶν σφῶν ἀποκτείναντος πατέρα, καὶ τὴν ἀρχὴν παραδόντος ἑτέρῳ, ἐδέξατο τούτους φυγάδας ὁ τοῦ Βασιλέως πατήρ, ἔς αὐτὸν καταφυγόντας, καὶ ἔτρεφεν ἐν τοῖς βασιλείοις ἄγαν φιλοτίμως, παῖδας ὄντας ἔτι, καὶ τελευτῶν, κατέλιπεν αὐτοὺς τῷ Βασιλεῖ καὶ υἱεῖ· καὶ ὃς, εἶχε καὶ ἔτρεφεν αὐτοὺς ἐν πολλῇ θερραπείᾳ τε καὶ τιμῇ παρ' ἑαυτῷ, καὶ προνοίᾳ βασιλικῇ.

1) Οὕτως ἐν τῷ αὐτογράφῳ οὐκ ἔστιν ἡ ἀντὶ τοῦ ι.

2) Τὸ «φῆναι» ἐν χεῖρὶ ἀντὶ τοῦ «ἀποδείξαι» ἐν τῷ στίχῳ.

§ 59.—Νεωτέρων δὲ συμβάντων περὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Γετῶν, καὶ τοῦ ταύτην ἔχοντος ἀπελαθέντος κακῶς, κατήγαγε τοῦτον ὁ Βασιλεὺς, χειρὶ πολλῇ καὶ δαπάνῃ, παραδούς αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν τὴν Γετῶν, καὶ ξινηθῆκαις καὶ ὄρκοις ξυνθήσας αὐτόν· ἢ μὴν, φυλάξειν ἄδολόν τε καὶ καθαράν τὴν πρὸς τὸν Βασιλέα στοργὴν καὶ εὐνοίαν καὶ τὰς γενομένας πίστεις τε καὶ ξυνθήκας.

Σημειούμενα, ὅπως διέβη τὸν Ἰστρον ὁ Δρακούτης, καὶ καταδράμει τὰ περὶ Νικόπολιν καὶ Βιδήνην.

§ 60.—Ὁ δὲ, βραχὺν χρόνον ἐμμένοντας τούτοις, ἔπειτα πάντων ἀμνηστείαν λαβὼν, καὶ κακὸς φανείς περὶ τὸν πιστεύσαντα, ἐπανεστὴ κατὰ τοῦ Βασιλέως. Καὶ πρῶτα μὲν, λάθρα διαβάς τὸν Ἰστρον, ξὺν δυνάμει καὶ στρατιᾷ οὐκ ὀλίγῃ, κατατρέχει πᾶσαν τὴν ὁμῆρον αὐτῷ χώραν τοῦ Βασιλέως· λέγω δὲ τὰ περὶ Νικόπολιν καὶ Βιδήνην· καὶ λείαν ἐλάσας ὅ,τι πολλὴν καὶ φόνον ἐργασάμενος οὐκ ὀλίγων, πάλιν διαβάς, (σελ. 248) ἐπανῆκεν εἰς τὴν αὐτοῦ.

§ 61.—Μετὰ δὲ τοῦτο, πρέσβεις ὡς αὐτὸν ἀποστείλαντος τοῦ Βασιλέως, σπονδῶν τε ἀναμνήσκοντας, καὶ λαλήσοντας εἰρηνικά, καὶ τὴν αἰτίαν πεισομένων τῆς ἀποστάσεως. Ὁ δὲ, πρὶν ἢ μαθεῖν ἐφ' ᾧ ἤκον, συλλαβὼν τούτους, ἀνεσκολόπισε, πολλὰ καὶ βλάβημα ἀπειλήσας εἰς Βασιλέα.

*Ορμή τοῦ Βασιλέως κατὰ Γετῶν καὶ διὰ θάλασσαν τοῦ Ἰστροῦ,
καὶ καταδρομὴ πάσης τῆς χώρας αὐτῶν, καὶ δῆλωσις.*

§ 62.—Βασιλεὺς δὲ, τὴν ὕβριν ταύτην βαρέως ἐνεγκὼν 1) θυμῷ δικαίῳ ληφθεὶς, στρατιὰν ὅ,τι πλείστην εὐθὺς ἀγείρει· καὶ καλῶς πικρασκευασάμενος χειμῶνος, ἅμα ἤρι, διαβαίνει τὸν Ἰστρον καὶ διαβάς κατατρέχει μὲν ἐν οὐ πολλαῖς ἡμέραις, πᾶσαν σχεδὸν τὴν Γετῶν, πορθῶν καὶ δειλῶν αὐτὴν, καὶ χειμάρρου δίκην ἐπερχόμενός τε καὶ παρὰ σὺρων πάντα τὰ ἐν ποσὶ, καὶ φρούρια χειρούμενος, καὶ κώμας διαρπάζων, καὶ λείαν ὅ,τι πλείστην ἀπάγων.

§ 63.—Ὁ δὲ θρασὺς ἐκεῖνος καὶ ἀλαζών, τὴν ἀθρόαν ἔφοδον τοῦ Βασιλέως μὴ ἐνεγκὼν, φυγὰς εὐθὺς ὥχεται· καὶ καταλαβὼν τὰ ἐρυμνότα(τα) τῆς χώρας καὶ τῶν βουνῶν, διῆγε, τὸ τέλος ἀποσκοπῶν τῶν γιγνομένων. Βασιλεὺς δὲ ἦγε καὶ ἔφερε τὴν αὐτοῦ, καὶ τέλος ἤγεμόνα Γετῶν τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν ἀποδείκνυσι· Ῥάδον εἶχε γὰρ τοῦτον μεθ' ἑαυτοῦ 2).

Σημειούμενα....

§ 64.—Δρακοῦλης δὲ, ἤδη τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ὅλως ἀπογνοὺς, καὶ μηδεμίαν ἔχων ἐλπίδα τοῦ λοιποῦ τῆς

2) Τὰ « βαρέως ἐνεγκὼν » ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « μὴ ἐνεγκὼν » τοῦ στίχου.—2) Τὸ « καὶ τέλος » ἕως τοῦ « μεθ' ἑαυτοῦ » προστιθέντα ἐν χεῖλει.

ἀρχῆς, ἔγνω θανατῶν, δράσας τι τοὺς ἐχθροὺς κακῶς, καὶ παθεῖν αὐτός· καὶ δὴ τοῦτο δόξαν ἀνοήτως αὐτῷ, νυκτὸς ἐπιθέσθαι βούλεται τῷ στρατοπέδῳ· καὶ περὶ μέσας νύκτας, ἀναλαβὼν τοὺς αὐτοῦ 1), ἄκρα τινὶ (σελ. 249) προσβάλλει τοῦ στρατοπέδου, ἀτάκτως τε καὶ σὺν οὐδενὶ κόσμῳ, καὶ φόνον ἐργάζεται ζώων πολὺν, καμῆλων τε καὶ ἵππων καὶ ἡμιόνων. Οὐ γὰρ ἐνέτυχεν ἀνδράσι.

§ 65.—Βασιλεὺς γὰρ, ὡς ἔγνω τὴν προσβολὴν 2), ἐξ ἐπίτηδες κελεύει, μικρὸν ἀναχωρῆσαι τοὺς στρατιώτας, ἵν' ἐπὶ μᾶλλον προέλθῃ, ὡς ἂν εὐχύρωτος γένηται. Μετὰ δὲ τοῦτο, τῇ στρατιᾷ σύνθημα δοὺς, κελεύει πανταχόθεν αὐτῷ προσβαλεῖν· οἱ δ' ὀρμήσαντες, σὺν ἀλλαλαγῇ καὶ ῥώμῃ καὶ προθυμίᾳ πολλῇ, πάντας αὐτοῦ κατακόπτουσι, πλὴν ὅσους ζῶντας ἐζώγρησαν, εὐαριθμήτους πάνυ.

Ἥττα καὶ φυγὴ τοῦ Δρακούλη

§ 66.—Δρακούλης δὲ, διαλαθὼν αὐτοῦ που, καὶ διαδράς, φυγὰς ὥχετο ἐς Παίονας. Οἱ δὲ, συλλαβόντες αὐτὸν, καθ-εῖρξαν ἐν φυλακῇ. Βασιλεὺς δὲ, ἥπερ ἔφην, ἄρχοντα καὶ ἡγεμόνα Γετῶν ἀποδείκνυσι Ῥάδον· παραδοὺς αὐτῷ πᾶν τὸ σφῶν κράτος καὶ τὴν ἀρχήν, τὰ πιστὰ λαβὼν παρ' αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ, λείαν ἐλάσας ὅτι πολλήν, ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων, καὶ τῇ στρατιᾷ διαδοὺς, πάλιν διαβαί-

1) Τὰ « ἀναλαβὼν τοὺς αὐτοῦ » προστιθέντα ἐν χεῖλει.—2) Τὰ « ὡς ἔγνω τὴν προσβολὴν » ἐπαναρθεῖντός· ἔστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ « εὐθὺς προσβαλόντας » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.

νει τὸν Ἰστρὸν καὶ καταλαβὼν τὴν Ἀδριανοῦ, θέρους, μικρὸν διαναπαύει τὴν στρατιάν αὐτοῦ.

Σημειούμενα, τὰς αἰτίας, δι' ἃς ἐστράτευσεν κατὰ τῆς Λέσβου καὶ Μιτυλήνης ὁ Βασιλεὺς.

§ 67.—Καὶ μετὰ τοῦτο, μετακαλεσάμενος τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στόλου, κελεύει διακοσίων νεῶν στόλον ἐξαρτῆσαι τῇ Λέσβῳ. Νικορέζος γὰρ ὁ τοῦ Δωριέως (σελ. 250) υἱός, κληρονόμος καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Δομηνίκου κατχειφθεὶς τῆς πατρύας ἀρχῆς, τελευτήσαντος αὐτοῖς τοῦ πατρὸς, καὶ σπονδὰς ἔχων μετὰ τοῦ Βασιλέως, καὶ φόρου ὑποτελὲς ὢν, πρῶτα μὲν, κακῶς βουλευσάμενος καὶ ἀνόσια δρῶν, συλλαμβάνει τε τὸν ἀδελφόν, καὶ εἰς εἰρκτὴν ἐμβαλὼν, ἀναιρεῖ δόλῳ.

§ 68.—Ἐπειτα, οὐτε τὸν φόρον ἀπεδίδου προθύμως τῷ Βασιλεῖ, οὔτε μένειν ἀδόλως ἤθελεν ἐπὶ τῶν σπονδῶν· ἀλλὰ κοινολογούμενος κρύφα τοῖς Ἰταλοῖς καὶ ξυνθήκας ποιῶν μετ' αὐτῶν, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται¹⁾ πρᾶσιπόνδει τὸν Βασιλέα. Ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ, καὶ τὰς κατάρσεις δεχόμενος τῶν πειρατικῶν νεῶν, καὶ αὐτὸς ἐτέρας ἀντιπληρῶν, καὶ ἡγεμόνας τῶν χωρῶν καὶ λιμένων καὶ τύπων παρέχων αὐτοῖς, ἐλάκου λθρα πῆσαν τὴν προσεχῇ τῇ Λέσβῳ παραλίαν τοῦ Βασιλέως. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Χερώνησον αὐτὴν, καὶ τὴν ἀντιπέραν Θράκης τε καὶ Μακεδονίας.

1) Τὰ « ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται » προστιθέντα ἐν χειρὶ.

§ 69.—^a Ἀ πυνθανόμενος πολλάκις ὁ Βασιλεὺς, πέμπων ἐκέλευε, μὴ τοιαῦτα δρᾶν ἐν σπονδαῖς καὶ εἰρήνῃ. Οὐ γὰρ λανθάνει κακουργῶν τὰ τοιαῦτα· ἀλλὰ μένειν ἀδόλως ταῖς σπονδαῖς, καὶ τὸν φόρον ἀποδιδόναι προθύμως, ἢ πόλεμον ἐποιήσειν αὐτῷ.

§ 70.—Ὁ δὲ, τὰ μὲν ἀρνούμενός τε καὶ λανθάνειν νομίζων 1), τὰ δὲ, καὶ ματαίας (σελ. 254) ἐλπίδας ἔχων ἐν Ἰταλοῖς, βραχὺ τῶν Βασιλέως ἐφρόντιζεν· ὁ δὲ, πολλάκις ἀπειλήσας αὐτῷ, καὶ δὴ καὶ στόλον ἐκπέμψας, ἢ πρόσθεν ἔφθην εἰπὼν 2), καὶ μέρος τι τῆς Λέσβου καταδραμὼν, ὥστε σωφρονῆσαι αὐτόν, ὃ δ' οὐδὲν μᾶλλον ἠφίει· ἀλλὰ πρὸς καιρὸν μὲν ἐδόκει τῷ φόβῳ ταῦτα ποιεῖν καὶ τῶν τοιούτων ἀπέχεσθαι 3). Οὐδὲν δὲ ἤττον, αὖθις ἔμενε ἐπὶ τῶν αὐτῶν.

§ 71.—Ὅργισθεὶς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Βασιλεὺς, τὴν ἐκστρατείαν κατ' αὐτοῦ ἐποιεῖτο. Παρασκευασάμενος οὖν ὅ,τι τάχος τὸν στόλον καὶ ὀπλίσας καλῶς, καὶ ὀπλίτας πολλοὺς καὶ ὅπλα παντοῖα 4) ἐπιβιβάσας ταῖς ναυσὶ, καὶ μηχανὰς πετροδόλους καὶ ἀφετήρια, καὶ στρατηγὸν αὐτοκράτορα καὶ ἡγεμόνα τοῦ στόλου πάντῳ ἐλόμενος Μαχουμούτεα τὸν πασίαν ἐκπέμπει.

1) Τὸ « νομίζων » ἐπανερθεῖντός ἐστιν ἐν χεῖλει, πρότερον « ἐθέλων » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.—2) Τὰ « ἢ πρόσθεν, κ.τ.λ » προστιθέντα ἐν χεῖλει.—3) Τὰ « καὶ τῶν τοιούτων ἀπέχεσθαι » ἐν χεῖλει προσθέντα.

4) Τὸ « παντοῖα » ἐν χεῖλει.

*Κίνησις τοῦ Βασιλέως κατὰ τῆς Λέσβου κατὰ γῆν καὶ
θάλασσαν.*

§ 72.—Αὐτὸς δὲ, σὺν τῇ κατὰ γῆν στρατιᾷ διαβάς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπορεύετο διὰ τῆς κάτω Φρυγίας· καὶ ἀφικόμενος ἐς τὸ Ἴλιον, κατεθεᾶτο, τὰ τε ἐρείπια τούτου, καὶ τὰ ἵχνη τῆς παλαιᾶς πόλεως Τροίας, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν θέσιν, καὶ τὴν ἄλλην τῆς χώρας ἐπιτηδειότητα, καὶ ὡς ἔκειτο γῆς καὶ θαλάσσης ἐν ἐπικαίρῳ· προσέτι δὲ καὶ τῶν ἡρώων τοὺς τάφους ἱστορεῖ, Ἀχιλλέως τε φημί καὶ Αἴαντος καὶ τῶν ἄλλων.

—

Σημειούμενα, ὡς ἐστύξητε τοὺς τάφους τῶν ἡρώων 1) ὁ Βασιλεὺς πορευόμενος διὰ τῆς Τροίας, καὶ ὅπως ἐπῆρσε καὶ ἐμακάρισεν αὐτούς.

§ 73.—Καὶ ἐπῆρσε καὶ ἐμακάρισε τούτους, τῆς τε μνήμης καὶ τῶν ἔργων· καὶ ὅτι ἔτυχον ἐπαινέτου Ὀμήρου τοῦ ποιητοῦ, ὅτε, λέγεται, καὶ μικρὸν συγκινησας τὴν κεφαλὴν, (σελ. 252) εἰπεῖν· « Ἐμὲ τῆς πόλεως ταύτης » καὶ τῶν αὐτῆς οἰκητόρων, ἐν τοσοῦτοις περιόδοις ἐτῶν, ἐκδικητὴν ἐταμειεύετο ὁ Θεός· ἔχει· » ρωσάμην γὰρ τοὺς τούτων ἐχθροὺς καὶ τὰς πόλεις αὐ-

1) Ἐν ταῖς σημειώσεσιν ὁ ἄπειρος « ἡρῶν » ἀντὶ τοῦ « ἡρώων » ἰγερῶς γράφει.

» τῶν ἐπόρθησα, καὶ Μυσῶν λείαν τὰ τούτων πεποίημαι. » Ἕλληνες γὰρ ἦσαν καὶ Μακεδόνες 1), καὶ Θετταλοὶ, καὶ Πελοποννήσιοι, οἱ ταύτην πάλαι πορθήσαντες· ὧν οἱ ἀπύγονοι τὴν δίκην ἀπέτισαν τοῖς ἐς ὕστερον περιόδοις ἐνιαυτῶν νῦν ἐμοὶ 2), διὰ τε τὴν τότε ἐς τοὺς Ἀσιανοὺς ἡμῶν καὶ πολλάκις γενομένην ἐς ὕστερον ὕβριν αὐτῶν.

§ 74.—Ὅρμηθεὶς οὖν ἐκεῖθεν, ἀφίκετο ἐπὶ Λεκτόν· κάκειθεν ἄρχας, στρατοπεδεύεται ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν ἡπείρου τῆς Λέσβου, καταντικρὺ Μιτυλήνης.

§ 75.—Μαχουμούτης δὲ, ἀναχθεὶς ἐκ Καλλιουπόλεως πικνὴ τῷ στόλῳ, ναυσὶ διακοσίαις, τριταῖος καταίρει ἐς Μιτυλήνην, καὶ ἀποβιβάσας τὴν στρατιάν 3), στρατόπεδον τίθῃσιν οὐ πόρρω τῆς πόλεως. Μιτυληναῖοι δὲ, τότε πρῶτον ἐπεκδρομὴν ποιησάμενοι καὶ μηδὲν δράσαντες, πάλιν συνελαθόντες ὑπὸ τῶν ὀπλιτῶν βία ἐς τὴν πόλιν, κλείσαντες τὰς πύλας, ἔμενον.

Πολιορκία Μιτυλήνης.

§ 76.—Μαχουμούτης δὲ, λόγους προσφέρει πρῶτος αὐτοῖς, καὶ τῷ σφῶν ἡγεμόνι, εἰ βούλονται παραδόντες ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν, ξυμβῆναι τῷ Βασιλεῖ. Ὡς δ' οὐκ ἔπειθε, πρῶτα μὲν, ἐκείρετο ἔξω τῆς χώρας καὶ ἐδήλωσε

4) Τὰ « καὶ Μακεδόνες » προσθέντα ἐν χεῖλει.—2) Τὰ « τίσαν τοῖς ἐς ὕστερον » ἕως τοῦ « νῦν ἐμοὶ » ἐν χεῖλει προστεθέντα εἰσίν.—3) Τὸ « τὴν στρατιάν » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ « τὸν στρατὸν » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.

πάντα· ἔπειτα, περισταυρώσας τὴν πόλιν, καὶ κύκλῳ περιλαβὼν (σελ. 253) τῷ στρατῷ, καὶ μηχανὰς ἐπιστήσας, ἐπολιόρχει· καὶ τοῦ μὲν τείχους, ἐν ἑξ ἢ ἐπτά ταῖς ὁ-
λαις ἡμέραις, κατέσεισε καὶ κατέρριψεν οὐκ ὀλίγον ταῖς
μηχαναῖς.

§ 77.—Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει, ὡς εἶδον τὸ τεῖχος κατερ-
ρίμμενον, κεραίας μεγάλας ἐπαγαγόντες, καὶ περισταυρώ-
σαντες αὐτὸ ἔσωθεν τε καὶ ἔξωθεν, καὶ γῆν καὶ ὕλην ἄλλην
ἔνδον ἐπιφορήσαντες, ἐμάχοντο ἐπ' αὐτοῦ.

§ 78.—Βασιλεὺς δὲ, πέραν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τὰ
δρώμενα σκοπῶν, οὐκ ἔτι μέλλειν ὤφετο δεῖν, ἀλλ' ὡς τά-
χιστα παρασκευαστέα οἱ εἶναι παντὶ τῷ στρατῷ καὶ πάσῃ
δυνάμει προσβαλεῖν τῇ πόλει, ὡς αὐτοβοεῖ ταύτην αἰρή-
σων· καὶ αὐτίκα κελεύει διαβιβάζειν ἐς τὴν νῆσον τὴν στρα-
τιὰν καὶ τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν ὅ,τι τάχιστα. Καὶ οἱ μὲν διέ-
βαινον.

Διάβασις τοῦ Βασιλέως ἐς Λέσβον.

§ 79.—Βασιλεὺς δ' ἐμβὰς ἐς τριήρη, περαιουῖται καὶ
αὐτὸς τὴν νῆσον. Καὶ συγγενόμενος Μαχουμούτει, πυν-
θάνεται περὶ πάντων· ἔπειτα παριππύων κατασκοπεῖ τὴν
πόλιν, τά τε ἐπίμαχα καὶ ἀπόμεχα ταύτης κατὰ γῆν τε καὶ
θάλατταν· καὶ κελεύει τὴν στρατιὰν ἐκτάττεσθαι πᾶσαν,
καὶ τὰς τριήρεις ὀπλίζεσθαι, ὡς ἀπὸ θαλάσσης προσβαλ-
λούσας ἐκ τοῦ λιμένος.

Ἀλωσις Μιτυλήνης καὶ προσχώρησις πάσης Λέσβου.

§ 80.—Ἐν τούτῳ δὲ, οἱ ἐν τῇ πόλει καὶ οἱ τούτων ἡγε-
μῶν, ὡς εἶδον τὸν τε Βασιλέα περαιωθέντα, καὶ τὴν στρα-
τιὰν παρασκευαζόμενον κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν αὐτοῖς
προσβαλεῖν, (σελ. 254) δέισαντες, μὴ εὐθὺς ἀνδραπαστοὶ γέ-
νωνται βίᾳ τοῖς ὅπλοις ἀλόντες, τό τε γὰρ τείχος ἐώρων
κατεβρύμμενον ταῖς μηχαναῖς, τοῦ τε στρατοῦ τὸ πλῆθος
ἄπειρόν τε καὶ ῥωμαλαῖον καὶ κατὰφρακτον ἅπαν τὴν
τε τοῦ Βασιλέως ὁρμὴν ἀνένδοτον οὔσαν, ὡς οὐδ' ἂν εἴ
καὶ γένοιτο τῆς νήσου ἀποστῆναι, εἰ μὴ ταύτην αἰρήσει τε-
λείως, πέμπουσι κήρυκα, ἐνδιδόντες ἑαυτοὺς καὶ τὴν
πόλιν τῷ Βασιλεῖ, καὶ ἅμα δεόμενοι συγγνώμης τυχεῖν,
ὅτι μὴ εὐθὺς προσεχώρησαν καλούμενοι.

§ 81.—Καὶ ὁ Βασιλεὺς δέχεται τούτους, καὶ δίδωσιν
αὐτοῖς τὰ πιστά· οἱ δὲ Μιτυληναῖοι 1) ἐξίασιν τῆς πό-
λεως μετὰ τοῖς σφῶν ἡγεμόνος, καὶ προσκυνήσαντες
τὸν Βασιλέα, παραδιδόασιν ταύτην αὐτῷ· ὁ δὲ, δέχεται τού-
τους ἡμέρως καὶ δωρεῖται φιλοτίμως. Ἐπειτα, ἐσελθὼν
ἐς τὴν πόλιν, ἐθέασατο πᾶσαν καλῶς, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ, ἀ-
ρίστη τε ἅμα καὶ καλλίστη. Ἦκουσι δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τῶν
ἄλλων φρουρίων καὶ πολισμάτων, ἐνδιδόντες ἑαυτοὺς
καὶ τὰ φρούρια.

§ 82.—Βασιλεὺς δὲ, τέσσαρας ὅλας ἡμέρας ἐν τῇ
νήσῳ διαγαγὼν, καὶ θεασάμενος αὐτὴν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ

1) Τὸ « Μιτυληναῖοι » ἐν χεῖρὶ προστιθέν.

πάντα, καὶ θαυμάσας τό τε μέγεθος καὶ κάλλος αὐτῆς καὶ τὴν ἄλλην τῆς γῆς ἀρετὴν καὶ κατασκευὴν, αὖθις ἐμβὰς ἐς τριήρη, περαιοῦται ἐς τὸ στρατόπεδον, καταλιπὼν Μαχουμούτεια διαθέσθαι (σελ. 255) τὰ κατὰ τὴν πόλιν καὶ κατὰ νῆσον ὡς προσετάχθη.

Σημειώματα . .

§ 83.—Ὁ δὲ, πάντας τοὺς ἐν τῇ πόλει ξυναγαγὼν, ἄνδρας τε φημί καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, διείλεν εἰς μοίρας τρεῖς· καὶ τὴν μὲν πρώτην, εἶασε μένειν ἐπὶ τῆς πόλεως καὶ κατοικεῖν αὐτὴν, ἔχοντας καὶ νεμομένους τὰ ἑαυτῶν καὶ τὸν εἰθισμένον ἔτησίως καταβάλλοντας φόρον· τὴν δὲ δευτέραν, ἀπαγαγεῖν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ κατοικῆσαι· τὴν δὲ τρίτην, ἀνδραποδίσας 1) διέδωκε τοῖς στρατιώταις. Ὅσους δὲ εὗρε μισθοφόρους τῶν Ἰταλῶν ἐν αὐτῇ, πάντας ἀπέκτεινε.

§ 84.—Τὰ δὲ ἐν τῇ νήσῳ ἄλλα φρούρια καὶ πολιόσματα, τότε μὲν εἶασε μένειν ὡς εἶχον πρὸς καιρόν. Μετὰ δὲ ταῦτα, καὶ τινὰ τούτων ἐξεῖλε καὶ κατέσκαψε, καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, ἀπώκισεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Οὕτω δὲ διαθέεις τὰ κατὰ τὴν Μιτυλήνην καὶ τὴν Λέσβον ἅπασαν ὁ Μαχουμούτης, καὶ εὐρυὰν ἱκανὴν ἐγκαταστήσας τῇ τε πόλει καὶ τοῖς ἄλ-

1) Τὸ « ἀνδραποδίσας » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, πρότερον δὲ « αἰχμαλωσίᾳ παραδούς » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου ἐγεγράφει.

λοις φρουρίοις, καὶ σατράπην ταύτη καταλιπὼν, ἄνδρα τῶν ὀνομαστῶν παρ' αὐτοῖς καὶ πάνυ γνωρίμων ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ στρατηγίᾳ καὶ τῇ λοιπῇ ἀρετῇ, Σάμιον Ἀλῆν τοῦ νομα, περαιούται καὶ αὐτὸς ἐς Βασιλέα.

§ 85.—Οἱ δὲ τοῦ στόλου ἡγεμόνες, (σελ. 256) παραλαβόντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν τε Λεσβίων ἄρχοντα καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, τοὺς τε ἄνδρας, καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας σφῶν τοὺς ἐπὶ συνοικισμῷ τῆς πόλεως, καὶ λείαν ὅτι πλείστην ἄλλην ἐνθήμενοι ταῖς ναυσὶν, ἀπέπλευσαν ἐπ' οἴκου ἕς τε Καλλιόπολιν καὶ Βυζάντιον, καὶ διέλυσαν τὸν στόλον.

§ 86.—Βασιλεὺς δὲ, τὴν στρατιάν 1) διαφεῖς, αὐτὸς σὺν τῇ ἰδίᾳ αὐλῇ, φθινοπώρου φθίνοντος ἤδη, ἀφικνεῖται ἐς τὸ Βυζάντιον· καὶ ἐβδομηκοστὸν ἔτος, πρὸς τοῖς ἐννεακοσίοις τε καὶ ἑξακισχιλίοις τοῖς ὅλοις ἡνύετο, δεύτερον δὲ καὶ δέκατον τῆς ἀρχῆς τῷ Βασιλεῖ.

§ 87.—Λέσβος μὲν οὖν, οὕτως ὑπὸ Βασιλέως ἐάλω καὶ Μιτυλήνη, χρόνους ἤδη πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς τοῖς δε καιροῖς, ἐνευδαιμονήσασά τε καὶ ἐπὶ μέγα δόξης ἀρθεῖσα καὶ δυναστείας καὶ πλούτου· ἐξ ὅτου δὴ πρῶτον ἔσχε ταύτην παρὰ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων ἐς ἰδίαν ἀρχὴν Νικορέζος ἐκείνος, ὁ πρῶτος Γατελούζων, ἀνὴρ Ἰταλὸς, καὶ τῶν ἐὺ γιγνόντων ὡς ἄγαν συνετὸς ὢν καὶ πεπαιδευμένος, καὶ ψυχῆς ἀνδρείαν πλουτῶν, τοῖς τε ἄλλοις κατὰ σῶμα προτερήμασι κωμῶν 2), καὶ καλῶς εἰδὼς ἄριστα καὶ κάλλιστα διέπειν ἀρχὴν, ἐς τοσοῦτον αὐ-

1) Τὸ « τὴν στρατιάν » ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ « τὸν στρατὸν » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.—2) Τὸ « κωμῶν » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, πρότερον δὲ ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου « βρίθων » ἐγεγράφει.

τὴν ἐπῆρε καὶ τοῖς ὅλοις ἀπέφηνε κρείττω, (σελ. 257) ταῖς παρ' αὐτοῦ κατὰ μικρὸν ἐπιδόσεις καὶ προσθήκαι, ὡς ἀμιλληθῆναι σχεδὸν ἐν πᾶσι, τῇ παλαιᾷ ταύτης εὐδαιμονίᾳ.

§ 88.—Οὐ μόνον γὰρ τὰ σύνεγγυς καὶ περὶ αὐτὴν ἔσχε κατήκοα, ἀλλὰ καὶ Συρία πᾶσα καὶ Αἴγυπτος αὐτὴν ἐεδίδει, καὶ φέρον ἐτήσιον ταύτῃ κατέβαλε, μισθοῦ τὴν εἰρήνην ὠνευμένη παρὰ τοῦ ταύτης χρυσοῦντος. Ναυτικὸν τε γὰρ εἶχε καὶ ἔτρεφε λόγου ἄξιον, καὶ τριήρεις ἐκέκτητο πλείστας, τὰς μὲν, πλοῖμους, τὰς δὲ ἐν νεωρίοις, δι' ὧν, οὐ μόνον τὴν κατ' αὐτὴν θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατ' Αἴγυπτον καὶ Συρίαν, καὶ δὴ καὶ Λιβύην εἶχε δουλωσαμένην.

§ 89.—Πᾶσαν γὰρ αὐτὴν ἐληΐζετο καὶ ἐπύρθει ληστεῖαι, ἕως εἰς τοὺς ἐξ ἐκείνου τῆς ἀρχῆς μεταπεσοῦσης κατὰ διαδοχὴν, καὶ κατὰ μικρὸν ἐλασσομένης τῷ χρόνῳ, τῶν τε τοῦ Βασιλέως προγόνων, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοῦ Βασιλέως, τὸ κράτος ἤδη τῆς καθ' αὐτοὺς θαλάσσης σχόντων, καὶ πάντα τὰ ταύτῃ δουλωσαμένων, κατέστη καὶ αὕτη μετὰ τῶν ἄλλων κατήκοος Βασιλεῖ, καὶ φόρου ὑποτελῆς καὶ νῦν 1) ἐδουλώθη τελείως. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

§ 90.—Βασιλεὺς δὲ, τὴν Κωνσταντίνου καταλαβὼν, Μιτυληναίους μὲν ἐν ἐνὶ χώρῳ καθίζει τῆς πόλεως, δοὺς αὐτῶν, τοῖς μὲν, οἰκίας, τοῖς δὲ, χώρον ἐς οἰκοδομὴν οἰκῶν, τοῖς δὲ ἄλλοι τι ὧν ἔχρηζον. Νικορέζον δὲ, τὸν τοῦτων ἡγεμόνα τότε μὲν καθεῖρξεν ἐν φυλακῇ· μικρὸν δ' ὕστερον ἀπέκτεινε δι' αἰτίας.

1) Τὸ «νῦν» ἐπανορθοῦντος ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ «τέλος» ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.—2) Τὰ «Νικορέζον δὲ κτλ.» ἕως τοῦ «δι' αἰτίας» ἐν χεῖλει προσθέντα εἰσίν.

Σημειούμενα, ὡς ὁ Βασιλεὺς ναυτικὸν ἐβούλετο κατασκευάσαι μέγα, καὶ τῆς θαλάσσης τὸ κράτος σχεῖν.

§ 91.—Αὐτὸς δὲ, κελεύει τὸ τάχος πρὸς ταῖς οὐσαις ναυσὶ, καὶ ἐτέρας οὐκ ὀλίγας ναυπηγεῖσθαι καὶ ναυτικὸν ἐκλέγειν ὅτι πολὺ, πρὸς (σελ. 258) ταύτην καὶ μόνην τὴν ὑπηρεσίαν ἐκτεταγμένον ἐκ πάσης τῆς αὐτοῦ. Τῆς γὰρ θαλάσσης τὸ κράτος μέγα ὁρῶν, καὶ τὸ τῶν Ἰταλῶν ναυτικὸν πολὺ ὄν, καὶ ταύτης ἐπικρατοῦν, τῶν τε ἐν Αἰγαίῳ νήσων ἀπασῶν ἄρχον, καὶ βλέπτον τὴν αὐτοῦ παραλίαν οὐ μικρῶς, Ἀσιανὴν τε καὶ Εὐρωπαϊάν, καὶ μάλιστα δὴ τὸ τῶν Ἑνετῶν, ἐβούλετο τοῦτο κωλῦσαι τρόπῳ παντὶ, καὶ συμπάσης μὲν, εἴγε δύναίτο, τῆς θαλάσσης ἐγκρατῶς ἄρξαι, εἰ δ' οὐν, ἐκείνους κωλῦσαι κακουργεῖν τὴν αὐτοῦ· διὰ τοι τοῦτο, ναυτικὸν τε ἔσπευδε συστήσασθαι μέγα, καὶ τῆς θαλάσσης τὸ κράτος σχεῖν.

§ 92.—Μετὰ δὲ τοῦτο, ἐδοξεν αὐτῷ σκοποῦμένῳ, κράτιστον εἶναι καὶ τῶν υφ' ὁδρὰ ἀναγκαίων, τὸν τε Ἑλλησπόντου καὶ Χερσοννήσου πορθμὸν φρουρίαις ἐρυμνοτάτοις διαλαβεῖν ἐκατέρωθεν, καὶ τὰς Ἠπείρου Ἀσίαν τε καὶ Εὐρώπην 2) συνάψαι, καὶ πᾶσαν τὴν ἄνω θάλασσαν, τοῦ τε Εὐξείνου Πόντου καὶ Ἑλλησπόντου φημί, εἰσω ποιήσασθαι καὶ ἀσφαλίσασθαι ταύτην καλῶς, κλείσαντι τὸν πορθμόν· ἵνα μὴ ἡ ταύτης παραλία, τοῖς πλεμίοις ἐπερχομένοις, ληστεύεται, ὥσπερ δῆτα καὶ πρόην καὶ τῷ Βοσπόρῳ πεποίηκεν.

4) Τὰ « Ἀσίαν τε καὶ Εὐρώπην » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ « ἀμφοτέρως » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.

Σημειούμενα, ὥπως ὁ Βασιλεὺς ἐβούλετο τειγίσαι δύο φρούρια ἐν Χερσοννήσῳ, ἐν τε Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ καταντικρὺ, καὶ κλείσαι τὸν πορθμὸν καὶ πᾶσαν τὴν ἄνω θάλασσαν Ἑλλησπόντου καὶ Πόντου.

§ 93.—Οὕτω δὴ διανοηθεὶς ὁ Βασιλεὺς, εὐθύς πέμπει τοὺς κατασκευομένους τὸν χῶρον, καὶ ἀναμετρήσοντάς τὰ στενότα(τα) τοῦ πορθμοῦ καὶ ῥοώδη· (σελ. 259) οἱ δὲ, παραγενόμενοι καὶ ἀναμετρήσαντες, εὗρον ὅτι στενώτατόν τε καὶ ῥοωδέστατον τοῦ πορθμοῦ τὴν μεταξὺ Μαδῆτου καὶ Ἐλεοῦντος I) ἄκρην, πρὸς τὴν ἀντιπέραν Ἥπειρον τῆς Ἀσίας, ἣ Δαρδανία καλεῖται, στάδιά που μάλιστα ὀκτῶ, ἐν ἧ καὶ τι καὶ πύργου παλαιοῦ ἐρείπιον ἐτύγχανον ὃν, ἀλύσει βουληθέντες τινὲς τῶν πρότερον βασιλέων, ὡς λέγεται, κλείσαι τὸν πορθμὸν καὶ μὴ δυνηθέντες, τῇ βίᾳ τοῦ πολλοῦ ῥοῦ, συνελισσομένης τε καὶ συστρεφομένης, καὶ συγχλωμένης ῥαδίως τῆς ἀλύσεως· ἐπανελθόντες οὖν, ἀνήγγειλαν τοῦτο τῷ Βασιλεῖ.

§ 94.—Ὁ δὲ, μετακαλεσάμενος ὅτι τάχιστα Ἰαγούπην, τὸν σατράπην Καλλιουπόλεως τε καὶ Χερσοννήσου, καὶ ἡγεμόνα τοῦ στόλου παντὸς καὶ τῆς παραλίας ἀπάσης, ἀνατίθῃσιν αὐτῷ τὸν τειχισμὸν τῶν φρουρίων ὅτι τάχος ποιεῖν, καὶ τὴν ἄλλην τούτων πᾶσαν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν, μηδὲν σπουδῆς ἀνιέντι. Καὶ ὁ, οὐδὲν μελήσας, εὐθύς ἐτείχιζε χειρὶ πολλῇ καὶ προθυμίᾳ καὶ δαπάνῃ χρώμενος ἐς τὸ ἔργον.

1) Τὰ ταύτης νομίσματα ἀνέκδοτα ἙΑΑΙ(ους) γράφουσι.

*Σημειούμενα, περὶ τοῦ Βουτρῶν ἔθνους, καὶ ὅπως ἐστρύψεν-
σεν ὁ Βασιλεὺς κατ' αὐτῶν.*

§ 95.—Βασιλεὺς δὲ, τοῦ χειμῶνος τούτου παρεσκευάζετο, ὡς ἅμα ἦρι, στρατείαν ἐλάσων κατὰ Παιόνων τῶν ἐντὸς Σάου ποταμοῦ, οὓς καὶ Δαλμάτας καλοῦσιν, οἱ δὲ νεώτεροι Βόστρους. Ἔθνος μέγα τε καὶ πολὺ, καὶ μεγάλην ἔχων ἀρχὴν, καὶ χώραν ὅ,τι πλείστην (σελ. 260) νεμόμενόν τε καὶ καρπούμενον ἀγαθὴν, δυσχωρίαις τε μεγίσταις κατωχυρωμένην, καὶ ὅρεσι δυσβάτοις καὶ ἀποκρότοις, καὶ τόποις τραχέσι καὶ ἀποκρήμινος· προσέτι δὲ, φρούριά τε ἔχουσιν ἐρυμνὰ καὶ πολίσματα ἰσχυρὰ καὶ δυσάλωτα, καὶ ἡγεμόνας τῶν εὐδαιμόνων καὶ δυνατῶν. Ἐχουσι δὲ καὶ φιλίαν αἰεὶ καὶ συμμαχίαν μετὰ τοῦ βασιλέως Παιόνων, καὶ ὁμαιχμίαν τε καὶ πίστεις ἰσχυρὰς, ἥ μὴν¹⁾ ἦν τις κατ' αὐτῶν ἐπήη, ἀλλήλοις βοθηεῖν.

§ 96.—Οἷς πᾶσι θάρρουντες, οὔτε σπονδὰς ἔχειν ἤθελον ποτὲ μετὰ τοῦ Βασιλέως, οὔτε δασμὸν αὐτῷ καταβάλλειν ἐτήσιον ὥσπερ οἱ ἄλλοι ὅμοροι, Ἰλλύριοί τε καὶ Τριβαλλοί, οὐθ' ὅλως κατακούειν αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ πολλάκις, ἐς σπονδὰς σφᾶς προσκαλουμένου τοῦ Βασιλέως, ἀπηξίουν αὐτοί, καὶ οὐ κατεδέχοντο σπένδεσθαι, αὐτόνομοί τε καὶ ἐλεύθεροι καὶ ἔκσπονδοι πάντη εἶναι βουλόμενοι.

§ 97.—Διὰ τοι τοῦτο, καὶ πολλάκις στρατιὰν πέμπων ὁ Βασιλεὺς, ἐληγίζετο τὴν αὐτῶν, κατατρέχων τε καὶ λείαν ὅ,τι

¹⁾ Τὸ « ἥ μὴν » προστιθὲν ἐν χεῖλει.

πλείστην ἀπαγών, ἀνδρῶν τε καὶ παίδων καὶ γυναικῶν καὶ βοσκημάτων. Οἱ δὲ, οὐδὲν μᾶλλον τῆς ἐξ ἀρχῆς γνώμης ὑφείντο, ἀλλὰ τοῖς ἅπαξ δεδογμένοις ἐνέμενον, ἐπὶ τῷ σφετέρῳ μὲν τοί γε κακῷ.

Κίνησις τοῦ Βασιλέως κατὰ Βοστρῶν.

§ 98.—Ἐπὶ τούτοις οὖν ὀργισθεὶς ὁ Βασιλεὺς, τὴν ἐκστρατείαν κατ' αὐτῶν ἐποιεῖτο· καὶ δὴ καλῶς παρασκευασάμενος, καὶ ὅπλα πολλὰ, καὶ μηχανὰς (σελ. 261) παντοίας, καὶ στρατιὰν ὅτι πλείστην ξυναγαγὼν ἵππικὴν τε καὶ πεζικὴν, ἕαρος ἐπιλάμποντος ἤδη, ἔξεισι κατ' αὐτῶν, χειρὶ πολλῇ καὶ δυνάμει.

Καταδρομὴ τῆς χώρας τῶν Βοστρῶν.

99.—Ἄρας οὖν ἐκ τῆς Ἀδριανοῦ παντὶ τῷ στρατῷ, ἵππικῷ τε καὶ πεζικῷ, καὶ αἰεὶ σπουδῇ ἐλαύνων ἐπὶ τὰ πρόσω, διαβαίνει τε τὴν αὐτοῦ ταχέως 1)· καὶ γενόμενος ἐν τοῖς μεθορίοις τῶν Βοστρῶν, στρατοπεδεύεται αὐτοῦ μικρὸν, καὶ μετὰ τοῦτο, προσβάλλει τῇ χώρᾳ τούτων ἰσχυρῶς καὶ κατατρέχει ταύτην, σκήπτου δίκην ἐμπίπτων, καὶ ἐμπιπρῶν πάντα καὶ διαφθείρων καὶ ἀφανίζων, καὶ φρούρια ἐξαιρῶν, εἰς ἃ δὲ καὶ φρουρὰς εἰσάγων, καὶ λείαν ἀπαγών,

1) Τὸ « ταχέως » ἐν χεῖλει προστιθέν.

καὶ πᾶσαν ἤδη τὴν ἐν ποσὶ χειρούμενος, μηδενὸς ὅλως ἀνθισταμένου.

§ 100.—Διελάσας δὲ τὸ πλεῖστον τῆς χώρας ἐν οὐ πολλαῖς ἡμέραις τε καὶ καταδραμὼν, καὶ φρούρια πολλὰ καὶ πολίσματα, ἥπερ ἔφην, τὰ μὲν, ἐξ ἐπιδρομῆς βίᾳ τοῖς ὅπλοις, τὰ δὲ, καὶ προσχωρήσει ἐλὼν, γίνεται πρὸς τὸ ἄστυ, ἐν ᾧ ἦν καταφυγὼν ὁ τούτων ἡγεμὼν.

"Αφιξις τοῦ Βασιλέως ἐς Ἰαίτζαν καὶ πολιορκία ταύτης.

§ 101.—Ἦν γὰρ ἐρυμνότατον τοῦτο, Ἰαίτζα καλούμενον τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ· καὶ κατακλείει τοῦτον ἐντὸς, καὶ προσφέρει λόγους τοῖς ἐν αὐτῷ περὶ τε ἐνδόσεως ἑαυτῶν τε καὶ τοῦ ἄστεος. Ὡς δὲ (σελ. 262) οὐκ ἔπειθε, πανταχόθεν περισταυρώσας τὸ ἄστυ καὶ κύκλῳ περιλαβὼν τῷ στρατῷ, καὶ μηχανὰς ἐπιστήσας, ἐπολιόρχει· καὶ τοῦ μὲν τείχους, ἐν οὐ πολλαῖς ἡμέραις, πολὺ τι μέρος κατέσεισε ταῖς μηχαναῖς καὶ κατέβαλεν· ἔπειτα παρεσκευάζετο πάσῃ δυνάμει προσβαλεῖν αὐτῷ.

§ 102.—Οἱ δὲ ἐντὸς τοῦ ἄστεος, ὁρῶντες τὸ τε πολὺ τοῦ τείχους κατερρίμμενον καὶ τὸν Βασιλέα ὅσον οὐκ ἤδη προσβαλοῦντα αὐτοῖς ἰσχυρῶς, καὶ δείσαντες, μὴ βίᾳ ληφθέντες τοῖς ὅπλοις ἀπόλλωνται, ἐπικηρυκεύονται κρύφα τοῦ σφῶν ἡγεμόνος τῷ Βασιλεῖ, ἐνδιδόντες ἑαυτοὺς καὶ τὸ ἄστυ. Ὁ δὲ τούτων ἡγεμὼν, αἰσθόμενος τοῦτο, νυκτὸς λαθὼν ἐξέρχεται τοῦ ἄστεος 1) λάθρα φυγὰς.

1) Τὸ « τοῦ ἄστεος » ἐν χεῖλει προστιθέν.

§ 103.—Οἱ δὲ τοῦ στρατοπέδου τὴν φυλακὴν ἔχοντες, γνῶντες τοῦτο, καταδιώκουσιν ἰσχυρῶς· καὶ καταλαβόντες, ζωγροῦσι καὶ ἀπάγουσιν ὡς Βασιλέα· ὁ δὲ, τοῦτον εὐθύς ἀπέκτεινεν. Οἱ δὲ, τοῦ ἄστεος ἐξελθόντες, παραδιδόασιν ἑαυτούς τε καὶ τὸ ἄστυ τῷ Βασιλεῖ.

Προσχωρήσις τοῦ ἄστεος ἐπι... ζην 4} (Ἰαΐτιζης)

§ 104.—Καὶ ὅς, δέχεται τούτους ἡμέρως· καὶ δωρησάμενος πολυτρόπως, δίδωσιν αὐτοῖς κατοικεῖν τὸ ἄστυ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις καὶ τοῖς ὑπάρχουσι πᾶσι, σῶς καὶ κακῶν ἀπαθεῖς, τὸν συνήθη μέντοι γε καὶ μόνον δασμὸν ἀποφέροντας ἐτησίως. Μετὰ δὲ τοῦτο, εἰσέρχεται καὶ αὐτὸς (σελ. 263) ἐς τὸ ἄστυ, καὶ θεᾶται τοῦτο καλῶς· καὶ ἔδοξεν αὐτῷ πᾶν ἰσχυρὸν, καὶ ἀναγκαῖα ἢ τούτου κατὰσχέσις τε καὶ φυλακὴ, καὶ πρὸς τὸν προκείμενόν οἱ σκοπὸν σφόδρα χρήσιμον.

Καταστροφή πάσης τῆς Βοοτρῶν καὶ ἄλλωσις πάντων ἐν αὐτῇ πολισμάτων, ὀλίγῳ ἐλάσσῳ τριακοσίων.

§ 105.—Κεῖται γὰρ ἐν ἐπικαίρῳ τῆς χώρας, ἔμπορον ὄν τῃ Παιόνων, καὶ δύναται στρατιὰν δεχόμενον ἱκανὴν, με-

4) Ἡ λέξις αὕτη τῷ χρόνῳ παθοῦσα, ἀκατάληπτός ἐστιν· ἴσως Ἰ α ἰ - ζ η ε φτίνετα· ἐγγράφει.

γάλα βλάπτειν αὐτήν. Διὰ τοῦτο καὶ προὔργου τὴν τοῦτου κατάσχεσιν ὁ Βασιλεὺς ἐποιεῖτο. Φρουρὰν οὖν ἱκανὴν ἐγκαταστήσας αὐτῷ, καὶ φρούραρχον ἓνα τῶν οἰκείων καταλιπὼν, τὴν στρατιὰν ἀναλαβὼν 1) αὐτὸς ἐπὶ τὰ λοιπὰ τῆς χώρας ἐτράπετο. Καὶ πρὶν τὸ Ξέρος ὅλον ἐξήκειν, καταστρέφεται πᾶσαν τὴν Βοστροῶν καὶ Δαλματῶν, καὶ ληΐζεται, καὶ χειροῦται φρούρια ὀλίγῳ ἐλάσσῃ τριακοσίῳ. Συλλαμβάνει 2) δὲ καὶ τέσσαρας τῶν αὐτῆς ἡγεμόνων.

Σημειούμενα, τὰς αἰτίας, δι' ἃς ἐλώθησαν Ἐνετοὶ τὰς μετὰ Βασιλέως σπονδὰς, καὶ ἐπολέμησαν αὐτῷ.

§ 106.—Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους, καὶ Ἐνετοί, λύσαντες τὰς μετὰ Βασιλέως σπονδὰς, πόλεμον ἐξένεγκαν αὐτῷ, ἔχοντες ἐγκλήματα καὶ αἰτίας τοιάσδε. Ἀμάρης γάρ, ὁ Πελοποννήσου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος σατράπης, ἐκ πάνυ μικρῶν αἰτιῶν ὀρμηθεὶς, μᾶλλον δὲ οὐδὲ τούτων, ἀλλ' ὀργὴν ἔχων τοῖς Ἐνετοῖς ὅτι γε οὐ προσεῖχον αὐτῷ φιλίας οὐδὲ χάριτας παρεῖχον ὡς σατράπῃ καὶ γειτονοῦντι, καὶ δυναμένῳ βλάπτειν αὐτούς· ἀλλὰ νομίζων ὑπερορᾶσθαι, καὶ βουλόμενος ἀμύνασθαι τούτους, καιρὸν φυ(σελ. 264)λάξας, ἀπροσδοκῆτως ἐπέρχεται τοῖς ἐν τῇ Ναυπάκτῳ, καὶ καττρέχει Ναύπακτόν τε 3) καὶ τὰ περὶ αὐτήν, καὶ λείαν

1) Τὰ « τὴν στρατιὰν ἀναλαβὼν » ἐν χεῖλει προστιθέντα εἰσι.—2) Τὸ « συλλαμβάνει » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου « ζωγρεῖ. »—3) Τὸ « Ναύπακτόν τε » ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « ταύτην » ἐν τῷ στίχῳ.

ὅ,τι πλείστην ἀπάγει, ἀνδρῶν τε καὶ βοσκημάτων καὶ παίδων καὶ γυναικῶν· ἄττε γὰρ αἴφνης ἐπεισπεσὼν, καὶ μηδέν τι τοιοῦτον προσδεχομένοις, μὴδὲ προείδουσιν ὅλως αὐτοῖς ἐν εἰρήνῃ τε καὶ σπονδαῖς, μεγάλα ἔβλαψε· μᾶλλον δὲ, ὀλίγου ἐδέησε, καὶ αὐτὸ τὸ Ναύπακτον 1) λαβεῖν.

§ 107.—Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν Ποιοποννήσῳ πόλεις αὐτῶν Κορώνειαν καὶ Μεθώνην καὶ τὰς λοιπὰς, κακῶς ἐποίει, προφάσεις ἐπάγων αἰ καὶ αἰτίας κενάς. Ἐδοξεν οὖν βαρὺ τοῦτο λίαν τοῖς Ἐνετοῖς, καὶ μεγίστην πρόφασιν ἐς τὸ πολεμεῖν. Καὶ ἄλλως ὠδίνουσι τὸν πρὸς Βασιλέα πόλεμον, ἐξ ὅτου δὴ τὴν Πελοπόννησον ἐχειρώσατο. Ἀεὶ γάρ ποτε προσεδόκουν ἔξω αὐτὴν οὔτοι, καὶ νομίζοντες ἰδίαν οὔσαν ἀποβαλεῖν, καιρὸν ἐζήτουν καὶ προφάσεις τινὰς πόλεμον ἐξενεγκεῖν Βασιλεῖ καὶ στρατεῦσαι ἐπ' αὐτήν.

Ἐκστρατεία Ἐνετῶν κατὰ Πελοποννήσου.

§ 108.—Δραξάμενοι οὖν τῶν αἰτιῶν τούτων ἐβῆς, καὶ ἄνευ πρεσβείας ἤστεινοσούν, καὶ τοῖς λόγοις μᾶλλον ἐθειλῆσαι τὰ διάφορα λῦσαι, στρατιὰν μεγάλην καὶ στόλον διαπόντιον ἐξαρτύουσι τῇ Πελοποννήσῳ, τριήρεων ἐβδομήκοντα καὶ ὀλκάδων μεγάλων. Πληρώσαντες οὖν αὐτὰς ἐπιβατῶν, καὶ ὀπλίτας ἐπιβιβάσαντες ὅ,τι πολλοὺς, καὶ στρατιώτας καταφράκτους τε καὶ μαχίμους (σελ. 265) ἐκ τῶν

1) Τὸ « Ναύπακτον » ἐν χεῖλει ἐπανορθοῦντός ἐστιν, ἀντὶ τοῦ « ἄστου » ἐν τῇ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.

ιδίων καταλόγων καὶ τάξεων, ἀλλὰ δὴ καὶ ξένους μισθοφόρους ὡς πλείστους, καὶ ὅπλα παντοῖα ἐνθέμενοι καὶ μηχανὰς πετροβόλους καὶ ἀφετήρια, ἔτι δὲ καὶ σίδηρον πολὺν, καὶ ξύλα, καὶ ἄσβεστον, καὶ τεχνίτας καὶ οἰκοδόμους, καὶ ἐργαλεῖα τὰ ἐς οἰκοδομὴν ἐπιτήδεια, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἐπιφορτίσαντες καὶ καλῶς ἐξαρτύσαντες 1) διὰ πάντων, καὶ στρατηγὸν αὐτοκράτορα ἐλόμενοι, ἄνδρα τὸν παρ' αὐτοῖς δοκιμώτατον, καὶ τῶν ὀνομαστῶν ἐπ' ἀνδρεία καὶ στρατηγικῇ ἀρετῇ κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν, ἐκπέμπουσι τὸν στόλον.

§ 109.—Ἄραντες οὖν ἐκ τῆς αὐτῶν, δυνάμει τε πολλῇ καὶ παρασκευῇ τῇ πάσῃ, καὶ περιφανεῖ στρατιᾷ καὶ λαμπραῖς ἐλπίσιν, ἔπλεον τὸν Ἀδρίαν τε καὶ Ἰόνιον. Παραπλεύσαντες δὲ Κέρκυραν τε καὶ Λευκάδα διὰ τῶν ἐπικειμένων 2) νήσων Ἰθάκης τε καὶ Κεφαλληνίας, προσίσχουσι τῇ Ἥλιδι, ἄκρα τῆς Πελοποννήσου· ἀκκείθεν, γίνονται κατὰ τὸ ῥοῖον τὸ Ἀχαϊκόν, καὶ διαβάντες τὸν Κρησαῖον, καταίρουσιν ἐς τὴν Κορινθίαν ἐν τῷ Ἰσθμῷ.

Σημειούμενα. ὡς ἐτείχιζον Ἐνετοὶ τὸν Ἰσθμὸν Πελοποννήσου.

§ 110.—Καὶ ἀποβάντες τῶν νεῶν στρατοπεδεύονται αὐτοῦ. Τοῦτον γὰρ ἐβούλοντο πρῶτον τειχίσαι καὶ προκατα-

1) Τὸ « ἐξαρτύσαντες » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει· ἀντὶ « ὀπλίσαντες » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.—2) Τὸ « ἐπικειμένων » ἐν χεῖλει προστιθέν.

λαβεῖν, ἔπειτα τῇ ὅλῃ Πελοποννήσῳ ἐπιχειρῆσαι. Ἐκφορήσαντες οὖν πᾶσαν ἀποσκευὴν τε καὶ χρεῖαν, καὶ διαλαβόντες τὸν Ἴσθμόν, ἀπ' ἄκρου ἐς ἄκρον πάσῃ τῇ στρατιᾷ, ἐτείχιζον, χειρὶ πολλῇ (σελ. 266) καὶ δυνάμει· ἔτι δὲ, καὶ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ τῇ πάσῃ χρώμενοι.

§ 111.—Ἀπέστῃσαν δὲ τότε εὐθὺς καὶ τινα τῶν φρουρίων καὶ πολισμάτων τοῦ Βασιλέως, ἐν τε τῇ μεσογείᾳ καὶ παραλίᾳ, καὶ προσέθεντο αὐτοῖς, ἐν οἷς καὶ φρουροὺς ἐγκατέστησαν· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα Πελοπόννησος μετέωρος ἦν, ἀποσκοποῦσα τὸ μέλλον, ὥστε καὶ αὐτὴ ἀποστῆναι τοῦ Βασιλέως.

§ 112.—Ἀμάρης δὲ, συναγαγὼν πάσας τοὺς ὑπ' αὐτὸν, καὶ τινας τῶν ἐκ Πελοποννήσου Ἰλλυριῶν προσλαβόμενος, καὶ στρατιὰν οὐ πολλὴν ἀθροίσας, ἐκάθητο ἐν Κορίνθῳ φυλάσσων τε αὐτὴν καὶ στρατιὰν ἐκδεχόμενος παρὰ Βασιλέως· ἥδη γὰρ ἦν πέμψας ἄγγελον ὡς αὐτὸν, εὐθὺς καταχθέντος τοῦ στόλου, ἀγγελοῦντα τὴν ἑφοδὸν τούτου, καὶ ἅμα καιρὸν ἐπιτήδειον παραφυλάττων, ἐπιθέσθαι αὐτοῖς. Καὶ ὁ μὲν οὕτως.

Σημειούμενα, ὡς ἀπέστειλεν ὁ Βασιλεὺς Μαχουμούτεα ἐς Πελοπόννησον μετὰ στρατιᾶς κατὰ Ἐνετῶν.

§ 113.—Βασιλεὺς δὲ, πυθόμενος τὴν ἐς Πελοπόννησον ἐκστρατείαν τῶν Ἐνετῶν, καὶ τὸν τοῦ Ἴσθμοῦ τειχισμόν, οὐκ ἔτι ἐν ἀναβολαῖς τὸ πρᾶγμα ἐτίθει· ἀλλ' εὐθὺς μετακαλεσάμενος Μαχουμούτεα πασίαν, καὶ στρατιὰν αὐτῷ δοὺς ἱκανήν, ὀπλιτῶν τε καὶ τοξοτῶν, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐ-

λῆς τοὺς μαχιμοτάτους τε καὶ εὐοπλοτάτους, ἐκπέμπει ἐς Πελοπόννησον.

§ 114.—Αὐτὸς δὲ καταστησάμενος πάντα τὰ ἐν τοῖς Βόστροις (σελ. 267) καλῶς τε καὶ ὥς ἦν αὐτῷ κατὰ νοῦν, φρουροὺς τε καὶ φρουράρχους τῇ τε Ἰαίτῃ καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν φρουρίων ἐγκαταστήσας, ὅσα μὴ κατέσκαψε, σατράπην τε καὶ στρατιὰν ἱκανὴν τῇ χώρᾳ καταλιπὼν, ἄνδρα τῶν ὀνομαστῶν παρ' αὐτῷ ἐπ' ἀνδρίᾳ καὶ στρατηγίᾳ, καὶ λείαν ἐλάσας ὅτι πολλήν, αὐτός τε καὶ τῇ στρατιᾷ διαδοὺς, ἐπάνεισιν ἐς τὴν Ἀδριανοῦ φθινοπώρου λήγοντος ἤδη, καὶ ἐν δὴ καὶ ἐβδομηχοστὸν ἔτος πρὸς τοῖς ἐννεακοσίοις τε καὶ ἑξακισχιλίοις τοῖς ὅλοις ἡνύετο, τρίτον δὲ καὶ δέκατον τῆς ἀρχῆς τῷ Βασιλεῖ.

ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΣ.

ΒΙΟΣ

ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ Β'.

ΤΜΗΜΑ Ε'.

ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΥ ΞΥΓΓΡΑΦΗΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΠΕΜΠΤΗ.

Περιέχει δὲ τὸν τε πόλεμον Ἐνετῶν καὶ τὴν ἐς Βόστρους δευτέραν προσβολὴν τοῦ Βασιλέως· ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐς Ἰλλυρίους πρώτην καὶ δευτέραν ἐκστρατείαν τοῦ Βασιλέως, καὶ ὡς ὑπεηγάγετο ταύτην καὶ πόλιν ἐτείχισεν ἐν αὐτῇ. Χρόνου πλῆθος ἔτη τέσσαρα. (Μετὰ Χριστὸν 1464—1468).

ΒΙΟΣ

ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ Β'

ΤΜΗΜΑ Ε'.

§ 1.—Μαχουμούτης δὲ, ἀφικόμενος ἐς Πελοπόννησον, στρατοπεδεύεται ἐκτὸς τοῦ Ἴσθμοῦ, πρὸς τῇ ὑπωρεΐᾳ τοῦ Κιθαιρῶνος· καὶ πέμψας ἄγγελον κρύφα, κοινολογεῖται Ἀμάρη, δηλῶν τε τὴν αὐτοῦ ἄφιξιν καὶ τῆς στρατιᾶς, καὶ πυνθανόμενος τὰ ἐν τῷ Ἴσθμῳ πάντα καὶ τὰ τῶν πολεμίων ὡς ἔχει· καὶ συνθέμενοι τὴν ἐπίθεσιν ἐς ἡμέραν ῥητὴν μετὰ γε συνθήματος, ἡσύχαζον.

§ 2.—Ἐνετοὶ δὲ, σπουδῇ τῇ πολλῇ καὶ προθυμίᾳ, καὶ πολυχειρίᾳ χρώμενοι ἐς τὸ ἔργον, ἐπετέλουν αὐτὸ ταχέως καὶ γὰρ (σελ. 268) ἅπαν τὸ τεῖχος ἐξήνυσαν, πλὴν τριῶν ἢ τεττάρων σταδίων, οὐ μέντοι γε ἐς ὕψος ἱκανὸν ἦραν αὐτὸ, ἀλλ' ὅσον ἐκ τούτου 1) ἀπομάχεσθαι ἀσφαλῶς.

1) Τὸ « ἐκ τούτου » ἐν χεῖλει.

*Συμβολή Μαχουμούτεω καὶ 'Ερετῶν ἐν τῷ 'Ισθμῷ, καὶ ἦτα
'Ερετῶν, καὶ φυγὴ καὶ φόρος αὐτῶν.*

§ 3.—'Εν τούτῳ δέ, Ἀμάρης καιρὸν φυλάξας ἐς ἐπί-
θεσιν, σημαίνει τῷ Μαχουμούτει· καὶ ἀπὸ ἐνὸς συνθήματος
ὀρμηθέντες ἄμφω, προσβάλλουσι τῷ στρατοπέδῳ τῶν πολε-
μίων, ὁ μὲν ἐντὸς, ὁ δὲ ἐκτὸς ἐπιθέμενοι, βοῇ τε πολλῇ
καὶ κραυγῇ καὶ ἀλλαλαγμῷ χρωμένων τῶν στρατιωτῶν.

§ 4.—Καὶ γίνεται ἀγὼν ἐνταῦθα μέγας καὶ ὠθισμός,
καὶ μάχη καρτερὰ συσταδὸν, καὶ φόνος πολὺς, ἐν ᾗ, μικρὸν
μὲν χρόνον ἀντείχον οἱ Ἐνετοὶ δεξάμενοι τοὺς ὀπλίτας· ἔ-
πειτα τραπέντες, ἔφευγον ἀνὰ κράτος, ἀτάκτως τε καὶ σὺν
οὐδενὶ κόσμῳ.

§ 5.—Οἱ δὲ ὀπλίται ἐπέκειντο, κτείνοντες ἀφειδῶς καὶ
ζωγροῦντες σφᾶς 1), ἕως ἀφίκοντο ἐς τὴν θάλασσαν καὶ
τὰς ναῦς. Ἐνταῦθα δὴ βία τε πολλῇ καὶ μόγις ἐσθάντες
ἐς τὰς τριήρεις οἱ Ἐνετοὶ 2) ἀνήχθησαν ἐπὶ μετεώρου
μικρὸν ἀνακωχεύσαντες 3) ὅσον ἐκτὸς βέλους εἶναι, καὶ
ἐδέχοντο τοὺς ἀπὸ θαλάσσης νηχομένους· πολλοὶ γὰρ
βιαζόμενοι ὑπὸ τῶν πολεμίων, ρίπτοντες τὰ ὅπλα, ἐπιπτον
ἐς τὴν θάλασσαν· οἱ δέ, καὶ σὺν ὅπλοις καὶ ἀπενήχοντο,
οἱ μὲν ἐς τὰς ναῦς, οἱ δὲ καὶ ἀπεπνίγοντο, βάρει τῶν
ὀπλων 4).

1) Τὸ « σφᾶς » ἐν χεῖλει προστιθέν ἐστι.—2) Τὸ « οἱ Ἐνετοὶ » ἐν χεῖ-
λει προστιθέν.—3) Τὸ « ἀνακωχεύσαντες » ἐν χεῖλει.—4) Τὰ « βάρει τῶν
ὀπλων » ἐν χεῖλει προστιθέντα ἐστίν.

Διαρπαγή τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἑνετῶν.

§ 6.—Ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ πλῆθος πολὺ (σ. 269) τῶν Ἑνετῶν 1), ἀστῶν τε καὶ ξένων, καὶ αὐτὸς ὁ στρατηγός, ἀνὴρ ἀγαθὸς γενόμενος· ἐλήφθησαν δὲ καὶ ζῶντες ὀλίγῳ ἐλάσσους τριακοσίων. Οἱ δὲ δὴ στρατιῶται διαρπάζουσι τὸ στρατόπεδον ὅλον· εὐρέθη δὲ ἐν αὐτῷ χρήματά τε πολλὰ, καὶ ἐπιπλα, καὶ ἐκπώματα, καὶ ἄλλη τις οὐκ ὀλίγη ἀποσκευή τε καὶ χρεῖα. Ἐλήφθη δὲ καὶ ὅπλα πολλὰ, τὰ μὲν, ἀπὸ σκύλλων τῶν νεκρῶν, τὰ δὲ, καὶ ἀποκείμενα, καὶ μηχαναὶ παντοῖαι καὶ ὅσα τοιαῦτα.

§ 7.—Μαχουμούτης δὲ μετὰ τοῦτο, ἀναλαβὼν τὴν στρατιάν, εἰσεῖσιν ἐς τὴν μεσογείαν Πελοποννήσου 2) μετὰ τοῦ Ἀμάρεως, ἐπὶ τὰ ἀποστάντα τῶν φρουρίων καὶ τοὺς ἄλλους νεωτερίσαντας Πελοποννησίων. Καὶ ἐν οὐ πολλαῖς ἡμέραις, χειροῦνται τὰ τε φρούρια καὶ τὰ ἄλλα πάντα, τὰ μὲν, βία τοῖς ὅπλοις, τὰ δὲ, καὶ πειθοῖ προσαγόμενος.

§ 8.—Μετὰ δὲ τοῦτο, ἀφικνεῖται ἐς Ἄργος, πόλιν τῶν Ἑνετῶν, καὶ στρατοπεδεύεται πρὸ τοῦ ἄστεος, καὶ προσφέρει λόγους τοῖς ἐν αὐτῷ περὶ ἐνδόσεως ἑαυτῶν τε καὶ τοῦ ἄστεος· οἱ δὲ Ἀργεῖοι 3), ὁρῶντες τό τε πλῆθος τῆς στρατιᾶς, περιστοιχίσαν τὴν πόλιν κύκλῳ, τό τε σφῶν τεῖχος ἀσθενὲς καὶ ἐπίμαχον ὅλον, ἐπικουρίαν τε μηδεμίαν

1) Τὸ « Ἑνετῶν » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ « πολεμίων » ἐν τῷ στίχῳ.—2) Τὰ « ἐς τὴν μεσογείαν Πελοποννήσου » ἐν χεῖλει ἐπανορθοῦντός ἐστιν, ἀντὶ τοῦ « Πελοπόννησον » ἐν τῷ στίχῳ.—3) Τὸ « Ἀργεῖοι » ἐν χεῖλει.

ποθὲν ἢ ἔχοντες, (σελ. 270) ἢ ἰλως ἔξιν ἐλπίζοντες, καὶ δείσαντες μὴ ἐκ περισβολῆς βία ληφθῶσι τοῖς ὅπλοις καὶ ἀπόλλωνται, παραδιδόασιν ἀμαχί 4) ἑαυτοὺς τε καὶ τὴν πόλιν, Μαχουμούτει, τὰ πιστὰ λαβόντες.

—

Προσχώρησις Ἀργονος τῷ Μαχουμούτει, καὶ ἀποίκισις Ἀργείων ἐς τὸ Βυζάντιον, καὶ κατασκαφὴ Ἀργονος.

§ 9.—Ὁ δὲ, πάντας μὲν αὐτοὺς ἀποικίζει ἐς τὸ Βυζάντιον, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις καὶ τοῖς ὑπάρχουσι πᾶσι, οὕτως καὶ κακῶν ἀπαθ.ῖ., τὴν δὲ πόλιν κατέσκαψε. Διαθίμενος δὲ τὰ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ πάντα καλῶς τε καὶ ὥς ἦν αὐτῷ κατὰ νοῦν, καὶ φρενεῦς τοῖς φρενύοις πᾶσιν ἐγκαταστήσας, ἄνδρας τῶν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς τοὺς μυχιμωτάτους, τὰ τε ἄλλως ἐνεωτερήσαντα διορθωσάμενός τε καὶ παραδοὺς Ἀμάρει πάντα, αὐτὸς λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τε ζωγρηθέντας ἄνδρας ἐν τῷ Ἰσθμῷ καὶ οὗς εὗρεν ἐν τοῖς φρενύοις τῶν Ἑνετῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς νεωτερίσαντας τῶν Πελοποννησίων, καὶ λείαν τι ἂν εὐπελὴν, ἐπάνειπεν ἐς τὴν Κωνσταντίνου χειρῶνος μεσοῦντος ἤδη.

§ 10.—Βασιλεὺς δὲ, τοὺς μὲν Ἀργεῖους πάντας καταικίζει ἐν τῇ μονῇ τῇ Περιθέλειπτῳ καλουμένῃ, δοῦς αὐτοῖς καὶ οἰνίαις, καὶ ἀμπέλους, καὶ ἀγρούς· τοὺς δὲ ληφθέντας ἄνδρας, οὗς ἔφην τῶν πολεμίων, τοὺς τε ἐν τοῖς

4) Τὸ « ἀμαχί » προστιθὲν ἐν χεῖλει.

φρουρίοις ἀλόντας, τούς τε νεωτερίζοντας Πελοποννησίων, πάντας ἀπέχτεινε·

Σημειούμενα, ὡς ἐτελέσθησαν τὰ ἐν Ἑλλησπόντῳ φρούρια παρὰ τοῦ Ἰαγούπη καὶ ἐπεσκευάσθησαν καλῶς, καὶ ὁ πορθμός ἐκλείσθη.

§ 11.—Ἐν δὲ ταῖς αὐταῖς ἡμέραις, καὶ (σελ. 271) Ἰαγούπης, ὁ σατράπης Καλλιουπόλεως, τὰ ἐν Ἑλλησπόντῳ φρούρια ἐξετέλεσε, καὶ φρουρὰν ἐγκατέστησε τούτοις, καὶ ὅπλα εἰσήνεγκε πλείστα, καὶ μηχανὰς ἐπέστησε πετροβόλους καὶ ἀφετήρια, δι' ὧν ἔμελλε τὸν ἑσπλουν καὶ ἑκπλουν κωλύειν τῶν ἀναπλεόντων ἢ καταπλεόντων σκαφῶν, ὅτε καὶ ὧν βούλοιτο, τὰ τε ἄλλα πάντα πεποίηκε κατὰ τὴν τοῦ Βασιλέως ὑφήγησιν.

Σημειούμενα. . . .

§ 12.—Καὶ ἀπετελέσθη ἔργον μέγα καὶ πάντων ἐξηρτημένον καὶ λόγου πολλοῦ καὶ δαύματος ἀξιον, ὅπερ οὔτε τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων τις, οὔτε τῶν πάλαι μεγάλων βασιλέων καὶ στρατηγῶν, Ῥωμικίων τε φημί καὶ Περσῶν, ἐπὶ νοῦν ἐβάλλετό ποτε, οὔτε ἐδυνήθη βαλεῖν, διαστῆσαί τε τὴν ἄνω θαλάσσαν τῆς κάτω θαλάσσης καὶ τελείως ἀπεῖρξαι, καὶ ὅλως ἄδοκτόν τε καὶ ἄπλοτον καταστῆσαι τοῖς ἀναπλεῖν ἢ καταπλεῖν βουλομένοις· πᾶσι, πλὴν οἷς βούλοιτο, ὥς περ

πύλας ἐκατέρωθεν τὰ φρούρια ἐπιθεῖς, καὶ μηχανὰς ἐπισήσας πετροβόλους, δι' ὧν πόρρωθεν ἀνασεβοῦνται καὶ τριήρεις καὶ ὀλκάδες αἱ μέγισται, καὶ ἄλλο πᾶν, καὶ μικρὸν καὶ μέγα ἀκάτιον. Εὐθύς δὴ καὶ μόνον πλησιάσαντα καταγνόμενά τε καὶ ἀπολλύμενα, τοῖς ἐκ τῶν μηχανῶν ἀφιεμένοις παμμεγέθεσι λίθοις, ὥσπερ τῇ Σκύλλῃ συμπλακέντα καὶ (σελ. 272) τῇ Χαρύβδι.

§ 13.—Ξέρξης μὲν γάρ, ἔζευξε πάλαι τὸν Ἑλλήσποντον τοῦτον, ἀλλὰ σχεδία καὶ γεφύρα ξυλίνῃ ἤτις, οὔτε πρὸς τε τὰς τῶν ἀνέμων καὶ τῆς θαλάσσης ἐμβολὰς ἐπὶ πολὺ ἂν ἀντισχεῖν ἠδυνήθη, καὶ μέντοι γε οὐδὲ ἀντέσχε, καὶ ἔχθρῶν ἐπελθοῦσα δύναμις, ῥαδίως ἂν αὐτὴν βία διέλυσεν.

§ 14.—Ἐνταῦθα δὲ, οὐδέν τι τοιοῦτον ὅλως οὔτε ἔστιν, οὔτε γενέσθαι δύναται. Οὔτε γὰρ θαλάσσης τε καὶ ἀνέμων ἐμβολαὶ καὶ ἐπίρροιαί, οὔτε ἔχθρῶν καὶ πολεμίων ἐπελθοῦσα δύναμις δύναται ταύτην παραβλάψαι τὸ σύνολον ἢ καὶ ὁπωσοῦν βιάζεσθαι· οὕτως ἀνάλωτός τε καὶ ἰσχυρὸς ὁ δεσμὸς οὗτος ἐγεγόνει καὶ ἡ σχεδία αὕτη.

—

Σημειούμενα, ὅπως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βασιλέως ἐστράτευσεν ὁ βασιλεὺς Παίωνων Ἰατίξην καὶ εἴλε ταύτην προδοσίᾳ, ἐνθόντων τῶν ἐν αὐτῇ, ὁμοίως καὶ τινα τῶν ἄλλων φρουρίων ἔλαβεν ὁμολογία.

§ 15.—Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος καὶ βασιλεὺς ὁ Παίωνων τε καὶ Δακῶν, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Δαλ-

ματίαν καὶ Βοστρῶν χώραν, ἣν πρόην ἐχειρώσατο Βασίλεϋς, ὅπως, εἰ δύναιτο, κατάσχη ταύτην, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ερούρια ἐξέλη 1), καὶ μάλιστα δὴ τὴν Ἰαίτζαν, ἐξελάσας φους Βασιλέως φρουρούς. Δεινότατον γάρ οἱ πάντων ἐδόκει ἵναι, καὶ τῆς αὐτοῦ χώρας τε καὶ ἀρχῆς βλάβη τε μεγίστη καὶ κατάλυσις προφανής, ἡ τῆς χώρας ταύτης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φρουρίων παρὰ τοῦ Βασιλέως κατάσχεσις, ἐν επικαίρῳ τε τῆς αὐτοῦ κειμένης καὶ πάντοθεν ὁμόρου τῇ Παιονίων οὔσης, καὶ πρὸς καταδρομὴν ταύτης ἐπιτηδείας.

Σημειούμενα. . . .

§ 16.—Προσ(σελ. 273)βαλὼν οὖν αὐτῇ μετὰ στρατιᾶς ἱκανῆς καὶ παρασκευῆς, ἀφιστᾷ μὲν εὐθὺς τὰ πλείω τῶν φρουρίων ἀπὸ τοῦ Βασιλέως, τὰ μὲν, πειθοῖ καὶ λόγοις προσαγόμενος, τὰ δὲ φόβῳ καὶ ἀπειλαῖς, ἔστιν ἃ δὲ καὶ τοῖς ὅπλοις καταστρεψάμενος. Ἐς δὲ τὴν Ἰαίτζην ἐλθὼν, αἶρεῖ καὶ ταύτην ἀπόνως, τῶν ἔνδον στασιασάντων τε καὶ σφαγὰς ἐργασαμένων ἀλλήλων, καὶ προσχωρησάντων ἔκουσίως αὐτῷ.

§ 17.—Διαγαγὼν δὲ οὐ πολλὰς ἡμέρας αὐτοῦ, καὶ φυλακὰς καταστησάμενος ἰσχυρὰς ἐν αὐτῇ τε καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν φρουρίων, ἄνδρας καταφράκτους τε καὶ μυχίμους, καὶ ὅπλα καὶ σίτον ὅ,τι πλεῖστον εἰσαγαγὼν, ἀνεχώρησεν ἐπ' οἴκοῦ. Καὶ ὁ μὲν οὕτως 2).

1) Τὸ «ἐξέλη» ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ «αἵρήση» ἐν τῇ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου. — 2) Τὰ «καὶ ὁ μὲν οὕτως» ἐν χεῖλει προστιθέντα.

§ 18.—Βασιλεὺς δὲ τοῦτο πυθόμενος καὶ βαρέως διατιθεὶς πρὸς ἀκοήν ¹⁾ τὸ πρᾶγμα, παρεσκευάζετο εὐθύς ἐκστρατεῦσαι χειρὶ πολλῇ καὶ δυνάμει, οὐ μόνον κατὰ γῆς Βοστρῶν καὶ τῶν ἀποστάντων φρουρίων, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐς αὐτὴν τὴν Παϊόνων ἐσβαλεῖν. Στρατιὰν τοίνυν ὅ,τι πλείστην ἀγείρας ἱππικὴν τε καὶ πεζικὴν, καὶ ὅπλα πολλὰ καὶ μηχανὰς πετροδόλους, καὶ ἀφετήρια ξυναγαγὼν, καὶ καλῶς παρασκευασάμενος πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσι χειμῶνος, εὐθύς, ἥρος ἀρχομένου, ἔξεισι κατ' αὐτῶν.

Κίνησις δευτέρα τοῦ Βασιλέως κατὰ Παϊόνων καὶ Βοστρῶν.

§ 19.—Ἄρας οὖν ἐκ τῆς Ἀδριανοῦ παντὶ τῷ στρατῷ ἱππικῷ τε καὶ πεζικῷ, (σελ. 274) συνεπαγόμενος ἅμα αἱ καὶ τὰς μηχανὰς, καὶ χαλκὸν καὶ σίδηρον ὅ,τι πολὺν, γίνεταί κατὰ τὴν χώραν τῶν Βοστρῶν. Καὶ γενόμενος ἐν αὐτῇ, πρῶτα μὲν ἔγνω δεῖν ἐς Ἰαίτζαν ἐλθεῖν καὶ ἐπιχειρῆσαι ταύτῃ, εἴγε δύναίτο παραστήσασθαι, ἢ ὁμολογίᾳ, ἢ τοῖς ὅπλοις βίᾳ, ἔπειτα καὶ πρὸς τὰ ἄλλα χωρῆσαι.

Πολιορκία δευτέρα Ἰαίτζης.

§ 20.—Προσελάσας οὖν αὐτῇ καὶ στρατόπεδον βαλῶ-

1) Τὰ «διατιθεὶς πρὸς ἀκοήν» ἐν χεῖρει ἔντὶ τοῦ «ἐνεργῶν» ἐν τῇ γῇ.

μενος πρὸ τοῦ ἄστερος, λόγιον προσφέρει πρῶτον τοῖς ἐν αὐτῷ 1) περί τε ἐνδόσεως ἑαυτῶν τε καὶ τοῦ ἄστερος, τὰ πιστὰ λαβοῦσιν· ὡς δ' οὐκ ἐπειθε, πρῶτα μὲν τὰ ἐξω τῆς χώρας ἐδήλωσε καὶ ἐνέπρησε πάντα· ἔπειτα χάρακα πρὸ τοῦ ἄστερος βαλλόμενος καὶ κύκλῳ περιλαβὼν τῷ στρατῷ, καὶ μηχανὰς ἐπιστήσας, ἐπολιόρκει. Καὶ ἡμέρας μὲν τινὰς οὐ πολλὰς κατέσειε τὸ τεῖχος καὶ κατέρριπτε ταῖς μηχαναῖς.

—

Προβολὴ τοῦ Βασιλείως πρώτη ἐς Ἰαίτζην καὶ ἀποτυχία.

§ 21.—Ὡς δ' ἱκανὸν ἐδόκει αὐτῷ τὸ καταρριφθὲν, παρεσκευάζετο προσβαλεῖν τῷ τείχει πάση χειρὶ καὶ δυνάμει· καλῶς οὖν ἐκτάξας τε καὶ ὀπλίσας τὴν στρατιάν, προσέβαλλε πανταχόθεν. Ἐπὶ δὲ τὸ κατερριμμένον τοῦ τείχους, ἔταξεν ἑαυτὸν, σὺν τῇ ἰδίᾳ αὐλῇ καὶ τῷ ἀκραιφνεῖ τοῦ στρατοῦ, ὀπλίταις τε φημί καὶ τοξόταις καὶ σφενδονήταις, καὶ τουφακοφόροις τὰ μάλιστα. Εὐθὺς οὖν, λαβόντες οἱ στρατιῶται (σελ. 275) τὸ σύνθημα, μέγα καὶ φοβερὸν ἀλλαλάξαντες, ὀρμῇ πολλῇ καὶ σπουδῇ, ἐχόρουν δρόμῳ ἐπὶ τὸ κατερριμμένον τοῦ τείχους καὶ ἐπιβαίνειν ἐπειρῶντο βίᾳ.

§ 22.—Οἱ δὲ δὴ Παῖονες, ἐνεπίασι καὶ αὐτοὶ μάλα θρασέως τε καὶ εὐρώστως, μετὰ κρουγῆς ἀσήμευ καὶ βοῆς· καὶ συνίσταται δὴ μάχη καρτερὰ συσταδὲν, καὶ μέγας ἀγώνενταῦθα καὶ ὠθισμὸς πολὺς, καὶ βοή συμμιγὴς παρ' ἀμφο-

1) Τὰ « τοῖς ἐν αὐτῷ » ἐν χεῖρι· προστιθέντα.

τέρων, καὶ βλασφημία καὶ φόνος οὐκ ὀλίγος, καὶ ἀμφοτέρων ἀνδρῶν ἀγαθῶν γινομένων· τῶν μὲν, βιαζομένων εἰσελθεῖν καὶ λαβεῖν τὸ ἄστυ, τῶν δὲ ἀπεώσασθαι τούτους καὶ φυλάξαι τὰ ὄντα, παιδᾶς τε φημί καὶ γυναῖκας, καὶ τὰ τιμιώτατα· καὶ πότε μὲν βιαζόμενοι οἱ ὀπλῖται τοὺς Παίονας, ἐπεκράτουν καὶ ἐπέβαινον τοῦ τείχους, πότε δὲ πάλιν ὠθούμενοι ὑπὸ τῶν Παίωνων ἐξηλαύνοντο βία καὶ ἀπέθνησκον αὐτοῦ οὐκ ὀλίγοι μαχόμενοί τε καὶ πίπτοντες.

§ 23.—Καὶ τοῦτο ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐγίγνετο, μαχομένων ἀμφοτέρων 1) γενναίως. Ἐπειτα, ἐπεκράτουν πολλῷ οἱ Παίονες· καὶ οἱ ὀπλῖται πιεζόμενοι, σφόδρα ἐκακοπάθουν, πίπτοντες αὐτοῦ πολλοὶ γενναῖοι καὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες. Βασιλεὺς δὲ, ὁρῶν οὕτω κακοπαθοῦντας καὶ ἀπολλυμένους τοὺς ἄνδρας, βαρέως ἔφερε σφόδρα. Καὶ τότε μὲν, ἀναχώρησιν σημάνας, ἐκέλευεν ἔξω γενέσθαι βελῶν, (σελ. 276) καὶ ἀνεχώρουν.

Δευτέρα προσβολὴ καὶ ἀποτυχία.

§ 24.—Μετὰ δὲ τοῦτο πάλιν, ἐν οὐ πολλαῖς ἡμέραις, διαναπαύσας τε τὴν στρατιάν, καὶ ὀπλίσας καὶ ἐκτάξας καλῶς, προσέβαλεν ἰσχυρῶς τῷ πολίσματι καὶ ἡγεῖτο πρῶτος αὐτός· ἄθλά τε προκηρύξας, τὰ δὲ καὶ προσθεῖς, πλεῖστα καὶ μέγιστα, καὶ τιμὰς καὶ χάριτας οὐκ ὀλίγας τοῖς πρώτοις ἐπιβάσι τοῦ τείχους· προσέτι δὲ καὶ διαρπαγὴν καὶ σκυλμὸν προσημάνας πάντων τῶν ἐν τῷ ἄστει.

1) « Ἀμφοτέρων » ἐν χεῖλει.

§ 25.—Καὶ οἱ στρατιῶται, μέγα καὶ φοβερόν ἀλλαλά-
ξαντες, εὐθὺς οἶά τινες πτηνοὶ, ὄρμῃ πολλῇ καὶ δρόμῳ, ἀ-
τάκτως τε καὶ σὺν οὐδενὶ κόσμῳ καὶ λογισμῷ, χωροῦσιν
ἐπὶ τὸ τεῖχος, καὶ ἐπιβαίνειν ἐπειρῶντο τούτου· οἱ μὲν, κλί-
μακας ἐπιθέντες, οἱ δὲ, σχοίνους ἐξαρτῶντες, οἱ δὲ, πα-
σάλους ἐγκατηπιγνοῦντες τῷ τείχει, οἱ δὲ ἄλλω τῷ τρόπῳ
τῷ δυνατῷ βιαζόμενοι εἰσελθεῖν, ἃ τε γὰρ τοῦ Βασιλέως
παρόντος καὶ θεωμένου τὰ δρώμενα, καὶ τὴν ἐκάστου καὶ
ὄρμην, καὶ σπουδὴν, καὶ ῥώμην, καὶ ἀνδρίαν, καὶ τάξιν, καὶ
ἄθλα μέγιστα προσδοκῶντες ἐκ τούτου 1) λήψεσθαι οὐ
μικρὰ ἐφρόνουν· ἀλλ' ἕκαστος, πρῶτος αὐτός τε εἶναι ἐβού-
λετο, καὶ ὁ τοῦ τείχους ἐπιβάς, καὶ ὁ Παίονα κτείνας, καὶ
ὁ τὴν σημαίαν τῷ τείχει καὶ τῇ ἐπάλλξει προσαγαγών.

Σημειούμενα, πόλεμον ἰσχυρόν.

§ 26.—Οἱ δὲ δὴ Παῖονες, εὐρώστως μάλα καὶ μετὰ θρά-
σους ὅ,τι πολλοῦ (σελ. 277) καὶ ὄρμης καὶ τάχους, σὺν βοῇ
ἀσήμεν, ἀπήντων τε καὶ ἐδέχοντο τούτους γενναίως καὶ
ἰσχυρῶς, καὶ συνίσταται μάχη τις ἐνταῦθα καρτερὰ καὶ φρι-
κώδης, καὶ οἶαν οὐδεὶς οὐτ' εἶδεν, οὐτ' ἤκουσεν ἐπὶ τειχο-
μαχίαν γινομένην ποτέ· καὶ μάλιστα δὴ, περὶ τὸ κατερρίμ-
μένον τοῦ τείχους· μεθυθέντες γὰρ τῷ πολέμῳ, καὶ ὅλους
δι' ὅλων ἑαυτοὺς ἐχδόντες ὀργῇ καὶ θυμῷ, καὶ σχεδὸν τὴν
φύσιν ἡγνοηκότες, κατέκτανον ἀλλήλους, καὶ κατέκοπτον

1) « Ἐκ τούτου » ἐν χεῖλει προστιθέν.

ἀνοικτὶ, βάλλοντες βαλλόμενοι, τιτρώσκοντες τιτρωσόμενοι, φονεύοντες φονεύμενοι, βιβνύοντες, ὑβρίζοντες, βλασφημοῦντες, μηδενὸς ἐπαισθινόμενοι τῶν παρόντων ἰλως, ἢ τῶν δρωμένων, ὥσπερ οἱ κινιέμενοι.

§ 27.—Ἐπιπτον οὖν πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες, μαχόμενοι τῶν τε ὀπλιτῶν καὶ τῶν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς μάλιστα, ἀφειδοῦντές τε ἑαυτῶν καὶ αἰσχυνόμενοι τῷ πρὸ ἐφ'θαλμῶν ὄρῃ τὸν Βασιλέα· σὺν αὐτοῖς γὰρ ἦν ἀγωνιζόμενος. Οἱ δὲ δὴ Παῖονες ἐπεκράτουν πολλῷ πανταχοῦ, ἄνωθ' ἐν τε μαχόμενοι, καὶ ἐξ ὑπερδεξίων βλέποντες καὶ μάλα εὐρώστως ἀγωνιζόμενοι. Ἦσαν γὰρ ἅπαντες ἀγαθοὶ καὶ μάχιμοι ἄνδρες, ἀριστίνδην ἐξελεγμένοι.

§ 28.—Βασιλεὺς δὲ ὄρων τοὺς ἄνδρας φθειρομένους παρὰ πολὺ, τό τε ἔργον οὐδαμοῦ προχωροῦν ἔτι, ἀλλ' εἰς ἀδύνατα σχεδὸν καθιστάμενον τῷ πολέμῳ, καὶ ὅπλοις ἐκ προσβολῆς βίᾳ τὸ ἄστυ ἐλεῖν, λιμῷ δὲ μόνον καὶ πολιορκίᾳ μακρᾷ, ἀναχώρησιν ἐσή(σελ. 278)μανεν τῇ στρατιᾷ, καὶ ἐγένετο ἐξω βελῶν.

§ 29.—Ἀναχωρήσας οὖν ἐς τὸ σπηλιόπεδον ὁ Βασιλεὺς, παρεσκευάζετο ἐς μὲν τὸ ἄστυ, στρατιὰν ἱκανὴν ἀπολιπεῖν, πολιορκουσίην τε καὶ φυλακοῦσαν τοῦ μή τι τῶν ἑνδον ἐξαγαγεῖν, ἢ τῶν ἐξωθεν εἰσκομίσασθαι. Αὐτὸς δὲ, σὺν τῇ λοιπῇ στρατιᾷ ἔς τε τὴν ἄλλην χώρην ἐσθαλεῖν ἐπὶ τὰ ἀποστάντα τῶν φρυγίων, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐς τὴν Παιόνων.

Ἑλλασίς τοῦ βασιλέως Παιόνων κατὰ Βασιλέα.

§ 30.—Ἐν τούτῳ δὲ, ἤκεν ἀγγελίᾳ φράζουσα, τὸν

Βασιλέα Παιόνων στρατιάν ὅ,τι πλείστην ἀγείρντα, ὅσον οὐκ ἤδη ἐπιέναι αὐτῷ.

Οὗτος γὰρ εὐθύς, ὡς ἔγνω τὴν ἐς τὴν Βοστροῦν ἐσβολὴν τοῦ Βασιλέως καὶ τὴν τοῦ ἄστεος Ἰαίττης πολιορκίαν, στρατιάν μεγάλην ἀθροίσας, καὶ πᾶσιν οἷς εἶχεν ἱκανῶς παρασκευασάμενος, ἐξῆει ἐναντίαν τῷ Βασιλεῖ, νομίσας, οὕτως, ἢ λύσειν τὴν πολιορκίαν τοῦ ἄστεος, τρέψας εἰς ἑαυτὸν τόν τε Βασιλέα καὶ τὴν στρατιάν, ἢ δίχα διαιρεθείσης τῆς στρατιᾶς, εἰς τε πόλεμον καὶ πολιορκίαν, ἀσθενεστέρῳ χρῆσαι τὸ προσπολεμῆσαι τῷ Βασιλεῖ· ἀλλ' ἐσφαλὴ τῆς γνώμης¹).

§ 31.—Βασιλεὺς γὰρ τοῦτο μαθὼν, αὐτὸς μὲν ἐς Ἰαίτταν μένειν ἔγνω καὶ δεῖν πολιορκῶν, καὶ μηδαμοῦ ταύτης ἀπαναστῆναι. Μαχουμούτα δέ, δοὺς αὐτῷ στρατιάν ἱκανήν, ἰππικὴν τε καὶ πεζικὴν, καὶ μέρος οὐκ ὀλίγον τῆς ἰδίας αὐλῆς, ἐξέπεμψεν ἐναντία τῷ βασιλεῖ Παιόνων.

§ 32.—Οὐ γὰρ αὐτός γε ἠξίωσε διὰ μάχης τούτῳ ἵεναι· Μαχουμούτης δέ, τὴν στρατιάν ἀναλαβὼν, ἤλαυνε κατὰ σπουδὴν· καὶ γενόμενος ἔγγιστα τῶν πολεμίων, στρατοπεδεύεται αὐτοῦ. Ἦν δὲ τὸ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων ς' αὐτῶν περὶ μάλιστα πέντε κατεῖχον, ὥστε ἀλλήλους ὄρᾱν. Διεῖργε δὲ αὐτοὺς μέσος ἀπ' ἀλλήλων Ἐρυγῶν ποταμός, ὃς τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ νῦν Βρύνος καλεῖται. Ἐνταῦθα γὰρ ἦν ἐστρατοπεδευκὼς πέραν τοῦ ποταμοῦ ὁ τῶν Παιόνων βασιλεὺς.

§ 33.—(σελ. 279) Μαχουμούτης μὲν οὖν, ἐβούλετο διαβάς τὸν ποταμὸν, ξυμμίξαι τοῖς Παίοσι. Βασιλεὺς δέ, πέμπων διεχώλυεν αὐτὸν, μηδεμίαν ἀνάγκην εἶναι, λέγων,

¹) Τόδε τὸ χωρίον ἀπὸ τοῦ: « Οὕτως γὰρ εὐθύς » μέχρι τοῦ: « ἀλλ' ἐσφαλὴ τῆς γνώμης. » ἐν χεῖρι γεγραμμένον ἐστὶ παρὰ τοῦ ἐπανορθωόντος.

τό γε νῦν ἔχων, τῆς τοῦ ποταμοῦ διαβάσεως, ἀλλ' ἀρκεῖν μένοντα αὐτόθι, ἐφεδρεύειν τοῖς τῶν πολεμίων πράγμασι. Μαχουμούτης μὲν οὖν ἔμενεν ἡσυχάζων καὶ τὰ τῶν πολεμίων ἀποσκοπῶν.

§ 34.—Ὁ δὲ τῶν Παίωνων ἡγεμὼν, ὡς ἔγνω τὸν τε Βασιλέα πολιορκήσαντα τὸ ἄστυ καὶ μηδαμοῦ τούτου ἀπανιστάμενον, καὶ τὸν Μαχουμούτεα μετὰ στρατιᾶς ὅ,τι πλείστης ἐφεδρεύοντα αὐτῷ, ἀπογνοὺς ὅλως τοῦ φανερώς δύνασθαι βοηθῆσαι τῷ ἄστει 1), πέμψας ἄγγελον κρύφα διελέχθη τοῖς ἐν αὐτῷ, ἀντέχειν τε καὶ μηδαμοῦ ἐνδιδόναι ὡς ταχείας τε οὔσης τῆς τοῦ Βασιλέως ἀναχωρήσεως πάλιν. Καὶ αὐτὸς οὐ περιδεῖν, ἀλλὰ καιροῦ καλοῦντος καὶ χρείας ἀναγκαίας κατεπειγούσης, βοηθήσειν τὰ δυνατὰ, ἐγγὺς αὐτοῦ που τυγχάνων. Κάκείνοις μὲν ταῦτα.

Ἀναχώρησις τοῦ βασιλέως Παίων, καὶ φυγὴ ἄτακτος καὶ αἰσχροῦ, καταδιώξαντος αὐτὸν Μαχουμούτιω.

§ 35.—Αὐτὸς δὲ, τὸ στρατόπεδον ἐμπρήσας νυκτὸς, ἀπάρας ὤχετο σὺν τῇ στρατιᾷ. Μαχουμούτης δ' ὡς ἤσθετο, κατὰ τάχος διαβάς τὸν ποταμὸν, ἤλαυνε κατὰ σπουδὴν διώκων καὶ καταλαβὼν αὐτοὺς ξυμβάλλει 2) τοῖς ἑπισθεν μέρος οὔσι τῆς στρατιᾶς οὐκ ὀλίγονές φυλακὴν τῶν σκευοφόρων καὶ τρεψάμενος ἐδίωκε μέχρι τῆς ἄλλης στρατιᾶς.

§ 36.—Οἱ δ' ἐπεισπεσόντες ἄφνω, διετά(σ. 280)ραξάν

1) «Τῷ ἄστει» ἐν χεῖλει προστιθέν. | 2) Πρότερον «προσβάλλει.»

τε αὐτὴν καὶ τὸν Βασιλέα, καὶ φυγὴ γίνεται καρτερὰ πάντων ὁμοῦ φευγόντων ἀτάκτως τε καὶ σὺν οὐδενὶ κόσμῳ καὶ λογισμῷ.

§ 37.—Μαχουμούτης δὲ, εἶπετο κτείνων τε καὶ φονεύων σφᾶς ἀνοικτί· διώξας δὲ μέχρι πολλοῦ, καὶ φόνον πολὺν ἐργασάμενος καὶ πολλοὺς ζωγράφους, ἀνεχώρησε καὶ ἤκεν ἐς Βασιλέα, λαβὼν πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἀποσκευὴν καὶ τὰς ἀμάξας, καὶ ὅπλα, καὶ ἵππους, καὶ τοὺς σκευοφόρους αὐτούς. Ἀπέθανον δὲ τῶν πολεμίων πλείστοι, ἐλήφθησαν δὲ καὶ ζῶντες, ὀλίγω ἐλάσσους διακοσίων, οὓς ὕστερον ἀγαγὼν ἐν Βυζαντίῳ, πάντας ἀπέκτεινεν ὁ Βασιλεὺς.

§ 38.—Αὐτὸς δὲ, ἡμέρας οὐ πολλὰς ἐπιμείνας τῇ πολιορκίᾳ, καὶ πολυτρόπως πειράσας τοῦ ἄστεος, ὥς οὐδὲν ἦνεν, ἀπογνοὺς τὴν αἴρεσιν τούτου, ἀνλαβὼν τὴν στρατιάν, τρέπεται πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν φρουρίων· καὶ παραστησάμενος ταῦτα ἐν οὐ πολλαῖς ἡμέραις, τοῖς μὲν, ὅσα γε ἐδόκει αὐτῷ, φρουρὰς ἐγκαθίστησιν ἰσχυράς· ἔστιν ἃ καὶ κατέσκαψε, τοὺς δὲ ἄνδρας ἀπέκτεινε· παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἠνδραποδίσατο· καταδραμὼν δὲ καὶ τῆς ἄλλης χώρας τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ δὴ καὶ τῆς Παιόνων οὐκ ὀλίγον, καὶ λείαν ἐλάσας ὅτι πολλὴν αὐτὸς, καὶ τῇ στρατιᾷ διαδοὺς, καὶ σατράπην τῇ χώρᾳ καταλιπὼν, θέρους λήγοντος 1) ἤδη, ἐπάνεισιν ἐς τὴν Κωνσταντίνου, καὶ διέλυσε τὴν (σελ. 281) στρατιάν. Καὶ ὁ μὲν Βασιλεὺς οὕτως.

1) Τὸ « λήγοντος » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ « μεσοῦντος » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.

*Ἐκστρατεία τῶν Ἑνετῶν κατὰ τῆς Λέσβου ναυσὶν
ἐβδομήκοντα.*

§ 39.—Ἑνετοὶ δὲ, τοῦ αὐτοῦ θέρους, ἐστράτευσαν ἐπὶ Λέσβον καὶ Μιτυλήνην, τριήρεσιν ἐβδομήκοντα καὶ ὀλκάσι μεγάλαις, καὶ τρισχιλίοις ὀπλίταις, οὓς εἶχον ἐπὶ τῶν καταστροφμάτων· ἔφερον δὲ καὶ ὅπλα πολλὰ ἐν ταῖς ὀλκάσι, καὶ μηχανὰς πετροβόλους, καὶ ἀφετήρια, καὶ κλίμακας, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀποσκευὴν τῶν τε εἰς τειχομαχίαν ἐπιτηδείων. Καὶ ἀφικόμενοι ἐς Λέσβον, κατῆραν ἐς τὸν λιμένα Μιτυλήνης· καὶ ἀποβάντες, στρατόπεδον τιθέασι πρὸ τῆς πόλεως καὶ προσφέρουσι λόγους τοῖς ἐν τῇ πόλει, περὶ ἐνδόσεως ἑαυτῶν τε καὶ τῆς πόλεως· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο· ἦσαν γὰρ ἐν αὐτῇ φρουροὶ, ἄνδρες λογάδες κατάφρακτοι τετρακόσιοι τῶν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς.

§ 40.—Οἱ δὲ, πρῶτον μὲν ἔχειραν μέρος τι τῆς γῆς· οὐ γὰρ ἐβούλοντο πᾶσαν δηῶσαι, προσδοκῶντες αὐτὴν λήψεσθαι 1). Μετὰ δὲ τοῦτο, περισχόντες ἐν κύκλῳ πᾶσαν τὴν πόλιν τῷ στρατῷ κατὰ γῆν τε, καὶ κατὰ θάλασσαν ταῖς ναυσὶ, καὶ μηχανὰς ἐπιστήσαντες ἐπολιόρχουν· καὶ τοῦ μὲν τείχους, αὐτοὶ μὲν κατέσειον ἡμέρας τι μέρος μικρὸν ταῖς μηχαναῖς καὶ κατερῥίπτουν, οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει πάλιν ἀνώρθουν αὐτὸ νυκτός, λίθους καὶ ξύλα καὶ χοῦν ἐπιφοροῦντες· προσέτι δὲ καὶ κεραίας μεγάλας ἐπάγοντες πε-

1) Τὸ « λήψεσθαι » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ « χειρώσασθαι » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.

ριεσταύρουν τὸ τεῖχος, τὰς δὲ, καὶ ἐξαρτῶντες ἀλύσεισιν (σελ. 282) ἐξεκαύλιζον ἢ ἀνέκλων 1) τὴν φορὰν τῶν λίθων, καὶ οὐδὲν τοσούτον ἔβλαπτον.

§ 41.—Ἐγίνοντο δὲ καὶ καθ' ἡμέραν ἀκροβολισμοὶ τινες καὶ ἐπεκδρομαὶ, ἐπιξιόντων τῶν βασιλείων 2) τοῖς Ἐνεταῖς· οὐ μὴν καὶ ἀπέθνησκον τινές, ἀλλ' ἐτιτρώσκοντο μόνον πολλοί· ὑπώρυττον δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἔστιν οὗ ὑπονόμους πρὸς τὴν πόλιν ποιοῦντες, καὶ κλίμακας ἐπήγησαν, καὶ μηχανὰς παντοίας ἐξήρτυον.

§ 42.—Προσεχώρησαν δὲ αὐτοῖς καὶ τῶν ἄλλων πολισμάτων δύο, καὶ ἦσαν ἐν ἐλπίσιν ἤδη μεγίσταις 3) καὶ Μιτυλήνην ἐλεῖν, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν Λέσβον κατασχεῖν καὶ χειρώσασθαι.

—

Ἐκ τ. τοῦ τοῦ στόλου τοῦ Βασιλέως κατὰ τοῦ ἐν τῇ Λέσβῳ στόλου τῶν Ἐνετῶν.

§ 43.—Καὶ οἱ μὲν ἐν τούτοις ἦσαν. Βασιλεὺς δὲ, μαθὼν τὴν ἐς Μιτυλήνην ἔφοδον τοῦ στόλου τῶν Ἐνετῶν καὶ τὴν πλειορρίαν αὐτῆς, καὶ ὥς κινδυνεύει παρ' αὐτῶν ἀλῶναι, εἰ μὴ τάχιστα τύχοι βοηθείας, εὐθύς, θάπτον ἡ λόγος, πληρώσας τριήρεις δέκα καὶ ἑκατὸν καὶ ὀπλίτας ἐπιβιβάσας ὅτι πολλοὺς, καὶ ὅπλα παντοῖα καὶ ἀφετηρία, καὶ πᾶσιν οἷς εἶχεν ἐξορτύσας τε καὶ ὀπλίσας καλῶς, παρεχιδῶσι Μαχουμούτῃ τῇ πασίᾳ τὸν στόλον, κελεύσας

1) Τὸ « ἀνέκλων » ἐν χεῖλει προστιθέν.—2) Τὸ « βασιλείων » ἐπανορθωθῆναι· ἐστὶν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ « ἐντός » ἐν τῷ στίχῳ.—3) Τὸ « μεγίσταις » ἐν χεῖλει προστιθέν.

πλεῖν τὴν ταχίστην καὶ συμβαλεῖν ταῖς τῶν πολεμίων ναυσὶν, ὅπου ἂν τύχωσιν οὔσαι.

*Ἀλωσις τῶν ἐν τῇ Τενέδῳ δύο προσκόπων τριήρων
Ἑνετικῶν.*

§ 44.—Ὁ δὲ, ἀναχθεὶς ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου, ἔπλεε τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ καταίρει δευτεραῖος ἐς Καλλιούπολιν· κάκει μαθὼν τέσσαρας (σελ. 283) τριήρεις τῶν πολεμίων προσκόπους, ἐφορμούσας τῷ λιμένι Τενέδου, αἱ δὴ καὶ μέχρι τοῦ στόματος τοῦ πορθμοῦ διαπλέουσai ἐς κατασκοπὴν 1), πάλιν ὑπέστρεφον μηδὲν μελλήσας, εὐθὺς, νυκτὸς ἀναχθεὶς ἀπὸ Καλλιουπόλεως παντὶ τῷ στόλῳ, ἵνα μὴ ἔκπυστος γένηται Θεαθεὶς, καὶ πνεύμασιν αἰσίοις χρησάμενος 2), ἅμα ἡμέρᾳ, κατήχθη ἐς Τένεδον, καὶ καταλαμβάνει δὴ τὰς τριήρεις ἐν τῷ λιμένι ὁρμούσας· καὶ τὰς μὲν δύο αὐτάνδρους λαμβάνει πρὸς τῷ στόματι τοῦ λιμένος· οὐ γὰρ ἔφθησαν προεκπεπλευκυῖαι.

1) Τὸ « ἐς κατασκοπὴν » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου « καὶ κατασκοποῦσαι. »—2) Ἡ περίοδος « ἵνα μὴ ἔκπυστος γένηται κτλ. » μέχρι τοῦ « χρησάμενος » ἐν χεῖλει προσετέθη.

Φυγή τοῦ στόλου τῶν Ἐνετῶν ἄτακτος ἐκ τῆς Λέσβου ἥρिका ἐπύθοντο προσελιύγοντα αὐτοῖς τὸν στόλον τοῦ Βασιλέως.

§ 45.—Αἱ δὲ ἕτεραι δύο προαναχθεῖσαι, μόγις διέφυγον· ἦσαν δὲ τῶν ἄριστα πλεουσῶν, καὶ σπεύσασαι τάχιστα ἀφικνοῦνται ἐς Μιτυλήνην καὶ ἀπαγγέλλουσι τοῖς στρατηγοῖς τὸν ἐπίπλουν τοῦ στόλου τοῦ Βασιλέως, καὶ τὴν ἄλωσιν τῶν δύο νεῶν. Οἱ δ' εὐθὺς ἀκούσαντες, ὥσπερ σκηπτῷ τινι βληθέντες τῇ ἀγγελίᾳ 1), πάντα καταλιπόντες αὐτοῦ, καὶ μηχανάς, καὶ ὅπλα, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀποσκευὴν, ἐσβάντες ἐς τὰς τριήρεις ἀτάκτως τε καὶ σὺν οὐδενὶ κόσμῳ καὶ λογισμῷ, λαβόντες τε μεθ' ἑαυτῶν καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας τῶν προσχωρησάντων φρουρίων αὐτοῖς, ἀνήχθησαν πρὸ τοῦ τὸν στόλον τοῦ Βασιλέως κατάραι ἐς Μιτυλήνην, διάστημα ὡς ὠρῶν ὀκτὼ ὡς λέγεται.

§ 46.—Μαχουμούτης δὲ, ἀφικόμενος ἐς Μιτυλήνην, καὶ μαθὼν προαναχθέντας πρὸ ὀλίγου αὐτοὺς, ἐδίωκε κατὰ σπουδὴν· (σελ. 284) καὶ γενόμενος ἐπὶ μετεώρου πελάγιος, μόλις καθορᾷ αὐτὰς προσισχούσας τῇ Λήμνῳ. Ἀπογνοὺς οὖν τὴν τούτων δίωξιν, ἐπάνεισιν ἐς Μιτυλήνην· καὶ διαγαγὼν ἐνταῦθα ἡμέρας τέσσαρας, καὶ καταστησάμενος τὰ αὐτοῦ πάντα καλῶς καὶ φρουρὰν ἱκανὴν, καὶ ὅπλα, καὶ σῖτον πολὺν, καὶ ἄλλα ἅττα πρὸς χρεῖαν τῇ πόλει καταλιπὼν, ἐπάνεισιν ἐς τὸ Βυζάντιον, φθινοπώρου φθίνοντος ἤδη, καὶ διέλυσε τὸν στόλον. Καὶ δεῦτερον δὴ

1) Τὸ « τῇ ἀγγελίᾳ » ἐν χεῖλει προστεθέν.

καὶ ἑβδομηκοστὸν ἔτος πρὸς ταῖς ἐννεακυσίοις τε καὶ ἑξακισχιλίαις ταῖς ἡμέραις ἡνύετο, τέταρτον δὲ καὶ δέκατον τῆς ἀρχῆς τῷ Βασιλεῖ.

Ὅρα φοβερόν.

§ 47.—Ὡφθη 1) δὲ κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, καὶ τέρας τι ἐξαίσιον· ὁ γὰρ ἥλιος, μεσημβρίας οὔσης σταθερᾶς, λάμπων τε καὶ καθαρὸς καὶ νέφους ἑκτὸς, αἴφνης μεταβαλὼν 2) ἐσκοτίσθη καὶ ἡμαυρώθη, καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἡμειψεν ὡς ἐς χαλκοῦ μέλανος χροιάν, καὶ γέγονε ζοφώδης ὅλος καὶ μέλας, οὐ κατὰ τὸ εἰωθὸς ὥσπερ ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν, οὐ γὰρ ἦν ἐκλείψις τότε, ἀλλ' ἄλλον τινὰ τρόπον καινότατον, ὥσπερ ὁμίχλης τινὸς ἢ νέφους ἀχλυώδους καὶ σκοτεινοῦ, ὑποτρέχοντος αὐτοῦ καὶ ἐπηλυγάζοντος· καὶ διαγέγονεν ἐν τρισὶν ταῖς ὅλαις ἡμέραις, καὶ νύκταις ἴσαις 3), τοιοῦτος καὶ ὢν καὶ πᾶσι φαινόμενος. Τοῦτο τέρας τι μέγα καὶ θεοσημία τις ἀντικρυς ἔδοξε πᾶσιν ἐς τὸ μέλλον (σελ. 285) μεγάλη κακὰ προφειθάζουσα, ἃ δὴ καὶ μετ' ὀλίγον ἐπηκολούθησε.

Σημειούμενα, ὥπως ἔληθον τέλος τὰ οἰκοδομούμενα βασιλεία.

§ 48.—Καὶ τοῦτο μὲν τοιοῦτον. Βασιλεὺς δὲ, παραχει-

1) « Ὡφθη » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖρει, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου « ἐφάνη ».—2) « Μεταβαλὼν » ἐν χεῖρει.—3) Οὕτως· ἀντὶ « νυξίν. » Πῶς ἔβλεπον τὸν ἥλιον ταῖς νυξίν;

μᾶζων ἐν Βυζαντίῳ, τῶν τε ἄλλων ἐπεμέλετο, φημί δὴ τῶν ἐς συνοίκισίν τε καὶ κατασκευὴν καὶ κόσμον τῆς ὅλης πόλεως. Καὶ δὴ καὶ τὰ βασίλεια ἐξετέλεσε, χρῆματι κάλλιστον, καὶ τῶν ἐς θέαν καὶ τέρψιν ὁμοῦ καὶ κατασκευὴν καὶ κάλλος οὐδενὸς λειπόμενα τῶν ὀνομαζῶν καὶ λαμπρῶν, καὶ δὴ καὶ παλαιῶν οἰκοδομημάτων καὶ θαυμάτων.

§ 49.—Ἱέργαι τε γὰρ ἐν αὐτοῖς ὠκοδόμηντο, ἐς ὕψος τε ἡρμένοι 4) καὶ κάλλος καὶ μέγεθος ἡσκήμενοι, καὶ ἀνδρεῶνες καὶ γυναικωνῆται, καὶ θάλαμοι, τρικλίνιοι τε κοιτῶνες καὶ δωμάτια πλεῖστα καὶ κάλλισα, καὶ οἰκίσκοι διάφοροι· ἔτι δὲ, πρόδομοί τε καὶ αὐλαὶ καὶ προαύλια, καὶ πυλῶνες καὶ πρόθυρα, καὶ ὀπτανεῖα, καὶ λουτρὰ λόγου ἄξια.

§ 50.—Καὶ περίδολος μέγιστος ὁ περιέχων αὐτὰ ἅπαντα, ἥπερ ἔφην, εἰς τε ποικιλίαν ὁμοῦ καὶ κάλλος καὶ μέγεθος καὶ πολυτέλειαν ἡσκητο· χρυσῷ τε πολλῷ καὶ ἀργύρῳ περιλαμβόμενά τε καὶ κατασραπτόμενα πάντοθεν, ἔσωθεν τε καὶ ἔξωθεν, καὶ λίθων διαφανῶν καὶ μαρμάρων, διαφόροις ἀγλαΐαις τε καὶ χροιαῖς καὶ ποικιλίαις κεκοσμημένα, στιλπνότητι καὶ λειότητι καὶ διαυγείᾳ νικούντων· καὶ τέχνη τῇ πρώτῃ τε καὶ καλλίστῃ διὰ πάντων φιλοτίμως ἐξεργασμένα· (σελ. 286) ὅση τε γλυφικὴ καὶ πλαστικὴ, καὶ ὅση γραφικὴ νενίκηκεν εἶναι ἀρίστη καὶ καλλίστη τῶν ἀπασῶν. Ἔτι δὲ, μολύβδῳ τε πολλῷ καὶ βαθὺ, ὅλα δι' ὧν πεπυκασμένα καὶ συνηρεφῇ καὶ κατὰ στεγα, καὶ μυρίαις ἄλλαις λαμπρότησί τε καὶ χάρισι καλλυνόμενα καὶ κοσμούμενα.

4) Τὸ « τε ἡρμένοι » ἐν χεῖρσι.

§ 51.—Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ παράδεισοι περὶ αὐτὰ κατακέχυνται κύκλῳ, μέγιστοί τε καὶ κάλλιστοι, διαφόροις τε καὶ παντοίοις φυτῶν εἵδεσι βρύοντες, καὶ καρποῖς ὠραίοις βρίθοντες, καὶ ὑδάτων ἀφθονία περιβρέεσθαι πάντοθεν, ψυχρῶν τε καὶ ποτίμων καὶ διειδῶν, καὶ ἄλσεσι καὶ λειμῶσι καλλίστοις ἐμπρέποντες 1). Ἐτι δὲ, ὀρνίθων ἀγέλαις ἐδωδύμων καὶ ὠδικῶν, καταβώμενοί τε καὶ περιλαλούμενοι πάντοθεν, καὶ ζώων ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων γένη τρέφοντες, καὶ πολλοῖς ἄλλοις καὶ διαφόροις ὠραιζόμενοί τε καὶ κομῶντες καλοῖς, ὅσα κόσμον οἶδε φέρειν καὶ τέρψιν ὁμοῦ καὶ ἡδονὴν καὶ ἀπόλαυσιν. Οὕτω φιλοτίμως τε καὶ πολυτελῶς ἐξείργασται ταῦτα τῷ Βασιλεῖ.

§ 52.—Παραχειμάσας οὖν ἐν τούτοις ὁ Βασιλεὺς, ἐπειδὴ ἔαρ ὑπέφαινεν ἤδη, ὥρμησε μὲν ἐς ἐκστρατείαν, καὶ παρεσκευάζετο ἐπὶ τοῦτο. Αἰσθόμενος δὲ τοὺς στρατιώτας ἀγανακτοῦντας, καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῇν, κεκακωμένους τε καὶ τεταλαιπωρημένους τὰ μάλιστα ταῖς συχναῖς τε καὶ μακραῖς ὁδοιπορίαις καὶ ἐκστρατείαις, καὶ ἀεὶ ἐν ἀποδημίαις (σελ. 287) ὄντας ὑπερορίοις καὶ πόνοις, καὶ πάντα ἑαυτῶν ἀπολλύντας, καὶ σώματα, καὶ χρήματα, καὶ ἵππους, καὶ ὑποζύγια, καὶ πάντα τρόπον φθειρομένους τε καὶ κακοπαθοῦντας, ἤΑΝΕΣΧΕ τῆς ὀρμῆς.

1) Τὰ « καὶ ἄλσεσι κτλ. » μέχρι τοῦ « ἐμπρέποντες » ἐν χεῖλει προστεθέντα εἰσι.

*Σημειούμενα, ὡς ἐδωρήσατο τῇ στρατιᾷ πολυτρόπως
ὁ Βασιλεὺς.*

§ 53.—Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Βασιλεὺς, κεκωπομένος τε καὶ κατατετριμμένος ὅλος, καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν γνώμην, ὑπὸ τε τῶν συνεχῶν καὶ ἀνενδότων λογισμῶν τε καὶ φροντίδων καὶ τῶν ἀτρύτων πόνων καὶ 1) κινδύνων καὶ πειρασμῶν, ἀναπαύλης ἔδειτο γοῦν προσκαίρου καὶ θεραπείας. Διὰ τοῦτο, μένειν ἐγνώκει δεῖν, καὶ διὰ νὰ παῦσαι ἑαυτόν τε καὶ τὴν στρατιάν τοῦ ἑνεσῶτος θέρους, ὡς ἂν ἔτι γε τοῦ λοιποῦ νεαρωτέροις τε καὶ προθυμοτέροις ἔχει κεχρησθαι πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ἔργων. Καὶ (τούτου) δὴ δόξαντος οὕτω, τὴν μὲν ἄλλην στρατιάν, πολυτρόπως δωρησάμενος ἀπέλυσεν τοῖς μὲν ἵππους, τοῖς δὲ ἐσθῆτας, τοῖς δὴ χρήματα, τοῖς δὲ, ἄλλο τι διαδιδούς.

§ 54.—Τοὺς δ' ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐλῆς, οὓς ἡπίστατο φιλοπόνους τε καὶ φιλοκινδύνους, καὶ σπουδαίους, καὶ χρησίμους τοῖς ὅλοις 2), καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας καὶ τιμαῖς ταῖς πρεπούσαις ἐτίμησε, καὶ ἀρχαῖς, καὶ δώροις λαμπροῖς, καὶ πολλοῖς ἄλλοις καλλοῖς, προάγων καὶ προβιβάζων αὐτοὺς ἐπὶ τὰ πρόσω δι' ἀρετήν.

§ 55.—Καὶ τούτους μὲν, οὕτω τιμήσας τε καὶ δωρησάμενος πολυτρόπως ἥπερ ἔφην, ἀπέλυσεν. Αὐτὸς δὲ, διάγων ἐν Βυζαντίῳ θέρους, τῶν μὲν ὑπὲρ τῆς πόλεως φροντίδων οὐκ ἡμέλει συνήθως· τοῦ τε συνοικισμοῦ αὐτῆς φημί (σελ. 288) καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς τε καὶ βελτιώσεως

1) Τὸ « πόνων καὶ » ἐν χεῖλει προστεθέν.—2) « Τοῖς ὅλοις » ἐν χεῖλει.

ἄγαν ἐπιμελόμενος· Ἐσχόλαζε δὲ καὶ φιλοσοφία, ὅση τε Ἀράβων καὶ Περσῶν καὶ Ἑλλήνων μάλιστα ἐς τὴν Ἀράβων μετενεχθεῖσα. Συνὼν τε ὁσημέραι τοῖς τούτων ἡγεμόσι καὶ διδασκάλοις, ἔχων δ' οὐκ ὀλίγους περὶ αὐτὸν καὶ συζητῶν ἅμα καὶ συμφιλοσοφῶν αὐτοῖς, καὶ τοῖς τῆς φιλοσοφίας δόγμασι προσανέχων, καὶ μάλιστα τῆς ἀπὸ τοῦ Περιπάτου καὶ τῆς Στοᾶς.

—

Σημειούμενα, ὅπως συνήψεν ἐς ἓνα πίνακα πᾶσαι τὴν τοῦ κόσμου περιήγησιν τὴν ἐν τῷ διαγράμματι τοῦ Πτολεμαίου ὁ φιλόσοφος Γεώργιος, προστάξει τοῦ Βασιλέως.

§ 56.—Ἐντυχὼν δέ που καὶ τοῖς τοῦ Πτολεμαίου διαγράμμασιν, ἐν οἷς ἐκεῖνος ἐπιστημονικῶς τε καὶ φιλοσόφως, τὴν τοῦ κόσμου περιήγησιν καὶ περίεδον πᾶσαν ἐκτίθεται 1), πρῶτον μὲν ἐβουλόθη, κατακερματισμένην οὖσαν αὐτὴν ἐν τῇ δέλτῳ 2) καὶ δυσδιάγνωστον, μιᾷ ὑφῇ παραδοῦναι συνημμένως, ἐν ἐνὶ πέπλῳ καὶ πίνακι, σαφεστέραν τε οὖσαν οὕτω καὶ εὐληπτοτέραν, συμπεριλαβεῖν τε ἅμα τῇ διανοίᾳ καὶ κατασχεῖν, καὶ γινῶναι καλῶς· καὶ γὰρ ἀναγκαῖον εἶναί οἱ ἔδοξε που τὸ μάθημα τοῦτο καὶ σπουδαιότατον.

§ 57.—Μετακαλεσάμενος οὖν Γεώργιον τὸν φιλόσοφον, ἀνατίθησιν αὐτῷ τὸν τοῦ πράγματος πόνον, σὺν ἀ-

1) Τὸ «ἐκτίθεται» ἐπανορθωτὸς ἐστὶν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ «διέγραψε» ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.—2) «Δέλτω» ἐπανορθωθὲν ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ «βίβλῳ» ἐν τῷ στίχῳ.

ξιώσει καὶ φιλοτιμίᾳ βασιλικῇ, καὶ ὅς ἀναδέχεται τοῦτον ἀσμένως, ὑπουργῶν προθύμως τοῦ Βασιλέως σκοπῷ καὶ κελύσματι. Καὶ δὴ (σελ. 289) μετὰ χεῖρας (χαρᾶς;) τὸ βιβλίον λαβὼν, καὶ τὸ θέρους ὅλον ἐνδιατρίψας τε καὶ σχολήσας αὐτῷ, καὶ ἱκανῶς ἐκμελετήσας τε καὶ τὴν τούτου γνῶσιν ἀναλεξάμενος, διέγραψεν ἄριστα καὶ ἐπισημονικώτατα πᾶσαν τὴν τῆς οἰκουμένης περίοδον ἐν ἐνὶ πέπλῳ καὶ πίνακι γῆς καὶ θαλάσσης ὁμοῦ, ποταμούς τε φημί, καὶ λίμνας, καὶ νήσους, καὶ ὄρη, καὶ πόλεις καὶ πάντα ἀπλῶς, παραδοὺς ἐν τούτῳ καὶ κανόνας, καὶ μέτρα, καὶ ἀποστάσεις, καὶ τ' ἄλλ' ἅπαντα εἰδέναι καλῶς, καὶ παραδίδωσι Βασιλεῖ σπούδασμά τε καὶ μάθημα πᾶν ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον τοῖς σπουδαίοις τε ἅμα καὶ φιλοπόνοις καὶ φιλοκάλοις.

§ 58.—Ἐκτίθεται δὲ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν χωρῶν καὶ τόπων καὶ πόλεων, ἀραβικῶς ἐν τῷ πίνακι, χρησάμενος ἑρμηνεῖ τῷ σφετέρῳ υἱεῖ, καλῶς ἡσκημένῳ τὴν Ἀράβων τε καὶ Ἑλλήνων. Ἦσθεις οὖν πᾶν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁ Βασιλεὺς, καὶ τὴν σοφίαν τε καὶ περινοίαν τοῦ Πτολεμαίου θαυμάσας, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ ἐκθιμένου τοῦτο καλῶς, δωρεῖται τοῦτον πολυτρόπως καὶ φιλοτίμως.

§ 59.—Κελεύει δὲ καὶ πᾶσαν τὴν βίβλον ὑπ' αὐτῶν ἀραβικῶς ἐκδοθῆναι, μισθοὺς μεγάλους ὑπὲρ τούτου καὶ δῶρα ἐπαγγειλάμενος.

§ 60.—Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἐν τούτοις δέ γε μὴν 3) καὶ τοῖς τοιοῦτοις ἀσχολουμένῳ τε καὶ διατρίβοντι τῷ Βασιλεῖ, (σελ. 290) διαγέγονε τὸ θέρους ὅλον καὶ τὸ φθι-

1) Τὸ « γε ἡν » ἐν χεῖλει.

νόπωρον, καὶ τούτων παρωχηκότων¹⁾), τρίτον καὶ ἑβδομηκοστὸν ἔτος πρὸς τοῖς ἑννεακοσίοις τε καὶ ἑξακισχιλίοις τοῖς ὅλοις ἡνύετο, πέμπτον δὲ καὶ δέκατον τῆς ἀρχῆς τῷ Βασιλεῖ.

Αἰτίαι, αἷ ἐκίρησαν τὸν Βασιλέα στρατεῦσαι κατὰ Ἰλλυριῶν.

§ 61.—Ἐπὶ δὲ τὸ παροχικὸς ἔτος ὅλον, διανεπαύσατο καλῶς ὃ τε Βασιλεὺς καὶ ἡ στρατιὰ, παρεσκευάζετο χειμῶνος ἅμα ἤρι ἐς τὴν Ἰλλυρικῶν ἐμβαλεῖν. Ἰλλύριοι γὰρ, ἥπερ καὶ πρόσθεν ἔφημεν, πρόσσοικοι ὄντες τῷ Ἰονίῳ, καὶ ὀρημέγαρα ἐκ παλαιοῦ οἰκοῦντες καὶ ὑπερύψηλα, καὶ φρούρια ἔχοντες ἐρυμνὰ καὶ δυσάλωτα, ἐν τε τῇ μεσογείᾳ καὶ παραλίᾳ, καὶ τόπους δυσβάτους καὶ ἀποκρήμνους, καὶ πανταχόθεν ὀχειρωμένοι τε καὶ ἡσφαλισμένοι, καὶ τούτοις θάρροῦντες, αὐτόνομοί τε εἶναι ἐβούλοντο καὶ ἐλεύθεροι πάντη, καὶ οὔτε δασμὸν ἐτήσιον καταβάλλειν ἤθελον καὶ αὐτοὶ, ὥς περ οἱ ἄλλοι ὄμοροι, οὔτε στρατιώτας ἐν ταῖς ἐκστρατείαις παρέχειν, οὔτε τῷ πατρὶ τοῦ Βασιλέως, οὔτ' αὐτῷ Βασιλεῖ, οὔθ' ὅλως κατακούειν αὐτοῦ.

§ 62.—Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ πολλάκις ἐκθέοντες τῆς αὐτῶν μετὰ τοῦ σφῶν ἡγεμόνος, ἀναίδην οὕτω κατέτρεχον τὴν ὁμορόν σφισι τοῦ Βασιλέως χώραν καὶ ἐληΐζοντο.

§ 63.—Ἐστράτευσαν μὲν οὖν ἐπὶ τούτους καὶ πρόσθεν,

1) Τὸ « παρωχηκότων » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χειρί, ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ στιχῇ τοῦ αὐτογράφου « διεληθόντων. »

ὁ τε Βασιλεὺς καὶ ὁ τούτου πατὴρ πρὸ αὐτοῦ 1), καὶ κατέδραμον τὴν αὐτῶν πᾶσαν καὶ ἐληΐζοντο καὶ (σελ. 291) διέφθειραν, καὶ φρούρια ἐξεΐλον, καὶ βοσκήματα πολλὰ καὶ ἀνδράποδα, καὶ λείαν ὅ,τι πλείστην ἀπήγαγον. Οἱ δὲ, τότε μὲν καὶ παρὰ τὴν ἐσβολὴν αὐτὴν, τὴν αὐτῶν δηουμένην καὶ πορθουμένην ὀρῶντες, εἰκόν τε καὶ ἐσπένδοντο πρὸς καιρὸν 2)· καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν ἀναισχυντοῦντες, ἐλήστευον τὴν Βασιλείωσ καὶ ἐκακούργουν· καὶ τοῦτο ἐποιοῦν, ἔχοντες τὰ ὄρη καὶ τὸ δυσπρόσοδον τῆς χώρας καταφυγὴν καὶ προκάλυμμα.

§ 64.—Μιᾶς γὰρ οὔσης ἡ δύο παρόδων διὰ τῶν ὀρῶν ἐς αὐτὴν, ἐφύλαττόν τε ταύτας φυλακαῖς ἰσχυραῖς, καὶ εἶχον τὴν αὐτῶν ἄδατον πάντη τοῖς πολεμίοις καὶ κακῶν ἀπαθῆ· εἰ μὴ που μεγάλη τις δύναμις ἐπελθοῦσα, τῶν ὀρῶν τε καὶ τῶν παρόδων κρατήσῃε βίᾳ, καὶ θύραν ἀνοίξει τῇ χώρᾳ τελείως, ὅπερ δὴ καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐγνώκει ποιῆσαι καὶ πεποιήκει καλῶς.

Κίνησις τοῦ Βασιλέως κατὰ Ἰλλυριῶν.

§ 65.—Παρασκευασάμενος οὖν χειμῶνος, ἥπερ ἔφην, ὡς ἔδει ἅμα τῷ ἤρει, ἔξεισι κατ' αὐτῶν μεγάλην δυνάμει καὶ στρατιᾷ, ἵππικῇ τε καὶ πεζικῇ, συνεπαγόμενος ἅμα οἱ καὶ μηχανάς, καὶ ὅπλα, καὶ παρασκευάς ἐς οἰκοδομὴν, καὶ οἰκοδόμους, καὶ τέκτονας, καὶ ἐργαλεῖα τεκτονικά τε καὶ οἰκοδομικά, καὶ σίδηρον πολὺν καὶ χαλ-

1) Τὸ «πρὸ αὐτοῦ» ἐν χεῖλει.—2) Τὸ «πρὸς καιρὸν» ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ «μέχρι τινός» ἐν τῷ στίχῳ.

κὸν, καὶ ὅσα τοιαῦτα ὡς εἰς τειχισμὸν καὶ οἰκοδομὴν φρουρίου.

*Προσβολὴ τοῦ Βασιλέως ἐν ταῖς παρόδοις, καὶ μάχη καὶ νίκη
καὶ κράτησις τῶν παρόδων.*

§ 66.—Ἄρα οὖν ἐκ τῆς Ἀδριανοῦ παντὶ τῷ στρατῷ, ἱππικῷ τε καὶ πεζικῷ, ἥξει (σ. 292) διὰ τῆς αὐτοῦ, σπουδῆ. Διελάσας¹⁾ δὲ ταύτην ὅτι τάχιστα, καὶ γενόμενος ἐν τοῖς ὀρίοις Ἰλλυριῶν, στρατοπεδεύεται αὐτοῦ τῇ προτεραίᾳ· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ, ἅμα ἡμέρα, ἀναλαβὼν τοὺς τε ψιλούς καὶ τοξότας, καὶ σφενδονήτας, καὶ λογχοφόρους, καὶ ὑπασπιστάς, προσβάλλει ταῖς παρόδοις, φυλασσομέναις ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν ἰσχυρῶς. Καὶ μάχης μεγάλης συσταδὸν γενομένης, καὶ ὠθισμοῦ καὶ ἀγῶνος, καὶ βίας πολλῆς, εὐρώστως ἀπαντησάντων τε καὶ μαχομένων τῶν Ἰλλυριῶν, τρέπεται τούτους καὶ κρατεῖ τῶν παρόδων βίᾳ, καὶ καταδιώξας φόνον πολὺν τούτων ἐργάζεται.

§ 67.—Μετὰ δὲ τοῦτο, φυλακὰς ἐγκαταστήσας ἰσχυράς ταῖς παρόδοις τοῦ μὴ βλάπτεσθαι τοὺς τε εἰσιόντας καὶ ἐξιόντας ὑπὸ τῶν ληστευόντων Ἰλλυριῶν, κελεύει τοὺς τε ὑλοτόμους καὶ μέρος τι τοῦ πεζοῦ, εἰσελθόντας, ὑλοτομεῖν τε καὶ ἐκκαθαίρειν τὰ τε λοχμῶδη καὶ λάσια καὶ δυσδιεξίτητα τῶν χωρίων, καὶ τῶν ὁδῶν τὰς σκληράς καὶ τραχείας καὶ ὅλως ἀδάτους, ἐξομαλίζειν τε καὶ καταλαείνειν,

1) Τὸ «διελάσας» ἐπανερθεῦντός ἐστιν ἐν χεῖρει, ἀντὶ τοῦ «διελθὼν» ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.

καὶ εὐρείας καὶ λείας ποιεῖν, τῇ τε στρατιᾷ πάσῃ, ἰππικῇ τε καὶ πεζικῇ, καὶ τοῖς ἀχθοφόροις τῶν ζώων καὶ ταῖς ἀμάξαις, καὶ τοῖς ἄλλοις σκευαγωγοῖς.

—

Καταδρομὴ πάσης τῆς χώρας Ἰλλυριῶν καὶ δῆωσις παντελούς.

§ 68.—Αὐτὸς δὲ πάσῃ τῇ στρατιᾷ εἰσελάσας 1), πρῶτον μὲν τὴν κάτω χώραν αὐτῶν, τῶν πεδίων τε, καὶ ὅση ἰππάσιμος (σελ. 293) ἦν, κατατρέχει καὶ ληΐζεται πᾶσαν· μετὰ δὲ τοῦτο, στρατοπεδεύμενος κατὰ σταθμούς, καὶ προσκαθήμενος 2), ἐδῆου ταύτην, ἐμπιπρῶν τοὺς καρπούς καὶ νεμόμενος, καὶ διαφθείρων, καὶ ἀφανίζων.

§ 69.—Ἰλλυριοὶ δὲ, ἀναγαγόντες τοὺς σφῶν παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ κτήνη, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀποσκευὴν ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ δυσάντη καὶ δυσπρόσοδα τῶν ὄρων, καὶ καταλαβόντες αὐτοὶ σὺν ὅπλοις, τάς τε δυσχωρίας καὶ τοὺς ἰσχυροὺς τῶν τόπων καὶ τὰς παρόδους, ἐκάθηντο, ἣν τις αὐτοῖς ἐπὶν ἀμυνόμενοι.

—

Προβολὴ τῆς στρατιᾶς καὶ μάχη, καὶ ἄροδος ἐπὶ τὰ ὄρη.

§ 70.—Βασιλεὺς δὲ, ἐπεὶ πᾶσαν τὴν κάτω χώραν αὐτῶν ἐδῆωσε καὶ ἐπόρθησε, παρασκευασάμενός τε καὶ ἐκτάξας

4) Τὸ « εἰσελάσας » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ « διαβάς » ἐν τῇ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου. — 2) Πρότερον « περικαθήμενος. »

καλῶς πᾶσαν τὴν στρατιάν, ἐχώρει ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ τὰς δυσχωρίας, καὶ τοὺς ἰσχυροὺς τῶν βουνῶν, ἐπὶ τε Ἰλλυριοὺς, καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας σφῶν, καὶ τὴν ἄλλην ἀποσκευήν. Προέταξε δὲ, πρόσθεν μὲν, τοὺς τε τοξότας, καὶ τουφακοφόρους καὶ σφενδονήτας, βάλλειν τε καὶ τοξεύειν καὶ σφενδονᾶν ἐς τοὺς Ἰλλυριοὺς, καὶ ἀνείργειν αὐτοὺς πορρωτάτω, καὶ ἀναχαιτίζειν ἐς τὸ ἄνω βαλλομένους.

§ 71.—Μετὰ δὲ τούτους, τοὺς τε φιλοὺς καὶ λογχοφόρους, καὶ ὑπασπιστάς ἔταξεν ἀνιέναι· ἐπομένως δὲ τούτοις, τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν, καὶ ἀνίεσαν σχολῇ καὶ βάδην μέχρι τινός, ὠθοῦντες κατὰ μικρὸν τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐς τὸ ἄνω. Ἐπειτα ἀλλαλάξαντες μέγα, οἱ τε φιλοὶ καὶ οἱ ὀπλίται καὶ λογχοφόροι, (σελ. 294) ἐχώρουν δρόμῳ ἐπὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς, καὶ τρεψάμενοι, ἐδίωκον ἀνὰ κράτος, καὶ καταλαμβάνοντες ἔκτεινον· τοὺς δὲ, καὶ ζῶντας ἐζώγρουν. Ἐνιοὶ δὲ αὐτῶν καὶ βιαζόμενοι ὑπὸ τῶν ὀπλιτῶν¹⁾ ἐρρίπτουν σφᾶς αὐτοὺς κατὰ τῶν κρημνῶν καὶ πετρῶν καὶ διεφθείροντο.

Ὅρα φόνον τῶν Ἰλλυριῶν.

§ 72.—Οἱ δὲ ὀπλίται καὶ φιλοὶ, καὶ ἡ στρατιὰ πᾶσα, χηθεῖσα ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τὰς δυσχωρίας τῆς ἐκεῖσε 2), καὶ τὰς χαράδρας, ἐζώγρουν καὶ ἡνδραποδίζοντο τοὺς τε παῖδας καὶ γυναῖκας τῶν Ἰλλυριῶν, καὶ πάντα τὰ προσόντα

1) Τὰ « ὑπὸ τῶν ὀπλιτῶν » ἐν χεῖλει προστεθέντα εἰσι.—2) Τὸ « τῆς ἐκεῖσε » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει ἀντὶ τοῦ « ἐκεῖνας » ἐν τῷ στίχῳ.

αὐτοῖς διήρπαζον· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ βοσκημάτων, καὶ ζώων ἀγέλας 1) ὅ,τι πολλὰς ἤλασαν. Καταδραμόντες δὲ πάντα τὸ ὄρη καλῶς, καὶ διερευνησάμενοι, καὶ λείαν ὅ,τι πλείστην ἐκεῖθεν ἀπαγαγόντες ἀνδραπόδων τε καὶ βοσκημάτων καὶ τῶν ἄλλων, κατήγαγον πάντα ἐς τὸ στρατόπεδον.

§ 73.—Ἀπέθανον δὲ πλῆθος πολὺ τῶν Ἰλλυριῶν, οἱ μὲν, ἐν τῷ πολέμῳ, οἱ δὲ, καὶ ζῶντες ληφθέντες, κελεύσαντος Βασιλέως. Ἐλήφθησαν δὲ καὶ παῖδες καὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες ἐν ἐκείνοις τοῖς ὄρεσιν ὥσεί δυομύριοι.

§ 74.—Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν Ἰλλυριῶν, οἱ μὲν ἦσαν ἐν φρουρίοις ἐρυμνοῖς, οἱ δὲ, ἐν ἄλλοις ὄρεσι κατεπέφευγότες μετὰ τοῦ σφῶν ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου.

§ 75.—Ἦν δέ τι καὶ φρούριον ἐκεῖσε τοῖς Ἰλλυριοῖς, ἀπόμαχον πάντη καὶ ἰσχυρότατον, Κρούες ὀνομαζόμενον, ὅπερ δὴ, καὶ ὥσπερ ἀκρόπολις τις ἦν τῆς ὅλης χώρας καὶ φυλακτήριον. (σελ. 295) Τοῦτο πολυτρόπως πρῶν πειράσας ὁ τοῦ Βασιλέως πατήρ, καὶ ὅπλοις, καὶ μηχαναῖς πετροβόλοις, καὶ πολιορκία μακρᾷ, οὐκ ἠδυνήθη δ' οὐν ὁμως ἐλεῖν· οὕτως ἀπόμαχον ἦν.

Παραδρομὴ τοῦ Κρούεος.

§ 76.—Ἐν τούτῳ τοίνυν παραγενόμενος ὁ Βασιλεὺς,

1) Τὸ « ἀγέλας » ἐν χεῖλει προστεθέν.

καὶ θεασάμενος αὐτοῦ τό τε ἐρυμνὸν καὶ δυσάλωτον, καὶ σφόδρα ἀπόμαχον, οὐκ ἐγνώκει δεῖν ὅλως ἐπιχειρεῖν τῷ τοιούτῳ, καὶ πονεῖν ἀνήνυτα· οὐδὲ προσταλαιπωρεῖν καὶ κατατρίβειν τὴν στρατιάν, περικαθήμενον καὶ πολιορκοῦντα χρονίαν πολιορκίαν, καὶ σώματα καὶ χρήματα ἀπολλύναι μάτην, ἐνὸν ἄλλῳ τῷ τρόπῳ, τοῦ τε ἄστεος καὶ τῆς χώρας ἀπόπως τε καὶ 4) ἀκινδύνως κρατεῖν.

§ 77.—Διὰ τοῦτο, ἐπιτειχισμὸν αὐτοῖς ἐγνώκει δεῖν κατασκευάσαι, καὶ φρούριον ἐχυρὸν ἐνταῦθα τειχίσας, ἐν μέσῃ τῇ χώρᾳ, καὶ στρατιάν ἱκανὴν ἐν αὐτῷ καταλιπεῖν, αἰεὶ κατατρέχουσαν καὶ ληϊζομένην, καὶ μηδαμοῦ ἑῶσαν τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐξερχομένους τοῦ ἄστεος, ἢ τῶν ὄρων κατερχομένους χειμῶνος, ἐργαζεσθαι, ἢ ποιμένειν, ἢ νέμειν, ἢ ἄλλο τι ποιεῖν, ἀλλ' αἰεὶ κατακεκλεισμένους τε καὶ κακοπαθοῦντας, ἀναγκασθῆναί ποτε καὶ ξυμβῆναι τῷ Βασιλεῖ.

Τειχισμὸς τοῦ ἐν Ἰ.Ιλλυριοῖς νέου φρουρίου παρὰ τοῦ Βασιλέως.

§ 78.—Διερχόμενος οὖν τὴν χώραν ἐπὶ ζητήσῃ χωρίου ἐπικαίρου ἐς τειχισμὸν, εὗρε παλαιᾶς πόλεως ἵχνη καὶ θεμελίους, ἐν ἐπικαίρῳ τε τῆς χώρας κειμένης, καὶ ἀρίστης γε καὶ καλλίστης (σελ. 296) φαινομένης εἶναι παλαιὸν ταύτην ἐγνω τειχίζειν. Καὶ ἀρξάμενος ἀρχομένου θέρους χειρὶ πολλῇ, καὶ σπουδῇ καὶ δαπάνῃ, φιλοτιμίᾳ τε καὶ ἐπι-

4) Τὰ « ἀπόνως τε καὶ » ἐν χεῖλει.

στασίᾳ βασιλικῇ, καὶ γὰρ, παρῆν τε αὐτὸς πανταχοῦ τῷ ἔργῳ, ἕκαστα ἐξηγούμενός τε καὶ ἐπισπέρχων πάντας, τοὺς μὲν λόγοις, τοὺς δὲ καὶ χρήμασι, καὶ προθυμοτέρους ἐς τοῦτο ποιῶν, πρὶν τὸ θέρους ὅλον ἐξήκειν, τειχίζει τὸ φρουρίον, ἔργῳ λόγου καὶ θαύματος ἄξιον, καὶ συνοικίζει τοῦτο καλῶς, οἰκήτορας ξυναγαγὼν πλείστους ὅσους ἀπὸ τῶν πέριξ αὐτοῦ χωρῶν καὶ τόπων καὶ πόλεων.

§ 79.—Εἰσάγει δὲ καὶ πολλὴν ἀφθονίαν τῶν ἀναγκαίων, καὶ ἐς τροφὴν ἐπιτηδείων, καὶ θεραπείαν αὐτῶν, καὶ πᾶσαν ἄλλην αὐτάρκειάν τε καὶ χρεῖαν δαψιλῶς ἐτοιμασάμενος. Ἔτι δὲ καὶ ὄπλα πολλὰ ἐντίθησι 1) καὶ μηχανὰς πετροβόλους καὶ ἀφετήρια, καὶ πλείστην ἄλλην οἰκονομίαν τε καὶ παρασκευὴν τῶν ἐς τὸν πόλεμον.

§ 80.—Καὶ ἐπισκευάζει τοῦτο διὰ πάντων καλῶς τε καὶ ὥσπερ ἂν ᾔην, ὅτε τό γε πρῶτον, ἀλλὰ πολλοῖς ἔτεσι πρότερον οἰκούμενον ἦν, καὶ πάντων τῶν ἐν χρεῖᾳ καὶ ἀναγκαίων ἡύμοιρήκει 2) πλουσίως· καταλείπει δὲ καὶ φρουρὰν ἐς αὐτὸ ἱκανὴν, ἄνδρας τετρακοσίους, τῶν ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐλῆς τοὺς μαχιμωτάτους τε καὶ εὐρωστοτάτους.

§ 81.—Σατράπην δὲ τῇ χώρᾳ καὶ στρατηγὸν μετὰ στρατιᾶς ἱκανῆς, ἄνδρα τὸν ἄριστον (σελ. 297) τῶν παρ' αὐτῷ καὶ πάνυ στρατηγικόν, ἵνα κατατρέχῃ καὶ πορθῇ πᾶσαν τὴν Ἰλλυριῶν συνεχῶς τε καὶ 3) ἀδιακόπως, καὶ τὸ ἄστυ τοῦ Κρούεος πολιορκῇ.

§ 82.—Πράξας δὲ ταῦτα ὁ Βασιλεὺς, καὶ λείαν ἐλάσας ὅτι πολλὴν αὐτὸς, ἀνδραπέδων τε καὶ βοσκημάτων, καὶ τῇ

1) Τὸ « ἐντίθησι » ἐν χεῖλει προστιθέν.—2) Τὸ « ἡύμοιρήκει » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ στίχῳ « ἡύμοίρει. »—3) Τὰ « συνεχῶς τε καὶ » ἐν χεῖλει.

στρατιᾷ διαδοῦς, ἐπάνεισι φθινοπώρου ἐς τὸ Βυζάντιον καὶ τέταρτον 1) δὴ καὶ ἐβδομηκοστὸν ἔτος πρὸς τοῖς ἐννεακοσίοις τε καὶ ἑξακισχιλίοις τοῖς ὅλοις ἡνύετο, ἔκτον δὲ καὶ δέκατον τῆς ἀρχῆς τῷ Βασιλεῖ.

—

Σημειούμενα, ὡς ἐστράτευσαν Ἐνετοὶ ἐπὶ Πάτρας τῆς ἀρχαίας.

§ 83.—Τοῦ δ' αὐτοῦ φθινοπώρου ἀρχομένου ἤδη, καὶ Ἐνετοὶ ἐστράτευσαν ἐπὶ Πάτρας τῆς ἀρχαίας ναυσὶ τεσσαράκοντα καὶ δισχιλίοις ὀπλίταις, καὶ ἀποβάντες ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν, κύκλῳ περιλαβόντες αὐτὴν τῷ στρατῷ, καὶ μηχανὰς ἐπιστήσαντες πετροβόλους. Εἶχον δὲ καὶ τινὰς τῶν Πελοποννησίων συμμαχοῦντας, οἵτινες, πρὸ μικροῦ τοῦ Βασιλέως, ἀποστάντες, προσέθεντο 2) αὐτοῖς· ἐπολιόρκουν οὖν ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις περικαθήμενοι αὐτὴν, καὶ τὸ τεῖχος κατερρίπτοῦντες ταῖς μηχαναῖς.

—

Σημειούμενα, ὅπως ἐπέθετο Ἀμάρης τοῖς Ἐνετοῖς λοχίῃσας, καὶ ἐτρέψατο καὶ κατεδίωξε μέχρι θαλάσσης αὐτοὺς, καὶ φόρον πολλὸν εἰργάσατο, καὶ εἴλε καὶ ζῶντας πολλούς.

§ 84.—Ἀμάρης δὲ, ὁ Πελοποννήσου σατράπης, στρα-

1) Τὸ « τέταρτον » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ « πέμπτον » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.—2) Τὸ « προσέθεντο » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ « προσεγένοντο » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.

τιάν οὐ πολλὴν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, παρετῆρει αὐτοὺς ἔξωθεν, λοχῶν τε καὶ ἐνεδρεύων, εἴ πως καιροῦ λαβόμενος, ἀπροσδοκῆτοίς ἐπίθηται αὐτοῖς. Εἶχε δὲ καὶ σκοποὺς ἀπὸ τοῦ Βοὸς ὄρους, πάντα καταθεωμένους τὰ δρώμενα ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ ἀγγέλλοντας αὐτῷ· φυλάξας οὖν καιρὸν, αἰφνης ἐπιτίθεται αὐτοῖς, καὶ καταπλήξας τῷ ἀθρόῳ τῆς ἐπιθέσεως, τρέπεται (σελ. 298) καὶ καταδιώκει μέχρι θαλάσσης σφᾶς, κτείνων τε καὶ ζωγρῶν ἀνοικτὶ ἕως ἐς τὰς ναῦς καὶ τὴν Θάλασσαν αὐτὴν¹) ἀτάκτως τε καὶ σὺν οὐδενὶ κόσμῳ ἐλαυνομένους, ἐπὶ κεφαλὴν ὠσθέντας ἐνέβαλεν.

§ 85.—Ἀπέθανον δὲ, ὥς ἐλέγετο, περὶ ἑξακοσίους που μάλιστα, ἐλήφθησαν δὲ καὶ ζῶντες ὀλίγω πλείους τῶν ἑκατόν²)· οὐκ ὀλίγοι δὲ αὐτῶν καὶ ἀπεπνίγησαν. Βιαζόμενοι γὰρ ὑπὸ τῶν ὀπλιτῶν καὶ ἐλαυνόμενοι πανταχόθεν, σὺν τοῖς ὅπλοις ἐπέβαινον τῇ θαλάσσῃ, ὥς ἐς τὰς ναῦς διανηξόμενοι, καὶ βαρυνόμενοι τοῖς ὅπλοις κατεποντίζοντο.

§ 86.—Ἀμάρης δὲ, σκυλεύσας τοὺς τε νεκροὺς καὶ τὸ στρατόπεδον ἅπαν, χρήματά τε πολλὰ ἔλαβεν αὐτὸς καὶ ἡ στρατιὰ, καὶ ὅπλα καὶ ἐπιπλα καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀποσκευήν. Ἐπισκευάσας δὲ τὴν πόλιν καλῶς, οἷς εἶχε, καὶ τοὺς ζωγρηθέντας ἄνδρας καὶ τὴν λείαν λαβὼν, ἀνεχώρησεν ἐς Κόρινθον.

§ 87.—Καὶ μετὰ τοῦτο, ἔχων τὴν τε λείαν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, ἦκεν ἐς τὸ Βυζάντιον ὡς Βασιλέα· ὁ δὲ, τοῦτον μὲν, φιλοφρόνως τε ἐδέξατο, καὶ ἐδωρήσατο μεγάλως, καὶ ἐτίμησεν εἰκότα, τοὺς δὲ ἄνδρας ἀπέκτεινεν.

1) Τὰ « καὶ τὴν θάλασσαν αὐτὴν » ἐν χεῖλει προστιθέντα.—2) Τὰ « ἐλήφθησαν » μέχρι τοῦ « ἑκατόν » ἐν χεῖλει.

Ὅρα ξένον τεράστιον.

§ 88.—Ἐν δὲ ταῖς αὐταῖς ἡμέραις, καὶ σέλας ὤφθη ἐν οὐρανῷ θαυμαστόν τι οἶον καὶ καινότατον θέαμα. Περὶ γὰρ πρώτην ὥραν που τῆς νυκτός, ἀσελήνου γε ταύτης οὐσης, αἴφνης ἐλαμψεν ἀπὸ τε βορᾶ καὶ τῶν προσαρκτίων μερῶν, φῶς μέγα καὶ πυραυγές, ὡς ἀπὸ ἀστέρος τινὸς λαβὼν τὴν ἀρχήν, καὶ τὸ πᾶν περιήστραψε καὶ κατεφώτισε δίκην ἡλίου· εἴτα ἐκείθεν χυθὲν, ὥρμησεν ὡς πρὸς μεσημβρίαν, (σελ. 299) δρόμον ἐγκάρσιον, οἷά τις στύλος πυρώδης, ὅλον διόλου μένον τε καὶ φαινόμενον ἀμείνωτον, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπὶ πλέον οἰδούμενον καὶ αὐξόμενον. Ἐπειτα, στᾶ τῆς κινήσεως, ἔμενε φαῖνον, διάστημα ὡς ὥρας ὅλης μιᾶς, καὶ μετὰ τοῦτο, κατακερματισθὲν τε καὶ κατὰ μικρὸν ὑπορρέον, ἠφανίσθη. Τοῦτο τὸ τέρας ὤφθη ἐν οὐρανῷ, εἴτε κομήτης τις ἦν ἀστὴρ, εἴτε λαμπαδίας, εἴτε ἄλλο τι τῶν ὑπεκκαυμάτων οὐκ οἶδα· πλὴν ὀλεθρὸν σημαίνειν καὶ φθορὰν, μεγίστην ἀνθρώπων ἀπώλειαν, ἥ καὶ μετὰ μικρὸν ἠκολούθησεν, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς γενήσεται δῆλον.

§ 89.—Καὶ τοῦτο μὲν ταιούτων. Βασιλεὺς δὲ, παρεχόμενος ἐν Βυζαντίῳ, διαναπαύων τε ἑαυτὸν τῶν μακρῶν πόνων, καὶ τὰ κατὰ τὴν πόλιν διατιθεὶς ὡς εἴωθε πρὸς τὸ βέλτιον, τὸν τε ἐγχειρόμενόν 1) οἱ νεῶν ἐπιμελείας ὅ,τι πολλῆς ἀξιῶν, τοὺς τε ἐργαζομένους ἐς τὸ ἔργον ἐπεισπέρχων, καὶ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν φιλοτίμως τε καὶ

1) Το « ἐγχειρόμενον » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖρει· ἀντὶ τοῦ « οἰκοδομοῦμενον » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.

πολυτελῶς γίνεσθαι, προστάσων τοῖς τεχνίταις καὶ ἐπιστήμοσιν, ὥς αὐτοῦ γε μηδ' ἑμῖς δαπάνης ἢ ἀναλωμάτων ἐς τοῦτο φειδομένου, ἢ φιλοτιμίας ἐλλείποντος. Καὶ μέντοι γε καὶ ἡσκήτο καθ' ὅσον εἶόν τε ἦν, ἐς τε κάλλος καὶ σχῆμα, καὶ θέσιν 1), καὶ ποιικίαν καὶ μέγεθος.

§ 90.—Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος ἀφικνίεται καὶ πρεσβεῖα παρὰ τῶν Ἐνετῶν, ἀξιούσα λύσιν τε γενέσθαι τῶν διαφορῶν καὶ σπείσασθαι ἐπὶ ταῖς ἴσσις καὶ ἐμοίαις, ἐχόντων ἐκατέρων ἃ ἔχουσι. Βασιλεὺς δ' οὐκ ἐδέξατο ἐπὶ ταύταις ἀλλ' ἀπέπεμψεν ἐπιπῶν: « Ἄπιτε καλλίει βουλευσόμενοι, εἴγε τυχεῖν εἰρήνης βούλοισθε καὶ σπονδῶν παρ' ἐμοῦ » ἦται γὰρ αὐτοῦς ἃς ἐλάβον νήσους Ἱμβρόν καὶ Λήμνον καὶ φέρον ἐτήσιον καταβαλεῖν αὐτῷ 2).

§ 91.—Ἐν ταύταις ὅντι τῷ Βασιλεῖ, ἐγγέλλεται τὸν ἡγεμόνα Ἰλλυριῶν Ἀλέξανδρον, συμμαχίαν τινα παρὰ Παιόνων αἰτήσαντα καὶ λαβόντα, καὶ τοὺς εἰκείους ἀγείροντα, ἐπιθέσθαι λάθρα λοχῆσαντα, καὶ μηδὲν (σιλ. 300) ὅλως προειδόμενῳ τῷ καταλειφθέντι στρατῷ τῷ Βασιλέως, Παλαπάνῳ τιῶνμα, περικαθιμένῳ τε καὶ πολιορκοῦντι τὸ ἄστυ τοῦ Κρούεος, καὶ καταπλήξαντα τῷ ἀθρήῳ τῆς ἐπιθέσεως καὶ τρεψάμενον διῶξάι τε 3) καὶ ἀποκτεῖναι πολλοὺς τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν στρατὸν ἀγωνιζόμενον καλῶς.

§ 92.—Καὶ νῦν, σιτόν τε ὅτι πολὺν, καὶ ὄπλα, καὶ πᾶσαν ἄλλην αὐτάρκειάν τε καὶ χρεῖαν τῶν ἀναγκαίων εἰσενογκόμενον ἐς τὸ ἄστυ, καὶ δὴ καὶ φυλακὴν καλλίστην ὥς

1) Τὸ « καὶ θέσιν » ἐν χεῖλει προστιθέν.—2) Ἄπασα ἢ παράγραφος 90 ἐν χεῖλει παρὰ τοῦ ἐπανερθούντος ἐγγράφει.—3) Τὸ « διῶξάι τε » ἐν χεῖλει προστιθέν.

ἐς πολιορκίαν μακρὰν, ἀνεχώρησεν, καὶ τῆς ἐξω ἀπάσης χώρας κρατεῖν, τοῦ νέου ἄστεος κατακεκλεισμένου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ στρατιωτῶν.

Κίνησις δευτέρα τοῦ Βασιλέως κατὰ Ἰλλυριῶν.

§ 93.—Τούτων οὕτως ἀγγελθέντων, ἐς ὀργὴν μεγίστην 1) ἐξήχθη ὁ Βασιλεὺς, καὶ μηδὲν μελήσας εὐθύς, στρατιὰν ἀγείρας ὅ,τι πολλὴν ἵππικὴν τε καὶ πεζικὴν, καὶ καλῶς παρασκευασάμενος, ἤδη γὰρ καὶ ὁ χειμῶν ἐτελεύτα, ἅμα τῷ ἥρι ἀρχομένῳ, ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτόν. Καὶ γενόμενος κατὰ τὴν Ἰλλυριῶν, πᾶσάν τε εὐθύς κατατρέχει, καὶ τὰ ἀποστάντα ταύτης χειροῦται, καὶ φόνον πολλὸν τῶν ἀφροσθηκῶν ἐργάζεται, καὶ τὰ ἐν ποσὶ πάντα καταστρέφεται καὶ ληΐζεται, ἐμπιπρῶν, δηῶν καὶ διαφθείρων καὶ ἀφανίζων.

§ 94.—Καταδιώκει δὲ, καὶ τὸν τούτων ἡγεμόνα Ἀλέξανδρον ὁ δὲ καταφεύγει πάλιν ἐπὶ τὰ ἐχυρὰ καὶ ἀπότημα τῶν (σελ. 301) ὀρῶν, καὶ τὰς εἰθισμένας αὐτῷ καταφυγὰς καὶ διατριβὰς τῶν βουνῶν, οὐδὲ θάαν ὅλως υπομείνας, ὥς περ Γοργῶνος τῆς στρατιᾶς.

§ 95.—Βασιλεὺς δὲ, διαρπαγὴν τε καὶ σκυλμὸν πάντων ἀνδραπύδων κηρύξας τοῖς στρατιώταις, ἐπαφίησι τοῖς ἔρρει τοὺς πλείστον καὶ μαχιμώτατον τῆς στρατιᾶς μετὰ τοῦ Μαχουμύτεω. Αὐτὸς δὲ σὺν τῇ λοιπῇ στρατιᾷ προσκαθήμενος, ἐδήρου τὰ λοιπὰ τῆς χώρας, κατὰ σταθμούς ἐπιπορεύμενος καὶ στρατοπεδεύων.

1) Τὸ « μεγίστην » ἐν χεῖλει.

Συμμειούμενα. ὡς πάντα τὰ ἐν τοῖς ὄρεσι διηρυνήσαντο οἱ στρατιῶται, καὶ λείαν πολλὴν ἐξήλασαν.

§ 96.—Οἱ δὲ δὴ στρατιῶται, ὀπλῖται, φημί καὶ τοξόται καὶ σφενδονῆται καὶ ἀκοντισταί, λαβόντες παρὰ τοῦ Βασιλέως τὸ σύνθημα, εὐθὺς ὁρμήσαντες, ἀνέβαινον ἐπὶ τὰ ὑπερύψηλα καὶ σκληρὰ καὶ ἀπότομα τῶν ὄρων, οἷά τινες πτηνοί, σὺν τοῖς ὅπλοις καὶ πάντα κατέτρεχον, ὥσπερ τινὰ πεδία ἱππάσιμα, οὐδενὸς ἐμποδῶν ἰσταμένου 1), καὶ διηρυνήσαντο πάντα ἀκριβῶς, καὶ πλέον ἢ Δάτις φασὶ τὴν Ἑρετρικὴν, ὄρη, κρημνύς, φάργγκας, καταδύσεις, ἄντρα, χηράδρας, τράγλας, χηρχμους, πάντας μυχοὺς γῆς, καὶ οὐδὲν ὅ,τι τούτους διέλαθεν ἢ διέφυγε, καὶ τῶν σφόδρα ἀποτόμων καὶ ἀποκρότων καὶ ἀνημέρων, καὶ ἀθάτων ὅλως χωρίων. Ὅτι μὴ μόνον τὰ φρούρια καὶ οἱ ἐν τούτοις καταπεφευγότες, ἀλλὰ καὶ πάντα ἀπλῶς κατέδραμον καὶ ἐχειρώσαντο, καὶ ἡνδραπόδισαν καὶ διέσφειρον, ἐν πέντε καὶ δέκα (σελ. 302) ταῖς ὁλαῖς ἡμέραις.

§ 97.—Καὶ λείαν ἐξήλασαν ὅ,τι πλείστην ἀνδραπόδων, ἀνδρῶν, γυναικῶν, παίδων, βοσκημάτων παντοίων, ἐπίπλων πάντων ἀπλῶς, καὶ κατήγαγον ἀπὸ τῶν ὄρων ἐν τῷ στρατοπέδῳ.

§ 98.—Ὁ δὲ τῶν Ἰλλυριῶν ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος, ὡς ἔγνω τὴν ἀρχὴν 2) κατειλημμένα τὰ ὄρη τῇ στρατιᾷ, φυγὰς εὐθὺς ὥχετο, οὐδ' ὅποι γῆς εἶη ἐξακουόμενος. Βα-

1) Τὸ « ἰσταμένου » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ « γινομένου » ἐν τῷ τείχεϊ τοῦ αὐτογράφου.—Τὸ « τὴν ἀρχὴν » ἐν χεῖλει προστιθέν.

σιλεύς δὲ, δρώσας πᾶσαν τὴν χώραν καὶ διασθεΐρας, ἐπὶ τὸ
ἑρεύει· ὥρμησε· καὶ γινόμενος ἐν αὐτῷ, στρατοπεδεύεται
πρὸ αὐτοῦ, καὶ χάρακα βαλόμενος 1), καὶ κύκλῳ περι-
λαβὼν τῷ στρατῷ, καὶ μηχανὰς ἐπιστήσας ἐπολιόρει.

—

Ὁρα τὴν ἀρχὴν τῆς λοιμώδους νόσου πόθεν ἐπέσκηψεν.

§ 99.—Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις, θέρους μεσοῦν-
τος ἤδη, καὶ ἡ λοιμώδης νόσος, παντὶ τῷ θέματι
Θράκης τε καὶ Μακεδονίας ἐπέσκηψεν, ἀρχαμένη μὲν
ἀπὸ Θητταλίας καὶ τῶν ταύτῃ προσχώρων, οὐκ οἶδα Θράκῃ
τὴν ἀρχὴν ἐσελθοῦσα 2), ἐπινοήσασα δὲ καὶ δι-
σθεΐσασα πάσας τὰς ἐν τῇ μεσσηγίᾳ καὶ παραλίᾳ ταύτων
πόλεις καὶ χώρας, διεβᾶσα δὲ καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν, πᾶσαν
τὴν παραλίαν Ἰλλυριοῦ τε καὶ Ἡρεποντίδος, διέσθληρε
καὶ ἐρήμωσε· καὶ ἐς τὴν μεσσηγίαν ἀναβᾶσα τὴν τε τοῦ
Κρουσίου καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἀπαντα, καὶ μέγρι Γαλατίας,
καὶ δὴ καὶ Γαλατίαν αὐτὴν, ἐλυμήνατο καὶ ἥρπασεν.

—

Ὁρα μέγα καὶ σοβερόν πάθος.

§ 100.—Εἰς δὲ τὴν μεγάλῃν εἰσκιωμάσασα πόλιν, τὴν

1) « Καὶ χάρακα βαλόμενος » ἐν χεΐλει.—2) Τὰ « οὐκ οἶδα Θράκῃ
τὴν ἀρχὴν ἐπελθοῦσα » ἐν χεΐλει προστιθέντα.

Κωνσταντίνου φημί. τί γὰρ καὶ λέγειν ὡς ἀπιστόν τι πάθος ἐν αὐτῇ καὶ ἀκραίως ὅλως ἄβαστον καὶ ἀφόρητον κατεργάσατο· (σελ. 303) ἐξηκοστόν τε μὲν καθ' ἡμέραν τῶν ἀπολωλότων πλῆθος ἀριθμοῦ. κρείττον δ' ὀδύπροντες οὐκ ἔρχονται ἐς τὰς ταφάς, οὐ γὰρ ἦσαν. Οἱ μὲν γὰρ δεδιότες τὸν φόβον, ἐφυγον ἀμεταστρεπτοί, οὐδὲ τῶν μάλιστα οἰκείων ποιούμενοι πρόνοιαν. ἢ ὅλως ἐπιστρεφόμενοι, καίτοι πολλάκις μετ' οἰμωγῆς καὶ θρήνων ἀνκαλουμένων αὐτούς. ἀλλὰ καταλιμπάνοντες καὶ νοσοῦντας ἀτημελήτους, καὶ τεθνεώτας ἀτάφους.

§ 101.—Οἱ δὲ, καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἀναπεπλησμένοι τῆς λοίμης καὶ ὅλως δυσθανατοῦντες, καὶ οὐδὲ αὐτοὺς δυνάμενοι βοηθεῖν. Εἰσὶ δὲ καὶ οἱ κατακλείσαντες ἑαυτοὺς ἐν τοῖς διωματίοις, ἔμενον ἀπρόσιτοι· καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν αὐτοῦ θνήσκοντες, ἐκείντο ἅπασι ἐπὶ δυοσί καὶ τρισίν ἡμέραις 1) ἀγνούμενοι πολλάκις· ἐθάπτοντο δὲ καὶ σὺν δύο καὶ σὺν τρεῖς, καὶ κατὰ πλείους πολλάκις, μιᾷ παραδιδόμενοι θήκη· καὶ ὁ θάπτων σήμερον ἕτερον, αὐριον ὑπ' ἄλλου ἐθάπτετο.

§ 102.—Προσθύττι δὲ, καὶ θύται καὶ ἱερεῖς, οὐκ ἄρχουσι ἐς τὰς ἐκφοράς καὶ τὰς ἐπιταφίους καὶ ἐξοδίας 2) ὥδ' αὖ καὶ εὐχάς, οὐδὲ τῇ γῇ κρύπτειν τοὺς ἀπογινομένους, ἀλλ' ἐξέκαμον. Πανηγύριοι γὰρ διακαρτεροῦντες ἄδροτοι καὶ ἄσιτοι θέρους, ἀντέγειν ὅλως οὐκ εἶχον.

§ 103.—'Απέθνησκον δὲ, οἱ μὲν, τριταῖοι, οἱ δὲ, τεταρταῖοι, οἱ δὲ, καὶ ἐβδομαῖοι· καὶ τὸ δεινὸν καθ' ἡμέραν

1) Τὰ « ἐπὶ δυοσί καὶ τρισίν ἡμέραις » ἐπαναρθεῖντος ἐν γαίῃ ἀντὶ τοῦ « ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας » ἐν τῷ ἀτίγφ.—2) Τὸ « καὶ ἐξοδίας » ἐν γαίῃ προστιθέν.

ἐπεδίδον, διὰ πάσης ἡλικίας ἤδη χωροῦν 1), καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἐξήπτετο.

(σ. 304) Καὶ ἡ πόλις ἐκενώθη τῶν οἰκητῶρων, ἀστῶν τε καὶ ξένων, καὶ χωρίον ἔργμον τοι ὅλως ἀνθρώπων ἐδέκει εἶναι· τῶν μὲν, ἀπολωλότων καὶ ἀπυλλυμένων τῇ νόσῳ, τῶν δὲ, ἥπερ ἔφην, ἐξοικιζομένων τε καὶ φευγόντων, τῶν δὲ, ἐν τοῖς οἴκοις ὥς περ καταδίκων ἀποκεκλεισμένων· καὶ ἡ ἀθυμία πολλή, καὶ ἡ λύπη οὐ φορητὴ, καὶ κοπετὸς καὶ ὀλοσυρμὸς πανταχοῦ, καὶ ἡ ἀπύγνωσις καὶ δυσανεπιστία τὰς πάντων ἐκράτει ψυχάς.

Καὶ ἡ τῆς Προνοίας ὅλως ἐξερρύηκε δόξα, καὶ πάντα οἰκῇ καὶ ὥς ἔτυχε ἐνομίζετο φέρεσθαι, ὥς οὐδ' ἐνός ἐπιστατοῦντος τῶν γενομένων 2). Οὕτω πάντας ἐξέπληξεν ὁ τοῦ πάθους παράλογος.

Σημειούμενα, ποταπή ἦν ἡ νόσος.

§ 104.—Λέξω δὴ καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς νόσου. Τὰ μὲν γὰρ πρῶτα, περὶ τοὺς βρυθῶνας ἐστηρίζετο τὸ δεινὸν ὅποι· δῆποτε καὶ τὸ σημεῖον ἐν τούτοις ἐδείκνυτο 3) ἢ μείζον, ἢ ἔλαττον· ἔπειτα προσέβαλλε σφοδρῶς τῇ κεφαλῇ, καὶ θερμας ἰσχυράς ἐνεποίει ταύτῃ καὶ φλεγμονάς, περὶ τε τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοὺς ἱμένας καὶ μήνιγας, καὶ

1) Τὰ « διὰ πάσης ἡλικίας ἤδη χωροῦν » ἐν χεῖλει.—2) Τὰ « ὥς οὐδ' ἐνός ἐπιστατοῦντος τῶν γενομένων » ἐν χεῖλει προστιθέντα.—3) Τὸ « εἰδείκνυτο » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ στίχῳ « ἐξέφερον ».

φλογώσεις και ἐρυθήματα τοῦ προσώπου· κάκ τούτου, τισὶ μὲν ἀναισθησίαν ἐνηργάζετο καὶ ὕπνον βαρὺν, καὶ καταφσράν, τοὺς δὲ καὶ τούναντίον φρενίτιν καὶ παραπληξίαν¹⁾ καὶ ἀγρυπνίαν ἐπέφερον.

§ 105.—Εἴτα ἐστηρίζετο περὶ τὴν καρδίαν ὁ πόνος ὅλος καὶ τὸ δεινὸν ²⁾, μετὰ πυρετοῦ λάθρου τε καὶ διακαοῦς, τὰ τε ἔνδον συμφλέγοντος καὶ συγκαίοντος, καὶ φλεγμονὰς ἐμποιοῦντος αὐτῇ σφοδροτάτας, καὶ ἐξόπτησιν τοῦ ὅλου αἵματος καὶ (σελ. 305) φθερὰν, καὶ ὀδύνας ἰσχυράς ἐκ τοῦτου καὶ ἀλγηδόνας δριμείας καὶ βοὰς τῶν ἀπολωλότων, καὶ παλμοὺς συνεχεῖς καὶ ὀξεῖς, καὶ ἄσθημα βάρυ καὶ δυσῶδες, καὶ φρίκην δεινὴν, καὶ ψύξιν, καὶ νέκρωσιν τῶν ἄκρων, καὶ τελευταῖον θάνατον τοιοῦτον δὴ τι καὶ εἶδος τῆς νόσου ὡς ἐμοί γε κατεφάνη εἶναι, τὰ πλεῖστα παραλιπόντι.

§ 106.—Βασιλεὺς δ' οὐ πολλὰς ἡμέρας τὸ Κρούες πόλιορκῶν, ἐπειδὴ ἔγνω ἀδύνατά οἱ ἂν οὐτ' ἐκ προσβολῆς τοῦτο βίᾳ τοῖς ὅπλοις ἐλεῖν, ἦν γὰρ ἐρυμνότατον τὸ ἄστυ καὶ πάντῃ ἀπόμαχον, οὔτε πειθοῖ προάξεσθαι, στρατιὰν ἔγνω δεῖν ἱκανὴν αὐτόσε καταλιπὼν καὶ στρατηγὸν, ὡς ἐς χρόνιον πολιορκίαν, αὐτὸς ἀναχωρῆσαι ἐς τὸ Βυζάντιον, καὶ μὴ μάτην πονεῖν καὶ κόπτειν αὐτόν τε καὶ τὴν στρατιάν, ἐνὸν λιμῷ τε καὶ πολιορκίᾳ μακρᾷ περιγενέσθαι τοῦ ἄστεος.

§ 107.—Καὶ δὴ δίζαν οὕτω, καταλιπὼν στρατηγὸν αὐτοῦ μετὰ στρατιᾶς ἱκανῆς ἀκραιφνοῦς καὶ νεήλυδος, ὥστε δύνασθαι πολιορκεῖν τό τε ἄστυ καὶ πάσης τῆς ἐξω χώρας κρατεῖν, αὐτὸς διαδοὺς τὴν τε λείαν ἄπασαν καὶ τὰ ἀνδρά-

1) Τὸ « καὶ παραπληξίαν » ἐν χεῖλει προστιθέν.—2) Τὸ « καὶ τὸ δεινὸν » ἐν χεῖλει.

ποδα πάσῃ τῇ στρατιᾷ, καὶ ἀπολύσας αὐτούς, ἦει σὺν τῇ ἰδία αὐλῇ τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον.

§ 108.—Προθέμενος δὲ καθ' ὁδὸν τὴν τε χώραν ἀπασαν Θράκης τε καὶ Μακεδονίας, καὶ τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις δι' ὧν ἐμελλε ποιεῖσθαι τὴν πάροδον, (σελ. 306) τῇ λοιμῶδει νόσω κατεχομένας τε καὶ διαφθειρομένας κακῶς, καὶ δὴ καὶ τὴν μεγάλην πόλιν αὐτὴν ἀγομένην καὶ φερομένην ὑπὸ τε τῆς λύμης καὶ τοῦ δεινοῦ, μεταβαλὼν εὐθὺς, ἦει τὴν ἐπὶ τε τὸν Αἴμονα καὶ τὴν ἄνω Μυσίαν. Ταύτην τε γὰρ ἐπυνθάνετο, καὶ τὰ ὑπὲρ τὸν Αἴμονα πάντα καθαρὰ ἔχειν τῆς νόσου.

§ 109.—Καταλαβὼν δὲ τάδε περὶ Νικόπολιν καὶ Βυδῆνην χωρίον ὑγιεινὰ τε ὄντα καὶ κράσεως εὐκαίρου λαχόντα, διαγέγονε τὸ φθινόπωρον ὅλον αὐτοῦ διατρίβων. Μετὰ μικρὸν δὲ, μαθὼν λωφῆσαν ἤδη τὸ πάθος καὶ τοῦ λοιποῦντος καθαρεύειν τὴν πόλιν, εἶχε γὰρ ἀγγέλους συχνούς, καθ' ἡμέραν σχεδόν, ἐκ διαδοχῆς διαθέοντας 1) καὶ ἀγγέλλοντας τὰ ἐκεῖ, χειμῶνος ἀρχομένου ἤδη, ἀφικνεῖται ἐς τὸ Βυζάντιον. Καὶ πέμπτον δὴ καὶ ἑβδομηκοστὸν ἔτος πρὸς ἐννεακοσίοις τε καὶ ἑξακισχιλίοις τοῖς ὅλοις ἡνύετο, ἑβδομον δὲ καὶ δέκατον τῆς ἀρχῆς τῷ Βασιλεῖ.

1) Τὸ « διαθέοντας » ἐπανορθοῦντός ἐστιν ἐν χεῖλει, ἀντὶ τοῦ « διατρέχοντας » ἐν τῷ στίχῳ τοῦ αὐτογράφου.

ANNEXA AD CRITOBULUM.

Ν° Ι.

ΙΕΡΑΞ,

Ο ΜΕΓΑΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΑ,
Ἐν Πέτρᾳ Κωνσταν/λιῶς, ὁδὸς Journal, ἀριθ. 6.

ΙΕΡΑΚΟΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ
ΘΡΗΝΟΣ

II

ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΝ,

Ἀπὸ τῆς αὐτογράφου συντεθείσης ἐν ἔτει 1597,
καὶ ἀποκειμένης ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Φαναρίῳ Μετοχίου τοῦ ἁγ. Τάφου
ἐν Κωνσταντινουπόλει.

ΕΚΙΡΑΦΘΕΙΣ ΚΑΙ ΧΑΡΙΕΝΤΩΣ ΔΙΑΔΟΘΕΙΣ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΜΕΓΑΛΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ

ΚΥΡ. Σ. Α. ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ,

ΚΑΙ ΝΥΝ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΚΔΟΘΕΙΣ

ὑπὸ

Φ. Α. ΑΝΤ. ΔΕΘΙΗΡΟΥ.

ΙΕΡΑΚΟΣ

ΘΡΗΝΟΥ ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

- § Α'.—Πρόλογος. στ. 1—6.
- § Β'.—'Αρχή. 'Οτμάνος. στ. 7—22.
- § Γ'.—'Ορχάνης. στ. 23—36.
- § Δ'.—Μουράτης νικά Βραγκοδίκην. στ. 37—49.
- § Ε'.—'Αδριανούπολιν λαμβάνει. στ. 50—79.
- § Σ'.—Λάζαρον νικά. στ. 80—92.
- § Ζ'.—Μουράτης καταφύσσεται ὑπὸ 'Ινδεριάτου. στ. 93—100.
- § Η'.—Μπαγιαζήτης ὁ 'Πτηρίμ. στ. 101—119.
- § Θ'.—Λειμός. στ. 120—133.
- § Ι'.—Κάρολος τῆς Κελτίας στρατιάν ἐκπέμπει. 'Ιωάννης τῆς Βουργουνδίας. στ. 136—151.
- § ΙΑ'.—Σιγισμόντος ὁ ῥήξ Παιόνων. στ. 152—163.
- § ΙΒ'.—Μπαγιαζήτης ἀντιπολεμεῖ. στ. 166—175.
- § ΙΓ'.—Μάχη πρὸς Νικόπολιν. στ. 176—184.

§ ΙΔ'.-ΙΕ'.—Ζαμπρολάνις (Τεμπελέγγρις) Ζωγγρεϊ Μπαγιαζήτην. στ. 185—204.

§ ΙΤ'.-ΙΖ'.—Χαλεπίνος ἐν Σαλαμινέτι νικά τὸν Σιγισμούντου. στ. 205—225.

§ ΙΗ'. Μεσεμέτης Ι. Ὁρκάνας φονεύεται. στ. 226—234.

§ ΙΘ'.—Ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει βασιλεία. στ. 235—254.

§ Κ'.—Μανουήλ πλεύσας εἰς Ἰταλίαν. στ. 255—268.

§ ΚΑ'.—Μουσταφᾶς ἀντισουλτάνος ἐν Προύσῃ. σ. 269—280.

§ ΚΒ'.—Ζαμπῖαν Παλαιολογίαν γαμεῖ. στ. 281—295.

§ ΚΓ'.-ΚΔ'.—Μουράτης Μουσταφᾶν ἀποκτείνει. στ. 296—314.

§ ΚΕ'.—Τριετής πολιορκία τῶν ἄστων τῆς Ῥωμανίας. στ. 315—329.

§ ΚΣ'.—Ἰωάννης Η'. Συνθήκαι. στ. 330—338.

§ ΚΖ', ΚΗ', ΚΘ'.—Ὁρμὴ κατὰ Θεσσαλονίκης, ἦντινα Ἀνδρόνικος τοῖς Ἑνετοῖς ἐπώλησεν. στ. 339—357.

§ Λ'.-ΛΑ'.—Προδοσία τῶν μοναχῶν τοῦ ἀγίου ἔρους. στ. 358—382.

§ ΛΒ'.—Μονὴ Τζαούση. στ. 385—388.

§ ΛΓ'.—Μεσεμέτης Β'. Χαλὴλ καὶ Ἱμπραχίμ Βεζίροι. Κυνηγεσίαι. Βούλγαροι. στ. 389—399.

§ ΛΔ'.-ΛΕ'.—Ἰωάννης ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐνωσις οὐκ ἔνωσις. Μαρία Δέσποινα τελευτᾷ. στ. 400—422.

§ ΛΣ'.—Ὁὔγγρων ἐκστρατεία. Ἰαγκος στρατηλάτης. σ. 423—435.

§ ΛΖ'.—Μεσεμέτης ἄπειρος πολέμων. Μουράτης ἐρχετὰ κατὰ Ὁὔγγρων. στ. 436—445.

§ ΛΗ'.—Περὶ τῶν Βόσπρων ἐν νηυσὶ τῶν Ῥωμαίων. στ. 444—450.

§ ΛΘ'.—Μάχη πρὸς Βάρναν. Καραντζᾶς. στ. 451—461.

§ Μ'.—Βουλὴ τῶν Οὐγγρων. στ. 462—466.

§ ΜΑ'.—Ἰάγκου λόγος. στ. 467—488.

§ ΜΒ'.—Ἀντιλογία. στ. 489—506.

§ ΜΓ'.—Μονομαχία. στ. 507—513.

§ ΜΔ'.—Χαμουζᾶς, Φιλαδελφείας ἄρχων καὶ Μπέης, καρατομεῖ Κράλην. στ. 514—521.

§ ΜΕ'.—ΜΓ'.—Νίκη τῶν Ἀγαρηνῶν. Ἰάγκος μόνος φεύγει εἰς πα-
τριδα. στ. 522—539.

§ ΜΖ'.—ΜΗ'.—Θάνατος Μουράτου καὶ Ἰωάννου. Μεσεμέτης Β',
Κωνσταντῖνος Δράγας. Θωμᾶς καὶ Δημήτριος. στ.
540—552.

§ ΜΘ'.—Μεσεμέτης κατὰ Βυζαντίδος. Φρούριον Νέγκαστρον ἐν Βο-
σπόρῃ. στ. 553—575.

§ Ν'.—Μήνυσις. στ. 574—581.

§ ΝΑ'.—Μεσεμέτης πολιορκεῖ Βυζάντιον. στ. 582—592.

§ ΝΒ'.—Λόγος τοῦ Γαλατᾶ. στ. 593—604.

§ ΝΓ'.—Γέφυρα. στ. 605—607.

§ ΝΔ'.—ΝΕ'.—ΝΣ'.—Χαριστοὺς πόρτα. Τζουστουνίης προωθείς φόνον.
στ. 608—641.

§ ΝΖ'.—Στόλον καύσαντες. στ. 642—649.

§ ΝΗ'.—Βελίς πύργου Γαλατᾶ. στ. 650—656.

§ ΝΘ'—*Αλωσις Βυζαντίου. στ. 657—668.

§ Ξ'.—Κωνσταντῖνος καταλαμβάνει τὴν γυναῖκα. στ. 669—678.

§ ΞΑ'.—Κωνσταντῖνος ἐν μάχῃ θνήσκει. Κάρα τοῦ αὐτοκράτορος.
στ. 679—692.

§ ΞΒ'.—Σχολάριος πατριάρχης. στ. 693—711.

§ ΞΓ'.—Συνετισμὸς τῆς πόλεως. Κιζιλ' Αἰχμὲτης φεύγει πρὸς Οὐζὺν Χασάνην. στ. 712—734.

ΙΕΡΑΚΟΣ

ΘΡΗΝΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΝ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

§ Α'.

Πρῶτον τῷ Παντοκράτορι Κυρίῳ τῷ Δεσπότη
εὐχομαι δοῦναί μοι ἰσχὺν, τοῦ φράσαι ἐν συνόψει,
ὅσα γραφαῖς καὶ ἀκοαῖς ἴσμεν ἐκ τῶν εἰδότην,
ἐπεὶ τινὲς ἐζήτησαν μαθεῖν τὰ ἐν ἐσχάτοις,
τῆς Ῥωμαϊδος καὶ Γραικῶν πτῶσιν, καὶ τὰ τῶν Τούρκων, ὃ
σὺν ἄλλοις ἔτι νεωστὶ συμβᾶσι πλείστοις ἔργοις.

Ἀρχή.

§ Β'.

Τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ γόνυ καμψαμένης,
καὶ κάραν τὴν κομίουσαν, κλινάσης καὶ αὐχένα,
καιρῷ Μουρτζούφλου τὴν ἀρχὴν, καὶ κράτος ἐκλιπούσης,
Ἰταλικάις, Αὐσονικάις, βαρβαρικάις ἐφόδοις,

- καὶ τοῦ Κυρίου κρίμασιν, ἀρρήτοις τοῦ δεσπότου,
καὶ τῶν Ῥωμαίων τῆς ἀρχῆς καταστρεψάσης πάντα,
μέρους Ἑλλήνων τῶν Γραικῶν, ὄντος ἐν τῇ Ἀσίᾳ,
πολλῶν κατάρχοντος ἔθνων, καὶ πόλεων καὶ ἄλλων,
15 καὶ πόλιν Σεβαστούπολιν λαβόντος ἐν Εὐξείνῳ,
ἥνπερ Σουβᾶς νῦν λέγουσι, τὸ πρὶν Ῥωμαίων οὔσαν·
ἄσκη καὶ πόλεις ἔκλαιον, πάντα κατεκλονεῦντο·
πρηνὴς ἡ πόλις γὰρ αὐτῶν, ἔκειτο δυστυχοῦσα·
τοῦ δὲ Ὀτμάνου, εὐτυχοῦς ὄντος ἐν τοῖς πολέμοις,
20 ἀνδρείου καὶ πολεμικοῦ, ἀρεϊκοῦ γενναίου,
κρατήσαντος ἐνιαυτοὺς ὀκτὼ σὺν τῇ εἰκάδιᾳ,
ἐν τῇ ἰσχυί τῇ αὐτοῦ, καὶ μονοκρατορίᾳ.

§ I'.

- Ἴδιος γόνος ὁ αὐτοῦ, καθίσταται Ὀρχάνης,
κύριος κράτωρ, ἀρχηγός, αὐτάναξ ἐν Ἀσίᾳ,
25 καὶ πατρικὸν ἀνέλαβε, θρόνον καὶ τὴν ἀξίαν,
καὶ οὗτος ἐκηρύττετο, Ἀμυρᾶς τῆς Ἀσίας,
ληΐζων τε καὶ πυρπολῶν πόλεις τὰς τῶν Ῥωμαίων·
ἐντεῦθεν καὶ συζεύγνυται τινὶ τῶν περιδόξων,
Λυκαονίας ἀρχηγοῦ, τῆς νῦν Καραμανίας,
30 εὐγενεστάτῃ θυγατρὶ, λήτροις ἄλλοεθνεσί,
λαμβάνειν τὰ Ῥωμαίων τε ἐπιθυμῶν τὰ πλείστα,
πόλεις καὶ χώρας ἐκπερθῶν, τὰς ἐν Ἀσίᾳ οὔσας,
καὶ Προῦσαν τὴν περιφανῇ, ἔσχε σὺν ἄλλαις πλείσταις,
ἐξ ἧς χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἐξήντηλσε πλεουσίως.
35 Τρωθεὶς τοίνυν εἰς πόλεμον, εἰς τὴν πολιορκίαν,
τέθνηκεν ὡς τρισαριστεύς, τοσοῦτ' ἐν ἀγῶνι.

§ Δ'.

Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἔπεσε, τὸ κράτος εἰς Μουράτην.
 ἄνδρα τὸν νουνεχέστατον, τὸν Ἄρη ἐν πολέμοις,
 τὰ πάντα συνετάραξε, τὰ πλείστα κατεδούλου.
 Ὅθεν σκοπῶν τε ἔτυχεν ἑργάζετό τε ἔργον, 40
 οὐκ ὄντος τοῦ κωλύοντος, οὐδεμιᾶς ἰσχύος
 Ῥωμαϊκῆς, Ἰταλικῆς, ἢ Ἰστρικῆς συμμάχου.
 Ἀλλὰ καὶ πολεμούμενοι, Βυζάντιοι Βουλγάροις,
 σύμμαχος προσπλαττόμενος εἶναι τῶν γειτονούντων,
 χιλιανδρίας δώδεκα, ἔπεμψε τοῖς Ῥωμαίοις, 45
 ἐκλέξας Τούρκους ὀπλιστάς, ἱππότητας ἀριστάρχους,
 ἀγγυλοτόξους ἰσχυροὺς, μαχίμους στρατιώτας,
 οὓς καὶ ἀποδεξάμενος, ὡς τοὺς οἰκείους εἶχεν
 ὁ βασιλεὺς τῆς πόλεως, Ῥωμαίων ὁ αὐτάναξ,
 καὶ ἐν Βουλγάροις ἀνελθὼν ἐφάνη τροπαιοῦχος, 50
 ἐφάνη μέγας ἀριστεὺς ὡς Ἕλλην τῶν Ἑλλήνων
 ἐτρέψατο Βουλγαρικὰς, φάλαγγας καὶ δυνάμεις,
 πόλεις Μυτῶν, καὶ Τριβαλλῶν καὶ παιδᾶς τῶν Παιόνων,
 ὡς ἄρνας ἐκατέπραξε, καὶ Μάρκον Κραμβοβίκην, *)
 πρῶτιστον ὄντα μέγιστον, καὶ ἀρχηγὸν Παιόνων. 55
 Τῆς δ' ἀμοιδῆς καὶ χάριτος τῆς συμμαχίας ταύτης,
 ἀμνήμων ὅλος γέγονεν ὁ τῶν Ῥωμαίων ἄναξ,
 μὴ δωρεάς, μὴ χρήματα παρέξας τοῖς συμμάχοις,
 ἄνευ φιλοτιμίας δὲ πέμψας ἐν τῇ πατρίδι.

§ Ε'.

Ὅργην τοίνυν ἐνδύεται μεγίστην ὁ Μουράτης. 60

* Ἡ στίχ. 54, Ὅπως Αὐτόγρα. τίχ « Βραγκοβίκην, »

- καιροῦ δραξάμενος εὐθύς, τοῦ πάλαι ζητουμένου,
 Ξέλων πικρίας νάματα ποτίσαι βασιλέα,
 γέμοντα πλεῖστον τὸν ἰὸν, ὅξυν καὶ φαρμακώδη,
 ὡσάν καὶ πόλεις καὶ λαοὺς, εὐθύς καταδουλώσῃ.
- 65 Ἀθροίσας οὖν στρατεύματα, καὶ ἄρας χεῖρα μάχης,
 τότε διαπορθμεύεται Σηστὸν πρὸς τὴν Εὐρώπην,
 καὶ βασιλεῖ δὲ τῶν Γραικῶν, γράφει ἀθύμω εἶδει·
 ὀλέσω ἄρα τάχιστα τοὺς ἐναντίους πάντας,
 τοὺς καὶ φιλίαν καὶ ἐμὲ λίαν λελυπηκότας.
- 70 Ταῦτα Ῥωμαίοις προπαικτὰ *) ἦσαν τὰ τοῦ Μουράτου,
 ὡς οὐκ ἀποθησόμενα πρόξενα θρήνων, λύπης,
 ἀφανισμοῦ τῶν πόλεων, αὐτῆς τῆς βασιλείας.
 Τέλος σὺν πλήθει φοβερῶς, ἐξ ὅλων μυριάδων,
 πολιορκήσας ἔλαβε τὴν Ἀδριανοῦ πόλιν·
- 75 καὶ Φιλιππούπολιν ἐξῆς, καὶ τὰ ἐν μέσῳ τούτων.
 Εἶτα Σερδίαν ἔφθασε, Δακίαν καὶ Μυσίαν,
 ὡς λήϊα διέδαινε Ξεροκοπῶν **) εὐκόλως,
 καὶ ὡς ἀμπέλους ἐκτρυγῶν, καὶ σταφυλὰς ἐκθλίβων,
 αἵματα πορφυρότατα ἐκχέων τῶν ἀνθρώπων.

§ Γ'.

- 80 Τότε δὴ, τότε Λάζαρος, δεσπότης τῆς Σερβίας,
 Βούλγαροί τε καὶ ἄρχοντες, οἱ ἐν Ἀλβανητίᾳ,

*) στίχῳ 70. Ἡ αὐτόγραφος « προπαικτὰ » ἀντὶ τοῦ « προπαικτὰ, » (προανακαρούσεις preludes), ἀπὸ τοῦ προπαίζω (προανακαρτέωμαι: preluder).

**) στίχῳ 77. Ξεροκοπῶν. Ἐνθάδε οὐ σημαίνει: κεκομμένον τὸ θέρος, τὴν συγκομιδὴν, τὸν συγκεκομισμένον θερισμὸν ἢ καρπὸν, ἀλλὰ τὸ λήϊον, ἄωρον καὶ πράσινον τῆς ἀρούρης.

λεγόμενοι οἱ Δάρδανες, οἱ ἀπὸ τῆς Μυσίας,
 οἳ τε Ἀκροκεραύνιοι, καὶ οἱ ἐκ τῆς Ἠπείρου,
 καὶ οἱ τὸν Ἀδριατικὸν παράλιον οἰκοῦντες,
 πάντες κοινοπραγῆσαντες εἰς λόγους συμβουλίου, 85
 παρασκευὰς καὶ μηχανὰς καὶ μάχην διεγείραι·
 καὶ πλεῖστα συσκευάσαντες, οὐκ ἴσχυσάν τι δρᾶσαι,
 πάντων συγκροτησάντων γὰρ πόλεμον κατὰ τούτου,
 καὶ Λάζαρος πεφόνευται, καὶ πλεῖστοι ἐν τῇ μάχῃ·
 αὐτὸς δὲ μέγας νικητὴς ἐν ἅπασιν ἐφάνη. 90
 Πλούτου, χρημάτων δὲ πλησθεῖς, τιμῆς καὶ ἐξουσίας,
 μόρος αὐτὸν κατέλαβε, τὸν δύστηνον τοιοῦτος.

§ Ζ'.

Μαχόμενος, ἀνδραγαθῶν, νικῶν ἀνδροκτασίαις,
 ὁ ἐκ Σερβίας Λάζαρος, δοῦλον Ἰνδεριάτην
 τινὰ δὲ εἶχε μετ' αὐτοῦ, πιστότατον, οἰκεῖον 95
 ἐπεὶ δ' ὁ δοῦλος ἔτυχεν ἰδὼν τὸν τοῦ δεσπότητος
 ἐπὶ τῇ μάχῃ θάνατον καὶ φόνον ἐκ Μουράτου,
 ἀμείβεται τῷ φονευτῇ, πλήττει δι' ἀκινάκου
 τὸν ὅσπερ κατεφόνευσε δεσπότην *) τὸν οἰκεῖον,
 τὸν Κύριον, τὸν ὀρχηγὸν τῶν Τούρκων, τὸν Μουράτην. 100

§ Η'.

Μπαγιαζήτης ἔλαβε τὰ πατρικὰ τὰ σκήπτρα,
 ὃν Ἰλτηρίμ ὠνόμασαν τῇ διαλέκτῳ Τούρκων,
 διὰ τε τὸ ὀξύτατον, καὶ μάχιμον ἃ εἶχεν

*) « Δεσπότην. » Αὐτόγραφος « ὅσπερ » καὶ « δεσπότην. »

- ἐν μάχαις, ἐν ταῖς συμβουλαῖς, ἐν λόγοις, ἐν ἀνάγκαις.
 105 ἐν πάσαις περιστάσεσιν, ἐν ὥραις αἰφνιδίως·
 οἱ Τοῦρκοι γὰρ τὸ Ἰλτηρίμ, τὴν ἀστραπὴν καλοῦσιν.
 Οὗτος οὖν μετὰ τὸ λαβεῖν, κράτος καὶ ἐξουσίαν,
 συνάψας ἀπεφώνητο μάχην μετὰ Βουλγάρων.
 Εἴτα τοῦ μόρου πατρικοῦ ἐκδίκησιν ποιῆσαι,
 110 ἀντίδοτα καὶ φάρμακα δοῦναι Σερβία πάση,
 καὶ τὰ Ῥωμαίων ἱλαδόν, συντρίψαι καὶ συνθλάσαι,
 καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ῥίξοθεν κατασκάψαι·
 ταχέως ἀφικνεῖται δὲ, παρὰ τὴν Παιονίαν,
 ἀνδροκτονῶν, παιδοκτονῶν, ληΐζων τὰ Ηαιόνων,
 115 ἱούλον μὴ φειδόμενος, καὶ πᾶσαν ἡλικίαν·
 τροπώσας γένη πάμπολλα, ὅμορα *) Βουλγαρίας,
 καὶ κατασφάξας ἀδεῶς, ῥίξοκοπήσας πόλεις,
 πόλεις Μυσίας, Τριδαλλῶν, πόλεις ἐν Περιστρία,
 πόλεις τῶν Σέρβων, τῶν Σερβῶν, πόλεις τῆς Δαρδανίας

§ Θ'.

- 120 Σάρδος τὸ ὄρος ἔτρεμεν, ὁ Αἶμος ἐθροέσθη,
 Ῥοδόπη καὶ τὸ Ὀρβιλον ἤχουν φωνὰς παντόθεν·
 νόσον ἐνόσουν αἱ καλαὶ Ἰλλυρικαὶ αἱ πόλεις,
 νόσον κακὴν, ἀνίατον, νόσον χαλεπωτάτην,
 νόσον σχετλίαν καὶ πικράν, ἐδυνηράν, λοιμώδη,
 125 ὀλέθριον, φθοροποιὸν ἀνδρῶν καὶ θανατώδη,
 μὴ δεχομένην φάρμακα, γέμευσαν καὶ ἑλάντιας,
 χολώδη γέμευσαν χυμοῦ ἐκ πυρετοῦ ἐξέως
 καὶ πανολέθρου, συνεχοῦς, φλεγμαίνοντος κακίστου.

*) Αὐτόγραφος « ὁμορα. »

Νόσον γέμουσαν φθίσεως, φθίσεως ἀνηκέστου·
 ἐφθείροντο γὰρ ἅπασαι αἱ τούτοις γειννῶσαι. 130
 Ἐντεῦθεν καὶ παλινδρομῶν πρὸς Ἰβυξαντίδα πόλιν,
 ἀστραπηφόρος, καυστικὸς, ἐκδικὸς ἀμαρτίας.
 Πρὸς πόλιν γέμουσαν ποτὲ χαρίτων, εὐωδίας,
 Μουσῶν κατοικητήριον, τῶν πίψεων τὴν δίδξαν,
 καὶ παῖδα καλλιπάρειον τῆς πρεσβυτέρης Ἰώμης. 135

§ I'.

Ἦν τότε τοίνυν ἄξιος, Κάρολος, Ἰλξ Κελτίας, *)
 ἀνὴρ ὢν χρησιμώτατος, χριστιανῶν ὁ στῆλος·
 ὅστις τὰ πάντα κατιδὼν εἰς χάριντες κινουντα,
 φροντίδα θέμενος πολλήν, Χριστιανῶν τοῖς φύλλοις,
 κοινοῦται ταῦτα γράμμασι, συμφέρον ἐκζητεῖται, 140
 ἐκτραγωδεῖ καὶ θλίβεται Τοπάρχαις καὶ Χωράρχαις·
 ἐκζωπυροῦται, καίεται, φλέγεται τὴν καρδίαν·
 ἐπιθυμεῖ καταστροφὴν, φοβρὰν τε τὴν τῶν Ἰούρκων.
 Τὸν ἴδιον δ' ὁμαίμονα, τοῦνομα Ἰωάννην, **)
 ἐκπέμπει πᾶσι σύμμαχον τοῖς τότε δυστυχουσι, 145
 σὺν ὀπλοφόρῳ στρατιᾷ σιδηροχαλκοφόρῳ,
 σὺν ἀνδρασι λέγω Κελτῶν, καὶ στρατηγούς μεγίστους,
 ὑπασπιστάς εὐκνήμιδας, ἀνδρείους στρατιώτας,
 καλοὺς ἵπποτας πελταστάς, ἀξίους δορυφόρους,
 καὶ μεγαθύμους ἄρχοντας, ἀνδρας φαρετροφόρους, 150
 καλοὺς τε μεγαλόσπιδας, καὶ αἰχμητάς γενναίους.

§ I A'.

Μετὰ μὲν οὖν τὴν ἐκπομπήν, τῆς στρατιᾶς ἀπάσης,
 ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ λοιπῶν, καὶ τῆς ὁδοῦ τὸ μῆκος

*) **) στίχ. 436. 444. Κάρολος Ζ' καὶ Ἰωάννης ὁ Ἀρόδος.

- ἕως Κελτοὶ διέβαινον γῆν τε καὶ πόλεις πλείστας,
 155 ὁ Ἰωάννης ἔρχεται, παρὰ τὸν Ἰστρον φθάνει,
 καὶ παρὰ τὴν Νικόπολιν τὴν ἐν τῷ Ἰστροῦ πόλιν·
 ἐκ τῆς Σερβίας πρότερον περαιωθεὶς *) ἐνδόξως,
 ὅπου καὶ τοῖς πολεμικοῖς, Οὐγγροῖς ἐνοῦται **) τότε,
 οὔσι μετὰ ῥηγὸς αὐτῶν, ἐκείνου Σιγισμόντου,
 160 καὶ περὶ τούτων ἱκανῶς κοινοπραγεῖται πᾶσιν,
 ἵνα τὸν πόλεμον σφοδρὸν, πῆξωσι περὶ Ἰστρον,
 καὶ πόλιν τὴν Νικόπολιν, μητρόπολιν τῶν Τούρκων,
 ἐκ τῶν χειρῶν ἀφέλωσι, καὶ δυναστείας τούτων.
 Τοῦτο δὲ καίπερ θέλοντες, οὐκ ἴσχυσαν οὐδ' ὁλως,
 165 οὗτ' ἐγκρατεῖς ἠδύναντο, ταύτης ποτὲ γενέσθαι.

§ 1B'.

- Ὅθεν μαθὼν καὶ πιστωθεὶς ὁ Μπαγιαζήτης πάντα,
 τὸν πρὸς ἐκεῖνον πόλεμον, καὶ στρατιὰν τὴν τόσην,
 μάχην καὶ τὰς παραταγὰς, τὰς μηχανὰς, τὰ ὅπλα,
 ἄνδρας καὶ τοὺς πολεμικοὺς, ἵπποτας, πεζοπόρους,
 170 τὸν θάνατον καταφρονεῖ, ὁρμᾷ πρὸς ἐναντίους,
 οὐ χύπτει οὐδὲ σπεύδεται, τὰ πλήθη οὐ πτοεῖται·
 τὰ ὅπλα καὶ τὰς μηχανὰς ἠρίθμησεν οὐδ' ὁλως·
 ἀλλὰ καὶ ἄνδρας ἔλαβε πολεμικοὺς, γενναίους,
 καὶ κατὰ τούτων ἐναντι φθάνει τῶν ἐναντίων,
 175 ἐκ τῆς Ἀσίας σὺν σπουδῇ, φθάσας ἐπὶ τὸν Ἰστρον.

*) στίχῳ 157. Ἡ αὐτόγραφος « παρειωθεὶς » ἀντὶ τοῦ « περαιωθεὶς. »

**) στίχῳ 158. Ἡ αὐτόγραφος « ἐνοῦται. »

§ ΙΓ'.

Τί δὲ, καὶ πῶς ἐγένετο, ὁ Ἰστρος οἶδε ταῦτα·
 Ἐπεὶ γὰρ ὁ καρτερικὸς ζωγρεῖται Ἰωάννης!
 φοῖ τῆς κακίστης συμφορᾶς! φοῖ τῆς κακίστης τύχης!
 καὶ δραπετεύουσι πολλοὶ, ὁ ῥήξ τε Σιγισμόντος,
 καὶ φόνος πλείστος γίνεται, χύσεις πολλῶν αἱμάτων. 480
 Τί τὰ συμβάντα Κάρολε; τί ταῦτα Σιγισμόντε;
 Ἡ τύχη πάλιν ἔφερε κλώσματα δυστυχίας·
 Κλωθῶ κλωθὼν τὰ κλώσματα, ἔκλωσεν ἐν τοῖς Οὐγγροῖς,
 ὥς καὶ τὸ πρὶν εἰς Λάζαρον, δεσπότην τῆς Σερβίας.

§ ΙΔ'.

Ὁ δὲ Σουλτάνος νικητῆς, φανεῖς τροπαιοφόρος, 485
 ταχέως ἐπανεστρεψεν αὐθις εἰς Βυζαντίδα,
 ἐκπολεμῶν, ἐπαπειλῶν, ληΐζων τὰ Ῥωμαίων.

§ ΙΕ'.

Ἀλλά τε τότε ἐπ' αὐτῷ, ὀρμᾶται Ζαμπορλάνος, *)
 Σκύθης, ἀνὴρ πολεμικὸς, ἐκ τῆς Σαμαρκαντίας·
 μάχην ἐγείρας κλώδοτα, εἰς ταραχὴν μεγίστην, 490
 καὶ μετὰ τούτου πόλεμον σφοδρότατον συνάπτει,
 καὶ στρατιὰν συνέτριψε, καὶ φάλαγγας τῶν Τούρκων,
 καὶ τὸν ἀμφίβιον αὐτοῦ ἔλαβεν ἐν παγήνῃ·
 ἔλαβεν ἐν τοῖς ὄνυξι Σουλτάνον, τοῖς ἰδίοις,
 ἐζώγρησε τὸν ἀρχηγὸν καὶ τὸν δεσπότην Τούρκων, 495

*) στίχῳ 487 « Ζαμπορλάνος » τ. ε. Τίμηρ ὁ Α ἔγγρας.

καὶ ὡς ἰχθὺν φερόμενον, εἶχεν ἐν τοῖς δικτύοις *).
 τὸν πρὶν Δεσπότην, δέσμιον ἐποίησε καὶ δοῦλον.
 Χρυσέαν γὰρ αὐτῷ φορεῖ σειράν ἐν τῷ αὐχένι,
 καὶ σιδηρέα ἐν κλωβῷ τίθησι καθειργμένον **).

- 200 Τί ταῦτα τύχη τὰ πικρά, αἰφνίδια Σουλτάνου; ***)
 Ὁ παρὰ πάντων φοβερός, ὁ τολμηρὸς μεγάλος,
 ὁ ἔθνη πάμπολλα τροπῶν, καὶ πόλεις ἀφανίσας,
 ὁ καρτερός, ὁ στεῖρρός, ὁ μέγας ἐν πολέμοις,
 δέσμιος δοῦλος γίνεται, καὶ χειρωτὸς ἐτέρου!

§ 17.

- 205 Οἱ πάντες τοῦτον εἶασαν οἰκεῖοι παῖδες δοῦλον,
 φίλοι οἱ πλησιάζοντες, διηνεκῶς λαχόντες.
 Τύχη πικρὰ ὀδυνηρά, τύχη χαλαιοποτάτη,
 οὐδὲν ἀφῆκας πώποτε ἀμέτοχον ὀδύνης.
 στρέφεις καὶ φέρεις πάντα δὲ ἄνω καὶ κάτω πάλιν,
 210 ὡς ἄστατος, ὡς ἐθονερά κακοκυλιωμένη,
 τὸ σταθερὸν οὐκ ἔχουσα, καὶ πάγιον οὐδ' ὅλως.
 Τέως μετὰ τὸν πόλεμον, τὴν ἤτταν τοῦ Σουλτάνου †),
 καὶ τῶν παιδίων τῶν αὐτοῦ φυγὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους,
 καὶ φυλακὴν τὴν ἑαυτῶν, οὔσαν ἐν Βυζαντίῳ.

§ 18.

- 215 Κατὰ τῶν Οὐγγρῶν πόλεμος ἡγέρθη, πάλιν μάχη.

*) στίχῳ 496. Ἡ ἀὐτόγραφος « δυνείοις. »

**) στίχῳ 499. Ἡ ἀὐτόγραφος « κλωβῷ. »

***) στίχῳ 200. Ἡ ἀὐτόγραφος « αἰφνίδια. »

†) στίχῳ 242. Ἀντὶ τοῦ « ἤτταν τοῦ Σουλτάνου » ἡ ἀὐτόγραφος « ἤτταν τοῦ Σουλτάνου »

Ὁ Χαλεπίνος λάθρα δὲ, ἐκδῶς τῆς Βυζαντίδος,
 ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς φρουρᾶς υἱὸς ὢν τοῦ Σουλτάνου,
 πρὸς πόλιν τὴν Ἀδριανοῦ ταχέως ἀφικνεῖται·
 ἀθροίσας πλεῖστον στρατιᾶς, ἄνδρας πολέμου χάριν,
 ἐκδίκησιν ποιήσασθαι, καὶ τρέφων κότον ἔνδον·
 ὅθεν δρομαίως ἔτρεχε τοῖς Οὐγγροῖς ἐνωθῆναι.
 Ἐν δὲ πεδίῳ Σαλαμπέτζ, τυχῶν τοῖς ἐναντίοις,
 μάχην καὶ πόλεμον σφοδρὸν συνάπτει μετὰ τούτων,
 καὶ πάντας ἐτροπώσατο, καὶ ῥῆγα Σιγισμόντον,
 ὡς πρότερον ἐπούησεν ὁ ἴδιος γεννήτωρ.

220

225

§ 11'.

Εἶχε λοιπὸν ὁ δέσμιος Σουλτάνος, ἔτι δύο
 υἱούς, μόνους καθολικούς καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκφύοντας·
 Μεμετέτην καὶ Ὀρκανᾶν, τοὺς ὄντας ἐν Ῥωμαίοις,
 τοῦ Χαλεπίνου ἀδελφούς, ἐπίσης κασιγνήτους·
 τοῦ δ' Ὀρκανᾶ ἐθέλοντος λαβεῖν τὴν βασιλείαν,
 ἔτι δὲ καὶ τοῦ Μωϋσῆ, ὄντος ἰδίῳ Δεῖου,
 διψῶντος δόξης γεύσασθαι, καὶ λήψεσθαι τὸ κράτος, *)
 φονεύεται ὁ Ὀρκανᾶς Μωσαϊκῶ φασγάνῳ
 καὶ πρὸς τὸν ἄδην πέμπεται παρὰ ἰδίου Δεῖου.

230

§ 12'.

Ὁ Μεμετέτης δ' ἔπειτα, σὺν στρατιᾷ ὁρμήσας,
 αἶφνης ἐπέβη τῷ Μωσῇ καὶ κατασφάττει τοῦτον,
 καὶ ἅπασαν ἀνέλαβε τὴν Αὐτοκρατορίαν·
 καὶ τότε πάλιν κέλαδος ξίφεων καὶ φασγάνων
 ἐγείσεται· καὶ πόλεμοι καὶ μάχαι παρὰ τούτου,
 ταραχαὶ, κρότοι, θόρυβοι, καὶ μηχαναὶ παντοῖαι,

235

240

*) στίχῳ 232. Ἡ αὐτόγραφος «δόξαν γεύσασθαι».

- ἀνδροχτασίαι, στεναγμοί, βοαὶ θανατηφόροι.
 Πατὴρ παῖδα κατέλιπε, γυναῖκες ἠτεκνοῦντο,
 ἕως οὐ πόλεις ἔλαβε τὰς παρὰ Τζεπελάνου
 ληφθείσας ἐκ τῆς πατρικῆς χειρὸς καὶ ἐξουσίας,
 245 τοῦ Σκύθου τοῦ σκυθογενοῦς, τοῦ ἐξ Ἀσίας Σκύθου,
 τοῦ ἐκ πατρίδος σκυθικῆς ἀπὸ τοῦ Τζογατάη,
 καὶ γείτονος τοῦ Χουρουζούμ, θαλάσσης τῆς Κασπίας,
 ἡ Ὑρκανοῦ μᾶλλον εἰπεῖν, καὶ γείτονος Περσίας·
 πάντας δὲ κατεφόνευσε τοὺς ἀρχηγοὺς ἐκείνων,
 250 πλείστους τῶν Τούρκων ἄρχοντας, τοὺς ἀνυποτακτοῦντας.
 Τὴν Γαλατίαν δ' ἅπασαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν,
 ἄμφω κατεδουλώσατο, ἄλλας τε πλείστας πόλεις.
 Θρόνον δὲ ἴδιον αὐτοῦ, Ἀδριανοῦ τὴν πόλιν,
 κατέστησε καὶ τὴν ἀρχὴν, καταλιπὼν τὴν Προῦσαν.

§ Κ'.

- 255 Τοιαῦτα ἔκλωσε Κλωθὴ, πάλιν ὁμοίως κλώθει.
 Κρατοῦντος δὲ τοῦ Μανουήλ τῆς Ῥωμανίας σκῆπτρα,
 τοῦ ἐξ αἰμάτων ἔλκοντος Παλαιολόγων γένους,
 δυνάμεις αἱ Χριστιανῶν πολλ' ἐστενοχωροῦντο,
 Ἀγαρηνῶν δ' αὐξάνοντο κ' ὑπερεστερεοῦντο.
 260 Ὅθεν καὶ δέον ἔκρινε, πλεύσας εἰς Ἰταλίαν,
 λαβεῖν ἐκείθεν σύμμαχον καὶ χεῖρα βοηθείας,
 ἥνπερ καὶ δοῦναι ἔστερξαν τῶν Ἰταλῶν οἱ πλείστοι.
 Ἀλλὰ σκανδάλου πρόσκομμα, συμβὰν τότε κωλύει·
 πανδήμου οὔσης ἐορτῆς ἐν πόλει Φεραρείᾳ,
 265 ὅτι οὐ κατησπάσατο τὸ ἄχρον ἱματίου
 τοῦ Ἐπισκόπου Ἰταλῶν, ὁ βασιλεὺς, ὡς ἔθος,
 τὸν Πάπαν χόλος κατασχεῖν, κωλύσαι συμμαχίαν·
 καὶ δὴ κενὸς ὑπέστρεψε καὶ δίχα βοηθείας.

§ ΚΑ'.

Τότε τῶν Τούρκων ὁ κρατῶν θνήσκει, ὁ Μεεμέτης,
 υἱὸν ἀφείς διάδοχον τοῦ κράτους, τὸν Μουράτην· 270
 τῷ δὲ Μουράτῃ ἀδελφός, ἦν Μουτταφᾶς πατρόθεν,
 ὅστις ἐντὸς κατέφυγε, λέγω, τῆς Βυζαντίδος,
 βοήθειαν καὶ συνδρομὴν, καὶ συμμαχίαν χρήζων,
 ὥς ἂν ἐγείρῃ κατ' αὐτοῦ πόλεμον, τοῦ Μουράτου,
 καὶ βασιλείαν λήψεται τῶν Τούρκων, καὶ τὸ κράτος, 275
 καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἔσεται, ἀρωγός τε καὶ φίλος.
 Ἐκ τούτων τοίνυν εὐμενῶς, εἴληφε τὰς ἐλπίδας,
 εἴληφε δόξαν παρ' αὐτῶν, τὴν ἣν οὐ προσεδόκει·
 οἱ γὰρ Ῥωμαίων ἅπαντες αἰεὶ ἐδίψων τοῦτο,
 ἰδεῖν τοὺς Τούρκους μάχεσθαι πτεροῖς αὐτοῖς ἰδίους. 280

§ ΚΒ'.

Ὅθεν καὶ γαμετὴν αὐτῷ, παρέχουσι Ζαμπίαν,
 τὴν θυγατέρα ἄρχοντος τινός, ἐκ τῆς Γενούας,
 καταγομένην ἐκ σειρᾶς Παλαιολόγων γένους,
 ἣν καὶ ὠνόμασαν κακῶς Κυρίαν τῆς Ἀσίας,
 ἐπὶ γαμβρῷ θαρρῆσαντες, ὄντι ἑτεροδόξῳ. 285
 Ὅλως Δαυτὶδ θεϊότατος, λέγοντος ἐν Ψαλτῇρι,
 μὴ ὑπακούσαντες ῥητὸν τὸ Ἅγιον καὶ Θεῖον·
 « Ἐὰν μὴ Κύριος, φησὶν, οἰκοδομήσῃ οἶκον,
 εἰς μάτην ὁ οἰκοδομεῖ ἐκεῖνον·
 ἐὰν δὲ πάλιν Κύριος, οὐχὶ φυλάξῃ πόλιν, 290
 εἰς μάτην μόνον ἀγρυπνεῖ ἐκείνην ὁ φυλάσσων.
 Εἰ δόξης ἕνεκα, ἀρχῆς πολέμιος ἐφάνη,
 ἑτεροδόξοις ἅπασι καὶ ἀδελφῷ καὶ γένει,

πῶς ὅλως φίλος ἔσεται, Χριστιανοῖς καὶ πόλει;
 295 ῥάβδος ἐστὶν ἡ ἐθνικὴ ἢ τύπτει καθ' ἐκίστην.

§ ΚΓ'.

Τοῖνον αὐτοῦ τοῦ Μουσταφᾶ περάσαντος εἰς Προῦσαν
 σὺν οὐκ ὀλίγῃ στρατιᾷ, ῥωμαϊκῷ τε ξίφει,
 Ἑλλήνας ἀνδρας μετ' αὐτοῦ ἔχοντος λογχοφόρους,
 τούτῳ Ἀσίας ἄστεα ὑπέκλινον αὐχένα·
 300 ἐσθίων δὲ καὶ τριφυλῶν, σχολάζων ἐπὶ πότοις,
 καὶ Μονοκράτωρ ἀρχηγὸς ἐλέγετο, καὶ κράτωρ.

§ ΚΔ'.

Ὁ δ' ἀδελφὸς μηχανήμα, Μουράτης μηχανᾶται,
 εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν μαθὼν τὰ γεγονότα·
 οἷα στρουθὸν τὸν ἀδελφὸν εἶχεν ἐν τῇ παγίδι,
 305 φθάνει γὰρ Προῦσαν τάχιστα ὡς εἰς τῶν οὐκ ἐνδόξων,
 καὶ ἦν ἐνοϊκῶ, μεριμνῶν τὴν ἀδελφοκτονίαν,
 οὐκ ἐναργῶς καὶ φανερῶς, λαθραίως δὲ καὶ κρύφα,
 ἔχων οἰκείους σὺν αὐτῷ, ἀνδρας μεγαλοθύμους,
 οὐ μαλακοὺς καὶ φθονεροὺς, καὶ τῶν αὐταρεσκούντων.
 310 Μαθὼν δ' ὄντα τὸν Μουσταφᾶν οὕτως ἀπεριέργως,
 καὶ ἐν λουτρῷ λουόμενον τινὶ, καὶ σπαρταλῶντα,
 πολλῶν κολάκων παρ' αὐτῷ ὄντων καὶ παρασίτων,
 ὡς εἴθισται τοῖς οὕτω πως, οὓσιν ἐν ταῖς ἀξίαις,
 ἐπιπηδᾷ τὸν ἀδελφὸν αἴφνης καὶ ἀποκτείνει.
 315 Καὶ ἅπασαν ἀνέλαβε τὴν μονοκρατορίαν.

§ ΚΕ'.

Ἐντεῦθεν ὄχλησις πολλή, μῆνις κατὰ Ῥωμαίων·
 πάλιν τε ἐληΐζοντο τὰ περίξ Βυζαντίδος·

πάλιν θυέλη ἔφθασε, καὶ γάλκεα ῥαγδαία
 κατέπιπτεν ἐπὶ τὴν γῆν, λέγω τῆς Ῥωμανίας·
 ἄστεα ἠφανίζοντο, πόλεις κλαυθμὸς σενεῖχε, 320
 δάκρυον μελάνόπικρον ἔρρεε τῶν Ῥωμαίων.
 Ὁ γὰρ Μουράτης, ἀμοιβὰς παρεῖχε τοῖς ἐν πόλει,
 εἰς μνήμην τὰ τοῦ Μουσταφᾶ ἔχων καὶ τὰ τοῦ γάμου,
 καὶ πρὸς Ἀσίαν τῶν Γραικῶν ἀπέλευσιν σὺν τούτῳ.
 Κᾶν τῆς διαίτης ἔδεισε, Μουράτη χάριν ἔχειν. 325
 Δι' ἧς θηρεύεις ἀδελφὸν, καὶ μοναρχεῖς εἰς τέλος·
 οὕτω πολιορκοῦντος δὲ, καὶ καταμαχομένου,
 Ῥωμαίων πόλεις, ἄστεα, χώρας τῶν Βυζαντιῶν,
 εἰς τριετίαν ἄπασαν, ἤγεν ἡ τούτου μῆνις.

§ ΚΤ'.

Τέως οὖν ὄρκοις ἀσφαλῶς, λύσας τὴν πρὸς Ῥωμαίους, 330
 καὶ τελευτήσαντος ἐξῆς τοῦ αὐτοκρατοροῦντος
 Παλαιολόγου Μανουῆλ, τοῦ τότε ἐφορῶντος,
 εἰς Ἰωάννην τὸν υἱὸν τὸ κράτος διαβαίνει·
 ἄνδρα σοφὸν καὶ λόγιον, ἄξιον βασιλείας,
 στέφος δεξάμενον καλῶς ἔτεσι κοσμοφόροις· 335
 πρὸς τεσσαράκοντα λοιποῖς, ἄλλοις ἐννακοσίοις,
 ἐξ χιλιάσι τε αὐτοῖς, σύμπαςι μετρουμένοις·
 πλὴν βασιλεύων πόλεως, ἦν εἰρηνεύων Τούρκοις.

§ ΚΖ'.

Ἄλλ' ὅτ' ὄρμην κατέμαθε, κατὰ Θεσσαλονίκης,
 πῶς Δράκων ἄλλα μελετᾷ, ἄλλα συρίττει πάλιν, 340
 μηνύει γράμμασιν αὐτῷ, ὄρκων ἐπιμνησθῆναι,

καὶ λόγων ὑποσχέσεων, τοῦ μὴ ἐπιλαθέσθαι,
καὶ συνθηκῶν συμφωνιῶν, τῆς ἀνοχῆς πολέμων.

§ ΚΗ'.

Ὁ δὲ ἀνταπεκρίνατο, εἰ μὲν αὐτὴ ἡ πόλις
345 ἦν ἐν Ῥωμαίων ταῖς χερσίν, οὐδεὶς παρῆν ὁ λόγος·
εἰ δ' Ἐνετοὶ κατάρχουσι, καὶ ταύτης νῦν κρατοῦσι,
λήψασθαι ταύτην γίνωσκε, ταχέως ἀφικνοῦμαι·
Οὕτω μηνύει τάχιστα, δηλοῖ διὰ γραμμάτων,
τῆς Ῥωμαΐδος κράτορι, περὶ Θεσσαλονίκης.

§ ΚΘ'.

Πῶς δ' ἐν χερσίν τῶν Ἐνετῶν, ἦν ἡ Θεσσαλονίκη;
τοῦ Ἀνδρονίκου πώλησις, ἐδούλωσε καὶ ταύτην,
ὥς Κύριος τῆς πόλεως, καὶ ἀρχηγὸς ὑπάρχων.
Οἱ Ἐνετοὶ βουλόμενοι, ἔνεκεν ἐμπορίας,
πόλεων τὴν περιφανῆ, ταύτην τὴν πόλιν ἔχειν,
355 πεντήχοντα παρέχουσι χρυσίου χιλιάδας·
καὶ πριάντές γε ἐξ αὐτοῦ τῶν Θετταλῶν τὸ ἄστυ *)
καὶ κύριοι ἐγένοντο, καὶ ἀρχηγοὶ ὑστέρας.

§ Λ'.

Αὐτὸς δὲ εἰς ὄρος ἅγιον, τὸν Ἄθω, ἀφικνεῖται,
καὶ μοναχὸς ἐγένετο, τὰ μέλανα φορέσας.

*) στίχῳ 356. Ἡ αὐτόγραφος « πριάντας. »

- Ἀφ' οὗ δὲ παρεγένετο Σουλτάνος πρὸς ἐκείνην, 360
καὶ Θετταλοὺς ἐκύκλωσε τοὺς ὄντας ἐν τῇ πόλει,
ἣν ἀπορία ἐν αὐτῷ μεγίστη περὶ ταύτης·
οὐδόλως γὰρ ἠδύνατο ἐλεῖν καὶ ἐκπορθῆσαι
τὸ ἄστυ τὸ περιφανές, τῶν Θετταλῶν τὸ κλέος.
Ἡθύμει δὲ καὶ ἥσχαλε καὶ τήχθετο μεγάλως. 365
Τότε τινὲς τῶν μοναχῶν, λέγω τῶν Ῥακενδύτων,
ἐκ τῶν Βλατέων τῆς μονῆς, ἐντὸς αὐτῆς οἰκοῦντες, *)
κατέγραψαν, ἐδήλωσαν ἅπαντα τῷ Σουλτάνῳ.
Γράφουσι δὲ καὶ λέγουσιν· « ὦ Κύριε Σουλτάνε,
ὥς εἴ σοι ἔστι βουλευτὸν, ἄρξαι Θεσσαλονίκης, 370
λαβεῖν καὶ ταύτην καὶ ἡμᾶς, καὶ πάντας τοὺς ἐν πόλει,
τοὺς ὑδροχόους ἐκκοψον σωλῆνας Χορτιάτου.
Δίψῃ πιεζομένων δὲ πάντων καὶ ἀπορία,
ἀκόντων τελεσθήσεται, ὅπερ ποθεῖς γενέσθαι. »
Ὅρος Χορτιάτης ἔστι δὲ, κείμενον ὑπὲρ ταύτης, 375
ἐξ οὗ τῇ πόλει ἄριστον ὕδωρ ἡδὺ εἰσρέει. **)

§ ΛΑ'.

- Σουλτάνος οὖν ἀκηκοὺς τοῦτο, ὑπερησθείς τε,
ἐπιχειρεῖ ὥς ἐν ταύτῳ τῷ πράγματι καὶ ἔργῳ,
ὥς τὴν ὁδὸν οἱ μοναχοὶ, ἐδίδαξαν πρὸς τοῦτον·
καὶ ταύτην ἐχειρώσατο ὥς καλιὰν στρουθίων, 380
ὥς ὀρταλίχων φωλεὰν, ἄνευ μητρὸς μεινάντων·
ἦτοι, ἀγάπης καθαράς μὴ οὕσης ἐν τοῖς ἔνδον.

*) στίχῳ 367. Αὐτόγραφος « αὐτοῦ. »

**) στίχῳ 376. Ἡ αὐτόγραφος « εἰσρέει. »

§ ΑΒ'.

Τότε Τζαούσην φύλακα, καθίστησι φυλάττειν
τοὺς ἐν μονῇ μονάζοντας, προδόσαντας τὴν πόλιν.

- 385 Τζαούσης δὲ τὴν σήμερον αὐτ' ἡ μονὴ καλεῖται.
Ἵνα μηδεὶς ἐκ τοῦ στρατοῦ τοὺς μοναχοὺς ταραῖξῃ,
ᾧθεν καὶ ἀτελεῖς εἰσιν ἄχρι τοῦ νῦν ἐκ Τούρκων,
τὸ ἔργον β-νημονεύοντες τῶν μοναχῶν τῶν πάλαι.

§ ΑΓ'.

- Εἶτα ἐπαναστρέφει δὲ, ἐν Ἀδριανουπόλει,
390 καὶ ἴδιον διάδοχον, τὸν γόνον Μεεμέτην,
τῆς βασιλείας καθιστᾷ, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀπάσῃς.
Ὅντος τοῦ Μεεμέτη δὲ, ἐν Ἀδριανουπόλει,
σὺν μεγιστᾷσι τοῖς αὐτοῦ Χαλῆλ καὶ Ἰμπραχίμ τε,
οὔςπερ κοινῶς Βεζίριδας λέγουσι καὶ καλοῦσιν,
395 ἀνδράσιν ἐλλογίμοις τε, χρησίμοις, νουνεχέσι,
κυνηγεσίοις θήραις τε, προσμειρακευομένου,
χώρας καὶ κάστρα καὶ λαὸν Βουλγάρων καὶ Σερβίας,
λαβῶν καταστρεψάμενος, Θεοῦ παραχωροῦντος,
κωλύοντός τε οὐδενός, ὄντος ἐπιπροσθούντος.

§ ΑΔ'.

- 400 Αἱ γὰρ κακίαι αἱ ἡμῶν, αἱ οὔσαι ἀμαρτίαι,
μεσότειχον ἐγένοντο τῆς θείας βοηθείας,
εἶργουσαι πᾶσαν σύμμαχον, χεῖρα τὴν τοῦ Κυρίου.
Ὁ δ' Ἰωάννης βασιλεὺς, εἰ καὶ τοιοῦτος πέλων,

ὁρῶν τοὺς Ἄγαρ πληθυσμῷ πολλῷ πληθυνομένους,
 τὰ πλείω ὑφαρπάζοντας, πόλιν περικυκλοῦντας, 405
 ἔγραψεν εἰς Ἰτάλιαν, προσήτει συμμαχίαν,
 καὶ τότε ὁ Εὐγένιος, ὁ Πάπας τῶν Ῥωμαίων,
 τὸν περὶ τῆς Ἐνώσεως, πρῶτον ἐζήτει λόγον·
 ὅθεν λογάδας προσλαβὼν, ἐνδόξους καὶ πρωτίστους,
 ὁ βασιλεὺς, ἀρχιερεῖς καὶ κληρικούς λογίους, 410
 καὶ Πατριάρχην Ἰωσήφ, τρέχει πρὸς Ἰταλίαν,
 καὶ σύνοδον ἐκρότησαν, ὁγδόην καλουμένην.

§ ΑΕ΄.

Ἐπεὶ δὲ χρόνος τριετής, ἐν ταῖς λογομαχίαις,
 διέβη ἀσυντέλεστος, ὡς ἔδειξε τὸ τέλος,
 καὶ ἔνωσιν οὐκ ἔνωσιν, ἐποίησαν ἀθλίως, 415
 ἐντεῦθεν προπηλακισμοί, ἐντεῦθεν ὕβρεις πλείσται
 καὶ μῖσος προὔξενίζετο Γραικοῖς τε καὶ Λατίνοις·
 καὶ βασιλεὺς ὑπέστρεψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει,
 Μαρίαν δέσποιναν εὐρὼν, γυναῖκα τὴν ἰδίαν,
 προτελευτήσασαν μικροῦ, καὶ λύπην τὴν καρδίαν 420
 ἐμπέπληστο καὶ ταραχῆς ὑπὸ ἄλλεπκλήλων,
 καὶ ἀσθενῶν κατέκειτο ἀρθρήτιδι ἀθλίως. *)

§ ΑΣ΄.

Οὐγγρων τότε συμβούλια, ἐγένοντο καὶ λόγοι,
 καὶ ταραχαὶ ἠκούοντο, καὶ κρότοι ἐξ Οὐγγρίας.

*) στίχῳ 422. « Ἀρρήτιδι. »

- 425 Ἦσθοντο γὰρ νεηγενοῦς, Σουλτάνου, μὴ εἰδότες
 πράξεις, καὶ τάξεις, μηχανὰς, κινήσεις τοῦ πολέμου·
 ἀλλὰ γε κατατρέχοντος θήραις κυνηγεσίῳ,
 καὶ μετὰ τούτου πόλεμον, ἠβούλοντο συνάψαι.
 Ὡς αὐτοῖς ὁ Ἰαγκος, στρατάρχος στρατηλάτης,
 430 Ἄρεως ἔχων τὴν ὁρμὴν, ἀλκιμος, θαρσαλέος,
 καὶ δόρυ ἐπιστάμενος, καλῶς ὥςπερ τοὺς πάλαι, *)
 φέρειν ἱστὸν καὶ φάσγανον ἐν ταῖς χερσὶ, καὶ τόξον,
 πρὸς ὃν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, Ῥωμαίων ὁ αὐτάναξ,
 ἔγραψε στέψαι στέμματι βασιλικῷ τιμῷ,
 435 εἴπερ Ῥωμαίων ἐκδικος γενήσεται συμπράκτωρ.

§ ΛΖ'.

- Τί δέ μοι φράζειν τὰ πολλὰ; Οἱ περὶ τὸν Σουλτάνον,
 γράμμασι κατεδήλωσαν, ταχέοις ὠκυπτέροις,
 τῷ ἑαυτοῦ γεννήτορι, ἐν Μαγνησίᾳ ὄντι·
 « ὥς εἰ ταχέως, κράτιστε, ἐνθάδ' οὐ παραγένῃ,
 440 τὸ γένος τὸ ἡμέτερον ἀπώλετο αἰσχίστως·
 ἄπειρος γὰρ ἐστὶν ἡμῶν πολέμων ὁ δεσπότης. »
 Ἀκούσας οὖν ὁ γηραιὸς ταῦτα, κατεθροίσθη
 Μουράτης, καὶ τετάρχεται, ὁρμᾷ κατὰ τῶν Οὐγγρων.

§ ΛΗ'.

- Ἀντικρυ δὲ τοῦ Βύζαντος ἐλθὼν, ἐς Χαλκηδόνα,
 445 τὸν Θράκιον, τὸ Βόσπορον ἐζήτει τοῦ περάσαι,

*) στίχῳ 431. « Τὸς πάλαι » τάχῃ « οἱ πάλαι. »

παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμαίων, Ἰωάννου,
πέμψας τὸν δοῦλον τὸν αὐτοῦ, Χ α λ ή λ, αἰτοῦντα νῆας,
αἰτοῦντα τὴν διάβασιν τῶν Τούρκων εἰς Εὐρώπην·
πέμπει ὁ Ἰωάννης δὲ, τούτῳ καὶ τρεῖς τριήρεις,
καὶ λόγους δῆθεν φιλικούς, σὺν οὐκ ὀλίγοις δώροις. 450

§ ΛΘ'.

Σουλτάνου δὲ περάσαντος, εὐθὺς πρὸς τὴν Εὐρώπην,
σὺν στρατιᾷ παραταγῇ, μεγίστη ἐξουσία,
Βάρνα τοὺς Τούρκους δέχεται, ἐν ἧ οἱ Οὐγγροὶ ἦσαν
λήϊζοντες, ἐσθίοντες κακῶς τὰ τῶν Ῥωμαίων,
ἐπεὶ κατῆλθον εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς αὐτῶν πατρίδος. 455
Πολέμου ἐγερθέντος δὲ, μάχης φοβερωτάτης,
Σουλτάνος γόνυ ἔκλινε, φόβος αὐτῷ ὑπῆλθε.
Τῆς γὰρ Ἀσίας πρώτιστος, αὐτοῦ ὁ ταγματάρχης,
ὃν Κ α ρ α ν τ ζ ἄν ὠνόμαζον, ἔξοχον ἐν πολέμοις,
πεφόνευται ὁ δύστηνος, σὺν ἄλλοις τῶν ἐγκρίτων, 460
ὥστε τῆς μάχης τὴν φυγὴν ὁ Κράτωρ ἐμελέτα.

§ Μ'.

Καὶ δὴ βουλῆς συνάξεως τῶν Οὐγγρων γενομένης,
ἵνα γε ἀφανίσωσιν εἰς τέλος τὸν Μουράτην,
καὶ Κράλῃ βουληθέντος δὲ, τούτῳ μονομαχῆσαι,
νικῆσαι καὶ χειρώσασθα: εἰς τέλος τὸν Σουλτάνον, 465
Ἰαγκος ἐν τῇ συμβουλῇ εἶρηκε πᾶσι τάδε:

§ ΜΑ'.

- « Ἐγωγε, Κράλη κράτιστε, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ Οὐγγροι,
 ἐν τῷ πολέμῳ αὔριον, ἐξέρχομαι εἰς μάχην,
 μεθ' ὧν οἶδα στρατιωτῶν· εἰ ἔσεται δὲ νίκη
 470 τοῖς ὁμοφύλοις νῦν ὑμῶν ἔσται πεφλημένον·
 εἰ δ' ἐναντίον μοι συμβῇ, ὅπερ θεὸς μὴ δώῃ,
 μόνος αἰσχύνῃς ἔγωγε ἀντλήσω ἐξ ἀπάντων.
 Ἐὰν δ' ἐξέλθῃ δὲ ἡμῶν ὁ Κράλης ὁ Δεσπότης,
 καὶ μετὰ τούτου πόλεμον, συγχρούσει τοῦ Μουράτου,
 475 νικήσῃ καὶ τροπώσει δὲ τοῦτον, καὶ ἀποκτείνῃ,
 καλῶς τὰ πάντα ἔσονται, καὶ δόξα ἐν τοῖς Οὐγγροις.
 Εἰ δὲ ἐκ τούτου νικηθῇ, τίς ἡ αἰσχύνῃ ἔσται;
 πάντως ἀπολεσθήσεται, ὅλον ἡμῶν τὸ γένος.
 Κρεῖσσον τοῦ νικηθῆναί με, προκρίνω ἐκ Μουράτου,
 480 ἢ τὸν ἀπάντων ἀρχηγόν, τοῦ στῆναι ἐν κινδύνῳ.
 Ἄν γάρ τις πηδαλιουχῇ ἔνδον ῥευμάτων πλείστων,
 καὶ τριχυμίας ταραχῆς οὔσης ἐν τῷ πελάγει,
 ἐάσῃ δὲ τὸ ἴδιον ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἄλλου
 ἄψῃται ἐκ τοῦ ναυτικοῦ, τοῦ ἀλλοτρίου ἔργου,
 485 τὴν ναῦν κυλιωμένην τε ἀφείς ἐν τῷ πελάγει,
 ἄρα οὐ κινδυνεύουσιν οἱ ὄντες ἐν τῷ πλοίῳ;
 δεῖ, δεῖ τοίνυν τὸν ἀρχηγόν, μὴ εἶναι στρατιώτην,
 καὶ ἔργα τῶν στρατιωτῶν, ζητεῖν καὶ κινδυνεύειν. »

§ ΜΒ'.

- Ταῦτα εἰπὼν πρὸς ἅπαντας, ἐπαύσατο τῶν λόγων.
 490 Ὅσοι μὲν οὖν τῶν νευνεχῶν, ἤκουσαν τὰ λεχθέντα,

ἐπήνεσαν τοῦ στρατηγοῦ, τὰ ῥήματα Ἰάγκου·
 πρὸς δ' ἄλλοις οὐκ ἠρέσκοντο ἐπωφελεῖς οἱ λόγοι·
 ἀλλὰ γε βουλευσάμενοι, οἱ ἄφρονες τῷ Κράλῃ,
 οἱ φαῦλοι, οἱ μισόκαλοι, οἱ πνέοντες τὸν φθόνον,
 εἶπον αὐτῷ· « ὦ κράτιστε, ὄρᾳς τὰ τοῦ Ἰάγκου; 495
 τὸ γέρας μόνος βούλεται λαβεῖν παρὰ τοῦ γένους,
 καὶ νικητῆς κληθῆναι νῦν, καὶ μέγας τροπαιοῦχος·
 ὅτε γὰρ νίκη ἅπασα γενήσεται τοῖς Οὐγγροις,
 καὶ ὁ Σουλτάνος ἐν δεινοῖς ἔστι μετὰ τῶν Τούρκων,
 τότε τὸν ἔπαινον αὐτὸς βούλεται ὑφαρπᾶσαι, 500
 τὴν ἀτιμίαν δ' ἅπασαν, αὐτῷ σοι προξενῆσαι. »
 Λόγους τοιοῦτους ἔλεγον, οἱ ἄθλιοι τῷ τότε·
 « Πείσθητι τοίνυν συμβουλῇ καὶ λόγοις ἡμετέροις,
 καὶ τὸν ἐχθρόν σου τρίψωσον, αὔριον ἐν πολέμῳ.
 Θεὸς γὰρ ἐδωρήσατο ἡμῖν τὴν νίκην πᾶσαν, 505
 καὶ ἐν μαχαίρᾳ ἅπαντες τεθνήξονται οἱ Τούρκοι. »

§ ΜΓ'.

Ταῦτα λοιπὸν λογίδρια, τοιαῦτα προσελάλουν,
 οἷς δὲ πεισθεῖς τοίνυν αὐτὸς, ἄκρατον ἐγχανὼν τε,
 ὥς εἴθισται οἶνο ποτεῖν, αὐτὸς πρὸ τοῦ πολέμου,
 μετὰ ὁρμῆς πρὸς πόλεμον ἐξῆλθεν εἰς τὴν μάχην, 510
 νικῆσαι καὶ χειρώσασθαι, ἐθέλων τὸν Σουλτάνον.
 Οὕτως ἐκτρέχων δὲ κακῶς, παράφορος τῷ οἴκῳ,
 κατὰ Μουράτου τὴν ὁρμὴν, ἔχων μὲν ομομαχίαν.

§ ΜΔ'.

Γενναία τις τότε ψυχὴ εἰς Χαμουζᾶν εὐρέθη,

- 515 καὶ ἵππον τούτου ἔτυψε, πελέκει ἐν τοῖς πρόσθεν
 πρηνῆς δ' ὁ ἵππος ἔπεσεν ἅμα σὺν τῷ δεσπότη,
 εἶτα καρατομεῖ αὐτὸν ὁ Χαμουζᾶς τὸν Κράλην·
 Τοῦρκος ἐκ Τούρκων, εἷς πολλῶν, δράσας τοιοῦτον ἔργον.
 Φεῦ σοι, ὦ Κράλη δύστηνε, κάκιστε οἰνοπότα,
 520 τὸν ἄνδρα γὰρ οὐτιδανόν, τὸν Χαμουζᾶν ἐποίεις,
 Φιλαδελφείας ἄρχοντα καὶ μπέην, ἐν τοῖς πρώτοις.

§ ME'.

- Ἐν τοῖς λοιποῖς δ' ἦσαν σφαγαί, χύσις, κρουνοὶ αἱμάτων,
 καὶ θροῦς καὶ κέλαδος πολὺς, καὶ σωματοσφαγαίαι·
 τὸ χάλα! χάλα! ἦν βοή Ἀγαρηνῶν μεγάλη,
 525 διώκειν, τύπτειν ἀφειδῶς· τὸ φεύγειν δέ τῶν Οὐγγρων,
 καὶ φάσγανα ἐβάφοντο τῶν Τούρκων ἐν αἱμάτοις
 τῶν Οὐγγρων τῶν ἐμβρόντητων, πιπτόντων ὡς οἱ στάχυς·
 Ἐτέρων δεδεμένων δέ, αἰχμαλωταγομένων,
 ἄλλων πιπτόντων δὲ κακῶς καὶ ἀποπνιγομένων,
 530 καὶ κάθυγρον τὸν θάνατον, ἐν ποταμῷ τῆς Βάρνης,
 δυστήνως δεχομένων τε καὶ ἀποπνιγομένων.
 Τὰς συμβουλὰς ἀκήκοας; ἐώρακας τὸ τέλος;
 οὕτω κακὴ βουλὴ ἐστὶ βουλευσάντι κακίστη.

§ MΓ'.

- Μετὰ τὴν ἥτταν τοιγαροῦν, ἦν ἔπαθεν οἱ Οὐγγροι,
 535 Ἰάγκος μόνος ἔφυγε, σὺν ἄλλοις νουνεχέσι,
 καὶ πρὸς πατρίδα τὴν αὐτοῦ, ἔδραμεν εὐχαρίστως·
 καὶ ὥσπερ Λῶτ ἐξέφυγε, πάλαι ἐκ τῶν Σοδόμων,
 οὕτω καὶ ὁ καρτερικὸς Ἰάγκος, ἐλυτρώθη

μετὰ λοιπῶν στρατιωτῶν, καὶ εἰς οἰκεί' ἐσώθη.

§ ΜΖ'.

Ὡς δὴ Μουράτης κορεσθεὶς δόξης περιφανείας, 540
εἰς Μαγνησίαν ὥρμησεν, ἐκεῖ ἐφησυχάζειν,
ὅπου καὶ κτίσας ἰσχυρῶς, ἰδίας ἀναπαύλας,
ὦν λέων ὠρυόμενος ἠκούετο καὶ πάλιν.

§ ΜΗ'.

Ζωὴν δὲ τὴν βασίλειον ἄμφω ἀποθεμένου,
τοῦ Ἰωάννου Κράτορος, ἀνδρὸς λογιωτάτου, 545
πρὸς Κωνσταντῖνον Δράγασην τὸ τέλος κατεσθέσθη,
τὸ δυστυχὲς βασίλειον, λέγω τῆς Βυζαντίδος.
Θωμάς δὲ καὶ Δημήτριος, εἰς Πέλοπον τὴν νῆσον,*)
διαπερᾶν κατήνησαν οἱ δύο οἱ Δεσπότες,
μερίσαντες ἀμφοτέρω τὰ ἐν Πελοποννήσῳ 550
καὶ τότε σκήπτρων κραταιῶν, ἄπτεται Μεμεέτης, **)
καὶ Κύριος ἐλέγετο, Ἀσίας καὶ Εὐρώπης.

§ ΜΘ'.

Τότε βουλὴν βουλευέται κατὰ τῆς Βυζαντίδος,
πικρίας γέμουσαν κακῆς, ἀφανισμόν τελείως.

*) στίχῳ 548. « Εἰς Πέλοπον τὴν νῆσον » οὕτως ἡ ἀυτογράφος, τάχα
« Πέλοπος. »

**) στίχῳ 551. ἐν χεῖλει τῆς ἀυτογράφου. Σημ. ὁ Β' κατὰ σταθρ. (σαυ-
ρόν;=μετὰ Χριστόν) 1451.

- 555 Ἐν ᾧ γὰρ τόπῳ λέγεται, Φονέας ἐν τῷ φάρῳ,
ὃς ἐν τῷ μέρει Θρακικῷ κεῖται, ἐν τῷ Βοσπόρῳ,
πολίχνιον οἰκοδομεῖ, στεβρόπυργον θριγκίον, *)
λέγων καὶ ὡς διαπερᾶν θέλει εἰς τὴν Εὐρώπην **)
ἀπὸ Ἀσίας, χρήσιμον ἐκείνῳ καὶ ἀνθρώποις, ***)
- 560 καὶ ἂν Ἀδριανουπόλεως· ἐκεῖθεν διοδεύειν·
δύσκολον γὰρ ἀπέρχεσθαι, εἰς Ἀβυδὸν ἐκεῖθεν,
ἀπὸ Καλλικυπόλεως, καὶ βαίνειν εἰς τὸ πέραν.
Βυζάντιοι δ' ὑπέκυπτον, ἤκουον ἐν τοῖς πᾶσι,
ἐλπίζοντες καὶ λέγοντες, καὶ ἑαυτοῖς θαρρόυντες,
- 565 ἐλεῖν ἐκείνον ἔπειτα, εἰ ὄχλησις ἐκ τούτου·
τοιαῦτα τὰ βουλευμάτα, καὶ λόγοι τῶν Ῥωμαίων.
Ἄλλως δ' αὐτοῦ τὸ βούλευμα ἦν, καὶ τὸ τέλος ἄλλο·
τοῦτο μέχρι τῆς σήμερον Νεόκαστρον καλεῖται,
τὸ πρὸς τὸν Εὐξείνῳ πορθμῶν, ἐν δυτικῷ τῷ μέρει.
- 570 Εὐμενῶς δὲ καὶ προσηνῶς τὰ πράγματα Ῥωμαίων,
ἐκῆκει τάχα πρὸς αὐτοὺς, ἔχων φιλίας ἄχρας.
Μετὰ δὲ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ πολιχνίου τούτου,
ἐντὸς ἀφῆκε φύλακας, σκευὰς τὰς προσηκούσας.

§ Ν'.

- Αὐτὸς δὲ ἀπεδήμησεν ἐν Ἀδριανουπόλει,
575 μηνύσας λόγους καὶ εἰπὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει·
« Ἴστε, Ῥωμαῖοι ἅπαντες, οἱ ἔνδον ἐνοικοῦντες!
ἔρχομαι ὥρα ἕαρος, ἐστὲ προσκαρτεροῦντες! »

*) στίχῳ 557. Αὐτόγραφος « πολύχνιον. »

**) στίχῳ 558. Τὸ « καὶ » λείπει ἐν τῇ αὐτοκράφῳ.

***) στίχῳ 559. Αὐτόγραφος « ἐκείνῳ. »

Τότε κ' ἐκ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ἐποίουν στάσεις,
 ἄνδρας αἰχμαλωτίζοντες, γυναῖκας καὶ παιδιά,
 ἐκ τῶν χωρίων τῶν ἐγγύς, καὶ ἄλλα τε μυρία, 580
 διδόντες πρόσκομμα κακῶν, αἰτίαν τῶν σκανδάλων.

§ ΝΑ'.

Ἄρτι φανέντος δ' ἔαρος, σὺν στρατιᾷ Σουλτάνος
 ἐπὶ τὴν πόλιν ἔφθασε, μετὰ λαοῦ καὶ δόξης·
 ἔφθασε πνέων τῷ θυμῷ καὶ τῆς ὀργῆς καὶ κότου,
 ἔφθασεν εἰς τὴν δύστηνον, ταύτην τοῦ ἐκριζῶσαι, 585
 καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἅπαντας, σχεδὸν τοῦ ἀφανίσαι·
 ἔφθασε σβέσαι καὶ τὸ φῶς, ὅμμα τῆς οἰκουμένης.
 Ἐχων πληθὺν ἀμέτρητον, ἄπειρον πολεμίαν,
 ἔχων σφοδρὰν παράταξιν, ἰππότας, πεζοπόρους,
 καὶ μετ' αὐτῶν ἐκύκλωσε τὴν Κωνσταντίνου πόλιν, 590
 ὡς δράκων ὁ παγκάχιστος, λέων ἡγριωμένος,
 βρυχόμενος συρίττων τε, καὶ φονικὸν ἐμπνέων.

§ ΝΒ'.

Μετὰ τῶν ἄλλων δὲ κακῶν, καὶ μηχανὴν εὗρηκε·
 ἐπάνωθεν τῆς πόλεως, τοῦ Γαλατᾶ τῶν λόφων,
 τριήρεις διεπέρασεν εἰς Κεράτιον Κόλπον, 595
 πληθὴ ἀνδρῶν καὶ μηχανῶν ἐλάσας ἐν λιμένι,
 ἃς καὶ κατήγαγεν αὐτὸς ἐκ τοῦ Εὐξείνου Πόντου.
 Ἐπειδὴ ἐκωλύοντο, ἀλύσειος ἐκτάσει, *)

*) στίχῳ 598. Αὐτόγραφος « ἐπεὶ δὲ. »

- ἢ ἀπ' αὐλῆς τοῦ Βύζαντος ὥπλετο εἰς Γαλάταν, *)
 600 τοιαῦτ' ἐδολιεύσαντο, τοιαῦτα κατεπράξαν·
 ὡς δέ τε ἐκατέλαβον, λιμένα αἱ τριήρεις,
 καὶ τοῦτον ἐ-υρίευσαν οἱ καταπολεμοῦντες,
 ἔφριξεν ὄχλος ὁ ἐντὸς, ὁ περικεκλεισμένος,
 ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν περιηγκαλισμένος
 605 ἐκ τε θαλάσσης καὶ ἐκ γῆς ἦν λοίσθι' ἀποπνέων.

§ ΝΓ'.

Εἵτα σανίδας θέμενος, γεφυρουργεῖ τὸν κόλπον,
 ἐκ τοῦ ἐτέρου ἑναντι, μέρους τῆς Ξυλοπόρτας·
 ἀντεπεροῦντο δ' ὡς βατὴν τὴν θαλάσσαν οἱ Τοῦρκοι.

§ ΝΔ'.

- Ὡς δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν ἦν πρὸς τὴν πόλιν ἅπαν,
 610 ἐπολεμοῦντο ταῖς σκευαῖς, τῆς πόλεως τὰ τεῖχη·
 ἀφοῦ δὲ τὸ πρὸ τῆς Χαρσοῦς τεῖχος κατεχαλᾶσθη,
 νῦν τοῦ Ἀγίου Ῥωμανοῦ, ἣν Τόπκαψι καλοῦσιν, **)
 οἱ ὄντες τάξαντες ἐντὸς, θέμενοι κλιματίδας,
 σανίδας, ὕλην, ἔτερα, ἕνεκα τῶν βολίδων,
 615 τῶν φόνους θραῦσιν ἐν αὐτοῖς, πλείστην προξενησάντων,
 ἐφύλαττον τὴν εἴσοδον, τὴν τῶν ἐχθρῶν πρὸς πόλιν,
 σκηναὶς ποιήσαντες ἐκεῖ· οὐκ εἶχόν τι καὶ δράσαι,
 πρὸς ὕψος μόνον αἶροντες εἶχον τὰς χεῖρας τούτων,

*) στίχῳ 599. Αὐτόγραφος « ἦν ἀπ' αὐλῆς τοῦ Βύζαντος ὥπλετο εἰς
 Γ α λ ᾶ τ ο υ .

**) στίχῳ 612. Ἡ αὐτόγραφος. « τοῦ νῦν. »

δακρυρροοῦντες ἅπαντες ἐκ βάθους τῆς καρδίας.

§ ΝΕ'.

Τότε ἐν πόλει τις τυχῶν, ἄρχων ἐκ τῆς Γενούας, 620
ὥ κληῖσις ἦν Τζουστούνιας, ἔχων καὶ νῆας δύο,
ἔσθη ἐν μέσῳ τῷ λαῷ καὶ πᾶσι τοῖς ἐν πόλει,
καὶ λόγους εἶπε πρὸς αὐτοὺς, λόγους ὑπὲρ τῶν πάντων·
« ὦ βασιλεῦ, εἰμὲν αὐτὸς μετὰ τῶν σῶν ἐνδόξων
οὐ κατὰ τούτων δύνασθε, ὑμῶν τῶν ἀντιπάλων, 625
ἀνθίστασθαι καὶ μάχεσθαι ἔμπροσθεν ἐν τῇ μάχῃ,
μαχήσομαι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, φυλάξω καὶ τὴν πόλιν,
καὶ ἀρωγὸς γενήσομαι ὑμῶν καὶ τῆς πατρίδος. »
Τοὺς ἡδυτάτους λόγους γούν, ἐδέχοντο οἱ πάντες,
καὶ τὴν αὐτοῦ τε ἀρετὴν, ἤνεσαν εὐχαρίστως· 630
πρὸ πάντων δὲ ἦν πρόμαχος αὐτὸς ἐν ταῖς χαλάστραις·
ὥς εἶδε τε ἐμάχετο στερρόως ἐν τῷ πολέμῳ.

§ ΝΣ'.

Ἀλλὰ γε βάσκανος ἀνὴρ τις διὰ τουφεκίου,
βάλλει ἐπὶ τῷ ἥρωϊ, καὶ πλήττει τὸν γενναῖον,
καὶ φόνον προεξένησεν εἰς ἄνδρα τηλικούτον· 635
λέγεται δὲ ἐκ τῶν ἐντὸς Ῥωμαίων ἦν ὁ δράσας
τοῦτο τὸ ἐπιβούλευμα κατὰ τοῦ Γενουβίσου,
φθόνῳ τρωθεῖς, ὥς εἴθισται πάντοτε τοῖς βασκάνοις·
εἰς δὲ τὰς νῆας εἰσελθὼν, ἀπῆλθεν εἰς πατρίδα,
πνέων ἔτι ὁ δυστυχῆς, τὰ λοίσθια θανάτου, 640
εἶτα ἐκεῖσε ἐχθιοῖ, ταφεῖς παρὰ τῶν φίλων.

§ ΝΖ'.

Τὴν δυστυχίαν δὲ αὐτῶν, ὀρώντες οἱ πολῖται ,
 ἕτερον ἔθεντο εἰς νοῦν μηχανήματα ποιῆσαι,
 τοῦ λυτρωθῆναι τῶν δεινῶν, τῶν ἐπ' αὐτοῖς ἐλθόντων,
 648 ὃ τέλος εἴληφε κακὸν, σχέτλιον δύσμορόν τε.
 νέους ὡς τεσσαράκοντα, ἔβαλον ἐν τριήρεις,
 λάθρα ἐκπέμψαντες αὐτοὺς, πρὸς τῶν ἐχθρῶν τὸν στόλον,
 ὡς ἂν τὸν πάντα καύσωσι, κατατεφρώσωσί τε.

§ ΝΗ'.

Τοῦ ἔργου δ' ὄντος ἐν ἀκμῇ τοῦ τετελειωθῆναι.
 650 αἰφνης ἐπῆλθεν ἡ βολὴς ἄνωθεν ἐκ τοῦ πύργου,
 σκευῆς μεγίστης καὶ κακῆς, ἐξ ἄστεος Γαλάτου·
 οἱ γὰρ οἰκοῦντες ἐν αὐτῷ, ἐκέκτηντο φιλίας,
 μετὰ τῶν Τούρκων ἔξωθεν Ἰβύζαντος μαχομένων·
 τοῖνυν κατεποντίσθησαν οἱ δυστυχεῖς οἱ νέοι,
 653 καὶ οὐκ ὀλίγην ἔλαβον τὴν λύπην οἱ πολῖται,
 ἐπὶ τῶν τεσσαράκοντα, λέγω τῇ ἀπωλείᾳ.

§ ΝΘ'.

Εἰς δὲ τὰ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἔτη οἰκονομίας, *)
 χίλια τετρακόσια πεντήκοντα καὶ τρία,
 ἐγένετο τῆς πόλεως κύριος ὁ Σουλτάνος.

*) στίχῳ 657. Τὸ « τοῦ » λείπει ἐν τῇ αὐτογράφῳ.

Αἴφνης εἰσηλασάντων γάρ, ἐντὸς μετὰ ἰσχύος, 660
κατεπορθεῖτο δυστυχῶς αὕτη χερσὶ τῶν Τούρκων·
οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἤγοντο, δυστήνως εἰς δουλείαν, *)
ἄλλοι δὲ κατεβάφοντο αἵμασι πορφυρέοις·
ὀλοφυρμὸς δὲ καὶ κραυγὴ ἦν ἐπὶ τοῖς γυναίοις **) 665
καὶ θνήσκουσιν πλείστη μοναχῶν, ἀνδρῶν εὐλαβεστάτων·
μᾶλλον δὲ αἱ μονάζουσαι καὶ τίμιαι γυναῖκες,
ἐλκόμεναι ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἦσαν ἐκ τῶν πλοκάμων,
ταχυδρομοῦσαι παρ' αὐτῶν βιαίως καὶ βαρβάρως.

§ Ξ'.

Ὁ Κωνσταντῖνος κράτωρ δὲ, ὁ Δράγας τοῦπίκλιν,
ἐν τῷ μεγίστῳ τῷ ναῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, 670
τῆς παρ' Ἰουστινιανοῦ ἐκ βάρων ἐγερθείσης,
καταφυγὼν ὁ δυστυχῆς σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις,
μεταλαμβάνει τῶν φοβητῶν Κυρίου Μυστηρίων,
αὐτὸς τε, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ παῖδες ὁμοῦ καὶ δοῦλοι·
τὴν ὁμεινέτην φεῦ δ' αὐτοῦ καρατομεῖ τὸ πρῶτον, 675
καὶ παῖδας, καὶ τοὺς συγγενεῖς, καὶ τοὺς οἰκείους πάντας,
μὴ ζῆν προκρίνας, θανεῖν δὲ, αὐτοῦ ἐπὶ τὸ σέβας
τῆς ἀνοχῆς σου δέσποτα καὶ βασιλεῦ τῶν ὅλων.

§ ΞΑ'.

Αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν, εἰσέρχεται ξιφήρης,
μετὰ τινων στρατιωτῶν, λοιπῶν τε τῶν ἐνδόξων, 680

*) στίχῳ 662. Αὐτόγραφος: « δυσπύλως. »

**) στίχῳ 664. « Τὰ γύναια. » Τ. ε. ὁχλὸς τῶν γυναικῶν.

- ὡς πρὶν οἱ τριακόσιοι, οἱ μετὰ Λεωνίδου
 θανόντες ἐν τῷ Περσικῷ πολέμῳ καὶ τῇ μάχῃ·
 ἦσαν δ' ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν, ἀνδραγαθοῦντες πλείστοι·
 ἀλλ' οὖν τὸ σμῆνος τῶν ἐχθρῶν, ἴσχυεν ὑπερεῖχε·
 685 πᾶσι δὲ τάφος γέγονε, πατρὶς ἡ παμφιλτάτη,
 τοῦ Κωνσταντίνου κράτορος, καὶ τῶν ἀρίστων πάντων.
 Δεινὸν τὸ πλῆθος γὰρ φησὶ σοφὸς ὁ Εὐριπίδης.
 Ὑστερον δὲ ἐφευρηκὼς τὴν κάραν ὁ Σουλτάνος
 τοῦ Κωνσταντίνου κράτορος, καὶ γινούς ἐκείνου οὖσαν,
 690 καὶ τέρψιν σχὼν ἐγκάρδιον, ὡς νικητὴς Ῥωμαίων,
 κύριος κράτωρ γίνεται, ταύτης τῆς Βυζαντίδος,
 πατρίδος φίλης τῆς ἐμῆς, πόλεως Κωνσταντίνου.

§ ΕΒ'.

- Ἐπεὶ δὲ πᾶσα αἰσικὸς ἦν παρ' ἀνθρώπων αὕτη,
 καὶ πᾶς λαὸς Ῥωμαϊκὸς μέτοιχος ἦν παντόθεν,
 695 δεῖν ἔγνω σφετερίσασθαι ἐπὶ χερσὶν ἰδίαις,
 οὓς πρὶν νομῇ βασιλικῇ, ὄντας Ῥωμαίων παῖδας·
 διανενοημένου δὲ, πλείστα καὶ ἀποροῦντος
 πῶς ἂν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ἔξῃ Ῥωμαίων ἅπαν,
 τινὲς αὐτῷ εἰρήκασιν, ἐκ τῶν αὐτοῦ εἰδότες·
 700 « Εἰ βούλει, ἐνδοξότατε, ἅπαν Ῥωμαίων γένος
 ἐν τῇ πατρίδι τῇ αὐτοῦ μένειν καὶ σοὶ τετάχθαι,
 ἄνδρα τινὰ πρωτεύοντα τῆς τούτων Ἐκκλησίας,
 ὃν Πατριάρχην λέγουσι, δὼς τούτοις ὡς προστάτην,
 ἄρχειν τε τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἱεροθύτων·
 705 πᾶσι δὲ ἔσται ἀρεστὸν, τοῖς ὑπὸ σὲ Ῥωμαίοις,
 καὶ πάντες ὑποκύψουσιν ἐν οἷς ποθεῖς, ὦ Κράτωρ. »
 Τοῖνυν καὶ τὸν Σχολάριον, ἄνδρα σοφὸν εὐρόντες,

ὄντα χριτὴν τὸ πρότερον ἐντὸς τοῦ παλατίου,
 συγγράμματα συγγράψαντα πλείστα τῇ Ἐκκλησίᾳ.
 οἱ κληρικοὶ καὶ σύνοδος ἀνάγουσιν εἰς θρόνον,
 δόντος Σουλτάνου ὀρίσμον, ἰθύνειν τὰ Ῥωμαίων. 710

§ 31"

Ἐκ τῶν ἀρχόντων δὲ τῶν πρὶν, Ῥωμαίων, Μεσεμέτης
 πολλοὺς ἀπεκεφάλισε δυστήνως τῇ ῥομφαίᾳ·
 ὁμοίως τε καὶ τὸν Χαλῆλ, τὸν ἑαυτοῦ Πασίαν,
 παρέδωκεν εἰς θάνατον. Ἔλεγε γὰρ ἐκεῖνος 715
 « Εἵπερ γενήσῃ, κράτιστε, Κύριος Κωνσταντίνου,
 δόλοις καὶ ταῖς ἐπιβουλαῖς, ἰσχύει τῶν ἐν δύσει,
 ἀποδιώξουσιν ἡμᾶς, τὰ πλήθη τῆς Εὐρώπης.
 Οὐ τοῦτο γὰρ ἀνέξονται, θεάσασθαι οἱ πάντες, *)
 τὴν κεφαλὴν τῶν πόλεων αὐτῶν ὑπὸ τοὺς Τούρκους. » 720

§ 31'.

Μετοίκων πλείστων δὲ πληροὶ Σουλτάνος πᾶσαν πόλιν,
 ἐκ Σηλυμβρίας, Ῥαιδεσσοῦ, Πανίου καὶ τῶν πέριξ **)
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν αὐτοῖς χωρίων,
 ἐκ τοῦ Εὐξείνου Πόντου τε, Μηδείας, Ἀγχιάλου.
 Αἶνος καὶ Σαμοθράκη δὲ, ἡ Θάσος καὶ ἡ Λήμνος, ***) 725
 ἡ Μιτυλήνη σὺν αὐταῖς, Ἰμβρος καὶ αἱ Ἀθήναι,
 Ὡθβαὶ λέγω καὶ ἐφεξῆς, Κασταμονὴ, Σινώπη,

*) στίχοι 719—734. Οἱ στίχοι οὗτοι ἐσθεσμένοι ἐν τῷ αὐτογράφῳ.

**) στίχῳ 722. Ἡ αὐτόγραφος « Σιλληθρίας. »

***) στίχῳ 725. Ἡ αὐτόγραφος « Λίμνος. »

ἐν αἷς προστάτης κύριος ἦν ὁ Κιζιλ Ἀχμέτης,
 ὃς πέφευγε πρὸς τὸν Οὐζοῦν Χασάνην ἐν Περσίᾳ,
 730 τῷ φόνῳ καὶ ταῖς ἀπειλαῖς Σουλτάνου, τοῦ κρατοῦντος,
 ἅπασαι ὑπετάγησαν τῇ προσταγῇ καὶ τρόμῳ,
 καὶ κάραν ἔκλιναν αὐτῷ, καὶ κεφαλὴν καὶ γόνυ.
 Περὶ δὲ τούτων νῦν ἀρκεῖ ὁ λόγος ἐν συντόμῳ,
 καὶ κατὰ ἑὺ μιν ἡμῶν, τῶν ἐν τῇ δυστυχίᾳ.
 [Στίχοι 740.] *)

*) Οὕτω, ὡς ὁ πρόγραφος· ποίω σφάλματι· ἀποροῦμεν. Ἀληθῶς γὰρ στίχοι
 731, 732, 733;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΘΡΗΝΟΥ Ν. 4.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΙΝΑ

ΡΩΜΑΪΚΑ

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΝ Α΄.

Ἀλωση τῆς Κωσταριτινῶν πόλεως.

Ἡ ἡμέραν τὴν Πόλι, ὁ πῆραν τὴν, ὁ πῆραν τὴν Σαλονίκη.
 Ἡ ἡμέραν καὶ τὴν ἀγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι,
 τοῦ ἔχει τριακόσια σήμαντρα, καὶ ἔξῃντα δυὸ καμπάνες.
 Κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς, κάθε παπᾶς καὶ διᾶκος.
 Σιμὰ νὰ ἔγουν τὰ ἅγια καὶ ὁ βασιλιάς τοῦ κόσμου,
 Φωνὴ τοὺς ἤρτ' ἐξ οὐρανοῦ ἀγγέλων ἀπὸ τὸ στόμα·
 « Ἀφᾶτ' αὐτὴ τὴ ψαλμωδία, νὰ χαμηλώσουν τ' ἅγια,
 Καὶ στείλτε λόγος ἐς τὴν Φραγκία, νὰ ἄρτουνε νὰ τὰ πιά-
 [σουν,
 Νὰ πάρουν τὸν χρυσὸ σταυρὸ καὶ τ' ἅγιο τὸ βαγγέλιο,
 Καὶ τὴν ἀγία τράπεζα, νὰ μὴ τὴν ἀμολύνουν. »
 Ὅταν τ' ἀκουσεν ἡ Δέσποινα, δακρύζουν ἡ εἰκόνες.
 « Σώπασε κυρὰ Δέσποινα, μὴν κλαίγῃς, μὴ δακρύζῃς,
 Πάλαι μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς, πάλαι ὀδικά σας εἶναι. »

Τραγούδιον Β'.

Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

- Σημαίν' ὁ Θιὸς, σημαίν' ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ 'πουράνια,
 Σημαίνει κ' ἡ ἀγία Σοφία τὸ μέγα μοναστήρι,
 Μὲ τετρακόσια σήμαντρα, κ' ἐξῆντα δυὸ καμπάνες,
 Πῶχει τρακόσαις καλογριαῖς καὶ χίλιους καλογέρους.
 5 Ψάλλει ζερβὰ ὁ βασιλιάς, δεξιὰ ὁ πατριάρχης.
 Φωνὴ τοὺς ἦρτ' ἀπ' τὸ Θεὸ κ' ἀπ' τὴν ἀγγέλου κρίσι·
 « Πάψ' τε παπάδες τὰ χαρτιὰ καὶ κλειῖστε τὰ 'βαγγέλια,
 'Πῆραν τὴν Πόλι, 'πῆρανε, 'πῆραν τὴν Σαλονίκη,
 'Πῆραν καὶ τὴν ἀγία Σοφία τὸ μέγα μοναστήρι,
 10 'Πῆραν' παιδιὰ 'π' τὸ δάσκαλο, κοράσι' ἀπ' τὸ γκεργκέφι,
 'Πῆραν μανάδες μὲ παιδιὰ, κυράδες μὲ τοὺς ἄντρας. »
-

Τραγούδιον Γ'.

Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Σημαίν' ὁ Θιὸς, σημαίν' ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ 'πουράνια,
 Σημαίνει κ' ἡ ἀγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι,
 Μὲ τετρακόσια σήμαντρα κ' ἐξῆντα δυὸ καμπάνες·
 Κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς, κάθε παπᾶς καὶ διάκος,
 Νὰ 'μποῦνε 'ς τὸ Χερουβικὸ καὶ νᾶβγ' ὁ βασιλέας. 3
 Περιστερὰ κατέβηκεν ἀπὸ τὰ μεσουράνια·
 « Πάψετε τὸ Χερουβικὸ, κ' ἄς χαμηλώσουν τ' ἄγια·
 Παπάδες πάρτε τὰ ἱερά, καὶ σεῖς κερὶὰ σβυστήτε,
 Γιὰ τ' εἶναι θῆλημα Θεοῦ ἡ Πόλι νὰ τουρκέψη.
 Μόν' στεῖλτε λόγο 'ς τὴ Φραγκιὰ, νᾶρτουνε τριὰ καράβια, 10
 Τὸνα νὰ πάρη τὸ σταυρὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ 'βαγγέλιο,
 Τὸ τρίτο τὸ καλῆτερο, τὴν ἄγια τράπεζάν μας,
 Μὴ μᾶς τὴν 'πάρουν τὰ σκυλιὰ καὶ μᾶς τὴν μαγαρίσουν. »
 Ἡ Δέσποινα τaráχθηκε, κ' ἐδάκρυσαν ἡ 'κόνες.
 « Σώπασε κυρὰ Δέσποινα, καὶ σεῖς 'κόνες μὴν κλαῖτε, 15
 Πάλε μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς, πάλε 'δικά σας εἶναι, »

Τραγούδιον Α'.

Η αἰώνιος τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Καλόγρια ἐμαγέρευε ψαράκια ἐς τὸ τήγανι,
 Καὶ μιὰ φωνὴ, ψιλὴ φωνὴ ἐπάνωθεν τῆς λέγει·
 « Πάψε γριὰ τὸ μαγερεῖο, κ' ἡ Πόλι θὰ τουρκέψη. »
 « Ὅταν τὰ ψάρια πεταχτοῦν καὶ βγοῦν καὶ ζωντανέψουν,
 ; » Τότε κι' ὁ Τοῦρκος θὲ νὰ 'μπῇ, κ' ἡ Πόλι θὰ τουρκέψη. »
 Τὰ ψάρια πεταχτήκανε, τὰ ψάρια ζωντανέψαν,
 Κι' ὁ Ἀμνηρᾶς εἰσέβηκεν ἀπὸς τοῦ καθαλάρης.

Ταῦτα τὰ τέσσαρα τραγούδια ἐλήφθησαν ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν Τραγούδιων τοῦ Α. Πασσαβίου, ἐκδοθέντων ἐν Λειψία ἐτ. 1860, εἰς 8ον, σελ. 145—147

Τραγούδιον Ε'.

Τὴν Πόλιν ὄντας ὥριζεν ὁ Ἕλλεν Κωνσταντῖνον,
 μὲ δέκα πέντε σήμαντρα μὲ δεκοκτὼ καμπάνας,
 μὲ δώδεκα Ἀρχιερεῖς, παππάδας τετρακόσιους,
 διακόνους εἰκοστέσσερα, ψαλτάδες ἐβδομηῆντα,
 σείτ (1) ἔψαλλαν, σείτ ὥριζεν τὴν Πόλ' τὴρ Ῥωμανίαν, 5
 σημαίνει καὶ ἡ αἰᾶ Σοφία, τὸ μέγα Μοναστήριν·
 ἔρουα λάθετ' ὁ βασιλιάς, δεκ'σά ὁ Πατριάρχης,
 ὁ βασιλιάς, ὁ βασιλιάς, ὁ Ἕλλεν Κωνσταντῖνον·
 ψάλλουν τὸ αἶος ὁ Θεός, καὶ τὴν τιμιωτέραν.
 Ἔρθεν πουλὶν καὶ ἰκόνεψεν σ' αἰᾶς Σοφιάς τὴν πόρταν· 10
 τὸ ἔναν τὸ στεροῦλ' ἄθε ἔς τὸ αἶμαν ἔν βαμμένον,
 ἔς τὸ ἄλλο τὸ στεροῦλ' ἄθε χαρτὴν κρατεῖ γραμμένον·
 ἀτὸ κανεῖς ἔκ ἀνέγνωσεν, οὐδ' ὁ Μητροπολίτης·
 ἔναν παιδὶν, καλὸν παιδὶν ἔρχεται καὶ ἀναγνώθει,
 ν' αἰλλ' οἱ ἐμᾶς σείτ ἀναγνώθ' καὶ δερνοκοπισκᾶται· 15
 —ἀλλ' οἱ ἐμᾶς καὶ βᾶϊ ἐμᾶς οἱ Τοῦρκ' τὴν Πόλ' ἐπαῖραν,
 ἐπαῖραν τὸ βασιλοσκάμ' ἀλλάγε αὐφεντία·
 μοιρολογοῦν τὰ ἐγγλησιαῖς, κλαῖγνε τὰ μοναστήρα,
 μοιρολογᾷ καὶ αἰᾶ Σοφία, κλαίει καὶ ὁ θεολόγον.
 Ὅλοι καὶ ἄν παργορεύκουνταν, ὅλοι καὶ γαλενίζνε (2), 20
 ἔς σάϊ Ἰωάννην τὸν θεολόγον γαλένιον ἔκ ἐπέμενεν.

1) Οὕτω τὸ πρὸν ἄσμα εἶναι θρηνητικὸν τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκ Τραπεζοῦντος μὴπω ἀλωθείσης.

2) Καταπραϋνόνται.

Ἰδιάκος ἀτ' παῖρεν τὸ σπαθὶν, τ' ἑλληνικὸν κοντάριν,
τοὺς Τούρκους κρούει ἔς τὸ σπαθὶν, τοὺς Τούρκους ἔς τὸ κον-
(τάριν,

- τριακόσους Τούρκους ἔκοψεν, δεκατρίους πασάδες·
25 τσακῶθεν τὸ σπαθίψιν ἀτ', τσακῶθεν τὸ κοντάρι ἀτ'
καὶ ὄντας τερῇ Ἰομόναχος ἀπὲς ἔς σὺ Τούρκους ἀπέμηνεν·
πιάνουν ἄτον τρίςι λεβέντ' καὶ τέσσερα πασάδες
καὶ φέρν ἄτονε ἔς σὸν Πασᾶν καὶ ἔς σὸν Τουρκοπολίτην.
—Διάκε ἄν ἐπιάνες με, ἐμὲν ντὸ θεὰ ποῖνες;
30 θ' ἐβάλνες με ἔς τὴν φυλακὴν, ἔς τὸ χλοερὸν τοῦ σέκιν. (;)
τώρα ἐγὼ ἐπιάσα σε, καὶ ντὸ νὰ φτάγω ἴσεναν;
θὰ βάλω σε ἔς σὴ φυλακὴν, ἔς τὸ χλοερὸν τοῦ σέκιν. (;)
—Παρακαλῶ σε, ναὶ πασᾶ καὶ ναὶ Τουρκοπολίτα,
ἐγὼ ἔχω χίλια φούλνρα, χίλια ἑκατοντάρια,
35 ἔπαρ' τὰ χίλια φούλνρα τὰ χίλια ἑκατοντάρια
καὶ ἔμην ζῶν ἰὰ χάρισον καὶ πέντε ἔξ ἡμέραις.
'Κὶ παῖρ' τὰ χίλια φούλνρα, ἔκὶ παῖρ' τ' ἑκατοντάρια
οὐδὲ ζῶν χαρίζει ἄτον καὶ πέντε ἔξ ἡμέραις.
—Διάκε μ' Τούρκος θὰ γίνεσαι καὶ ἴσεν ζῶν χαρίζω. . .
40 —Ὅπεις, ὅπεις, μαῦρε Πασᾶ, μαῦρε Τουρκοπολίτα,
ἐγὼ διάκος π' ἐγενόμην, διάκος θὲ ν' ἀποθάνω.
'Ατὸς ἄτόναν ἔκοψεν τὸν μέγαν σερασκέρην (1).
Τὴν Πόλιν ὄντας ὥριζεν ὁ Ἕλλην ὁ Κωνσταντῖνον,
εἶχεν πορτάρους δίκλοπους (2), αὐφένταις φοβετςάρους·
45 ἐκείνος εἶχεν σύνοδον Ῥωμαίους δωδεκάραν,
ἐκείνος εἶχεν σύνοδον Ῥωμαίους αὐφεντάδες.
'Εκεῖν' ἔκ ἐκρίναν δίκαια, ἐδῶκαν τὰ κλειδιά,

1) Στρατηγὸν λέγει τὸν διάκονον.

2) Προδότης.

ἐκλείδωσαν τὰ ἐγκλησιᾶ, ὅλα τὰ μοναστήρα,
 ἐκλείδωσαν τὴν αἰᾶν Σοφίαν τὸ μέγα μοναστήριν.
 Ἀπ' οὐρανοῦ κλειδὸν ἔρθεν ᾿ς σαῖᾶς Σοφιάς τὴν Πόρταν· 50
 χρόνους ἔρθαν καὶ πέρασαν, καιροὶ ἔρθαν καὶ ᾿σέβαν,
 ἵνεσπάλθεν (1) τὸ κλειδίον ἄθες, καὶ ᾿πέμνεν κλειδωμένον·
 θέλ' ἀπ' οὐρανοῦ μάστοραν καὶ ἀπὸ τὴν γῆν ἐργάτην (2).

1) Ἐλησμονήθη.

2) Τὸν σωτήρα καὶ μελλόντα ἐλευθερωτὴν τῆς πόλεως.

Τοῦτο τὸ τραγούδιον ἐλήφθη ἐκ τῆς τοῦ Σ. Ἰωαννίδου ἱστορίας καὶ στα-
 τιστικῆς Τραπεζοῦντος, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, εἰς 8ον τελ. 292—294.

Τραγούδιον 7'.

(Πρὸς Ἐμμανουήλου τοῦ Γεωργιά, Ῥαΐου.)

- Νᾶχεν ἀστράψ' ὁ οὐρανὸς, νᾶχε καγῆ ἡ ὥρα,
 Ἥλιος, σελήνη μηδαμῷ νὰ μ' εἶχαν ἀνατείλει,
 Καὶ τέτοια ῥέξα μελανὴ νὰ μ' εἶχε ἔξημερώσει.
 Εἰς τοῦ Μαΐου τοῦ μηνὸς ῥ' τὰς εἴκοσι ἑννέα,
 5 Τρίτην ἡμέραν δολερὴν, ποῦ αὐθέντευεν ὁ Ἄρης,
 Ἡ φοῦσκωσις (1) Ἀνατολῆς ἐπήρασι τὴν Πόλιν,
 Οἱ Τοῦρκοι σκύλοι ἀσεβεῖς, ὦ συμφορὰ μεγάλη (2) !
 Ἐκεῖν' ἡμέρα σκοτεινὴ, ἀστραποκαυμένη,
 Τῆς Τρίτης τῆς ἀσδολερῆς, τῆς μαυρογελασμένης,
 10 Τῆς θεοκαρδουνόκαυτης, πουμπαρδοχαλασμένης (3).
 Λοιπὸν μὴ ὀνειδίζετε, τὸν βασιλέα, αὐθένταις,
 Διατὶ ὅλον τὸ πταίσιμον ἦτον εἰς τοὺς ῥηγάδες,
 Κ' εἰς τοὺς αὐθέντας τῆς Φραγκιάς, ὁποῦπαν νὰ βοηθήσουν
 Τὴν Πόλιν τὴν θεόκτιστον, νὰ τὴν ἀποκρατήσουν (4).
 15 Οὐδὲν ἤξεύρω τί νὰ πῶ, οὐδὲ τὸ τί νὰ λέξω,
 Οἱ χριστιανοὶ μὲ χριστιανούς νᾶναι τόση κατάρα,
 Νὰ σφάζωνται ἀλλήλους των καὶ νὰ μηδὲν λυποῦνται,
 Νὰ χύνουσι τὰ αἵματα ὁμοῦ ἑνας καὶ ἄλλος,
 Καὶ νὰ τὸ δέχεται ἡ γῆ καθ' ἡμέρα νὰ πίνη.

(1) Πῦθον ἀντὶ φοῦσκωσις τῆς Ἀνατολῆς.

(2) Ellissen Analekten. Leipzig 1837 tom. III. στίχ. 417—424.

(3) Στίχ. 494—496.

(4) Στίχ. 234—235.

№ I. α.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ.

ΕΚ ΤΩΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

ΤΩΝ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ,

ΤΑ ΤΕΣΣΑΡΑ ΠΡΩΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

[ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΜΕΜΕΤΟΥ Β΄.]

1453—1481.

Ληφθέντα ἐκ χειρογράφου τινὸς ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τοῦ Σινῶ, καὶ ἐκδοθέντα
παρὰ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου

ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΑΦΘΟΝΙΑΔΟΥ. ΣΙΝΑΙΤΟΥ.

Προστίθεται δὲ αὐτοῖς ἐν τῷ τέλει καὶ ψευδοεπιγραφή τις, ὁλθεν ἐν τῇ
λάρνακι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου εὑρεθείσα, σὺν ἐρμηνείᾳ,
συγγραφθεῖσα παρὰ τινος Ψευδοσχολαρίου, ἐν ἔτει 1463, καὶ νῦν ἐκδιδομένη
παρὰ τοῦ Δόκτορος

ΦΙΛ. ΑΝΤ. ΔΕΘΙΗΡΟΥ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ
ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Τὰ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Γεργαδίου
τοῦ Σχολαρίου.

Ἦτοι σωτηρίῳ 1453, καὶ τοῦ Χιτζρὲ 857.

Ἀλούσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔτει τοῦ Χιτζρὲ 857
τῇ κη΄. τῆς σελήνης Δζεμάζουλ-ἐβέλ καὶ σωτηρίῳ 1453
Μαΐου τῇ κθ΄., ἡμέρᾳ τρίτῃ καθ' ἣν ἐωρτάζετο ἡ ἐορτὴ
τῆς Πεντηχοστῆς, μετὰ τριήμερον διάστημα καταπαυσάσης
τῆς μισσημέρας τε καὶ λαφυραγωγίας, καὶ γαλήνης οἶονε
εἰρηνοποιῶ ἀναφανείσης, ὁ νικητὴς σουλτάν Μεχμέτ, σκο-
πούμενος τὴν αὐξήσιν τῶν τῆς ἐρημωθείσης ἤδη πόλεως
κατοικητῶν, ἐνέδωκε τοῖς ἐν τῇ πόλει καταληφθεῖσι χρι-
στιανοῖς ἐπιτελεῖν ἐλευθέρως τὰ τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν ἔ-
θιμα, καὶ μαθὼν ὅτι χρήζουσι πατριάρχου, ἐκέλευσε τοῖς
χριστιανοῖς προχειρίσασθαι ὃν ἂν ἐθέλοιεν, καὶ ὑπέσχετο
ἐπικυρῶσαι προγράμματι τὴν ἐκείνου ἐκλογὴν καὶ δοῦναι
αὐτῷ προνόμια τοῦ πατριαρχεῦν ἀκωλύτως καὶ παραπλη-
σίως τοῖς προκατόχοις αὐτοῦ· ὥρισε δὲ ταῦτα πολιτευόμε-
νος ἵνα ἕκασταχόθεν ἐκεῖσε χριστιανοὶ ἀθροισθῶσιν. Ἀμέ-

λει τοι συνόδου τοπικῆς γενομένης, ψηφίζονται ὡς ἔθος Γεώργιον τὸν Σχολάριον, ἀνδρα ἐπ' ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ διαβεδοημένον, Γεννάδιον μετονομάσαντες· ὃν τινα καὶ μεταπεμφάμενος ὁ σουλτάνος ἐνδὸν τῶν ἀνακτόρων δέδωκεν αὐτῷ ἰδίαις χερσὶ τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον ἀργυρᾶν τε καὶ τιμαλφῇ· δέδωκε δὲ καὶ νομίσματα χρυσᾶ, καὶ ἐπειπὼν τὸ, « Πατριάρχευε ἐν εἰρήνῃ καὶ ἔχε τὴν φιλίαν Ἱμῶν ἐν » οἷς ἂν γρήζοις καὶ ἐθέλοις ἔχων πάντα τὰ προνόμια τῶν » προκατόχων σου, » ἐπεβίβασεν αὐτὸν ἵππου λαμπρῶς ἐστολισμένου καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ὃν τινα δέδωκεν αὐτῷ εἰς κατοικίαν, πατριαρχεῖον οὖσαν καὶ πρότερον. *)

Πᾶσαι οὖν αἱ ἐκκλησίαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ὑποκειμένων ἐπαρχιῶν ὑπετάγησαν τῷ πατριάρχει διὰ τοῦ δοθέντος βασιλικοῦ προγράμματος, καὶ πολλῶ μᾶλλον ἢ τοῖς πρὸ αὐτοῦ πατριαρχέουσαι.

Τὸ Πουργάζι καὶ ἡ Συλληβρία ἐθελουσίως ὑποτάσσονται τῷ νικητῇ σουλτάνῳ. Ἐν τῇ μητροπολιτικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Συλληβρίας ἐσώζοντο τότε τὰ λείψανα τῆς ἀγίας Εὐφημίας.

ὑπετάγησαν εἴτα τῷ σουλτάνῳ καὶ ἄλλαι κωμοπόλεις αἱ πλησιόχωροι.

ἔτει σωτηρίῳ 1455.

Τὸν Ἀντιοχείας Μιχαὴλ τὸν Δ', θανόντα τῷ ἔτει 1449, διεδέχθη Δωρόθεος ὁ Β', ὃν πατριαρχεύσαντα ἔτη ἑξ καὶ θανόντα τῷδε τῷ ἔτει 1455 διεδέχθη Μάρκος ὁ Γ', καὶ πατριαρχεῖει ἔτη εἴκοσι ἐννέα.

*) Οὕτως κατὰ Φραντζῆ. Βλέπε δὲ καὶ τὰ παρὰ Κριτοβούλου II. 5, καὶ πάρεργον. Δ. Δ.

Θνήσκει ὁ πάπας Νικόλκος ὁ Ε΄, ὅστις ἐραστής ὦν τῶν ἐπιστημῶν, πάσας τὰς ἐλληνικὰς βίβλους, ἀφ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος προσενεχθείσας τῇ Δύσει, κομίτας εἰς τὴν Ῥώμην μετέφρασε λατινιστὶ παρὰ Γεωργίου τοῦ Τραπεζουντίου, Λαυρεντίου τοῦ Βάλα, Πέτρου τοῦ Κανδίδου, Γεωργίου τοῦ Καστελλάνου καὶ Δημητρίου τοῦ Γραικοῦ, οἷς ἅπασι μισθοὺς καὶ βραβεῖα δαψιλῶς ἐχορήγει. Ψέγεται δὲ λίαν ὅτι Κωνσταντίνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑστάτῳ βασιλεῖ ταχεῖάν τινα ἐπικουρίαν αἰτοῦντι κατὰ τῶν Τούρκων ὑπεσχέθη δοῦναι ἐὰν ὑπογράψῃ τοῖς ἀρεσκομένοις τῷ πάπα, ὡς ὑπέγραψεν ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης· καὶ ὀνειδίσας τελευταῖον ὡς ἀποχωρήσαντι τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας οὐδεμίαν αὐτῷ δέδωκε βοήθειαν ἢ διὰ χρημάτων ἢ διὰ στρατιωτῶν.

Τὸν Ἱεροσολύμων Ἰωακείμ πατριαρχεύσαντα ἔτη δέκα καὶ θανόντα διεδέχθη τῷ ἔτει 1455 Ἀθανάσιος ὁ Γ΄, ὅστις ἐλάβε παρὰ τοῦ Φατίχης σουλτάν Μεχμέτη, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Χάτι-σερίφι δι' ὅλα τὰ προσκυνήματα τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ, σωζόμενον μέχρι τοῦδε ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ τῶν Ἱεροσολύμων μετὰ καὶ ἄλλων χάτι-σεριφίων τῶν ὕστερον ἐκδοθέντων.

Ἔτει σωτηρίῳ 4456.

Ὁ σουλτάνος ἐκστρατεύει κατὰ τοῦ ῥηγὸς τῆς Οὐγγρίας Λαδισλάου υἱοῦ τοῦ Ἀλβέρτου τοῦ τῶν Νεμτζῶν Ἱμπεράτορος, καὶ κατατροπύεται τοῦτον, ὅστις καὶ τῷ πολέμῳ ἐτραυματίσθη. Εἵτα ἐκστρατεύει κατὰ τοῦ Βελιγραδίου, καὶ πολιορκήσας αὐτὸ ἐπὶ πολὺ ἄπρακτος ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν πολλῇ τῇ φθορᾷ τοῦ ἰδίου στρατοῦ, χειμῶνος ἐπιγενεμέ-

νου. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει περιέτεμε τοὺς υἱοὺς του Μουράτ καὶ Βαγιαζήτ, ἐορτάσας μεγάλως τὴν περιτομὴν.

Ἔτει σωτηρίῳ 4457.

Ἐκστρατεύει κατὰ τοῦ Μωρέως, καταπολεμεῖ τοὺς Ῥωμαίους καὶ διώκει ἀπὸ τὸ Ἐξαμίλι, κρημνίζει τὰ κάστρη καὶ ὀχυρώματά τους· καὶ γίνεται ταῦτα τῶν δύο ἀδελφῶν Παλαιολόγων Δεσποτῶν τοῦ Μωρέως τῇ διαφωνίᾳ, ὧν ὁ Δημήτριος εἶχε γράψει τῷ σουλτάνῳ τὸ, « Ἔλα νὰ πάρῃς τὸν τόπον, νὰ ἡσυχάσωμεν.. » Μετὰ ταῦτα ὁ σουλτάνος ἐλεηλάτησε τὴν νῆσον τῆς Κερκύρας.

Τὸν Ἱεροσολύμων Ἀθανάσιον πατριαρχεύσαντα ἔτη δύο καὶ θανόντα διεδέχθη Γρηγόριος ὁ Β' τῷδε τῷ ἔτει.

Ἔτει σωτηρίῳ 4458.

Ὁ σουλτάνος ὑποτάσσει τὴν Κόρινθον καὶ πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον ὑποτελῇ ποιεῖ, ἐξώσας ἐκεῖθεν Θωμᾶν τὸν Παλαιολόγον.

Θνήσκει ὁ πάπας Κάλλιστος ὁ Γ', καταλιπὼν 150 χιλ. νομισμάτων, ἅπερ ζητήσας ἔλαβε παρὰ τῶν χριστιανῶν διὰ νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείαν. Ἐγένετο δὲ μετ' αὐτὸν πάπας τῆς Ῥώμης Πῖος ὁ Β', Αὐγούστου τῇ ιθ', Αἰνείας Σίλβιος λεγόμενος πρότερον.

Ἔτει σωτηρίῳ 4459.

Τὴν Σεμένδριαν εἶχαν ἐλευθερώσει πρότερον οἱ Νέμτζιοι, ἀλλ' ὁ σουλτάνος Μεχμέτης ἀνεκτήσατο αὐτήν· καὶ σημείωσαι ὅτι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Πόλεως μέχρι τοῦδε τοῦ ἔτους ὑπέταξε πόλεις 40, τὰς μὲν πολέμῳ καὶ μαχαίρᾳ, τὰς δὲ διὰ συνθήκης. Ἐν τῷ διαστήματι τῆς βασιλείας του ὑπέταξε δώδεκα κυριαρχίας, περιεχούσας διακοσίας πόλεις.

Τὸν Ἀλεξανδρείας Φιλόθεον πατριαρχεύσαντα ἔτη εἴκοσι πρὸς τῷ ἐνὶ καὶ θανόντα διεδέχθη τούτῳ τῷ ἔτει Γρηγόριος ὁ Γ'.

Ὁ πατριάρχης Γεννάδιος καταλιπὼν τὸν ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων διὰ τὸ μὴ εἶναι προσοίκους τοὺς χριστιανοὺς, καὶ λαβὼν παρὰ τοῦ σουλτάνου τὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου πατριαρχεῖον τοῦτον ἀπέδειξεν, ἐν ᾧ εἰσελθὼν ποτε καὶ ὁ σουλτάνος καὶ τῷ πατριάρχῃ συνδιαλεχθεῖς πλείστα περὶ τῆς τῶν χριστιανῶν πίστεως ἐπυνθάνετο.

Ἀνεγίρει ἐκ βάρων ὁ σουλτάνος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τὸ τανῦν λεγόμενον Ἐσχὶ Σεράϊ.

Ἔτει σωτηρίῳ 4460.

Εὐρίσκεται ὑπὸ γῆν ὁ τάφος τοῦ Ἐγιοῦπι-Ἐνσαρί. Ὁ γὰρ Μουαβιγιέ, ἄραψ, πρῶτος χαλίφης τῶν ἐν τῇ Δαμασκῷ τυραννούντων Χουλεφάϊ-πενι-Οὔμιγιέ ἀπ' αὐτοῦ λεγομένων, συγγενῆς τοῦ προφήτου τῶν Ὀθωμανῶν Μεχμέτη, εἶχε στείλει τὸν υἱόν του Γιαζίδην μαζὴ μὲ τὸν Ἐπι-Ἐγιοῦπ-Χαλιδ υἱὸν τοῦ Ζεϊδουλ-Ἐνσαρί μὲ παμπληθῆ στρατὸν διὰ νὰ ὑποτάξῃσι τὴν Κωνσταντινούπολιν. Καὶ δῆτα φθάσαντες

ἤρξαντο τὴν πολιορκίαν τῆς Πόλεως ἐπὶ τοῦ βασιλείως Κωνσταντος, ἐκγόνου τοῦ Ἡρακλείου, ἔτει σωτηρίῳ 667, παμπληθεὶ τῇ στρατιᾷ, καὶ παρετάθη ἡ πολιορκία αὕτη ἐπὶ μῆνας ἑπτὰ, ὅτε καὶ ἐν τοῖς Κυζίκου παρεχείμαζον μέρεσι. Φονευθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ τῆς πολιορκίας αὐτὸς ὁ Ἐπι-Ἐγχιούπι-Ἐνσαρὶ ἐτάφη ἐκεῖσε· καὶ τανῦν ἀναφανέντος τοῦ τάφου ὠνόμασεν ὁ νικητὴς σουλτὰν Μεχμέτης τὸν τόπον Ἐγχιούπ, εἰς τιμὴν τοῦ Ἐπι-Ἐγχιούπ-Χαλίδ, υἱοῦ τοῦ Ζεΐδουλ-Ἐνσαρὶ, διὰ τὸ ὑπάρχει αὐτὸν φίλον καὶ γνωστὸν τοῦ Μωάμεθ, καὶ προσέταξε κτισθῆναι ἐκεῖσε τζαμί, εἰς τὸν τόπον δηλαδὴ ἔνθα εὗρεθῇ ὁ τάφος, ὃ καὶ ἐκτίσθη μεγαλοπρεπῶς τε καὶ πολυδαπάνως, καὶ μέχρι τῆς σήμερον σώζεται, καὶ οἱ τῆς βασιλείας ἐπιβαίνοντες σουλτάνοι, εὐθὺς ἐκεῖσε πορευόμενοι μετὰ μεγίστης καὶ πολυανθρώπου πομπῆς, ζώνονται τὸ ξίφος ἐν τῷ τζαμί, ὅπερ ἐστὶ ταῦτόν τῳ ποτε παρ' ἡμῖν στέφεσθαι τοὺς βασιλεῖς τῶν χριστιανῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. *)

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη. Ἐπὶ δὲ τοῦ Κωνσταντος τότε μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἐγχιούπι-Ἐνσαρὶ, θαύματι τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας δεσποίνης ἡμῶν, ἀπειπὼν ὁ Γεζίδης ἀνεχώρησε· καὶ ὁ ἀραβικὸς αὐτὸς στόλος ὑποστρέφων καὶ τῷ Σκυλλαίῳ, γενόμενος τῇ θαλάσῃ οἱ πλείους κατεποντίσθησαν.

Ὁ πατριάρχης Γεννάδιος, προσὰς τοῦ θρόνου ἔτη πέντε καὶ μῆνας ἕξ, καὶ καλῶς τὸν τοῦ Κυρίου λαὸν ποιμάνας, σύνταγμά τε θεολογικὸν συνθεὶς κατὰ τῆς λατινικῆς πλάνης, σύνοδον τελευταῖον συναθροίσας ἐκὼν παρητήσατο. Κακείθεν μεταστὰς εἰς τὸ τοῦ Προδρόμου μοναστήριον τὸ ἐν τῷ

*) Μᾶλλον ταῦτόν τῳ ποτε παρὰ Ῥωμαίοις ἐν τῷ γειτνιῶντι κάμπῳ στρατιωτῶν ἀΐεσθαι ἐπ' ἄσπιδος τοὺς ἀναγορευθέντας αὐτοκράτορας. Δ. Δ.

τοῦ Μενουκίως πλησίον τῶν Σερρόων κείμενον ἀπῆλθεν, ἐν ᾧ τὴν ἡδίστην ἐν ἡσυχίᾳ διαγωγὴν ζήσας τὸν βίον μετέλλαξε.

ΚΕΦ. Β'.

Τὰ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἰσιδώρου.

Παραιτησαμένου οὖν τοῦ κὺρ Γενναδίου ἀνεδιβάσθη, ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῆς τοπικῆς συνόδου, εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον ὁ ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς Ἰσιδωρος ὁ ἀπὸ τῶν Ξανθοπούλων, κοινὸς καὶ ἀγαπητὸς πατὴρ παρὰ πάντων τῶν πολιτῶν ἐπιλεγόμενος, χειροτονηθεὶς ἐν τῷ ναῷ τῆς Παμμακαρίστου ὑπὸ τε τοῦ Ἡρακλείας καὶ τῶν παρευρεθέντων ἀρχιερέων· καὶ λαβὼν παρὰ τοῦ σουλτάν Μεχμέτη τὰ συνήθη τῶν δώρων, ἔτυχε τῆς αὐτῆς δεξιώσεως ὡς καὶ ὁ προκάτοχός του.

Ἔτει σωτηρίῳ 4464.

Ἡ Ἀσία ἐγένετο τὸ θέατρον τοῦ πολέμου τῷδε τῷ ἔτει εἰς τὸν σουλτάν Μεχμέτην. Πρῶτον γὰρ ὑπέταξε τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐπαρχίας τοῦ Κιζιλ-Ἀχμέτη, προδοθέντος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ Ἰσμαῖλ-πέη, ὅστις ὕστερηθεὶς τῶν ἐπαρχιῶν κατέφυγε πρὸς τὸν Οὐζοὺν Χασάνην, βασιλεύοντα Περσίας τε καὶ τινος μέρους τῆς Καππαδοκίας. Ἄλλ' ὁ σουλτάν Μεχμέτης ἀκούσας τὴν καταφυγὴν αὐτὴν ἐφορμᾷ κατὰ τοῦ Οὐζοὺν Χασάνην, καὶ νικήσας τὸν στρατὸν αὐτοῦ ὑποτάσσει τὴν ὑπ' αὐτῷ πόλιν Σινώπην, παράλιον τῆς Παφλαγονίας ἐν τῇ Γαλατίᾳ, ἐνδοξον διὰ τὸ βασίλειον τοῦ Μιθριδάτου καὶ διὰ τὸν τάφον του, ἐκεῖσε γεννηθέντος καὶ

ἀνατραφέντος, κτίσμα Μακριτίου τοῦ Κώσου, ἰδρυμένην ἐπὶ αὐχένι χερσονήσου ἐκπνεούσης ἐπὶ τὴν θάλασσαν σταδίου 27, καὶ παρὰ τῷ ἰσθμῷ αὐτῆς κεῖται ἡ πόλις, ἔχουσα τὴν θάλασσαν ἐφ' ἑκάτερα τὰ μέρη καὶ λιμένα αὐτοφυῆ, πατρὶς Διογένους τοῦ Κυνικοῦ, τελοῦσα ὑπὸ τὸν Ἀμασείας μητροπολίτην. Ἡ χώρα τῆς Σινώπης φέρει χαλκὸν πολὺν· ναυπηγοῦσιν ἐκεῖ καὶ νῆας πολεμικὰς οἱ Ὀθωμανοὶ διὰ τὸ εὐπόριστον τῆς ξυλικῆς.

Εἴτα συμφωνεῖ ὁ σουλτάν Μεχμέτης μὲ τὸν Χουσεϊνὴν γαμβρὸν τοῦ βασιλέως τῆς Τραπεζοῦντος Δαβίδ, καὶ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ τὴν ὑπ' αὐτῷ πόλιν Κογιουνλὸν-Ἰσάρ. Ἀλλ' ἐν ταύτῃ παραβάς τὰς συνθήκας πολιορκεῖ τὴν Τραπεζοῦντα. Δαβίδ ὁ Κομνηνός, ἔγδοος βασιλεὺς αὐτῆς ἀπὸ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ πρώτου Τραπεζοῦντος βασιλεύσαντος, καταπεισθεὶς παρὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Σαρεχάνης, ἐλθὼν προσεκύνησε τῷ σουλτάν Μεχμέτῃ σὺν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, συνισταμένη ἀπὸ Παφλαγονίας, Πόντου καὶ μέρους τῆς Καππαδοκίας· αἱ ἄλλων ἐπαρχιῶν (ὁ ποταμὸς Ἄλυσ, τουρκιστὶ Κιζιλ-Ιρμάκ, χωρίζει τὴν Παφλαγονίαν καὶ Γαλατίαν ἀπὸ τῆς Καππαδοκίας καὶ εἰσβάλλει εἰς τὸν Ἀμινσηνὸν κόλπον τὸν παρὰ τῇ πόλει Ἀμινσῷ, τουρκιστὶ Σαμσόν-Καλεσί λεγομένη). Ἐδέχθη αὐτὸν φιλοφρόνως ὁ σουλτάν Μεχμέτης καὶ μετώκισεν αὐτὸν σὺν τοῖς ἑπτὰ αὐτοῦ υἱοῖς καὶ τῇ θυγατρὶ Ἄνῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· καὶ τὴν μὲν Ἄνῃν ἔγημεν αὐτὸς, τὸν δὲ Δαβίδ μετὰ τῶν ἑπτὰ υἱῶν ἐφόνευσεν. Ὁ δὲ ἄλλος τῶν υἱῶν αὐτοῦ Γεώργιος ὁ Κομνηνός, ὁ καὶ εἰδήμων τῆς τουρκικῆς γλώσσης, εἶχε προπεμφθῆ τῷ ῥηθέντι Οὐζοῦν Χασάνῃ, τῷ καὶ ἀνδρὶ τῆς θείας αὐτοῦ Αἰκατερίνης.

Σύμπασα οὖν ἡ ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία καταστραφεῖσα

εἰς τοὺς Τούρκους μετηγέθη. Ἐφονεύθη οὖν καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Τραπεζοῦντος Δαβίδ καὶ οἱ ἑπτὰ υἱοὶ του, περὶ δὲ τοῦ παρὰ τῷ Οὐζοῦν Χασάνη Γεωργίου Κομνηναῦ υἱοῦ του, τοῦ ὡς εἰδήμονος τῆς τουρκικῆς γλώττης, εὐρεθέντος παρὰ τῷ Οὐζοῦν Χασάνη καὶ τῇ Δεῖα Αἰκατερίνῃ, ἡ ἱστορία οὐδένα λόγον ποιεῖται, ὥστε Κομνηνὸς μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτὴν ἀκολουθεῖ νὰ μὴν ἔμεινε πουθενά· καὶ ἂν εἰς τὴν Φράντζαν ἦναι οἱ ὅποιοι μετήλλαξαν τὸ ὄνομά τους καὶ ὠνομάσθησαν * * * * αὐτοὶ βεβαίότατα ἀνεχώρησαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατήντησαν εἰς τὴν Φράντζαν πολλῶ πρότερον τῆς ἀλώσεως. Ἐγὼ δὲ εἶμαι Κομνηνὸς ὅχι ἐκ γραμμῆς ἀρσενικῆς τῆς ἥδη ὀλοτελῶς ἐκλειψάσης, ἀλλ' ἐκ γραμμῆς θηλυκῆς, τὸ ὅποιον εἶναι συγχωρημένον τὴν σήμερον εἰς τὴν Εὐρώπην, τὸ νὰ ἐπονομάζεται τινὰς δηλαδὴ μὲ τὸ γένος καὶ τὸ πατρικὸν καὶ τὸ μητρικὸν του.

Τῷ γὰρ ἔτει 1384 βασιλεύσας Τραπεζοῦντος ὁ Ἐμμανουὴλ ὁ Κομνηνὸς, υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, συνέζευξε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Εὐδοκίαν τῷ μεγάλῳ Δομεστικῷ Κωνσταντίνῳ τῷ Ὑψηλάντῃ, ὡς πασίδηλον ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ γεννεαλογίας τῶν Κομνηνῶν, οὕτω πως ἐχούσης παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς τῆς Βυζαντίδος, καὶ ταῦτα Λαονίκῳ τῷ Χαλκοκονδύλῃ, Ζωναρᾷ, ἱστορίας βιβλ. ιη'. φύλλ. 27, καὶ ἄλλοις.

Πρῶτος Ἰωάννης ὁ Κομνηνὸς καταγόμενος ἐκ τῆς Παφλαγονίας· ἐξ οὗ γεννῶνται, Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ὁ ἐπονομασθεὶς Ἐρωτικός, ὅστις ὑπῆρξε καὶ μέγας Δομέστιχος τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ τῆς βασιλείας Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, καὶ Νικηφόρος ὁ Κομνηνὸς Πρωτοσπαθάριος καὶ ἑπαρχὸς τῆς Ἀσπρακανίας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Βασιλείου, ὃς ἀπέθανεν ἄπαις.

Ἐκ τοῦ Μανουὴλ ἐγεννήθη Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, ὅστις βασιλεὺς ἀνηγορεύθη ἔτει σωτηρίῳ 1057 σεπτεμβρίῳ α', καὶ Ἰωάννης ὁ Κομνηνός Κουροπαλάτης εἷτα καὶ Δομέστιχος μέγας, καὶ θυγάτηρ.

Καὶ ἐκ μὲν τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου ἐγεννήθη Μανουὴλ ὁ Κομνηνός καὶ ἀπέθανεν ἅπαις, καὶ θυγάτηρ. Ἐκ δὲ τοῦ Κουροπαλάτου καὶ μεγάλου Δομεστίχου Ἰωάννου ἐγεννήθησαν θυγατέρες τρεῖς, Μαρία, Εὐδοκία καὶ Θεοδώρα, καὶ υἱοὶ πέντε, Μανουὴλ ὁ Κομνηνός, Πρωτοστράτης καὶ Κουροπαλάτης (γεννᾷ θυγατέρα). Ἰσαὰκ ὁ Κομνηνός, Σεβαστοκράτωρ. Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, ὃς καὶ βασιλεὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνηγορεύθη· καὶ Ἀδριανός ὁ Κομνηνός, Πρωτοσεβαστὸς καὶ μέγας Δομέστιχος (ἀπέθανεν ἅπαις)· καὶ Νικηφόρος ὁ Κομνηνός, Σεβαστὸς καὶ μέγας Δρουγκάριος (ἀπέθανεν ἅπαις). Καὶ ἐκ μὲν τοῦ Μανουὴλ τοῦ Πρωτοστράτου καὶ Κουροπαλάτου ἐγεννήθη θυγάτηρ. Ἐκ δὲ τοῦ Ἰσαὰκ Κομνηνοῦ τοῦ Σεβαστοκράτορος ἐγεννήθη Ἰωάννης ὁ Κομνηνός δούξ Δυρράχίου καὶ ἀπέθανεν ἅπαις· καὶ Ἀλέξιος, δούξ κ' αὐτὸς Δυρράχίου, ἀποθανὼν ἅπαις· καὶ Κωνσταντῖνος, δούξ Βερρόιας, ἀποθανὼν ἅπαις.

Ἐκ δὲ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἐγεννήθη ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Κομνηνός καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνός, Σεβαστοκράτωρ, ἀποθανὼν ἅπαις· καὶ Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, Καῖσαρ καὶ Σεβαστοκράτωρ· καὶ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ἡ τὴν ἱστορίαν συγγράψασα, καὶ ἄλλαι δύο θυγατέρες.

Καὶ ἐκ μὲν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, θανόντος ἐν ἔτει 1143, ἐγεννήθησαν Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, ὄντινα ὁ πατὴρ ἐτι ζῶν βασιλεῖα ἀνηγόρευσεν, καὶ ὅστις ἀπέθανεν ἅπαις· Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνός, Σεβαστοκράτωρ· Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, Σεβαστοκράτωρ, ἐξ οὗ γεννῶνται θυ-

γατέρες πέντε· Μανουήλ ὁ Κομνηνὸς ὁ καὶ βασιλεὺς ἀναγορευθεὶς, ἐξ οὗ γεννῶνται θυγατέρες δύο.

Ἐκ δὲ τοῦ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, Καίσαρος καὶ Σεβαστοκράτορος, ἐγεννήθησαν τρεῖς υἱοὶ, Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, ὅστις ἀρνηθεὶς τὸν Χριστὸν ἐν Ἰκονίῳ, ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ ἐν Ἰκονίῳ σουλτάνου, καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνός, βασιλεὺς ἀναγορευθεὶς, καὶ Νικόλαος ὁ Κομνηνός.

Καὶ ἐκ μὲν τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Κομνηνοῦ, Σεβαστοκράτορος, ἐγεννήθησαν Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, Πρωτοσεβαστὸς, καὶ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, Πρωτοσεβαστὸς καὶ Πρωτοβεσιτάριος.

Ἐκ δὲ τοῦ Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ, βασιλέως ἀναγορευθέντος, ἐγεννήθησαν θυγατέρες δύο καὶ δύο υἱοὶ, Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός ὁ Β', βασιλεὺς ἀναγορευθεὶς, (τούτου γυνὴ Ἀγνέζα ἡ ἐκ Γαλλίας), ἀπέθανεν ἄκληρος, καὶ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, Σεβαστοκράτωρ, ἀπέθανεν ἄκληρος.

Ἐκ δὲ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Κομνηνοῦ τοῦ καὶ πρώην Σεβαστοκράτορος, ἐγεννήθησαν θυγατέρες δύο καὶ υἱοὶ τρεῖς, Μανουήλ ὁ Κομνηνός, Σεβαστοκράτωρ, καὶ Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, γεννηθεὶς ἔτει 1156 καὶ θανὼν ἅπαις τῷ ἔτει 1186, καὶ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, θανὼν ἅπαις καὶ αὐτός.

Ἐκ δὲ τοῦ Νικολάου τοῦ Κομνηνοῦ ἐγεννήθη Ἰσαὰκ ὁ Κομνηνός, ὁ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰσαὰκ τοῦ Ἀγγέλου τυραννεῖν ἐπιχειρησάμενος, ὃς ἀπέθανεν ἅπαις.

Καὶ ἐκ μὲν τοῦ Ἰωάννου, Πρωτοσεβαστοῦ, ἐγεννήθησαν θυγατέρες τρεῖς καὶ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός ὅστις ἀπέθανεν ἅπαις.

Ἐκ δὲ τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, Πρωτοσεβαστοῦ καὶ

Πρωτοβεστιάριου, ἐγεννήθη Στέφανος ὁ Κομνηνός, ὁ μέγας Δρουγκάριος, θανὼν ἄπαις.

Ἐκ δὲ τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, τοῦ Σεβαστοκράτορος, ἐγεννήθη Δαβίδ ὁ τῆς Παφλαγονίας ἡγεμὼν καὶ ἀπέθανεν ἄπαις· καὶ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, ὁ ἐπικληθεὶς Μέγας, ὁ καὶ πρῶτος ἡγεμὼν Τραπεζοῦντος, ἡγεμονεύσας τῷ ἔτει 1204, ἐξ οὗ γεννᾶται Νικόλαος ὁ Κομνηνός, ἡγεμὼν καὶ αὐτὸς τῆς Τραπεζοῦντός τε καὶ Κολχίδος. Καὶ τούτου γεννᾶται Κωνσταντῖνος ὁ Κομνηνός, ἡγεμὼν καὶ αὐτὸς τῆς τε Κολχίδος καὶ τῆς Τραπεζοῦντος· καὶ ἐκ τούτου γεννᾶται Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, βασιλεὺς Τραπεζοῦντος. Πρῶτος οὖν οὗτος ὁ Ἰωάννης ἐπωνομάσθη βασιλεὺς Τραπεζοῦντος ἔτει σωτηρίῳ 1295, βασιλεύοντος Ῥωμαίων ἐν Κωνσταντινουπόλει Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ὅστις, μὲ τὸ νὰ ἐφάνη πῶς δέχεται τὸν παπισμὸν, τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, τῆς ὀρθοδόξιας προμαχόμενον, ἀνέκραξαν βασιλέα ἑαυτῶν τὸν ἡγεμόνα τῆς Τραπεζοῦντος καὶ Κολχίδος. Ἐκ τούτου οὖν τοῦ Ἰωάννου γεννῶνται Κωνσταντῖνος ὁ Κομνηνός, ὅστις μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς Ἰωάννου θάνατον σὺν τῇ μητρὶ Εὐδοκίᾳ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός βασιλεὺς Τραπεζοῦντος· οὗτος καὶ μετὰ τῶν Γενοβέζων ἐπολέμησεν, ἔτει σωτηρίῳ 1303. Ἐκ τούτου οὖν ἐγεννήθη Βασίλειος ὁ Κομνηνός, βασιλεὺς τῆς Τραπεζοῦντος ἀναδειχθεὶς, ἔτει σωτηρίῳ 1320· καὶ τούτου γεννᾶται ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βασίλειος Β' ὁ Κομνηνός, βασιλεὺς Τραπεζοῦντος, ὁ καὶ Νεώτερος ἐπικαλούμενος. Καὶ ἐκ τούτου καὶ τῆς βασιλείας Εὐδοκίας ἐγεννήθη ὁ υἱὸς αὐτῶν Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός καὶ βασιλεὺς Τραπεζοῦντος, βασιλεύσας ἔτη 46. Καὶ βασιλεύει μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μανουὴλ ὁ Κομνηνός, ὅστις τὴν θυγατέρα Εὐδοκίαν συνέζευξε

γάμῳ τῷ μεγάλῳ Δομεστίχῳ Κωνσταντίνῳ Ξιφιλίνῳ τῷ Ὑψηλάντῃ.

Ἐκ τοῦ Μανουῆλ δὲ γεννᾶται Νικόλαος ὁ Κομνηνός, βασιλεὺς Τραπεζοῦντος, καὶ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, ἐξ οὗ γεννᾶται Γεώργιος ὁ Κομνηνός, Πρωτοβεστιάριος, ἐξ οὗ γεννᾶται Κωνσταντίνος ὁ Κομνηνός, θανὼν ἄπαις.

Ἐκ δὲ τοῦ Νικολάου τοῦ Κομνηνοῦ ἐγεννήθη Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, βασιλεὺς Τραπεζοῦντος· μεθ' ὃν Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ ἐπονομασθεὶς Καλογιάννης· τὸν ἴδιον πατέρα φονεύσας Ἀλέξιον, ἀνεδείχθη βασιλεὺς, ἔτει σωτηρίῳ 1449. Εἶτα φονεύει καὶ τὸν ῥηθέντα Γεώργιον τὸν Πρωτοβεστιάριον, τὸν καὶ ἴδιον θεῖον, καὶ ἀπέθανεν ἄπαις. Καὶ γίνεται (βχσ:) ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ὁ Κομνηνός. Τρεῖς γὰρ υἱοὺς ἐγέννησεν ὁ προῤῥηθεὶς Ἀλέξιος, τὸν προῤῥηθέντα Ἰωάννην, ἄλλως Καλογιάννην, τὸν Ἀλέξανδρον αὐτὸν, καὶ τρίτον υἱὸν τὸν Δαβίδ. Ἐκ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγεννήθη Δημήτριος ὁ Κομνηνός, ὅστις φόβῳ τοῦ θεοῦ Δαβὶδ φεύγει εἰς τὸ Σινώπι, ὅπου πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Τραπεζοῦντος γεννᾷ υἱὸν Ἰωάννην τὸν Κομνηνόν, ὅστις ἀπέθανεν ἄπαις· τὸ δὲ Ἀλέξανδρον αὐτὸν θανόντα διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δαβὶδ ὁ Κομνηνός, ὕστατος βασιλεὺς τῆς Τραπεζοῦντος· ἐγέννησεν υἱοὺς ὀκτώ καὶ θυγατέρας τρεῖς, Αἰκατερίνην, τὴν τῷ Οὐζοῦν Χασίνῃ, βασιλεῖ τῶν Περσῶν, νυμφευθῆσαν, καὶ Εὐδοκίαν, τὴν τῷ Σερβίας Δεσπότη νυμφευθῆσαν, καὶ Ἀννῶν, ἄλλως Μαρίαν, ἣν ἐγγημεν ὁ διδάσκαλος τοῦ σουλτάν Μεχμέτη μετὰ τὴν ἀλῶσιν τῆς Τραπεζοῦντος, συμβᾶσαν τῷ ἔτει 1462.

Οὗ μὲν δὲ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν ἱερομονάχοις Παρθένιος Μεταξόπουλος, Τραπεζοῦντιος καὶ Ἀρχιμανδρίτης ἐκ τῆς βασιλικῆς μονῆς τῆς Παναγίας τοῦ Σουμελά, συγγραψάμενος

τὴν ἱστορίαν τῶν βασιλέων τῆς Τραπεζοῦντος, συνδεδεμένη μετὸ Προσκυνητᾶριον τῆς Παναγίας τοῦ Σουμελᾶ ἐκ τῶν ἱστοριῶν Γεωργίου τοῦ Συγκέλλου, Συμεὼν τοῦ μεταφραστοῦ, Θεοφίλου Ὁμολογητοῦ, Ζωσίμου, Νικοδήμου Κολχίδος, καὶ Ἰωάννου Μελάλ, οὕτως ἔγραψε:

« Ἐάλω ἡ πόλις παρὰ τῶν Λατίνων ἔτει σωτηρίῳ 1204,
 » Μαΐου 12. Τότε δὴ ὁ ἔκγονος Ἀνδρονίκου, βασιλέως
 » Κωνσταντινουπόλεως, υἱὸς Ἐμμανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ
 » Σεβαστοκράτορος, Ἀλέξιος ὁ ἐπικληθεὶς Μέγας, συμβᾶν
 » τῷ τηνικαῦτα τελευτῆσαι καὶ τὸν βασιλεῖα Τραπεζοῦντος
 » Νικηφόρον ὀνόματι, τὸν Παλαιολόγον, ἐλθὼν ἐκ τῆς βα-
 » σιλίδος τῶν πόλεων ἐκάθησεν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον
 » τῆς Τραπεζοῦντος καὶ ἐβασίλευσε χρόνους 35. Τούτου
 » μετὰ τὸν θάνατον Ἰωάννης, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἐβασίλευσε χρό-
 » νους ἑπτὰ. Εἶτα Νικόλαος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου, χρό-
 » νους δέκα. Εἶτα Ἀδριανὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου, χρόνους
 » 23. Εἶτα Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀδριανοῦ,
 » χρόνους 15. Εἶτα ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός
 » χρόνους 26. Εἶτα Βασίλειος ὁ Κομνηνός. Εἶτα Βασί-
 » λειος ὁ Β'. Εἶτα Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, ὁ τοῦ Βασιλείου
 » τοῦ Β' καὶ τῆς Εὐδοκίας παῖς. Εἶτα ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μα-
 » νουὴλ χρόνους 10, ὅστις τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Εὐδοκίαν
 » συνεζεύξατο γάμου κοινωνίᾳ τῷ μεγάλῳ Δομεσίτῳ Κων-
 » σταντίνῳ τῷ Ξιφιλίνῳ, τῷ καὶ Ὑψηλάντῃ. »

Ὅτι δὲ παλαιότατον γένος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ Ὑψηλάνται, μαρτυρεῖ σὺν ἄλλοις καὶ Νεκτᾶριος, ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, φύλλ. 24 καὶ 204, οὕτως ἔγραψεν:
 « Ὁ ἐν ἀγίοις πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης, τοῦ πικλῆν Ξιφιλίνος,
 » ὃς ἐκ Τραπεζοῦντος μὲν ὥρμητο, πεπαίδευτο δὲ παιδείαν
 » λόγων παντοδαπῶν καὶ τοῖς ἐξόχοις τῆς συγκλήτου βου-

» λῆς σὺνρηθρίμνητο· πάντα δὲ ἐκουσίως λιπὼν, τοῖς κατὰ
 » τὸν Ὀλυμπον προσφοιτήσας σεμνίοις, κείρεται τὴν κόμην
 » καὶ τὸν μοναχικὸν ὑπέρχεται βίον, ἔνθα καὶ συχνὸν δια-
 » νύσας χρόνον, ἄξιος ἐκρίθη τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς
 » Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, ἔτει
 » σωτηρίῳ 1064. » Σώζεται περὶ τῶν βασιλέων τῆς Τρα-
 πεζοῦντος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σουμελᾶ καὶ κώδῃ χειρόγραφος
 ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ, μέχρι τῆς σήμερον· καὶ περὶ τὴν Τρα-
 πεζοῦντα καὶ ἐν ἄλλοις τόποις εὐρίσκονται καὶ ὀνομάζονται
 Ξιφιλάνται καὶ Ὑψηλάνται, ἐκ τοῦ Κωνσταντίνου Ξιφιλίνου
 τοῦ Ὑψηλάντη, Μεγάλου Δομεστίχου καὶ γαμβροῦ ἐπὶ Δυ-
 γατρὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐμμανουὴλ Κομνηνοῦ, βασιλέως
 Τραπεζοῦντος, περὶ τὸ ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ 1390.

—
 Ἐτεῖ σωτηρίῳ 1462.

Ἐπανελθὼν οὖν ὁ σουλτὰν Μεχμέτης εἰς τὴν Κωνσταν-
 τινούπολιν νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος, σκοπεῖται ὑπαγαγεῖν
 καὶ τὰς νήσους, ἐλευθέρας ἔτι οὖσας διὰ τὴν μεσολαβοῦσαν
 θάλασσαν. Ὅθεν τῷδε τῷ ἔτει, στόλον ἐτοιμάσας, ἐφορμᾷ
 κατὰ τῆς Μιτυλήνης. Ἀντιπαρετάχθησαν οἱ Μιτυληναῖοι
 καὶ πολεμοῦσι σφοδρῶς, ἀλλ' ἡττηθέντες ὑπὸ τῶν παμπλη-
 θῶν Τούρκων σκλαδώνονται. Ὅλαι αἱ νῆσοι τῆς Μεσογείου
 θαλάσσης ἤθελον δοκιμάσει τὴν αὐτὴν τύχην, ἂν ὁ ἡγεμὼν
 τῆς Βλαχίας Λεώτας, ὁ παρὰ τοῖς Τούρκοις Καζικλί-βόϊ-
 βοδα λεγόμενος (ὥσάν ὅπου διὰ παραμικρὸν σφάλμα εἶχε
 παλουκῶσει ἕξ χιλ. ἀνθρώπων), διὰ τὰ ἀποσοδήσῃ τὸν ζυ-
 γὸν τῆς δουλείας, δὲν ἤθελεν ἀντειπεῖ εἰς τὴν πληρωμὴν
 τοῦ εἰς τότε συνειθισμένου ἑτησίου δασμοῦ· δι' ἣν αὐτοῦ

ἀντίσαςιν, καταλιπὼν ὁ σουλτάν Μεχμέτης τὰς νήσους, ἐφώρμησε κατὰ τῆς Βλαχίας· ὅθεν ὁ Λεώτας ὑποκλίνας τὸν αὐχένα ἔμεινε πάλιν ἡγεμὼν ὡς τὸ πρότερον, ὑποσχεθεὶς τὴν ἥν οὐκ ἠθέλησε πληρῶσαι δασμοφορίαν.

Εἰς τὸ Κάτεργα-λιμάνι, κείμενον μεταξὺ τῆς πόρτας Τζατλατί-καπὶ καὶ Κούμ-καπὶ, κατεσκευάσε λιμένα διὰ τὰ κάτεργά του ὁ σουλτάνος, κάμνωντας ἐκεῖ τὸν λεγόμενον τερσανέ, ἥτοι νεώριον· ἀλλὰ τανῦν ὁ λιμὴν οὐ σώζεται, καὶ ἐχερσώθη, καὶ ἔμεινε μόνον τὸ ὄνομα εἰς τὸν τόπον.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἐνωθέντες μετὰ τοὺς Ἑνετοὺς ἀποστατοῦσιν εἰς τὸν Μωρέαν, καὶ ὑποτάξαντες ἐναὐτῷ πόλεις τρεῖς, εἴτα καὶ τὸ Δυρράχιον (κείμενον εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου εἰς τὰ σύνορα τῆς Δαλματίας καὶ Ἀλβανίας) καὶ τὸ Ἐζορνίκ, ἐσκοποῦντο νὰ διώξωσι τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον. Ὁ σουλτάν Μεχμέτης δὲν κατεδέχθη νὰ ἐκστρατεύσῃ μόνος του κατ' αὐτῶν, καὶ ἀπέστειλε τὸν Μεχμέτ-πασᾶν,*) ὅςις, ἐλθὼν καὶ μηδένα εὐρὼν τὸν ἀντιπολεμήσοντα (ἐφυγον γὰρ πάντες οἱ Ῥωμαῖοι), οὐ μόνον ἀνεκτήσατο τὰς ἀλωθείσας πόλεις, ἀλλὰ καὶ νέας ἐπαρχίας ὑπέταξε, τὴν πλησιόχωρον δηλαδὴ Ἰλλυρίαν, Κεγέ-Ἐρσέκ παρὰ Τούρκοις λεγομένην.

Τούτῳ τῷ ἔτει ἤρξατο ὁ σουλτάν Μεχμέτης χρημνίζειν τὸν ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ κτίζειν ἀντ' αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τζαμί, τὸ λεγόμενον τανῦν Σουλτάν-Μεχμέτ-Τζαμιεῖ, ὅπερ ἐτελείωσε σὺν ταῖς περὶ αὐτὸ πολλαῖς οἰκοδομαῖς μόλις ἔτει τῷ σωτηρίῳ 1471 καὶ τοῦ Χιτζρέ 876. Τότε δι' ἀμοιβὴν ἐχάρισε μίαν χρᾶταν ὁλόκληρον, ὀνομαζομένην Κιουτζούκ-Τζαφέρ, παρὰ τῇ

*) Δηλονότι: Μαχουμούτ.

ἐκκλησίᾳ τοῦ Μουγλίου, τῷ ἀρχιτέκτονι Ῥωμαίῳ τοῦνομα Χριστοδούλῳ μὲ χάττι-σερίφι, ὅπου ἐσώζετο μέχρι πολλοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Μουγλίου, καὶ ἔγραφεν οὕτως: « Ἐσὺ, » ὅπου ἔχεις τὴν τιμὴν νὰ ἤσῃαι σούπασης τῆς Κωνσταντι- » νουπόλεως, μὲ τὸ νὰ ἐχαρίσαμεν Ἡμεῖς δι' εὐμένειαν » τῷ ἀρχιτέκτονι Χριστοδούλῳ, διὰ μισθὸν τοῦ κόπου του » τὸν μαχαλὲν τὸν ὀνομαζόμενον Κιουτζούκ-Τζαφέρ, θέλεις » ὑπάγει εἰς τὸν ναὸν τῆς Μουγλιότισσας, καὶ θέλεις διο- » ρίσει τὸν ῥηθέντα μαχαλὲν μὲ τοὺς τόπους τοὺς ἀνευ οἰ- » κοδομῶν, καὶ θέλεις τὸν δώσει εἰς τὴν ἐξευσίαν τοῦ Χρι- » στοδούλου, κατὰ τὸ ἱερὸν ἡμῶν πρόσταγμα, εἰς τὸ ὁποῖον » θέλεις δώσει πίστιν τὴν σήμερον. » Μία τοιαύτη ὑπό- » θεσις τὴν σήμερον παρὰ Τούρκοις διορίζεται εἰς τὸν μεῖμαρ ἀγᾶ, καὶ ὄχι εἰς τὸν σούπασην· ὅθεν ὀφθαλμὸν πόσον μετε- » βλήθη ὁ τρόπος τῆς δικαίσεως εἰς τὴν ὀθωμανικὴν βα- » σιλείαν.

Ἄλλ' εἰπὼν ὁ Χριστόδουλος ὕστερον, ὅτι δύναται νὰ κτί- » σῃ καὶ ἄλλο τζαμί μεγαλύτερον καὶ ὠραιότερον ἐκείνου, ἐφονεύθη.

Ἔτει σωτηρίῳ 1163, τοῦ Χιτζρᾶ 867.

Ἐφορμᾶ ὁ σουλτάνος κατὰ τῆς Βόσνας καὶ ὑποτάσσει αὐτὴν, φονεύσας ἐν πολέμῳ τὸν ἡγεμόνα αὐτῆς Στέφανον, καθήμενον εἰς τὴν Γιζιγία, *) εἶτα ἔκτισε καὶ ὑχυρώματα πολλὰ εἰς τὴν Βόσναν.

*) Δηλυνόει: Παύτα.

Ἐτει σωτηρίῳ 4464, τοῦ Χιτζρὲ 868.

Ὁ πάπας Πίος ὁ Β' ἔγραψε τῷ σουλτάν Μεχμέτῃ, προτρέπων αὐτὸν εἰς χριστιανισμόν, καὶ, ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Τούρκων, εἰς τὴν Ἀγκῶνα θνήσκει, καὶ γίνεται πάπας τῷδε τῷ ἔτει Παῦλος ὁ Β', Αὐγούστου τῇ λά.

Ἐτει σωτηρίῳ 4465, τοῦ Χιτζρὲ 869.

Τούτῳ τῷ ἔτει θνήσκει ὁ περίφημος Καραμάνογλους, θανάσιμος ἐχθρὸς τῶν σουλτάνων διαδόχων τοῦ Ὀσμαντζίκ καὶ ἀκολούθως καὶ τοῦ σουλτάν Μεχμέτῃ, καὶ ἀφῆκεν ἕξ υἱούς. Τούτων ὁ μείζων, τοῦνομα Ἰσάκ-πέης, οἰκαιοποιεῖται τὴν βασιλείαν τῆς Καραμανίας καὶ ξεγυμνώνει τοὺς λοιποὺς τῆς πατρικῆς διαδοχῆς. Προστρέχουσιν οὗτοι τῷ σουλτάν Μεχμέτῃ ζητοῦντες βοήθειαν· ὅςις, τῇ συγκατανεύσει τῶν λοιπῶν, διορίζει ἡγεμόνα τῆς Καραμανίας ἓνα τῶν ἀδελφῶν τοῦνομα Ἀχμέτ-πέην, καὶ μετὰ πολλοῦ στρατοῦ πέμπει διὰ τὴν ἐπικράτειαν τῆς ἐπαρχίας. Πολέμου οὖν συγκροτηθέντος ἡττᾶται ὁ Ἰσάκ-πέης, καὶ φεύγει πρὸς τὸν Οὐζοῦν-Χασάνην, καὶ ὑπαγαγὼν τὴν Καραμανίαν ὁ Ἀχμέτ-πέης, πέμπει ὀπίσω τὸν στρατὸν τοῦ σουλτάν Μεχμέτῃ μετὰ δώρων καὶ περιποιεῖται τοὺς ἀδελφούς του, δούς αὐτοῖς ὀφφίκια, καὶ διορίσας καὶ πλούσια σιτηρέσια.

Ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Γρηγόριος ὁ Β', τὴν μεγάλην ἰσχὺν τοῦ σουλτάν Μεχμέτῃ κατιδὼν, προσελθὼν ἔδειξεν αὐτῷ τὸ πρόγραμμα τοῦ Ὅμερ-Ἰπνι-Χιτάπ, δοθὲν τοῖς ὀρθοδόξοις Ῥωμαίοις διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνημάτων, καὶ ἐζήτησεν ἐπικυρωθῆναι καὶ παρὰ

τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ὃ καὶ ἐγένετο προγράμματι τοῦ σουλτάν Μεχμέτη, μέχρι τοῦ νῦν σωζομένου ἐν τῷ θρόνῳ τῆς Ἱερουσαλὴμ.

Ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν σπουδὴ καθ' ἐκάστην προέκοπτε· παρὰ γὰρ τὸν προῤῥηθέντα Νικόλαον Ε' τὸν πάπαν καὶ ὁ τῆς Φλωρεντίας ἡγεμὼν Λαυρέντιος Μέντιτσι, ὁ καὶ πατὴρ τοῦ Ῥώμης ἐπισκόπου Λέοντος τοῦ Ι', οὐ μετρίαν ἐπίδοσιν αὐτοῖς ἐνέδειξε. Διδάσκαλοι δὲ τούτων γεγόνασιν ἄνδρες Ἕλληνες οἱ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καταφυγόντες εἰς τε τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς ἄλλους τόπους. Οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν μετεκομίσθη τὰ ἐλληνικὰ μαθήματα ὑπὸ Ἰωάννου Ῥευχλίνου (τοῦ Καπνίωνος,*) νομικοῦ τε καὶ πολιτικοῦ διδασκάλου, μαθητευθέντος παρὰ Ἀνδρονίκῳ Κοντοδράκῳ τῷ Ἕλληνι ἐν Βασιλείᾳ τῇ πόλει, ὅφ' οὗ καὶ πρώτου κἂν ταῖς Γαλλίαις διεσπάρη ἡ ἐλληνικὴ διάλεκτος· καὶ μετ' αὐτὸν ἐν Παρισίοις ἐμαθητεύθη ἡ ἐλληνικὴ παιδείσις ὑπὸ Γεωργίου Ἑρμωνύμου, τοῦ Σπαρτιάτου· ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ ὑπὸ Ἀργυροπούλου, τοῦ Βυζαντίου, κἂν Μεδιολάνοις καὶ Φλωρεντίᾳ παρὰ Δημητρίου τοῦ Χαλκοκονδύλου, καὶ ἐν τῇ Μεσσήνῃ παρὰ Κωνσταντίνου Λασκάρεως, τοῦ Βυζαντίου.

—
*Ἐτεῖ σωτηρίῳ 4166, τοῦ Χιτζρὲ 870.

Ὁ σουλτάν Μουράτης, πατὴρ τοῦ σουλτάν Μεχμέτη, εἶχε καταπολεμήσει τὸν Ἰσκεντέρ-πέην, ἡγεμόνα τῆς Ἀρβανητίας, καὶ εἶχεν ὑποτάξει πολλὰ αὐτοῦ ὀχυρώματα.

*) Καπνός, γερμανιστὶ Ῥαῦχ.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον ἐκείνου ἐνδυναμωθείς ὁ Ἰσκαντέρ-πέης διὰ τὴν μακρὰν ἀπουσίαν τοῦ σουλτάν Μεχμέτη, πορηνόχλει τὰς πλησιοχώρους αὐτῷ ἐπαρχίας τῶν Τούρκων. Ὅθεν ὁ σουλτάν Μεχμέτης ἐφορμᾷ κατὰ τῆς Ἀρβανητίας, καὶ κρημνίσας τὰ ὀχυρώματα ὑποτάσσει τὴν ἐπαρχίαν, καὶ κτίζει κάστρον δυνατόν εἰς τὰ σύνορά του.

ΚΕΦ. Γ'.

Τὰ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Σωφρονίου τοῦ
Συροπούλου, Ἰωάσαφ τοῦ Κόκκα καὶ
Μάρκου τοῦ Ξυλοκαράδου.

Ὁ πατριάρχης Ἰσίδωρος, ἐν ἡσυχίᾳ προστὰς τοῦ θρόνου ἔτη ἕξ καὶ μῆνας δύο πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε, καὶ προχειρίζεται πατριάρχης Σωφρόνιος ὁ Συρόπουλος, λαβὼν παρὰ τοῦ σουλτάνου καὶ τὰ ἐς τόδε συνήθη τῶν διώρων.

Ὁ σουλτάν Μεχμέτης ἐφορμᾷ κατὰ τῆς Καρχμανίας, διώκει τὸν ῥηθέντα Ἀχμέτ-πέην καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, καὶ ὑποτάσσει ὅλην τὴν ἐπαρχίαν πλὴν τινων ὀχυρωμάτων, καὶ ἀποκαθίστησιν ἡγεμόνα αὐτῆς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μουσαφᾶν.

Ἦν σωτηρίῳ 1467, τοῦ Χιτζρῆ 874.

Πατριαρχεῖα Ἰωάσαφ τοῦ Κόκκα.

Ὁ πατριάρχης Σωφρόνιος, πατριαρχεύσας ἔτος ἐν, ἐξε-

βλήθη τοῦ θρόνου ὑπὸ τῶν κληρικῶν, καὶ ἀνεδιδάσθη εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον Ἰωάσαφ ὁ Κόλλας, ὃς, εἰ καὶ πραῦς ἦν καὶ τῆς εἰρήνης ἐραστὴς, περιπέπτωκεν ἔμπης ἔρισι καὶ στάσεσιν ὑπὸ τῶν αὐτοῦ κληρικῶν ἐγερθείσαις, ἐξ ὧν λίαν ἀγχνυκλήσας εἰς φρέαρ ἑαυτὸν κατέρριψεν, ὅπερ ἰδόντες οἱ περὶ αὐτὸν καὶ δραμόντες, μόλις τοῦ ὀλέθρου ἐξήγαγον.

—

Ἔτει σωτηρίῳ 4468, τοῦ Χιτζρὲ 872.

Ἐπανελθὼν πάλιν ὁ σουλτάν Μεχμέτης εἰς τὴν Καραμνίαν, ὑπέταξε τὰ λοιπὰ ὀχυρώματα, καὶ διορίσας φύλακα στρατὸν εἰς τὸ Ἀκ-Σαράϊ καὶ Γκιουνλὺκ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

—

Ἔτει σωτηρίῳ 4469, τοῦ Χιτζρὲ 873 - 874.

Ὁ σουλτάν Μεχμέτης ἐφορμᾷ κατὰ τῆς νήσου Εὐβοίας, ἥτοι Εὐρίπτου, (ἧς μητρόπολις ἡ Χαλκίς,) λεγομένης τευρ-κικώτερον Ἑγριπὸζ καὶ ἰταλιστὶ Νεγροπόντε, καὶ ἐν δια-στήματι μηνὸς ἀρπάζει αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Ἑνετοῦς, τῶν ὀπείων ὁ στόλος αὐτὸς ἐτόλμησε πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ θεατῆς μόνον τῆς νίκης ἐγένετο. Ἀναιχιγίσας αὖν ὁ σουλ-τάνος τὰ χρημισθέντα μέρη τοῦ τείχους, ἐπανῆλθε νικητῆς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ ἡγεμὼν τῆς Φιλαδελφείας, τουρκιστὶ Ἀλά-σεχερι λεγομένης, τοῦνομα Κιζιλ-Ἀσλάν, ἐθελουσίως ὑποτάσσει τὰς ὑπ' αὐτῷ ἐπαρχίας τῷ σουλτάν Μεχμέτῃ, ὅστις τιμή-σας αὐτὸν, ἀπεκατέστησε καὶ ἡγεμόνα τῆς Κιουμουλγίνας, ἥτις ἐστὶν ἐπαρχία ἐν τῇ Εὐρώπῃ, παρὰ τῇ Λαρίσση.

Ὁ Οὐζοῦν-Χασάνης, βασιλεὺς τῆς Περσίας, λαβὼν σύμμαχον παρὰ τῶν Σκυθῶν, πέμπει τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ἰσουφτζέ-πέην κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ὅστις ἔλθων καίει τὴν Νεοκαισάρειαν καὶ τὰς περίξ ἐπαρχίας, καὶ προχωρεῖ μέχρι τῆς Καραμανίας, ἔνθα ὁ ῥηθεὶς Μουσταφᾶς, υἱὸς τοῦ σουλτάν Μεχμέτη, καταπολεμήσας αὐτὸν καὶ ζωγρήσας πέμπει σιδηροδέσμιον εἰς τὸν πατέρα του.

Ἔτει σωτηρίῳ 4470, τοῦ Χιτζρῆ 875.

Ὁ Οὐζοῦν-Χασάνης, ἀγανακτήσας ἐπὶ τῇ ἥττῃ τοῦ στρατηγοῦ του, ἐφορμᾷ κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Ἀπαντᾷ σὺν τῷ στρατῷ αὐτὸν ὁ σουλτάν Μεχμέτης παρὰ τὸ Παγιάς, πόλει τῆς Παφλαγονίας, συγκροτεῖται πόλεμος σφοδρότατος, καὶ τέλος ἡττᾶται ὁ Οὐζοῦν-Χασάνης, φονευθέντος ἐν τῷ πολέμῳ καὶ τοῦ ἰδίου υἱοῦ Ζεϊνουλδίνι, καὶ φεύγει ὁ Οὐζοῦν-Χασάνης μὲ πολὺν ἀφανισμόν τοῦ στρατοῦ του. Μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Περσῶν πολιορκεῖ ὁ σουλτάν Μεχμέτης τὴν ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ πόλιν αὐτῶν Ἀρσέγκην, τουρκιστὶ Καρά-Ἰσάρ-Σαρκὶ λεγομένην, καὶ κατακαίει καὶ κατασφάττει πάντα τὰ ἐν ταῖς περὶ αὐτὴν ἐπαρχίαις. Εἵτα ἐπανακάμψαι μέλλων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀφῆκεν ἐκεῖσε σὺν τῷ στρατῷ στρατηγὸν τὸν Γεδιχ-Ἀχμέτ-πασᾶν, ὅστις ὑπαγαγὼν τὰς πόλεις Ἑρμενάκ καὶ Ζιλίφκι, ὑπέταξε τῇ τῶν Ὀθωμανῶν δυναστείᾳ ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν τῆς Παφλαγονίας, τουρκικώτερον Βαρσάκ λεγομένης.

Ἔτει σωτηρίῳ 4471, τοῦ Χιτζρῆ 876.

Ὁ αὐτὸς Γεδιχ-Ἀχμέτ-πασᾶς ἐφορμᾷ κατὰ τῆς Ταυρι-

κῆς Χερσονήσου, Κρίμι λεγομένης τουρκικώτερον, καὶ καταπολεμήσας τοὺς Γενοβέζους ὑποτάσσει τὴν μητρόπολιν τοῦ Κριμίου Κιέφε, εἴτα καὶ τὸ μέρος τοῦ Κριμίου, ὅπου ὥριζαν οἱ Γενοβέζοι. Ἐκεῖσε εὔρε τὸν Μπεγκλί-Γκιεράϊ, καταγόμενον ἀπὸ τῆς φυλῆς τῶν ἡγεμόνων Κοπτζάκων, ἄλλως Ὅγουζιανῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ Τζιγκιζ-Χάν. (Εἰσὶ δὲ οἱ Κοπτζάκοι γένος σκυθικόν, ἀφ' ὧν κατάγονται οἱ τε Τοῦρκοι καὶ οἱ Τάρταροι· εἶναι πλησιόχωροι μὲ τὴν ἐπαρχίαν Οὐζμ-πέκ, καὶ εἰς τὰ σύνορα τῶν Ταρτάρων Χαγαταίων, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κασπίας θαλάσσης. Εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς πίνακας τῶν νεωτέρων ἡ ἐπαρχία τῶν Κοπτζάκων ὀνομάζεται βασιλείον τοῦ Τιβέτ, ἢ Τουρκεστάν). Οὗτος γὰρ ὁ Μπεγκλί-Γκιεράϊς, καταπολεμηθεὶς παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ καὶ δυναστεύοντος μέρος τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου, κατέφυγεν εἰς τοὺς Γενοβέζους· καὶ ὁ σουλτάν Μεχμέτης τώρα τὸν ἐδεξιώθη, καὶ, ἀποκαταστήσας αὐτὸν χάνην τοῦ Κριμίου, δέδωκε αὐτῷ δυνάμεις, ἵνα δι' αὐτῶν ὑποτάξῃ τὸν ἀδελφόν του, βασιλεύοντα μέρος τοῦ Κριμίου, ἐπὶ ῥήταις συμφωνίαις. Ὅθεν ἐφορμήσας ὁ νέος χάνης κατ' αὐτοῦ, νικᾷ καὶ φονεύει αὐτὸν καὶ ὑπέταξεν ἅπασαν τὴν Ταυρικὴν Χερσόνησον. Οὗτός ἐστιν ὁ πρῶτος χάνης τῶν Ταρτάρων τοῦ Κριμίου ἐπὶ τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ πρῶτος αὐτὸς διόρισε, νὰ ἐκφωνῇται εἰς τὸν μιναρὲ ὁ χουτπές τῶν ὀθωμανῶν σουλτάνων.

Ἄλλ' εἶπερ γελοῖοι οἱ συγγραφεῖς χριστιανοὶ ἐν τοῖς περὶ τὸν Τζεγκιζην, γελοιωδέστερος ὁ Μιχαὴλ τῆς Λιτουανίας διὰ τὴν καταγραφὴν τῆς σειρᾶς τῶν χάνιδων τοῦ Κριμίου. Ἀναγινώσκειται γὰρ ἐν τῇ συγγραφείσῃ αὐτῷ Ταρτάρια, σελ. 296, τὸ ὅτι ὁ πρῶτος ἡγεμὼν τοῦ Κριμίου κατήγετο ἀπὸ τῆς φυλῆς τοῦ Τζεγκιζην· καὶ εἰς τοῦτο μὲν ἀ-

ληθεύει· φεύδεται δὲ γράφων σελ. 193 τὸ ὅτι ἀπόγονός τις τοῦ Τζεγκίτζη, ὃ ὄνομα παρ' αὐτῷ Λοτῶνος, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Λιτουανίαν τῆς Λεχίας· ἐξ αὐτοῦ περιγράφει σειράν τινα πλαστὴν τῶν χάνηδων τῆς Λιτουανίας, ὧν τὸν ἔσχατον Ἄκ-Κιεράς ὀνομάζει, ὅστις ὑποτάξας τὴν Ταυρικὴν Χερσόνησον, γεννᾷ τὸν Μπεγκλι-Γκιεράϊ, ἐξ οὗ ὁ Μεχμέτ-Γκιερῆϊς, καὶ τούτου ὁ Σααδὲτ-Γκιερῆϊς, ἐξ οὗ ὁ Χὰς-Γκιερῆϊς, καὶ τούτου ὁ Σάπ-Γκιερῆϊς. Ταῦτα οὖν μυθώδη, οὕτω πως ἐχούσης τῆς ἀληθείας· Πάντες οἱ συγγραφεῖς Τούρκοι συμφωνοῦσιν εἰς αὐτὸ, ὅτι Γκιερῆϊς τις ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ Τζεγκίτζ-Χάνη καταγόμενος, ὑπέταξε τὴν Ταυρικὴν Χερσόνησον, καὶ οἱ ἀπόγονοί του ἐφύλαξαν τὸ ὄνομά του διὰ μνήμην, μεταχειριζόμενοι αὐτὸ ὡς ἐπίθετον ἀπὸ τότε μέχρι τοῦδε. Πρὸς τούτοις οἱ Τάρταροι τῆς Λιτουανίας οὐ κατήγοντο ἀπὸ τῶν Ὀγουζιανῶν, ἀφ' ὧν ὁ Τζεγκίτζης, ἀλλ' ἀπὸ τῶν Χαιρεμίσων, καὶ παρὰ Τούρκοις λέγονται Λίπκα-Ταταρί. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Σημειωτέον δὲ προσέτι, ὅτι διπλοὶ εἰσιν οἱ ἀπόγονοι τοῦ ῥηθέντος Γκιεράϊ· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν γνήσιοι εἰσι καὶ γίνονται χάνηδες τοῦ Κριμίου, οἱ δὲ εἰσι νόθοι καὶ ὀνομάζονται Χομπάν-Γκιεράϊ. Γυνὴ γάρ τις χάνη τινος μοιχευθεῖσα ἐγέννησεν υἱόν· γνωσθείσης τῆς μοιχείας, ἐφονεύθη ἡ γυνή, καὶ τὸ νεογνὸν παρεδόθη τινὶ, ἵνα φονευθῇ. Ἄλλ' αὐτὸς λυπηθεὶς, ἀνέθρεψε τὸ παιδίον εἰς τὴν Τζερκεσίαν φυγαδεύσας, καὶ τούτου κατ'ίγονται οἱ Χομπάν-Γκιεράϊδες, διάγοντες εἰς τὴν Γιάμπολην. Μετὰ τὸν πόλεμον τῆς Βιέννης, ἀπιστοῦντες οἱ Ὀθωμανοὶ τῷ τότε χάνη Σελίμ-Γκιεράϊ, ἔκαμαν χάνην τὸν Κιὸρ-Γκιεράϊ, ὄντα ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Χομπάνιδων· ἀλλὰ μετὰ τινος μῆνας καθηρέθη καὶ ἐγένετο χάνης πάλιν εἰς τῶν ἐκ τῆς ἀλλης φυλῆς. Εἶναι ἀνέλπιστον τὸ νὰ προβιθασθοῦν πλέον

εἰς αὐτὴν τὴν ἀξίαν οἱ Χομπάν-Γκιερσίδες· ἔχουν διὰ τὸ γένος τοὺς ἄλλα ὀφφίκια, οἷον τοῦ Καλγᾶ σουλτάνου, τοῦ Νουρράδινι καὶ ἄλλα.

Ἐνόσω ἡ Ταυρικὴ Χερσόνησος ὑπετάσσετο τοῖς Ὀθωμανοῖς, ὁ Σουλεϊμάν-πασᾶς ἐφώρμησε κατὰ τῆς Μολδαβίας. Ἀλλ' ἀπαντήσας αὐτῷ ὁ Στεφάν-βόδας παρὰ τῷ Φαλτζι ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Προύτου, πολέμου σφοδροῦ συγκροτηθέντος, ἡττᾶται ὁ Σουλεϊμάν-πασᾶς καὶ φονεύεται, συμφορευθέντων καὶ πολλῶν Τούρκων στρατιωτῶν, καὶ πλείστων ὅσων ζωγρηθέντων, καὶ τῶν λοιπῶν πέρην τοῦ Δουνάβεως φυγῇ τὴν σωτηρίαν εὐρόντων.

Ὡνομάζετο τοῦ Στεφάν-βόδα ὁ υἱὸς Πογδάν, καὶ ἀπὸ τούτου ὠνόμασαν οἱ Τούρκοι τὴν Μολδαβίαν (Πογδανίαν;) Οὗτος ὁ Στεφάν-βόδας αὐθέντευσεν ἔτει σωτηρίῳ 1456, καὶ παρετάθη ἡ ἡγεμονεία τῷ ἔτη 47 καὶ μῆνας πέντε.

Ὁ ῥηθείς πάπας Παῦλος ὁ Β', ἔγραψε τῷ ψευδοπατριάρχῃ τῶν Μαρωνιτῶν, τίτλῳ πατριάρχου Ἀντιοχείας χρωμένῳ καὶ καθημένῳ ἐν τῷ Λιδάνῳ ὄρει, περὶ τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ τῆς ἐνσάρχου οἰκονομίας τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐμίσει τοὺς πεπαιδευμένους, αἰρετικούς καλῶν, καὶ ἀπεδίωκε τῆς Ῥώμης, καὶ τῶν ὀφφικίων, ἅπερ εἶχον, ἐξέβαλλεν ἐν οἷς καὶ τὸν Πλάτιναν, ὑπομνηματογράφον ὄντα. Συνέθετο τοῖς Τούρκοις κατὰ τῶν Κελτογαλατῶν, εἰ καὶ ἐχθρὸς αὐτῶν δοκεῖν ἤθελε, καὶ δεκάτας παρὰ πασῶν τῶν ἐν τῇ Γερμανίᾳ ἐκκλησιῶν ἀνυπερθέτως ἀπῆτει ἐπὶ τῷ καταπολεμῆσαι αὐτούς. Θνήσκει δὲ ὁ πάπας αὐτῷ Παῦλος ὁ Β', κατὰ τὸν συγγραφέα Μορναῖον ἐκδεδιητημένος, καὶ γίνεται πάπας Σίξτος ὁ Δ', Αὐγούστῳ τῇ θ' τοῦδε τοῦ ἔτους.

Ἔτει σωτηρίῳ 1472.

Πατριαρχεία Μάρκου τοῦ Ξυλοκαράβου.

Τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ τὴν ὑπὴν ὑπερέτεμεν ὁ σουλτάν Μεχμέτης ἐπὶ βήματος, καὶ τοῦ ἐκκλησιάρχου τὴν ῥίνα διέσχισε, διὰ τὸ μὴ ὑπακοῦσαι αὐτοὺς τῇ αὐτοῦ κελεύσει, δι' ἧς ἐζήτει ἄδειαν ἐκκλησιαστικὴν πρὸς τὸν ἐκ τῆς Τραπεζοῦντος Πρωτοβεστιάριον, ζώσης εἰσέτι τῆς αὐτοῦ νομίμου γυναικὸς, τοῦ γῆμαι τὴν τοῦ ἄρχοντος τῶν Ἀθηνῶν σύνευνον, ἣ, κατ' ἄλλους, Θογατέρα, κάλλει νικῶσαν τὰς κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου γυναῖκας· εἶτα καταργεῖ καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου τὸν αὐτὸν Ἰωάσαφ, καὶ, συναχθέντες οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει παρευρεθέντες ἄρχιερεῖς καὶ ὁ ταύτης κληρὸς, ψηφίζονται πατριάρχην τὸν ἱερομόναχον Μάρκον, τὸν Ξυλοκαράβην ἐπιλεγόμενον, τὸν Βυζάντιον, καλὸν τε καὶ πεπαιδευμένον.

Μαθὼν ὁ σουλτάν Μεχμέτης τὴν ἐν τῇ Μολδαβίᾳ καταστροφὴν τοῦ ἰδίου στρατοῦ καὶ ἀγανακτήσας, ἐκστρατεύει αὐτοπροσώπως κατ' αὐτῆς· ἀλλ' οὐχ εὐρών τινα ἀντιπαραταττόμενον, καὶ εἰς τὰ ὄρη εἰσελθεῖν φορηθεὶς, ἐληΐσατο τὰς πεδιάδας, καὶ ἐπανέκαμψε συνεπιφέρων πλῆθος αἰχμαλώτων τε καὶ ζώων.

Τὴν ἐν Ἰσπανίᾳ Καστιλλίαν, τελευτήσαντος Ἰωάννου Β', διεῖπεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἐνρίκος Δ'. Τούτου θανόντος, ἔτει 1472, Φερδινάνδος Ε', γήμας Ἰσαβέλλην, τὴν τοῦ Ἐνρίκου ἀδελφὴν, ἐγκρατὴς γέγονε τοῦ ῥηγάτου, καὶ εὐτυχῶς τὰ πράγματα διώκησε. Καὶ μετὰ τινα ἔτη, ἐπὶ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Η', τὸ τῆς Γρανάτης ῥηγάτον ἑαυτῷ ὑπέταξε,

δορυάλωτον ποιήσας τὸν αὐτῆς ῥῆγα, ὃ, μόνον ἐν τοῖς ῥηγάτοις τῆς Ἰσπανίας τῆς τοῦ Μωάμεθ θρησκείας ἐχόμενον μέχρι τούτων τῶν χρόνων, τῇ τοῦ Χριστοῦ πίστει ἀντέκειτο. Ὅθεν Φερδινάνδος Ε' προγράμματα καὶ ἐδίκτω τὸ ὀφφίκιον τῆς λεγομένης Ἱερᾶς Ἐξετάσεως ἐθέσπισε, προτροπῇ Θωμᾶ τοῦ Ἐνκρεμάτου, τοῦ ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Δομενικανῶν, γενικοῦ Ἐξεταστοῦ τῆς πίστεως ὀρισθέντος. Μηδένα οὖν ἄλλον ἤθελεν εἶναι ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ εἰ μὴ Χριστιανούς· ὅθεν 120 χιλιάδας οἴκους Ἰουδαίων ἐξορίζει καὶ διώκει, καὶ οἱ καταλειφθέντες Ἰουδαῖοι τὴν ἰουδαϊκὴν πίστιν ἀναδύσασθαι παρεβιάζοντο· οἱ τε Μαῦροι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ ἐκεῖθεν ἐξορισθῶσι, τῷ στόματι μᾶλλον ἢ τῇ καρδίᾳ τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν διεπρέσβευον. Καὶ οἱ τῶν αἱρέσεων Ἐξετασαὶ ἐκελεύοντο τοῖς Ἰουδαίοις καὶ Μαύροις προσέχειν, οἱ τοὺς ὑπαιτίους μετὰ πολλὰς καθείξεις κατέκαιον. Ὁ δὲ τρόπος, καθ' ὃν ἐξέταζεν ἡ ἀνίερος αὕτη Ἐξέτασις, ὥδέ πως εἶχεν· ὁ προβληθεὶς ὑπὸ τινος ὡς ὑπαίτιος τῇ εἰρκτῇ ἐνεβάλλετο, καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας ἀνηγγέλλετο αὐτῷ, ὅτι τέδε καὶ τόδε πέπραχεν ἢ εἶπεν ἐναντίον τῆς πίστεως· εἰ μὲν οὖν ἐκεῖνος ἔξαρκος ἐγίγνετο, κατεκαίετο, καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἐδημεύετο· εἰ δὲ ὁμολογήσας τὸ πταῖσμα παραιτήσοιτο, οὐ κατεκαίετο μὲν, ἀλλ' εἰς τριήρεις εἰρκταῖς εἰς τὸ διηνεχὲς κατεδικάζετο, γυμνούμενος καὶ πάσης τῆς περιουσίας αὐτοῦ· τὸ δὲ χεῖριστον, ὅτι οἱ τὴν αἰτίαν ἐπενεγκόντες, οὐκ ὠνομάζοντο, καὶ σὺν τῷ ὑπαιτίῳ ἐνώπιον τοῦ κριτηρίου οὐ παρίσταντο. Μία δὲ μόνη ὁδὸς τοῦ ὑπεκφυγεῖν ὑπῆρχεν, ἐὰν ὁ ὑπόδικος εἴπῃ ἐχθροὺς ἔχειν καὶ συκοφαντεῖσθαι παρ' αὐτῶν, καὶ κατ' ὄνομα αὐτοὺς ὀνομάσῃ· καὶ, ἀληθεύσας, ἐν τούτοις, οὐ περὶ τῆς προβληθείσης κατηγορίας ἀνεκρίνετο, ἀλλὰ περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς διαγωγῆς αὐ-

τοῦ οἱ πλησίον αὐτοῦ ἠρωτῶντο. καί, καθαρὸς αἰρετικῆς λώ-
θης εὐρεθεὶς, ἀφίετο· τοῦ καταδικασθέντος δὲ ἡ αἰτία εἰς
διηνεκῇ τις συγγενείας αὐτοῦ ἀτιμίαν ἐπεγράφετο ἐν ταῖς
ναοῖς γράμμασιν οὐ σμικροῖς.

Αὐτὸ τὸ ὀφφίκιον τῆς Ἐξετάσεως διωρίσθη ὑπὸ συνόδου
ἀλισθείσης ἐν τῇ Ναρβώννῃ, ἔτει 1235· ἀλλὰ τανῦν ἐν τῇ
Ἰσπανίᾳ μετεβλήθη ἡ Ἐξέτασις εἰς κερωνικὴν τυραννίδα.
Σώζεται καὶ μέχρι τοῦδε τὸ ὀφφίκιον αὐτὸ εἰς ὅλα τὰ ρη-
γάτα τὰ τὸν πάπαν δεχόμενα, ἀλλ' οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν
πολλήν, ὡς τὸ πρότερον, εἰμὴ ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ ταῖς ὑπὸ
τῷ Ῥώμης πόλεσι.

Πικρότατα οὖν οἱ Ἰσπανοὶ ὠδύροντο διὰ τὴν πικροτάτην
παπικὴν τυραννίδα καὶ τὸν ἐπαχθέστατον ζυγὸν τῆς ἀνιέρου
Ἰερᾶς Ἐξετάσεως, καὶ μάλιστα ὅτι Φερδινάνδος Ε', τοῖς
τοῦ πάπα κελεύσμασιν ὑπέκων, προγράμματι ἐπὶ βαρυτάτῃ
ποινῇ ἀπηγόρευσεν, ἵνα μὴ τις τῶν Ἰσπανῶν τολμήσῃ τὴν
ἱερὰν Γραφὴν εἰς κοινὴν διάλεκτον ἢ μεταφράσαι, ἢ ταῖς
παρ' ἄλλων εἰς τόδε μεταφρασθεῖσαις χρῆσασθαι.

Οἱ ἐν τῇ Πορτογαλίᾳ Ἑβραῖοι λίαν ἐβιάζοντο πρὸς τὸ
χριστιανίσαι, ἀλλ' ἀνωφελῶς.

Ἔτει σωτηρ' φ 1473, τοῦ Χι:ζ:ε 878.

Ὁ πατριάρχης Μάρκος ὁ Ξυλοκαράβης, διὰ τὴν τῶν κλη-
ρικῶν αὐτοῦ φρενοβλάβειαν καὶ τὴν ἣν πρὸς αὐτὸν δυσμέ-
νειαν ἔφερον, καθρέθη τοῦ θρόνου ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Οἱ
Τριπεζούντιοι, ἔρῳντες ὁσημέραι τοὺς κληρικοὺς διαφερεμέ-
νους τῷ σφῶν πατριάρχει, πέμπουσι τῷ βασιλεῖ νομίσματα
χρυσᾶ χίλια, δεόμενοι ἐκλέξαι αὐτοῖ πατριάρχην, ὃν ἂν ἐ-
θέλωσι· δεξιόμενος οὖν αὐτὰ ὁ σουλτάνος καὶ τὴν ἀνοιαν αὐ-
τῶν καταγνοῦς, ἔδωκεν αὐτοῖς τὴν ἀδειαν τῆς ἐκλογῆς.

ΚΕΦ. Δ'.

Τὰ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Συμεῶνος τοῦ
Τραπεζουντίου καὶ Διονυσίου τοῦ
ἀπὸ Φιλιππουπόλεως.

Ὅθεν, ἐκβαλόντες οἱ Τραπεζούντιοι ληστρικῶς τὸν Μάρ-
κον, ἐπιβιβάζουσι Συμεῶνα τὸν Τραπεζούντιον, ἄνδρα πολ-
λαῖς ἀρεταῖς κοσμούμενον καὶ παρὰ πάντων φιλούμενον.
Ὁ δὲ Μάρκος, μεθ' ὕβρεων πολλῶν ἐξωσθεὶς τοῦ θρόνου,
ἰδίᾳ ἐμόναζεν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

—

Ἔτει σωτηρίῳ 4476, τοῦ Χιτζρῆ 884.

Καὶ τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν μητροπολίτας δι' ἐπιστολῶν προ-
έτρεπεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλθεῖν, καὶ, σύνοδον συγκρο-
τήσαντας, ἐξετάσαι τὰ γενόμενα. Ἀλισθείσης οὖν τῷδε τῷ
ἔτει συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ διανεχθέντων πρὸς
ἀλλήλους τῶν συνοδικῶν, σχίσμα ἐγένετο· οἱ μὲν γὰρ Μάρ-
κῳ τῷ Ξυλοκαράδῃ, οἱ δὲ Συμεῶνι τῷ Τραπεζουντίῳ προσ-
έκειντο.

—

Πατριαρχεία Διονυσίου τοῦ ἀπὸ
Φιλιππουπόλεως.

Τοῦτο καταγνοῦσα Μαρία, ἡ τοῦ σουλτάνου μητρυιά καὶ
γυνὴ τοῦ σουλτάν Μουράτη, πατριάρχην ἡβουλήθη ἀναδεῖξαι

Διονύσιον, τὸν Φιλιππουπόλεως μητροπολίτην, γινώριμον αὐτῇ πρὸ πολλοῦ χρόνου γεγονότα. Ὅθεν βαλοῦσα ἐπ' ἀργυροῦ πίνακος δύο χιλιάδας φλωρίων, ἐνεχείρισε τῷ σουλτάνῳ, καὶ τὸν φίλον αὐτῆς Διονύσιον πατριάρχην προβληθῆναι ᾐτήσατο· ὅστις, τὸν χρυσὸν δεξάμενος καὶ εὐχαριστήσας αὐτῇ, πρόγραμμα δέδωκε, γενέσθαι τὴν αὐτῆς ἀξίωσιν. Διὸ ἀνεβιδάσθη ἐπὶ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ ῥηθεὶς Διονύσιος, ὅστις ὥρμητο μὲν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, ἐλθὼν δὲ εἰς Βυζάντιον, Μάρκῳ τῷ Εὐγενικῷ, τῷ καὶ Ἐφέσου μητροπολίτῃ, διηκόνει, παιδευθεὶς ὑπ' αὐτῷ τὴν τε μοναδικὴν πολιτείαν καὶ ἀρετὴν· τῆς δὲ Κωνσταντινουπόλεως ἀλούσης, αἰχμάλωτος σὺν τοῖς λοιποῖς γεγονώς, ὑπὸ τινος χριστιανοῦ Ἀδριανοπολίτου τῆς δουλείας λυτροῦται, καὶ μετ' ὀλίγον διὰ τὴν ἀρετὴν Φιλιππουπόλεως μητροπολίτης προχειρίζεται, εἴτα καὶ εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον τὸν ῥηθέντα τρόπον ἀνάγεται· οὗ γενομένου, ὁ μὲν Μάρκος ὁ Ξυλοκαράβης εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχριδῶν μετετέθη, ὁ δὲ Συμεὼν ὁ Τραπεζούντιος, ἐν τῇ τοῦ Στεννημάχου μονῇ ἀπῆλθε μονάσων.

Ἔτει σωτηρίῳ 1477, τοῦ Χιτζρέ 882.

Ὁ σουλτάν Μεχμέτης ὑποτάσσει τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὴν ἐν Ἰσῳ τῆς Κιλικίας, κτισθεῖσάν ποτε ὑπὸ τοῦ Μακεδόνα Ἀλεξάνδρου, τουρκιστὶ Σκενδεροῦνα, καὶ ἰταλιστὶ Ἀλεξανδρέτα λεγομένην· κεῖται ὑπὸ τῷ θρόνῳ τοῦ Ἀντιοχείας, πόλις οὔσα παράλιος καὶ δυσκραεστάτου ἀέρος. (Διὰ ταύτης διῆλθον ἐγὼ μετὰ τοῦ Ῥαγίπ-πασᾶ, ἔτει σωτηρίῳ 1751, ἀπερχομένου εἰς Ἑδεσσαν, καὶ πάλιν διῆλθον μετὰ τοῦ αὐτοῦ, ἔτει σωτηρίῳ 1757, ἐρχομένου εἰς Κωνσταντι-

νούπολιν με τὸ βεζαρέτι-ουζμᾶ.) Ἦρπασε δὲ ταύτην τότε ὁ σουλτὰν Μεχμέτης ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, Καϊτ-πέη, ἐνὸς ὄντος τῶν βασιλέων τοῦ Δεβλέτι-Τζερχισέ.

Ἔτει σωτηρίῳ 4478, τοῦ Χιτζρῆ 883.

Κτίζει ὁ σουλτὰν Μεχμέτης ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει παλάτιον, ὅπερ ἐστὶ τὸ καὶ μέχρι τοῦδε παρὰ τῶν διαδόχων αὐτοῦ σουλτάνων οἰκούμενον ἐν τῷ Βυζαντίῳ.

Ἔτει σωτηρίῳ 4479, τοῦ Χιτζρῆ 884.

Ὁ Ἀλιαδὶν-πέης ζητεῖ τὴν παρὰ τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη συμμαχίαν κατὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς, Μπαδδᾶκ-πέη, βασιλέως τῆς Κίνας, Τζίνι-Ματζὶν τουρκικώτερον λεγομένης. Δίδωσι τοίνυν στρατὸν ὁ σουλτάνος τῷ Ἀλιαδὶν-πέῃ, ὅστις, δι' αὐτοῦ νικήσας, τὸν ἴδιον πατέρα φυγεῖν κατηνάγκασε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου.

Ἔτει σωτηρίῳ 4480, τοῦ Χιτζρῆ 885.

Ὁ σουλτὰν Μεχμέτης φονεύει τὸν ἴδιον υἱὸν Μουσταφᾶν τὸν προβόρηθέντα, τὸν καὶ ἡγεμόνα τῆς Καραμανίας, ὡς βιάσαντα τὴν γυναῖκα τοῦ Γιεδὶκ-Ἀχμέτ-πασᾶ.

Πολεμᾷ ὁ σουλτάνος με τοὺς Ἑνετούς, καὶ νικᾷ αὐτοὺς παρὰ τῷ ποταμῷ Ποντίῳ, διὰ τοῦ Γιεδὶκ-Ἀχμέτ-πασᾶ.

Εἶτα, βουλευθεὶς ὁ σουλτάνος ὑπαγαγεῖν τὴν Ἰταλίαν, σόλον ἐτοιμάσας, πέμπει αὐτὸν ὑπὸ ναύαρχῳ τῷ αὐτῷ Γιεδὶκ-Ἀχμέτ-πασᾶ. Οὗτος, προσορμήσας εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς

Ἰταλίας Πούλια, λεηλατεῖ τὴν ἐπαρχίαν καὶ ὑποτάσσει καὶ
 τινὰ αὐτῆς ὀχυρώματα· ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν τοιούτων κατορ-
 θωμάτων, μετακαλεῖται παρὰ τοῦ σουλτάνου διὰ τὸν κατὰ
 τῶν Περσῶν πόλεμον. Ὁ γὰρ Οὐζοῦν-Χασάνης ἤρξατο ἐφ-
 ορμᾶν κατὰ τῶν ὀθωμανικῶν ἐπαρχιῶν. Εἵτα οἱ Ἐνετοὶ
 ἐξήχησαν εἰρηνεῦσαι μὲ τὸν σουλτὰν Μεχμέτην, ἀποστεί-
 λαντες πρέσβυν Βενέδικτον τὸν Τρεβιζᾶνον, καὶ εἰρήνευσε
 μετ' αὐτῶν διὰ τὴν κατεπείγουσαν χρεῖαν τοῦ περσικοῦ
 πολέμου.

Ἔτε: σωτηρίῳ 4484, τοῦ Χιτζρέ 886.

Ἀλλ' οὐ παρετάθη τὰ τῆς εἰρήνης ἐπὶ πολὺ· τοῦτῳ γὰρ
 τῷ ἔτει πέμπει στόλῳ τὸν Μεσίχ-πασᾶν, διὰ νὰ ὑποτάξῃ
 τὴν Ῥόδον. Οἱ χριστιανοὶ συγγραφεῖς γράφουσιν, ὅτι ὁ Με-
 σίχ-πασᾶς ἦν ἐξωμότης χριστιανὸς καὶ ἐκ τοῦ γένους τῶν
 Παλαιολόγων. Ἐλθὼν οὖν πολιορκεῖ τὴν Ῥόδον, ἀλλ' οὐδὲν
 ἀνύσας, μετὰ πολλὴν εἰσβολὴν τοῦ ἰδίου στρατοῦ καὶ κίνδυ-
 νον τῆς ἰδίας ζωῆς, ἀπρακτος ἔλυσε τὴν πολιορκίαν.

Τῷδε τῷ ἔτει ὁ σουλτὰν Μεχμέτης, μὲ ὅλας τὰς δυνά-
 μεις τῆς βασιλείας του διαπλεύσας τὸν Βόσπορον παρὰ τὸ
 Σκούταρι, ἦτοι τῇ Χρυσουπόλει, καὶ στρατοπεδεύσας εἰς
 τὸ Μάλτεπε, ὅρος ὃν ὑψηλὸν παρὰ τῇ πόλει Νικαίᾳ, ἐφο-
 βέριζεν, οὐ μόνον τὸν Οὐζοῦν-Χασάνην, ἀλλὰ καὶ ξυμπάσας
 τὰς βασιλείας τῆς Ἀσίας. Ἐκεῖσε ὁ ὀργασμὸς τῆς φαν-
 τασίας του, θερμαινομένης ἀπὸ μεγάλας φαντασιοκοπίας,
 τὰς αἰσθήσεις του συγχύσας, ἐπέφερεν αὐτῷ ποδάγραν καὶ
 κολικόπονον. Ὁ παροξυσμὸς τοῦ πάθους ὄντας ὀξύτατος
 καὶ μὲ δρυμέα συμπτώματα, ἐπέφερε θάνατον, καὶ ἐτελεύ-
 τησε κατὰ τὴν πέμπτην τῆς σελήνης Δεμαζ-ουλ-εββέλ

διορίσας διάδοχον τῆς βασιλείας του τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μπαγιαζίτην, ζήσας ἔτη 51 καὶ βασιλεύσας ἔτη 30 καὶ μῆνας τρεῖς, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν τριῶν χρόνων, ἐν οἷς συνεβασίλευσε τῷ πατρὶ σουλτὰν Μουράτῃ. Οὗτος ὁ ἀριθμός ἐστι κατὰ κίνησιν τῆς σελήνης, ὅσας, κατὰ τὴν ἡλιακὴν, ἀπαρτίζεται εἰς ἔτη τεσσαράκοντα ἑννέα, μῆνας ἑπτὰ καὶ ἡμέρας ἑπτὰ.

Ἦτον τότε ὁ Μπαγιαζίτης ἡγεμὼν τῆς Ἀμασείας, ὡς καὶ ὁ ἀδελφός του Ἀζέμ. ἡγεμὼν τοῦ Ἰκονίου. Ἐτοιμάζετο δὲ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ὁ Μπαγιαζίτης, νὰ πηγαίη εἰς προσκύνησιν τοῦ κιχμπέ εἰς τὴν Μέκκαν. Ὀνομάζοντο δὲ τότε οἱ ἡγεμόνες σαντζάκ, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν τωρινὴν συνήθειαν πασᾶ. τανῦν γὰρ λέγεται σαντζάκ, ὁ διοικητῆς μιᾶς ἐπαρχίας ὅπου διοικεῖ, χωρὶς νὰ ἔχη τὰ λεγόμενα τούγια, ἤτοι οὐράς τῶν ἵππων, δύο ἢ τρεῖς. Ἐχει δὲ οὕτω τὴν σήμερον ἡ τάξις τῶν διοικητῶν· ὁ σαντζάκ εἶναι μικρότερος τοῦ πέη, ὁ πέης μικρότερος τοῦ πασᾶ, καὶ ὁ πασᾶς μικρότερος τοῦ μπεϊλέρ-πέη.

—

Βασιλεία τοῦ Κορδούκ, υἱοῦ τοῦ Μπαγιαζίτη.

Λαμβάνει οὖν ἀνελπίστως ὁ Μπαγιαζίτης τὰ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως γράμματα τοῦ τε βεζίρη Ἀλῆ-πασᾶ καὶ τῶν λοιπῶν μεγιστάνων, δι' ὧν δημοποιοῦντες αὐτῷ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του καὶ τὴν εἰς αὐτὸν διαδοχὴν τῆς βασιλείας, προσεκάλουν κοινῶς νὰ ἔλθῃ νὰ δεχθῇ τὴν βασιλείαν, καὶ νὰ ἀφήσῃ πλεόν τὴν εἰς τὴν Μέκκαν ἀποδημίαν διὰ τὸ ἐπάναγκες τῆς βασιλείας.

Ἄλλ' ὁ Μπαγιαζίτης, μετὰ πολλὴν ἀναπόλησιν, ἀποφα-

σίξει, νὰ μὴ δεχθῇ τὴν βασιλείαν, μόνον νὰ πηγαίνει εἰς προσκύνησιν τοῦ χιαμπέ, καὶ τῷ βεζίρῃ γράψας, διορίζει εἰς τὴν βασιλείαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κορδοῦκ, εὐρισκόμενον εἰς τὴν Πόλιν παρὰ τῷ πάππῳ αὐτοῦ πρὸ ἡμερῶν, διὰ νὰ περιτμηθῇ. Καὶ ταῦτα γράψας, χωρὶς νὰ προσμείνῃ τὴν ἀπόκρισιν, ἀναχωρεῖ διὰ τὴν Μέκκαν. Ὁ βεζίρης καὶ οἱ λοιποὶ, λαβόντες τὰ γράμματα, προσκυνοῦσιν εἰς τὸ τάχτι ὡς βασιλέα τὸν υἱὸν τοῦ Μπαγιάζίτη Κορδοῦκ, ὅστις διοικεῖ ἀρίστως τὴν βασιλείαν.

Ἔπει σωτηρίῃ 4482, τοῦ Χιτζρῆ 887.

Δυσμενῶν τινων καὶ χαιρεκάκων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει κληρικῶν, τὸν Οἰκουμενικὸν πατριάρχην Διονύσιον περιτετμημένον εἶναι παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ὑφ' ὧν ἤχμαλωτίσθη, διαφημισάντων, καὶ συνόδου συγκροτηθείσης, τὸ ἀδόμενον παρὰ τῶν πλείστων διεβεβαιούτο. Ὅθεν ὁ Διονύσιος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς συνόδου διεγερθεὶς καὶ τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων ἀνελκύσας, τὴν τῆς σαρκὸς ἀκροθυσίαν πασίδηλον τοῖς παροῦσιν ἐποίησε, πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἀληθείας καὶ κατασχύνῃ τῶν συκοφαντῶν, οἵ, ἐπὶ τούτοις λίαν αἰσχυνθέντες, τοῖς ποσὶν αὐτοῦ προσέπεσον, συγχώρησιν ἐφ' οἷς ἡμαρτον αἰτούμενοι. Παντὸς οὖν τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχιερέων δεηθέντων αὐτοῦ ἐμμεῖναι τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ ὡς καὶ πρότερον, οὐκ ἐπέισθη, ἀλλ' ἐξελθὼν τῆς Πόλεως, φέρων μεθ' αὐτοῦ καὶ ἅπαντα τὰ οἱ προσόντα, ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τῆς Κοσινίτζης, τῆς πλησίον τῆς Χριστουπόλεως οὔσης, ὤκησεν, ὅπου ζῶν ἐν εἰρήνῃ, πολλὰς οἰκοδομὰς καὶ καλλιεργείας ἐποίησε.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.

Τὰ προηγούμενα τέσσαρα κεφάλαια, τὰ περιέχοντα τὴν τοῦ σουλτάν Μεχεμέτη ἀρχὴν, μέρος εἰσὶ τοῦ φιλομαθοῦς νεωστὶ ἐκδοθέντος βιβλίου, ἀπάσαις ταῖς βιβλιοθήκαις ἐνδεστάτου, τοῦ Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου Ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ Πολιτικῶν, τῶν εἰς δώδεκα, βιβλίον Η΄, Θ΄ καὶ Ι΄, ἥτοι, τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν (1453—1789), (ἐκ χειρογράφου ἀνεκδότου τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Σινᾶ), ἐκδιδόντος Ἀρχιμανδρίτου Γερμανοῦ Ἀφθονιάδου, Σιναΐτου, τυπωθέντος ἐν Κωνσταντινουπόλει, τύποις I. A. Βρετσῦ, 1870, καὶ τιμωμένου ἀντὶ 3 ἀργυρῶν Μετζιτιέδων=[φρ. 14]. Καὶ ὅλον τοῦτο τὸ ἐκδοθὲν βιβλίον, μέρος μόνον ἐστὶ τοῦ ἀνεκδότου χειρογράφου, τιμιωτάτου τεκμηρίου τῆς τοῦ συγγραψαντος φιλομαθείας.

Ὁ ἐκδοὺς τοῦτο, πολλοῦ τῇ ἱστορίᾳ ἄξιος γενόμενος, ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ (σελ. ιγ΄.) σημειοῖ ὅτι: α Τὸ βιβλίον ἐξετυπώθη ἀπαρallάκτως κατὰ τὸ πρωτότυπον χειρόγραφον, φυλαχθείσης πιστῶς τῆς τε γλώσσης τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ ὀρθογραφικοῦ μέρους, ἐκτὸς ἐπουσιωδεστάτων τινῶν σφαλμάτων τῆς ἀντιγραφῆς· δὲν ἐτολμήσαμεν νὰ ἐπιφέρωμεν τὴν ἐλαχίστην διόρθωσιν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ προφανέστερα προμνημονευθέντα λάθη. Αἱ μόναι προσθήκαι, ἃς ἐνομίσαμεν συντείνουσας εἰς μεθοδικωτέραν χρῆσιν τοῦ βιβλίου, εἰσὶν ἡ ἐν κεφαλίδι τῶν σελίδων χρονολογία καὶ ἡ σύνταξις τοῦ ἐν τέλει πίνακος. »

Ἡμεῖς δὲ, ἐν τοῖς ῥηθείσι τεσσάραις πρώτοις κεφαλαίοις, διορθώσεις τινὰς ἀναγκαίας ἐνομίσαμεν ποιῆσαι. Οὕτως ἀντὶ τοῦ *Μοδιόλανον*, *Μεδιόλανον* γράφοντες, σφάλμα τυπογραφικὸν ἐξε-

λάβομεν. Ἐν δὲ τῇ σελίδι 415, στίχ. 13, ἐπροσθέσαμεν τὴν λέξιν *Πορδαρίαν*, ὡς καὶ εἰς τὴν σελίδα 427, στίχ. 13, τὸ, *Βασιλεὺς*, ἐλλείπον.

Ἐκρίναμεν δὲ καλὸν ἐπίσης προστιθέναι, πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν φιλομαθῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν, τὸν ἡδόμενον ἀκούειν τὸν συγγραφέα αὐτὸν, τὸν τε σκοπὸν τοῦ διεξίοντα καὶ τοὺς πότους, ἐν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ. Γράφει δὲ οὕτως :

Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου Ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ Πολιτικῶν, βιβλία δώδεκα, ἀφιερωθέντα τοῖς ἡγαπημένοις αὐτοῦ γονεῦσι, τῷ τε Κυρίῳ Θεοδώρῳ Κομνηνῷ Ὑψηλάντῃ, καὶ τῇ Κυρίᾳ Κασσάνδρᾳ Τζανιέτου.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Τί τὸ σύγγραμμα, καὶ τίς ὁ ἐν αὐτῷ σκοπός, καὶ τί τὸ ὑποκαίμενον.

Ταῖς μακαρίαις ὑμῶν ψυχαῖς, γεννήτορες φίλτατοι, ἀναθεῖναι ἔγνωκα, τήνδε μου τὴν χρονολογικὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ πολιτικῶν πραγμάτων σειρὰν· τὸ μὲν εἰς υἱϊκῆς φιλοστοργίας σημεῖον ἀνάγραπτον· τὸ δὲ καὶ εἰς ὀφειλομένης εὐγνωμοσύνης τεκμήριον ἀνεξάλειπτον· πῶς γὰρ ἂν ἄλλως εὐγνωμονεῖν ὑμῖν παραστήσαιμι, εἰμὴ τίδε μου τὸ φιλοπόνημα ὑμῖν αὐτοῖς ἀναθέμενος; Ἔστι δὲ τοῦτο ἀφήγησις πραγμάτων πολιτικῶν τε καὶ ἐκκλησιαστι-

κῶν ἐν συνόψει καθιστορουμένη, ἱκανὴν τε τυχὸν τὴν ὠφέλειαν τοῖς πλείοσιν ἐμποιησομένη. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἀπὸ τῶν ἱστορουμένων πολιτικῶν πραγμάτων προσγενησομένης ὠφελείας ἄλλοι λεγόντων· ἡ δέ γε ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, ὅτι περ ἀναγκαία ἐστὶ τὰ μάλιστα τῷ καθολικῷ ὀρθοδόξῳ γένει, λαϊκῷ τε καὶ ἐκκλησιαστικῷ, τοῖς πᾶσι πέφυκε πρόδηλον· ἀπὸ ταύτης γὰρ καὶ μόνης οἱ μὲν πολλοὶ, τὰ ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, παλαιὰ τε καὶ νέα, ἀναμφίρως διαγίνονται μαθητεύμενοι· οἱ δὲ ἐκασταχοῦ ὅποιαδῆποτε τάξει ἐκκλησιῶν προϊστάμενοι, ἐν αὐτῇ τοῦλάχιστον τοὺς ἀγίως, κανονικῶς τε καὶ ὀρθοδόξως ἐπισκοπεύσαντας, ἐπὶ μέγα δόξης ἐληλακέναι καταμανθάνοντες, ὡς ἐκ λογικῶν λειμώνων, τὰς τῷ ἰδίῳ ἐπαγγέλματι ἐπιτηδείας πράξεις ἐκ τούτων καὶ μόνων ἀπανθίζονται, καὶ ὅση δύναμις μιμεῖσθαι αὐτοὺς ἐπείγονται· τοὺς δ' ἄλλως ἔχοντας τὸ σύνολον ἀποσकुδαλίζονται, μυρίας καθυποβαλλομένους ὀρῶντες ἀραις τε καὶ κατακρίσεσιν.

Οὐ μὲν, δ' ἀλλὰ δὴ καὶ πρὸς τὴν αὔξησιν καὶ διασπορὴν τῆς ὀρθοδοξίας συντείνει τὰ μέγιστα· τὸ γὰρ τῶν αἵρετικῶν σμῆνος, διὰ ταύτης καὶ μόνης ἀφρονότερον ἰχθύων γινόμενον, εὐμαρῶς καταργεῖται· αἷτιον δὲ τούτου, ὅτι εὖσει ἀνθρώπου δυσάρεστον τὸ ἡττηθῆναι δοκεῖν ὑπὸ συλλογισμῶν τε καὶ διαλέξεων· κἂν που σφᾶς αὐτοὺς ἡττηθέντας καὶ εἰς ἀφωνίαν καταχθέντας ἴδωσιν, οὐ τῇ ἀληθείᾳ τοῦτο τοῦ δόγματος, ἀλλὰ τῇ τῶν ἀντιλεγόντων πρὸς τὸ διαλέγεσθαι δεινότητι ἀποδιδόασιν· ὅθεν συνεχεῖ παρατηρήσει γνωστὸν τοὺς αἵρετικούς· ὑπὸ τῶν διαλέξεων ἐξάπτεσθαι μᾶλλον ἢ θεραπεύεσθαι· τοῦμπαλιν δὲ, τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἡ ἱστορία εὐχερῶς πως ταῖς ἀκοαῖς τῶν ἀναγινωσκόντων παρρησιόδους, δραστηνιώτερον ἐνεργεῖ

καὶ εὐπορωτέραν κατ' αὐτῶν τὴν νίκην ἀποκομίζεται. Τίς γὰρ αἰρετικῶν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀναγνούς ιστορίαν, τὴν ἰδίαν νεωτεροποιίαν καὶ πλάνην ἐν αὐτῇ ἐρυθριάσας, εὐθὺς οὐχ εὐρήσει κατακεκριμένην, ἑαυτὸν τ' οὐχ ὁμολογήσει ὡς σεσηπὸς μέλος τοῦ λοιποῦ σώματος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀπηλλοτριωμένον;

Πρὸς τοῖς ἄλλοις γὰρ, περιεχούσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ιστορίας καὶ τὴν ἀλληλοδιάδοχον διαδοχὴν τῶν ἐν τοῖς Ἀποστολικοῖς θρόνοις ἀλλήλους διαδεξαμένων ἐπισκόπων ἐν ταῖς ἐπισημοτάταις παροικίαις, (ὧν οἱ πλείους ἰδίῳ συγγράμμασί τε καὶ πράξεσι τὰς ψευδωνύμους γνώσεις, νεωτερισμούς τε καὶ νέας λέξεις τῶν ἐν διαφόροις καιροῖς τὴν τοῦ Χριστοῦ ποιμένην ἀφειδῶς ἐπεντριψάντων αἰρετικῶν τὸ σύνολον κατέβαλον), οἱ προσεχῶς ἀναγινώσκοντες αἰρετικοί, τὴν τῶν ὀρθοδόξων πατριάρχων διαδοχὴν πάντως ὁμολογήσουσιν, εἰ μὴ ἐθελοκακοῖεν, σφᾶς αὐτοὺς ἀπηλλοτριωμένους ἐκείνης τῆς τῶν Ἀποστόλων διαδοχῆς, ἐκείνης τε τῆς τῶν ἁγίων ἐπισκόπων συναθροίσεώς τε καὶ κοινωνίας, εὐρίσκοντες τὰς ἑαυτῶν καινοτομίας καὶ τὰ ἑαυτῶν αἰρετικὰ φρονήματα καταδικαζόμενα καὶ ἀναθεματιζόμενα ὁμοφώνως παρ' ἐκείνων αὐτῶν τῶν Ἀποστολικῶν διαδόχων, παρ' ὧν ποτε πρόπαλαι καὶ τὰ τῶν Νοβατιανῶν, Δονατιστῶν τε καὶ Ἀρειανῶν μιὰ φρονήματα καὶ καινοτομαὶ ὁμοφώνως καταδικάσθησαν.

Ὅθεν αὐτοὺς, εἰ εὐγνωμονοῖεν, ἐντραπῆναι πάντως δεήσει τοῦ ἰδίου καινοτομήματος, καθορῶντας ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀρχαιότητα τῆς τοῦ Χριστοῦ ὀρθοδόξου καθολικῆς ἐκκλησίας ἀντιφάσκουσιν, καὶ ἐκ διαμέτρου ἀντικειμένην, τῶν ἰδίων πεισμονῶν τε καὶ αἱρέσεων τῇ καινοτομήματι.

Οὕτως οὖν ἀναγκαίως οὔσης τῆς γνώσεως πάντων τῶν Ἀποστολικῶν διαδόχων, τῶν μέχρι τοῦδε τὰς πέντε διαφανεστάτας καὶ διαπρεπούσας εἰς δεῦρο καθέδρας διΐθυνάντων, πειράσομαι πάντως, τὰς μὲν ἐν ταῖς λοιπαῖς τέσσαρσιν ἐπιστημοτάταις παροικίαις Ἀποστολικὰς διαδοχὰς ἐν παρόδῳ, τὴν δὲ κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίαν τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων διαδοχὴν, καθαυτὸ μὲν, συντόμου δὲ δι' ὑψηλήσεως ἱστορικῆς καθιστορῆσαι, καὶ χρονολογικὴν σειρὰν τῶν ἐν αὐτῇ πατριαρχευσάντων συνθέσθαι, Θεὸν μὲν ὁδηγόν τε καὶ βοηθὸν ἔξειν εὐχόμενος, ἀναγκαιотάτην δὲ πονεῖσθαι ὑπὲρ τῶν ἡγούμενος.

Εἰ καὶ γὰρ τοὺς ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου μέχρι τῆς ὁθωμανικῆς ἀλώσεως, τοὺς τ' ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τοῦδε ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀποστολικοὺς διαδόχους οὐκ εὐχριθμοὶ καθιστόρησαν, (οἵτι εἰσιν οἱ πρὸ τῆς ἀλώσεως συγγραφεῖς τῆς λεγομένης Βυζαντίδος, ἐν οἷς ἀξιόχρεως καὶ ὁ τίμος ὁ λεγόμενος : Σῶμα τῶν Χρονικῶν, ὅστις ἐστὶν ἐπιτομὴ χρόνων, συλλεγεῖσα ὑπὸ Καλλίστου τινὸς, τοὺς ἀπὸ Στάχυος ἕως Ἰωσήφ, τοῦ ἐν τῷ Φλωρεντινῷ συλλόγῳ ἐπισκόπου Βυζαντίου, περιλαμβάνουσα, οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐπιτομὴ ἣν ὁ δικαιοφύλαξ διάκονος, Θεόδωρος ὁ Ἀγαλιανός, ἔγραψεν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Δραγούση, περιέχουσα τὰ ἀπὸ Ἀδάμ ἕως Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου), ἐνίων δὲ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρις αὐτοῦ, εἰ καὶ μνησίαν ποιεῖται ὁ ἀοίδιμος Ἱεροσολύμων Δοσίθεος ἐν τῷ πολυκαμάτῳ αὐτοῦ συγγράμματι, τῷ Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, ἀλλ' οὖν σποράδην καὶ ἐν πολυφύλλοις βιβλίαις τὴν ἱστορίαν αὐτῶν τῇ μνήμῃ παραδεδώκασιν, ὥστε καὶ βιβλίων εἶναι χρεῖαν πολλῶν, καὶ μελέτης οὐκ ὀλίγης πρὸς τὴν ἐντελεστέραν τούτων διάγνωσιν.

Ἰν' οὖν τοῖς φιλομαθέσιν εὐχερῇ τὴν τρίβον ποιήσωμαι, ὣν τε παρ' ἄλλοις καθιστορήθησαν τῶν τ' ἐπ' ἐμοῦ καὶ μήπω καθιστορηθέντων, πληρεστέραν τὴν γνῶσιν ποιήσωμαι, λύσω τε κατὰ δύναμιν πολλὰ τὰ ἀμφισβητούμενα, τοὺς ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου μέχρι τοῦδε ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχεύσαντας ἔγνωκα συναγαγεῖν ἐν ἐνὶ καὶ μόνῳ τῷ σύματι, παρενείρας αὐτοῖς τὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν Αὐγούστων τε καὶ αὐτοκρατόρων, οὐ μὴν δὲ ἦττον, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ τῶν Περσικῶν σέχνηδων, καὶ τὰ τῶν Ἀραβιανῶν χαλίφηδων, καὶ τὰ τῶν τῆς Γερμανίας ῥηγῶν τε καὶ ἱμπερατόρων, καὶ τὰ τῶν τῆς Γαλλίας ῥηγῶν, καὶ τινὰ τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, Ἰσπανίαν τε καὶ Βρεταννίαν, καὶ τέλος τὰ τῶν Ὀθωμανικῶν σουλτάνων, πρὸς ἐναργεῆ διατρένωσιν τῶν ἐπὶ πάντων αὐτῶν, κατὰ τε τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας συμβάντων. Εἴη δ' ἂν μοι ἀνάγκης ἀγχίθυρον τό τε ὅλον σῶμα τῆς ἱστορίας εἰς δῶδεκα διελέσθαι βιβλία, καὶ τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰουλίου ἀπάρξασθαι Καίσαρος.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Περιέχον τὰ ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος μέχρι τῆς ἀποδιώσεως τοῦ τῶν Βυζαντίων ἐπισκόπου Ἀγίου Λαυρεντίου, ἐν διαστήματι ἐτῶν διακοσίων ἐξήκοντα ὀκτώ.

(Σελ. χειρογράφου 1—402.)

.

Συνετέθη ἐν τῇ κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Μαγνησίᾳ, τῇ παρὰ τῷ ποταμῷ Μαιάνδρῳ, ἄλλως Ἡλιουπόλει, ἥτις τανῶν τουρκικώτερον λέγεται Ἀἰδιν-Γκιουζέλ-Ἰσαρὶ, ἔτει σωτηρίῳ αψμθ', ἔνθα διέτριψα μετὰ τοῦδε μοι τοῦ ὑπερτάτου αὐθέντου Ῥαγῆπ-Μουχαμέτ-πασᾶ, ἡγεμόνος τοῦ Ἀἰ-

δινίου, ἀπὸ τοῦ ἔτους αῳμ.η', Φεβρουαρίου ἡ', μέχρις ἔτους αῳν', Νοεμβρίου ιδ'.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Περιέχον τὰ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ἀλυπίου, ἐπισκόπου Βυζαντίων, μέχρι τῆς ἀναβάσεως εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ, ἐν διαστήματι ἐτῶν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα δύο.

Ἀφιερωθὲν τῷ Μακαριωτάτῳ, Ἀγιωτάτῳ καὶ πολυμαθεστάτῳ πατριάρχῃ τῆς Ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ καὶ πάσης Παλαιστίνης, Κυρίῳ Κυρίῳ Παρθενίῳ.

Προοίμιον.

Εἰς αὐτὴν τὴν ὑπερόριον καὶ ὑπερπόντιον τῶν Ὀθωμανικῶν ἐπαρχιῶν ἐσχατιᾷ, τηλόθι πάτρης, περιστοιχιζόμενος ἀντὶ συγγενῶν καὶ φίλων ἀπὸ πατρίας σκηνιτῶν Ἀράβων, τούτων δὲ τῶν αὐτοχθόνῳ γλώττῃ Ἀσιρὲτ λεγομένων, Μολλήδων δηλαδὴ, Δεργγεζινλήδων, Γκεϊζιδῶν τε καὶ Σουθέσηδων, καὶ περικυκλούμενος ἀντὶ εὐγενῶν τε καὶ πεπαιδευμένων ὀρθοδόξων ἀπὸ σμῆνος αἵρετικῶν, Ἰακωβιτῶν, Μονοφυσιτῶν τε καὶ Μονοθελητῶν, τούτων δὲ τῶν λεγομένων Ἀσουρήδων, Ἀρμενίων τε καὶ Σουργιανῶν, ἐκινδύνεα νὰ χάσω, (κατὰ τό: ἐὰν χωλῶ παροικήσης ὑποσκάξειν μαθήσει), καὶ τρόπον εὐτάκτου ἀναστροφῆς, καὶ γύμνασιν φιλομαθοῦς ἀνασχολῆς.

Ἀλλὰ πάλιν δυσαρεστούμενος αὐτοῖς, ἐξιαζόμεν ἔκ τοῦ

καπνοῦ εἰς τὸ πῦρ, κατὰ τό: incidit in Seyllam, cupiens virare Charybdim, μένων ἄμοιρος ἀνθρωπίνης ἀναστροφῆς ἐν ὥραις τοῖς εὐκαίροις, καὶ βλέπων ἀληθεύειν ἐπ' ἐμοὶ τὸ Ἀραβικόν:

وبلدة ليس لها ايس

καὶ γὰρ τὰ τῆς ἐμῆς ὑπουργίας λίαν εὐάριθμα, διὰ τὸ εὐκράεστατον τοῦ ἀέρος καὶ τὸ τοῦ περιέχοντος οὐρανοῦ πάντῃ ἄνεφον· ὅθεν καὶ οἱ Ἑδεσσηνοὶ σταθερῶς λίαν εὐεξίας ἀντέχονται· ἥ τε τῶν συναυλικῶν ἀναστροφή ἀπέχει τὰ μέγιστα τοῦ χαρίεντος, διὰ τὸ τῆς διαίτης ἀσύμφωνον.

Ἀμνηχανῶν οὖν τοῖς ὅλοις, κατέφυγον εἰς τὴν τῶν τεθνεώτων ἀναστροφήν διὰ τῶν ὧν καταλελοίπασι τοῖς μετ' αὐτοὺς πονημάτων, καὶ εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ἥς ποτε, καθψάμην συντάξει ἐν Μαγνησίᾳ, τῇ παρὰ Μαιάνδρῳ, ἐπιμίχτου ἱστορίας πολιτικῆς τε καὶ ἐκκλησιαστικῆς· ἡδύνει γὰρ τὸ εἶδος τοῦτο τῶντι τῆς ἀναγνώσεως, καὶ ζῶσαν ἀναστροφήν ἀναπληροῖ, καὶ ἀναχαιτίζει τὰ τῆς ἀθυμίας διὰ τῶν ἀναγιγνωσκομένων συμβεβηκότων, παρωχηκότων μὲν, ἀλλ' ὡς παρόντων καταθελγόντων τὸν ἀναγνώστην.

Τοῦτο οὖν ἐφάνη τρόπος ἀναψυχῆς χαριέστατος, ἀλλὰ κηυτὸ οὐκ ἄπο ἦν δυσκολίας, διὰ τὴν ἀπορίαν τῶν δέλτων· τί γὰρ κοινὸν ὄνω καὶ λύρα ἢ Ἑδέσση καὶ βιβλίοις; τά τε παρ' ἐμοί· ἀπὸ τῆς ῥηθείσης τῆς παρὰ τῷ Μαιάνδρῳ Μαγνησίας διὰ τῆς Σμύρνης εἰς τὴν γειναμένην ἐξέπεμψα, ἀπαίρων ἐκεῖθεν πρὸς Ἑδεσσαν, διὰ τὸ ἐπίμηκες τῆς ὁδοιπορίας καὶ τὸ τῆς ὥρας χειμερινόν.

Ἐν τούτοις οὖν, ὄντος μου ἐκουφίσατο τὴν ἀπορίαν ὁ ἐν τῇ Βεβρόϊᾳ τῆς Συρίας πρῶτος δραγομάνος τῆς ἐκεῖσε ἀγγλικῆς κονσολικῆς αὐλῆς, Ἡλίας Φάχρης, ἀνὴρ, παιδείας μὲν οὐκ ἄμοιρος, ὀρθοδοξία δὲ σεμνυνόμενος ἐν τοσούτοις παπι-

σταῖς φιλοταράχοις τε καὶ κακοτρόποις. Οὗτος οὖν ἐξέπεμψάτο μοι πολυτίθμα καὶ πολύγλωττα τῶν βιβλίων, ὧν διὰ τῆς μελέτης καὶ ἀπανθισμοῦ τὸ ἀνὰ χεῖρας συνετέθη Δεύτερον τῆς ἐπιμίκτου ἱστορίας βιβλίον. Ἄλλ' οὐκ ἄνευ δισταγμοῦ ψυχῆς ἐπετέθη τὸ τέλος· ἔργον γὰρ ὡς ἀληθῶς τὸ ἀρχαιοτάτων τε καὶ παλαιοτάτων χρόνων ἐξυφαίνειν ἱστορίας ἢ ἐπιτέμνειν τὰς παρὰ τῶν ἄλλων· προσπαλαίει γὰρ τοῦργῳ βαρύτατα δύο πῆματα· καὶ πρῶτον μὲν, ὅτι ὁ τοῦ χρόνου ῥοῦς πολλὰ μὲν καθίστησιν ὑποβρύχια λήθης βυθοῖς, ὅσα δὲ καὶ πρὸς τοὺς εἰσέπειτα παραπέμπει ἐξαλλοιοῦν αὐτὰ πέφυκε· δεύτερον, καθ' ὅτι τῶν τότε ἱστορησάντων πολλοὶ μὲν εἰσὶν οἱ ἐθελοψευδοῦντες ἐπίτηδες, πολλοὶ δὲ καὶ ἐξ ὧν ἤκουσαν εἰς ἀπάτην αὐτοὶ παρασυρέντες, πρὸς τῇ τῶν αὐτῶν πίστιν καὶ ἄλλους ὥθησαν.

Τοῦ μὲν οὖν πρώτου νοσήματος τὴν θεραπείαν ἐκτελέσασθαί μοι δοκῶ· τῶν γὰρ λήθης βυθοῖς ἄνωθεν παραδοθέντων, οὐδενὸς οὐδενὶ γιγνομένου τοῦ λόγου, τοῖς ἐξηλλοιωμένως εἰς τοὺς ἔπειτα παραπεμφθεῖσι θεραπείαν ἐπέθηκα, πίστιν διδούς, οὐχ ἀπλῶς πᾶσι τοῖς καθιστορήσασιν, καὶ ταῦτα μεταγραφεῦσι, (ψυχὴ γὰρ παντὶ τῷ λεγομένῳ ῥᾶσα πιστεύουσα, εὐχερῇ εἰς ἑαυτὴν παρασκευάζει τῷ ψεύδει τὴν εἴσοδον), ἀλλὰ μάλιστα τοῖς συγχρόνοις γενομένοις τῇ ἱστορίᾳ, ἢ μὴ πολλῷ τῷ χρόνῳ κατόπιν ἀπολειπομένοις, οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ τοῖς καθιστορήσασιν, ἃ τοὺς ἐπ' αὐτῶν γενομένους λανθάνειν οὐκ ἦν, καὶ περὶ ὧν παρῆν τῷ βουλομένῳ τελεστέραν τὴν πληροφορίαν λαβεῖν. Τοῦ δὲ δευτέρου εὖρον τὴν θεραπείαν τὰ ὑπὸ πολλῶν, ἀλλ' οὐχὶ τὰ ὑφ' ἑνὸς μόνου μαρτυρούμενα ἀπανθισάμενος· τοῖς πολλοῖς γὰρ, ἔοικα, πιστευτέον μᾶλλον ἢ τῷ ἐνὶ, κἀντεῦθεν τὸ νέφος μαρτύρων καὶ τὰ παραπλήσια εἴθιστα· ἄλλως τε καὶ

τῶν πλειόνων ἢ συγκατάθεσις κρατύνειν φιλεῖ τὰ νοηθέντα, ἢ λέγεται, εἰ μὴ πευ, τῶν πλειόνων ἢ διὰ πάθος ἢ δι' ἄλλας εὐλόγους αἰτίας εἰς ἀξιοπιστίαν γιγνομένων ὑπόπτων ἐπισήμως διαφέρων, καὶ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων γένοιτό τις καὶ μόνος.

Διὰ ταύτης οὖν τῆς ἀσφαλοῦς ὁδηγίας, τὴν πορείαν ταύτην τῆς εἰς τόδε συγγραφῆς ἀνύσαι οὐκ ὤκνησα, τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ἀνταξίαν γενέσθαι ταύτην γλιχόμενος. Ἄλλ' ἢ φύσις, δέσποτά μου, φιλότεκνον, καὶ διαμαρτεῖν με τοῦ σκοποῦ ἐνδεχόμενον· ὅθεν, κατὰ τὸν Γαληνὸν πρὸς Θρασύβουλον Περὶ ἀρίστης αἰρέσεως, κριτήριόν τι δεῖ εὐρῆσθαι τῆς ἱστορίας. Τί δ' ἄλλο κριτήριο ἐύροισι τῆς Ὑμετέρας ἀσφαλέστερον Μακαριότητος, τὰ πρῶτα φερούσης τῶν προϋχόντων ἐφ' ἡμῖν αὐτὴν δὴ ταύτην τὴν παιδείαν, τὴν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικὴν; Καὶ δῆτα προσμύρον, ἀπενεγκεῖν ἀδικάστως τὴν παρ' Αὐτῆς περὶ τούτων λευκὴν ἢ τὴν μέλαιναν, ὅθεν ἔληξε τὸ Πρῶτον τῷ ἀνὰ χεῖρας Δευτέρῳ τὴν ἀρχὴν ἐπιτίθημι.

(Σελ. χειρογρ. 4—349.)

Συνετέθη ἐν τῇ Ἐδέσῃ, τῆς κατὰ τὴν Μεσοποταμίαν Ὀσροηνῆς ἐπαρχίας, τελειωθὲν τῷ ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ πεντηκοστῷ δευτέρῳ, κατὰ μῆνα Νοέμβριον.

BIBLION TRITON.

Περιέχον τὰ συμβάντα ἀπὸ Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, μέχρι τῆς ἐξώσεως τοῦ

πατριάρχου Εὐφρημίου, ἐν διαστήματι ἐτῶν ἑκατὸν πεντήκοντα πέντε.

(Ἐ. σ. 340—496.)

Ἀφιερωθὲν τῷ Πανιερωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ μητροπολίτῃ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἐφέσου, Κυρίῳ Κυρίῳ Ναθαναήλ, Χίῳ, τῷ Καλλονάρῃ.

Ἡ μεγαλειότης καὶ τὸ νεοδόξαστον ὕψος τοῦ ἀγιωτάτου καὶ ἀποστολικοῦ πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου, ἀπαιτοῦντα ἐξ ἀνάγκης τὸ νὰ ᾖ πασίδηλος ἡ γνῶσις τῶν ἐν αὐτῷ πατριαρχευσάντων πᾶσιν ἀπαξιαπλῶς λαϊκοῖς τε καὶ ἐκκλησιαστικοῖς, διὰ τοῦτο πολλοὶ συγγραφεῖς μνήμη τὰ κατὰ τούτους παρέδωκαν, σποράδην τε καὶ ἐν πολυφύλλοις βιβλίοις, τὰ τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχευσάντων διεφύλαξαν, πολλῶν ἀναπτύξεων καὶ πόνου δεόμενα πολλοῦ, πρὸς τὸ εἰς ἐν καὶ μόνον σῶμα συναγαγεῖν καὶ σωματῶσαι αὐτά· ὅπερ, ὡς ἐπωφελὲς καὶ ἀναγκαῖον τῷ Γένει, εἰς ἑκάσιν ἀγαγεῖν κατετόλμησα, παρενεύρας καὶ τὰ πολιτικὰ παρ' ἀξιοπιστῶν καὶ ἐν ὑπολήψει ἑντῶν ἄλλοεθνῶν ξυγγραφέων. Λέγω δὲ, ἀναγκαῖον τῷ Γένει, καθότι ἡ ἀνάγκη τῶν πολυφύλλων εἰς τόδε περὶ τούτου βιβλίων χρήζουσα καιροῦ διεξοδικωτάτου, τὸ ὠφέλιμον αὐτοῦ μου τοῦ φιλοπονήματος τί ἄλλο θέλει εἶναι, παρὰ μόνον τὸ νὰ μάθῃ ὁ φιλομαθὴς ἀναγνώστης, μὲ ἀνάγνωσιν εὐαρίθμων τινῶν ἡμερῶν, ἐκεῖνα, ὅπου ἀναγινώσκων παρ' ἄλλοις εἰς διεξοδικὸν χρόνον, μόλις θέλει δυνηθῇ νὰ συναθροίσῃ; Εἴτε οὖν οὕτως, εἴτε καὶ ἄλλως, μὲ τὸ νὰ λέγῃ ὁ Συνέσιος τό: « τὰς πιθήκους γὰρ φασιν, ἐπειδὴν τέκωσιν, ὥσπερ ἀγάλμασιν ἐνατενίζειν τοῖς βρέφεσιν ἀγαμένας τοῦ κάλλους, τὰ δ' ἀλλήλων ὀρῶσιν, ὅπερ εἰσὶ, πιθήκων παιδία, » διὰ τοῦτο καὶ γὰρ, ὡς ἔθος ἦν Λυ-

σίππῳ καὶ Ἀπελλῇ, ζητῶ κριτὴν εἰς αὐτὴν μου τὴν χρονολογικὴν ζωγραφίαν τὴν Ὑμετέραν Πανιερότητα· καὶ γὰρ ὑπ' Αὐτῇ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων μαθητευθεὶς, Ὑμέτερα μάλα δικάως δεῖ κρίνεσθαι τὰ ἐμὰ, καὶ τῆς παρ' Ὑμῶν ἀναθεωρήσεώς τε καὶ διορθώσεως χρῆζοντα· ὅθεν παρακαλῶ εὐλαβῶς, νὰ γενῇ ἐργοδιώκτης μου, καὶ, ἂν Τῆς φανῇ ἀρεσὸν τὸ παρὸν πονημάτιον, ἃς μοὶ γράψῃ τὴν γνώμην Τῆς καὶ τὴν ἀδέεαστον κρίσιν Τῆς. Πρόσθες δὲ, ὅτι ἔστιν ὅπου τῶν μερῶν καὶ τῶν ἐν Δύσει σχισματικῶν τὰς καινοτομίας τε καὶ αἱρέσεις ἐπεξέρχομαι· τοῦτο δὲ οὐ ποιεῶ σκοπῶ τοῦ κακολογεῖν, ἀλλ', ἐπειδὴ περὶ ἐκείνοι γράφοντες ὅπως δηποτοῦν περὶ ἐκκλησιασικῶν ὑποθέσεων, οὐ δύνανται οἱ γεννάδαι κάλαμον προσπελάσαι τῷ χάρτι ἄνευ τοῦ ἀποκαλεῖν ἡμᾶς σχισματικούς, καὶ σεσηπότα μέλη τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἄλλα τινὰ τούτοις ὅμοια μωρολογεῖν, βαρβαρικῶς τε καὶ ἐθνικῶ τρόπῳ μᾶλλον ἢ φιλανθρώπῳ καθ' ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων καὶ καθολικῶν Χριστιανῶν, μαινόμενοί τε καὶ πλεῖστον ὅσον λοιδοροῦντες, τί θαυμαστὸν εἶπερ ἐγὼ τὰ τῆς ἀληθείας καὶ μόνης ἐξακριβούμενος, καὶ τῶν ἐκείνης ἰχνέων ἀπρίξ ἐχόμενος, διὰ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ διαφόρους καιροὺς συμβάντων, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνης ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι καθολικῶς τε καὶ οἰκουμενικῶς θεσπισθέντων, ἀποδεικτικῶς συμπεραίνομι τὰ ἐκείνων δόγματα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ψευδῆ, ἀλλόκοτα, νεοφανῆ τε καὶ καινοτομίας ἐχόμενα; Ταῦτ' ἄρα προσμένοντας εὐλαβῶς. νὰ μὴ μὲ στερῇ τῶν θεοποιθῶν Τῆς εὐχῶν, καὶ νὰ μὲ προστάττῃ εἰς ὅ,τι ἤθελε μὲ γνωρίζειι ἱκανὸν πρὸς τὴν ἱεράν δούλευσιν Τῆς, ὑπόσχομαι πῶς θέλω, καὶ ἀγαπῶ νὰ εἶμαι τῇ ἀληθείᾳ μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς πρόθυμος εἰς τοὺς ὀρισμούς.

Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης, ὁ ἐκ Τραπεζοῦντος ὀρ-

μύμενος, Κωνσταντινουπολίτης, καὶ ἑρχιατρός τοῦ τανῦν ἡγεμόνος Ἐδέσσης, Ῥαγήπ-Μουχαμέτ-πασᾶ.

(σελ. χειρογρ. 1—350),

Συνετέθη ἐν τῇ αὐτῇ Ἐδέσσει τῆς Ὀσροηνῆς ἐπαρχίας, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος αὐτῆς Ῥαγήπ-Μουχαμέτ-πασᾶ, ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ πεντηκοστῷ δευτέρῳ, κατὰ μῆνα Νοέμβριον.

BIBLION TETARTON. (*)

Περιέχον τὰ συμβάντα ἀπ' ἀρχῆς τῆς πατριαρχείας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μακεδονίου, μέχρι τῆς ἀποδιώσεως τοῦ πατριάρχου Θωμᾶ, ἐν διαστήματι ἐτῶν ἑκατὸν δέκα πρὸς τοῖς τρισί.

(Ἐ. σ. 496—640).

(σελ. χειρογρ. 1—256).

Συνετέθη ἐν τῇ αὐτῇ Ἐδέσσει τῆς Ὀσροηνῆς ἐπαρχίας, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος αὐτῆς Ῥαγήπ-Μουχαμέτ-πασᾶ, ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ πεντηκοστῷ τρίτῳ, κατὰ μῆνα Δεκέμβριον.

(*) Τὰ βιβλία 4, 7, 9—12 στεφυῦνται προλόγων.

BIBLION HEMPTON.

Περιέχον τὰ συμβάντα ἀπὸ τῆς πατριαρχείας τοῦ Σερ-
γίου, μέχρι τῆς ἀποβιώσεως Νικολάου τοῦ Μυστικῷ, ἐν
διαστήματι ἐτῶν τριακοσίων εἴκοσι.

(Ἐ. σ. 610—930).

Ἀφιερωθὲν τῷ Μακαριωτάτῳ καὶ Ἀγιωτάτῳ πάπα καὶ
πατριάρχῃ τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας, Κυρίῳ Κυ-
ρίῳ Ματθαίῳ.

Ἀπέχθεια πρὸς τινὰ τῶν προγεγονότων καὶ τὸ ταύτῃ
ἀντικείμενον, ἡ πόθος φιλοδοξίας, (ὅπως μὴ, σιωπήσαντες,
λάθοιεν εἰς τὸν πολὺν ὄμιλον ἀριθμούμενοι), ἡ ἀπλῶς καὶ
μόνη ἡ εἰς καταγραφὴν ἔφεσις τῶν γεγονότων ἔθιξε τοὺς
ἐς τὸδε ἱστορίαν συντάξαντας διημερεύοντας καὶ παννυχί-
ζοντας προσπελάσαι τῷ χάρτῃ τὸν κάλαμον. Τούτων τῶν
τριῶν, ὅτι τὸ τρίτον καὶ μόνον ἀξίεπαινον, πασιδῆλον· ὅτι
δὲ εὐάριθμοι οἱ ὑπὸ τούτου ἀπλῶς κινηθέντες εἰς τὸ γρά-
ψαι, ἀρίδην. Αὐτὸς δ' ἐγὼ, ὁποίας ἂν εἶην τῆς τάξεως,
τίς ἂν καὶ κρίνοι εἰ μὴ ὁ τὰ τῆς κατ' ἐμὲ γνώμης ἐξηκρι-
βωκῶς; Διὰ πενταετοῦς γὰρ ἀδιακόπου, ἐν τῷ Καίρῳ τῆς
Αἰγύπτου, μετὰ τῆς Μακαριότητός Της ἀναστροφῆς, μονον-
οὐκ ἐγένετό Σοι τῷ τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος ἐχεμυθεστάτῳ
Ὅδυσσεϊ διυλίσαι καὶ αὐτοὺς δὴ τούτους μου τοὺς μυε-
λοὺς, διαφόροις ὑποθέσεσι διαφόρων προσώπων, ἄλλοθενῶν
τε καὶ ὁμοεθνῶν συμπεφυρμένου, καὶ ἔς τι δυνάμει, ὡς
εἰπεῖν, ἐληλακότος παρὰ τοῖς προὔχουσι τῶν αὐτοχθένων,
διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ εὐμένειαν τουτουί· δὴ τοῦ Ὑψηλοτάτου
μοι Μαικήνατος, καὶ διὰ τὴν τῆς ἱατρικῆς πρὸς ἐκείνους

συνεχεστάτην πράξιν, ἐν ἐνδοξοτάτῃ τῇ πόλει καὶ δοκίμῳ
 ἱατρῶν ἀμοιρούσῃ· (χρυσοῦν ἦν ἄρα δι' ἐμὲ τὸ τῶν χρόνων
 ἐκείνων τῶν ἐν Καίρῳ διάστημα ὡς πρὸς τὸ παρὸν τὸ τῶν
 ἐν ταύτῃ, τῇ πάλαι περιπύστῳ, νῦν δὲ περιφρονήτῳ Ἐδέσ-
 σῃ)· ἀλλὰ καὶ ὡς οὐκ οἶδ' αὖτις, θείᾳ χάριτι, καταγνόντα
 μου τὸ φιλαπεχθὲς καὶ φιλόδοξον. Ὁ οὖν ἐν τοῖς βιωτι-
 κοῖς χαίρειν τοῖς τοιούτοις φράσας, πῶς ἂν γένοιτο τοιοῦτος
 ἐν τοῖς γραφικοῖς; Ὅθεν οὐκ ἀπεχθῶς ἐγὼ, (νῆ τὴν φί-
 λην ἀλήθειαν), φέρομαι κατὰ Λατίνων ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας
 βιβλιαρίῳ, ἀλλὰ μόνον τὴν φίλῃν ἀλήθειαν καὶ τὰ ἀληθῶς
 γεγονότα γραφῇ παραδίδωμι· καὶ ταῦτά γε οὐ πάντα, ἀλλ'
 ἅπερ ἐξέφυγε τὴν μνήμην τοῦ τε ἀειμνήστου πατριάρχου
 τῶν Ἱεροσολύμων, Κύρ Δοσιθέου, ἐν τῷ Περὶ τῶν ἐν Ἱε-
 ροσολύμοις πατρὶ:αρχευσάντων, καὶ τὴν τοῦ Πανιε-
 ρωτάτου Μελετίου Ἀθηνῶν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ.
 Κολωβὸν οὖν ἄνευ ἐκείνων τὸ πόνημα· ἀλλ' εἰ κακείνα τοῦ-
 τοῖς συνέρραπτον, εἰς μυριόβιβλον ὄγκον ἐξοιδηθῆναι ἀνάγκη
 ἦν τὰ γραφόμενα· ὅθεν ὁ τοῖς ὑπ' ἐκείνων ῥηθεῖσιν (ἐν τῷ
 διαστέμκτι τῶν τριακοσίων εἴκοσι τούτων ἐτῶν περὶ ᾧ τὸ
 βιβλιαρίον τοῦτο ἀσχολεῖται), τὰ ὑπ' ἐμοῦ ταῦτα προσθεῖς,
 πληρεστάτην ἔξει τὴν ἱστορίαν τῶν δε τῶν αἰώνων. Ἐχει
 μὲν οὖν οὕτω περὶ τούτων· ἀλλὰ καὶ εὐαπατήτως αὐτὸς
 ἑμαυτὸν ἀποπλανᾷν ὅτι μάλα πιθήνιον· διὸ δὴ καὶ τῇ ἀδε-
 κάστῳ κρίσει τῆς Ὑμετέρης πολυῖστορος Μακαριότητος,
 τὰ κατ' ἐμὲ ὑποτίθημι μεθ' ὑποκλινοῦς τοῦ αὐχένος.

(σελ. χειρογρ. 1—267).

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΒΙΒΑΙΟΥ,

Τελειωθέντος ἐν τῇ Ἐδέσσει τῆς Ὁσροηνῆς ἐπαρχίας, τῇ

νῦν τουρκικώτερον Οὐρφα λεγομένη, ἔτει σωτηρίῳ χιλιο-
στῷ ἐπτακοσιοστῷ πεντηχοστῷ πέμπτῳ, κατὰ μῆνα Ἰούλιον.

BIBLION EKTON.

Περιέχον τὰ ἀπὸ τῆς πατριαρχείας Στεφάνου τοῦ Β',
τοῦ καὶ ἀπὸ Ἀμασείας, μέχρι τῆς παραιτήσεως Ἰωάννου
τοῦ Καματηροῦ, ἐν διαστήματι ἐτῶν διακοσίων ἑβδομή-
κοντα ὀκτώ.

(Ἔ. σ. 934—1207).

Ἀφιερωθὲν τῷ Πανιερωτάτῳ καὶ θεοπροβλήτῳ μητροπο-
λίτῃ τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Πτολεμαίδος, Κυρίῳ
Κυρίῳ Σωφρονίῳ.

Εἰς αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ Χαλέπι, ὅπου πρό τινων χρόνων
χαλεπῶς ἔσχε καὶ ἡ ὑμετέρα Πανιερότης, χάριν τῆς ὀρθο-
δοξίας, εἰρκτῇ τε παρχοθεῖσα καὶ φυλκαῖς, καὶ κρότῳ
πολλῷ παρνόμῳς τῆς ἐπισκοπῆς στερηθεῖσα, ἔχω καὶ γὰρ
τὴν σήμερον χαλεπῶς, τὸν ἀντάρτην τῆς ὀρθοδοξίας παπο-
λάτρην Μάξιμον, ληστρικῶς ἐπιβάντα τοῦ θρόνου τῆς ἐπι-
σκοπῆς μετ' Αὐτὴν, καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν ὅτι πορρότάτῳ
ταύτης ἀποσφενδονίσαντα καθορῶν· ἀλγῶ τοίνυν εἰς ὑπερβο-
λὴν κατατροχόμενος, ἀλλ' ἀνωφελῶς. Καί μοι δοκεῖ ἐς
δόον ἐντετυχηκέναι γράμμασι τοῦ Μακαριωτάτου Ἀντιο-
χείας Σιλδέστρου, δι' ὧν διεγείρει με λυτρώσασθαι τὴν ἐ-
πισκοπὴν τῆς τοῦ ἀλιτηρίου χειρὸς, τῇ προστασίᾳ τε καὶ
δυνάμει τοῦ τανῦν βαλίη-Χαλέπ, ὑπερτάτου μοι αὐθέντου,
τοῦδε τοῦ Ῥαγήπ-πασᾶ. Εἰ καὶ οὖν δυσχερεῖς, πέντε χι-
λιάδων οἰκῶν ὄντων παπιστικῶν, τῶν ἀμυνόντων αὐτῷ, καὶ

μόλις τριάκοντα ἀριθμουμένων τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλ' οὖν, Θεὸν ἐπικαλούμενος ἀρωγόν, οὐκ ἀπογινώσκω τρόπια νίκης κατ' αὐτοῦ ἀνεγείρει, δι' ἧς περ ἐν τῷ Λιβάνῳ μαθητευθεὶς, ἐνῆ-κεν ἑαυτῷ καινοτομίας ἐκ τῆς παπιστικῆς σχολῆς φρενο-βλαδῶς ταύτας μετοχευευσάμενος. Ἐπειδὴ περ οὖν πρὸς τοῖς ἄλλοις, αἱ τῶνδε τῶν τριῶν αἰώνων, δεκάτου δηλαδὴ, δεκάτου πρώτου καὶ δεκάτου δευτέρου ἱστορία, καὶ ταύτας περιέχει τὰς παπιστικὰς κενοδοξίας, διὰ πλείστης ὕψους ἐπιμελείας καὶ πόνου ἐν συντόμῳ φιλοπονησάμενος, ταύτην τῇ ἀδεκάστῳ τῆς Ἑμετέρας Πανιερότητος ὑποτίθημι κρίσει.

(Σελ. χειρογρ. 1—242).

.

Ἐπίλογος.

Ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας οὖν, ὡς ἐγῶμαι, εἰ καὶ οὐχ ἱκανῶς καὶ κατ' ἀξίαν, ἀλλ' οὖν μικρόν τι ἐσαφηνίσθη ἡ τῶν Δυτικῶν πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς διαθέσις, αἱ συκοφαντίαι, ἀπέχθεται καὶ πλεῖσται ὅσαι ζημίαι κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας, ἐν οἷς καὶ τὰ ἀλλόκοτα ψευδεπίπλαστα τεχνάσματα τῶν παπιστικῶν συγγραφέων. Καγὼ μὲν ταῦτα πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς ἀληθείας ἀπαθῶς τε καὶ φιλαλήθως καταγράψαι οὐκ ὤκνησα. Σὺ δ' οὖν, ὅτις ποτ' ἂν ἦς, ὁ ταῖς ἐς τόδε ἐντυγχάνων, εἰ μὲν τῶν ὀρθοδόξων τῆς μοίρας, ἀπρὶξ ἔχου ταύτης δοξάζων τὸν Θεόν· εἰ δὲ κακῇ τύχῃ, τῆς μοίρας εἰς τῶν ὑπὸ τοῦ χειμάρρου παρασυρέντων, ἀνάνηψον ἤδη· πρὸς σέ γάρ, διὰ σέ, καὶ μετὰ σοῦ διαλέγεται ὁ πυχρὰ σοῦ μηδὲν ἄλλο τι θέλων, εἰμὴ τὴν σὴν σωτηρίαν καὶ καλλονὴν τὴν προτέραν· ὅστις καὶ θρηνῶν ὑπὲρ σοῦ μετὰ τοῦ Ἱερεμίου, « πῶς ἡμαυρώθη, λέγει, ὁ χρυσοῦς, ἡλλοιώ-

θη τὸ κάλλιστον εἶδος καὶ διεσπάρησαν οἱ λίθοι τοῦ ἁγίου-
 στηρίου εἰς πάσας τὰς πλατείας; » Ἀναπόλησον, πρὸς Θεοῦ,
 πόθεν ἐξέπεσας καὶ ποῦ κατήντησας, καὶ διὰ ποίων πονη-
 ρῶν καὶ δολίων φρατόρων, καὶ πίστευσον μᾶλλον ἐκείνων
 τῇ σῇ μητρὶ, ἐξ ἧς πάντα τὰ τῆς σωτηρίας τε καὶ καλλο-
 νῆς τῆς σῆς χρέμαται· ἐν ἐκείνῃ τε μένε τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις
 ὑπὸ τῶν ἀποστόλων θεμελιωθεῖσα, μέχρι τοῦδε ἄνευ και-
 νοτομιῶν τε καὶ ἐπεισάξεων διαμένει, μηδὲ θέλε καλεῖσθαι
 Λουτεράνος, Καλθινιστῆς καὶ, ὁ ἴσον τούτοις, Παπιστῆς,
 ἀλλ' ὀρθόδοξος Χριστιανὸς, πιστεύων δηλαδὴ εἰς μίαν, ἁ-
 γίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν,
 τὴν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων θεμελιωθεῖσαν καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων
 ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων σοι ἐξηγηθεῖσαν. Κατάγωνθι
 τὴν δολιότητα τῶν Δυτικῶν, οἵτινες, τὴν μὲν ἐν Λουγδούνῃ
 ὀλιγάνθρωπον συλλογὴν, οἰκουμενικὴν ὀνομάσαι ἀνόμως οὐκ
 ὤκνησαν, τὰς δ' ἐν Πίσῃ καὶ Κωνσταντίᾳ πολυχνθρώπους,
 εἰ δυνατόν ἦν, οὐδὲ διὰ στόματος ἤγαγον, διὰ τὸ καταδι-
 κασθῆναι δηλαδὴ ὑπ' αὐτῶν τὴν ἀντίχριστον παπικὴν μο-
 ναρχίαν· ὥστε σοί τε τῷ παρασυρέντι, οὐ τὴν ἀλήθειαν, ἀλ-
 λά πρὸς σύστασιν τῶν νεωτερισμῶν τὰ αὐτοῖς δοκοῦντα
 προβάλλουσι, μεταφέροντες καὶ τὰ πολλὰ κατὰ τὸ αὐτοῖς
 συντεῖνον, ὅπου γε αὐτοῖς ἀρέσκει ἐπὶ τῇ σῇ ἀπάτῃ· ἄτινα,
 ἐμὲ μὲν ἐπιλείψει ὁ χρόνος διηγούμενον, σὺ δὲ τὸ τοῦ Ἰω-
 ἀννου ἀναμνησθεῖς, « Πᾶς ὁ μὴ μένων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ
 τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἔχει Θεὸν » λέγοντος, ὡς ἀπὸ πύργου
 Δαβιτικοῦ, τῆςδε δηλαδὴ τῆς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει
 πατριαρχῶν χρονολογικῆς σειρᾶς, μάχου φράτορσι τοῖς
 τοῦ Χριστοῦ πολεμίοις· ἐξ αὐτῆς τε τὴν δολιότητα τῶν
 Δυτικῶν, τὰ μυρία ψεύδη, τὰς φαυλοδιότητας, τὰ σχίσμα-
 τα, τὰς τῶν Γραφῶν παρατροπὰς καὶ τὰς πολλὰς αἰρέσεις,

βλασφήμους τε γνώμας καταμαθὼν, ἀποδίδωξον αὐτοὺς ἀπὸ σοῦ ἐπιβουλεύοντάς σου καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν ἐν τῷδε τῷ βίῳ τιμὴν, ὄντας τῶντι κατὰ σοῦ φρατεικέλους μᾶλλον ἢ φράτορας.

Ἡ, τε Ὑμετέρα Θεοφρούρητος Πανιερότης, διὰ τῆς ἰδίας πασιδήλου καὶ προδήλου πολυπειρίας ποιησάτω τῶν ἐς τόδε τὴν ἀδέκαστον κρίσιν, ἅτινα οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ πολ-
λοὺς καὶ νυχθημερινοὺς πόνους, καὶ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν διαφόρων καὶ παμπληθῶν συγγραφέων, ὀρθοδόξων τε καὶ παπιστῶν, πρὸς κοινὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ὠφέλειαν εἰς ἐν συνάφας, ψήφῳ τῇ Αὐτῆς καθυπέβαλον· μηδὲ μεμφθῆτω μου τὸ τοῦ βιβλίου μῆκος· εἰ καὶ γὰρ ἐν ταύτῃ βραχυλό-
γως διηγήθην, ὅσα περ ἄλλοι διεσπαρμένα ἐν πολυφύλλοις βιβλίοις πολυλόγως τῇ μνήμῃ παρέδωκαν περὶ τῶν ὑπὸ τῶν αἰοιδίμων πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πε-
πραγμένων ἐν ἔτεσιν ὅλοις 1207, ἀλλ' οὖν ἐκκλησιαστικὴν ὁπώσποτε ἱστορίαν συνάπτων, ἐν ταύτῳ καὶ τινα ἐν τῇ ἱ-
στορίᾳ ἀμφιβαλλόμενα κατέλυσα ψεύδη τῶν παπιστῶν συγ-
γραφέων, καὶ ἐσημείωσα καὶ πολλὰ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥώμης, ἣ μᾶλλον συναγωγῇ, γεγονότων, ὧν ἡ γνῶσις ἢ ταῖς ἡμῶν συντείνει ὑποθέσεσιν, ἢ τὴν ἐκείνης παρίστησι καινοτομίαν, ἀσέβειάν τε καὶ ἀχρειότητα, ἅπερ μου καὶ μάλα τὴν βίβλον, ὡς οὐκ ἤθελον, εἰς ὄγκον οὐ μικρὸν ἐξ-
ωγκώσαντο. Ἀνάγκη οὖν, καθυπήχθην εἰς τοῦτο· εἰ γὰρ τὰ τοιαῦτα παρέδραμον, γέλωτα ἂν πρεπόντως παρ' ὁμῖν τοῖς εἰδῶσιν ὠφλίσκανον· ἢ ὡς μὴ εἰδῶς τὰ σχολιά, ἢ ὡς μὴ ἱκανὸς διαλύσαι αὐτὰ, ἀνελεῖν τε τὰ ψεύδη, καὶ τὴν φή-
λην καὶ ἀγίαν ἀλήθειαν παπιστικοῖς προκαλύμμοις κεκα-
λυμμένην ἀποκαλύψαι, καὶ θεῖναι τὸν λύχνον ἐπὶ τὴν λυχνίαν.

Ὅτι καὶ ἂν εἶναι, ἐπειδὴ καὶ τὰ πρὸ τούτων πέντε, ἐν

ἔτεσιν ὅλοις χιλίοις πρὸς τοῖς δέκα καὶ ἐννέα πραγματευόμενα, ἀπεκομίσαντο τὴν λευκὴν παρὰ τῷ Μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κύπρου, Κυρίῳ Φιλοθέῳ, καὶ τῷ Μακαριωτάτῳ πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων, Κυρίῳ Παρθενίῳ, καὶ τῷ Πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ Ἐφέσου, Κυρίῳ Ναθαναήλ, τῷ Καλλονάρῃ, καὶ τῷ Μακαριωτάτῳ Ἀλεξανδρείας, Κυρίῳ Ματθαίῳ, ἄλλοις τε ἐλλογίμοις ἀνδράσιν, ἴσως καὶ τάδε τὰ ἀνά χειρὰς τῆς αὐτῆς ἀξιωθήσονται ψήφου παρὰ τε αὐτοῖς τοῖς σοφωτάτοις ποιμέσι, καὶ παρὰ τῇ Αὐτῆς Πανιερότῃ.

Καὶ δῆτα, προσμένων τὴν ἀδέκαστον Αὐτῆς χρίσιν, ὑπόσχομαι πῶς θέλω καὶ ἀγαπῶ νὰ εἶμαι τῇ ἀληθείᾳ, μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς, τῆς ὑμετέρας Πανιερότητος ταπεινὸς καὶ κατὰ πάντα πρόθυμος δοῦλος, καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ θεοπειθῶν Ἰης εὐχῶν στηριζόμενος.

Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης ὁ ἐκ Τραπεζοῦντος ὀρμώμενος, Κωνσταντινουπολίτης, καὶ ἀρχιατρός τοῦ Ῥαγῆπ-Μεχμέτ-πασᾶ, τοῦ καὶ τανῦν ἡγεμόνος τῆς ἐν τῇ Συρίᾳ Βερρόιας.

Τέλος τοῦ ΕΚΤΟΥ βιβλίου, πέρας εἰληφότος ἐν τῇ Βερρόιᾳ τῆς Συρίας τῇ τανῦν τουρκιστὶ Χαλέπι καλουμένῃ, ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ πεντηκοστῷ ἕκτῳ, κατὰ μῆνα Δεκέμβριον.

Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, τοῦ καὶ μεγάλου
Σκευοφύλακος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐκκλη-
σιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δώδεκα.

ΤΟ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Περιέχον τὰ ἀπὸ τοῦ πατριάρχου Μιχαήλ τοῦ Αὐ-
τοριανοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν, μέχρις ἀλώσεως τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως.

(Ἐ. σ. 1208—1453).

(Σελ. χειρογράφου 1—198).

Τέλος τοῦ ΕΒΔΟΜΟΥ βιβλίου, πέρας εἰληφότος ἐν Κων-
σταντινουπόλει, εἰς τὸ Φανάρι, ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἐ-
πταχοσιοστῷ ἐξηχοστῷ πρώτῳ, ὅντος ἐπιτρόπου τῆς Ὁθω-
μανικῆς βασιλείας τοῦ ὑπερτάτου Ῥαγῆπ-Μεχμέτ-πασᾶ,
τοῦ καὶ εὐμενεστάτου αὐθέντου μου.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΓΔΩΟΝ.

Τῷ φιλαλήθει καὶ ὀρθοδόξῳ ἀναγνώστῃ.

Δυστυχῆς ἱστορικὸς, ὁποῦ ἀναδυσάμενος συγγραφὴν τῆς
κατὰ τὴν πατρίδα, ἀπὸ ἔτους 1453 ἐκκλησιαστικῆς ἱστο-
ρίας καὶ τῆς ἐφ' ὅρου ζωῆς του, ἐβιάσθη νὰ μὴ γράψῃ πρὸς
χάριν, νὰ μὴ παρτρέξῃ τὰ ἀτοπήματα, καὶ νὰ μὴ συσκιάσῃ
τὰ κακουργήματα εὐαρίθμων τινῶν, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ
ἀληθεύσῃ, καὶ διὰ νὰ μὴν ἀκρωτηριάσῃ τὸ σύγγραμμα, λυ-
πεῖται ὑπερβολικὰ μὲ τὸ νὰ προβλέπῃ ἐναργῶς τὸ, ὅτι θεί-

λει ὀνομασθῇ παρὰ τοῖς μετόχοις τῶν ἀτοπημάτων καὶ τοῖς συνηγόροις ἐκείνων, ἢ ἱεροκατήγορος ἢ στηλιτευτικός, καὶ σατυρικός μᾶλλον παρὰ ἱστορικός. Γνωρίζει τὴν αἰτίαν τῆς σιωπῆς τῶν ἐν τῷ Γένει ἐς τὸδε φιλομαθῶν, ἱκανῶν μὲν συγγράψαι τὰς κατὰ τοὺςδε τοὺς χρόνους, ἀποδυσσάμενων δὲ τὸν ἀγῶνα ἵνα μὴ παραδῶσι γραφῇ, ἅπερ ἀγνοούμενα μᾶλλον ὠφελήσει ἢ γιγνωσκόμενα· οὔτινες, οὕτω κρίνοντας, ὅτι γε ἀφήμαρτον τῆς ἀληθείας, ἀναγκαῖον καὶ δεῖξαι. (*)

Σχολεῖόν ἐστιν ἡ ἱστορία, ἐκπαιδεῦον ἅπαντας τὸ καλόν, καὶ μὲ τὰς εὐλογίας τὰς πρὸς τοὺς εὐποιούντας, καὶ μὲ τὰς κατηγορίας τὰς πρὸς τοὺς κακουργοῦντας· αἱ περιγραφόμεναι πράξεις ἀμφοτέρων, διεγείρουσι τοὺς ἀναγνώστας εἰς τὸ νὰ ἀποφεύγῃσι τὰ ἐλαττώματα τῶν δευτέρων, καὶ νὰ παρκαμαρτῶσι τὰ προτερήματα τῶν προτέρων. Εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον παιδευθέντες, ἐγένοντο τοιοῦτοι οἱ Μακεδόνες Ἀλέξανδροι, οἱ Πύρροι, Ἀντίοχοι οἱ Καρχηδόνιοι, οἱ Σκηπίωνες, οἱ Καίσαρες καὶ οἱ Ἀλέξανδροι ἐν ταῖς πολιτικαῖς, οἱ Εὐστάθιοι, οἱ Μελέτιοι, οἱ Γρηγόριοι, οἱ Ἀμβρόσιοι καὶ ἄλλοι ἀναρίθμητοι ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς· σχολεῖον ἀναγκαῖον εἰς τοὺς βασιλεῖς, τοὺς ὁποίους παιδεύει τὸ νὰ ἀποκαταστήσῃσι τοὺς ὑποχειρίους αὐτῶν κρείττους τε καὶ εὐτυχεστέρους· ὠφελίμον εἰς τοὺς ὀφειχιαλῆς καὶ ἀξιωματικούς, τοὺς ὁποίους ἀποκαθίστησι προμηθεῖς τε καὶ προγνώστας τῶν μελλόντων, μὲ τὴν ἐντελῇ καὶ ἀδέκαστον σύγκρισιν τῶν παρόντων· χαριέστατον καὶ εἰς τοὺς ἀπλῶς ἰδιώτας, ὑπ' ὅψιν τῶν ὁποίων προτίθεται τὰς ἀριστοκρα-

(*) Βλέπε τὴν περὶ τῆς Κριτικῆς ἐκδόσεως. Τμῆμα β. § 40—45. Δ. Δ.

τείας, τὰ ῥηγάτα καὶ τὰς βασιλείας, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς περιέργους εἰδήσεις διὰ τὴν ἀρχὴν, αὕξησιν, ἀχμὴν, παρακμὴν, μεγαλειότητα, ἀδυναμίαν, ἀρετὰς καὶ κακίας αὐτῶν· πολλῷ δὲ μᾶλλον καὶ ἀναγκαῖον, καὶ ὠφέλιμον, καὶ χαριέστατον τὸ σχολεῖον αὐτὸ, εἰς τοὺς ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ κατελόγου, τοὺς ὁποίους παιδεύει, νὰ ἀποφεύγῃ τὰς αἱρέσεις, τὰς ἐπιπηδήσεις εἰς τοὺς θρόνους, τὰς αἰσχροκερδείας τε καὶ σιμωνιακοὺς τρόπους, μὲ τὰς κατηγορίας τῶν εἰς ἐκεῖνά ποτε τὰ ἀτοπήματα ἐξοκειλάντων. Δεσμὸς ἄρα καὶ χαλινὸς ἀπὸ τῆς κακίας προφυλακτικὸς ἢ τῶν ἀτοπημάτων περιγραφὴ, διεγείρουσα πάντας τοὺς νοῦν ἔχοντας πρὸς τὴν αὐτῶν ἀποχὴν. Ὅθεν καὶ γὰρ, ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας, εἴ τινας ἐπιπηδήσεις τινῶν παρανόμους ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἢ φθοράς τε καὶ ἀρπαγὰς αὐτῶν τῇ μνήμῃ παρέδωκα, καὶ εἰ ἄλλων συνωμοσίας, κληρικῶν τε καὶ ἀρχόντων, συνάμα καὶ ἐκκλησιαστικῶν, ἐπὶ προφάσεσι μικρολόγοις πρὸς καταθίβασμόν Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, μόνον καὶ μόνον δι' ἴδιον κέρδος καὶ ἴδια τέλη, διέσυρα, καὶ εἰ ἐνίοις αἰσχροκερδείας κατέγνωκα καθαπτόμενος, ὁ μὲν συνήγορος τῶν τοιούτων εἰπάτω ὅ,τι καὶ ἂν θέλῃ· καὶ γὰρ « οὐ φροντὶς Ἰπποκλείδῃ, » καὶ γνωστὸν τὸ τῆς παροιμίας, « ζαφελὴς ζαφελεῖ καλῶς ὁμιλεῖ· » σὺ δ' ὁ φιλαλήθης καὶ ζηλωτὴς τῆς ὀρθοδοξίας ἀναγνώστης, εὖ οἶδ' ὅτι καθὼς τοιοῦτος, οὐκ ἂν εἴποις με φιλοκατήγορον· μᾶλλον δὲ προσθέσεις τὸ, ὅ κατηγορεῖσθαι μὴ θέλων ἐκκλησιαστικὸς, ἀφιστάσθω τοῦ λοιποῦ τῶν τοιούτων ἀτοπημάτων, ἵνα ἐκθειάζεται γραφικῶς καὶ ὑπερεπαινῇται, ὥσπερ καὶ οἱ ἐν τῷ ῥηθέντι διαστήματι ὑπερεπαινούμενοι, οἱ καλῶς δηλαδὴ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ διοικήσαντες πατριάρχαι, καὶ οἱ συμβοηθῆσαντες αὐτοῖς ἀρχιερεῖς τε καὶ λαϊκοί· οὐδὲ γὰρ ἐπιλεί-

ψουσί ποτε τῷ Θεῷ στρατιῶται πρέποντες ἐκκλησίαις. Καὶ τοίνυν οἱ ἐς τόδε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ζημιώσαντες, καὶ τῇ ὑψηλοτάτῃ περιοπῇ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ἀπάδοντα κατατολμήσαντες, λαμβανέτωσαν ἐνταῦθα τὴν περιγραφὴν τῶν ἀτοπημάτων αὐτῶν, οἷονεὶ ἐπίχειρά τινα τῆς ἰδίας μωρίας. Ἐγὼ δὲ, εἰ πρὸς ἀποχὴν τῶν τοιούτων κακῶν, τοῦ λοιποῦ εἶπα καὶ ἐλάλησα τὴν ἀλήθειαν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχω, καὶ ἴλεως γένοιτό μοι ἐν πᾶσιν ὁ Κύριος.

ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΝΔΕΚΑΤΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ, ΤΑ ΠΕΡΣΙΚΑ.

(σελ. χειρογρ. 1—152).

Ἐξεπονήθη τὰ Περσικὰ ταῦτα ἐν τῷ Καίρῳ τῆς Αἰγύπτου, ἔτει σωτηρίῳ αψμέ, ὑπὸ τοῖς οἰωνοῖς τοῦδέ μοι τοῦ Μαικήνατος, Ῥαγήπ-Μουχαμέτ-πασᾶ, τοῦ καὶ Αἰγύπτου ἐπάρχου, διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν τε ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἀποστολικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας βιβλίων, τῇ σωζομένῃ ἐν τῷ πατριαρχείῳ τῷ ἐν τῇ προῤῥηθείσῃ μεγαλοπόλει Καίρῳ, καὶ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Σιναιτικῶν, τῇ σωζομένῃ ἐν τῷ μετοχίῳ αὐτῶν τῷ ἐν τῇ Τζουθανίᾳ, (ἥτις ἐστὶν ἀγυιά τις τοῦ Καίρου), μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν ἀλλογλώττων.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ, ΤΑ ΑΡΑΒΙΚΑ.

(σελ. χειρογρ. 1—206).

Εἴληφε πέρας τῷ ἔτει χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ ἐβδόμη-

κοστῷ πέμπτῳ, κατὰ μῆνα Μάρτιον, ἐν τῇ κατὰ τὸ Φανάριον
τῆς Κωνσταντινουπόλεως νεοδμήτῳ οἰκίᾳ, διὰ τὴν συμβᾶσαν
πυρκαϊάν.

ΒΙΒΛΙΟΥ ΔΩΔΕΚΑΤΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ, ΤΑ ΦΡΑΝΤΖΕΖΙΚΑ.

(σελ. χειρογρ. 1—160).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ, ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ.

(σελ. χειρογρ. 1—68.

ΘΡΗΝΟΣ ΕΝ ΧΡΗΣΜΟΥ ΕΙΔΕΙ

Η

ΨΕΥΔΕΠΙΓΡΑΦΗ,

Ἦντινα φασὶν εὐρεθῆναι ἐν τῷ πώματι τῆς πορφυρέας λάρνακος τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐκδοθεῖσα σὺν ἐρμηνείᾳ νόθη Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου, τοῦ καὶ Γενναδίου κληθέντος, ἥτις ἐξεδόθη παρὰ Ματθαίου Τζιγάλα, καὶ τὸ δεύτερον παρὰ Βανδουρίου, νῦν δὲ ἐκδίδεται καὶ κριτικῶς διασαφηνίζεται.

ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΟΚΤΟΡΟΣ

ΦΙΛ. ΑΝΤ. ΔΕΘΙΗΡΟΥ.

Λόγου ἄξιον καὶ παιδευτικόν ἐστὶ τὸ γινώσκειν τὸ κακὸν ἔθος πάντων τῶν αἰώνων, γενῶν καὶ ἀξιώσεων, ἐργάζεσθαι νόθα γράμματα καὶ μαρτυρίας ψευδεῖς. Τούτου οὖν τοῦ ἔθους τεκμήριον πιθανώτατον ἡμῖν φαίνεται ἡ ἐπιγραφή αὕτη.

Ὁ πολυμαθὴς Βανδούριος ἐξεδότω ταύτην ἐν τῷ *Imperium Orientale* T. I. § III. p. 184 sq. σὺν ταῖς ἄλλαις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιγραφαῖς ἐν τῷδε τῷ λήμματι.

Matthaei Cigulae, Cyprii, de sepulcro Constantini Magni narratio. Gennadii item Scholarii, patriarchae Constantinopolitani, expositio litterarum, quae in eodem sepulcro inscriptae erant.

Περὶ τοῦ λειψάνου
τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

*De reliquiis
Constantini Magni.*

Ὅταν ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ὁ Κωνσταντῖος, ἀνεκόμισε τὸ λειψάνον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Νικομήδειαν μετὰ πάσης βασιλικῆς τιμῆς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔβαψαν (leg. εν) αὐτὸ μετὰ δόξης, καὶ παρρησίας, καὶ βασιλικῆς τιμῆς, ἐν τῇ ναῇ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ ἀνοίθεν εἰς τὸ σκέπασμα τοῦ τάφου αὐτοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ πρώτου βασιλέως τῶν χριστιανῶν, εὐρέθησαν τινὲς σοφώτατοι ἄνδρες ἡγιασμένοι καὶ προορατικοὶ τῇ καιρῷ ἐκείνῃ, καὶ ἔγραψαν ταῦτα τὰ κάτωθεν γράμματα εἰς τὸ σκέπασμα τοῦ τάφου, τὸ ὅποιον ἦτον πορφυρόν· καὶ ταῦτα τὰ γράμματα δὲν ἦτον κατὰ λεπτοῦς ἢ ἐξήγησις ὅλη τὸ τί δηλοῦν, ἀμμή, ἔγραψαν μόνον τὰ στοιχεῖα τῶν πρώτων γραμμάτων· τὰ ὅποια γράμματα ἐδιαλέμβανον περὶ τῆς βασιλείας τῶν Τούρκων, καὶ περὶ τοῦ τέλους αὐτῆς. Λέγοντο δὲ χρησμοί. Τὰ ὅποια ἐξήγησεν ὁ

Cum imperium regeret Constantius, Constantini Magni filius, reliquias patris sui Imperatorio cum honore Nicomedia Constantinopolim transtulit, atque in templo sanctorum apostolorum summa cum magnificentia Imperatorioque cum honore sepelivit; et in operculo tumuli porphyretici ejusdem piissimi ac primi christianorum imperatoris quidam viri sapientissimi ac sancti, qui tunc temporis vivebant et futura prospiciebant, litteras, quae infra habentur, exararunt, Quae litterae, quid significarent, non minutatim exprimebant, sed prima solum vocum singularum elementa exhibebant. Eae vero enuntiabant Turcarum imperium et finem ejus, vocanturque oracula. Illa sapientissimus patriarcha domi-

σοφώτατος πατριάρχης κύρ Γεν-
νάδιος, ὁ ὁποῖος ἦτον εἰς τὸν και-
ρὸν τῆς βασιλείας τοῦ κύρ Ἰωάν-
νου τοῦ Παλαιολόγου, ὁποῦ ἔκαμε
τὴν ὁγδόην σύνοδον εἰς τὴν Φιο-
ρέντζαν, καὶ ὅταν τὰ ἐξήγησεν,
ἦτον κοσμικὸς, καὶ κριτὴς τῆς βα-
σιλικῆς κρίσεως, καὶ ὅποια γραμ-
φομεν κάτωθεν, ὥσαν ἦσαν γραμ-
μένα εἰς τὸν τάφον τοῦ βασιλέως.

nus Gennadius sub imperio
Ioannis Palaeologi, qui oc-
tavam Synodum Florentiae
celebravit, exposuit; secu-
laris ipse tum temporis erat
et imperatoriae aulae ju-
dex. Litterae eo modo infra
repraesentantur, quo erant
conscriptae in imperatorio
sepulcro.

1 Τ ΠΤ Τ ΙΔΤ Η ΒΣΛ Τ ΙΜΑ Ο ΚΑΜΝ
Τῇ πρώτῃ τῆς Ἰνδίκτου ἡ Βασιλεία τοῦ Ἰσμαῆλ, ὁ καλούμενος

2 ΜΑΘ ΜΛ Δ Ν ΤΡΗΩΣ ΓΝ Τ ΠΑΟΛΓ
Μωάμεθ, μέλλῃ διὰ τὰ τροπώσῃ γένος τῶν Παλαιολόγων,

3 Τ ΕΠΤΛΦ ΚΡΤΣ ΕΣΘ ΒΣΛΣ ΕΘΝ ΠΑ
τὴν ἐπτάλοφον κρατήσῃ, ἔσωθεν βασιλεύσῃ· ἔθνη πάμπολλα

4 ΚΤΕ Κ Τ ΝΣ ΕΡΜΣ ΜΧΡ Τ ΕΞΝ ΠΤ
κατάρξῃ, καὶ τὰς νήσους ἐρημώσῃ μέχρι τοῦ Εὐξίνου Πόντου,

5 ΙΣΤΓΤΝ ΠΘΣ Τ ΟΓΔ Τ ΙΔΚΤ ΠΑΠΝΣ
ἰστρογείτονas πορθήσῃ. Τῇ ὁγδόῃ τῆς Ἰνδίκτου Πελοπόννησον

6 ΚΤΕ Τ ΕΝΤ Τ ΙΔΚΤ Ε Τ ΒΡ Τ ΜΡ ΜΛ
κατάρξῃ. Τῇ ἐνάτῃ τῆς Ἰνδίκτου εἰς τὰ βόρεια τὰ μέρη μέλλει

7 Δ Ν ΣΤΣ Τ ΔΚΤ Τ ΙΔΚΤ Τ ΔΜΤ ΤΗΣ ΠΑ
διὰ τὰς κρατεύσῃ. Τῇ δεκάτῃ τῆς Ἰνδίκτου τοὺς Δαλμάτας τροπώσῃ. Πάλιν

8 ΕΠΣΤΨ ΕΤ ΧΝ Τ ΔΜΤ ΠΑΜ ΕΓΡ ΜΓ ΜΡΚ Τ
ἐπιστρέψει· ἔτι χρόνον τοῖς Δαλμάταις πόλεμον ἐγείρῃ μέγαν*, μερικὸν τε

9 ΣΤΒΝ Κ Τ ΠΘ Κ Τ ΦΛ ΣΝΔ Τ ΕΠΡ Δ
συντριβῇ· καὶ τὰ πλήθη καὶ τὰ φύλλα συνοδῇ τῶν Ἑσπερίων διὰ

*) Στίχῳ 8. ὁ Βανδούριος «μέγα.»

- 40 ΘΑΣ Κ ΕΡ Τ ΠΑΜ ΣΝΨ Κ Τ ΙΜΑ
θαλάσσης καὶ ξηρᾶς τὸν πόλεμον συνάψουν, καὶ τὸν Ἰσμαῆλ
- 44 ΤΗΣ Τ ΑΠΓΝ ΑΤ ΒΣΛΣ ΕΛΤ ΜΚΡ ΟΛΓ
τροπώσουν, τὸ ἀπόγωνον αὐτοῦ βασιλεύσῃ ἑλαττον μικρὸν ὀλίγον·
- 42 Τ Δ ΕΘ ΓΝ ΑΜ ΜΤ Τ ΠΚΤΡ ΟΛ ΙΜΑ ΤΗΣ
τὸ δὲ ξανθὸν γένος ἅμα μετὰ τῶν προκτόρων ὅλον Ἰσμαῆλ τροπώσουν,
- 43 Τ ΕΠΤΑΦ ΕΠΡ ΜΤ Τ ΠΝΜ ΤΤ ΠΑΜ ΕΓΡ
τὴν ἐπτάλοφον ἐπάρουν μετὰ τῶν προνομίων, τότε πόλεμον ἐγείρουν
- 44 ΕΦΑ ΗΓΡΩΜΝ ΜΧ Τ ΠΠΤΑ ΩΡ Κ ΦΝ ΒΣ
ἐμφυλον ἡγριωμένον μέχρι τῆς πεμπταίας ὥρας, καὶ φωνὴ βοήσῃ
- 45 ΤΤ ΣΤ ΣΤ ΜΤ ΦΒ ΣΠΣΤ ΠΛ ΣΠΑ Ε Τ
τρίτον· στήτε, στήτε μετὰ φόβου, σπεύσατε πολλὰ σπουδαίως, εἰς τὰ
- 46 ΔΞ Τ ΜΡ ΑΔ ΕΡΤ ΓΝ ΘΜΣΤ Κ ΡΜΛΟ
δεξιὰ τὰ μέρη ἄνδρα εὐρητε γενναῖον, θαυμαστὸν καὶ ῥωμαλαῖον,
- 47 ΤΤ ΕΕΤ ΔΣΠΤ ΦΑ Γ ΕΜ ΥΠΧ Κ ΑΤ
τοῦτον ἐξήτε δεσπότην· φίλος γὰρ ἐμὸς ὑπάρχει· καὶ αὐτὸν
- 48 ΠΡΑΒΤ ΘΛΜ ΕΜ ΠΑΡΤ.
παραλαβόντες θέλημα ἐμὸν πληρεῖται.
[Σημειωτέον ὅτι τὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα οὕτως ἐστὶν ἐν τῷ Βανδουρίῳ.]

Ἴδου καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Βανδουρίου Λατινιστί·

Indictione prima regnum Ismaëlis, qui vocabitur Moameth, Palaeologorum genus subvertet. Urbem septem collium obtinebit; in ea regnabit; multis gentibus imperabit; insulas devastabit usque ad Euxinum Pontum; Danubii accolas depopulabitur.—Octava Indictione Peloponnesum sibi subiciet.—Nona Indictione ad septentrionales partes bellum inferet.—Decima Indictione Dalmatas profligabit.—Rursum alio tempore contra Dalmatas magnum bellum excitabit, eosque partim atteret. Tunc multitudo gentium Occidentalium congre-

gata, mari terraque bellum Ismaëli inferet, ipsum-
que superabit. Posterius ejus modico et tantillo tem-
pore regnabunt. Flavum vero genus una cum pri-
mis possessoribus totum Ismaëlen expugnabunt ;
urbem septem collium cum ditione capient. Tum
civile bellum concitabunt, quod ad quintam usque
horam grassabitur : voxque ter clamabit : *State,
state cum timore. Festinate diligenter ad dexteram
partem, virum invenietis generosum, mirabilem, et
fortitudine eximia. Hunc Dominum habebitis : ami-
cus quippe meus est. Hunc accipientes, voluntatem
meam facietis !*

Ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Μεγάλου
Κωνσταντίνου, ὅπου ἐγγράφησαν
τὰ ἀνωθεν ψηφία εἰς τὸν τάφον
του, ἕως τὸν καιρὸν τοῦ βασιλέως
Κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολό-
γου, ὅπου ἐξηγήσῃ ταῦτα ὁ Σχο-
λᾶριος Γεννάδιος, εἶναι χρόνοι
[ἀπὸ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ*] χίλιοι ἑκατὸν ἑνας, καὶ ἀπὸ
τοῦ Χριστοῦ ἕως οὗ ἀπέθανεν ὁ
μέγας Κωνσταντῖνος, χρόνοι τρια-
κόσιοι τριάκοντα ἑπτὰ (**).

A tempore Constantini
Magni, quo inscriptae fur-
runt ejus sepulcro supra
propositae litterae, ad im-
perium Domini Joannis Pa-
laeologi imperatoris, quo
eas Scholarius Gennadius
exposuit, anni sunt mille
centum et unus a Christo, ad
magni Constantini mortem,
anni numerantur trecenti
triginta septem. (**)

(*) Τὰ « ἀπὸ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ » ἀνευ τῶν παραθέσεων ἐν τῷ Βανδουρίῳ, ὅστις καίτοι ταῦτα, ἀπό-
πως προστιθέντα ἐκ τινος γλωσσήματος, λατινιστὶ οὐ μετέφρασεν. Ὅρα καὶ
ἐν τελ. 476 ἄλλο σφάλμα ὁμοίον ἐν τῇδε τῇ ἐξηγήσει τοῦ μεταφραστοῦ
Γεωργιανοῦ.

Δ.Δ.

(**) Ἀντὶ τοῦ « τριάκοντα ἑπτὰ, » ὁ Βανδουρίος καὶ ἀπασαι αἱ ἀντίγρα-
φαι εἴκοσι ἑννέα « ἔχουσι » σφάλμα φανερόν. Ὁ γράψας γὰρ τὸν χρησμὸν

Ὁ αὐτὸς Βανδούριος ἐν τῷ δευτέρῳ Imperii Orientalis Τόμῳ, σελ. 875, τὰ ἐπόμενα περὶ τῆςδε τῆς ἐπιγραφῆς σημειοῦται·

Haec Matthaeus Cigala Cyprius, cujus nova variarum historiarum Synopsis Graece tantum edita fuit Venetiis apud Antonium Julianum 1637 in 4°. et in fine ejusdem habetur Gennadii Scholarii, patriarchae Constantinopolitani expositio vaticinii supradciti. Quod quidem vaticinium cum expositione Gennadiana habetur etiam editum in fine Chronici Dorothei Monembasiae metropolitae, Venetiis apud Joannem Petrum Pinellum eodem anno. Verum in utraque editione, ubi legitur μετὰ τῶν προκτόρων, scribendum esse puto προκτητόρων, quo etiam modo in versione expressimus. Προκτήτωρ quippe Graecis recentioribus *primus possessor* dicitur. Leges Cypriorum MSS : ἐὰν ὁ προκτήτωρ οὐκ ἡδύνατο κωλύσαι τὴν τοῦ ὕδατος πρὸδον, οὐδὲ νῦν ἀγοραστὴν δύνανται κωλύειν κτλ. Nonnulli ex amicis loco προκτόρων scribendum putant πρακτόρων, hoc est *exactorum*.

Quid vero intelligat Gennadius Scholarius per illa verba praecedentia : τὸ δὲ ξανθὸν γένος facile ex

καὶ τὴν ἐξήγησιν, τὸν χρόνον, ἐν ᾧ παρὰ τοῦ Γενναδίου ἐγράφη ἡ ἐξήγησις, πεισθῆναι ἡμᾶς ἐβούλετο, εἶναι περίπου τὸ ἔτος, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος σὺν τῷ Πατριάρχῃ καὶ ἄλλοις τισὶ σοφοῖς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ὁγδόην σύνοδον τῆς Φλωρεντίας ἐπορεύετο. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ ἔτος 1438 μετὰ Χριστόν. Νῦν δὲ, 329 καὶ 1401 ποιοῦσι 1430. Λείπουσιν οὖν 8 ἔτη. Ὅταν δὲ λαμβάνῃς τὸ ἀληθὲς ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου 337, ὥσπερ καὶ ἐστίν, ἔχεις τὸ ἔτος τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου. Δ. Δ.

scriptoribus docemur. Sic Leo imperator Oraculo de restitutione Constantinopoleos, quod primum edidit Leunclavius in fine Constantini Manassis Annalium, et deinde Lambecius post Oracula ejusdem Leonis in calce Codini de Originibus C.P.

Ἄλλά σε πυρίστατον καὶ ξανθὸν γένος

Πᾶσαν τεφρώσει, καὶ τὸ σὸν λύσει κράτος.

Sed te perustam ab igne, te flavum genus

Totam incinerabit, et regnum evertet tuum.

Ubi Lambecius haec adnotat. Antiquus, inquit ille, interpretes Oraculorum Leonis haec ita vertit : *Sed te ignis summus flavum genus*. Videtur ergo, subjungit idem Lambecius, in codice ejus pro πυρίστατον scriptum fuisse πῦρ ὕστατον. Illi vero, quos hic Leo igneum et flavum genus hominum appellat, videntur esse Latini, qui, duce Balduino, comite Flandrensi, anno Christi 1203, (1204 scribendum) fugato Alexio Angelo Comneno, Constantinopolim ceperunt, et integros quinquaginta annos occuparunt. Iidem similiter ξανθοὶ vocantur in antiqua graeca Oraculorum Leonis paraphrasi : φέρων τε τὸν πόλεμον καὶ τῶν Ξανθῶν τὰς μηχανάς. Hucusque Lambecius praedicto loco. Et quidem non abs re ; ξανθοὶ siquidem dicuntur Graecis *Franci* sive *Alemanni*. Sic Pachymeres lib. I. cap. 18. Τὸ ξανθὸν καὶ ἀριμάνιον γένος. *Flava et bellicosa gens*. Danielis visiones ex cod. Reg. 1843, καὶ κρατήσῃ ἐπὶ τὴν Ἐπτάλοφον τὸ ξανθὸν γένος ἐξ ἀπέντε [οὕτως] κτλ. Leonis Sapientis Aenigmata MSS. cum explicatione linguâ Graecâ vulgari in Cod. Colbertino 5104. Βασιλεὺς τῆς

Αλεμανίας ἔρχεται εἰς τὴν Νέαν Ῥώμην, σκηνῇ ἐν τῷ ἀμπέλι εἰς τὸν Ῥουφιανὰς τὸ λέγουν εἰς βοήθειαν τοῦ γένους τοῦ ξανθοῦ τῆς Ῥώμης. Et infra : ὅταν τὸ ξανθὸν τὸ γένος λεηλάτησε τὸν κόσμον. Vide Mauricii *Strategie*, lib. 3 cap. 5., lib. 4 cap. 1., lib. 11. cap. 4. Ξανθοὶ vero dicuntur Graecis Franci, Alemanni, ac alii Septentrionales populi ob capillorum colorem, Priscus Rhetor in *Legat.* pag. 40. scribit, se Romae Regis Francorum filium vidisse, legationem subeuntem, μήπω ἰούλου ἀρχομένου, ξανθὸν τὴν κόμην τοῖς αὐτοῦ περικεχυμένην διὰ μέγεθος ὥμοις. Et iidem sane populi *Flavi* dicuntur Scriptoribus Latinis, Claudianus in *Rufinum* lib. 2. de Gallis :

Inde truces flavo comitantur vertice Galli,

Idem Claudianus de bello Getico, de Sicambris :

Agmina quinetiam flavis objecta Sicambris.

Flavos Britones appellat auctor libri de *Disciplina Scholarum* (leg. scholarum) cap. 2. Sanctus quoque Hieronymus Ep. 7. ad Laetam, *Getarum rutilum et flavum* dixit. Caeterum quod attinet ad hujus epitaphii seu vaticinii veritatem, nemo est eruditus qui illud ceu commentum recentiorum Graeculorum non respiciat : quaecunque tamen illud vaticinium sit, in variis nihilominus bibliothecis reperitur MS. una cum expositione Gennadii Scholarii, patriarchae Constantinopolitani, licet non semper sub eodem titulo ; nam in bibliotheca Caes. lib. V. habetur cum hoc titulo : Χρησμοὶ Σολομῶντος καὶ ἐτέρων σοφῶν. Ταῦτα τὰ γράμματα εὐρέθησαν ἐν λίθῳ μαρμαρενίῳ τοῦ τάφου τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου.

ἐξηγήθη δὲ ταῦτα ὁ μέγας πατριάρχης Σχολάριος. Ipsum autem vaticinium cum Gennadiana interpretatione interlineari in nonnullis diversum apparet a nostro, uti ex hujusce initio, quod ibidem refert Lambecius, manifestumprehenditur.

T HT T ΙΔ Η ΒΑ Τ ΙΜΑ

τῇ πρώτῃ τῆς Ἰνδικτου ἡ βασιλεία τοῦ Ἰσμαήλ,

Ο ΚΑ ΜΑΜ ΜΑ Δ Α Ν ΤΗΣ

ὁ καλούμενος Μωάμεθ, μέλλει διανατροπῆσεν

ΓΝ Τ ΠΑΘΑΓ Τ ΗΤΑΦ ΚΤΣ

γένος τῶν Παλαιολόγων. Τὴν Ἐπτάλοφον κρατήσει
κτλ.

Meminit quoque hujus vaticinii et expositionis Gennadianae Leo Allatius in Diatriba de Georgiis pag. 404, qui docet hoc idem vaticinium reperiri in bibliotheca Vaticana, Scoriaci Regia VII. ζ' 1. Bavarica cod. 193. et in bibliotheca Antonii Augustini cod. 140. In uno ex dictis codicibus cum hoc titulo legi illud vaticinium scribit idem Allatius citato loco. Χρησμός, ὅσπερ εὑρέθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς μίαν κολώναν μαρμαριτικὴν διὰ ψηφίων γεγραμμένος, ὃν ἐξεκαθάρισεν· ἄλλοι δὲ λέγουν ὅτι ταῦτα τὰ γράμματα εὑρέθησαν σημειωμένα ἐν μαρμάρῳ τοῦ τάφου τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ ἐξήγησε ταῦτα ὁ ἐν ἀγίοις πατριάρχης Σχολάριος. Hoc est : *Oraculum Byzantii repertum in columna marmorea musivo descriptum, quod explanavit. Alii dicunt, praedictas litteras incisas fuisse in marmore sepulchrali Magni Constantini, easque exposuisse sanctum patriarcham Sclarium.*

Deinde subjungit idem Allatius : «Vaticinium hoc ipse primo variorum antiquorum Tomo, in antiquitatum Constantinopolitanarum auctario a me procurato cum aliis ejusdem Leonis, Methodii Patavensis, Theophili Romani, Danielis Monachi, et aliorum vaticiniis connexui.» Verum hoc Allatii opus, cui titulus : «*Varia Antiqua*» nondum editum fuit, imo nec in catalogo Allatiano librorum ineditorum reperitur; ideo puto, virum illum de re litteraria optime meritum, antequam hoc opus absolvisset, morte praeventum.

Ταῦτα μὲν ὅσα ὁ πολυμαθὴς Βανδούρος περὶ τούτου τοῦ χρησμοῦ σημειοῦται. Ἀποδείκνυσι δὲ νόθην εἶναι τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴν· καὶ κατὰ τὸν Βανδούριον αὐτόν, ἡ ἐξήγησις τοῦ Σχολαρίου αὐτοῦ εἶναι φαίνεται. Περὶ τοῦ ξανθοῦ γένους πολλὰ ἔτυμα λέγει· ἀλλ' οὐκ εἶδεν, ὅτι ἡ σημασία τῆς τοῦ ξανθοῦ γένους λέξεως ἐπὶ τῷ τοῦ γράψαντος χρόνῳ ἀνάκειται. Τοῖς γὰρ ἡμετέροις χρόνοις «ξανθὸν γένος» κατ' ἐξοχὴν τοὺς Ῥώσσοις σημαίνει, οἵπερ ἀπ' ἀρχῆς ἦσαν Νορμάννοι καὶ Οὐάρηγοι, ἄρχοντες τῶν Μοσκοβιτῶν Σλάβων, καὶ τὸ ὄνομα τῶν Ῥούσσων σημαίνει Ξανθοί.

Πάντων οὖν τὸ πρῶτον φαίνεται εἶναι τὸ ὀρίζειν τὸν χρόνον, ὅτε ἦδε ἡ ψευδεπιγραφὴ κατεσκευάσθη.

Οὐ νεωτέρα μὲν ἐστὶ τοῦ 1637, ἐν ᾧ ἔτει δις ἐξεδόθη (παρὰ τοῦ Κ. Τζιγάλα καὶ παρὰ τοῦ Μονεμβασίας Μητροπολίτου Κ. Δοροθέου)· ἀπ' ἄλλου δὲ μέρους, οὐ μόνον λειπτέον τὸ 337, ἐν ᾧ ἔτει ἀπέθανεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἀλλὰ καὶ ὑπερπεδᾶν ἀναγκαῖον περίπου χιλιάδα ἐτῶν. Οὐ γὰρ μόνον ἔχει ἡδε ἡ ἐπιγραφὴ λέξεις τινὰς καὶ κλίσεις ἀγνώστους τῷ τετάρτῳ μετὰ Χριστὸν αἰώνι·

(ὡς τό : διὰ νά, ἀντὶ τοῦ μέλλοντος τῶν ῥημάτων), ἀλλὰ καὶ τόσα συμβάντα ὑπερμεγάλα τούτων τῶν αἰώνων, ὁ χρησμὸς οὐ προφητεύει· ὥσπερ τὴν ἀρχὴν καὶ νίκην τῆς τῶν χριστιανῶν θρησκείας καὶ τὸ τέλος τῆς τῶν ἐθνικῶν τὸν Ἀττίλαν καὶ τὴν μεγάλην περὶ αὐτοῦ τῶν ἐθνῶν μετάστασιν, καὶ τὸ ὑψοῦν πάλιν τῶν Ῥωμαίων παρὰ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, καὶ τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ, καὶ τὸν πόλεμον τῶν Εἰκονολατρῶν καὶ τῶν Εἰκονοκλαστῶν, καὶ τοὺς ἱεροὺς στόλους τῶν σταυροφόρων, καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τῶν σταυροφόρων Λατίνων, καὶ αὖθις τὴν τῶν Κομνηνῶν Παλαιολόγων ἐπάνοδο.

Ὁ γραψάμενος τὸν χρησμὸν τοῦτον περὶ τόσων μεγάλων συμβάντων τοῦ τε κόσμου καὶ τῆς πόλεως, οὐ μὴ λέγει. Ἄλλα δ' ἐστὶν ἃ μέλει αὐτῷ· ταῦτα δὲ ἡ τῶν Τούρκων τυραννία καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ ἐκβαλεῖν αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐκ τῆς πόλεως, ἥςπερ τὴν ἄλωσιν διὰ τοῦ Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ γινώσκει ὥσπερ γενομένην τῷ 1453 ἔτει.

Φανερότατος οὖν ἐστὶν ὁ γράψας ταῦτα μάντις μετὰ τὴν ἄλωσιν παρὰ τῶν Τούρκων.

Καίτοι συγγνώμης τυγχάνομεν τοῦ ἐξετάζειν, εἴτε ὁ γράψας τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τὴν ἐξήγησιν ἦν ὁ αὐτός, εἴτε μή· ἢ εἴτε οὗτος ὁ Σχολάριος ἦν, εἴτε μή.

Αὐτὴ οὖν ἡ ἐξέτασις Ὀμηρικῶς ἔσεται καλλίων ὕστερον πρῶτερον. Ὁ οὖν Σχολάριος, οὔτε τούτου τοῦ χρησμοῦ, οὔτε τῆςδε τῆς ἐξηγήσεως συγγραφεὺς εἶναι φαίνεται ἡμῖν.

Ἀκριδέστατα γὰρ κατ' ἔτος δύναταί τις τὰ ἤδη πεπραγμένα προφητεύειν, ἀλλ' οὕτως κατ' ἔτος καὶ τὰ συμβησόμενα, ἄλλο τί ἐστίν, καὶ οὐ δύναται.

Νῦν δὲ ἡ ἐπιγραφὴ λέγει, ὅτι· « τῇ πρώτῃ τῆς Ἰνδίκτου (δηλονότι τῷ 1453) ἔτει ὁ Μωάμεθ τὴν ἐπτάλοφον κρατῇσει.

« τῇ ὀγδόῃ τῆς Ἰνδίκτου (δηλονότι τῷ 1461 ἔτει) Πελοπόννησον κατάρξῃ.

« τῇ ἐνάτῃ τῆς Ἰνδίκτου (δηλονότι τῷ 1462 ἔτει) εἰς τὰ Βόρεια τὰ μέρη μέλλει διὰ νὰ στρατεύσῃ.

« τῇ δεκάτῃ τῆς Ἰνδίκτου (δηλονότι τῷ 1463 ἔτει) τοὺς Δαλματάς τροπώσει » κτλ.

Καίτοι ἀπέθανεν ὁ πατριάρχης Σχολάριος ἐν τῷ 1461 ἔτει, τοῦτ' ἐστίν, πρὸ τῆς ὀγδότης, τῆς ἐνάτης καὶ τῆς δεκάτης Ἰνδίκτου. Τούτων ἀποτεκμαιρόμεθα ὅτι, οὐχ ὁ Σχολάριος αὐτὸς ἦν ὁ τὴν ἐπιγραφὴν γραψάμενος, οὔτε ὁ τὴν ἐξήγησιν, ἀλλ' ὅτι ἄλλος τις, ὅσπερ τῷ τοῦ αἰοιδίμου Γενναδίου ὀνόματι τὴν τε ψευδεπιγραφὴν καὶ τὴν ψευδεξήγησιν ἐπικοσμῶν, ἀληθεστέρας καὶ πιστοτέρας ποιεῖν αὐτὰς ἐσπούδα.

Ὁ ψευδόμεντις ἀμφίβολος ἦν μεταξὺ δύο ψευμάτων· θάτερον λέγοντος ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εὑρέθη γεγραμμένη ἐν κίονι μαρμαρίνῳ σὺν γράμμασιν ἐκ ψηφίων, καὶ οὐδὲν προστιθέντος περὶ τῆς τοῦ κίονος τοποθεσίας, ἦντινα οὐδεὶς οὐπω τῶν τοῦ Βυζαντίου συγγραφέων εἶδεν· τὸ δὲ δεύτερον ψεῦμα, λέγοντος ὅτι εὑρέθη ἐν τῷ σκεπάσματι τῆς τοῦ Κωνσταντίνου πορφυρέας λάρνακος, ἀντιπολεμεῖ τοῖς καταλόγοις τῶν βασιλικῶν λαρνάκων τοῦ Πολυανδρίου τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀποστόλων. Ὅρα Κωδῖνον καὶ τόσους ἄλλους.

Οὕτως, ἐν τοῖς χρόνοις ἀπὸ τοῦ 1465 ἕως τοῦ 1637 ἐγράψαντο· καὶ πρότερον μὲν ἡ ἐξήγησις, ὕστερον δὲ ἡ ἐπιγραφὴ, οὐ τελείως, ἀλλ' ἐκ συμφώνοις μόνοις ἄνευ φωνηέντων, ὥστε ἦν γριφὸς τις μᾶλλον, ὥντινα οἱ Γάλλοι καλοῦσι Rébus. Οὐκ ἐστὶ δὲ χρησμὸς, ἀλλὰ Θρηνός τις ἐν χρησμοῦ εἶδει, καὶ διὰ τοῦτο ὁ θρηνὸς οὗτος σὺν τοῖς ἄλλοις ἐκδίδεται.

Οὗτος ὁ θρῆνος ἡμῖν φαίνεται ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς δεκάτης ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος γεγραμμένος, δι' ὃ Λέων ὁ Ἀλλάτιος ἐν ἔτει 1645 ἐν πολλαῖς βιβλιοθήκαις ἀντιγράφους αὐτοῦ εὐρεθῆναι ἀπομνημονεύει.

Ἐν τοῖς ἔτεσιν 1487-1500, ἤδη Ἰβάν Βασιλίοβιτζ, ὁ Βέλεκι-κνής καὶ Τζάρος ὅλης τῆς Ῥωσσίας, τὸ κράτος καὶ τὸν ζυγὸν τῶν Τατάρων ἀπέβαλε, καὶ διὰ τοῦτο οἱ Ῥῶσσοι τάχα τῷ ξανθῷ γένει λέγονται ἢ σημαίνονται, ἀεὶ αἰνιγματικῶς, ὡς φιλεῖ ἡ χρησμοδία, ὥστε τοὺς Γερμανοὺς καὶ Φράγκους μηδαμῶς ἀποκλείεσθαι.

Μετὰ τὴν οὕτως ἀποτετελεσμένην κριτικὴν ἐξέτασιν περὶ τοῦδε τοῦ χρησμοῦ Θρήνου, ὁ μέγας Λογοθέτης Κ. Ἀριστάρχης, χαριέντως ἡμῖν, ἐκ τῆς καλῆς αὐτοῦ βιβλιοθήκης, ἐνεχειρίσατο τὸν ΚΑ.' τόμον τῆς ἱστορίας τῶν Βυζαντινῶν τοῦ Λεόβα (hist. du Bas-Empire, nouvelle édition augmentée par St.-Martin, membre de l'institut (académie des inscriptions et belles lettres) et continuée par Brossel, membre du conseil de la Société Asiatique, Paris, Didot, 1836.)

Θάμβος μὲν εἶχον ἀναγιγνώσκων, σελ. 327-331, τὴν ἡμετέραν ψευδεπιγραφὴν καὶ ἐξήγησιν τοῦ Γενναδίου, μεταρρασθεῖσαν ἐκ τινος αὐτογράφου ἐν Γεωργιανῇ γλώσσῃ συγγραφθεῖσης κατὰ τὴν ΙΗ.' ἑκατονταετηρίδα ἐν τινὶ βίβλῳ αὐτογράφῳ παρὰ τινος Ἀρτζιλ, βασιλέως τῶν Γεωργιανῶν τοῦ Καυκάσου, καὶ μετακομισθεῖσαν εἰς τὴν πόλιν τῶν Παρισίων. Αὕτη ἡ αὐτόγραφος βίβλος περιέχει ἱστορίαν ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἡ γαλλικὴ μετάφρασις (τὸ γὰρ Γεωργιανὸν αὐτόγραφον οὐχ ἑωράκαμεν) φαῦλόν τι πρᾶγμα ἔστιν. Καίτοι λέγει, ὅτι ὁ « L'Enéque » ταῦτα ἐκδίδωσι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ῥω-

σίας, Τ. Δ', σελ. 281, ἔτει 1711, καὶ ὅτι μεταφράζων λέγει : le peuple roux (ἀντὶ τοῦ ξανθοῦ γένους).

Ὁ ἐκδοὺς τὴν ἱστορίαν τοῦ Bas-Empire σημειοῖ ὅ,τι περὶ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς ἔλεγεν ἐν τῇ βίβλῳ : Cabinet de lecture, 14 août 1833.

Ἐν τῇ μεταφράσει οὖν τοῦ αὐτογράφου Γεωργιανοῦ περὶ τοῦ χρησμοῦ καὶ τῆς τοῦ Γενναδίου ἐξηγήσεως παρατηροῦμεν τοιάδε :

« Σκέπασμα μὲν εἶχεν ὁ τάφος, ἡ δὲ ἐπιγραφή ἦν ἐν τῇ πορφυρέῃ λάρνακι σὺν λέξεσι δυσκαταλήπτοις· (ὅρα ἄνωτέρω σελ. 464), τὰς λέξεις ταύτας ἐξήγησεν ὁ Γεννάδιος ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ὅστις συνέλεγεν τὴν ἀγίαν ὀγδόην σύνοδον ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ (ὅρα ἄνωτέρω σελ. 464).

Στίχῳ 1. (ὅρα ἄνωτέρω σελ. 465).

« Ἐν τῇ πρώτῃ τῆς Ἰνδίκτου τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἰσμαήλου ἐν ὀνόματι τοῦ Μαχμάδ, οὗτος τροπώσει, κτλ.

Στίχῳ 3. « Βασιλικὴν πόλιν ἀντὶ «Ἐπτάλοφον».

Στίχῳ 5. Καὶ Στρασούσενδι ἕως τοῦ Οὐακτζίτζε. (El Strasousendi jusqu'à Waktehichtché.) Ἀντὶ νὰ ἐξετάσῃ τὸν Τζιγάλα ἢ τὸν Δορόθεον, οἵτινες ἐξέδοκαν τὸν χρησμὸν ἐν ἔτει 1637, ἡ καὶ τὸν Βανδούριον τοῦ ἔτους 1711, ἐν οἷς γράφεται : « Ἰστρογείτονας τροπώση », ἀγαπᾷ λέγειν ἐν τῇ σημειώσει του « ὀνόματα τόπων τινῶν ἀγνώστων (noms de pays inconnus.) »

Καὶ ἀκολούθως μεταφράζει οὕτως :

« Τῇ ὀγδῷ τῆς Ἰνδίκτου εἰς τὰ βόρεια τὰ μέρη, » κτλ.

Οὐδὲν δὲ λέγων περὶ τῆς ἐνάτης τῆς Ἰνδίκτου, φανερός ἐστὶν ὑπερπιδᾶν, ἀπὸ τῆς ἐβδόμης Ἰνδίκτου εἰς τὴν ἐνάτην, ἡ μᾶλλον λέγει τὰ τῆς ἐνάτης εἰς τὴν ὀγδόην.

Στίχῳ 7. « Τῇ δεκάτῃ τῆς Ἰνδίκτου, νικάτωρ ὁ Δαμάνθας ἐπιστρέψει. » (après avoir été vainqueur Damantha fera retraite).

Προστίθῃσι δὲ ἐν τῇ σημ. « Ἀποροῦμεν τίς οὗτος ὁ αἰνιγματικὸς καὶ μυστηριώδης ἀνὴρ, ὃν τινα κάτωθεν ὀνομάζει Δάμθον. »

Τοῦτον τὸν αἰνιγματικὸν ἄνδρα ῥαδίως εὑρίσκειν ἐξετάζων τὸν Βανδούριον ἢ τοὺς ἄλλους· λέγουσι γάρ :

« Τῇ δεκάτῃ τῆς Ἰνδίκτου τοὺς Δαλμάτας τροπώσῃ. Πάλιν ἐπιστρέψει· ἔτι χρόνον τοῖς Δαλμάταις πόλεμον ἐγείρῃ μέγαν. »

Στίχῳ 9 καὶ 10 : « πλείω γένη συνάψουν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ καὶ ἐν ξηρᾷ. »

Ὅρωμεν ἐν τούτοις τὸν βασιλέα Ἀρτζιλ κολακεύοντα καὶ ὑπογλυκαίνοντα τοὺς Ῥώσους παρὰ τὸν χρόνον, ὃν περ ἐν Πετερβούργῳ διέτριβε, συγγράφων καὶ μεταφράζων τὴν βίβλον ταύτην Γεωργιανιστί.

Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον, φαίνεται, μετέβαλε τάςδε τὰς λέξεις :

« Καὶ τὰ πλήθη καὶ τὰ φύλλα συνοδῇ τῶν Ἑσπερίων διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς τὸν πόλεμον συνάψουν. »

Στίχῳ 11. « Καὶ τὸ κράτος τοῦ αὐτῶν γένους ἐλαττούμενον, πέσει εἰς ταπείνωσιν. » Τοῦτο αὐτεξουσιωτέως γαλλιστὶ μετεφράσθη ὡς φιλεῖ ὁ γαλλικὸς τρόπος.

Στίχῳ 12. Τὰ γένη τῆς Ῥωσσίας καὶ τὰ τῶν περιχωρίων συνημμένα, Ἰσμαὴλ τροπώσουν. (Les peuples coalisés de la *Russie* et des *environs* subjuguèrent *Ismaël*.)

Ὅρα τὴν σημ. τοῦ στίχου 9 καὶ 10.

Στίχῳ 13. Ἀντὶ τοῦ τρίτον, ἔχει « τρεῖς » (trois fois).

καὶ ἀντὶ τοῦ « σπουδαίως » ἔχει « μετὰ τρόμου »
(avec frayeur.)

Στίχῳ 17 καὶ 18. « Τελεῖτε σπουδαίως τὸ θέλημα
ἐμοῦ. » ἀντὶ τῶν : « καὶ αὐτὸν παραλαβόντες θέλημα
ἐμὸν πληρεῖται. »

Τὸ τέλος τῆς ἐξηγήσεως (ὅρα σελ. 467) μετεφράσθη
παρὰ τοῦ Κ. Βροσσέττου οὕτω πως :

« Τοῦτο ἐγράφη ἐν τῷ σκεπάσματι τοῦ τάφου τοῦ Με-
γάλου Κωνσταντίνου, καὶ ὁ ΓΕΝΝΑΔ ΣΧΟΛΑΡ τοῦτο ἐξη-
γησεν ἐν χρόνῳ τῆς ἀρχῆς Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ἐν ἔτει
1101 ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ. » Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐτελεύτησεν ἐν ἔτει 329. »

Ἐπειτα ὁ Κ. Βροσσέττος ὑποσημειοῖ ταῦτα :

« Τὸ ἔτος 1101 προὔπτον ἐστὶν σφάλμα, ἀλλὰ ἀναμ-
φίλογόν ἐστι τοῦτο τῆς ἀντιγραφῆς. »

Καίτοι οὐκ εἶδε καλῶς ὁ Κ. Βροσσέττος. Τὸ γὰρ ἔτος
1101 καλὸν μὲν ἐστὶν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου
Κωνσταντίνου. Οὗτος δὲ ἀπέθανεν ἐν ἔτει 337, ἐν ᾧ ἔτει
σφάλλονται πᾶσαι αἱ ἀντιγραφαί, ὅταν τοῦτον τῷ ἔτει 329
τεθνηκέναι ἰστοροῦνται· ὅρα καὶ σημείωσιν σελ. 467.

Τὸ σφάλμα οὖν κεῖται ἐν ταῖς μεταφράσεσι, καὶ ἀμφι-
βάλλομεν, εἴτε ἐν τῇ Γεωργιανῇ, εἴτε ἐν τῇ Γαλλικῇ τοῦ
Βροσσέττου.

Δ. Δ.

N° II.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΤΙΝΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΑ ΣΤΙΧΩΝ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΑΛΩΣΕΩΣ

ΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

παρὰ τῶν

ΛΑΤΙΝΩΝ

ΚΑΙ ΤΗΣ

ΕΠΑΝΟΔΟΥ

ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΟΜΝΗΝΩΝ

ΤΩΝ

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩΝ.

Ληφθὲν ἐξ αὐτογράφου τῆς Βενετικῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης
(ἀρ. 408, εἰς 4ον.) χάρτη γραφθέντος τῷ 1392 ἔτει,

Ἐκδόθην μὲν ἐν μέρεσι παρὰ τοῖς ἀοιδίμοις
ΕΜΜ. ΒΕΚΚΕΡ καὶ **ΒΥΧΩΝΙΟΥ**,

καὶ ἅπαν παρὰ τοῦ διδασκάλου τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης
ΙΩΣΗΦ ΜΥΛΛΕΡ,

ἐν τοῖς αὐτοῦ Βυζαντινοῖς ἀναλέκτοις, ἐν Βιέννῃ 1852,

Νῦν δὲ σὺν τοῖς σημειώσεσι τοῦ αὐτοῦ καὶ ἄλλοις νέοις ἐκδίδεται
παρὰ τοῦ Δόκτορος

ΦΙΛ. ΑΝΤ. ΔΕΘΙΗΡΟΥ.

Πρόλογος.

Οὔτοι οἱ στίχοι τὸ πρῶτον ἐφαίνοντο καταδεέστεροι καὶ ὅλως ἀσυνάρμοστοι· ἀλλὰ τῷ εὖ σκοποῦντι, τούτου τοῦ ἔπους τὸ ἐνοῦν ἔσεται ἡ ἐλευθερία τῆς πατρίδος καὶ τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων.

Ποῖος δὲ σκοπὸς βελτίων καὶ λαμπρότερος ἢ ὁ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς τῆς πατρίδος ἐλευθερίας, καὶ ποῖον ἔπος ἡδύτερον τοῦ ἄδειν τὰ πάθη καὶ τὰς εὐτυχίας τοῦ γένους, καὶ τοῦτό γε ἀνωνύμως, ὡς οἱ τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας, καὶ οἱ τῶν Νιβέλουγγεν ποιηταί; Ποῖον δρᾶμα μεῖζον τῶν ἄθλων καὶ τῶν πολέμων κατὰ τῶν ἀλλοφύλων, ἐνταῦθα κατὰ τῶν Γάλλων καὶ τῶν Παπιστῶν, οἵτινες, κατ'ἔθος τι ἐαυτῶν ἀπαράλλακτον, παλαιότατον, καὶ τῷ αὐτῶν αἵματι ἰδιώτατον, πᾶν ἄλλο γένος ὑβρίζοντες, καὶ τὴν πλεονεξίαν καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον μόνον ζητοῦντες, τῷ σταυρῷ καλύπτειν οἶονται τὴν αὐτῶν τυραννικὴν καὶ ἀγρίαν δοξομανίαν. Μετὰ γοῦν τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου καὶ βραχείαν ἐν αὐτῷ ἀρχὴν, ἐξομοιοῦνται « τῷ Σικελικῷ Ἑσπερινῷ, » καὶ τέλος ἐξωθοῦνται συνάμα τῷ Δογκισοτισμῷ αὐτῶν, τιμαριωτικῷ ἢ φεουδαλικῷ, τόσον τῇ Ἑλλάδι διόλου ἀλλότριον, ὥστε αἱ τοῦτο τὸ πρᾶγμα σημαίνουσαι λέξεις ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐλλείπουσι.

Λοιπὸν οὐκ ἔστι θαῦμα, ἂν ὁ ἡμέτερος Ἀνώνυμος οὐχ ὅλως ἴσος δύναιται Ὀμήρῳ ἢ τοῖς Ὀμηρίδεσιν εἶναι· οἱ γὰρ αἰῶνες οὐχ ὅμοιοί εἰσιν. Ἄλλους στίχους ἤδεν ἂν ὁ Ὀμηρος ἐν τοῖς

αἰῶσιν, ἐν οἷς ὁ μέγιστος σκοπὸς τῶν ἀνθρώπων ἦν μάνδρα
τις ἢ τροφεῖον προβάτων καὶ ποιμένων μωρῶν, καὶ τὸ ὄμμα
ἀμαυρούντων· ἄλλως ἦδεν ἂν «τὴν μῆνιν» τοῦ Στρατη-
γοπούλου ἢ τὴν «Ἀχιλεῖος·» ἄλλως «τὸν πολύτροπον
ἄνδρα» Μιχαῆλον τὸν Παλαιολόγον, ἢ τὸν Ὀδυσσεά· ἄλλως
τὸ φάντασμα τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ἐφίππου, φονεύσαντος
τὸν δράκοντα, καὶ τοῦ κλειδύχου τῆς πύλης τοῦ Χαρισίου
καὶ τῆς ὅλης πόλεως, ἢ τὸ τῆς «πολιούχου Ἀθήνης».

Εὐτυχὴς οὖν ὁ ποιητὴς οὐ προΐδων, ὅτι τὸ ἔπος αὐτοῦ
ἄλλο τι οὐκ ἦν ἢ πρόλογος ἄλλου μείζονος δράματος, τοῦ
τῆς ἀλώσεως παρὰ τῶν Τούρκων.

Δ. Δ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Οἱ ἡγεμόνες τῶν Σταυροφόρων Λατίνων τοῦ τετάρτου στόλου.
(στ. 1—10).

Ὁ θάνατος τοῦ Μανουήλου Κομνηνοῦ. (στ. 11—13).

Ὁ αὐτὸς σκηπτρα καταλείπει τῷ παιδί Ἀλεξίῳ. στ. 14—16.

Ὁ Ἀνδρόνικος φονεύει τὸν Ἀλέξιον καὶ λαμβάνει τὸ βασίλειον. στ.
17—32, καὶ Ἄνναν, τὴν μήπω τὸ ἐνδέκατον ἔτος ἐξηκυῖαν,
μνηστὴν τοῦ Ἀλεξίου πρὸς συμβίωσιν ἀρμόζεται ὁ γέρων. ζ.
33—38.

Σύμβουλος τοῦ Ἀνδρόνικου ὁ Χριστοφορίτης. στ. (39—43.)

Μάντιν τινα ἐρωτᾷ ὁ Ἀνδρόνικος. (στ. 44—69.)

Ὁ Χριστοφορίτης θέλων φονεῦσαι Ἰσαάκιον Ἀγγελον, αὐτὸς φονεύεται παρὰ τούτου. (στ. 70—80.)

Ὁ Ἰσαάκιος στέφεται βασιλεὺς. (στ. 81—87.)

Ὁ Ἀνδρόνικος φεύγει μὲν, ληφθεὶς δὲ, κακὸν μὶθρον εὐρίσκει.
στ. 88—128.

Ὁ ἴδιος προέλεγεν τὸν αὐτοῦ θάνατον. στ. 129—137.

Ὁ Ἰσαάκιος κατάρχει καλῶς ἐν χρόνοις δέκα. στ. 138—140.

Ὁ Ἰσαάκιος παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀλεξίου Γ' τὰ ὄμματα σβέννυται.
στ. 141—148.

Ἀλέξιος Γ' Ἀγγελος, ὁ Βαμβακοράβδης, κρατεῖ μετ' αὐτόν.
στ. 149—151.

Ἀλέξιος Δ' ὁ υἱὸς τοῦ τυφλωθέντος Ἰσαακίου, εἰς Ῥώμην φεύγει
παρὰ τῷ Πάπᾳ. στ. 152—160.

Ὁ στόλος τῶν Σταυροφόρων, βουλῇ τοῦ Πάπα, σύμμαχος τῷ Ἀλεξίῳ Δ' γίγνεται. στ. 161—177.

Κατάλογος τοῦ τῶν Λατίνων στόλου. στ. 178—187.

Ἱταλοὶ ἀπὸ θαλάσσης μάχονται Βυζαντίῳ ἐν ἔτει 6711 (1203
Μ. Χρ.) στ. 188—193.

Ἀλέξιος Γ' Ἀγγελος, ἤρξεν ἔτη 8, μῆνας 3 καὶ ἡμέρας 10.
στ. 194—198.

Ὁ αὐτός φεύγει εἰς Μοσυνόπολιν. στ. 199—202.

Οἱ Λατῖνοι τὸν παῖδα Ἀλέξιον Δ' βασιλέα στεφανοῦσι καὶ ἄρχει
μῆνας 6. στ. 203—209.

Οἱ Λατῖνοι μικρὸν ἀπέρχονται, προσδοκοῦντες τὰ συμφωνηθέντα
χρήματα, ἃ ὁ Ἀλέξιος Δ', οὕτω εὐρὼν ταῦτα λαβεῖν, ἐκ τῶν
σκευῶν τῶν ναῶν καθαίρει, βουλῇ τοῦ τυφλωθέντος πατρὸς. στ.
210—224.

Ἀλέξιος Δ' ὁ Μούρτζουφλος τὸν βασιλέα φονεύει. στ. 225—232.

Οἱ Λατῖνοι ἀνέρχονται καὶ μάχονται ἀπὸ θαλάσσης. στ. 233—239.

Μάχη ἐν Πετρίῳ πύργῳ. στ. 240—269.

Ἄλωσις τῆς πόλεως τῇ 12 Ἀπριλίου ἐν ἔτει 6112 ἢ 1204
μετὰ Χριστόν. στ. 270—278.

Οἱ Λατῖνοι ἐγκυμποῦσι καὶ ἐκρίπτουσι τὰς σεπτὰς εἰκόνας. στ.
279—291. Τὰς τῆς Ἀγίας Σοφίας πύλας τοῦ κόσμου κατα-
στρέφουσι. στ. 292—294. Καταπατοῦσι τὸν ἱερὸν πέπλον καὶ
συντρίβουσι τὴν ἁγίαν τράπεζαν. στ. 295—297. Καταβάλλουσι
τὸν τοῦ βήματος κόσμον. στ. 298.— Εἷς τῶν ἡμιόνων, χρυσὸν
πεφορτισμένος, πίπτων θνήσκει. στ. 299—306.

Γυνὴ πόρνη Λατίνη, ἐν τῷ θρόνῳ τῆς Ἀγίας Σοφίας μέλος πορνικὸν
ἄδει καὶ τοῖς ποσὶν ὀρχίσματα παίζει. στ. 307—323.

Οἱ Ῥωμαῖοι φεύγουσι, διὰ μόνης τῆς πύλης τῆς Χρυσείας ἐξερχό-
μενοι. στ. 324—326.

Οἱ Λατῖνοι χρόνους 58 τὴν πόλιν κατέρχουσι, καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν
βασιλεὺς ὁ τῆς Φλάνδρας Βαλδουῖνος ἐστί. στ. 327—331.

Θάνατος τοῦ Μουρτζούφλου, τυφλωθέντος μὲν ἤδη ἐν Μοσυνοῖς
παρὰ τοῦ Ἀλεξίου Δ', δορυάλωτος δὲ ἐκκομισθεὶς εἰς Κων-
σταντινούπολιν, ἐκ τοῦ κίονος τοῦ Ταύρου παρὰ τῶν Λατίνων
κατερρίφη. στ. 332—353.

Ἡ Λασκαρίων ἀρχὴ πρὸς τὴν ἑῴαν, Θεόδωρος ὁ Α', ὁ Δοῦκας
Βατάτζης Ἰωάννης, Θεόδωρος ὁ Β', Ἰωάννης ὁ ἐπταετὴς τυ-
φλωθεὶς καὶ Μιχαὴλ Κομνηνὸς ὁ Παλαιολόγος. στ. 354—366.

Τὸν Λατῖνον Βαλδουῖνον Α'. διαδέχεται Βαλδουῖνος ὁ Β'. στ. 367
—370.

Οικοδομὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Χριστομάρτυρος Γεωργίου πρὸς τὴν Χαρισίου πύλην, ἐν ἣ ἐκπαλαί ἐν στοᾷ ἔφιππος καθωρᾶται θαύματα ποιῶν. στ. 371—380.

Ἐφοδος πρώτη τοῦ Μιχαήλου ἐν Σηλυμβρία. στ. 381—385.

Βαλδουῖνος ὁ Β' κλείει τὰς πύλας τῆς Ἡπείρου, πλὴν τὴν τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, εἰς ἣν ὁ τῆς ἁγίας Κυριακῆς ναὸς ὁρᾶται. στ. 386—391. Ὅθεν ἐξελθὼν καὶ ἐρχόμενος πρὸς τὴν πύλην Χαρισίου, εἰς ἣν ἴσταται ἔνδοθεν ἐν στοᾷ σμικροτάτῃ ἔφιππος ὁ μάρτυς Γεώργιος, ὁ κλειδοῦχος· τοῦτον βλέπει ἐν στρατιώτου σχήματι βαδίζοντα καὶ φθάνοντα πρὸς τὴν πύλην· οὕτω καὶ δις καὶ τρεῖς. στ. 392—414.

Ἀνερχόμενος πρὸς τὴν τῆς ἁγίας Κυριακῆς ἢ τοῦ Ῥωμανοῦ πύλην, καὶ εἰσελθὼν τρέχει πρὸς τὴν τοῦ Χαρισίου, κατιδεῖν τὸν ἄνδρα τὸν ἔξω φανέντα, καὶ εἶδε τοῦτον ἔφιππον ἐν τῇ στοᾷ. στ. 415—420.

Ἐνθάδε ἀναγείρει καλὸν σμικρότατον ναὸν αὐτῷ. στ. 421—429.

Ἔτερον θαῦμα ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Ἀνδρονίκου Β'. ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν γὰρ αὐτῆς τῆς εἰκόνης τοῦ ἁγίου Γεωργίου χρουνηδὸν τὸ αἷμα ῥέει, σημαῖνον τὴν τούτου τοῦ Ἀνδρονίκου πτώσιν τῆς ἀρχῆς. στ. 430—444.

Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος βούλεται λαβεῖν τὸ φρούριον τῶν Λατίνων τὸ πλησίον τοῦ Γερίου (Ἱερίου τοῦ ἐν τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἀνατολικοῦ Βοσπόρου ἢ ἄλλο τι;) στ. 445—451.

Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος ἀνήγειρε τῷ ἁγίῳ Ἰωάννῃ τῷ Θεολόγῳ ναὸν περικαλλέστατον ἔξωθεν τῆς Βυζαντίδος, ἐν τῇ νοτίῳ παραθαλασσίᾳ, ἐν Ἐβδόμῳ, κάκεισε αὐτὸς κατεθάψατο. στ. 452—476.

Οὗτος ὁ ναὸς ἡρῆμωτο παρὰ τῶν Λατίνων καὶ μάνδρα προβάτων γέγονεν. στ. 477—482.

Λατῖνοι ποιμένες τὸν νεκρὸν τοῦ Βασιλείου ἔξω τοῦ τάφου φέρουσι, καὶ κάλαμον ποιμενικὸν τῷ στόματι ἐμβάλλουσι κατεμπαίζοντες, ἰστάμενοι αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ τάφου. στ. 483—494.

Τινὲς τῶν στρατιωτῶν τρέχουσιν ἐν τῷ προαστείῳ τοῦτῳ καὶ εὐρίσκουσι τὸν νεκρὸν οὕτως ἰστάμενον· φέρουσιν αὐτὸν εἰς Ση-

- λυβρίαν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σωτῆρος, ἔνθα καὶ Μιχαὴλ ἐτάφη. στ. 495—522.
- Ὁ Μιχαὴλ ἄπρακτος καταλείπει τὸ τῶν Λατίνων φρούριον (τὸ Ἱέριον) καὶ πρὸς τὴν ἐψῶν ἐκπερᾷ. (στ. 523—532.)
- Στέλλει τὸν Καίσαρα Στρατηγόπουλον κατὰ τῶν Λατίνων. στ. 534—542.
- Κουτριτζάκης τις δείκνυσιν ὅτι οἱ στρατιῶται τῶν Λατίνων ἀπῆλθον σὺν τῷ στόλῳ κατὰ τῆς Δαρδανουσίας, καὶ ὅτι ἡ ἐκ τῶν ὑδραγωγείων εἰσόδος ἀκίνδυνός ἐστιν. στ. 543—567.
- Ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς Πηγῆς διὰ τῶν ὑδραγωγίων εἰσέρχονται νυκτὺς εἰς τὴν πόλιν ἐνδον πρὸς τὴν πύλιν τῆς Πηγῆς ἐλθόντες καταχαλάζουσι τὴν ὕλην καὶ ἀνοίγουσιν αὐτήν. στ. 568.—581.
- Ὁ Στρατηγόπουλος εἰσέρχεται σὺν τῷ στρατεύματι, καὶ φεύγει ὁ Βαλδουῖνος. στ. 582—592.
- Ὁ στόλος τῶν Λατίνων ἔρχεται αὐθημερόν, τοῖς Ἱταλοῖς βοηθήσων. στ. 593—598.
- Οἱ Ῥωμαῖοι πῦρ ἐμβάλλουσι τοῖς παραθαλασσίαις μέρεσι τῶν οἰκημάτων τῶν Λατίνων. στ. 599—609.
- Οἱ Λατίνοι φεύγουσι σὺν τῷ Βαλδουίνῳ τῇ 25 Ἰουλίου. στ. 610—616.
- Ὁ Μιχαὴλ τυφλεῖ τὸν παῖδα Λάσκαριν. στ. 617—622.
- Ὁ Ἀρσένιος τὸν Μιχαὴλ ἀραιᾷ καθυποβάλλει. στ. 623—626.
- Ὁ Μιχαὴλ κλίνει τὴν κεφαλὴν τῷ Πάπα. στ. 627—629.
- Βαλδουῖνος Β΄ νυμφεύει τὴν θυγατέρα Λατίνῳ τινι πλουσίῳ, προῖκα δίδους τὴν Βύζαντος βασιλείαν. στ. 630—638.
- Ὁ Βαλδουῖνος προστρέχει τῷ Πάπα. στ. 639—646.
- Ὁ Πάπας καταρτᾷ στόλον μέγαν ἐκ διακοσίων ναιῶν. στ. 647—655.
- Ὁ Μιχαὴλ ἀναγείρει πρότερον τεῖχος διπλοῦν ἀπὸ τῆς Βλαχερνῶν πύλης μέχρις τῆς Χρυσείας. στ. 656—662.
- Πέμπει πρὸς Πάπαν τὸν Μετοχίτην καὶ τὸν Μελιτηνιώτην. στ. 663—672.
- Ὁ Πάπας ἀποστέλλει Καρδινάλιους ἐπὶ πρωτείῳ. στ. 673—684.
- Ταῦτα γράφει καὶ κατασφραγίζεται ὁ Μιχαὴλ. στ. 685—687.

Ὁ Πάπας ἀπαγορεύει τὸν στόλον τῶν Ἰταλῶν κατὰ τῶν Ρω-
μαίων. στ. 688—701.

Ὁ Μιχαὴλ τὸν Ἰωσήφ τῆς ἐκκλησίας ἐξώθει καὶ Βέκωνα τὸν Λατι-
νον πατριάρχην ἀνάγει. στ. 702—707.

Ὁ Μετοχίτης καὶ ὁ Μελιτηνιώτης συνεργοῦσι, οὓς ὕστερον Ἀνδρό-
νικος ὁ Β' εἰρκταῖς ἐγκλείει. στ. 708—716.

Ὁ Μιχαὴλ καταδιώκει πολλοὺς, καὶ τοὺς Ραλεῖς, τυφλεῖ καὶ Πα-
χωμίον τινα. στ. 717—731.

Τὸν Μιχαὴλ θάπτουσιν ἐν Σηλυβρία. Ἀνδρόνικος ὁ Β'. πείθεται
παρὰ τοῦ τυφλωθέντος Παχωμίου ἀποβαλεῖν τὰ Λατινικὰ, ἐξω-
θεῖ οὖν τὸν Βέκωνα, καὶ τὰ λείψανα τοῦ Ἀρσενίου εἰς τὴν
Ἀγίαν Σοφίαν εἰσάγει, καὶ ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία ἀνανεοῦται.
στ. 732—750.

Οἱ Παλαιολόγοι ἄρχουσιν ἔτεσι 131 μέχρι τοῦ ἔτους τοῦ Ἀνω-
νύμου ποιητοῦ (6900 (1392) Ἰνδ. 15). στ. 752—759.

Ἀποροῦμεν διὰ τί ὁ Κ. Μύλλερ ἐν ταῖς τούτου ὑποθέσει
ἅπαντας τοὺς ἀριθμοὺς φαύλως δείκνυσι, ἀεὶ ἕνα πλείονα.

Δ. Δ.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΤΙΝΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΑ ΣΤΙΧΩΝ.

I.

Ἡ βασιλις τῶν πόλεων πῶς Ἰταλοῖς ἐάλω,
καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ὕστερον πῶς ἀπεδόθη πάλιν.
ἐγράφη κατ' ἀκριβείαν· εἰ σὺ δὲ βούλῃ, μάθοις 1).

Οἱ τὴν Κωνσταντινούπολιν κρατήσαντες Λατῖνοι
νόμῳ πολέμου ληστρικῶς, τοπάρχαι σὺν τοῖς κόντοις,
ἄνδρες γενναῖοι γίγαντες ὑπῆρχον οὗτοι πάντες·
πρῶτος Ἐρίκος Δάνδουλος, ὁ δούξ τῶν Βενετῖκων,
δεύτερος ὁ μαρκέσιος Μόντης ὁ τῆς Φεράντης 2),

5

4) Οὗτοι οἱ τρεῖς στίχοι ἐγράφησαν ἐν τῇ αὐτογράφῳ μιλιτίνῳ χρώματι
ὡσαύτως καὶ αἱ ὑποθέσεις αἱ ἐν τῇ περιθωρίῳ (χείλει) I.M. Ἐν τῇ τοῦ Μύλ-
λερ ἐκδόσει αἱ ὑποθέσεις κατὰ τὸν τῆς αὐτογράφου τρόπον ἐν τῇ χείλει
ἐτυπογραφήσαντο. Ἡμεῖς δὲ ταύτας μεταξὺ τῶν στίχων μικροῖς γράμμασι
κατὰ τὸν τρόπον τῆς τοῦ Βέικερ ἐκδόσεως δίδομεν. Δ. Δ.

2) Στ. 5. Ἀντὶ τῶν «Μόντης ὁ τῆς Φεράντης» ὁ Μύλλερ καὶ ἡ αὐ-
τόγραφος ἐνθάδε καὶ κάτω ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν § 4 Μάρτης ὁ τῆς Φε-
ρόντης. Καίτοι τοῦτο οὐδὲν σημαίνει. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ κ' ἡμης Βονιφά-
τιος, Μαρκέσιος τῆς Μοντεφεράτου, εἷς τῶν πολυθρυσλουμένων σταυροφόρων
Λατίνων, ὃ ἐδίδοτο μὲν ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ βασιλεῖα μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς

κόμης ὁ Βονιφάτιος, Φλάντρας ὁ Βαλδουῖνος,
 Ἐρίκος, κόμης ἕτερος Παύλου τοῦ πρωτοθρόνου,
 Πλήης κόμης Δολοῖκος, ἄλλοι πολλοὶ σὺν τούτοις 3)·
 ἅπασι δὲ συνήργησε δοῦξ ὁ τῆς Βενετίας.

- 10 Ὅπως δὲ τοῦτο γέγονε, πλατυκωτέρως εἶπω.
 Ὁ βριαρόχειρ Μανουήλ, ὁ Κομνηνὸς 4) ἐκεῖνος,
 ὁ πρὸς πολέμους ἰσχυρὸς, ὁ δυνατὸς ἐν μάχαις,
 ἀποδιδούς ὡς ἄνθρωπος τῇ γῇ τὸ σῶμα τούτου,
 τὸν παῖδα τὸν Ἀλέξιον, ὁμόζυγά τε Ξένην 5),
 15 σκῆπτρα κρατεῖν κατέλιπεν αὐτοὺς τὰ τῶν Ῥωμαίων·
 ἑπτακαιδέκατον δ' αὐτὸς ἐπέβη τότε χρόνον
 οὗτος ὁ παῖς Ἀλέξιος, ὅτε Ῥωμαίοις ἤρξεν.

Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τῶν Λατίνων, ᾧ δὲ προὔλαβεν τὴν βασιλείαν ὁ
 Κύρ Μιχαήλ ὁ Ἀγγελοῦ ὁ Κομνηνὸς, ὁ νόθος υἱὸς τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάν-
 νου Ἀγγέλου τοῦ Κομνηνοῦ. Οὗτος ὁ Μαρκεσίσιος Βονιφάτιος ἐλέγετο ἡγεμὼν
 τούτου τοῦ στόλου τῶν σταυροφόρων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τιβάλλου τῆς
 Γαλλικῆς Καμπανίας· (ὅρα τὸν Γίββωνα T. IA' 467). Λοιπὸν Νικήτας ὁ
 Χωνιάτης, ἡ πηγὴ τοῦ ἡμετέρου Ἀνωνύμου, γράφει : » ὁ Μάντης Φε-
 ράντης μαρκέσιος Βονιφάτιος (σελ. 714). Δ. Δ.

3) στίχῳ 8. Πλήης, κόμης Δολοῖκος. « Οὗτω καὶ Νικήτας ὁ
 Χων. (σελ. 714) ἑλληνικῶς διαφθερίζει Λοδόικον, τὸν κόμητα « Βλοῖς. »
 ὅρα καὶ τὸν Γίββωνα, T. IA' σελ. 467. Δ. Δ.

4) στίχ. 44. Μανουήλ ὁ Κομνηνὸς ἐστέφθη ἐν ἔτει 1143, καὶ ἀπέθανε
 κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον (ἡ 3 τοῦ Ὀκτωβρίου) ἐν ἔτει 1180. Κατήρξατο
 μὲν οὖν τῷ βασιλεῖ τὰ τῆς νόσου πρὸ τοῦ Μαρτίου μηνὸς τῆς ἐνισταμένης
 τότε ἰγ' ἰνδικτιῶνος, ὅτε καὶ τὰ περὶ τοῦ δόγματος ἐπεκύμαινε· καὶ αὐτὰ
 μὲν ἀφύδρισαν περίπου μῆνα τὸν Μάιον· ὁ δ' αὐτοκράτωρ, ἐπιστάντος τοῦ
 Σεπτεμβρίου, τοῦ ζῆν ἐξεμέτρησεν, οὐδὲν δ' ἔτι κάλλιστον περὶ τῆς βασι-
 λείας διόκησεν. Νικήτ. Χων. . . σελ. 286 (ἐκδ. Βονν.) I. M.

5) Στίχῳ 14. Ἀλέξιος ὁ νεώτερος ὁ Πορφυρογέννητος διεδέχετο τὸν πα-
 τέρα ἐν τῇ ἀρχῇ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1180, καὶ ἐφρονεῦθη ἐν ἔτει
 1183 (Ἰνδ. 2) κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον διὰ τοῦ Ἀνδρόνικου Κομνηνοῦ. Περὶ
 τῆς αὐτοῦ νέας ἡλικίας, ὅρα Νικήτ. Χων. σελ. 294· περὶ τοῦ φόνου αὐτοῦ
 σελ. 354 καὶ περὶ τοῦ θανάτου τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ξένης σελ. 348. I. M.

"Ελαθε τὸ βασιλεῖον Ἀνδρόνικος ἀδίκως.

Ἄλλ' ὁ παμφάγος τύραννος Ἀνδρόνικος ἐκεῖνος
ὁ βορβορώδης, ἀναιδῶς ἐπιπηδήσας τούτοις,
ἔλαθε τὸ βασιλεῖον, ἄρξας ὁ θῆρ ἀδίκως.

20

Ὡ τῶν κριμάτων σου, Χριστέ· πῶς παραβλέπεις ταῦτα;

Ὅς παῖδα τὸν Ἀλέξιον καὶ τὴν μητέρα τούτου
ἀνόμως ἐπανεπνίξε, βρόχοις τὸ ζῆν στερήσας.
Εἴθ' οὕτως σῶμα τὸ πνιγὲν κελεύσας μαστιχθῆναι,
καὶ σούθλαν τούτου τοῖς ὥσιν ἀνηλεῶς ἐμπήξας,
ἀπέτεμε τὴν κεφαλὴν ὁ δυσσεβὴς αὐτίκα,
ρίψας αὐτὴν βόθρῳ τινὶ καὶ βορβορώδει τόπῳ·
τὸ δέ γε σῶμα τοῦ παιδὸς κεράμῳ μολιβδίνῳ
συσφίξας, προσαπέβριψε τάχος ἐν τῇ θαλάσσῃ,
ψευδάμενος τὸ πρότερον ἐν ὄρκοις φρικαλέοις,
δείξας ποτήριον σεπτὸν ἔνδον ἐν τοῖς ἀδύτοις,
ὥς Ἀλεξίου τοῦ παιδὸς κράτος ζώῃν τε τούτου
καλῶς φυλάξαι προσειπὼν, παντὸς ἐστῶτος κλήρου.

25

30

Ἰδὲ παρανομίας Ἀνδρόνικου.

Παιδὸς δὲ τὴν ὁμόζυγα σχὼν οὕτως παρανόμως,
ἔνδεκα χρόνων τὴν αὐτὴν ὑπάρχουσαν, οὐ πλείω,
τὴν δρόσον ἀποστάζουσαν ἀθέσμως ἐμοιχᾶτο,
γέρων αὐτὸς τριπέμπελος καὶ φαλακρὸς τὴν χάραν 1).

35

1) Στίχῳ 36. Ἀρμόζεται Ἀνδρόνικῳ πρὸς συμβίωσιν Ἄννα ἡ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου μνηστὴ, θυγάτηρ οὖσα τοῦ τὴν ἀρχὴν τῶν Φράγκων διέποντος· καὶ οὐκ ἠσχύνετο ὁ Κρονίων ἀπόζων ἀνεψιοῦ γυναικὶ μιλτοπαρήφ καὶ φουφερᾶ, καὶ μήπω τὸ ἐνδέκατον ἔτος ἐξηγηκυῖα συγκατακαίμενος ἀθεμίτως

Ἡμέλησαν, ἐσβέσθησαν οἱ κεραυνοὶ πρηστῆρες ;

καὶ παραγκλιζόμενος ὁ πέπων τὴν ὀμφακίζουσαν, ὁ ὑπέρωρος τὴν ἡλικίαν τὴν ὀρθότιτον νεάνιδα, καὶ ὁ ρικνὸς τῷ χρόνῳ καὶ χαλαρὸς, τὴν ῥοδοδάκτυλον κορίσκην καὶ ὀρόσον ἔρωτος στάζουσαν. Νικητ. Χων. σελ. 357. Καὶ ταῦτα συνάμα τεκμηρίον ἐστίν, ὅσης δουλοπρεπείας ὁ ποιητὴς τοῦ ἐν στίχοις ἱστορικοῦ τῶν αὐτοῦ πηγῶν ἀπολαύει.

I. M.

Ὁ αὐτὸς Μύλλερ ἐν τοῖς τούτων τῶν Βυζαντινῶν ἀναλέκτω, προλεγόμενοις σελ. 342 καλῶς σημειοῦται οὐκ εἶναι μὲν θαῦμα, ὅτι ὁ ἡμέτερος ποιητὴς τὸν Ἀνδρόνικον ἀεὶ ἀπλῶς τύραννον ὀνομάζει, καὶ ὅτι παρὰ τοῦ Νικητά, ὁποῖος ἐν τῇ τῶν Ἀγγέλων αὐλῇ παρατρίβων ἦν, οὕτως καλεῖται· ἄλλ' ὅτι οἱ σημερινοὶ συγγραφεῖς (ὡς ὁ Finlay, Medieval Greece and Trebisonde, Edinburgh and London 1831.) οὐ δύνανται ἀπαλλάττεσθαι τῶν παραδοξμένων, καὶ τῆς οὐκ ὀρθῆς ὁξέως· ὥστε, καίπερ παμπόλων ὄντων τῶν αὐτοῦ σαθρῶν, σκληροτήτων καὶ ὕδρεων, ἀληθῶς ἀξιούν τὸν χαρακτήρα ἢ τὸ μέγα ἥθος· πολλὰ μεταβρύχιζων, τοῦτο ἀπορῶ καταλαμβάνειν, ἐπειδὴ ὁ Κ. Φαλμεραίερος (Gesch. des Kais. Trapezunt σελ. 25 καὶ ἐπομ.) τόση εὐκλεία ἀπολογία διέσωσε τοῦτον. Ἡμῖν οὐ θαῦμα τοῦτό ἐστιν. Καθημέραν γὰρ ἐστὶ ὄρεν τοῦτο τὸ κακὸν ἥθος· ὅπερ ἡμεῖς ὀνομάζομεν, κληρονομία τῶν σφαλιμάτων μεταβληθέντων εἰς λίθον· ὁ δεινὸς καὶ πολυβρύλλητος ἀνὴρ σφάλλεται, τοῦτο τὸ σφάλμα ὡς ἄγιόν τι πρᾶγμα ἀντιγράφεται, καὶ εἰς ψιττακὸς αὐτὸ ἄδει ὡς ἄλλος ἄνευ λογισμοῦ. Θαυμάσιόν τι παράδειγμα ταύτης τῆς φύλης ἀπολιθώσεως αὐτὸς ὁ Μύλλερ ἔσεται ἐν τῇ σημειώσει, πρὸς τὸν στίχον 373.

Ὁ γὰρ Δουκάγγιος ἐν τῷ βιβλίῳ: Χριστιανικὴ Κωνσταντινούπολις, σφάλματι εἶτε καλάμου εἶτε τυπογράφου, τοῦτό γε διακρίνειν οὐ δύναται, (οἱ γὰρ ὥμοι τῶν τυποθετῶν εἰσιν πλατεῖς ὥσπερ οἱ τοῦ Ἀτλαντος.) λέγει μὲν ὅτι ἡ πύλη τοῦ Χωρισίου ἐστὶ μία τῶν παρὰ τὴν θάλασσαν (una e maritimis portis), ὅτι δὲ ἐβούλετο λέγειν : μία τῶν τῆς Ἡπείρου (una e mediterraneis portis), οὐδεὶς ἀπιστήσει. Ἐν τούτῳ γὰρ τοῦ βιβλίου τῷ τμήματι παραγματεύεται ὁ Δουκάγγιος «περὶ τῶν τῆς Ἡπείρου πυλῶν τῆς πόλεως, (Portae mediterraneae seu terrestres).» καὶ ὡς ὀρθότῳ τούτων τὴν τοῦ Χωρισίου ἀριθμεῖ, καὶ περὶ αὐτῆς ἐξετάζει. Καίτοι ταύτην παρὰ τοῦ Δουκαγγίου ψευδῶς παραθαλασσίαν κληθῆναι, ὁ Κ. Ἀμμερ ἥδη ἔλεγεν ἐν τῷ βιβλίῳ Κωνσταντινούπολις T. A'. σελ. 402. σημ. 2.

Ὅτι δὲ πολὺ κάκιστον, ἐστὶν τοῦτο· ὅτι ἱστορικός τις δίκαιος, ἄνευ μίσους καὶ ἄνευ σπουδῆς (sine ira et studio) οὐ δύναται συγκατατίθεσθαι τῆς αὐτῆς γνώμης τῷ Φαλμεραίερῳ· οὗτος γὰρ ὁ συγγραφεὺς παραδοξομασίας φίλτατος, μάτην ἐσπουδᾷ ἀποδεικνύναι, ὅτι οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες

Βαβαί, Χριστέ, κριμάτων σου! βαβαί τῆς ἀνοχῆς σου!
 Εἶθ' οὕτως εὐρηκῶς αὐτὸς τὸν αἰμοδόρον κύνα,
 ἐκείνον τὸν παμμίαρον ἄνδρα Χριστοφορίτην 2)
 (ἢ μᾶλλον τὸν αὐτὸν εἰπεῖν Ἀντιχριστοφορίτην),
 τύραννος οὗτος γέγονε σύμβουλον ἔχων τοῦτον,
 τοῖς αἵμασι τερπόμενος καὶ φόνους τοῖς ἀνθρώπων.

40

Ὁ μάντις τὸν Ἰσαάκιον ἔδειξεν Ἀνδρόνικῳ.

Κατάρξας οὖν ὁ βέβηλος ἐπὶ τρισὶ τοῖς χρόνοις,

οὐκ εἰσὶν οἱ ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὅτι ἠφανίσθησαν ὅλως,
 καὶ ὅτι οἱ σημερινοὶ Ῥωμαῖοί εἰσιν Σκλάβοι καθαροί. Καίτοι μεταξὺ ἀπα-
 σῶν τῶν τοῦ κοσμοῦ γλωσσῶν, οὐδεμία πλεῖον ἰσάζει τῇ παλαιᾷ. Πῶς
 τοῦτο ἡδύνατο; Διότι, εἰ καὶ πολλάκις οἱ ἄνδρες ἠφανίσθησαν, ἐν ταῖς
 γυναιξὶν ὅμως καὶ ἐν τοῖς παισὶν τὸ γένος καὶ ἡ γλῶσσα ζεῖ διεσώζετο,
 ὥςπερ τὸ αἷμα τὸ παλαιὸν γαλλικὸν σήμερον ἀπαράλλακτον ἐστι, καίπερ
 τῶν Ῥωμαίων Λατίνων καὶ τῶν Γερμανικῶν γενῶν ἐν αὐτοῖς ἐπεισδρα-
 μόντων.

Ὁμοίως ὁ αὐτὸς Φαλμεραίερος τὸν ἡμέτερον Ἀνδρόνικον μάτην ἐν τῷ
 αὐτοῦ μισσελληνικῷ πλυνθίνῳ ἀγγεῖῳ καθαρίζειν ἐσπουδᾷτο. Οἱ Ἕλληνες
 Ῥωμαῖοι, λέγει ὁ Φαλμεραίερος, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ αὐλὴ ἦσαν διόλου
 διεφθαρμένοι, ὁ Ἀνδρόνικος πάντα τρέπειν ἐπὶ τὸ κάλλιον ἠβούλετο, καὶ
 διὰ τοῦτο ἐμισεῖτο.

Ὁ Φαλμεραίερος ἐξέτασεν ἄρα ἀκριβέστατα τὴν ἱστορίαν τῶν παλαιῶν
 Ἑλλήνων καὶ τὴν τῶν Βυζαντινῶν· ἀλλ' ὁμοίός ἐστιν τῷ δούλῳ, ὅστις εἶδε
 τὸν Κύριον, οὐ μόνον κοσμώμενον ἐν ἑορτασίμῳ ἐσθῆτι, ἀλλὰ καὶ ἐν
 ἐσθῆτι καθημερινῇ, τί λέγω, μᾶλλον δὲ ἐν νυκτερινῇ μίτρᾳ καὶ γυμνόν;
 Τοιοῦτος δοῦλος, διατρίβων σὺν ἄλλῳ δούλῳ, ἐν τῇ τοῦ διαλόγου φλυαρίᾳ,
 καθόλως ἐπιλανθάνεται τῶν τοῦ δεσπότης καλῶν καὶ τῆς ἑορτασίμου ἐσθῆ-
 τος, καὶ ἀπεραντολογεῖ περὶ τῶν κακῶν ἢ καταγελάστων. Οὐ γὰρ δύναται
 ὁ Φαλμεραίερος δεῖκνῦναι ἐν Βυζαντίῳ κακὸν ὅτιοῦν, ὃ ἐν ἄλλοις γένεσιν
 καὶ αὐλαῖς τούτου τοῦ αἰῶνος οὐκ εὐρίσκεται.

Δ. Δ.

2) Στίχῳ 40. Περὶ τοῦ Χριστοφορίτου ἢ Στεφάνου Ἀγιοχριστοφορίτου,
 ὅρα Νικητ. Χων. σελ. 384. ὁ δὲ Ἀγιοχριστοφορίτης, ὃν καὶ Ἀντιχριστο-
 φορίτην οἱ τότε ὀνόμαζον ἄνθρωποι. Περὶ τοῦ ἐπίεσεσθαι τὸ μάντευμα τοῦ
 μάντεως Σῖθ ὅρα Νικ. Χων. 442—443. Περὶ τοῦ φόνου αὐτοῦ παρὰ τοῦ
 Ἰσαακίου Ἀγγέλου σελ. 444.

Ι. Μ.

- 45 πάσαις μαγείαις ἔχαιρε καὶ λεκανομαντεΐαις·
ὃς ὑδρομάντει προσελθὼν ἠρώτα· τίς τὸ κράτος
αὐτοῦ δ' ἀρχὴν ἀρπάσειε καὶ τί τὸ τέλος τούτου;
ὁ δέ γε μάντις κατιδὼν ἡμίσφαιρον σελήνης,
ἰῶτα ταύτης ὀπισθεν ἔνδον ἐν τῇ λεκάνῃ,
50 ἔφησεν· « Ἰσαάκιος φαίνεται πρὸς λεκάνην. » 1)
Ἦν δέ τις Ἰσαάκιος, ἄρχων τῆς Κύπρου τότε,
τὸ γένος ἐκ τοῦ Μανουήλ τοῦ Κομνήνου κατάγων,
ὃν τύραννος Ἀνδρόνικος μεγάλως ἐδεδοίκει,
μὴ τυραννίδα τὴν αὐτοῦ καὶ κράτος καταλύσῃ·
55 ὅθεν ἰδὼν ἐν ὕδατι τὴν κλῆσιν Ἰσακίου,
Ἰσαάκιον ὑπώπτευε τὸν πρὸς τὴν Κύπρον ὄντα·
ὑπῆρχε μὲν Σεπτέμβριος φέρων δεκάτην τότε,
ἡνίκα τὸ παράνομον ἔβλεπεν ἐν λεκάνῃ.
Καὶ πάλιν ἐπηρώτησε τὸν μάντιν· « πότε ταῦτα
60 γενήσονται; κατάμαθε καλῶς πρὸς τῆς λεκάνης. »
Ἦ δὲ μαντεία « ναί, φησί » « τεσσαρεσκαίδεκάτην
φέροντος τούτου τοῦ μηνὸς γενήσεται τὸ μέλλον. »
Ἐγέλασεν Ἀνδρόνικος, εἰπὼν Χριστοφορίτῃ·
« πῶς οὗτος Ἰσαάκιος ἐν τέσσαρσιν ἡμέραις
65 ἀπὸ τῆς Κύπρου πρὸς ἡμᾶς δυνήσεται περᾶσαι;
ψευδὴς ὑπάρχει τοιγαροῦν ἡ λεκανομαντεία. »

Οὐκ ἔστι πρόρρησις ψευδῆς. ἀλλ' ἀληθὴς ὑπάρχει.

« Ἄλλ' ἔστιν » οὗτος ἔφησεν « ἄλλος ἐκ τῶν Ἀγγέλων
Ἰσαάκιος καλούμενος, καὶ μὴ πρὸς τοῦτον μᾶλλον
ἢ τῆς μαντείας πρόρρησις τὰ μέλλοντα προλέγει; »

1) Στίχῳ 50. Πῶς δὲ τὸ ἡμίσφαιρον τῆς Σελήνης Ἰσαάκιόν τινα σημαίνει; Τάχα σὺν γραμμῇ ὀρθῇ οὕτω πῶς Ω, τοῦτ' ἔστιν ΙΟ(αάκιος); Δ.Δ.

Ἐφόνευσεν Ἰσάκιος δεινὸν Χριστοφορίτην.

Βαβαί· λοιπὸν Ἰσάκιος ἐτάχθη φονευθῆναι· 70
ἀπῆλθεν οὖν ὁ τύραννος πέραθεν Χαλκηδόνος,
καταλιπὼν τὸν ἕτερον τύραννον ἐν τῇ πόλει,
ὃς εἰς τὸν οἶκον προσελθὼν ταχίστως Ἰσακίου,
πλησίον ὄντα τὸν αὐτὸν μονῇ τῆς Περιβλέπτου 1),
ἐκάλει τὸν Ἰσάκιον ἔξω παραγενέσθαι. 75
Ὡς δὲ φωνὴν ἀκήκοεν οὗτος Χριστοφορίτου,
ἐπέγνω φόνον τὸν αὐτοῦ καὶ φόβῳ συνεσχέθη.
Ἀτρόμως δ' ἴππῳ κατεσθεῖς, φέρων γυμνὴν τὴν σπάθην,
Χριστοφορίτου κεφαλὴν ἐθέρισεν αὐτίκα.
Οἱ δὲ παρόντες ἔφυγον τὸν φόνον κατιδόντες. 80

Ἰσάκιος ὁ φονευτὴς σκῆπτρα κρατεῖ Ῥωμαίων.

Ἐτρεχεν οὖν Ἰσάκιος 2) πρὸς τὸν ναὸν τὸν μέγαν,
κραυγάζων ἐν ταῖς ἀγυαῖς· «ἐγὼ Χριστοφορίτην
τὸν τύραννον ἀπέτεμον», δεικνύων καὶ τὴν σπάθην·

1) Στίχῳ 74. Μονὴ τῆς Περιβλέπτου, monasterium, Deiparae sacrum, aedificavit Romanus Argyrus et sub praetextu illius structurae thesauros publicos exhausit, subditos vexavit, ab iis pecunias et operas ad convehendas materias extorsit. Viro-rum fuit monasterium, haud procul a muris maritimis. ὅρα Du-Cange Cps. chr. lib. IV. σελ. 94 κτλ. I. M.

Περὶ τῆςδε τῆς μονῆς τῆς Περιβλέπτου, ἣτις σήμερον Ἀρμενικὴ ἐκκλη-σία ἐστίν καὶ ἣτις Σουλῶ Μοναστήρ καλεῖται, ὅρα τὴν ἡμετέραν σημ. ἐν Πουσκούλῳ βιβλ. γ', στ. 699. Δ. Δ.

2) Στίχῳ 84. Ἰσαάκιος Ἄγγελος στέφεται ἐν ἔτει 4185 κατὰ τὰς 12 Σεπτεμβρίου καὶ τυφλοῦται, κελεύοντος τοῦ ἀδελφοῦ Ἀλεξίου, κατὰ τὰς 40 [8] Ἀπριλίου ἐν ἔτει 4498, [οὗτω Μύλλερ· ἀλλ' ἀναγνωστέον 4495. Δ. Δ.] Περὶ τῆς φυγῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ὅρα Νικήτ. Χων. σελ. 446. Βασιλεὺς ἀνακηρυκεύεται διὰ τοῦ ὄχλου. σελ. 450—453: I. M.

- ἐνθεν ἔλθων πρὸς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας,
 85 ἐζήτει τὴν συγχώρησιν φόνου τοῦ τολμηθέντος.
 Πάντα τὰ πλήθη δὲ λαοῦ, πρὸς τὸν ναὸν ἐλθόντα,
 τὸν φονευτὴν Ἰσάκιον στέφουσι βασιλέα.

Κακὰ φρονῶν Ἀνδρόνικος κακὸν εὕρισκεי μόνον.

- Ὁ καὶ μαθὼν Ἀνδρόνικος εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει,
 τάχει παραγινόμενος ἔνδον τοῖς ἀνακτόροις,
 90 μάχην αὐτὸς καὶ πόλεμον βουλόμενος ἐνστήσαι.
 Ἰδὼν δὲ τὴν παράταξιν πάντων σχεδὸν Ῥωμαίων
 ἐληλυθότων κατ' αὐτοῦ σὺν βέλεσι καὶ λίθοις,
 αὐτὸς τὸ μέλλον φοβηθεὶς, ἐμβὰς ἐν ἀκατίῳ
 ἔφευγεν ὁ τριπέμπελος σὺν γυναιξὶ ταῖς δύο 1).
 95 τὸν δυστυχῇ δ' ἡ θάλασσα κακῶς μαχησαμένη,
 προνοίας ταύτης ἄνωθεν τοῦτο προσενεργούσης,
 μόλις Χηλῇ προσέφθασε, τῇ πρὸς τὸν Φάρον οὔσῃ (2).
 κακεὶ φθασάσης τῆς νεῶς τῆς τοῦτον διωξάσης,
 δέσμιος ἐπανεστρεψεν ἀτίμως ἐν τῇ πόλει.
 100 ὃς παραστὰς κατέμπροσθεν ἀνακτος Ἰσακίου
 γυμνὸς, ἀπερικάλυπτος, σάκκον ἐνδεδυμένος,
 ἐκκόπτεται τὸν ὀφθαλμὸν καὶ δεξιὰν τὴν χεῖρα,
 παντὸς ἐκεῖσε τοῦ λαοῦ τῆς πόλεως παρόντος.
 ὕστερον δὲ καὶ κάμηλον ψωρόεσσαν εὐρόντες,
 105 καὶ τοῦτον προσκαθίσαντες γυμνὸν ἐπάνω ταύτης,
 ταῖς ῥύμαις ἐθριάμβευον, δεικνῦντες ὡς κακοῦργον,
 βάλλοντες κατὰ πρόσωπον λίθους, κόπρους ἀνθρώπων.

1) Στίχῳ 94. Ὁ Ἀνδρόνικος ἐδασίλευεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1183 ἕως 1185 Σεπτεμβρίου 1185. Τὴν φυγὴν αὐτοῦ, ὅρα Νικήτ. σελ. 448· τὴν εἰρκτὴν, αὐτ. 453· οἷα κακὰ ἔπασχε καὶ ὡς ἐφονεύθη, αὐτ. 455—458. I.M.

2) Φάρος καὶ Χήλη τοῦ στόματος τοῦ Βοσπόρου.

Δ.Δ.

Οὐκ ἔστι λόγος ὕβρεως, ὃς οὐκ ἐρέθη τότε
κατὰ τοῦ δυστυχήσαντος ἀνακτος Ἀνδρονίκου·
ἔρριπτον τὰ μιάσματα πρὸς τὴν ὑπὴν ἑαυτοῦ· 110
ἐβρέχετο τὸ πρόσωπον ὕδασι ζεομένοις·
πρὸς δὲ τοὺς βάλλοντας αὐτὸν ἀνηλεῶς τοὺς λίθους,
«Συντετριμμένον κάλαμον,» ἐβόα, « τί συνθλάτε;»

Βλέψον καὶ μόρον κάκιστον τάλαντος Ἀνδρονίκου.

Εἶτα πρὸς τὸν ἵππόδρομον κρεμάσαντες ὡς βόαν
ἔχοντα κάτω κεφαλὴν, αὐτοὺς δὲ πόδας ἄνω, 115
τοῖς ξίφεσι κατέτεμνον ἅπαν αὐτοῦ σαρκίον.
Φρικτῶν τῶν μυστηρίων δὲ ζητήσας κοινωνῆσαι,
οὐχ εὗρεν εἰσακούοντα ἢ βοηθοῦντα τότε·
ὡμῶς οὖν τις ἐκ τῶν λαοῦ πρὸς ἀφεδρῶνα τούτου 1)
τὴν σπάθην πῆξας ἀσεβῶς, καὶ μέχρι τῆς καρδίας 120
πολλάκις σείσας τὴν αὐτὴν, φέρει τὸν μόρον τούτῳ·
εἶτα καταβιδάσαντες αὐτὸν ἀπὸ τῆς φούρκης
καὶ σείραντες ἐκ τῶν ποδῶν, ὡς κύνα τεθνηκότα,
ἔρριψαν τοῦτον ἐν στοᾷ μιᾷ τῶν ἵπποδρόμου,
εἰς ἣν ἐνῆν μιάσματα καὶ τεθνηχότες κύνες· 125
τὸν δυστυχῆ δ' ἐς ὕστερόν τινες οἶκτον διδόντες
τὸ τούτου σῶμα πρὸς ταφὴν Ἐφόρου μονυδρίῳ
κατέθηκαν ὡς συμπαθεῖς τῶν ἄλλων γεγονότες.

Ἦ δυστυχὴς Ἀνδρόνικε, σὸν θάνατον προλέγεις.

Ὁ δηλωθεὶς δ' Ἀνδρόνικος τοῖς παλαιτέροις χρόνοις,
ἔτι τὰ σκῆπτρα Κομνηνοῦ τοῦ Μανουὴλ κρατοῦντος, 130
μιᾷ πρὸς τὸν ἵππόδρομον τούτους ἀπερχομένους

1) Στίχῳ 119. Τὸ «λαοῦ» προστίθεμεν.

- ἔδειξεν οὗτος βασιλεῖ τοὺς χίονας τοὺς δύο
 τοὺς ὄντας εἰς ἵπποδρομον, ἐν οἷς κατεκρεμάσθη,
 εἰπὼν αὐτὸν, ὡς βασιλεὺς μέσον αὐτῶν χιόνων
 135 ἔκχρεμασθεὶς ἀνηλεῶς μέλλει κακῶς τεθνάναι.
 Πρὸς ὃν φησιν ὁ Μανουὴλ «Ὅστις αὐτὸς ὑπάρχει,
 μὴ θέλων, μὴ βουλόμενος, τοιοῦτον μόνον φέρει. »,

Κατῆρξεν Ἰσαάκιος καλῶς ἐν Βυζαντίδι.

- Ἦρξεν οὖν Ἰσαάκιος οὗτος ἐν τοῖς Ῥωμαίοις
 ἰθύνas τὸ βασίλειον καλῶς ἐν χρόνοις δέκα
 140 χρηστὸς ἀνὴρ ἀναφανείς καὶ ποθητὸς τοῖς πᾶσιν.
 Τί γέγονε μετέπειτα; παρ' ἀδελφοῦ γνησίου
 κόρας ὁμμάτων ὁ ῥηθείς Ἰσαάκιος ἐσβέσθη 1).
 Ἦν γὰρ αὐτὸς Ἀλέξιος 2) ὁ μετ' αὐτὸν κρατήσας,
 ἔλαβε δὲ τὴν τύφλωσιν πρὸς δύσεως τὰ μέρη,
 145 ἐν τῷ ναῷ τῷ φεραυγεῖ τῷ πρὸς τὴν Βίραν ὄντι, 3)
 ὃν προσανήγειρε νεῶν γενέτης Ἀνδρονίκου

1) Στίχῳ 142. Περὶ τῆς αὐτοῦ τυφλώσεως καὶ εἰρκτῆς ἐν τινι μονῇ, ὅρα Νικητ. σελ. 592—595. Ἡ αὐτόγραφος ἔχει· «Κόρας ὁμμάτων», οὐδὲ «ὀφθαλμῶν», ὡς γράφει ὁ K. Βέκκερ.

I. M.

2) Στίχῳ 143. Ἀλέξιος Γ' Κομνηνὸς βασιλεὺς, ὅρα Νικ. 593. Τὴν φυγὴν αὐτοῦ 723. Ἐβασίλευσε δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1195 Ἀπριλίου 10, ἕως τοῦ ἔτους 1203, 20 Ἰουλίου.

I. M.

3) Στίχῳ 145. Νικ. «Βήραν», καὶ ἐν Λατινικῇ μεταφράσει, Pera· ἡ εἰρκτὴ αὐτοῦ ἐν τῷ Διπλοκιονίῳ φαίνεται συναρμώττειν· ὅρα Νικ. Χων. σ. 595. Ἀναγινώσκωμεν προσέτι ἐν τινι ἐπιγραφῇ βαρβαρο-λατινικῇ τῶν τῆς Γαλάτου τειχῶν· «proestas Peirae». Καίτοι τοῦτο σφάλμα ἐστίν, ὡς ὁ πολυμαθὴς ἡμῶν φίλος· Ἐρῖκος Γλαβάνη χαριέντως σημειοῦται. Ὁ Κωδίνος γὰρ σ. 164, 16, λέγει· «ἀπετυφλώθη ἐν τῇ κλεισούρᾳ τῆς Μάκρης. Κατὰ δὲ τὸν Νικ. Χων. σελ. 595. 4. ἐκδ. Βονν., «Στάγειρα παλαιά, νῦν Μάκρη λέγεται». Πολὺ δὲ ἀκριθέστερον Γεωργ. Ἀκροπ. σ. 77. ταύτην τὴν μονὴν ὀρίζει, λέγων· «ἐπὶ τὰ μέρη τοῦ Κισσοῦ μονῇ τῷ Βηρὸς, πλησίον τοῦ ποταμοῦ, ὃν Ἐβρον καλοῦσι.»

Ἐν τῷ τοῦ Σπρουῆρ ἱστορικῷ-γεωγραφικῷ Ἀτλαντι, φύλλῳ (S. O. Eu-

τοῦ πρώην βασιλεύσαντος καὶ παρ' Ἰσαακίου
 κάκιστον μόρον εὐρηκώς, ὡς ἄνωθεν ἐρέθη.
 Ὁ δηλωθεὶς δ' Ἀλέξιος ἐκράτησε Ῥωμαίων,
 χαῦνος ἀνὴρ καὶ μαλθακός, ὃς καὶ Βαμβακοράδδης, 150
 ἔσχε τὴν κλῆσιν δυστυχῶς παρὰ παντὸς τοῦ πλήθους.

Ἐφυγεν οὖν Ἀλέξιος εἰς Ῥώμην καὶ πρὸς Πάπαν.

Ὁ τυφλωθεὶς δ' Ἰσάκιος γνήσιον εἶχε παῖδα
 καλούμενον Ἀλέξιον 1), ὃς, δυνηθεὶς τοῦ θείου
 χεῖρας καὶ βρόχους ἐκφυγεῖν, ἔδραμε πρὸς τὴν Ῥώμην,
 ἐτραγωδῶν τὴν πῆρυσιν τούτου πατρὸς τῷ πάπα, 155
 ἣν παρανόμως ἔσχηκε παρ' ἀδελφοῦ γνησίου·
 ὅθεν εὐρεῖν βοήθειαν ἐζήτει πρὸς τοῦ πάπα
 αὐτὴν τὴν τύφλωσιν πατρὸς ἐνδίκως ἐκδικῆσαι,
 ἔχων εἰς τοῦτο σύνεργον ἓνα τινὰ Λατῖνον,

ropa u. V. Asien N° 1.) εὐρίσκομεν τὴν Βήριαν πλησίον τοῦ Ἑδρου, μεταξὺ τοῦ Σεβρίου (Μακρᾶς) καὶ τῆς Κυψέλλης. [Αὕτη δὲ ἡ πόλις οὐκ ὀρθῶς ἐν ταῖς τοῦ Ἑδρου ὁχθαῖς ἐστὶ· ὅρα Κριτόβουλων Βιβλ. Β. § 77]. Ἡ δὲ Βῆρα ἢ Βήρια, τανῦν Φερεδζίκ εἶναι φαίνεται (ὅρα Kiepert Karte d. Eur. Turkei, μεταξὺ τοῦ Μάκρου ἢ Μήκρου καὶ τοῦ Ὑψαλα.)

Ὁ ἀκάματος φίλος Κ. Ἐρῖκος Γλαβάνη καὶ τέλος τοῦτο καταβεβαιοῦται, γράφων ἡμῖν ἐν δελτίῳ οὕτω πως· «Ἐν τῇ βίβλῳ : *La conquête de Constantinople par Joffroi de Villehardouin*, λέγεται: Antian de Courceles, qui niès estait Joffroi le mareschal di Champagne, qu'il avoit envoié ès parties de Macra, et de Trainople et de l'abaie de Vers, » σὺν τῇ σημειώσει : l'abbaye de Vers ou Béra à peu de distance de Macri, aujourd'hui *Férédjik* ou *Férét*, corruption de Berée. Καντακουζηνός. Βήραν, φρούριόν τι τῆς Θράκης ὀνομάζει. Β. Γ'. κεφ. 26. σ. 161. Δ. Δ.

1) Στίχῳ 153. Ἀλέξιος Δ' ὁ υἱὸς Ἰσαακίου Ἀγγέλου, ἐβασίλευσε σὺν τῷ πατρὶ, τυφλωθέντι, ὀλίγους μόνον μῆνας· τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ σὺν τοῖς Βενετοῖς ὅρα Νικ. σ. 748, καὶ εἰσοδὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, σ. 728. Παρὰ τοῦ Μουρτζούφλου εἰς εἰρκτὴν βληθέντα καὶ φονευθέντα, σ. 740. Ι. Μ.

- 160 ὃν εἶχεν οὗτος καὶ γαμβρὸν ἐπ' ἀδελφῇ γνησίᾳ.
 Συνέβη δὲ καὶ τυχηρῶς τοὺς πρὸ μικροῦ ῥηθέντας
 γενναίους ἄνδρας Ἱταλοὺς σὺν στόλῳ μεγιστάνῳ
 πρὸς Ῥώμην εἰσελθεῖν αὐτοὺς, καὶ βουλομένους μᾶλλον
 τὴν πόλιν Ἀλεξάνδρειαν, αὐτὴν τὴν Παλαιστίνην
- 165 καταλαβεῖν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς τοὺς τοῦ σταυροῦ φονεῦσαι,
 καὶ τάφον τὸν δεσποτικὸν αὐτοὺς ἐλευθερῶσαι.
 Ἐζήτουν δὲ μετὰ βουλῆς τοῦτο γενέσθαι πάπα,
 αὐτοῦ δὲ πάσας τὰς εὐχὰς συμμάχους προσλαβέσθαι.
 ὃς δ' οὐ κατένευσεν αὐτοὺς τὰ βουλευτέα πράξει,
- 170 αὐτὴν ἰσχὺν Ἀγαρηνῶν μέγα προσδειλιάσας,
 ἀλλ' ἔφησεν αὐτοὺς ἐλθεῖν σὺν πάσῃ τῇ δυνάμει
 μετ' Ἀλεξίου τοῦ παιδὸς πρὸς Κωνσταντίνου πόλιν,
 καὶ τὴν βασιλείον ἀρχὴν αὐτῷ προσεπιδοῦναι,
 αὐτὴν τὴν ἀδικίαν δὲ πατρὸς διεκδικῆσαι,
- 175 αὐτὸ προκρίνας δίκαιον παρ' Ἱταλοῖς γενέσθαι,
 εἰπὼν καὶ τούτοις ὕστερον, ὥς καὶ τροφὰς καὶ κόπους
 μέλλουσιν οὗτοι προσλαβεῖν παρ' Ἀλεξίου πάσας.

Εἰσῆλθον πρὸς τὴν Βύζαντος οὗτοι σὺν Ἀλεξίῳ.

- Τὸ τάχος οὖν Ἀλέξιον λαβόντες οἱ Λατῖνοι,
 μετὰ γε τῆς δυνάμεως πάσης αὐτῶν καὶ στόλου
- 180 ἀνῆλθον πρὸς τὴν Βύζαντος, καθὼς ὁ πάπας ἔφη.
 Ἰππαγωγοὺς οὖν δρόμωνας εἶχον ἑκατὸν δέκα,
 νῆας μακρὰς ἐξήκοντα μεγιστοτάτας οὖσας.
 ἑτέρας δὲ μαχίμους ναῦς ὑψηλοτάτας πάνυ
 πλείους τῶν ἑβδομήκοντα τὸν ἀριθμὸν καὶ ταύτας.
- 185 Εἶχον δ' ἱππότας χωριστοὺς ἐνόπλους καταφράκτους 1)

1) Στίχῳ 185. Ἡ αὐτόγραφος καὶ ὁ Μύλλερ « δὲ » ἄνευ θλίψεως μαχί-
 μινον τῷ ῥυθμῷ. Δ.Δ.

ἄνδρας χιλίους μετρητοὺς ὄντας καθαλλαρίους
καὶ χιλιάδας πεζικὰς τριάκοντα καὶ πλείους.

Ἀπὸ θαλάσσης Ἴταλοὶ μάχονται Βυζαντίῳ.

ὅτε γοῦν ἤλθον Ἴταλοὶ πρὸς πόλιν Κωνσταντίνου
ἔτρεχε μὴν Ἰούλιος, ἔτος δ' ὑπῆρχε μέγα
ἑξακισχίλιον αὐτὸ σὺν τοῖς ἑπτακοσίοις 190
πρὸς τούτοις ἄλλοις ἑνδεκα χρόνοις μεμετρημένοις.
Οἱ δὲ Λατῖνοι πόλεμον στήσαντες ἐν τῇ πόλει
μεγάλως ἐξεθάμβησαν ταύτην ἀπὸ θαλάσσης 1).
Ἄγγελος οὖν Ἀλέξιος ὁ τότε βασιλεύων,
ὃς πρῶτον ἀπετύφλωσεν ὁμαίμονα τὸν τούτου, 195
τὸν Ἄγγελον Ἰσάκιον, ὡς ἄνωθεν ἐρέθῃ.
Ἦρξε δ' ἐν πόλει δυστυχῶς ὀκτὼ καὶ μόνους χρόνους,
φέρων τρεῖς μῆνας σὺν αὐτοῖς καὶ δέκα τὰς ἡμέρας·
ὅστις ἰδὼν τὴν δύναμιν μεγάλην τῶν Λατίνων
καὶ τῶν Ῥωμαίων φοβηθεὶς μᾶλλον τὴν προδοσίαν, 200
νυκτὸς λαδὼν ἀπέδρασε πρὸς Μοσυνῶν 2) τὴν πόλιν
σὺν χρήμασι βασιλικοῖς καὶ θυγατράσιν ἤλθεν.

Ἐλαβε παῖς Ἀλέξιος ὁ δυστυχὴς τὸ κράτος.

Ὅπερ μαθόντες οἱ δεινοὶ Λατῖνοι καὶ τὴν μάχην
ἑάσαντες, ταχύτατα πρὸς τὴν εἰρήνην ἤλθον,
καὶ παῖδα τὸν Ἀλέξιον, δι' ὃν ἡ μάχη ταύτη, 205

1) Στίχῳ 193. Νικητ. Χων. σ. 728.

I.M.

2) Στίχῳ 201. Μοσυνῶν πόλις ἢ Μοσυνόπολις. ὅρα Νικ. Χων. σ. 444.
468, 558.

I.M.

Ἡ Μοσυνόπολις ἦτο πρὸς Νέσσον τῆς Μακεδονίας, οὗ τήλοθεν τῆς Δμ-
φιπρόλεως.

Δ.Δ.

ἄνακτα ταύτης πόλεως ἐζήτησαν γενέσθαι.

Εἰσῆλθε δ' οὗτος ἐν αὐτῇ, βουλῇ τῇ τῶν Ῥωμαίων,

Ἰσαακίου τοῦ πατρὸς πηροῦ συνευδοκοῦντος,

κατάρξας ἐξαμήνιον καιρὸν ἐν Βυζαντίδι.

- 210 Ζητοῦντες οὖν τὰ χρήματα Λατίνοι τῶν ἐξόδων,
 ἃ συνεφώνησεν αὐτοῖς Ἀλέξιος διδόναι,
 εἰ μόνον τὸ βασιλείον ὃ δυστυχῆς κρατήσῃ,
 οὐχ εὗρον ταῦτα τοῦ λαβεῖν, πολλὰ γὰρ ἦσαν πάνυ 1).
 Ἐνθεν καὶ γέγονε βουλή κακίστη πρὸς Ῥωμαίων,

- 215 πάντα τὰ σκευὴ καθελεῖν αὐτῶν ναῶν τῶν θείων,
 καὶ κέρμα κατασκευασθὲν καὶ δοῦναι τοῖς Λατίνοις·
 πόρος γὰρ ἦν οὐδ' ἕτερος ἢ καθελεῖν τὰ θεῖα·
 ὃ πρῶτος συνεβούλευσε μίσασμα τοῦ γενέσθαι
 Ἰσάκιος ὃ τυφλωθεὶς, γενέτης Ἀλεξίου.

- 220 Ἀπῆλθον οὖν τοῖς ἄνωθεν μέρεσι οἱ Λατίνοι
 φέροντες ἅπασαν αὐτῶν κατασκευὴν καὶ στόλον,
 λαβεῖν πάντα τὰ βρώσιμα πρὸς τῶν ἐκεῖσε τόπων,
 ἐσύστερον βουλόμενοι πρὸς πόλιν ἀντιστρέψαι,
 καὶ τὰ ῥηθέντα χρήματα λαβεῖν αὐτοὺς ἀκόπως.

Ἐφόνευσεν ὁ Μούρτζουφλος Ἀλέξιον ἀνόμως.

- 225 Τί μετὰ ταῦτα τὸ συμβᾶν; ἦν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ
 τῶν μεγιστάνων τις ἀνὴρ, Ἀλέξιος τῇ κλήσει,
 καλούμενος ὁ Μούρτζουφλος 2), ὃς μέγας δοῦξ ὑπῆρχεν·

1) Στίχῳ 213. Νικητ. Χων. σ. 729. Ὡς γὰρ χρημάτων ἐσπάνιζε, καὶ τοῖς θεοῖς ἐπεφύη διὰ τοῦτο τεμένεσιν· ἦν γὰρ ἰδεῖν οὐ μόνον τὰς ἱεράς εἰκόνας Χριστοῦ ἀξίναις ἐκκοπτεμένας καὶ χαμαὶ ῥιπτομένας καὶ τοὺς αὐτῶν κόσμους μὴ σὺν φειδοῦ, ἀλλ' ὡς ἔτυχεν ἐκσπομένους καὶ πυρὶ παραπεμπομένους, ἀλλὰ καὶ σκευὴ τὰ σεπτὰ τε καὶ παναγῇ ἀπεριθαμβήτως ἐκ τῶν ναῶν ἀρπαζόμενα καὶ πυρούμενα καὶ ὡς κοινὸν ἀργύριον καὶ χρυσίον τοῖς πολεμίοις στρατεύμασιν παρεχόμενα. I. M.

2) Στίχῳ 227. Ὁ Μούρτζουφλος δύο μόνους μῆνας ἐν τῇ πόλει ἐβασί-

οὗτος τὸν παῖδ' Ἀλέξιον ἐφόνευσεν ἀνόμως,
 αὐτὸς ἐπιλαβόμενος τὸ κράτος τῶν Ῥωμαίων,
 γέρων τριπέμπελος, δαυὲς πώγωνα καὶ τὴν χάραν 1) 230
 εὐρὼν τὴν θυγατέρα δὲ τοῦ πρώτου βασιλέως
 εἰς γαμετὴν ἡγάγετο, μῆνας κατάρξας δύο 2).

Ἀπὸ θαλάσσης Ἱταλοὶ μάχονται Βυζαντίδα.

Ταῦτα μαθόντες οἱ δεινοὶ Λατῖνοι καὶ τὸν φόνον
 τὸν τοῦ παιδὸς γνωρίσαντες, τὸ τάχος πρὸς τὴν πόλιν
 κατῆλθον, πνέοντες θυμοῦ καὶ μάχην συνιστῶσι, 235
 καὶ πόλεμον ἀγείρουσι δεινὸν κατὰ Ῥωμαίων.
 Τῆς μάχης γενομένης δὲ τούτων στερῶντέρας,
 ἑάλω πόλις παρ' αὐτῶν ὧν τῶν Θεοῦ κριμάτων
 ὅπως δ' ἐδόθη τοῖς ἐχθροῖς τοῖς ᾧδε καταγράψω.

Ἴδε καὶ μάθοις ἀκριβῶς τὴν μάχην τῶν Λατίνων.

Πάσης αὐτῶν δυνάμεως Λατίνων μαχομένης 240
 ἔκ τε θαλάσσης τοῦ βορρᾶ καὶ ταῖς ναυσὶ ταῖς τούτων 3)

λευσεν, ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τελούντος, ἔτους 4204. Ὅρα περὶ τῆς αὐτοῦ
 ἀνακηρύξεως εἰς βασιλέα Νικ. σ. 746. Τὴν εἰρκτὴ καὶ τὸν φόνον τοῦ
 Ἀλεξίου, αὐτόθι. Τὴν τοῦ πολέμου ἀνανέωσιν πρὸς τοὺς Λατίνους, σ. 752.
 Τὸ τέλος τοῦ Μουρτζούφλου, σ. 804. I. M.

1) Στίχῳ 231). Διὰ τοῦτο κληθεὶς ὁ Μούρτζουφλος, Νικ. σ. 742. Δ.Δ.

2) Στίχῳ 232. Ὁ Νικήτας Χων. σ. 755, οὐδὲν ἀπομνημονεύεται περὶ
 τινος κανωνικοῦ γάμου· ἀλλὰ, λέγει οὕτω περὶ τοῦ φεύγοντος. «Καὶ δὴ τὴν
 βασιλίσσαν Εὐφροσύνην, τὴν τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου γυναῖκα, καὶ τὴν ταύτης
 θυγατέρα Εὐδοκίαν, λευβαδίῳ ἐνθήμενος, ἥς τῷ ἔρωτι προκατελείπειτο
 πολυομίλητος ἐκ πρώτης τριχὸς καὶ ρυηφενῆς εἰς κρίτας δεικνύμενος,
 καὶ δύο κουριδίου ἀλόχους παρὰ δίκην ἀποπεμψάμενος, τῆς πόλεως ἔξεισι,
 βασιλεύσας μῆνας δύο καὶ ἡμέρας ἕξ πρὸς ταῖς δέκα.» Δ. Δ.

3) Στίχῳ 244. Πῶς ὁ Δούτσας ἐν σημειώσει τοῦ Γεωργ. Ἀκροπ. σ. 6.
 κρίνει, τὴν πόλιν ἄλῃναι ἀπὸ τοῦ τῆς θαλάσσης μέρους, οὗ τὰ ἀνάκτορα καὶ
 ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας, καὶ ἐπὶ ποίοις τεκμηρίοις, τοῦτο οὐ γνωρίζω. Δ.Δ.

- κλίμακας ἀναρτήσαντες ὑψηλοτάτας πάνυ,
 προσήγγισαν τοῖς τείχεσι τῆς πόλεως καὶ πύργοις.
 πηδήσαντες δ' ἀπὸ μιᾶς κλίμακος ἄνδρες δύο
- 245 Λατῖνοι, σθεναρέστεροι κατῆλθον πρὸς τὸν πύργον,
 πρᾶγμα διαπραξάμενοι μέγιστον καὶ γενναῖον,
 ξίφη γυμνά κατέχοντες καὶ φόβον ἐμποιοῦντες,
 ἐν ᾧ καὶ τόπῳ βασιλεὺς τὴν μάχην συνεκρότει
 μετὰ παντὸς στρατεύματος, δυνάμεώς τε πάσης.
- 250 Οἱ δύο γοῦν, ὡς εἴρηται, Λατῖνοι κατελθόντες
 πρὸς πύργον τὸν πρὸς θάλασσαν, ᾧ κλησὶς ἦν Πετρίον 1),
 πολλοὺς προσαποκτένουσι τῶν δυστυχῶν Ῥωμαίων,

4) Στίχῳ 251. Περὶ τῶν διαφόρων οἰκοδομημάτων τῶν καλουμένων «Πετρίον» ἔρα Δουκάγγιον Κωνσταντινουπόλις Χριστιανικῇ βιβλ. Δ' σ. 97 καὶ 446. (μᾶλλον σ. 92). I. M.

Οὐκ ὀρθῶς ὁ Μύλλερ λέγει. «Ἐν γὰρ μόνον γνωρίζομεν Πετρίον, πετρῶδες καὶ καστελλοῦδες· ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ πολλὰ ἦσαν οἰκοδομήματα» Παλάτιον, ναοὶ, μοναὶ καὶ πύλαι· καὶ ἐν τῇ ὁχθῇ τοῦ Κερατίου κόλπου, μερικῶς δὲ διπλοῦν τείχος.

Ὅρα τὴν ἡμετέραν σημείωσιν ἐν Πουτγκύλῳ βιβλ. γ' στ. 702. Ἐν αὐτῷ ἦν ἡ μονὴ τοῦ Προδρόμου, ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου, ὁ καλούμενος τῶν Μητροπολιτῶν, ὁ ναὸς τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Παύλου, ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Εὐφημίας τῆς Πέτρας καὶ ὁ ξενὼν, καὶ τὸ γηροκομεῖον, τὰ τῆς Ἐλένης, ἐπιλεγόμενα. Καλῶς περὶ τοῦ Πετρίου ὁ Βυζάντιος ἐν Κωνσταντινουπόλει T. A. σ. 563 λέγει :

«Πετρίον ἢ Πετρίν, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο καὶ Πέτρα, διετήρησε τὸ ὄνομά του καὶ παρ' ἡμῖν, δοθέν εἰς αὐτὸ ὑπ' αὐτῆς τῶν τόπων τῆς φύσεως καὶ τοῦ πετρώδους τῶν ὑπῳρειῶν τοῦ λόφου, αἱ ὁποῖαι προεκτεινόμεναι, πρὶν κτισθῇ ἡ Κωνσταντινουπόλις, καὶ ἐντὸς τοῦ κόλπου, ἐσχημάτιζον καὶ περὶ τὴν θάλασσαν ὑφάλους πέτρας ἢ βράχους, συγχωθέντας ἔπειτα καὶ ἐποικοδομηθέντας. Εἰς τὴν φυσικὴν ταύτην αἰτίαν συνέδραμε καὶ ἄλλη τυχαioτέρα, ἡ ἀπὸ Πέτρου τοῦ πατριάρχου, τοῦ πολλὰς ἀρχὰς ἄρξεντος ἐπὶ Ἰουστινιανῷ τοῦ Μεγάλου, καὶ ἀναφερομένου εἰς διαφόρους Νεαράς, ὅστις ἐλέγετο προσέτι καὶ Βαρσυμιανὸς ἢ Βαρσαμιανὸς, Σύρος τὸ γένος, ἀργυραμισθὸς πρότερον· ἔκτισε δὲ πρῶτος ἐνταῦθα παλάτιον, κατὰ τὸν Κωδινόν. Διηρεῖτο

μὴ δυνηθέντες οἱ πολλοὶ τοὺς δύο καταστρέψαι.

Εἵτα κατῆλθον ἕτεροι Λατῖνοι πρὸς τὸν πύργον,
 πάντας κατακρημνίσαντες ἐξωθεν τοὺς Ῥωμαίους,
 καὶ τὴν σημαίαν τὴν αὐτῶν στήσαντες ἐν τῷ πύργῳ·
 ἐν οἷς καὶ Πέτρος τοῦνομα, γενναῖος ἱππηλάτης,
 πρῶτος ὁρμήσας ἔφιππος εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει
 ἀπὸ τε πύλεως αὐτῆς τῆς οὔσης ἐν Πετρίῳ,
 ὃς καὶ φοβήσας ἅπαντας ὄντας ἐκεῖ Ῥωμαίους
 φεύγειν αὐτοὺς ἐποίησεν· ἤλιε, βλέπεις ταῦτα ;
 Ἐνθεν λοιπὸν ὁ βασιλεὺς σὺν μετρητοῖς ἱππέοις 1)
 καταληφθεὶς μονώτατος, φεύγει καταισχυμένος,
 κραυγάζων ἐν ταῖς ἀγυαῖς· « Στῆτε, Ῥωμαῖοι, στῆτε,

255

260

ὁ εἰς Παλαιὸν καὶ Νέον Πετρίν, ὅθεν ἐλέγετο καὶ πληθυντικῶς τὰ Πετρία, κείμενα ἐπομένως πλησίον ἀλλήλων. Ἐκ τούτων τὸ Παλαιὸν Πετρίν, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο καὶ Παλαιὰ Πέτρα καὶ Παλαιὸς Πέτρος, ἦτο κυρίως τὸ παλάτιον τοῦ Βασιλιανοῦ τούτου, τὸ αὐτὸ συγχρόνως καὶ φρουρίον καὶ καταντήσαν τέλος Βασιλικὸν γυναικεῖον μοναστήριον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρόμου, κτλ.

Ἀντιγράφωμεν ταῦτα ἐκ τοῦ Βυζαντίου, διότι, οὐ μόνον φιλοπόνως ἐξητασμένα ἐστὶν κατὰ τὸ τούτου τοῦ ξυγγραφέως ἔθος, ἀλλὰ καὶ εὐτυχῶς [οὕτως γὰρ οὐχ ἅπαντα ἢ βίβλος αὐτοῦ.] Ἡ δὲ ἡμετέρα αὐτόγραφος οὐκ ὀρθῶς λέγει, φαίνεται, ὅτι τὸ Πετρίον ἦν τὸ ὄνομα πύργου τινος. Ἐν τῷ Πετρίῳ ἦσαν πολλοὶ ἄλλοι πύργοι· αὐτὸς δὲ κάτωθεν ἐν τῷ στίχῳ 259, τὴν πύλην ἐν Πετρίῳ ἀναφέρει, δεικνύων οὕτως, ὅτι τὴν τοῦ Πετρίου σημείωσιν ἀληθεῶς γνωρίζει.

Δ. Δ.

4) Στίχῳ 262. Οὐ πόρρω τῆς Πύλης τοῦ Πετρίου ἦν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Παντεπόπτου «ἐν τῇ βασιλείῳ ἀυλαίᾳ [ὡς λέγει Ν:κ. ὁ Χων. σ. 752] προστετάχαι διατιθῆναι, κατὰ τὸν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντεπόπτου κώλωνον, ὅθεν ἦσαν ὄρατα μὲν αἱ νῆες αἱ πολεμιστήριοι, καταφανῆ δὲ καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ἐν ταύταις δρώμενα.» Ταύτην τὴν μονὴν ὁ πατριάρχης Κωνσταντίας καὶ ὁ Βυζάντιος ἱστοροῦσιν ἐπὶ τοῦ δ' λόφου, τοῖς παραπλεύουσι τὸ μεταξὺ Οὐν-καπὼν καὶ Τζουμπαλίου κατάστημα, οὐ μακρὰν τῶν τειχῶν, σήμερον Ἑσκή-Ἱμαρέτ-τζαμίσι· ὁ δὲ Σπροῦνερ μεταξὺ τῆς πύλης Βιτριαρῶν (Τζουμπαλίου) καὶ τῆς πύλης Ἀγίας, τοῦ Πετρίου πολὺ πλησιέστερον, τίθεται τὴνδε τὴν μονὴν [Γὺλ-τζαμίσι.]

Δ. Δ.

- 265 πρὸς πόλεμον ὠτρύνθητε, κατὰ Λατίνων πάντες,
στραφέντες μαχησώμεθα, μὴ λάφυρα φανῶμεν
αὐτοῖς Λατίνοις τοῖς ἐχθροῖς σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις. »
Οὐκ ἦν ὁ τούτῳ συμμαχῶν, οὐ πάρεστιν ἀκούων·
ἀλλ' εἰσφυγεῖν ἐτράπησαν ἅπαντες οἱ Ῥωμαῖοι.

Ἡ πόλις ἡ τοῦ Βύζαντος ἐάλω πρὸς Λατίνους.

- 270 Ἐάλω πόλις οὖν κακῶς τότε παρὰ Λατίνων,
ἡ βασιλὶς τῶν πόλεων, ἡ τρισευτυχιστάτη.
Ἔτυχε μὲν Ἀπρίλιος φέρων τὴν δωδεκάτην,
δευτέρα δὲ τῶν νηστειῶν, ἕκτης τῆς ἑβδομάδος,
ἔτος ἑξακισχίλιον τρέχον τὸ μέγα κόσμου
275 καὶ σὺν αὐτῷ δωδέκατον σὺν τοῖς ὀκτακοσίοις,
ἰνδικτιῶνος δυστυχοῦς τρεχούσης τῆς ἑβδόμης 1).
Τό πάσχα δὲ χριστιανοῖς ἔτυχε τοῖς ἀθλίοις
πρὸς μῆνα τὸν Ἀπρίλιον ἐν εἰκοστῇ τῇ πέμπτῃ.

Βλέπον ἁνόμων Ἰταλῶν τὰς παρανόμους πράξεις.

- Ὅποια γοῦν εἰργάσαντο τότε κακὰ τῇ πόλει
280 οἱ θηριώδεις δυτικοὶ Λατίνοι παρανόμως,
ἶδε τὴν βίβλον ἀκριδῶς Νικήτα Χωνιάτου 2),
καὶ βλέψεις θρῆνων ἅπαντα καὶ θρήνου τι τὰ πλείω.
Ἔτυχε πρὸς τὴν ἄλωσιν οὗτος ὁ Χωνιάτης,

1) Στίχῳ 276. Κατὰ τὴν 42 Ἀπριλίου ἔτ. 4204. Ὅρα περὶ τῆς δευτέρας πολιορκίας παρὰ τῶν Λατίνων καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως. Νικ. σ. 752, κτλ. I. M.

2) Στίχῳ 284. Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν συμβάντων ὅρα τὴν τελευταίαν βίβλον τοῦ Νικ. Χων. « Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν συμβάντα τῇ πόλει. » ἀπὸ τῆς σ. 774 ἕως τοῦ τέλους. Περὶ τῆς τῶν ναῶν ἀρκαγῆς, αὐτόθι σελ. 848—855. I. M.

ἰδὼν οἰκείοις ὀφθαλμοῖς κακὰ τὰ γεγονότα
 καὶ πάντα συνεγράψατο καλῶς ὡς φιλαλήθης. 285
 Μετὰ τῶν ἄλλων τῶν πολλῶν κακῶν τῶν γινομένων
 παρ' Ἰταλῶν τῶν δυσσεβῶν, ἐνὸς ἐπιμνησθῆναι
 βούλομαι καὶ τοῖς θέλουσι τοῦτο προσεπιγράψαι.
 Ἀρπάζοντες τῶν ἱερῶν ναῶν σκεύη τὰ θεῖα,
 καὶ τὰς εἰκόνας τὰς σεπτὰς ἀτίμως ἐκγυμνοῦντες, 290
 ἀνόμως ἑρρίπτον εἰς γῆν αὐτάς οἱ χριστομάχοι,
 ἔθθεν ἑλθόντες φοιτικῶς εἰς τὸν ναὸν τὸν θεῖον,
 τὸν οὐρανὸν τὸν δεύτερον τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας,
 καὶ πύλας καταστρέψαντες, πάντα τὸν τούτου κόσμον
 καὶ πάντα πέπλον ἱερὸν ἀτίμως κατεπάτουν· 295
 ἑλθόντες μέχρι δέ· γ' αὐτῆς τῆς ἱερᾶς τραπέζης 1)
 συνέτριψαν τὴν πάντιμον ταύτην μετὰ τῶν λίθων·
 ὅλον οὖν τὸν τοῦ βήματος κόσμον κάτω βαλόντες,
 τοῦτον ἐξεφορίαζον σὺν τοῖς ἡμιονίοις·
 ἐν οἷς συνέβη καὶ πεσεῖν ἓνα τῶν ἡμιόνων 300
 ἔνδον τοῦ θείου βήματος καὶ μόρον ὑποστῆναι.
 Οὗτος γὰρ ὁ τρισάθλιος παρτραπείς τὸν πόδα
 ἐκ τῆς πολλῆς στιλδότητος μαρμάρων τῶν καλλίστων,
 ἔπεσε πτώμα χαλεπὸν χρυσὸν πεφορτισμένος.
 Τί τὸ συμβᾶν μετέπειτα; προσώζεσεν ἐκεῖσε 305
 καταληφθεὶς παρ' Ἰταλῶν ἔνδον ἐν τοῖς ἀδύτοις.

Ἰδε βεβήλου γυναικὸς τόλμαν ἀναιδεστάτην.

Ἰδε βεβήλου γυναικὸς πράξεις τὰς παρανόμους.

Ἄλλο δὲ παρχνόμημα γέγονεν ἴσον τούτου·

2) Στίχῳ 296. «δὲ αὐτῆς» ἐν τῇ τοῦ Μύλλερ ἐκδόσει, «δὲ σαυτῆς» ἀναγινώσκεται· φανερόν τι σφάλμα καλάμου ἢ τυπογράφου. Δ. Δ.

- πέρνη γυνή τῶν ἀναιδῶν ἐλθοῦσα σὺν Λατίνοις
 πρὸς τὸν ναὸν τὸν μέγιστον τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας,
 310 ἀνόμως δ' εἰσπηδήσασα πρὸς τοῖς ἀδύτοις ἔσω 1)
 ἀτρόμως ἐπεκάθισεν ἐπάνω τοῦ συνθρόνου
 ἄδουσα μέλος πορνικὸν, ὥδ' αὐτὰς δαιμόνων
 καὶ τοῖς ποσὶν ὀρχίσματα παίζουσα παμβεδήλως,
 εἰποῦσα καὶ τοῖς Ἰταλοῖς· ὥς πρὸ πολλῶν τῶν χρόνων
 315 ἔρως μοι τοῦτο γέγονεν, ὅπως πρὸς τοῖς ἀδύτοις
 φθέγγομαι μέλος πορνικὸν, ὅθεν κατεῖδον τοῦτο.
 Φρίξον σὺν ἄστροις, ἥλιε, θρήνησον ἢ σελήνῃ,
 ὄρη, βουνοὶ κλονήθητε, συστάλητε θηρία,
 κλαύσατε πάντα σὺν ἐμοὶ τὰ τολμηθέντα τότε.
 320 Καὶ ταῦτα μὲν προσήνεγκε τὸ τῶν Ἀγγέλων γένος,
 τὸ νόθον καὶ κακοφυῆς τότε Ῥωμαίοις ἄρξαν'
 βασιλευσάντων γὰρ αὐτῶν τῶν ἐπὶ γῆς Ἀγγέλων,
 ἢ βασιλὶς τῶν πόλεων εἰς τέλος κατεβλήθη.
 Εφευγον οὖν χριστιανοὶ θελόντων τῶν Λατίνων
 325 τῆς πύλης ἐξερχόμενοι καὶ μόνης τῆς Χρυσείας 2),

1) Στίχῳ 340. « εἰσπηδήσασα. » Ἐν τῇ τ.ῆ. Μύλλερ ἐκδόσει ἀναγινώσκουμεν « εἰσπήδασα »· εἰ σφάλμα τῆς ἀντιγραφῆς ἢ τυπογραφικόν ἐστὶ τοῦτο οὐκ οἶδμεν. [Σημείωσις τοῦ τυπογράφου Δ. Μάγκρου.] Τὴν ὕβριν ταύτης τῆς πόρνης γυναικὸς ὄρα καὶ ἐν τῷ Νικ. Χων. σελ. 759. Δ. Δ.

2) Στίχῳ 325. Βέλτιον ἂν ἦν. « Τῆς πύλης ἐξερχόμενοι τῆς νέας τῆς Χρυσείας. » Καλῶς γὰρ ἐν τῇ τοῦ Ἀωνόμου πηγῇ, δηλονότι ἐν τῷ Νικ. Χων. σελ. 754 λέγομεν οὕτως : « καὶ τὸ στράτευμα τῶν Ῥωμαίων φυγάδων ταῖς χρυσαῖαις χερσαῖαις πύλεσι ἐπιστάντες τῆς πόλεως, τὸ νεόδητον ἐκείσε κατασπῶσι· τῶν πολλῶν ἐπιτείχισμα, καὶ τρέχουσὶ τε καὶ διασκιδνάνται. »

Ταῦτα δὲ οὐκ ὀρθῶς λατινιστὶ μεταφρασθέντα οὕτως ἐστίν· Et per auream terrestrem urbis portam egressi, ac nuper structo propugnaculo diruto, diffugiunt. Τί γὰρ ἡβούλοντο; φεύγειν μὲν ὅ,τι τάχιστα· τοῦτο δὲ τὸ τῶν στρατιωτῶν πλῆθος τὴν ὁδὸν τῆς θαλάσσης οὐκ εἶχεν, ὥς ὁ Μούρτζουφλος· οὐκ ἦσαν γὰρ νῆες ἱκαναί. Καὶ διὰ τὰς βορείας

ἅπαντα καταλείψαντες τὰ πράγματα Λατίνοις.
 Ἡ πόλις δὲ κατήρχετο παρ' Ἰταλῶν ἀδίκως
 πεντήκοντα σὺν τοῖς ὀκτὼ χρόνοις μεμετρημένοις,
 ἄνακτα καταστήσαντες Φλάντρας τὸν Βαλδουῖνον 1),
 ἅπαντα τὰ τῆς δύσεως μέρη κακῶς πορθοῦντες, 330
 καὶ φόνους ἐργαζόμενοι πλείστους τὸ καθημέραν.

Βλέψον τὸν κακιστώτατον θάνατον τοῦ Μουρτζούφλου.

Ἀλλὰ γὰρ ἄξιον εἰπεῖν τὸν μόνον τοῦ Μουρτζούφλου·
 οὗτος ὁ δύστηνος ἀνὴρ τὸν προῤῥηθέντα παῖδα,
 τὸν Ἀγγελον Ἀλέξιον, δι' ὃν γέγονε ταῦτα,
 βρόχῳ³στερήσας τὴν ζωὴν, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἄρξας, 335
 τὴν μάχην δὲ τῶν Ἰταλῶν μὴ δυνηθεὶς βαστάσαι,
 λαβὼν τὴν σύνευνον αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα ταύτης,

χερσαίας πύλας, ὡσαύτως ἢ λίθοις ἢ τειχισμῷ κεκλεισμένας, διεκφυγεῖν ἠποροῦντο, ἕνεκα τοῦ στρατεύματος τῶν Λατίνων, πεζικοῦ τε καὶ ἵππικοῦ, ἐκεῖ πολεμοῦντος· ἐζητοῦντο σὺν τὴν ὑστάτην χερσαίαν πύλην τῶν τειχῶν, τὴν χρυσεῖαν (νέαν). Καὶ αὕτη, ὡς αἱ ἄλλαι ψευδόπορται, τοῦτ' ἐστὶν αἱ πολεμικαί, τείχει νεοδμητῷ κεκλεισμένη ἦν, ἀπορία στρατιωτῶν. Οὐκοῦν μονὴν ζητοῦσιν, ἀλλὰ ταχίστην ἐξοδον, κατασπῶντες τὸ ἐπιτείχισμα, δηλονότι οὐ καστελλίον, ἀλλὰ τὴν πύλην λίθους κεκλεισμένην. Διὰ τί γὰρ ἐν καστελλίῳ τοιοῦτῶν χρόνον ἀναλίσκοντες, εἰς τὰς τῶν πολεμίων χεῖρας ἐμπίπτειν κινδυνεύουσιν; ὅρα Πούσкулον βιβ. Δ' στ. 137, καὶ τὰς ἡμετέρας σημειώσεις.

Ἄλλη δὲ ἐστὶν ἡ παλαιὰ χρυσεῖα πύλη τοῦ Κωνσταντινιανοῦ τείχους, τῆς ὁποίας τὰ λείψανα ἐν τῷ Ξηρολόφῳ καὶ πρὸ τῆς παρὰ τῶν Τούρκων ἀλώσεως ὁ Βουοντελμόντιος ἑώρα, καὶ ἐν τῇ ἱχνογραφίᾳ τῆς πόλεως ὀνόματι «porta antiquissima pulchra» ἐνέγραψε. Ταύτην καὶ ὁ Ροβέρτος τῆς Κληρύας (Hopf. chroniques p. 69.) καὶ πολλοὶ ἄλλοι γραφικῶς διώκουσιν. Δ.Δ.

4) Στίχῳ 329. Ὁ Βαλδουῖνος τῆς Φλάντρας ἤρξεν ἀπὸ τῆς 46 Μαΐου ἔτ. 4204, ἕως τῆς αἰχμαλωσίας αὐτοῦ παρὰ τοῦ Ἰωάννου τῶν Βουλγάρων βασιλέως, κατὰ τὴν 15 Ἀπριλίου ἔτ. 4205. Περὶ τῶν ἐκστρατειῶν τῶν Λατίνων ἐς τὴν Θρακίαν ὅρα Νικ. σ. 849, 828, 837. I. M.

ἔφυγεν ὁ τριπέμπελος πρὸς δύσεως τὰ μέρη.

Ὅθεν ἔλθων πρὸς Μοσυνῶν καὶ κηδεστὴν τὸν τούτου,

340 τὸν Ἀγγελον Ἀλέξιον, τὸν πρότερον φυγόντα,
εὐρών αὐτὸν ἐν Μοσυνοῖς, κατώκησε σὺν τούτῳ 1).
ὃς προσελθὼν ἐν λοετρῷ, λοῦσαι τὸ σῶμα θέλων,
ἐσθέσθη χόρας ὀφθαλμῶν τῇ κηδεστοῦ θελήσει.

Ἐλθόντες οὖν οἱ βέβηλοι Λατῖνοι πρὸς τὴν δύσιν,

345 καὶ πόλεις πάσας τὰς ἐκεῖ κακῶς καταπορθοῦντες,
ἔλαβον δορυάλωτον καὶ Μοσυνῶν τὴν πόλιν·
οἵτινες τὸν Ἀλέξιον τὸν Μούρτζουφλον εὐρόντες
πηρὸν ἐκεῖ διάγοντα, ταχίστως συλλαβόντες,
σὺν ἄλλοις πλείστοις ἔφερον πρὸς Βυζαντίδα πόλιν·

350 ἀναβιβάσαντες δ' αὐτὸν πρὸς κίονα τοῦ Ταύρου 2)
κάτω πεσεῖν κατέκριναν τοῦτον καὶ τεθνηκέναι,
ὡς Ἀλεξίου φονευτὴν παιδὸς τοῦ προρῥηθέντος·
τοιοῦτον μόρον ἄξιον ὁ δυστυχῆς ἐφεῦρεν.

Καθήρπασαν Λασκάριοι κράτος πρὸς τὴν εἰών.

Αὐτὴν δὲ τὴν βασίλειον ἀρχὴν τὴν τῶν Ῥωμαίων

1) Στίχῳ 344. Ἀμφισβητοῦνται περὶ τῆς πόλεως εἰς ἣν κατέφυγεν ὁ πρότερος Ἀλέξιος Γ' Ἀγγελος, ἐκβληθεὶς τῆς βασιλείας. Νικ. Χων. σ. Δέβελτον (ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ) ὀνομάζεται· ἡμέτερος στίχῳ 204 [Μοσυνόπολιν]. Δ.Δ.

2) Στίχῳ 350. Ὁ κίων τοῦ Ταύρου, ὅμοιος μὲν ἦν ἀλλ' οὐχ ὁ ἴδιος τῷ ἐν Ξηρολόφῳ, κατεσπῶτο δ' ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς 16ης ἐκατονταετηρίδος. Αἱ γραφικαὶ εἰκόνες τούτου τοῦ κοχλεώδους κίονος, ἅπασαι ψευδεῖς εἰσίν. Ὁ ζωγράφος Βελλίνος ψευδῶς πως παρὰ τοῦ Ἰησοῦ του Γάλλου Μενεστριέρου τὸν κίονα τοῦτον ζωγραφήσας ὀνομάζεται· καὶ ὁ Βανδούριος ἀντιγράφει τὰ τοῦ Μενεστριέρου ἀνευ κρίσεως. Ἦσαν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ Μενεστριέρου καιρὸν ζωγραφεῖται, ἀληθεῖς μὲν, λεπταὶ δέ· οὐδὲ τοῦ ἐν Ταύρῳ ἀλλὰ μόνον τοῦ ἐν Ξηρολόφῳ, ὡς ἡ τοῦ Ἀγγλου Σανδὺ (Sandy Travels).

Αὕτη μόνη καὶ σήμερον ἐν τοῖς λειψάνοις τοῦ Ἀβρεῦ-παζαρίου ὡς ἀληθὴς ἀποδείκνυται. Περὶ τούτων τῶν κοχλεωειδῶν κίωνων ἐν ταῖς γαλλικαῖς σημειώσεσιν ἐν ἐκτάσει μνεῖαν ποιησόμεθα. Δ.Δ.

καθήρπασαν Λασκάριοι 1) πρὸς μέρεσιν ἑώας, 355
 ὦν πρῶτος ἐβασίλευσε Θεόδωρος ἐκεῖνος,
 ἐκ γένους τῶν Λασκάρων ὦν χρηστὸς ἀνὴρ ἐν πᾶσιν,
 ὁ Δοῦκας εἶτα μετ' αὐτὸν Βατάτζης Ἰωάννης,
 μεθ' ὃν υἱὸς Θεόδωρος δεύτερος Λασκαρίων.
 Ὅς, τετραχρόνιον καιρὸν καλῶς Ῥωμαίοις ἄρξας, 360
 τέθνηκε, παῖδα τὸν αὐτοῦ καταλιπὼν τὰ σχῆπτρα,
 μεिरάκιον ἑπταετῇ, τὴν κλῆσιν Ἰωάννην,
 ὃς καὶ τὰς κόρας ὕστερον ἐσθέσθη τῶν ὁμμάτων.

Ἀνάβησις τοῦ Μιχαήλ, πρώτου Παλαιολόγου.

Κάντεῦθεν ἔσχε τὴν ἀρχὴν ὁ Κομνηνὸς ἐκεῖνος
 Παλαιολόγος Μιχαήλ, πρῶτος Παλαιολόγων, 365
 μέγας ἐν γνώσει, συνετὸς καὶ δυνατὸς ἐν πᾶσιν.
 Ἀλλὰ τοῖς ὀπισθεν αὐτὸς ἐπιστρεφέτω λόγος.
 Ἦρχον τῆς πόλεως αὐτῆς, ὡς ἔφην, οἱ Λατῖνοι,
 ἀνακτα προβιδάσαντες ἀδίκως Βαλδουῖνον.
 τούτου θανόντος, ἕτερος ἀνέστη Βαλδουῖνος 2). 370

1) Στίχῳ 355. Θεόδωρος Λασκάριος ἤρχεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1205—1222. Ἰωάννης Δοῦκας ὁ Βατάτζης, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1222 ἕως 1255. Θεόδωρος ὁ Β', ἀπὸ τοῦ ἔτους 1255—1259. Περὶ τοῦ Θεοδώρου Λασκαρίου ὅρα Νικ. Χων. σελ. 673, 678, 720, 755, 796, 827, 842, καὶ 844, Γεώργιον Ἀκροπ. σ. 40, 44 καὶ 34. Περὶ τοῦ Βατάτζου αὐτόθι σ. 29, 34—414. Περὶ τοῦ Θεοδώρου Β', Δοῦκα Λασκαρίου, αὐτόθι σ. 52, 44—464. I. M.

2) Στίχῳ 370. Τοῦτο οὐκ ὀρθῶς ᾄδει ὁ Ἀνώνυμος. Οὐ γὰρ τούτου θανόντος ἀνέστη ὁ Βαλδουῖνος Β', ἀλλὰ Βαλδουῖνος ὁ Α' ἐξέπεσεν αἰχμάλωτος τῆς ἀρχῆς, ἔτει 1204 ἢ 1205. Διεδέχετο δὲ τὴν βασιλείαν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἐρίκος, ὅστις ἐστέφθη κατὰ τὴν 20 Αὐγούστου ἔτ. 1206, καὶ ἀπέθανεν ἅπαις κατὰ τὴν 44 Ἰουνίου ἔτους 1216. Ἐπειτα ὁ τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν Ἰωλάντης ἀνὴρ, Πέτρος, κόμης Ἀλτισιοδώρου καὶ Κουρτεναῖος, αὐτοκράτωρ ἀνεκηρύττετο, τότε ἐν Γαλλίᾳ διατρίβων. Πρὶν δὲ ἀπελθεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρὰ τοῦ Πάπα Ὀνωρίου Γ' ἐν Ῥώμῃ ἐστέφθη κατὰ τὴν 9

Οἰκοδομὴν ἰδε ναοῦ τὴν πρὸς Χαρσίαν πύλιν.

Ἐν ταῖς ἡμέραις οὖν αὐτοῦ καὶ τοῦ τροπαιοφόρου,
περιβοήτου μάρτυρος, ἐγέρθη, Γεωργίου

Ἀπριλίου ἔτ. 4217. Ὁ ταλαίπωρος δὲ, καθ' ὁδὸν ἡττηθεὶς καὶ βληθεὶς ἐν εἰρκτῇ παρὰ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Κομνηνοῦ, βασιλέως τῆς Ἡπείρου, ἀπέθανε μὲν, τὸ δὲ ἔτος τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀγνωστον. Οἱ μὲν γάρ, ὡς Γεωργ. Ἀκροπ. σ. 28. 29, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Δουκάγγιος, τὸν Πέτρον ἐν ἔτει 4218 ἐν τῇ μάχῃ τεθνηκέναι φασιν· οἱ δὲ, ὡς Ἰνιχάρδος Σαγγερμανέσης ἐν χρονικῷ, καὶ Βλόνδος «περὶ τῶν πολέμων τῶν Βενετῶν», λέγουσιν αὐτὸν ἐν ῥύπῳ αἰσχίστης εἰρκτῆς ἀποθνήσκειν. Ἐξ ὧν ἔπεται, οὐ παραχρῆμα, ἀλλὰ μετὰ τινα ἔτη τοῦτο γεγονέναι. Ὡς οὖν σημειώσεις Ἀλλετ. ἐν τῷ Γεωργ. Ἀκροπ. σ. 29. Βέβαιον ἡμῖν ἐστὶν ὅτι ἡ βασιλεία τῆς Ἰωλάντης, τῇ παραθαλάσσιᾳ ὁδῷ εἰς Βυζάντιον ἀφικύβια, δούετη ἦν, ἀνευ τοῦ γνωρίζειν τι περὶ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου αὐτῆς· Εὐλόχιον γάρ ἐν τῷ τείχει, μεταξὺ τῆς Πολυανδρίου πύλης καὶ τῶν Ἀνακτόρων τοῦ Πορφυρογεννήτου, τοῦ τρικλινίου τοῦ Ἐδδόμου, ἐπιγραφὴν ἐν πλίνθῳ τοιάνδε: . . ΝΗΒΑΠΕ ἦν περ ἐρμηνεύομεν [†] ἰνδικτοῦ Η ΒΑσιλέως ΠΕτρου. Αὕτη ἡ Ἰνδικτιῶν ἄλλου οὐκ εἶναι δύναται ἢ τοῦ ἔτους 42¹⁹ καὶ ἡ πλίνθος αὕτη τεκμηρίον ἐστὶ λαμπρότατον, ὅτι ἡ βασίλισσα Ἰωλάντη ἐν τῷ κειρῷ τῆς αἰγμαλωσίας τοῦ συζύγου αὐτῆς τῇ τῶν τειγῶν ὀχυρώτητι οὐκ ἐλάνθανεν. Καλῶς δὲ ἐν ταῖς συγγραφαῖς διεσώζετο ἡ αἰσχρὰ καὶ ἀνόσιος ὕβρις τοῦ Ῥωμαίου Πάπα. Ὅταν γάρ ὁ βασιλεὺς τῶν Οὐγγρων, Βέλα Δ', παρεκκευάζετο πόλεμον κατὰ τοῦ Θεωδώρου, ὥστε ἐξ εἰρκτῆς ἐλευθεροῦν τὸν ἄθλιον αυτοκράτορα Πέτρον· ὁ πάπας, οὐ μόνον τοῦ πρότερον φίλου καὶ ἰδίοις χερσὶν στεφομένον ἀφέστη, ἀλλὰ καὶ ἄπειπε τῷ Βέλα ἐπὶ δεινοτάταις ἐπιχειρήσας τῷ αἰγμαλώτῳ συμπαράττειν ἢ βοηθεῖν, καὶ τοῦτο, διότι ὁ πολύτροπος Θεόδωρος τὸν καρδινάλιον λεγάτον Κολώνναν συναιγμάλωτον, ἐλεύθερον ἀφίησεν, καὶ ἐπιηγέλλετο ἐνδοῦσθαι σὺν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥώμης. Ταῦτά ἐστιν τὰ ἔργα τῆς αἰσχροκερδείας καὶ τῆς πλεονεξίας.

Αὐτόθι ἐν ἄλλῃ πλίνθῳ ἀκριβῶς βλέπομεν: Ι Ν Ι Φ Ι Λ Β Α
τοῦτο δὲ ἐρμηνεύει τις ἰνδικτοῦ Ι' ΦΙΛίππου, τοῦ πατρὸς υἱοῦ τοῦ Πέτρου, ΒΑσιλέως, δηλονότι ἔτ. 4224, πρὶν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀνεκρηρύτατο. Ἦν ἡ πλίνθος δηλοῖτο, ὅτι ἐν τῷ ἔτει 4224 ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς διετεβούλετο. Καίτοι ἀμφισβητούμεν περὶ τῆς πλίνθου τοῦ Φιλίππου. Οὐ μόνον ἡ ἰνδικτιῶν Ι' μαλλόν ἐστιν ἡ τοῦ ἔτους 4222· καὶ ὁ Ῥωμθεύς, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τῇ ἐννάτῃ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 4224 ἀντ' αὐτοῦ ἐστέφθη· ἀλλὰ καὶ

δόμος ὁ καλλιστότατος πρὸς πύλην τὴν Χαρσίαν 1)
ὡς ἀναγκαίαν γὰρ αὐτὴν ἐπεῖν τὴν ἱστορίαν

οἱ χαρακτῆρες τῶν στοιχείων ἄλλου αἰῶνος εἶναι φαίνονται, καὶ μᾶλλον συναρμόττειν τῷ αἰῶνι τοῦ βασιλέως Φιληπικοῦ, ἐν ᾧ ἡ τῶν ἡθῶν φθίσις καὶ διαφθορὰ λαμπρῶς ἤρχεν, καὶ ἀμελήτως ἢ φαύλως λεπτὰ γράμματα ἐν πλίνθοις ἐχαράττοντο· προσέτι ὁ Φιληπικὸς ἐβασίλευσε ἔτος ἐν καὶ 50 ἡμέρας τῆς Ἰνδικτιῶνος I, ἔτει 742 καὶ ΙΑ', ἔτει 743, καὶ τῆς ὑστέρας μόνον ὀλίγους μῆνας. Λοιπὸν ὁ δεῦτερος υἱὸς αὐτῆς τῆς Ἰωλάντης, Ῥομβέρτος, [κατὰ ἄλλους δὲ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πέτρου], ἐστέφθη δὲ κατὰ τὴν 9 τοῦ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 424 ὡς διάδοχος τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ ἀδελφοῦ, [οἵπερ οὐχ ἐωράκασιν τὴν Κωνσταντινούπολιν], καὶ ἀπέθανεν ἐν ἔτει 428. Τέλος τοῦτον τὸν ἀδελφὸν (ἢ θεῖον) διεδέχετο ὁ μικρότατος Βαλδουῖνος, ὁ Β', τότε ἐνδοκαετῆς, κατὰ τὸν μῆνα Ἰούλιον, ἄρχοντας ἀντ' αὐτοῦ Ἰωάννου Βριεννεσέως καὶ συνστεφθέντος ὀγδοηκονταετοῦς, οὐπερ τὴν θυγατέρα ἐγγημε ἐν ἔτει 434. Ἐκπεσὼν δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ πολυπεριηγη-ῆς κατὰ τὸν Ἰούλιον, ἔτει 464, ἀπέθανεν ἐν Ἰταλίᾳ ἐν ἔτει 473 [Δυκάγγιος 472], τοῖς ἐκγόνοις τὸ κοῦφον μόνον ὄνομα αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καταλιπὼν.

Δ. Δ.

Περὶ Βαλδουίνου τοῦ Β' ὅρα Γεωργ. Ἀκροπ. σ. 28, 47, 62, 172, 192, καὶ 195.

I. M.

4) Στ. 373. [Charsia porta (τοῦ Χαρισοῦ, τοῦ Χαρσοῦ, τοῦ Χαρισίου, τῆς Χαρσῆς) una e maritimis portis, dicta a Charsia, Venetae factiones duce, qui structurae ejus loci praefuit, cum murorum terrestrium structuram aggressus est Theodosius junior. DuCange. Cps. chr. lib. I. p. 50.

I. M.

Ὅτι ταῦτα ἄνευ κρίσεως ἀντέγραφεν ὁ Κ. Μύλλερ, καὶ ἀντ' τοῦ *maritimis* ἀναγνώστειον *mediterraneis* ὡς σφάλμα καλᾶμου τοῦ Δυκαγγίου, ὅρα τὴν ἡμετέραν σημείωσιν στίχῳ 36. Σκεπτεῖον δὲ ἐνθάδε πολὺ ἀξιολογώτερα· εἰ ἀληθές τὸ ἐν τούτοις τοῖς στίχοις λεχθὲν περὶ τοῦ φαντάσματος καὶ περὶ τοῦ ἐνεσθέντος δόμου καὶ ἂ περὶ τῶν τόπων τῆς πόλεως ἱστορεῖ.

Οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι οἴσμαι, ἐξετάζειν τὸ ἀληθές ἢ ψευδές τοῦ φαντάσματος. Αἱ Μοῦσαι τοῦ Ἡσιόδου καυχῶνται ἐπὶ τῷ: « Ἴδμεν ψευδέα πολλὰ λέγειν ἐτυμοῖσιν ὅμοια. » Κακοήθης δὲ καὶ ἐπίβουλος ὁ Ἀνώνυμος.

Λέγει γὰρ ὅτι Βυζαντιὸς τις βασιλεὺς οὐχ' Ἑλλήν, ἀλλ' ὁ τῶν Λατίνων Βαλδουῖνος, ἤγειρε τὸν δόμον τῷ προτιμοτέρῳ τῶν Ἑλλήνων Ἀγίῳ, κλειδούχῳ τῆς πόλεως τῶν Ἑλλήνων, ἀντιταττομένῳ τῷ Ἀγίῳ Πέτρῳ, κλειδούχῳ Ῥώμης· καὶ ὁ δράκων τοῦ Γεώργιου, ἐν τῷ Ἀνωνύμῳ, τάχα τὴν δε-

375 βούλομαι, καὶ τοῖς θέλουσι τὸ θαῦμα τοῦ μεγίστου
καὶ θείου χριστομάρτυρος δεῖξαι, καθὼς ἐπράχθη.

σποτείαν τοῦ Πάπα ὑποφαίνεται. Τὴν δὲ τοποθεσίαν τῆς τοῦ Χαρισίου ψευδοπόρτης λαμπρῶς ὁ ποιητὴς φωτίζει.

Κατ' αὐτὸν οὖν, πᾶσαι αἱ τοῦ χερσαίου τείχους πύλαι τότε κεκλεισμέναι ἦσαν διὰ τὴν πολεμικὴν ἐφοδόν. Καίτοι τοῦτο καταλαμβάνεται μόνον, ἐκτὸς τῶν Βλαχερνιανῶν. Αἱ τῶν Βλαχερνῶν γὰρ, ὡς προαεῖται τινός, οὐκ ἦσαν κεκλεισμέναι [στίχῳ 502]. τοῦτο δ' ἐστὶν αἱ τοῦ μονοτείχους, ἀπὸ τοῦ παλατίου τοῦ Περφυρογεννήτου (τοῦ Κύρου) ἕως τῆς (νέας) πύλης τῆς Εὐρίνης. Ἄλλο οὖν ὅπισθεν ἐτι τότε ὑπολείπεσθαι τείχος κρίνομεν. Τί δὲ τοῦτο, εἰμὴ τὸ παλαιὸν Θεοδοσιακὸν τείχος, τὸ ὁποῖον, μετὰ τοῦ ἐγερθέντος Βλαχερνιανοῦ μονοτείχους παρὰ τοῦ βασιλέως Ἡρακλίου, οὐ κατεσκάφη, ὡς πρότερον, τὸ τείχος τοῦ Κωνσταντίνου οὐ καθηρεῖτο, ὅτε τὸ Θεοδοσιακὸν ἔγινετο. Οὐδὲ οὖν ἠφανίσθη τότε τὸ τοῦ Θεοδοσιανοῦ τείχος μέρος, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τοῦ παλατίου τοῦ Περφυρογεννήτου παλαιῶς παρετείνετο γραμμῇ ὀρθῇ, ἕως τῆς σημερινῆς πύλης τοῦ Μπαλάτου, οὕτως ἀποτέμνον τὸ τῶν Βλαχερνῶν προάστειον.

Μία μόνη χερσαία πύλη, ἡ τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, πλησίον τῷ τῆς ἁγίας Κυριακῆς ναῷ, οὐκ ἦν κλειστή. Καὶ ὅδε ὁ ναὸς ἐστὶ τῶν τειχῶν ἦν. Ὁ ποιητὴς γὰρ λέγει, στίχῳ 391. «εἰς ἦν» καὶ οὐ πύρρῳ «πλησίον» εἰς τὰ βόρεια, ρεῖ μικρὸς τις ποταμὸς, Λύκος καλούμενος, δὲ τῷ αὐλῶνι τὸν Ξηρόλοφον ἀποτεμνει, τὴν πόλιν διαρρέων, μέχρι τοῦ Βλάχκα-μποστανί, καὶ εἰς θάλασσαν ἀφανίζεται. (ὅρα στίχον 390).

Διὰ ταύτης οὖν τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ ὁ ποιητὴς ἀναπλάττει τὸν Βαλδουίνον ἐξεργόμενον καὶ προτείνοντα τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν πρὸς τὴν τοῦ Χαρισίου πύλην, καὶ ἀπροδοκῆται ὡς ὁ πρὸς τὴν φάντασμα τὴν ἐστὶν ἐν στρατιώτου σχήματι ὅπερ φθάνει καὶ ἀφανίζεται πρὸς ταύτην τὴν ψευδόπορταν τοῦ Χαρισίου (στίχῳ 390 καὶ 406). Ἐπειτα, ἐξετασάμενος εὖ, τὸ φάντασμα ὁρᾷ πῶς ἐστὶ ταύτης τῆς κλειστῆς ψευδόπορτας τοῦ Χαρισίου, ἐπανελθὼν εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς ἀνοικτῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ καὶ ἀφικνούμενος ἕως στοᾶς τινος ἔνδοθεν τῆς πύλης τοῦ Χαρισίου! (στίχῳ 413 καὶ 416), ὁρᾷ τὸ στρατιωτικὸν φάντασμα ἐν εἰδει τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐφίππου, καθισταμένου ἐν τῇ στοᾷ, [στίχῳ 420].

Λοιπὸν εἰ δὲ ὅποτε χρησμὸς ἀληθὴς τῆς ἐσομένης ἀπωλείας ἐλάνθανε τινα μάντιν αὐτὸν, οὗτοι οἱ στίχοι τοιοῦτοί πῶς εἰσιν. Ἡ γὰρ ψευδόπορτα Χαρισίου ἦν ἡ σπέρνα τοῦ Ἀχιλῆως πάντων τῶν τειχῶν. Αὐτόθι ἐτραυματίετο καιρίως ὁ Ἰουστινιανός· αὐτόθι ἐπλήττετο καὶ ἀπέθανεν ἡρωικῶς Κωνσταντῖνος ὁ Δράγας, καὶ αὐτόθι οἱ Τούρκοι εἰσῆρχοντο.

Ἐκπαλαι καθιστόρητο παρὰ τῶν ὀρθοδόξων,
 ὁ κάλλιστος ἐν μάρτυσιν ἐν πύλῃ Χαρισίου
 ἐφιππος ἔνδον τῆς στοᾶς, εἰς ἣν καὶ καθορᾶται,
 θαύματα μεγιστότατα ποιῶν τοῖς βουλομένοις. 380

Ὡς δὲ τὸ κράτος Μιχαὴλ ὁ Κομνηνὸς κατέσχε,
 μετὰ πολλοῦ στρατεύματος καὶ πάσης τῆς ἰσχύος
 ἅπαντα τὰ τῆς δύσεως μέρη κατετροποῦτο,
 ἔχων συμμάχους τοὺς καλοὺς ὁμαίμονας τοὺς δύο,
 μεθ' ὧν πρὸς πόλιν ἔφθατε καλλίστην Σηλυβρίαν. 385

Ὁ βασιλεύων δ' Ἰταλὸς ἐν πόλει, Βαλδουῖνος,
 τὴν τῶν Ῥωμαίων ἔφοδον μέγα προσδειλιάσας,
 ἔκλεισε πύλας πόλεως πάσας τὰς τῆς ἡπείρου,
 λίθοις μεγάλοις καὶ μοχλοῖς κατοχυρώσας ταύτας,
 πύλῃν ἑάσας ἀνοικτὴν τὴν ποταμοῦ πλησίον, 390
 εἰς ἣν τῆς μάρτυρος ναὸς Κυριακῆς 1) ὁρᾶται.

Ὁ μέγιστος Γεώργιος ἐφάνη Βαλδουίνῳ.

Ὅθεν καὶ μίαν ἐξελθὼν σὺν μετρητοῖς ἰππέοις
 καὶ τὴν ὁδὸν ἐρχόμενος τὴν φέρουσιν πρὸς πύλῃν,
 εἰς ἣν ὁ μάρτης ἵσταται κλειδοῦχος Χαρισίου,

Καὶ ὅπως ἡ Παλλὰς τὴν Τρωάδα οὐκ ἔσωσεν, οὔτε ἡ πολιοῦχος Ἀθήνη
 τὰς Ἀθήνας, ἐπίειχε· οὔτε καὶ ὁ ἅγιος Γεώργιος, οὔτε τὸ δακρυρρέον αἷμα
 τῆς εἰκόνος του ἐν τοῖς καιροῖς τοῦ Ἀνθρονίκου Παλαιολόγου, οὔτε ὁ νέος
 κλειδοῦχος, ὡς ὁ Λατίνος ἅγιος Πέτρος, ὦν πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας
 Σοφίας! ἡδυνήθησαν κἄν σῶσαι τὴν πόλιν. « Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα
 κίνει. » Δ.Δ.

1) Στίχῳ 394. S. Cyriacae aedes inter portam Sancti Romani
 et portam Charsiae, intrane an extra urbem, incertum. Du-
 Cange Cps. chr. Lib. IV. p. 446. I. M.

Ἐν τῇ σημειώσει τοῦ στίχου 373 ἐδεικνύμεθα ὅτι οὐκ ἔχω ἀλλ' ἔσω τῶν
 τειχῶν ἦν ὁ ναὸς οὗτος. Δ.Δ.

- 395 Τὸν θαυμαστὸν ἐν μάρτυσιν ἔβλεψε στρατιώτην
κατέμπροσθεν βαδίζοντα καὶ φθάνοντα πρὸς πύλην·
ὃς Βαλδουῖνος ἔφησε τάχος τοῖς σὺν ἐκείνῳ·
« τίς ὁ φαινόμενος ἡμῶν ἔμπροσθεν στρατιώτης; »
ἐκεῖνοι δ' ἀπεκρίθησαν· « μή τινα βλέπειν μᾶλλον. »
- 400 Ὁ γοῦν φανείς μόνος αὐτῷ μέχρι τῆς πύλης φθάσας
ἄφαντος ὅλως γέγονεν· ὅθεν ὁ Βαλδουῖνος
ὥς φάντασμα τὸ γεγονὸς οὐκ ἀληθές ἐφρόνει.
Καὶ πάλιν ἀπερχόμενος ἐκεῖ καὶ δις καὶ τρίτην,
ἔβλεπε τὸν φαινόμενον σχήματι στρατιώτου
- 405 ἔμπροσθεν ἀπερχόμενον μέχρις αὐτῆς τῆς πύλης,
καῖε μὴ βλεπόμενον, ἀλλ' ἀφαντοῦντα τοῦτον.
Λοιπὸν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔφησε τοῖς παροῦσιν·
« οὐ λέγω τὸν βλεπόμενον ὡς φάντασμα προσεῖναι,
« μᾶλλον δεικνύει πρόσωπον παιδρὸν ὑπὲρ ἡλίου
- 410 « καὶ μοι δοκεῖ θειότερον εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῦτο. »
Εἷς δὲ τῶν ὄντων σὺν αὐτῷ πρὸς θείας ἐπιπνοίας
γνώρισας τὸν φαινόμενον τῷ βασιλεῖ προσεῖπεν,
εἶναι αὐτὸν τὸν μάρτυρα τὸν ἐνδοθεν οἰκοῦντα
τῆς Χαρισίου πύλεως στοᾷ τῇ σμικροτάτῃ·
- 415 πιστεύσας οὖν ὁ βασιλεὺς καλῶς τὰ λαληθέντα
ἀπῆλθε πρὸς τοῖς ὀπίσθεν τὸ τάχος χαρᾷ πλείστη,
καὶ πρὸς τὴν πόλιν εἰσελθὼν ἔδραμε πρὸς τὴν πύλην
τοῦ Χαρισίου κατιδεῖν τὸν ἄνδρα τὸν φανέντα·
ὅθεν καὶ τρόμῳ προσελθὼν εἶδε τὸν στρατιώτην
- 420 ἔφιππον καθιστάμενον, ὃν ἐξωθεν ἐώρα.
Καὶ τούτου θεῖαν δύναμιν μεγάλως ἀνυμνήσας,
προσέταξε τῷ ψάλλοντι πρεσβύτῃ Δημητρίῳ,
τῷ θεῷ μάρτυρι ναὸν ταχίστως ἀνεγείραι·
ὅστις καὶ προσανήγειρε τοῦτον μετὰ μαρμάρων,

πάνυ σμικρότατον αὐτὸν καλῶς κατασκευάσας, 425
 ἐντέχνως σοφισάμενος, ὡς εἰ συμβαίῃ ταύτην
 ἐπανοιχθῆναι πώποτε τὴν πύλην Χαρισίου,
 τὴν εἰσοδοδιέξοδον ἔχειν ἀνεμποδίστως,
 ὡσχύτως καὶ τὸν μάρτυρα τὸν θεῖον οἶκον τοῦτον.

Ἔτερον θαῦμα μέγιστον μεγίστου Γεωργίου.

Ὡς δὲ κατέσχευεν ὕστερον Ἀνδρόνικος τὸ κράτος, 430
 ὁ γίνους ὁ τοῦ Μιχαήλ πρώτου Παλαιολόγου,
 ἔρρυσεν αἷμα κρουνηδὸν ἐκ θείου τοῦ προσώπου
 τούτου τοῦ χριστομάρτυρος ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις,
 ὥστε καὶ τὸν τὸν ἀνακτα μπεῖν τὰ περὶ τούτου, 435
 ὃς προσελθὼν καὶ κατιδὼν ἐν ὀφθαλμοῖς τὸ πρᾶγμα
 οἰκείαις τούτου ταῖς χερσὶ κατασφογιζέει τοῦτο.
 Ὅρῳτος οὖν τὸν μάρτυρα πάλιν ἐκ τοῦ προσώπου,
 αἷμα πολὺ κατέρρυσεν καὶ μεῖζον τοῦ προτέρου.
 Ὅθεν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς μετὰ δακρύων ἔφη·
 « ὦ χριστόμαρτυρ, ἔνδοξε, τοῦτο φθορὰν σημαίνει 440
 « Χριστιανῶν, καὶ τῆς ἐμῆς ἀρχῆς καὶ βασιλείας. »
 Ὅ μετ' ὀλίγον γέγονε, καὶ πέπτωκε τῆς δόξης
 καὶ γέγονεν Ἀντωνίου οὗτος ἀντ' Ἀνδρονίκου 1).
 Ὅρῳς καὶ τὸν Λασκάριον μικρὸν ἐκδικηθέντα 2).
 Ἀναλαβέτω τοιγαροῦν ὁ λίγος τοῖς προτέροις. 445
 Ὅ Μιχαήλ, ὡς εἴρηται, παραλαβὼν τὸ κράτος

1) Στίχῳ 443. Περὶ τῆς ἐκπτώσεως ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅρα Καντακουζηνὸν β. Γ'. σ. 304. καὶ Νικηφ. Γρηγορ. σ. 422. 423. 442, 44 , 446, οἵτινες λέγουσιν ὅτι μοναχὸς γέγονε καὶ τὸ τοῦ Ἀντωνίου ὄνομα ἐλάμβανεν.

Δ. Δ.

2) Στίχῳ 444. « μικρὸν » Τὸ ἀνόσιον ἔργον τοῦ πατρὸς Μιχαήλου εἰς τὸν παῖδα Λασκάριον.

ἔλαβε τὰς τῆς δύσεως πόλεις πάσας καὶ χώρας.

Ἐκ Σηλυβρίας οὖν αὐτὸς μετὰ τῶν στρατευμάτων

ἀναχωρήσας, ἔρχεται πέραθεν τῶν Γαλάτου 1),

450 βουλόμενος τὸ φρούριον λαβεῖν τὸ τῶν Λατίνων,
ὃ κλησὶς ἦν καστέλλιον πλησίον τῶν Γερίου 2).

1) Στίχῳ 449. ὅρα Παχυμ. Α'. σ. 440 καὶ 422 (ἐκδ. Βον.) I. M.

2) Στίχῳ 454. Τοῦ Γερίου. Τί τοῦτο τὸ ὃ κλησὶς καστέλλιον, πλησίον τῶν Γερίου. Ὁ Κ. Μύλλερ τοῦτο παραλείπει. Οἱ Γαλάτου φρούριον μὲν καλοῦνται, καστέλλιον δὲ οὐκ ὀνομάζονται. Καίτοι κατὰ τὸν Γεωργ. Παχυμ. [σ. 422 ἐ.] τὴν πηγὴν τοῦ Ἀωνόμου, οὐκ ἔστι καταλαμβάνειν ἄλλο. Οὗτος γὰρ λέγει· «Ὁ Μιχαὴλ τῷ Γαλατᾷ προσέβαλεν, αὐτὸς μὲν ἐφ' ἱκανὸν μακρόθεν σκηνοποιησάμενος ἐφ' ὕψηλῳ καθῆστο, προστορᾷ τὰ ὀρώμενα· ἅμα δὲ καὶ πειρώμενος εὐσύνοπτος εἶναι τοῖς ἐναντίοις πρὸς ἐκπληξιν. . . Ἱταλοὶ δὲ ἐκ διαδοχῆς καθ' ἡμέραν νέοι ΤΑΙΣ ΑΛΙΑΣΙ διαπεραιούμενοι διὰ τῆς πρὸς θαλάσση πύλης διεκπαϊόμενοι, ἑαυτοὺς εἰσώθουν, καὶ ξύλοις μεγάλους τὸ ἐντὸς εἰς περίπατον κρατυνόμενοι καρτερῶς, ἀπημύνοντο τοῦ τείχους. . . ποσὶ ἀσφαλέσιν ἐστώτες ἀκμηῆτες ἄνδρες ἐκ διαδοχῆς ἄρτι φανέντες, ἐνέτεινόν τε ραδίως τὰ σφίσι συνήθη γε ἰοβόλα σκεύη, καὶ σκεπόμενοι τοῖς ἐπάλξεσι δι' ὅπως κατηκόντιζον· οἱ ἔξω δὲ τοῖς τειχομαχίαις περιῆσαν πετροβόλοις βάλλοντες μηχανήμασι, πρὸς ᾧ κληματίδας ξυμφορήσαντες ἐξ ἀμπέλων, καὶ τὰ πονεῦντα τῶν μερῶν πυκάσαντες ταῖς βολαῖς ἀντείχον. Αὐτοὶ δὲ (οἱ Γραικοὶ) προσκαταβαίνοντες ταῖς στοαῖς τὸ ἀσφαλές μὲν κατὰ κεφαλῆς ἐκ τῶν κληματίδων εἶχον· ἐκείθεν δὲ κατὰ διοπτρίαν ταῖς ὀπαῖς χρώμενοι (οἱ Λατίνοι), ὡς εἶχον, ἡμύνοντο. Ἀγὼν δι' ἣν ἀμφοτέρους, τοῖς μὲν (Γραικοῖς) τοῦ κρατοῦντος ἔλειν, ὡς ἅμα τῷ φρουρίῳ τὴν πόλιν ἔξουσι, τοῖς δὲ (Λατίνοις) ἀντέχειν ὡς συναπολλυμένης ἐξ ἀνάγκης τῷ φρουρίῳ τῆς πόλεως.» Ἐνθάδε ἡ πόλις οὐκ ἄλλη ἐστίν ἢ ἡ Κωνσταντινούπολις, καὶ τὸ φρούριόν ἐστιν ὁ Γαλατᾶς.

Νῦν δὲ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ποιητῇ τί τὸ Γέριον; δοξάζοι τις ἂν ὑπονοητέον εἶναι τὸ ἀνατολικὸν καστέλλιον τοῦ Βοσπόρου, τὸ πλησίον τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, τὸ ὅποιον Ἱέρειον ἐκαλεῖτο, καὶ τὸ στόμα ἱερὸν.

Ἄλλ' ἀκριβῶς ἐξετάζοντες εὐρίσκομεν ὅτι δύο ἦσαν ἱερὰ στόματα ἐν τῷ Βοσπόρῳ. Τὸ γὰρ ἦν ἡ εἰσόδος, τὸ δὲ ἡ ἐξόδος, τὸ ἀληθές στόμα τοῦ Βοσπόρου εἰσροῦν εἰς τὴν Προποντίδα. Ἐν γὰρ ταῖς Σύκαις ἦν ἡ τῶν Βυζαντίων νεκρόπολις καὶ Ἡρώδην τι ἱερὸν, καὶ ὁ Ἡρωολόγος ἡ Ἱερομνημάτων τῶν παλαιῶν Βυζαντινῶν μέγιστος ἦν ἄρχων. Καὶ ὁ τόπος αὐτὸς τοῖς χριστιανοῖς ἱερῶτατος, διότι εἰς τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ὁ ἅγιος Ἀνδρέας

Ἐνταῦθα μάθοις ἀκριβῶς τὰ τοῦ Βουλγαροκτόνου.
Τὰς πράξεις μάθοις ἀκριβῶς καλλίστου Βασιλείου.

Ἀλλὰ γὰρ ἐξηγούμενος κατὰ λεπτόν τὰ πάντα
βούλομαι, καὶ τοῖς θέλουσι τὰ τοῦ Βουλγαροκτόνου
τοῦ Βασιλείου προσειπεῖν, ὡς ἀναγκαίων ὄντων 1),
καὶ πῶς εὑρέθη κείμενος ἐν πόλει Σηλυβρία. 455
Οὗτος ὁ κάλλιστος ἀνὴρ ἐν χρόνοις, οἷς κατῆρχεν,
ἔδοξε πᾶσι θαυμαστὸς καὶ σώφρων καὶ γενναῖος,
τιμήσας τὴν βασιλείον ἀρχὴν, καθὼς ἦν δέον.
Αὐτὸ δὲ γένος τῶν Μυσῶν Βουλγάρων κεκλημένον,
κακῶς κατεπαιρόμενον τότε κατὰ Ῥωμαίων, 460
πάντας κατεσφαγίασε (sic), κληθεὶς Βουλγαροκτόνος,
ἄρξας ἐν χρόνοις εὐτυχῶς πεντήκοντα σὺν δύο·
τοσοῦτον δ' ὑπερέβαλλε τοὺς βασιλεῖς τοὺς πάλαι,
ἐν τε τῇ ῥώμῃ σώματος, σπουδῇ τε τῇ μεγίστῃ,
ὥς καὶ νυξὶν ἐργάζεσθαι καὶ τρέχειν πρὸς πολέμους, 465
κατάδροχον τὴν κεφαλὴν ἐκ πρωϊνῆς τῆς δρόσου,
φέρων αὐτὴν διὰ παντὸς σχεδὸν καὶ καθ' ἐκάστην

αὐτόθι διάγων τοὺς πρώτους μαθητάς αὐτοῦ εἶχε. Περὶ τούτων ἀπάντων μακρολογίᾳ ἐν παραρτήματι γαλλιστὶ, τὸν διάπλουον τοῦ τουρκικοῦ στόλου διὰ τοῦ λόφου ἐπάνω τῶν Γαλατῶν ἐξετάσαντες, σκοποῦμεν. Ἐνθὺ δὲ ἱκανά εἰσιν τὰ τοῦ Κωδίνου, λέγοντος σ. 119 [ἀνώνυμος Βανδούριος σ. 164. Μιχ. Αἰχμαλώτης ἀνέκδοτος σ. 134].

• Ὅτι τὰ ἱερά τὰ Πέραν καὶ Ἡρῶα ἐλέγοντο διὰ τὸ τὰ μνημεῖα πολλὰ εἶναι· ἐκεῖ γὰρ ἐθάπτοντο οἱ νεκροὶ τῶν πολιτῶν πρὸ τοῦ κτισθῆναι τὸν Ἅγιον Λουκᾶν. . . Πρῶτον δὲ ὁ ἅγιος Ἀνδρέας ὁ ἀπόστολος ἐκάθητο ἐκτίσει καὶ ἐδίδασκεν· καὶ εἶθ' οὗτος ἐχειροτόνησε τὸν Στάχυν εἰς τὴν ἁγίαν Εἰρήνην τοῦ Γαλατᾶ, Πέραθεν. »

Σημειωτέον δὲ, ὅτι· ἐν τῇ ὀρθογραφίᾳ διαφέρουσιν· οἱ μὲν γὰρ γράφουσιν Ἱέριον, οἱ δὲ Γέριον, καὶ ἄλλοι Ἡρίων. Δ. Δ.

1) Στίχῳ 454. Ὅρα Παχυμ. τ. 125.

I. M.

μὴ τοῖς βλεφάροις νυσταγμὸν, μὴ δ' ὄμμασι τὸν ὕπνον
 διδούς αὐτὸς τὸ σύνολον, ἀλλ' ἔξω διατρίβων.

Ὅρα τὸ Ἐβδόμῳ.

- 470 Οὗτος, φιλῶν τὸν μέγιστον μύστην τὸν Θεολόγον,
 ἀνήγειρεν εἰς ὄνομα τούτου καὶ θεῖον δόμον
 τῆς Βυζαντίδος ἔξωθεν ἐν παραθαλασσίῳ
 τοῖς νοτικοῖς, οὐκ εἰς μακρὰν, ἐν τόπῳ καλουμένῳ
 Ἐβδόμῳ 1) πρὸς τοῖς Ἑλλήσιν αὐτοῖς τοῖς Βυζαντίοις,
 475 κατακοσμήσας τὸν ναὸν σκεύεσι πολυτίμοις,
 αὐτοῦ καὶ τὸ σωματίον ἐκείσε καταθάψας.
 Ὡς δὲ Λατίνοις ταῖς ἐχθροῖς ἢ πόλιν παρεδόθη
 καὶ πάντα τὰ τῆς δύσεως ἡφάνιστο τελείως,
 ὁ προῤῥηθὲς ἡρήμωτο σὺν ἄλλοις θεῖος οἶκος,
 480 φυγόντων ὡς δεδῆλωται τῶν δυστυχῶν Ῥωμαίων·
 ὅθεν καὶ μὲνδρα γέγονε λατινικῶν προδόντων
 οὗτος ὁ καλλιστέτατος ναὸς τοῦ Θεολόγου.
 Ἐλθόντες τοίνυν ἀγρικοὶ ποιμένες τῶν Λατίνων,
 ἔνδον ναοῦ σὺν τοῖς αὐτῶν ποιμνίοις, ὥσπερ ἔθος,
 485 καὶ τάφον προσεμβλέψαντες ἐκείσε Βασιλείου,
 καὶ τι νομίσαντες εὐρεῖν ἔνδον αὐτοῦ τοῦ τάφου,
 τάχος αὐτὸν ἀνοίξαντες οὐχ εὖρον, εἰ μὴ μόνον
 ἐκείσε κατακείμενον τὸ σῶμα Βασιλείου,

4) Στίχῳ 474. Ὅρα περὶ τοῦ τάφου τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου
 Du-Cange, Cps. chr. lib. IV. p. 413. In S. Joannis Evangelistae
 templo in Hebdomo, quod vicinum fuisse aedi S. Joannis Bap-
 tistae in ipso Hebdomo subdit Porphyrogenitus, humatum Ba-
 silium Bulgaroetionum narrant Seyltzes, Joël et Glycas. Περὶ
 τοῦ Ἐβδόμου αὐτοῦ ὅρα αὐτόθι: Βιβ. Β' σ. 172. I. M.

Ὁ ὁρομικὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἦν ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ
 σήμερον τὸ Ἀδὴλ-Δζαεδδὲν τζαμίσσιν ὑπάρχει. Δ. Δ.

ὁ προσανήγειραν εὐθύς φέροντες ἔξω τάφου
καὶ συναρμολογήσαντες μέλη τὰ νεκρωθέντα, 490
καὶ κάλαμον τῷ στόματι ποιμενικὸν βαλόντες,
ἔστησαν κατεμπαίζοντες κατέμπροσθεν τοῦ τάφου.
Ἐξήλθον οὖν οἱ βάρβαροι, τὸ λείψανον ἀφέντες
ἐκείσε παριστάμενον πρὸς ἐμπαιγμὸν, ὡς ἔφην.
᾽Ως δ' ὁ ῥηθείς ἐλήλυθεν ἀναξ Παλαιολόγος 495
μετὰ γε τῆς δυνάμεως καὶ πάντων στρατευμάτων
τὸ φρούριον μαχήσασθαι τὸ πέραθεν Γαλάτου,
ὁ καὶ καστέλλιον αὐτὸ πάλιν προσηγορεύθη,
αἱ πύλαι πᾶσαι πόλῳ· αἱ πρὸς τὴν δύσιν οὖσαι
ἐκλείσθησαν παρ' Ἰταλῶν φόβῳ τῷ τῶν Ῥωμαίων· 500
καί τινες τῶν στρατιωτῶν, ὥσπερ ἦν ἔθος τούτοις,
ἐν προαστείοις ἔτρεχον, τί πρὸς τροφὴν εὐρᾶσθαι 1).
μετὰ τῶν ἄλλων οὖν αὐτοὶ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθόντες
τὸν προῤῥηθέντα μέγιστον αἶχον τοῦ Θεολόγου,
καὶ Βασιλείου τὸν νεκρὸν ἱστάμενον ἰδόντες, 505

1) Στίχῳ 502. Ἐκείθεν δὲ ἐν στίχῳ 373 ἐδεικνύμεν ὅτι τὸ διπλοῦν τείχος τοῦ Θεοδοσίου οὐκέτι ἠφρανίσθη· αἱ πύλαι ἐκλείσθησαν οὖν τοῦ μέρους σήμερον κατασκαφθέντος, δι' ἃς ἕξοδος ἦν εἰς τὸ τῶν Βλαχερνῶν προάστειον. Τούτου καὶ τεκμήριον φανερώτατον, ὅτι «μετὰ τιμῆς ψαλμωδιῶν καὶ φώτων εἰσεκομίσθη ὁ νεκρὸς τοῦ Βασιλείου πέραν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Μιχαήλου ἐν τῷ λόφῳ τοῦ Γαλατᾶ. » [στίχῳ 514 ἐ.]

Ἐν τοῖς χρόνοις τῆς πολιτείας καὶ ἀλώσεως τῆς πόλεως παρὰ τῶν Τούρκων, τοῦτο τὸ μέρος ἐτι διασωσέν φαίνεται. Τὸ γὰρ μονότειχος τῶν Βλαχερνῶν ῥαδίως ὁ Μεχμεμέτης σὺν ταῖς πυροπετροβόλοις μηχαναῖς κατέβαλλεν ἂν, εἰ μὴ ὅπισθεν ἄλλο διπλοῦν τείχος Θεοδοσιακόν, τὴν τοῦ πορθητοῦ εἴσοδον ἐκάλυεν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ ἐν τῇ ὑπονόμῳ πόλεμος τοῦ Γερμανοῦ πρὸς τῇ Καλιγαρίᾳ πύλῃ τῷ εὐ σκοποῦντι μείζον ἦν ἐν τοῖς διπλοῖς τείχεσιν, μεταξύ τῆς Πολυάνδρου πύλης καὶ τοῦ παλατίου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἢ ἐν τῷ καταντικρὺ καὶ πλησιεστότῳ Μονοτείχει. Ὅλον γὰρ τὸ Μονότειχος καὶ σήμερον ἀβλῆδες καὶ παλαιὸν ἔργον ἐστίν.

Δ. Δ.

τὸν κάλαμον κατέχοντα στόμα χερσὶ ταῖς τούτου,
 ἡρεύνον θέλοντες μαθεῖν, τίς ὁ νεκρὸς ὑπάρχει;

*Ἐφερον τὸν Βασίλειον πέραθεν τῶν Γαλάτου.

- Καὶ γινῶντες ἀπὸ πίνακος ἱστορικῆς ἐκεῖσε,
 ὡς ἔνεστι Βασίλειος οὗτος Βουλγαροκτόνος,
 510 ἀπῆλθον ἐν τοῖς μέρεσι τὸ τάχος τῶν Γαλάτου,
 καὶ βασιλεῖ τῷ Μιχαὴλ ἅπαντα τραγωδῶσιν·
 ὅστις δακρύσας, ὡς εἰκὸς, προσέταξεν αὐτίκα
 τοῦ Βασιλείου τὸν νεκρὸν ἔνδον ἐν κιβωτίῳ
 βληθῆναι, καὶ μετὰ τιμῆς ψαλμωδιῶν καὶ φῶτων
 515 εἰσοκομισθῆναι πρὸς αὐτὸν ἐν τόπῳ τῶν Γαλάτου,
 ὃ καὶ κατὰ τὴν πρόρρησιν τοῦ Μιχαὴλ ἐπράχθη·
 προσῆν δ' ἐν κόρτῃ κείμενον πλησίον βασιλέως.
 Ὡς δ' ἀνθυπέστρεψεν αὐτὸς πάλιν πρὸς Σηλυβρίαν,
 μὴ δυνηθεῖς τὸ φρούριον λαβέσθαι τῶν Λατίνων,
 520 ἔφερε καὶ Βασίλειον ἐν τῇ ῥηθείσῃ πόλει,
 καὶ θάπτει πλείστη τῇ τιμῇ μονῇ τῇ τοῦ Σωτῆρος,
 ἐν ἣ μονῇ καὶ Μιχαὴλ ἐς ὕστερον ἐτάφη.

Τοῦ Μιχαὴλ ἀνάρρησις, πρώτου Παλαιολόγου.

- Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ὁ λόγος βαδιζέτω.
 Ὁ Μιχαὴλ, ὡς εἴρηται, σὺν πλείστη τῇ δυνάμει
 525 μαχόμενος τὸ φρούριον οὐκ ἴσχυσε λαβέσθαι,
 καὶ τοι πρὸς μάχην τὴν αὐτοῦ καὶ πετροβόλᾳ μᾶλλον
 κατασκευάσας ὄργανα, καὶ τοὺς κριοὺς τῇ κλήσει
 πρὸς τὴν τῶν τειχῶν ἔκκρουσιν· ἀλλ' ἄπρκατος ἐδείχθη·
 εἶχε καὶ γὰρ τὸ φρούριον δύναμιν πρὸς Λατίνων.
 530 Ὅθεν καὶ καθυπέστρεψε πάλιν πρὸς Σηλυβρίαν·
 οἰκονομήσας δὲ καλῶς τῆς δύσεως τὰ μέρη

Καίσαρ ὁ Στρατηγόπουλος ἔρχετα· πρὸς τὴν πόλιν.

Εἶτα πρὸς καίσαρος ἀρχὴν Ἀλέξιον προκρίνας,
 πρὸς τὴν ἑώαν ἐκπερᾷ μετὰ τῶν στρατευμάτων.
 ἄνδρα τὸν Στρατηγόπουλον 1) ἄριστον ὄντα πάνυ,
 πρὸς μέρη τὰ τῆς δύσεως ἔστειλε παραυτίκα 535
 σὺν τε στρατεύμασι πολλοῖς ταῦτα καλῶς συστεῖλαι,
 εἰπὼν αὐτῷ καὶ καθ' ὁδοῦ τὸ ξίφος ἐπισεῖσαι
 αὐτοῖς τοῖς οὖσιν ἔσωθεν Λατίνοις ἐν τῇ πόλει.
 Αὐτὸς δ' ὁ καῖσαρ ἀπελθὼν μετὰ τῶν στρατευμάτων,
 καὶ δυτικοῖς ἐν μέρεσι τῇ πόλει πλησιάσας, 540
 χόρτον δὲ πλείστον ἐφευρὼν καὶ ποταμὸν σὺν τούτῳ,
 ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καλῶς ἀναπαυθῆναι.

Τοῦ Κουτριτζάκη τὰς βουλὰς βλέψον καὶ μάθοις ᾧδε.

Προσῆλθον οὖν τῷ καίσαρι κειμένῳ τοῖς ἐκεῖσε
 ἄνδρες ἀπὸ τῆς πόλεως, τὴν τύχην ἰδιῶται,
 φάσκοντες τοῦτον εἰσελθεῖν ἀφόδως ἐν τῇ πόλει. 545
 Ὁ δέ· « Καὶ πῶς; » αὐτοῖς φησιν· οἵτινες πάλιν εἶπον·
 « Ὁ στόλος ἅπας Ἰταλῶν τῶν ὄντων ἐν τῇ πόλει
 « ἀπῆλθεν ἐν τοῖς μέρεσιν ἄνωθεν Δαφνουσίας 2),
 « καὶ δύνამ' οὐ πάρεστιν ἔσωθεν τοῖς Λατίνοις·
 « ἡμεῖς δέ σοι τὴν εἵσοδον ἐκ τῶν ὑδραγωγέων 3) 550
 « ποιήσομεν ἀκίνδυνον, εἰσελθε γοῦν ἀφόδως. »

1) Στίχῳ 534. Ὅρα Παχυμ. Α'. σ. 437.

2) Στίχῳ 548. Δαφνουσία, νῆτος καὶ πολίχνιον ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, ἀπὸν 40 μίλια γεωγραφικὰ, ἔθθα ἡ πόλις Χηλαί, καὶ τὸ ἄκρον Δαφνουσία, πλησίον τοῦ στόματος τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ.

3) Στίχῳ 550. Ὅρα τὴν σημείωσιν τούτων ἐν τῷ τέλει τοῦ ἔπους. Δ.Δ.

Ὁ ἐπιβλέπων τὴν αὐτῶν εὐτέλειαν μεγίστην
εἶπε τῷ παραγγέλλοντι· « πῶς σὺ καλῇ τὴν κλῆσιν; »
« Ὁ Κουτριτζάκης, » ἔφησε, « πρῶτος αὐτὸς καλοῦμαι » 1).

- 555 Ὁ καῖσαρ δ' ἀδελφόπαιδα γνήσιον εἶχε τότε,
καλούμενον Ἀλέξιον, ὃς ἐκαλεῖτο μᾶλλον
ἐκεῖνος Ἀλεξόπουλος, ὡς νέος ὢν τῷ χρόνῳ.
Τὰ Κουτριτζάκη γοῦν αὐτὸς Ἀλέξιος ἀκούσας
ἔφησε πρὸς τὸν καῖσαρα· « Καλῶς ὁ Κουτριτζάκης,
560 » τῆς πόλεως τὴν εἴσοδον ἡμῖν καθυπουργήσει·
» δεῖ τελεσθῆναι, δέσποτα, τὸν προῤῥηθέντα λόγον·
» Ἀλέξιος, Ἀλεξόπουλος, σὺν τούτοις Κουτριτζάκης
» ὁ πρῶτος σὺν Ἀλέξιῳ καῖσαρ αὐτὸς ὑπάρχεις,
» ὁ δ' Ἀλεξόπουλος ἐγὼ, τρίτος ὁ Κουτριτζάκης,
565 » συνέδραμον ἀμφοτέρω, πεισθῶμεν μᾶλλον τούτῳ. »
Ὅθεν ὁ Στρατηγόπουλος πεισθεὶς τοῖς λόγοις τούτου
πᾶσαν αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἔφησεν ὀπλισθῆναι.

Εἰσῆλθον ἑνὸς πόλεως ἀπὸ τῶν ὑδραγωγῶν.

- Εἰσῆλθεν οὖν μέχρι ναοῦ Πηγῆς τῆς Θεοτόκου 2)
μετά γε τοῦ στρατεύματος νυκτὸς ἐπεισελθούσης,
570 τὸν Κουτριτζάκην ἐν χερσὶ φέρων τὸν προῤῥηθέντα 3),
ὃς καὶ προσέταξεν εὐθὺς ἄνδρας πενταχοσίους
καθωπλισμένους εἰσελθεῖν ἀπὸ τῶν ὑδραγωγῶν 4),
τοὺς ὁμωκότας σὺν αὐτοῖς ἐλθεῖν ἔσω προσταξας,

1) Στίχῳ 554. Περὶ τοῦ Κουτριτζάκου ὅρα Παχυμ. σ. 418-429. I. M.

2) Στίχῳ 568. Ἀκαταλήπτως ἐν τῇ τοῦ Βέκκερ ἐκδόσει εὐρίσκομεν
«θειοῦ». Ἡ αὐτόγραφος ἔχει κοινῶς συστέλλοντα τὰ γράμματα Θεοῦ, τοῦτ'
ἐστὶν Θεοτόκου. I. M.

3) Στίχῳ 570. Ὁ Μύλλερ ἔχει « φέρον ».

Δ. Δ.

4) Στίχῳ 572. Ἡ αὐτόγραφος ἔχει « ὑδραγῶγων » παροξυτόνως, διότι ἐν
τῷ πολιτικῷ στίχῳ ἡ παραλήγουσα ἀναγκαίως τὴν ὀξείαν ἔχει. I. M.

οἵτινες ἐκπηδήσαντες ὡς λέοντες αὐτίκα,
 εἰσῆλθον ἔνδον πόλεως, ἀκώλυτον εὐρόντες 575
 τὴν εἵτοδον, καὶ πρὸς Πηγῇ ἦλθον τὴν πύλην τάχει.
 Ἦν δ' αὕτη πύλη πρότερον κλεισθεῖσα πρὸς Λατίνων,
 λίθοις μεγάλοις καὶ μοχλοῖς στερόοις ἀσφαλισθεῖσα 1).
 ὅθεν καταχαλάσαντες τὴν ἐνδοτέραν ὕλην
 ποιοῦσιν ἀνεμπόδιστον εἰσοδὸν τοῖς Ῥωμαίοις, 580
 ἄνωθεν εὐφημήσαντες τὸν ἄνακτα Ῥωμαίων.

Καῖσαρ ὁ Στρατηγόπουλος εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει.

Εἰσῆλθεν οὖν Ἀλέξιος ὁ καῖσαρ ἐν τῇ πόλει
 μετὰ παντὸς στρατεύματος καὶ πάσης τῆς ἰσχύος·
 ὃς καὶ προσέταξεν εὐθὺς πάντα τοὺς μαχομένους 585
 τοὺς Ἰταλοὺς ὡς πρόβατα καὶ βόας κατασφάττειν.
 Οἱ δὲ Λατίνοι βλέψαντες τὴν δύναμιν Ῥωμαίων,
 καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν πόλεμον στῆναι μὴ δυνηθέντες,
 ἔφευγον ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς παρὰ θαλασσίαις·
 γέγονε τοίνυν ἡ τροπὴ μεγάλη τῶν Λατίνων,
 τὴν πρώτην ἐκνικήσασα τὴν ἑκπαλαι Ῥωμαίων. 590
 Φεύγει καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Λατίνων Βαλδουῖνος
 κατακλεισθεὶς τοῖς ἔσωθεν μεγάλοις παλατίοις.

Θεὸς καὶ θάλασσα καὶ πῦρ ἐμάχοντο Λατίνοις.

Συμβεβηκῶς οὖν ἔτυχεν ἔρχεσθαι τοὺς Λατίνους
 ἐκ Δαφνουσίας ἄνωθεν μετὰ παντὸς τοῦ στόλου 2),
 καθ' ἣν ἡμέραν γέγονε ἀνάρροησις Ῥωμαίοις, 595

1) Στίχῳ 578 Λίθοι καὶ τεύχοςμα ἐκεῖ οὐκ ἦσαν ὅρα τὴν σημείωσιν,
 στίχῳ 580. Δ. Δ.

2) Στίχῳ 594. ὅρα Παχυμ. Α'. σ. 444. I. M.

- φυγή δ' αὐτοῖς τοῖς Ἰταλοῖς καὶ πόρθησις μεγίστη.
 Οἱ δ' εἰς τὸν πλοῦν, ὡς ἔμαθον ἅπαντα τὰ πραχθέντα,
 κατέβαινον τοῖς Ἰταλοῖς δύναμιν ἐπιδοῦναι.
 Ὁ καῖσαρ δὲ προσέφησε πῦρ ἐμβληθῆναι τῆχος
 600 αὐτοῖς πᾶσι τοῖς μέρεσι τοῖς παραθαλασσίους.
 Ὡς δὲ πλησίον πόλεως ἅπας ὁ στόλος ἦλθεν,
 οὐκ ἠδυνήθη προσελθεῖν πλησίον τοῦ λιμένος,
 ἡ φλόξ ἐδίωκεν αὐτοὺς μεγάλως ὑψωθείσα·
 πάντα γὰρ κατεφλέγοντο τὰ τοῦ λιμένος μέρη
 605 σὺν πᾶσι τοῖς οἰκήμασι τῶν παραθαλασσίων,
 νότου πολλοῦ φουσήσαντος καὶ μαχομένου τούτοις.
 Ὅθεν καὶ μόλις Ἰταλοὶ προσήγγισαν σὺν βίᾳ
 κακίστως τοξεύμενοι παρὰ Ῥωμαίων οὔτοι
 τοῖς νοτικοῖς οἰκήμασι μεγάλοις παλατίοις.
 610 οἵτινες οὖν καὶ ἄνακτα λαβόντες Βαλδουῖνον 1)
 ἔφυγον ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς δυτικοῖς ταχίστως.
 Ἡ πόλις δὲ ἡ Βύζαντος ἐδόθη τοῖς Ῥωμαίοις
 τόλμῃ μεγάλη καίσαρος, Θεοῦ δὲ συμμαχία·
 εἰκὰς καὶ πέμπτη τοῦ μηνὸς ἔτυχεν Ἰουλίου
 615 ἔτος ἑξακισχίλιον σὺν τοῖς ἑπτακοσίοις
 φέρον καὶ τοὺς ἐξήκοντα χρόνους καὶ τοὺς ἑννέα 2).

Ἦρξεν ἐλθὼν ὁ Μιχαήλ εἰς πόλιν Κωνσταντίνου.

Εἶθ' οὕτως ἦρξεν Μιχαήλ ἐλθὼν εἰς Βυζαντίδα,
 χρόνως εἰκοσιτέσσαρας ἀποτυφλώσας παῖδα
 τὸν κλήσει Χαριτώνυμον, τὸν γόνον Λασκαρίων,

1) Στίχῳ 610. Τὸ « οὖν » λείπει ἐν τῇ ἀντιγραφῇ καὶ ἐν τῇ τοῦ Κ. Μύλλερ ἐκδόσει. Δ. Δ.

2) Στίχῳ 616. 25 Ἰουλίου ἔτ. 6769, μετὰ Χρ. 1261. I. M.

πρῶτον ἐξομωσάμενος αὐτὸν ἐν τοῖς ἀδύτοις, 620
καὶ ποτηρίου τοῦ φρικτοῦ τούτου καλῶς φυλάξαι
ζωὴν καὶ κράτος, παραδοὺς ἐκεῖθεν βασιλεία.

Ἀπὸ τοῦ φόβου Μιχαὴλ ἐκλινε κάραν πάπα.

Ἦντινα τύφλωσιν ἰδὼν ὁ μέγας ἀρχιθύτης
καὶ ζηλωτῆς Ἀρσένιος, ἀφορισμῷ φρικώδει
τούτου καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἐδέσμησεν ἀλύτῳ, 625
ἀραις τε καθυπέβαλλε μὴ συγχωρήσας τοῦτον 1).
ἐκλινε δ' οὗτος ὁ ῥηθεὶς ἀναξ Παλαιολόγος
τὴν κάραν πάπα δουλικῶς φρονήσας τὰ Λατίνων
ὅπως δὲ τοῦτο γέγονεν, ἀνάγνωθι καὶ μάθοις.
Ὁ προρρήθεις τῶν Ἰταλῶν ἀναξ ὁ Βαλδουῖνος, 630
ὁ τελευταῖος τύραννος ταύτης τῆς Κωνσταντίνου,
ἀκμὴν κατέχων τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοκρατορίας,
υἱὸν οὐκ ἔσχεν ἄρρενα, γεννᾷ δὲ μᾶλλον θήλυ 2),
ὃς καὶ ζητήσας ἔλαβεν ἐπὶ ῥητῷ τῷ χρόνῳ
ἄνδρα τινὰ τῶν εὐγενῶν τῶν δυτικῶν Λατίνων 635
γαμβρὸν ἐν ταύτῃ τῇ παιδί, πλούσιον ὄντα πάνυ,
προῖκα διδούς τὴν Βύζαντος καὶ τὴν βασιλείαν,
ὅτε τὸν χρόνον ἔφηβον ἢ κόρη καταλάβῃ.

1) Στίχῳ 626. Ὅρα Παχυμ. Α'. σ. 204.

I. M.

2) Στίχῳ 633. Ὅτι α υἱὸν οὐκ ἔσχεν ἄρρενα, γεννᾷ δὲ μᾶλλον θήλυ, τοῦτο οὐκ ἀληθές ἐστι· μᾶλλον δὲ, οὐκ ἔσχεν θήλυ ἀλλ' ἄρρενα μόνον ἐν, τὸν Φίλιππον, ὀνόματι αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος ἔγημε τὴν Βεά-ριξ, θυγατέρα Κάρου τοῦ Α'. βασιλέως τῆς Σικελίας, καὶ ἀπέθανε πρὸ τοῦ ἔτους 4288, καταλιπὼν θυγατέρα Αἰκατερίναν, ὀνόματι βασίλισσαν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ αὐτὴ ἔγημε τὸν Κάρολον, κόμητα Οὐαλθισίου καὶ Ἀνδεγαβίου, τὸν υἱὸν Φιλίππου Γ'. τοῦ τῆς Γαλλίας βασιλέως. (ὄρα Δουκάγγιον famil. Byzant. σ. 247). Τήνδε τὴν βασίλισσαν, τάχα καὶ τὸν ταύτης ἄνδρα ὁ ποιη- τῆς παρανοεῖ.

Δ. Δ.

Εἰς τάχος πάπαν ἔδραμεν ἄναξ ὁ Βαλδουῖνος.

- Ἐπεὶ δὲ γέγονε φυγὰς οὗτος, ὡς ἐδηλώθη,
 640 καὶ Μιχαὴλ ὁ Κομνηνὸς ἤρξε τῆς Κωνσταντίνου,
 ὁ Βαλδουῖνος τάχιστα προσέδραμε τῷ πάπα 1)
 ἐκτραγωδῶν τὴν συμφορὰν, φθορὰν τῆς τούτου δόξης,
 καὶ τοῦτον καθικέτευε σύμμαχον προσλαβέσθαι,
 βουλόμενος εἰς Βύζαντος ἐπαναστρέψαι πόλιν,
 645 πλεῖστον ἐπιφερόμενος τὸν πλοῦν ἐν τῇ θαλάσῃ
 καὶ τὴν βασίλειον ἀρχὴν πάλιν ἀναλαβέσθαι.
 Κρίνας δ' ὁ πάπας αἶτησιν εἶναι δικαίαν τούτου,
 αὐτοῦ γαμβρὸν προσέταξε καὶ τὸν πατέρα τούτου
 στόλον ποιῆσαι μέγιστον καὶ νῆας μακρωτάτας,
 650 ἔλθειν τε πρὸς τὴν Βύζαντος καὶ μαχεσθῆναι ταύτην,
 καὶ Βαλδουίνῳ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦς ἀποδιδόναι.
 Ὅθεν καὶ ναῦς ποιήσαντες πλείους διακοσίων
 καὶ πάντα καταρτήσαντες τὰ πρέποντα τῇ μάχῃ,
 καταλαβεῖν ἠβούλοντο πρὸς Βύζαντος τὴν πόλιν,
 655 κατὰ τὸν ἔαρος καιρὸν τὰ βουλευτήα πράξει.
 Ταῦτα μαθὼν ὁ Μιχαὴλ καὶ μέγα δειλιάσας,
 τὰ τεῖχη τὰ τῆς πόλεως καλῶς ἀνανεώσας
 τεῖχος ἀνήγειρε διπλοῦν ἔκ τε βορρᾶ καὶ νότου,
 ἀπὸ τε πύλεως αὐτῆς τῶν Βλαχερνῶν 2) καὶ μέχρις
 660 αὐτῆς Χρυσείας πύλεως ταχίστως κατορθώσας,

1) Στίχῳ 644. Τὸ «πάπα» ἐν τῇ ἀντιγράφῳ ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ Κ. Μύλλερ ἐκδόσει «πάπω» ὑπάρχει. Δ. Δ.

2) Στίχῳ 659. Δυσάγγιος Κωνσταντινούπολις Χρυσιανὴ Βιβ. Α'. σ. 49. Porta Blachernarum, ea dicta, quae muris Blachernianis adjuncta fuit. Περὶ τῆς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἀνανεώσεως ὄρα Παχυμ. Α'. σ. 486. I. M.

ποιῶν αὐτὴν οἰκοδομὴν ἐν ταῖς νυξὶ τὴν πλείστην,
βουλόμενος μαχήσασθαι τοῖς Ἰταλοῖς ἐλθοῦσιν 1).

Ἐκλινε κάραν Μιχαὴλ τῷ πάπα καὶ [τοῖς] 2) Λατίνοις.

Εἶτα τὴν δύναμιν αὐτῶν καὶ πάλιν δειλιάσας,
καὶ τὴν προτέραν φεδηθεὶς ἤτταν αὐτῶν Ῥωμαίων,
μήπως τῶν πρώτων χεῖριστα γένωνται τελευταῖα,
γράφει τῷ πάπα δουλικῶς ὡς μέλος ἐστὶ τούτου,
υἱὸς δὲ μᾶλλον εὐπειθὴς φρονῶν τὰ τῶν Λατίνων,
στείλας ἀρχιδιακόνους 3) τοὺς πρώτους τῶν τοῦ κλήρου,

665

4) Στίχῳ 662. Τί τὸ διπλοῦν τείχος τοῦτο, ἀπὸ τῶν Βλαχερνῶν καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς Χρυσείας πύλης; Τίς οὐκ οἶται τοῦτο εἶναι τὸ διπλοῦν χερσαῖον τείχος, ὅπερ, οὐ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, ἀλλ' ὁ μέγας Κῦρος Κωνσταντίνος, ἐπαρχος ἐν τοῖς καιροῖς Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου, ἐξήκοντα ἡμέσιν ἀνήγειρε. Καὶ ὅταν ὁ ποιητὴς προστίθῃσιν ἐν στίχῳ 658 «ἐκ τε βορρᾶ καὶ νότου» καὶ ταῦτα καταλαμβάνειν τις δύναται λεγόμενα, ὡς περὶ τῶν βορείων καὶ τῶν νοτίων μάλιστα μερῶν τῶν χερσαίων τειγῶν. Ὅτι δὲ οὐχ' ὁ λόγος περὶ τῶν χερσαίων ἀλλὰ περὶ τῶν παραθαλασσίων τειχῶν ἐκ τε βορρᾶ, τοῦτ' ἐστὶν τοῦ κεράτεος κόλπου, καὶ περὶ τῶν ἐκ νότου, τοῦτ' ἐστὶ τῆς Προποντιδὸς καὶ οὕτως, οὐκ εὐθείᾳ γραμμῇ ἀλλ' ὀξυγωνίῳ, ἀπὸ τῶν Βλαχερνῶν μέχρι τῆς Χρυσείας, τὰ τεῖχη ἀνανεώσαντο παρὰ τοῦ Μιχαήλου Παλαιολόγου, τοῦτο ἀκριβῶς μαθάνομεν ἐκ τοῦ Παχυμέρου λέγοντος οὕτω, Βιβ. Γ'. σ. 486.

«Ἐδόκει γοῦν πρὸς τὰ παρασπάντα διὰ ταχέων ἀνυψοῦν τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, καὶ μᾶλλον τὰ πρὸς τῇ θαλάσῃ, ἃ δὴ καὶ ἡθαμαλὰ ἦσαν, εἰκότως, θαλασσοκρατοῦντος τότε τοῦ πρώτως ἀνεγείραντος Κωνσταντίνου τοῦ μεγίστου. Κατεπεύγοντος δὲ τοῦ καιροῦ, ἐπεὶ οὐκ ἔχοιεν πέτρας σὺν τιτάνῳ τὴν ἀνοικοδόμησιν ἐκτελεῖν, μόσυσσι, σάνισι πλατεῖαις καὶ ἐπιμήκεσι σὺν τῷ καὶ στίβῳ πρὸς τὰ ταῖς ἐπιφοραῖς ἀντέχειν εἶναι, τοὺς τε πύργους καὶ τὰ τεῖχη προσανυψοῦν πρὸς δέ γε τὸ αὐτάρκως ἔχειν τῶν ἀνθερόντων ἐντὸς πληθὸς στρατιωτῶν, ΕΞΩΘΕΝ ΕΙΣΟΙΚΙΖΕΙΝ, πληρὴν ἐλαφρῶν ὡς ἐντὸς μενόντων ἐπὶ τοῦ τῆς μάχης καιροῦ. [Τὴν κακὴν διάστίξιν τῶν ἐκδόσεων διανορθοῦντες, μετὰ «μεγίστου» ἀντὶ τοῦ κόμματος τελείαν στιγμὴν κτλ. ἐτίθεμεν].

Δ.Δ.

2) Ἐνταῦθα ἡ συλλαβὴ «τοῖς» πλέον τοῦ μέτρου ἐστὶ.

Δ.Δ.

3) Στίχῳ 668. Ἡ αὐτόγραφος ἔχει «ἀρχιδιάκονας» τῶν στίχων ἕνεκα.

I. M.

έχοντας λόγον μέγιστον έλληνικῆς παιδείας,
 670 ὁ Μετοχίτης, μετ' αὐτὸν ὁ Μελιτηνιώτης 1),
 οἵτινες καθυπέκυψαν πρῶτοι τοῖς λόγοις πάπα
 καὶ βασιλεῖ τῷ Μιχαήλ εἶπον φρονεῖν ὡσαύτως.

Στέλλει καὶ πρὸς τὸν Μιχαήλ πάπας καδδοναλίους (οὕτω).

Ὁ πάπας παρ' ἐλπίδα δὲ ταῦτα μαθὼν, τὸ τάχος
 καδδοναλίους ἔστειλε πρὸς τὸν Παλαιολόγον,
 675 τὸν ἄνακτα τὸν Μιχαήλ, μνήμην ποιῆσαι τούτου
 πρὸς τε τὸν μέγιστον ναὸν τῇ. τοῦ Θεοῦ Σοφίας,
 καὶ τὰ πρωτεῖα τὸν αὐτὸν μετὰ τιμῆς διδόναι·
 κατὰ τεσσάρων εὖν αὐτὸς πατριαρχῶν τῶν θείων
 ἔχειν πολλὴν τὴν δύναμιν ἔκκλητον τοῦ ποιῆσαι,
 680 καθυπογράψαι βασιλεῖ ζητήσας τρία ταῦτα·
 μνήμην, πρωτεῖον, ἔκκλητον· ὡς βασιλεὺς αὐτίκα
 προσέταξεν ἐπ' ἁμβωνος μνήμην γενέσθαι πάπα.
 εἰπεῖν δὲ καὶ λατινικῶς τὸ θεῖον τοῦ σωτῆρος
 μέγιστον εὐαγγέλιον ἐν μυστικῇ θυσίᾳ.
 685 Ταῦτα δὲ γράψας βασιλεὺς γράμμασιν ἐρυθραίοις,
 καὶ κατασφραγισάμενος καὶ δοὺς καδδοναλίοις
 πρὸς Ῥώμην ἔστειλεν αὐτοὺς δεῖξαι τῷ πάπα ταῦτα 2).
 Ἐνθεν εἰ καδδινάλιοι στραφέντες πρὸς τὴν Ῥώμην,
 ἅπαντα τὰ γενόμενα τῷ πάπα προσδηλοῦσιν·

1) Στίχῳ 670. Ὅρα Παχυμ. Βιβ. Α'. σ. 369. 395.

I. M.

2) Στίχῳ 687. Ταῦτα τὰ γράμματα ἐς ὕστερον ὡς τεκμήρια λαμπρὰ
 τῆς ἐπιτορκίας τῶν Γραικῶν ἐδείκνυτο. Καίτοι οὐ δύναται τις ἐπιτιμᾶν
 τοῦτο τῷ Μιχαήλῳ, μᾶλλον ἢ τῷ Ἑρίκῳ Δ' τῆς Γαλλίας, ὅστις ἔλεγεν :
 «Paris vaut bien une messe!» τοῦτ' ἐστίν, ἡ πόλις τῶν Παρισίων ἐστίν
 ἀξία μιᾶς λειτουργίας. Τοιαύτη λοιπὸν ἐπιτορκία ἔγκλημά ἐστίν οὐ τοῦ
 ἐπιτορκούντος, ἀλλὰ τοῦ φανατισμοῦ, ὅστις τὰ τοιαῦτα ἀπαιτεῖ. Δ. Δ.

ὁ δὲ, χαρᾶς πολλῆς πλησθεὶς, προσέταξεν αὐτίκα 690
 τοῖς εἰρημένοις Ἰταλοῖς τοῖς κατὰ Βυζαντίδος
 τὸν στόλον ἐνειργήσασιν, ἀπράκτους εἶναι τούτους,
 εἰπὼν αὐτοῖς· « Ὡς Μιχαὴλ ἡμῶν γέγονε μέλος,
 α ὁμύφρων οὗτος γεγονὼς μεγίστης ἐκκλησίας
 α τοῦ πρωτοθρόνου καὶ σεπτοῦ Πέτρου τοῦ κορυφαίου, 695
 α καὶ μαχεσθῆναι τὸν αὐτὸν οὕτως καλὸν τυγχάνει. »
 Ἡ πόλις γὰρ τοῦ Βύζαντος ὑπῆρχε τῶν Ῥωμαίων
 καὶ πάλιν ἔξουσιν αὐτήν, καθὼς κατεῖχον πρῶτην
 ὅστις δ' αὐτῶν τῶν Ἰταλῶν ἀπέλθοι μαχεσθῆναι,
 τῇ τούτου βάλλει κεφαλῇ τὸν ἀπὸ τῆς ἀγίας 700
 τριάδος φρικωδέστατον ἀφορισμὸν ὁ πάπας.
 Ὁ Μιχαὴλ ἀφόβως δὲ κατάρξας τῶν Ῥωμαίων,
 τὸν ἀρχιθύτην πρῶτιστον, τὸν Ἰωσήφ ἐκείνον,
 τῆς ἐκκλησίας ἔξωσεν, ἀνήγαγε δὲ μᾶλλον
 Βέκωνα τὸν παμβέβηλον εἰς πατριάρχην τοῦτον 1), 705
 πρότερον ὄντα τὸν αὐτὸν εἰς χαρτοφυλακίου
 τόπον, ὡς ἄνδρα μεγίστον ἐλληνικῆς παιδείας·
 ὃς τὰ Λατίνων ὁ δεινὸς σὺν βασιλεὶ πιστεύει,
 ἔχων εἰς τοῦτο συνεργοὺς δύο τοὺς προρρήθέντας,
 τὸν Μετοχίτην τε φημί καὶ Μελιτηνιώτην, 710
 οὗς ὕστερον Ἀνδρόνικος, ὁ Μιχαήλου γόνος,
 τὴν τοῦ πατρὸς δυσσέβειαν πόρρωθεν ἐκδιώξας,
 ὡς μὴ θελήσαντες αὐτοὺς κοινωνικοὺς γενέσθαι
 τοῖς ὀρθοδόξοις ἅπασι, πολλαῖς ταῖς ἐξορίαις
 καὶ φυλακαῖς κατέσπειρεν, οἵτινες μόρον μᾶλλον 715
 τὸν τῶν κυνῶν ὑπέστησαν εἰρκταῖς ἐγχεκλεισμένοι 2).

1) Στίχῳ 703. Ὁρα Παχυμ. Β:6. Α'. σ. 374, 395.

I.M.

2) Στίχῳ 716. Ὁρα Παχυμ. Α'. σ. 402.

I.M.

Ὁ Μιχαήλ δὲ τύραννος γέγονεν ὀρθοδόξων,
ἀποτυφλώσας σὺν πολλοῖς καὶ τοὺς Ῥαλεῖς ἐκείνους,
ὥς μὴ θελήσαντας αὐτοὺς φρονῆσαι τὰ Λατίνων.

Ἄλλως τὸ Π χρησιμοδοτεῖ καὶ Μιχαήλ οὐ βλέπει.
Βλέψον τὸ Π τρισσῶς γραφέν καὶ μάθοις χρησμοῦ λύσιν.

- 720 Εἴτα μαθὼν ἀπὸ τινος, ὡς βασιλείαν τούτου
Παχώμιος 1) εἰσδέξεται, κακίας ἐνεπλήσθη.
Ὅθεν εὐρὼν Παχώμιόν τινα τῶν μονοτρόπων
ἀνόμως ἀπετύφλωσε, μὴ λάβῃ τούτου κράτος.
ἔδειξε γὰρ αὐτῷ χρησμὸν ὁ τοῦτον βουκολήσας
- 725 τὸ γράμμα Π τρισσῶς γραφέν· ὅστις καὶ Παχωμίῳ
τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξόρυξε, τὸ Π προσδειλιάσας.
Ἐψεύσθη γοῦν ὁ δείλαιος κακὰ φρονῶν καὶ πράττων·
μόρος γὰρ εὔρε τὸν αὐτὸν ἐν χώρᾳ Παχωμίῳ,
καθὼς χρησμὸς εἶπε τὸ Π δέξασθε τούτου κράτος,
- 730 τέθηκεν ἐν παρασκευῇ πρὸς χώραν Παχωμίῳ
Παλαιολόγος Μιχαήλ, τὸ Π τρισσῶς ἐδείχθη 2).
Ἐτάφη γοῦν, ὡς εἴρηται, πρὸς πόλιν Σηλυβρίαν.
Τὰ πλήθη δέ γε τῶν πιστῶν εἰς ἐν συναθροισθέντα,
ἐν οἷς ἦν καὶ Παχώμιος ὁ τυφλωθεὶς ἀδίκως,
- 735 εἶπον πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον· « Εἰ βούλῃ βασιλεύειν,
« τὴν τοῦ πατρὸς κακόνοιαν ἀπόρριψον τὸ τάχος,

1) Στίχῳ 721. Ὅρα Παχυμ. Α' σ. 487.

I. M.

2) Στίχῳ 734. Ἐν τῇ σελ. 13 τῆς αὐτογράφου ἐν χεῖλει ἀνωτέρῳ
γεγραμμένον μίλτῳ χρώματι οὕτω :

Παρασκευῇ

χώρα Παχωμίῳ	Π	Παλαιολόγος Μιχαήλ.
Π		Π

Περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὅρα Παχυμ. Βιβ. Α' σ. 528.

I. M.

« καὶ τέμνε τοῦτον ἀπὸ σοῦ λατινικὰ φρονοῦντα,
 « εὐχῶν καὶ τῶν λειτουργιῶν ἅμοιρον καταλείψας. »
 Ἐνθεν αὐτὸς Ἀνδρόνικος πεισθεὶς τοῖς λόγοις τούτων,
 ἔφησε κατενώπιον πάντων τῶν ὀρθοδόξων 740
 « Οὕτω φρονῶ καὶ συστυχῶ τῇ πρώτῃ ἐκκλησίᾳ 1),
 « πείθομαι δὲ παντάπασι τοῖς ἡμετέροις λόγοις,
 « αὐτὴν πατὴρ λατινικὴν φρόνησιν ἐκδιώκων. »
 Τὸ τάχος οὖν κάτω βαλὼν τὸν Βέκωνα τοῦ θρόνου,
 τῆς ἐκκλησίας ἐξωθεῖ, ποιμένα προβιάσας 745
 ἄλλον τινὰ τῶν εὐσεβῶν, ὃν οἱ πιστοὶ προσεῖπον 2).
 Εἰσάγει δὲ καὶ λείψανον ἐν Κωνσταντινουπόλει
 τοῦ πρώτου θεοῦ ζηλωτοῦ, ποιμένος Ἀρσενίου,
 κατατιθέμενος αὐτὸ μεγάλη ἐκκλησίᾳ·
 ἀνενεώθη τοιγαροῦν ἡ πίστις ὀρθοδόξων 750
 καὶ πρὸς εἰρήνην ἤλθοσαν τῶν εὐσεβῶν τὰ πλήθη.

Μάθε τὸν γρόνον ἀκριβῶς αὐτῶν Παλαιολόγων.

Ἐχουσι μέχρι σήμερον οὗτοι Παλαιολόγοι,
 Θεοῦ συνάρσει καὶ βουλῇ, καλῶς τὴν βασιλείαν
 κατὰ τὸ νῦν ἱστάμενον ἔτος τὸ μέγα κόσμου
 ἑξακισχίλιον αὐτὸ σὺν τοῖς ἐναχοσίοις, 755
 τὸ φέρον καὶ τὴν ἰνδικτον πεντεκαιδεκαταίαν,
 μμετρημένους ἑκατὸν ἐνιαυτοὺς, σὺν τούτοις
 ἓνα πρὸς τοῖς τριάκοντα. Χριστὸς δ' ἐπιβραβεύσει
 τούτους καὶ νίκας κατ' ἐχθρῶν ἐν χρόνοις μακροτάτοις.

1) Στίχῳ 744, Ὅρα Παχυμ. Β'. σ. 42, 44, 36, 424.

I. M.

2) Στίχῳ 746. Ὅρα Παχυμ. Β'. σ. 46.

I. M.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΕΝ Τῷ ΣΤΙΧῷ 550.

« Ἐκ τῶν ὑδραγωγέων. » Οἱ τῶν ὑδάτων ὀχετοὶ μέγιστοί
 εἰσιν ἐν τοῖς βορείοις μέρεσιν τοῦ χερσαίου τείχους, ἐν τῷ
 τοῦ Ἀνεμᾶ πύργῳ, καὶ πλησίον τῆς πύλης Ἐγρί-καποῦ, καὶ
 ἐν ταῖς ψευδόπορταις, τῇ τοῦ Χαρισίου καὶ τῇ τοῦ Γεωργίου
 (ὄρα τὸ ἡμέτερον βιβλίον: Nouvelles découvertes archéologiques, Cont/ple 1866, σ. 6) κλεισθείση πύλη,
 μεταξύ τῆς Τόπ-καπουσοῦ καὶ τῆς νέας Μεβλεχανέ-καπου-
 σοῦ. Ἐν ταῖς ἄλλαις ψευδόπορταις, τούτέστι μεταξύ τῆς
 Μεβλεχανέ καὶ τῆς Σηλυβρίας (τῆς Πηγῆς), καὶ μεταξύ
 τῆςδε καὶ τῆς τοῦ Ῥηγίου (τοῦ Ἑπταπυργίου), οἱ σω-
 λῆνές εἰσι μικρότατοι. Καίτοι περὶ ἐνὸς τούτων τῶν μικρῶν
 ἀγωγῶν ἐνθάδε ὁ λόγος ἐστίν. Κατὰ τὸν Γίββωνα (βιβ. ια',
 σ. 248), διὰ τοῦ ὑδάτου ἀγωγοῦ εἰσῆλθεν ὁ Στρατηγόπου-
 λος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, καὶ τὴν Χρυσείαν πύλην ἅπαντι τῷ
 στρατεύματι τῶν Ἑλλήνων ἠνέωξαν. Ἀλλὰ τὸ πρὸς τὴν Χρυ-
 σείαν πύλην σφάλμα ἐστὶ τοῦ Γίββωνος· δύο γὰρ διαφόρους
 εἰσόδους συγχέει· τὴν μὲν, τοῦ στρατεύματος σὺν τῷ Στρα-
 τηγοπούλῳ, εἰσελθόντος διὰ τῆς κλειστῆς πύλης τοῦ Θεο-
 δοσιακοῦ χερσαίου τείχους, ἐλόντος τὴν πόλιν καὶ ἐκβαλόν-
 τος τοὺς Λατίνους, (ὄρα Παχυμ. β'. 27, Γεωργ. Ἀκροπολ.
 σ. 190, Νικηφ. Γρηγ. σ. 83—85)· τὴν δὲ τοῦ βασιλέως
 Μιχαήλου, πομπὴν πομπεύοντος διὰ τῆς παλαιᾶς τοῦ Κων-
 σταντινιανοῦ τείχους χρυσείας πύλης· (ὄρα Παχυμ. β', 81
 Γεώργ. Ἀκροπ. σ. 194. ε., Νικηφ. Γρηγ. σ. 87.)

Ἀλλὰ ποία ἦν ἡ προτέρα τοῦ Θεοδοσιακοῦ τείχους πύλη,
 δι' ἧς τὸ μικρὸν στράτευμα τοῦ Στρατηγοπούλου εἰσῆλθεν;
 Ἡμῖν φαίνεται, ὅτι ἦν μία ταῖν δυεῖν, ἡ ἡ καλουμένη ἀλη-

θῶς πύλη τῆς Πηγῆς, ἡ καὶ τῆς Σηλυβρίας καλεῖται, ἢ ἡ ψευδόπορτα ἢ κλειστὴ πύλη, ἥτις ἐστὶ πλησίον, καὶ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς πύλης τῶν ἑπτὰ πύργων ἢ τοῦ Ῥηγίου. Τὴν οὖν προτέραν προκρίνομεν τῆς ὑστερας, διότι ὁ Παχυμέρης αὐτὴν τῆς Πηγῆς καλεῖ. Τὰ ἀκριβῶς ἐπαγγελλόμενα περὶ τῶν περιστάσεων ταύτης τῆς πύλης, κλειστῆς τότε οὐ μόνον σὺν πέτραις, ἀλλὰ καὶ δικλίσεσι καὶ τοῖς αὐτῶν μοχλοῖς, ἀπορεῖν ἡμᾶς ποιεῖ. Αἱ γὰρ ἀληθεῖς πύλαι, ὡς ἡ τῆς Πηγῆς (ἢ τῆς Σηλυβρίας), κλεισταὶ ἦσαν δικλίσεσι, μόνον ἢ νυκτὸς, ἢ ἐν πολιορκίαις. Αἱ δὲ ψευδόπορται κλεισταὶ ἦσαν πέτραις μόνον ἐν καιρῷ εἰρήνης, καὶ ἐν πολιορκίαις ἠνοίγοντο τοῖς προμάχοσιν. Διὰ τί οὖν ἡ ἀληθὴς πύλη τῆς Πηγῆς, ἐν εἰρήνῃ, οὐ μόνον κεκλεισμένη ἦν δικλίσεσι, ἀλλὰ καὶ πέτραις τετειχισμένη; Τάχα διότι πάντες οἱ Λατίνοι στρατιῶται ἐν ἐκστρατεία ἦσαν, καὶ οἱ ὀλίγοι λίποντες οὐχ ἱκανοὶ ἦσαν φυλάττειν, ἀριθμῷ δέοντι, πάσας τὰς πύλας, καὶ ταύτην μάλιστα, τὴν ἀπὸ τοῦ παλατίου μακρὰν ἀπέχουσιν; ἡμεῖς δὲ κρίνομεν οὐ πέτραις κεκλεισμένην πεφυκέναι, ἀλλὰ ταύτας τὰς πέτρας παρὰ τῶν ἀμούσων κοσμητόρων τῆς ἱστορίας προστεθεῖσθαι τῇ τῆς Πηγῆς πύλῃ. Ἀρχαιότατος γὰρ ὁ Γεώργιος Ἀκροπ. (ἀπέθανεν ἔτ. 1282) λέγει οὕτω σ. 191. «Ἐπεὶ δὲ μεθ' ἐουτοῦ εἶχεν ὁ Στρατηγόπουλος καὶ ἄνδρας τινὰς ἐξωρμημένους τῆς πόλεως καὶ ἀκριβῶς εἰδότες τὰ κατ' αὐτὴν, καὶ πυνθανόμενος αὐτῶν, ἐμεμαθήκει, ὅ πῃν τινα εἶναι περὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, δι' ἧς ἀνὴρ ὁπλίτης δύναιτ' ἂν ἐντὸς εἰσελθεῖν, μὴδ' ὅλως μελλήσας, τοῦ ἔργου εἶχετο. Καὶ εἰσῆλθε διὰ ταύτης ἀνὴρ, καὶ ἐπεχολούθησεν αὐτῷ ἕτερος, εἴτα ἐκείνῳ ἄλλος, καὶ οὕτω μέχρι τῶν πεντεκαίδεκα, τάχα δὲ καὶ πλείους ἄνδρες ἐντὸς εἰσῆλθον τῆς πό-

λεως. Ἐπεὶ δὲ περὶ τὸ τεῖχος ἓνα εὗρον τὸν ἐμπεπιστευ-
 μένον τὴν φυλακὴν, τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀναβάντες καὶ τῶν πο-
 δῶν λαβόντες ἔρριψαν ἔξω τῆς πόλεως. Οἱ δ' ἄλλοι, ἀξίνας
 ἐγχειρισάμενοι καὶ τοὺς μοχλοὺς τῶν πυλῶν διαρρή-
 ξαντες, ἐλευθέραν πεποίηνται τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσοδὸν τῷ
 στρατεύματι. Οὕτω μὲν οὖν ὁ Στρατηγόπουλος Καῖσαρ καὶ
 οἱ σὺν αὐτῷ πάντες Ῥωμαῖοι καὶ Σκύθαι (ἐκ τῶν τοιούτων
 καὶ γὰρ τὸ ὑπ' αὐτὸν συνεκεκρότητο στράτευμα) ἐντὸς τῆς
 πόλεως ἐγεγόνεισαν. »

Τοιοῦτός τις ἐστὶν ὁ ἀπλοῦς καὶ ἀληθὴς λόγος τῆς
 ἱστορίας. Τὸ αὐτὸν ἐν ταῖς τοῦ Δοῦσα λέξεσι τοῦ Ἀκροπο-
 λίτα συντομότερον εὐρίσκεται [ὄρα σ. 190] ἐν Σημειώσει].

Εἷς μόνος φύλαξ πρὸς τὴν πόρταν, νυκτὸς κεκλεισμένην,
 ἀναγκαῖος ἐφαίνετο.

Ὁ Παχυμ. [πεντήκοντα ἔτη ὕστερον,] κλίμακας τῷ τεί-
 χει καὶ πέτρας τῇ πύλῃ προστίθουσιν. Ὁ δὲ Νικηφ. Γρηγ.
 [ἄλλα πενήκοντα ἔτη ὕστερον] εἰσοδὸν λαθραῖαν, ἣν παλαιός
 τις ὑπόνομος ἔλαθεν, ἀνοιγεῖ πενήκοντα στρατιώταις, οἵτι-
 νες τὴν πύλην συνέτριψαν.

Περὶ τοῦ τόπου τῆς λαθραίας εἰσόδου οὐ πάντες λέγουσιν
 ὅτι ἐγένετο διὰ ὕδραγωγοῦ.

Νικηφόρος. Γρηγ. σ. 85. ἱστορεῖ: « ἐγγιστά που τῆς
 πύλης τῆς κατ'εὐθειαν βλεπούσης πρὸς τὸν ναὸν τῆς Θεομή-
 τορος τῆς Πηγῆς, (τοὺς Θεληματαρίου; προδότας) εἰσοδὸν
 εἰδέναι λαθραῖαν, ἣν παλαιός τις ὑπόνομος ἔλαθεν.

Γεώργιος Ἀκροπ. σ. 190 λέγει ὅτι « διὰ ὁπῆς τινὸς
 εἰσῆλθον. »

Κατὰ δὲ τὸν Γεωργ. Παχυμ. περὶ Μιχ. Παλ. Β', § 27,
 (σ. 141.) « Οἱ δὲ, ἡσύχω; καθ' ἓνα ὑπαναβάντες τὰς
 κλίμακας, προσπακίουσιν εὐθύς τοῖς φρουροῖς κοιμωμένοις,

Ἰταλοῖς γε οὔσι», κτλ. Θαῦμα δὲ ὅτι ἐν τοῖς Πατρίοις καὶ ἐν τῷ Κωδίνῳ οὐ γὰρ εὐρίσκομεν περὶ ταύτης τῆς εἰσόδου, καίπερ σὺν μακρολογίᾳ τὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοτμήτου δι' ἀγωγοῦ ἱστοροῦσιν. Τρόπον τινα ἢ αἰτία τούτου εἶναι φαίνεται, ὅτι τὰ Πάτρια ξυνεγράψαντο παλαιῶς καὶ ὕστερον ἀπερισκέπτως ἀντεγράψαντο.

Ὅπως δὲ ποτε ταῦτα ἐγένετο, ἡμῖν φαίνεται βέβαιον, ὅτι οἱ σὺν Στρατηγοπούλῳ ἤδεσαν τὸν τρόπον τῆς εἰσόδου τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ οὕτως δις τὸ αὐτὸ στρατήγημα ἐπράττετο, καὶ τοῦτο ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ διςπραχθὲν, τύχη τις ἀπροσδοκῆτως ἡμῖν σήμερον διεφύλαττεν.

Οἱ συγγραφεῖς γὰρ καὶ τὰ πάτρια λέγουσιν οὕτω πως: Ὁ Θεοφάνης (ἀπέθανεν ἔτει 817). σ. 573, ἔτει 617, Ἡπλίκευσεν [ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ Ῥινότμητος σὺν στρατεύματι τῶν Βουλγάρων] εἰς τὴν Χαρσίου πόρταν καὶ ἕως Βλαχερνῶν ἐπὶ τρεῖς ἡμέραις. «Ἐπεὶ μετ' ὀλίγων ὁμοφύλων [Ῥωμαίων], πολέμου χωρὶς, διὰ τοῦ ἀγωγοῦ εἰσελθὼν, καὶ θόρυβον ἀνασκαφῆς βαλὼν, τὴν πόλιν παρέλαβεν, καὶ πρὸς βραχὺ ἐσκήνωσεν ἐν τῷ παλατίῳ Βλαχερνῶν.» Ἐκ τοῦτου οὐκ ἔστι σαφὲς δι' ἑποίου ἀγωγοῦ εἰσῆλθε. Μᾶλλον ὁ ἀναγνώστης πεισθεῖη ἂν λόγον εἶναι περὶ τινος ἀγωγοῦ πλησίον τῶν Βλαχερνῶν, εἰ μὴ προσετέθηκεν τὸ «χωρὶς πολέμου», τοῦτ' ἐστὶν χωρὶς τοῦ στρατεύματος. Νικηφ. ὁ Πατριάρχης [ἀπέθανεν ἔτ. 828] ὁμοῖα τούτων συγγράφων ὡς ὁ Κεδρηνὸς [ἔτ. 1057] καὶ ὁ Ἰωὴλ [ἔτ. 1204] προστίθεισιν, ὅτι «κατὰ προδοσίαν τινῶν τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν Ἀγίαν Ἀνναν τὸ λεγόμενον δι' αὐτὸν ἕκτοτε Δεύτερον».

Ὁ Νικηφόρος λέγει: «κατὰ τὸν τῆς πόλεως ἀγωγόν.» Ὁ Ἀνώνυμος Βανδουρίου, § 106, πολλὰ ψεύδεα τοῖς ἀληθεσὶ συμμειγνύων, λέγει οὕτω:

« Περὶ τῆς Ἀγίας Ἄννης τὸ Δεύτερον,

« Ὅτι εἰς τὸ λεγόμενον Δεύτερον, στήλη ἐν τῷ κίονι ἵστατο Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοτμήτου. Τὴν δὲ στήλην κατήγαγε Βάρδας ὁ Καῖσαρ, ὁ Δεῖος τοῦ Μιχαήλ, καὶ συνέτριψεν αὐτήν. Ἐκλήθη δὲ Δεύτερον, διότι ἐξόριστος γέγονεν ὁ αὐτός Ἰουστινιανὸς εἰς Χερσῶνα παρὰ Λεοντίου πατρικίου· ποιήσας δὲ ἐκεῖ χρόνους δέκα, καὶ φυγῇ χρησάμενος, ἀπῆλθεν εἰς τὸν Τέρβελιν, τῶν Βουλγάρων ἀρχηγόν, καὶ ἡγαγέ τε τὴν αὐτοῦ θυγατέρα, ὀνόματι Θεοδώραν, καὶ δούς αὐτῷ χιλιάδας ἰε' λαὸν, καὶ ἐλθὼν ἐν τῇ πόλει καὶ μὴ δεχθεὶς παρὰ τῶν ἐντὸς οἰκούντων, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν παλαιὰν πόρταν, καὶ εἰσελθὼν ἀπεκείσεν εἰς τὸν ἀγωγὸν, ἐξῆλθεν εἰς τὸ Θεμέλιον τοῦ κίονος ἔσθθεν τῆς πόλεως, καὶ ἐκράτησε τὴν βασιλείαν, καὶ οὕτως ἐκλήθη ὁ τόπος τὸ Δεύτερον· καὶ τότε τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Ἄννης, ἀνήγειρεν, ὅτι ἐγκυρὸς ἦν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ ὠπτάνθη αὐτῇ ἡ ἀγία· ἀλλὰ καὶ τὸ μαφόριον καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς ὑπ' αὐτοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. »

Σημειοῦται δὴ ὁ Βανδούριος, ὅτι ἡ Θεοδώρα οὐκ ἦν θυγάτηρ τοῦ Τερβέλεος, ἀλλ' ἀδελφὴ Βουσήρου Γλαδάρου (Γλαβάνου;) τοῦ Χαζαρῶν Χαγανοῦ, [I. O. B', σ. 786 ad ant. l. v. N° 256] καὶ ὁ Δυκάγγιος [C. chr. II p. 170] ὅτι ὁ ναὸς τῆς ἀγίας Ἄννης ἀνηγέρθη παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α'. Ὡς ἱστορεῖ δὴ ὁ Προκόπιος ἐν τῷ Δευτέρῳ, ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἦσαν οἱ ναοὶ τοῦ ἀγίου Γεωργίου, καὶ ὁ τοῦ Παύλου, καὶ ὁ τῶν ἀγίων Νοταρίων, ὅτι οὖν τὸ ὄνομα τοῦ Δευτέρου πολὺ παλαιότερον ἦν. Ἀλλὰ οὐκ ὀρθῶς προστίθουσιν ὅτι τὸ τοῦ Δευτέρου ὄνομα, ὡς τὸ τοῦ Ἑβδόμου καὶ τοῦ Δεκάτου, ἐγένετο ἀπὸ τοῦ διαστήματος τοῦ Μιλλιαρίου. Πῶς γὰρ τὸ Δεύτερον καὶ τὸ Ἑβδομον, ὄντα ἐν τῷ αὐτῷ διαστήματι.

τι; Ἀποροῦμεν κρίνειν εἰ ὁ αὐτὸς πολυμαθής, (Α', σ. 52) βελτίονα ἐνένθησε λέγων: ὅτι ἡ πόρτα Πέμπτη ἢ Πέμπτου τὸ ὄνομα ἔχει ἀπὸ τοῦ τόπου Πέμπτου, ὡς ὁ τόπος τὸ Δεύτερον καὶ ὁ τὸ Ἑβδομον.

Ἡμεῖς ἐν Σημειώσει Πουσκούλου Βιβ. δ', στίχῳ 137, ἀπεδεικνύμεθα, ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Θεοδοσίου πάντες οἱ ἐνοικοῦντες τὴν Θρακίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν φυγάδες, ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Οὐννων μετώκησαν τὸν τόπον πρὸ τῶν χερσαίων τειχῶν τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ μεῖζονι νέῳ χερσαίῳ διπλῷ τείχει περιεκλείσθησαν. Οὗτος ὁ τόπος μακρὸν διάστημα μεταξὺ τῶν δυεῖν τειχοῖν, ὡς οἱ μέτοικοι, ἐμερίσθη εἰς Ἑπτὰ Βιγίλια, τὰ ἐξωτείχη φυλάττοντα, καὶ ἐκεῖ προμάχοντα· καὶ ὡσαύτως ἐπτὰ εἶχον πολεμικὰς ψευδοπόρτας μετὰ τῶν ἄλλων ἐπτὰ οἰκητόρων πορτῶν, ὀνομασθείσας ἀριθμῶ οὕτως: ἡ Πρώτη πόρτα ἢ ἡ νέα χρυσεῖα, ἡ Δευτέρα, ἡ Τρίτη, ἡ Τετάρτη, ἡ Πέμπτη, ἡ Ἑκτη καὶ ἡ Ἑβδόμη. Ὄνομάζοντο οὕτω καὶ οἱ τόποι: τὸ Πρῶτον, τὸ Δεύτερον, τὸ Τρίτον, τὸ Τέταρτον, τὸ Πέμpton, τὸ Ἑκτον, καὶ τὸ Ἑβδομον.

Σὺν τῷ τρόμῳ τῶν βαρβάρων καὶ ὁ μερισμὸς καὶ ἡ διάταξις ἔρρει, καὶ τύχη τινὶ ὀλίγα ὀνόματα ἐσώθησαν τοιούτων δὲ τὴν ἀληθεὰ φύσιν οὐκέτι γινῶντες, κατέφευγον πρὸς ἐρμηνείας καὶ ἐτυμολογίας καταγελάστους.

Τέλος, σημειωτέον, ὅτι τὰ Πάτρια τοῦ Κωδίνου (σ. 97) λέγουσι τὰ αὐτὰ ἅπερ ὁ Ἀνώνυμος Βανδούριος, ἐκτὸς τῶν ἀκολουθῶν:

« Ὑπέστρεψε πρὸς τὴν παλαιὰν πόρταν, καὶ εἰσῆλθε διὰ τοῦ ἀγωγοῦ, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἴσταται ὁ κίων, αὐτόθι γὰρ ἔχει τὴν διαπνοίαν ὁ ἀγωγός, » κ.τ.λ. Καὶ ὁ αὐτὸς, σ. 122, μόνος λέγει: « Τὴν δὲ παλαιὰν

λεγομένην πόρταν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀνήγειρε, καὶ ἕως ἐκεῖ ἦν τὸ ἀρχαῖον καὶ παρ' αὐτοῦ κτισθὲν χερσαῖον τεῖχος.»

Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ὥσπερ καὶ ἐστίν, πῶς ἀνὴρ τις ἔξωθεν τῶν Θεοδοσιανῶν τειχῶν εἰς, ἢ πρὸς τὴν παλαιὰν πόρταν τοῦ Κωνσταντινιανοῦ τείχους ἐλεύσεται, πρὶν ἔσωθεν γενέσθαι;

Λοιπὸν τοῦτο (σ. 122) ὁ Κωδῖνος μόνος ἔχει [ἀτόπως, πρότερον γὰρ περὶ τῶν ἀγίων Σαμουήλ κτλ., ὕστερον δὲ περὶ τοῦ Ἀγίου Ἐλευθερίου] καὶ οὔτε ἐν ταῖς ἄλλοις πατρίοις, οὔτε ἐν τῷ ἀνεκδότῳ Μιχαήλῳ Αἰχμαλῶτῳ εὐρίσκεται.

Διὰ τοῦτο ἔτι σημειωτέον ἄλλο τι λανθάνειν ἐν ταῖςδε ταῖς λέξεσιν: «ἐπὶ, εἰς ἢ πρὸς τὴν παλαιὰν πόρταν.» Μιχαήλ ὁ Αἰχμάλωτος, ἄλλος ἀνέκδοτος ἀντιγραφεὺς τῶν πατρίων, ἀντὶ τούτων, ἔχει (σ. 98): «εἰς τὴν παλαιὰν Πέτραν.»

Εἰ δὲ αὕτῃ ἡ λέξις «Πέτραν» οὐκ ἄλλο τι σφάλμα ἐστίν· ἄλλως οὐ δύναται καταλαμβάνεσθαι, ἢ πόρτα τοῦ Πετρίου, περὶ ἧς ὅρα σημειώσεις στίχῳ 251. Καὶ φαίνοιτο ἂν συναρμόττειν τοῖς λεχθεῖσιν ἐν πρώτῳ Θεάματι τῶν Ἀνωμόμου τινὸς Παραστάσεων, συντόμων χρονικῶν. [ὅρα Κωδῖνον ἐκδ. Βονν. σ. 166. E.]

«Τὸ ἐν τῇ βασιλικῇ κινστέρνῃ τῇ χρυσορόφῳ, ἀνδροεῖκελον χρυσέμβαφον ἄγαλμα ὑπάρχον.... τὸ γονυκλινές, Ἰουστινιανοῦ ἐστὶ τοῦ κατὰ τὸ δεύτερον τὴν Κωνσταντινούπολιν τυραννήσαντος, καὶ πλησίον αὐτοῦ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἀδελφῆς Βουσήρου Γλαβάρου, μετὰ τὴν ἦτταν Τιβερίου τοῦ Ἀψιμάρου, ὅτε καὶ Φιλιππικὸς ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ τῆς Χρυσορόφου βασιλικῆς ἀπεδοκιμάσθη, Τερβελί, τοῦ Βουλγαρίας, ἐκεῖσε πολλάκις καθήσαντος, καὶ Γλαβάρου Χαζάρου.

Πάκτα οὖν οὐκ ὀλίγα ἐκεῖσε ἐδόθησαν, ἔνθα αὐτοῦ τοῦ τυράννου καὶ τῆς γυναικὸς τὰ ἀγάλματα. »

Ἄλλ' εἴ τις προκλίνει τῇ εἰσόδῳ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκεῖ γεγεννημένῳ, ἐρωτήσομεν, ποῦ ἐν τῷ Πετρίῳ ὁ ἀγωγός, δι' οὗ ἔξωθεν τῶν τειχῶν τις εἰσέρχεται δύναται εἰς τὴν πόλιν;

Ἀναγκαῖον οὖν ἐστὶν ἐπανέρχεται πρὸς τὴν πολεμικὴν πόρταν, μετὰ τῶν πυλῶν τῆς Πηγῆς καὶ τοῦ Ῥηγίου.

Τάχα ἀναγνωστέον εἰς τὴν παράπορταν, τοῦτ' ἐστὶν ψευδόπορταν, πλησίον τῆς πύλης τῆς Πηγῆς; οὕτω γὰρ ὁ Κωδῖνος καὶ ἄλλοι, πόρτας μικρὰς τινὰς, παραπόρτια ἢ παραπύλια ὀνομάζουσιν.

Ἄλλ' ἀντιλέγοι τις ἐρωτῶν· « ὑπάρχει ἢ ποτε ἦν τις ὕδραγωγὸς ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ τῆς δευτέρας ψευδοπόρτης ἢ παραπόρτης;

Ἡ ἀνέκδοτος τῶν ὕδραγωγῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως γεωγραφικὴ ἰχνογραφία τοιοῦτόν τι, καίπερ μικρότατον, ἀποδεικνῦναι φαίνεται. Ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ τοπογραφίᾳ τοῦ Κ. Στόλπε λέγεται « Aquaduct » ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ.

Ἄλλ' ἀληθῶς σήμερον οὐχ ὑπάρχει, οὐδὲ πρότερον οὐπω ἦν τοιοῦτός τις ὕδραγωγός, ὥς καὶ ὁ ἡμέτερος φίλος, ὁ ἐν τοιούτοις δεινότητος, Κ. Πασπάτης κρίνει.

Δύναιτ' ἂν ἀποδέχεται ὕδραγωγόν τινα ἐν τῇ Τρίτῃ Παραπόρτῃ, τῇ μετὰ τῆς Πηγῆς καὶ τῆς νέας τοῦ Ῥουσίου ἢ Μεβλεχανὲ πύλης, πλησίον τοῦ καστελλίου τοῦ ἐν σίγματος σχήματι· καὶ ἐν τῇδε τῇ ὑποθέσει προσπαρδέχεται ἀναγκαῖον εἶναι, ὅτι ὁ τόπος τὸ Δεύτερον οὐ πολὺ ἀπῆν. Τὸ γὰρ Πρῶτον καὶ τὸ Δεύτερον ἦσαν ἐν ῥομβοειδεῖ σχήματι καὶ οὐκ ἐν γραμμῇ καθέτῳ ὀρθοστάδῳ ἐπὶ τῷ τείχει κείμενα, τῆς θαλάσσης ἔνεκα.

Ἡμεῖς δὲ τοῦτο οὐκ ἀποδοκιμάζομεν. Ἄει γὰρ ἐγένοντο σεισμοὶ τῆς γῆς, δι' ὧν τὰ τεῖχη μερικῶς ἐβλάπτοντο, ἔνθεν αἱ διαρρήγαι καὶ αἱ ὅπαι αὐτῶν, αἵτινες, ἂν καὶ μικραὶ ᾗσαν, οὐχ ἑτοίμως ἐπεσκευάζοντο. Αἱ οὖν εἰσοδοί, ἡ τοῦ Ῥινοτμήτου καὶ ἡ τοῦ Στρατηγοπούλου, ἐγένοντο δι' ὅπῃς τινος πλησίον τῆς δευτέρας παραπόρτης, ὡς καὶ ὁ Γεώργ. Ἀχροπ. τοῦτο ἱστορεῖ λέγων « Διὰ ὅπῃς. »

Ἀγνοοῦντες τὴν ἀληθεῖα δύναμιν τοῦ τόπου κληθέντος τὸ Δεύτερον, καὶ τοῦ Ῥινοτμήτου τὸ δεύτερον τυραννεύσαντος, καὶ ἐκεῖθεν τὴν εἰσοδὸν λαθραίως πειρήσαντος, τὴν τούτου ἱστορίαν ἐδρίμυον λέγοντες, ὅτι δι' ὑδραγωγῶν αὐτόθι εἰσῆλθε καὶ τῷ τόπῳ τὴν ἐπίκλησιν ἐδίδου.

Δ. Δ.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΑ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΑΛΩΣΕΩΣ

ΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

παρὰ τῶν

ΛΑΤΙΝΩΝ

ΚΑΙ ΤΗΣ

ΕΠΙΛΗΨΕΩΣ

ΤΩΝ

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩΝ.

Εὑρεθέντα ἐν τῇ τοῦ αὐτοῦ Ἀνωνύμου αὐτογράφῳ τῆς Βενετικῆς
Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης,

Γραφθέντα ἐν ἔτει 1391, καὶ, ὡς φαίνεται, τῆς αὐτοῦ χειρὸς,
τοῦτο δὲ ἐν προμελετήσῃ τῶν στίχων,

Ἐκδοθέντα μὲν παρὰ τοῦ ἐν Αὐγούστῃ Ταυρινῶν διδασκάλου
ΙΩΣΗΦ ΜΥΛΛΕΡ,

Νῦν δὲ σὺν ταῖς τούτου σημειώσεσι καὶ σὺν νέοις ἐκδίδονται
παρὰ τοῦ Δόκτορος

ΦΙΛ. ΑΝΤ. ΔΕΘΙΗΡΟΥ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΝΩΝΥΜΟΥ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΑ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ

II.

“Ορα, πῶς ἐάλω ἡ Κωνσταντινούπολις παρὰ τῶν Ἰταλῶν.

Λατῖνοι τοπάρχαι καὶ κόντοι οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως νόμῳ πολέμου κρατήσαντες εἰσὶν οὗτοι· Ἐρίκος Δάνδουλος δούξ τῆς Βενετίας· Μάρτις Φαρόντης μαρκέσιος Βονιφάτιος· κόμης Φλάντρας Βαλδουῖνος· κόμης τοῦ ἀγίου Παύλου Ἐρίκος καὶ κόμης Πλήης Δολοῖκος, καὶ ἕτεροι, συνεργεῖα δὲ τοῦ Βενετίας δουκός. Εἶχον μὲν οὖν δρόμωνας ἱππαγωγούς ρί, νῆας μακράς ξί, καράβια μεγάλα ἐπέκεινα τῶν οί. Ὁ δὲ λαὸς ἦσαν, καθαλλάριοι χωρίστοι χίλιοι, καὶ πεζοὶ χιλιάδες τριάκοντα. Ὅτε οὖν ἤλθοσαν ἐν τῇ πόλει οἱ Λατῖνοι, ἦν μὲν Ἰούλιος ἔτος ,ςψια΄ 1).

Καὶ ἐμαχέσαντο τῇ πόλει, ὄντος τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Κομνηνοῦ 2) τοῦ Βαμβακοράδου, ὃς ἐβασίλευσε χρόνους ὀκτώ, μῆνας γ΄, ἡμέρας ί, καὶ, τούτου φυγόντος, ἐκράτησεν ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἀλέξιος, οὐιὸς Ἰσαακίου Ἀγγέλου τοῦ τυφλωθέντος,

1) Κατὰ τὸν χρονολογισμὸν τῶν Βυζαντινῶν ἔτει μὲν 6714, μετὰ Χρισ. δὲ ἔτει 1203. I. M.

2) Ἀλέξιος Ἀγγελος, ὁ Κομνηνός, ὁ καὶ Πορφυρογέννητος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου. I. M.

μῆνας ς', ἡμέρας η'· καὶ πνιγείς παρ' Ἀλεξίου δουκὸς τοῦ Μουρτζούφλου. Ἦρξεν οὗτος ὁ Μούρτζουφλος μῆνας β' καὶ ἡμέρας ις', ἐν αἷς ἡμέραις ἐάλω ἡ πόλις παρὰ τῶν Λατίνων μηνὶ Ἀπριλίῳ ιβ', ἰνδικτιῶνος ζ'.

Ἐν ἔτει ςψιβ' 1), ἥτις ἦν ιβ' Ἀπριλίου, δευτέρα δὲ τῆς ς' ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν· ἐάλω δὲ οὕτως, μαχομένης πάσης τῆς δυνάμεως τῶν Λατίνων ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς θαλάσσης. Ἄνδρες δύο Λατῖνοι, γενναῖόν τι διαπραξάμενοι, καταπηδῶσιν ἀπὸ τῆς κλίμακος τῆς νηὸς τῆς ἐν τῷ Πετρίῳ μαχομένης, ἐν ᾧ τόπω ἦν ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος ὁ Δούκας ἐνδοθεν μαχόμενος, καὶ κατῆλθον περὶ τὸν ἐκεῖσε πύργον ξιφηφόροι· οὓς μὴ δυνηθέντες ἐξῶσαι ἢ φονεῦσαι οἱ ὄντες ἐκεῖσε Ῥωμαῖοι, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ἰσχυροὺς καὶ γενναίους, συνέρρευσαν καὶ ἕτεροι ἀπὸ τῆς κλίμακος ἐν τῷ πύργῳ, ἐν οἷς καὶ Πέτρος τις τοῦνομα, ἱππηλάτης λατίνος, πρῶτος ὀρμήσας, εἰσῆλθεν ἀπὸ τῆς ἐκεῖσε πύλης ἐνδον τῆς πόλεως· ὃς καὶ, φοβήσας τοὺς ἐκεῖσε ὄντας Ῥωμαίους, φυγαδίας ἐποίησεν· ὁ δὲ βασιλεὺς, καταληφθεὶς μονώτατος, ἀπέδρασε καὶ αὐτὸς καὶ κάτεχυριεύθη ἡ πόλις παρὰ τῶν Λατίνων. Ἐξήρχοντο δὲ φεύγοντες οἱ Ῥωμαῖοι παρὰ τῆς πύλης τῆς Χρυσείας 2) βουλῇ τῶν Λατίνων. Ἐτυχε

1) Ἐτ. τοῦ κόσμου 6742, M. X. 4204.

I.M.

2) Porta aurea, prima ad meridiem terrestrium murorum porta fuit, quemadmodum Xylocercos ultima. Ultra Auream muros terrestres olim non processisse docuimus, neque hodie intra hanc et Heptapyrgianam ulla intercedit: adeo ut constet Auream esse portam illam, quae hodie clausa est, Selybrianae adjunctam, tam ex monasterio Studiano, quod adhuc superest et ad portam auream statuitur a scriptorlibus, quam ex reliquiis templi Πηγῆς dicti, quod extra urbem huic portae proximum fuisse in confesso est, etc. Instauratam hanc portam

δὲ τότε τὸ χριστιανικὸν πάσχα Ἀπριλίου κε'. Ὅποια γοῦν κατειργάσαντο οἱ Λατῖνοι δεινὰ τῇ πόλει, ἀνάγνωθι τὴν βίβλον Νικήτα Χωνιάτου καὶ μάθης αὐτά· θρήνων γὰρ εἰσὶν ἄξια πολλῶν τὰ τότε γενόμενα 1). Ἐκρατήσθη δὲ παρὰ τῶν Ἰταλῶν ἐπὶ χρόνοις νη'. Ὅτε δὲ ἐβασίλευσε Μιχαὴλ Κομνηνὸς ὁ Παλαιολόγος, συνελήφθη ἡ Κωνσταντινούπολις παρὰ Ἀλεξίου καίσαρος τοῦ Στρατηγοπούλου κατὰ τὸ ,ςψξθ' 2) ἔτος, μηνὶ Ἰουλίῳ κε'.

Ἐβασίλευσε δὲ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἐν αὐτῇ ζήσας ἐπὶ χρόνοις νη', καὶ ἀπέθανε βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς κδ' παρὰ ἡμέρας κ'. ἦν δὲ τότε ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ κῦρις Ἀνδρόνικος, χρόνων κδ'. ὅτε ἀπέθανεν ὁ Παλαιολόγος Μιχαὴλ ἦν ἔτος ,ςψλγ' 3).

Ἐχουσιν οὖν οἱ Παλαιολόγοι τὴν βασιλείαν μέχρι τὴν σήμερον, ὅπερ ἔστιν ἔτος ,ςωλθ' 4), ἰνδικτιῶνος ιδ', χρόνους ἑκατὸν τριάκοντα. Εὐρέθη δὲ τὸ ζώδιον Μιχαὴλ Παλαιολό-

ae decoratam a Theodosio M. post fusum et debellatum Maximum tyrannum, docet inscriptio supra hanc posita:

Haec loca Theodosius decorat post fata tyranni

Aurea saecla gerit, qui portam construit auro.

Unde et cur χρυσῇ, hi versus satis arguunt. Ὅρα Du-Cange, Cps. Chr. lib. I., p. 52.

I. M.

Ταῦτα τοῦ Δουκαγγίου διπλῶς ἄτοπα καὶ ἄλογά ἐστι. Συμμίσγονται γὰρ αἱ δύο χρυσεῖαι πόλαι, ἡ παλαιὰ καὶ ἡ νέα. Ἡ γὰρ παλαιὰ ἐν τῷ χερσαίῳ τείχει, ἡ καὶ μόνη ταῖς πομπαῖς χρήσιμος, οὐκ ἦν ἐν τῷ διπλῷ Θεοδοσιακῷ τείχει· ἡ δὲ νέα τοῦ Θεοδοσιακοῦ ἐξωτείχους, ἦν ἡ Ψευδό-πορτα ἢ Παράπορτα, ἡ πρώτη πρὸς τὴν θάλασσαν. ἐν τῷ Κυκλωδίῳ. Δ Δ.

1) Ὅρα μάλιστα: « Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν συμβάντα τῇ πόλει » Νικήτ. Χων. σ. 774 καὶ ἐπ., ἐκδ. Βονν.

I. M.

2) Ἔτος κόσμου 6769, M. X. 1264.

I. M.

3) Ἔτος κόσμου 6794, M. X. 1283.

I. M.

4) M. X. 1394, ἐν ᾧ ἔτει οὖν συνεγράφησαν ταῦτα τὰ χρονολογικὰ ὑπομνήματα.

I. M.

γου τοῦ Λατινόφρονος τοιοῦτον· π̄ π̄ π̄· ἐλύθη γοῦν οὕτως, ἀπέθανεν ἡμέρᾳ Παρασκευῇ ὁ Παλαιολόγος ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Παχωμίου.

Τῷ ,σωλδ' 1) παρεδόθη ἡ Προῦσα τοῖς ἀθέοις Ἀγαρηνοῖς, καὶ τῷ ,σωλθ' 2) ἔτει παρεδόθη καὶ ἡ Νίκκια τοῖς Ἀγαρηνοῖς.

Ἐκοιμήθη ὁ βασιλεὺς κῦρις Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος 3) ἐν ἔτει ,σωμθ' 4), μηνὶ Ἰουνίῳ, ἡμέρᾳ ς'.

Ἐστέφθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ βασιλεὺς κῦρις Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, ἐν ἔτει ,σων', ἰνδικτιῶνος ι', μηνὶ Νοεμβρίῳ ιθ' 5), ἡμέρᾳ β'. ἦν δὲ τότε χρόνων δέκα.

Ἐν ἔτει ,σωνδ' 6), ἐπὶ τῆς βασιλείας κυρᾶς Ἀννης τῆς Παλαιολογίνης καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, πατριαρχοῦντος κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Ἀπρηνοῦ, τῇ ιθ' τοῦ Μαΐου μηνὸς, ἡμέρᾳ παρασκευῇ, νυκτὸς, ἔπεσε τὸ ἑῶον μέρος τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Σοφίας, ἥτοι ἡ μία ἀψὶς καὶ τὸ τρίτον τῆς τρούλης καὶ ἐπέκεινα, καὶ συνέτριψε τὸν τε περικαλλῇ ἄμβωνα καὶ τὸ τέμπλον τ...ι 7) τοῦ ἱεροῦ βήματος καὶ πάσας τὰς ἀγίας εἰκόνας. Ἐν δὲ τῷ ,σωνε' 8) ἔτει, μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, ἡμέρᾳ ς', ἐπληρώθη τὸ μιᾶκιν μετὰ τῆς ἀψίδος.

Ἐν ἔτει ,σω... ἰνδικτιῶνος ιε', ἐπὶ τῆς βασιλείας κυροῦ

-
1) M. X. 1326.	I. M.
2) M. X. 1331.	I. M.
3) Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος.	I. M.
4) M. X. 1341.	I. M.
5) M. X. 1344, διότι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔτους τῶν Βυζαντινῶν ἐστὶ τῇ πρώτῃ Σεπτεμβρίου.	I. M.
6) M. X. 1346.	I. M.
7) Τάχα· τὸ ἐκεῖ;	Δ. Δ.
8) M. X. 1346.	I. M.

Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, μηνὶ Μαρτίῳ, ἡμέρᾳ ε', ἀπεπνίγη ὁ στόλος ἅπας τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἀπήρασι τὰ κάτεργα οἱ Λατῖνοι κενὰ εἰς τὸν Γαλατᾶν, ὅτε ἦν καὶ ὁ Φακεωλάτος.

Ἐν ἔτει ςωξβ' 1), ἰνδικτιῶνος ζ', μηνὶ Μαρτίῳ β', τῇ νυκτὶ τῆς ὀρθοδοξίας, ἐπὶ τῆς βασιλείας κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, γέγονε σεισμὸς μέγας, ὅτε καὶ τὰ τεῖχη κατέπεσον τῆς Καλλιουπόλεως καὶ τῶν μετ' αὐτήν, καὶ παρεδόθησαν, οἷς κρίμασιν οἶδε Θεὸς, τοῖς Ἀγαρηνοῖς. Ἐν ἔτει ςω' 2), ἰνδικτιῶνος ιε', ὑπὸ τῆς βασιλείας κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ἐγένετο θανατικὸν μέγα, ἀρξάμενον ἀπὸ μηνὸς Σεπτεμβρίου, καὶ ἐπεκράτησε χρόνον ἕνα, περὶ δὲ τὸ μέσον τούτου κατὰ τὸν Μάρτιον μῆνα ἀπέθανε καὶ ὁ Ὁρχάνης. Ἐν δὲ τῇ ἐρχομένῃ β' ἰνδίκτῳ 3) ἀπῆλθεν ὁ πατριάρχης κῦρις Κάλλιστος ἐν τῇ Σερβίᾳ ἀποκρισιάριος, καὶ τέθνηκεν ἐκεῖσε· σὺν αὐτῷ ἀπώλλοντο καὶ οἱ λογάδες τῆς ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει ςωπδ' 4), ἰνδικτιῶνος ιδ' [ιε';] εἰσῆχθη ὁ βασιλεὺς κῦρις Ἀνδρόνικος ὁ νέος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τῆς πόρτης τῆς Πηγῆς, μηνὶ Αὐγούστῳ ιβ', παρέκειτο δὲ αὐτῇ ἡμέρας λδ', καὶ τῇ ιη' Ὀκτωβρίου τῆς α' ἰνδικτιῶνος ἐστέφθη ἡμέρᾳ α'. Ἐν δὲ τῇ β' ἰνδίκτῳ κατὰ τὸ ςωπζ' 5) ἔτος, μηνὶ Ἰουλίῳ α', ἡμέρᾳ ς', εἰσῆχθη ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς κῦρις Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος· καὶ ὁ αὐτάδελφος αὐ-

1) M. X. 1354.

I. M.

2) M. X., 6352.

I. M.

3) Τοῦτ' ἔστιν ἐν ἔτει 1364. Κατὰ τὸν Ἑγγέλ, Ἱστορία τῆς Σερβίας σ. 321, τοῦτο ἐγένετο δὴ, μετὰ τὸν τοῦ Οὕρων θάνατον (1368). Ὅρα Διπλώματα, Ε' καὶ ς'.

I. M.

4) M. X. 1376.

I. M.

5) M. X. 1379.

I. M.

τοῦ, ὁ βασιλεὺς κύρις Μανουήλ ὁ Παλαιολόγος, εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ Χαρησίου, καὶ ἐβατίλευσαν ἐν αὐτῇ· οὗτος δὲ ἀπῆλθεν εἰς τὸν Γαλατᾶ, βασιλεύσας ἐν τῇ πόλει ἔτη β', μῆνας ι', ἡμέρας κ' 1).

Ἐκοιμήθη οὗτος ὁ βασιλεὺς κύρις Ἀνδρόνικος ἐν ἔτει ςω4γ' 2), ἰνδικτιῶνος η', μηνὶ Ἰουνίῳ κη', ἡμέρα δ', καὶ ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν Χριστοῦ τοῦ Παντοκράτορος 3).

Ἐν ἔτει ςω4η' 4), ἰδικτιῶνος ιγ', ἡμέρα ε' τῆς ἑβδομάδος τοῦ ἀγίου Θωμᾶ, εἰσῆχθη εἰς τὴν πόλιν ὁ βασιλεὺς κύρις Ἰωάννης ὁ νέος ἀπὸ τῆς Χαρησίου πύλης, ὁ υἱὸς τοῦ κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως, μηνὶ Ἀπριλίῳ ιδ', καὶ ἐκράτησε μῆνας ε', ἡμέρας γ'.

Ἐν ἔτει ςω4θ' 5), ἰνδικτιῶνος ιδ', μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ζ', ἡμέρα ζ', ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς κύρις Μανουήλ ὁ Παλαιολόγος ἀπὸ τῆς Χρυσείας μετὰ πεζῶν καὶ ὀλίγων ἱππέων, καὶ ἀπῆρε τὴν Κωνσταντινούπολιν, διώξας τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ.

Ἐν ἔτει ςω4θ' 6), ἰνδικτιῶνος ιδ', ἡμέρα ε' τῆς θ' ἑβδομάδος τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς, ἐκοιμήθη ὁ αἰοίδιμος βα-

1) Ὅρα περὶ τούτου τὸ παρ' ἐμοῦ ἐκδοθὲν Δίπλωμα ἐν τῇ τοῦ Ἀπριλίου δέλτῳ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τῶν συνεδριάσεων τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας. 1854, σ. 315.

I. M.

2) M. X. 4385.

I. M.

3) Δουκάγγιος C^{rs}. Chr. β.β. ς' σ. 80. ἡ μονὴ Παντοκράτορος. Monasterium aedificavit Joannes Comnenus Imperator. Hand procul ab aede Apostolorum abfuisse, in IX. urbis regione testatur Gyllius. lib. IV, cap. 41.

I. M.

Αὕτῃ ἡ μόνῃ καὶ σήμερον ὑπόλοιπός ἐστι καὶ ὀνομάζεται Βοϊουκ-Κιλίσσε-Δζαμισί.

Δ. Δ.

4) M. X. 4390.

I. M.

5) M. X. 4390.

I. M.

6) M. X. 4390.

I. M.

σιλεύς κῦρις Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τῶν Ὁδηγῶν 1) μηνὶ Φεβρουαρίῳ ις'.

Ἐν ἔτει ςωζα' 2), ἰνδικτιῶνος ς', μηνὶ Ἰουνίῳ ιε', ἐκοιμήθη ὁ βασιλεὺς κῦρις Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός, ὁ μετονομασθεὶς Ἰωασάφ μοναχός, εἰς τὴν Μωρέαν, καὶ ἐτάφη ἐκεῖ.

Ἀπέθανε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐκεῖ καὶ ὁ βασιλεὺς κῦρις Ματθαῖος 3). †

Περὶ τοῦ πατριάρχου Τερνόβου.

Ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰωάννου Δοῦκα τοῦ Βατάτζη, ὅτε συνεζεύχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, τῇ θυγατρὶ τοῦ ἄρχοντος τῶν Βουλγάρων τοῦ Ἀσάν, τῇ Ἑλένῃ· τότε καὶ ὁ Τερνόβου ἀρχιερεὺς αὐτονομίᾳ τετίμηται καὶ πατριάρχης ἀναγορεύεσθαι κέκριται βασιλικῶ καὶ συνοδικῶ τῷ δεσπίσματι, πατριαρχοῦντος Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Γερμανοῦ, πρότερον ὑπ' αὐτὸν τὸν Κωνσταντινουπόλεως τελῶν.

Ἐν ἔτει ςωζε' 4) μηνὶ Ἀπριλίῳ, ἰνδικτιῶνος ι', παρεδόθη ἡ Θεσσαλονίκη τοῖς Ἀγαρηνοῖς, ἐπολιορκεῖτο παρ' αὐτῶν χρόνους δ'.

1) Du-Cange, Cops. Chr. lib. IV. pag. 88. Monasterium Deiparae Hodegetriae (τῶν Ὁδηγῶν), aedem Deiparae sacram, condidit Pulcheria Augusta, Marciani imperatoris conjux. Ad muros urbis maritimos, nec procul ab Hippodromo extitisse docemur a Niceta, in Alex. lib. 3, p. 6. I. M.

2) M. X. 1383. I. M.

3) Δουκάγγιος, Familliae Byz. σ. 264. Οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ ἐστέφη ἐν ἔτει 1355 παρὰ τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου· ὅτε Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος τὴν βασιλείαν ἐλάβεν, ἐξορίσθη εἰς τὴν Λῆμνον, καὶ ὕστερον εἰς τὴν Πελοπόννησον· τέλος, μετὰ τὸ ἀφιστῆναι τῆς βασιλικῆς ἀξίας, ἡλευθερώθη. Τὸ ἔτος τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἄγνωστον· ὁ Δουκάγγιος μόνον λέγει· obiit, patre superstitē. I. M.

4) M. X. 1387. I. M.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΣΙ.

Λόγου ἄξια ταῦτα τὰ ἀπομνημονεύματα διαφόρων πραγμάτων ἔνεκα, ἅπερ ἐν ταῖς ἄλλαις ἱστορίαις λείπει. Τοιοῦτος ὁ νέος τρόπος τῶν Παλαιολόγων τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας, οὐ διὰ τῆς παλαιᾶς χρυσείας πόρτης τοῦ Κωνσταντινιανοῦ τείχους, ἀλλὰ διὰ διαφόρων πορτῶν τῶν Θεοδοσιακῶν τειχῶν. Οὕτως Ἀνδρόνικος ὁ νέος, ἔτ. 1376, διὰ τῆς Πηγῆς (σ. 548), Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος σὺν Μανουὴλ τῷ Παλ., ἔτ. 1379, διὰ τῆς Χαρησίου (σ. 549), Ἰωάννης ὁ νέος, ἔτ. 1390, διὰ τῆς Χαρησίου, (σ. 549.) Καίτοι τέλος Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος αὐτὸς πάλιν ἀπὸ τῆς Χρυσείας· καὶ νῦν ἀποροῦμεν, εἴτε ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Χρυσείας τοῦ Κωνσταντίνου, εἴτε ἀπὸ τῆς νέας Χρυσείας τοῦ Θεοδοσιακοῦ ἐν τῷ Κυκλοβίῳ τείχους τῶν ἐπτὰ πύργων ἐξῆλθεν. Ἡμεῖς προκρίνομεν νῦν τὴν ὑστέραν. Ἡ γὰρ ἀληθὴς παλαιὰ Χρυσεία πόρτα τοῦ Κωνσταντίνου ὑπῆρχε μὲν μέχρι τοῦδε, ἀεὶ διεφθαρμένη δὲ ἦν τῷ χρόνῳ, καὶ λείψανον μόνον ἦν, καὶ διὰ τοῦτο ἄνευ τῶν τειχῶν τοῦ Κωνσταντίνου, τὰ ὅποια σεισμοῖς καὶ χρόνῳ καταβλήθέντα, οὐκ ἀνενεώθησαν. Ὁ Βουανδελμόντε ἔτει 1420 τὰ τεῖχη τοῦ Κωνσταντίνου οὐκ ἔτι ἐβλεπε, τὰ δὲ λείψανα τῆς παλαιᾶς Χρυσείας πόρτης ἐν τῷ Ξηρολόφῳ οὕτως ἀποφαίνει: «Porta antiquissima pulchra.»

Ὁ ἀνώνυμος ὡσαύτως δις τὴν Χαρησίου ὡς τῇ εἰσόδῳ βασιλέως πομπεύοντος χρήσιμον ἀναγορεύει. Τοῦτο δὲ νέον θαυμαστὸν καὶ ἄτοπον διὰ παραπόρτης πολεμικῆς, ἄνευ γεφύρας ἐπὶ τῇ τάφρῳ· δύναιτ' οὖν τις ὑπολαμβάνειν, ὅτι ἀντὶ

τοῦ Χαρησίου ἀναγνωστέον « Χρυσείας, » ὡς πολλάκις ἐν ἀντιγράφοις ἀμούσοις εὑρίσκεται· ἀλλὰ τοῦτο ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀνωνύμῳ αὐτογράφῳ κακῶς διατεθεῖη τίς ἂν, διότι δις τό αὐτὸ λέγει, καὶ λαμπρῶς ἐν στίχοις περὶ τῆς πύλης τοῦ Χαρησίου πραγματεύεται. Διὰ τοῦτο καὶ οὐχ ὑπολαμβάνειν δυνάμεθα, ὅτι τῷ ὀνόματι τῆς τοῦ Χαρησίου πόρτης τὴν πλησιεστάτην τοῦ Ἀγίου Ῥωμανοῦ λέγειν ἔθελεν, ὡς δύναιτ' ἂν τις τεκμήριον εἰσφέρειν τὸ τοῦ Ἰέρακος στ. 611.

Ἀφοῦ δὲ τὸ πρὸ τῆς Χαρσοῦς τείχος κατεχαλάσθη

Νῦν τοῦ Ἀγίου Ῥωμανοῦ, ἣν Τόπ-καψὶ καλοῦσιν.

τοῦτο γὰρ γίγνεται μόνον οὕτως, ὅτι ταῖς παραπόρταις οὐκ ἀκριβῶς τὸ ὄνομα τῶν πλησιεστάτων πρωτοπορτῶν ἀναφέρεται, καθὼς τῇ Χαρησίου παραπόρτῃ τὸ τῆς προτοπόρτης τοῦ Ἀγίου Ῥωμανοῦ ἀναφέρεται. Τὸ ἐναντίον ὁμῶς οὐ γίγνεται καὶ οὐ δύναται γίνεσθαι.

Πῶς οὖν ἐξηγησόμεθα τὸ ἄτοπον τῶν βασιλικῶν εἰσόδων πομπευόντων διὰ τῶν τοῦ Θεοδοσιακοῦ τείχους πορτῶν καὶ ψευδοπορτῶν;

Ἀποκρινόμεθα ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τῶν ἐσχάτων Παλαιολόγων ὁ νοῦς καὶ ἡ δύναμις τοῦ συστήματος τῶν τοῦ Κύρρου ἐπάρχου Θεοδοσιακῶν τειχῶν εἰς λήθην ἔφυγε, καὶ ἡ παλαιὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου χρυσεία τῶν πομπευόντων πόρτα κατεχαλάσθη. Διὰ τοῦτο ἡ εἴσοδος διὰ τῶν Θεοδοσιακῶν τειχῶν ἐγένετο, εἴτε διὰ τῆς νέας Χρυσείας, εἴτε διὰ τῆς Σηλυβρίας (ἢ τῆς Πηγης), τέλος καὶ διὰ τῆς ψευδοπόρτης τοῦ Χαρησίου. Αὕτη γὰρ, ἕνεκα τοῦ νέου κλειδούχου, τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ὡς ὁ Ἀνώνυμος λαμπρῶς ἱστορεῖ, πολυθρύλλητος ἐγένετο, καὶ μικρὰ ξυλίνη γέφυρα τῇ τάφρῳ τάχα ἐπετίθετο ἐν τῷ τῆς εἰσόδου καιρῷ.
Δ. Δ.

N° III.

LEONARDI CHIENSIS

DE

URBIS CONSTANTINOPOLEOS

JACTURA CAPTIVITATEQUE

EPISTOLA,

PRIMA A MENDIS PURGATA EDITIO, CUM ANNOTATIONE CRITICA
ET EXEGETICA.

ACCURANTE

Dr PHIL. ANT. DETHIERO.

LEONARDUS

CHIENSIS,

MITYLENÆUS ARCHIEPISCOPUS.

NOTITIA.

Oudin., *De Script. eccles.*, t. III, p. 2422.)

«Leonardus, Chiensis, metropolita Mitylenes in Lesbo insula, concilii Florentini ætate claruisse videtur, licet ipse interfuisse non legatur. Nam, ut habet Martinus Crusius in annotationibus ad *Historiam ecclesiasticam seu patriarchicam Constantinopolitanam*, libro II *Turco-Graeciae*, p. 187, *Scholarii*, qui tunc concilio, licet absque deputatione ulla Ecclesiarum Graecarum aderat, nostri, ut non recte sentientis, Leonardus Chiensis in Expugnatione Constantinopoleos mentionem facit; nam Graeci, domum reversi, concordiam praedictam serrare non potuerunt. Quibus ex verbis non permansisse illum in doctrina et opinionibus Ecclesiae Graecae constantem colligimus. Scripsit autem Leonardus Chiensis *Historiam Constantinopolitanae urbis a Mahumete II captae*, c. Chio, per modum epistolae, die 15 Augusti a. 1453, ad Nicolaum V, Romanum pontificem, quam Latine edendam voluit Philippus Lonicerus inter *Chronicorum Turcicorum* tomos duos, Francofurti anno 1584 in 8º editos, quorum tomo I adjicitur a pag. 315 ad 336, Latine tantum, quo idiomate forsitan illam scripsit. Mentionem facit hujus scriptoris Gerardus Joannes Vossius, lib. IV. *De historicis Graecis*, cap. 49, pag. 443, editionis ultimae 1651, Lugduni Batavorum, in 4; Abraham

Bzovius in *Annalium Baronii continuatione* ad annum 1453, cui Historiam Leonardi Chiensis inseruit praefatam, num. 6, p. 84 ad 90, ubi num. 7, descriptam hanc narrationem ex ms. codice Vaticano 4137, inquit. »

Codex manuscriptus latinus conservatur in Bibliotheca Vaticana, N° 4137.

- 1.—Editio princeps est *Italica* in *Sansovini*, historia universale dell' origine ed imperio de Turchi, in Venetia 1568, 4°, lib. III, p. 304.
- 2.—Editio princeps *Latina* est D. Philippi *Loniceri* Theologi, impressa Francofurti ad Moenum a. 1578 fol., Tom. II, pag. 84-102. (exemplar hujus editionis benevolus magnus logotheta Aristarchi nobis inspiciendum et consultandum ex sua bibliotheca porrigit) secundam editionem ejusdem in 8°, Tom. duobus, factam a. 1584, citat Migne, quam non vidimus.
- 3.—*Reusneri* editionem latinam ib. an. 1597 in 4° proditam, idem Migne, ut erroribus scatentem, citat.
- 4.—*Bzovius*, secundum eundem Migne, in sua continuatione *Annalium Baronii* novam recognitionem latinam e codice Vaticano emendatam[?] seculo decimo septimo edidit, quam, Migne sequitur.
- 5.—J. Bapt. *L'Ecuy* an. 1823 in 4° novam editionem latinam splendidissimam, eamque rarissimam, quippe quae 60 tantum exemplaribus cusa est, edendam curavit, quam non vidimus, sed de qua haec doctus Zinkeisen, *Geschichte des osmanischen Reiches in Europa*, Hamburg Perthes 1840, in 8°, Tom. I, p. 823 dicit: Bibliophilorum causa subjungo hic de *Loniceri* editione, exstare ejus splendidissimam quandam reproductionem, 60 tantum exemplaribus cusam, ideoque pae-ne incognitam, sub titulo sequenti: « De capta a Mahomète II Constantinopoli *Leonardi Chiensis* et *Godefredi Langi* narrationes, sibi invicem collatae. Accessere *Isidori* Cardinalis e duplici monumento Epistola, et *Ducæ* super urbe capta deletoque Christianorum in Oriente imperio Monodia. Recensebat et notis illustrabat J. Bapt. L'Ecuy, Doctor Sorbonicus, Abbas Praemonstrati. Lutetiae Parisiorum, Sum-

ptibus illustr. Dom. D. *Caroli Stuart*, Equitis aurati, Magnae Britanniae Legati apud Regem Christianissimum. 1823, 4°. Occasionem hujus editionis obtulit manuscriptus liber Norimbergae emptus, nomen *Gottfried Lange* ferens, qui tamen liber, accurate inspectus, nil aliud erat ac *Leonardus Chiensis* elaboratus. Ceterum totum hoc opus inutile est; notae enim adjunctae nullam ad scientiam valorem offerunt. Titulo praefixa est imago quaedam *Mahometti II.* sine ulla nota, quo ex fonte proveniat, ita ut de ejus historico valore judicari nequaemus. Haec scribebam, inspecto exemplare ejus in bibliotheca regia Berolinensi. »

6.—Editionem Peterburgo an. 1853 in 8° proditam ad calcem libelli: **ПОВѢСТЬ** о Цzaregradb, benevolus *Hopius* nobis mandavit.

7.—Editio ultima est in *Patrologia Graeca* T. CIX. C. *Migne* Lutetiae Parisiorum an. 1866 in magno octavo, in qua lectionem *Bzovii* parum criticam, licet codice Vaticano inspecto, sequitur.

Nos siglis *L. Loniceri*, *P. Peterburgianam*, *M. Mignianam*, et *S. Italianam Sansovini* lectiones indicabimus. Italianam sinceram, tanquam principem omnium, in Parte versionum Gallicarum suo loco, doctis lectoribus non ingratham, recudendam operae pretium arbitrabamur.

Eo magis, quod, licet, me quidem iudice, constet, ut demonstro in nota ad § 4, *Leonardum* non Italiano sermone sed Latino ad Papam mandasse conscriptam suam epistolam, id tamen omnibus non sat certum est visum. Nam Codex Vaticanus non continet epistolam ipsius *Leonardi* manuscriptam sed aut antigraphum latinum aut versionem latinam e vernaculo factam, eamque plus minus falsificatam et mendis calami ignorantis plenam.

D. D.

ARGUMENTUM

Leonardi Chiensis Epistolae.

§ 1 et 2. Ambitione Græci laborant. — § 3 et 4. Tempestas Teuceri — § 5. Mahomettus rex Teucrorum nonis Aprilis Constantinopolim obsidet. — § 6. Bombarda horribilis. — § 7. Joannes Longus Justinianus; Joannes Grand Alemannus. — § 9. Perenses Galatae. — § 10. Scholarius. Chirluca. — § 11. Naves per collem transvectae. — § 12. Astutia Teuceri pontem struentis. — § 13. Tres Genuenses naves conductae. Flectanella. — § 14. Balthoglus, navium praefectus, officio et omnibus bonis privatur. — § 16. Dissensio inter Venetos et Genuenses. — § 17. Jacobus Cocha Venetus. — § 18—26. Concio Mahometti. — § 27. Panis distribuitur. — § 28. Joannes Justinianus reparat muros. — § 29—30. Urbs praedonum incuria perit. — § 31. Subsidium aspectatum. — § 32. Chalilbascia Christianis favens. — § 33. Zaganus, Christianorum hostis. — § 34. Chalilbascia denuntiat Constantino consilium Mahometti. — § 35. Quarto Calendis Maji praelium apparatur. — § 36. Preces et processiones Christianorum. — § 37 et 38 Oratio Constantini ad milites. — § 39. Proeliatur. — § 40. Certamen acerrimum — Justinianus configitur. — § 41. Irruunt Teuceri. — § 42—43. Constantinus caesus. — § 44. Constantinopolis expugnatur. — 45. Sancta Sophia. — § 46. Triduo in praedam decursum. — § 47. Bacchanalia Teucrorum. Chirluca. — § 48—49. Decollantur barones. — § 50—51. Perensium sors.

LEONARDI CHIENSIS

DE

URBIS CONSTANTINOPOLEOS

JACTURA CAPTIVITATEQUE.

*Leonardi Chiensis, humilis theologiae professoris,
archiepiscopi Mitylenaei epistola ad S(anctissimum)
Dominum Nicolaum V, Pontificem Maximum¹).*

§1.—Flere mihi magis licet, beatissime Pater²),
et forte, dum gladio impetebam a Teucris³), sa-

1) Sic. P.—L. vero: Leonardi Chiensis de Urbis Constantinopoleos jactura captivitateque ad sanctissimum Dominum *Nostrum Divinum*, Pontificem, Leonardi Chiensis, humilis theologiae professoris, Mitylenaei episcopi, *historia*.—S: Lettera di Leonardi da Chio archivescovo di Metelino, scritta a papa Nicola V intorno alla presa di Costantinopoli. — M. tandem sic inscripsit: Leonardi Chiensis historia Constantinopolitanae Urbis a Mehemete II captae per modum epistolae Die 15 Augusti anno 1453 ad Nicolaum V Rom. Pont. [Nicol. Reusneri Leorini epistolarum Turcicarum libri V pag. 518. Francofurti 1597. 4°. Textum Reusneri corruptissimum [?] restituimus [?] ex cod. Vatic. 4137 apud Bzovium, Annal. Baron. Tom. XVII.] Leonardus Chiensis, archiepiscopus Mitylenaeus Nicolao V Pont. Max.

2) Sic L. et M.—Ordine inverso P: beatissime pater, magis licet.

3) Sic L. et M.—In. P. et S. Turcis.

lubrior mors mihi fuisset, quam vita. Verum, quoniam narrationes sinistrae tum vere prosunt auditoribus, si prostrati resurgant, uti quibus occisos parentes ab hostibus dicimus, animi ad vindictam moesti vigorosius excitantur ¹⁾). Narrabo igitur, et flens et gemens, Constantinopolis proxime his cernentibus oculis discrimen ultimum et jacturam. Nec dubito, Pater sancte, praecessisse me multos, qui rei gestae seriem Tuae Sanctitati retulerint. Confert enim multorum in unum relatio ²⁾). Sed quoniam quae visu magis, quam quae auditu, verius exponuntur, quod scio, loquar, et quod vidi, fidelius contestabor.

§ 2.—Cum igitur reverendissimus Pater, D. cardinalis Sabinensis, pro nomine ³⁾ Graecorum legatus, in ejus famulatum me ex Chio vocasset, ego summa cum animi mei diligentia, ut fidem sanctae Romanae Ecclesiae fortiter constanterque, uti debitum exigit, defensarem, captabam perinde et mores et naturam Graecorum, argumentisque ac sanctorum theologorum dictis agebam ⁴⁾ intelligere, quod ⁵⁾ eorum esset studium; quod propositum, quae rationes, quis finis eos a vera intelligentia, debitaque obedientia vel revocaret,

1) M. excitentur. L. et P. excitantur.

2) P. relatio in unum.

3) L. et P. « *nomine* » S. « per nome dei Greci. »—M. solus *natione*.

4) L. et P. « agebam »—M. conabar.

5) L. et P. « quod »—M. quodnam.

vel retraheret. Intellexi plane, praeter Argyropilum, artium magistrum, Theophilum Palaeologum, Hieromonachosque quosdam paucos, et alios laicos; quod ambitio Graecos quasi omnes ¹⁾ captivasset: ut nemo esset, qui, zelo fidei vel salutis suae motus, primus videretur fieri velle suae opinionis et pertinaciae contemptor. [Quod ²⁾ sane si non tam ex zelo fidei, et amore Christianae religionis, quam ex affectata quadam gloriae humanae cupiditate fecissent, summopere hoc nomine commendandi essent, ipsorumque fervor omnibus, qui Christo nomen dederunt, et admirationi et imitationi merito esse ³⁾ deberet. Verum enimvero, tantum abest ut laudem et admirationem exinde mercantur, ut potius fides et constantia ipsorum omnibus hoc nomine debeat esse suspecta, cum non propter Dei, sed suam ipsorum gloriam, quam praecipue captabant, huiusmodi zelum prae se tulerint, quamvis omnino reluctante ipsorum natura et voluntate. Usque adeo ut] ⁴⁾ ex una parte, ad fatendum articulum (processionis a Filio ⁵⁾ sancti Spiritus urgeret eos conscientia;

4) Sic L. et M. in P. omnes quasi.

2 et 4) Totus hic tractus a « *quod* — usque *ut.* » deest in L. et in S.

3) Sic M.—In P. esse merito.

5) « *Processionis a Filio* » solus M. vel ejus fons Bzovius hunc pannum adsuendum curavit. Sic enim et S. « *l'articolo dello Spirito Santo.* » Talia videndo, rapimur in exclamationem: « O vanitas vanitatum! Nam ut hic noster *Migne*

ex altera, ne meliorem Latini, quam Graeci, de veritate fidei intelligentiam habere crederentur, elationis tumor eos abduceret. Verum quoniam nec ratio, nec auctoritas, nec variae Scholarii, Chirlucae¹⁾, Neophytique opiniones adversus Romanae Ecclesiae fidem stare poterant, actum est industria et probitate praefati Domini cardinalis, ut sancta unio, assentiente imperatore senatuque (si non ficta fuit) firmaretur, celebrareturque²⁾ secundo Idus Decembris, Spîridionis³⁾, episcopi sancti, die.

§ 3.—Itaque ea peracta, mox tempestas Teucris oborta, urbem Constantinopolis, Galatam, caeteraque adjacentia oppida absorbit: ut verbum Isaiae verum sit, dicentis: *Tempestas convulsa absque ulla consolatione*. Qua tempestate concussus, ego quoque captus sum; et pro demeritis meis vinctus caesusque a Teucris⁴⁾ non fui dignus cum Christo Salvatore configi. Reminiscor ergo, beatissime Pater, cum primum de unione facta Graecorum, eidem Sanctitati [Vestrae⁵⁾] epistolas serius destinassem, inter alia dixisse: Nos prop-

zelotypiâ motus, in alterius nidum ovum suum collocare non haesitavit, sic falsificatoris manum olet totus tractus decem versuum, de quibus monuimus Nota 2 et 4 ad hunc § 2.—Quaenam fides restat traditioni, quaenam scripturae, si vel manus sancta corruptioni inservire non erubescit. D.D.

1) Hic, ut infra § 10, omnes editi «Isidorum» habent, ut haereticum. Non haesitavi ejus loco «Chirlucam» ponere. D.D.

2) P. «celebraretur» sine «que.»

3) L. et P. «Spiridonis» Sic et S. «Spiridone.»

4) P. «Turci. et: Turcis,» ut semper alibi, ubi id monere supervacaneum est.

5) M. solus «Vestrae» adjungit.

ter futuram Teucris obsidionem, quam in dies expectabamus, inter spem et desperationem constitutos esse¹⁾. Spes de tuo exspectato subsidio dabat fiduciam; timor de Graecorum pertinacia desperationem suggerebat. Heu! quae spes in populo duro gravi iniquitate, qui tot annis sine vita spirituali abscissus a capite permanebat! Quomodo non desperati, quomodo non abjecti a Deo, qui tantis dissimilitudinibus, tantis fictionibus, tantisque scissuris, ab Ecclesia elongati Romana, in cordis duritia permanserunt. Etenim jam captivati, urbe, templis, auro, laribusque propulsi, in Latinos retorquent offensam, asseverantes: Quoniam unionem (inquiunt), fecimus, summoque pontifici [Romano²⁾] commemorationem dedimus, merito indignatum Deum esse.

§ 4.—O pertinaces homines! inquit. Si malum hoc est, prisci illi Basilius, Athanasius, Cyrillus, caeterique Patres, quos praecipuo sanctitatis honore praefertis, mali censendi sunt, quod sanctam unam eandemque fidem cum Romana Ecclesia, omnium Christianorum magistra, coluerunt. Non haec causa est, quod unionem, sed quod unionem non veram, sed fictam fecistis. Hac de re merito indignatum Deum: hac de re justa animadversione in hostium manus vos esse deductos. Annon³⁾ sponsionem de unione, sancto ju-

1) P. esse constitutos.

2) M. solus « Romano » assuit,

3) M: « Anno »

ramento apud Florentinam synodum conscriptam violastis? obedientiam declinastis? sententiam decreti occultastis? Annon summi Dei nuntii (o Graeci!) vestram perditionem jugiter praedixerunt? qui aures, ut aspis, impie obturastis, et sanctam Ecclesiam catholicam, matrem fidelium, obaudistis. Flete miserias vestras; arguite vosmetipsos; et non alios condemnetis, aut inculpetis. Mos obstinatorum hic est, sanctos aspernari Dei nuntios¹⁾: uti Sedecias caeterique Judaei in Babylonem traducti, Jeremiam²⁾, direptionem captivitatemque praedicentem, contempserunt. Certe hactenus stetisset Ilion, si Cassandram Priamus pater audivisset; si prophetas Hebraei, si Sibyllam Romani, si vos quoque apostolicos nuntios dudum audissetis. Idcirco non mirum, si in poenam tanti criminis insperata mox tempestas invaluit, quam Spiritu sancto docti quoque a multis annis futuram esse praedixerant. Sane ut beatissimi Patris Nicolai³⁾ primi, summi pontificis, execrationem in pravos Graecos per illud: *Vergentis*⁴⁾ *in senium saeculi corruptela*, etc., praeter-

1) L. et P. « nuncios »

2) L. et P. Hieremiam

3) L. P. et S. solum « N, »

4) Sic « Vergentis » L. et P. — apud M. legitur: Urgentis—S. saltat passum illum, dicens: « Et lasciando star da parte quella esecration del Beatiss. Papa. N. contra i cattivi Graeci. »—Ex quo deduci posset, latinam fuisse epistolam, quam in italo sermone Sansovinus reddere hic desperat. D. D.

mittamus: tabula illa, quam Leoni Sapienti ascribunt, apud monasterium Sancti Georgii de Mangana constructa, vetusto tempore in Constantino-
poli occultata, mysterioso ¹⁾ jam signo detecta, jacturam demonstrat. Haec, Pater beatissime, cellulis distincta quadratis, imperatorum ordinem successionemque ponebat, finiendum tamen in hoc ultimo Constantino. Ita quoque patriarcharum alia in longum tracta tabula ordinem praescribebat. Nam ille spiritu prophetico illustratus, tot cellulas figurandorum imperatorum tabulae inscripsit, quot a primo Constantino Magno, Constantinopolis conditore, usque ad ultimam captivitatem futuri erant. In dies itaque cellulae illae repletae, unam modo et ultimam, in qua hic, sub quo urbs periit, collocandus erat, si coronatus fuisset, vacuam praetendunt. Morsenus perinde, vir sanctus, sagittariam gentem contra Constantinopolim venturam, cujus portum inclytum caperet, exterminandosque Graecos, saeculis multis ante praedixit. Erythrae etiam ²⁾ nostrae de Graecorum jactura vaticinium legentibus patet. Joachim autem abbas meo judicio Constantinopolis jacturam in Papalista denuntiat, cum dicit: *Vae tibi, septicollis manibus truncatis, quasi auxilio destituta.* Septicollim autem Graeci ἐπτάβουνον vocant. Utquid

1) Sic recte M. loco; « mysterio » quodprehendimus in L. et P. attamen S. de mysteriosa detectione tacet.

2) L. et P. « autem » loco: « etiam. »

igitur Latinos damnant? Cur in nos invehuntur¹⁾, cum vera scribimus, contra quos tot aperta vaticinia protestantur? Non ergo unio facta, sed unio ficta, ad fatale urbem trahebat excidium; quo divinam iram, maturatam in hosce dies, venisse cognovimus.

§ 5.—Excitatus itaque in furorem Deus, misit Mahometh, regem potentissimum Teucrorum: adolescentem quidem audacem, ambitiosum, temulentum, Christianorum capitalem hostem: qui Nonis Aprilis ante Constantinopolis prospectum, cum tercentis et ultra millibus pugnatorum in gyro terrae castra papilionesque confixit. Milites majore numero equestres, quanquam omnes pedites magis expugnabant. Inter quos pedites ad regis custodiam deputati audaces, qui ab elementis Christiani aut Christianorum filii, retrorsum conversi, dicti Genizari²⁾, ut apud Macedonem Myrmidones, quasi quindecim millia. Ad tertium autem diem, captato urbis situ, machinas innumeras craticulasque, ex virgultis viminibusque contextas, circummuralis vallum, quibus pugnantem tegerentur, fossatis admovit. Initium confusionis hoc nostrum fuit, ut qui telis machinarumque lapidibus juxta datum ordinem eminus repellendi erant, neglectis singulis, cominus proximare permiserunt. Tantum eorum ordinem in-

1) L. et P. «Cur invehunt nobis.»

2) L. et P. «*Geniczari.*»

struendis machinis, tantam promptitudinem, tantam acierum providentiam quidam aut Scipio, aut Annibal, aut moderni belli duces admirati fuissent. Sed quis, obsecro, circumvallavit urbem? qui, nisi perfidi Christiani instruxere Teucros¹⁾! Testis sum, quod Graeci, quod Latini, quod Germani, Pannonēs, Boëtes, ex omnium Christianorum regionibus, Teucris commisti²⁾, opera eorum fidemque didicerunt: qui, immanius fidei Christianae obliti, urbem expugnabant. O impii, qui Christum abnegastis! o satellites Antichristi, damnati gehennalibus flammis! tempus hoc vestrum est. Satagite augere vobis poenas, quas luatis, aeternas.

§ 6.—Horribilem perinde bombardam, quamquam major alia, quae confracta fuit, quam vix boum quinquaginta centum juga vehebant, ad³⁾ partem illam murorum simplicium, quae nec fossatis, nec antemurali tutabatur, Calegariam dictam, figentes, lapide qui palmis undecim ex meis ambibat in gyro, ex ea murum conterebant. Erat tamen murus perlatus fortisque, qui tamen machinae tam horribili cedebat. Inde quia major confracta, regis animum afflictabat, ne tristitia in tanto certamine afficeretur, jussit mox aliam longe majoris formae conflare: quam, ut ajunt,

1) P. hic semel *Teucros* alibi enim semper *Turcus* habet.

2) L. et P. « commixti. »

3) L. et P. « ob. »

industria Calibasciae consularis Baronis amici artifex, nunquam ad perfectum conduxit, aliis mediocribus innumeris collidere urbem machinis undequaque conabantur. *Sclopis, spingardis, zarbathanis, fundis, sagittis*, dies noctesque muros hominesque nostros vexabant mactabantque. Existimavit enim hostis, Christianos esse paucos, quos assidua prostratos fatigatosque pugna, urbem tueri non posse. Ignominiose igitur factum est, ut primo illo congressi Teuceri obstaculum non invenerint. At in dies doctiores nostri facti, paravere contra hostes machinamenta, quae tamen avare dabantur. Pulvis erat nitri modica, exigua ¹⁾, tela modica: bombardae, si aderant, incommoditate loci primum hostes offendere, maceriebus alveisque tectos, non poterant. Nam si quae magnae erant, ne murus concuteretur noster, quiescebant: interdum in cuneos hostium emissae, et homines, et tentoria exterminabant ²⁾. Non ³⁾ enim in vanum jaciebantur, quas illisas hostes declinare non poterant. Itaque cadebant Teuceri, icti aeneis ⁴⁾ telis lapidibusque. Vulnerabantur et nostri: qui quandoque vallum egre-

1) L. et P. exiguus, modicus. Apud Latinos pulvis in plurali foeminina vox, non in singulari: at apud Gallos dicitur: *la poudre*. Fortasse Leonardus revera confundit linguarum in hac voce sexum: itaque non corrigendus erat.

2) P. exterminabantur.

3) L. et P. «Nec.»

4) L. et P. «torneis» quod videndum annon melius sit.

dientes, ad manus decertantes, et occidebant et occidebantur. Victoria ex hoc aequius tyronibus nostris, quod egrediebantur impavidi, quam Teucri dabatur.

§ 7.—Verum quoniam malo fato Joannes Longus Januensis, de Justinianorum prosapia, duabus cum navibus suis magnis, et armatis circiter quadringentis, mare decursitans, forte veniens, stipendio ascriptus imperatoris, ducatum militiae obtinuit; strenue defensare urbem visus, reparationi demolitorum murorum vigilantius incumberebat: Teucri animum viresque deludere videbatur. Nam quanto hostis mole ingentis lapidis muros conterebat, tanto hic animosius sarmentis, humo, vasisque vinariis intercompositis reparabat. Qua de re Teucrus delusus, cogitavit non cessandum ab ictibus machinarum; sed fortiori cura, subterraneis cavis furari urbem. Minerarum fossores, quos ex Novobrodo ¹⁾ conduxerat magistros accersiri jussit. Lignis instrumentisque adveclis solerti cura ²⁾, uti imperatum, actum est, ut mox per cuniculos tentarent ³⁾ fundamenta suffodere, penetrareque omnifarium urbis murum. At cum a fundamentis (o rem mirabilem!) primum jam vallum et an-

1) L. et P. omnes « novo brolo. » Nos restituimus « Novobrodo » in finibus Macedoniae et Bosniae. (vide Critobulum l. II, § 39, sq.)

2) P. cura solerti.

3) P. tenderent.

temurale¹⁾ mirando cum silentio subcavassent; Joannis Grande Alemani, ingeniosi militis, rerum bellicarum doctissimi, quem Joannes Justinianus, militiae dux, centurionem conduxerat, industria et sagacitate opus detectum est: exploratorumque id firmatum relatione, animos omnium commovit. Graeci cum dudum Bajazet-Ilterim²⁾, Amorat-que, genitorem hujus, pristinis bellis frustra laborasse in cavanda urbe cognovissent, impossibile per hunc fieri posse affirmabant. Quorum opinio ex facti evidentia confusa est. Itaque penetralia haec nostris reconfossionibus detecta, urbem non laesere: timorem tamen ingentem a fundamentis confossa turris, lignicis stylis bituminatis innixa, nobis inussit. Sed ut res in lucem venit, repulsis igne et sulphure hostibus e latebris, reconstructa, mox timorem excussit.

§ 8.—Composuit perinde ligneas turres juxta

1) Mirabili modo hic Leonardus Chiensis confirmat, quae in nota ad vers. 502 *Χρονικοῦ διὰ στίχων* p. 531 de cuniculis non sub muro Blacherniano sed in duplici muro Theodosiano inter portam Polyandrii et palatium Porphyrogeniti ex conjecturâ attulimus.
D. D.

2) L. P. M: « *Barsicham. Ammi Amorathque.* » « *S. Barsica, Atumi* et Amoret » Hic latere errorem antigrahi, qui male legit autographum, nemo monuit, nec errorem corrigere tentavit. Quinam sint Barsica et Ammi vel Atumi, qui obsidione cinxerint Byzantium, neminem tetigit. At inter Turcos, qui Constantinopolim revera obsederint, noti Bayazet, bis tentans capere urbem, et Amurathus. II. Quid multa: Ex Bajazeto et ejus cognomine « Iltrim » i. e. fulgur, ignorantia creavit hic duo nomina » *Berzicham* et Ammi vel Atumi. D. D.

vallum, humo plenas, pellibus boum circumtectas, ex quibus fossatis clam terram quisquiliisque, ut facilis eis fieret ingressus, immittebant. Crates deinde innumeras ex virgultis viminibusque contextas, cattos oblongos scalasque rotatas, currus castellatos, taliaque¹⁾ machinamenta, quae vix Romani adversus Poenos construxissent. Bombarda praeterea illa ingens, eo quod Caligaream strenue reparatam adversus non proficeret, inde dimota, alium locum Bactatineae²⁾ turris, juxta Sancti Romani portam, lapide in ea aestimatione mille ducentarum librarum interdiu collidit, collisum concutit, concussum exterminat. Ruina turris antemuralis fossatum replet aequatque: ita ut via hostibus, qua decurrere possent, strata cerneretur: nisi quia concite introrsum, uti in Caligareae demolitione, reparatio facta fuisset, haud dubio impetu urbem intrassent. Itaque Teucus demolitum, quam primum restauratum ut conspexit murum: «Non Graecorum, inquit, sed Francorum hoc ingenium est, ut tanta resistentia fiat, tanta pugna: quos nec innumerae sagittae, nec

1) L. et M. « castellatos taliaque. » — P. « castellatosque et alia. »

2) Quenam ea fuerit turris Bactatineae, sive Battatineae, ut scribit Sansovinus, nemo investigavit. Antemuralis quaedam fuisse videtur, vicina turri Jagari. Fortasse ea aut constructa aut renovata fuerat a Patricio *Bactag* (Theoph. 6235 Misc. et Cedr. c. 3.) qui cum suo amico Artavasdo an. 743 urbem defendere conatus est contra Constantinum Copronymum. D. D.

machinarum ligneorumque castrorum horror, nec intermissa obsessio deterret.»

§ 9.—Agebant interea Galatae, sive Perenses, quanquam prudentius, ne in Propontide castrum struxisset Teucus, sollicitam providendi curam nunc armorum, nunc militum, clanculo¹⁾ tamen, ne hosti, qui pacem cum eis simulabat, innotuisset: quae res tenuisset, ne auxilium posthac Graecis conferre potuissent. Sic simulata illa pax urbi ad tempus profuit. Ego, iudicio meo, ni fallor, arbitror, apertam guerram Perensibus a primo salubriorem, quam fictam pacem. Quia^{1a)} Teucus neque castrum, quod demolitionis eorum causa fuit, condidisset, neque guerram posthac tam terribilem intulisset. O Genuenses jam quodammodo cicurati; (sed²⁾ sileo, ne de meis loquar, quos externi cum veritate dijudicant. Ubi sunt prisei inclyti Genuenses, qui Galatam, accincti gladio, uti qui reparabant Hierosolimam, condiderunt? illi cum effuso cruore et aere: vos, ne aes vestrum cupidi et sanguinem effunderetis, cum vecordia illam mundo decoram Teucro tradidistis, si tamen tradere potuistis.

§ 10.—Sed (ut historiam prosequamur) interea fatigati nostri de praesidio diffidebant. Nam neque ex Genua, neque ex Venetiis, a quibus (pace eorum dicam) mitti debuit, auxilium mittebatur. Neque

1) P. « clanculum. » 1^a) Editi omnes: « Quidam. »

2) In L. et P. deest: « sed. » Solus M. « sed » addidit.

aliunde spes erat, nisi ex Deo, cujus, qui prudentius tarditatem metiebatur, ex mysterio fieri autumabat, quod infidelitas, irreligio, magnaue crimina Deum potius irritabant. Vide, beatissime Pater, quam dignum, quam rectum iudicium! Celebrarunt unionem Graeci voce, sed opere negabant. Aiebant quidem magnates, quorum cruor hostili gladio jam irrigat terram: « Detur summo pontifici commemorationis honos, sed decretum Florentinae synodi non legatur. »—Cur hoc, hypocrita? « Ut deleatur (inquit) ex decreto, quod Spiritus sanctus non aequè ¹⁾ ex Filio, quemadmodum ex Patre, procedit. » Cur item, hypocrita? Ne errasse videantur Graeci, si dicant duos sancti Spiritus productores. Sed cur iterum, obsecro, hypocrita? Ne detur ei, qui totam sibi ex officio captare cupit, gloriam; intendebat ex una parte Scholarius, ex altera Chirluca, quandoque ad praesentiam semet apostolicam conferre, ut hi essent, qui soli rem intellexisse viderentur, quique primi laudarentur tantae unionis auctores. Adversus enim legatum multi invidia clanculo torquebantur. Ergo dixi: « Paterisne, o imperator ²⁾! ut haec ambitio scindat Ecclesiam, ut hujus rei gratia divina ira magis magisque merito accendatur? Cur non e medio

1) L. et P. « non aequè; » quod deest in M. Cur hoc delendum censuerit, non intelligo. Caeterum et in Sansovino « egualmente » legitur.

D. D.

2) P. Imperator, o, ut etc.

pertinaces illi tolluntur¹⁾? » Acquiescere imperator visus, metropolitas ad concupescendum²⁾ Scholarium, Chirlucam, Neophytum complicesque, iudices constituit, verbo quidem³⁾, non facto. Nam si pusillanimitatem imperator⁴⁾ excussisset, hanc fidei illusionem vindicasset. Qui enim omnibus, Deo spreto, complacet, utique confundetur. Coercendi quidem illi erant, qui, si repressi⁵⁾ fuissent, morbum pestiferum non propagassent. Sed ignoro, utrumne imperator, aut iudices damnandi, quibus correctionis virga, quanquam minae intercessissent, aberat.

§ 11.—Continuata igitur obsidionis tempestate, clausa urbe, ducentarum et quinquaginta fustarum ex diversis Asiae, Thraciae, Pontique littoribus contra urbem disposita classis venit: inter quas triremes sex, et decem biremes: septuaginta reliquae fustae unis bancoremis; cymbae etiam barculaeque sagittariis ad ostentationem plenae vehebantur: quae cinctum catena portum et navibus⁶⁾ rostratis bene armatis, Genuensium septem, Cretensium tribus, colligatum intrare non

1) P. tolluntur pertinaces illi.

2) L. et P. « Metropolitas ad concupiscendum Scholarium. »
— M. vero, nescio cur, insanum: « Metropolitasque Scholarium. »
D. D.

3) P. « quidam. »

4) P. Si Imperator pusillanimitatem.

5) P. « repressi, » quam vocem L. et M. omittunt. D. D.

6) P. « navibus » et S. « nave. » L. et M. absurdissimum: « manibus » habent.

valentes, minus ad stadia centum Propontidis ripa^a anchoras figunt. Et cum proximare non auderent, mare a¹⁾ longe sulcantes, lignamina, lapides²⁾, aliaque machinamenta, castris opportuna, deferebant. At cum Teucrus tribus jam in locis concussos lapidibus muros machinis dissiparet³⁾: memoratu ejusdam infidi Christiani, ex colle biremes intromittere jurat⁴⁾. Est enim portus ille, beatissime Pater, in longum angustumque protractus: ejus orientalem plagam colligatae naves et catena⁵⁾ munebant: inde hostibus aditus impossibilis erat. Quare, ut coangustaret circumvalleretque magis urbem, jussit invia aequare, exque⁶⁾ colle, suppositis ligneis vasis lacertorum⁷⁾, sex ad stadia,

1) L. et P. « a. » M. : « e. »

2) L. et P. « lapides, » quae vox deest in M.

3) M. « dissiparet. »—L. et P. « desperaret. »

4) L. et P. « jurat. » — M. « curat. »

5) L. et P. « cathena. »

6) P. « ex quâ colle » loco : « exque colle. »

7) L. et M. « suppositis lenitis vasis lacertorum sex, ad stadia septuaginta trahi biremes. »—P. eadem, sed nimis sapienter sine ulla virgulâ aut interpunctione. Mendosus hic locus. Nos remedium afferre conabamur transponendo virgulam ante vocem *sex*, ita ut sint « *sex stadia* » et *septuaginta biremes*. Nam non agitur de septuaginta *stadiis*, sed de septuaginta *navibus*. Anonymus Thysseli § 12. *octoginta* refert, easque « oblongas naves. Noster modestior « septuaginta, » cum Chalcondyla VIII. N. 203. Critobulus vero accuratior (lib. I. § 176.) *sevaginta septem*. Sic et de numero stadiorum nullus dubito. Spatium enim collis *ascendendum* solum indicasse videtur » idque circiter sex stadiorum erat, ut patet ex Critobulo, qui (lib. I. § 173.) huic viae totius trajectui, *ascensui*

septuaginta trahi biremes, quae ascensu gravius sublatae, posthac ex apice in declivum, ad ripam

scilicet et *descensui*, dat octo stadia. Descensus enim declivior et brevior, ab initio « *minoris* campi » usque ad antiquum sinum interiore Cassim Pascha, nunc terrâ copertum. Alibi demonstrabimus, viam eam, quae, a *Tophane* hoc lierno (antiquo Diplokionio) surgens, in colle scindit longam Perac viam principalem, et Staurodromum (i. e. *crucem* vel *Peram*) format, eandem ipsam esse viam, quam primus applanavit solum ad triremes trajiciendas Maomettus, et quam postea diruendi nulla causa fuit.

Restat, ut statuamus, quid sibi velit, quae reliquimus: « suppositis lenitis vasis lacertorum. » Fosset quis vocem « *lenitis*, » a verbo linere, molo bariaro ita tractum interpreta i ut « oleo unctas vel oblitas rotulas » significet. Oleum enim ab eam causam Galatenses suppeditaverunt. Nobis tamen displicet talis nimis dura interpretatio.

Consentit cum his Sansovinus, qui totum passum saltavit, quod impossibile esset, cum Itali e vertit: sic enim habet: « faceva che le galee andavano all'in su, e nella discesa inviate dolcemente scendevano in acqua senza alcun disturbo. » De numero stadiorum vel navium, vel de modo transportandi nihil dicit, quippe vocum ipsarum significatio nulla si erat. Nos igitur pro « *lenitis* » legimus « *liguris* » et *vasum* nolis « *traha*, » cum quâ in Oriente barcae et naviculae in terram trahuntur, quam Turci *kizac*, Graeci *φζά ζα*, Anonymus Thysschi « *currum* » nominant, et antiquas interpretes Italianus Ducae p. 271 « *διὰ τῶν φζάγγων ἐπιβάσας τὰς τριήρεις* » vertit: « menava le fuste con li « *vasi*. » Vox vas vel vasum, quantum ad magnitudinem et ad naturam rerum permobilis est, immo magnas naves ipsas eo significari testantur Italicorum « *vascello* » et Gallorum « *vaisseau* », quam vocem ut in diminutivum mutarent, creatum est *vasetto*, *vaselletto*. *vise livo*, et *viselletto*. Jam vox « *lacertorum* » facilior interpretanda; nam hic non agi de lacerto brachii superioris, tanquam mesura longitudo, vel ex eo liquet, quod nullibi tali sensu invenitur. Quid multa? exprimere hic Leonardus videtur formam « *vasorum*, » quibus sicut *lonbardae* imponebantur « *trahae*, » et ex similitudine *coaurinae*

sinus levissime introrsum vehebantur. Quam novitatem puto, Venetorum more, ex Gardae lacu, is qui artificium Teucris patefecit, didicerat. Ita nos magis territi, cogitabamus eas aut igne aut lapide exterminare. Sed neque hoc profuit: naves illae majores nocumendi nobis erant machinis undequaque tutatae. Sic jam perduto portu, necesse fuit ex postis, ut maritimos custodiremus muros, deminuere milites.

§ 12.—Proinde hoc ingenio non contentus¹⁾ Teverus, aliud quoque, quo nos terreret magis, construxit, pontem videlicet longitudinis stadiorum circiter triginta [tria?], ex ripa urbi opposita, maris qui sinum scinderet, vasis vinariis colligatis, subconstructis confixisque lignis, quo exercitus decurreret, ad murum prope, urbis juxta fanum: ²⁾ imitatus Xerxis potentiam, qui ex Asia in Thraciam Bosphoro exercitum traduxit. Non restabat ergo nisi navium catenaeque diametralis tuitio, quae transitum ingressumve classi prohibebat.

§ 13.—Interea ex Chio in nostrum subsidium tres Genuenses, armis, militibus ³⁾ frumentoque conductae naves, unam imperatoris, quae ex Si-

(couleuvrines) apud Montallum § XII nominabantur, sic ex eadem similitudine cum colubro vel *lacerto* vel potius *lacerta* «vasa lacertorum» dixit noster. cf: Dalfini confusionem § X.

D. D.

1) L. et M. «non contentus»—P. «incontentus»

2) L. et P. «urbis juxta fanum»—M. «juxta urbis fanum.»

3) P. «militibusque.»

cilia frumento onusta advenerat, comitem ducebant. Quas ut mox vicinas urbi, classis, quae excubabat, applicare vidisset: concite strepentibus tympanis, tubisque sonantibus, intuentibus nobis, obvadit, fingens, imperatoris navem expugnare velle. Teucrorum rex ex colle Perensi, fortunae exspectans eventum, prospicit. Fiunt tunc celsi clamores; triremes majores¹⁾ navibus haerent; tentant imperialem, sed²⁾ protectam a nostris audacius invadunt; certamen ineunt; focum machinis adbibent; sagittas jaciunt. Sic atrox pugna committitur. Naves, Mauritio Genuense Catano imperante, ex adverso repugnant. Ibi Dominicus de Novaria et Baptista de Felliczano³⁾, balanerii patroni Genuenses, ardue pugnam prosequuntur. balistarum horribilium missilia jaciuntur; exque coronis navalibus intra Teucrorum commixtam classem infiniti lapides demittuntur. Tuetur se egregie imperatoris navis; succurrit Flectanella patronus; bombardae perstrepunt; fit ululatus in coelum; confringuntur galearum remi; Teucris sine remissione sauciantur. Rex, qui ex colle circumspicit, quod classis perit, blasphematur; urget equum in salum; vestimenta cum furore conscindit; ingemiscunt pagani, et totus exercitus afflicatur. Quid ultra? Bellum recensetur, invale-

1) L. M. « majores »—P. « majoribus. »

2) L. P. « sed. »—M. « et. »

3) L. et M. « Felliczano. »—P. « Felliciano. »

scit pugna; et tantis classem telis lapidibusque obruunt, tot Teucros occidunt, ut, declinato Marte, ad littus remeare non possint. Exploratorum et profugorum relatu didicimus, quod decem prope millia¹⁾ ceciderunt; alii gladio perempti, et sagittis, et machinis; alii confossi vulneribus, flebilem exercitum reddiderunt. Erant, quae invaserunt naves, inter triremes et biremes circiter ducentae. Confusa²⁾ tunc regis ambitio est, parvique reputata potentia, quod tot triremes navem saltem unam non ceperint. Naves ergo (Deo gratia³⁾) non laesae, nec uno saltem homine perdito, aliquot tamen vulneratis, noctu salvae cum jucunditate portum intrant.

§ 14. — Rex contra classis praefectum Balthoglum oppido indignatus, precibus Baronum concessa ei vita, sententiam tulit, quod officio et bonis omnibus privaretur. Cogitavit itaque, odio accensus in naves, ex colle Galatae, orientali plaga, vel eas lapidibus machinarum obruere, vel a catena depellere. Dispositis itaque et ex ripa occidentali bombardis, satagit omni acuitate artificis naves infringere: referens Perensibus, quoniam, uti dixerant, piratarum erant, quos imperator conduxerat, contra eas agere velle, quae inimicorum suorum essent. Itaque artifex, cui provisio negata fuit⁴⁾, ex nostris ad Teucros reductus, quan-

1) Secundum Critobulum I, 170, *centum* caesi. D.D.

2) L. et M. «confusa.» — P. «convulsa.»

3) L. et P. «gratias.» — M. «gratia.» — 4) Urban?

to ingenio potuit, naves frangere studuit: nescio-que quo fato resultans bombardae a colle lapis, centurionis navem, forte ob crimen, uno ictu confodit: quae extemplo, mercibus onusta, fundum mersa repetiit¹⁾, maximum discrimen quidem inferens. Quo casu reliquae, ne confringantur, muro Galatae protectae haerent. Mirandum quidem Dei iudicium, ut immissis quinquaginta et centum prope lapidibus, quibus perforatae multae Galatae domus, inter triginta mulieres conglobatas, una sola optimae famae interempta periit²⁾.

§ 13.—Erant perinde in portu triremes mercatoriae tres Venetae, duaeque agiles in portum ad tutelam earundem designatae: quas magno cum hortatu imperator auri in menses prope sex pro tuitione urbis restare fecerat; quae, pacem cum Teuero simulantes, non nisi clanculum praestabant Gracis patrocinium. Verum cum notulae fugae aliquandiu earum patuissent, tum quod merces ex fundis supellectilemque traducebant, actum est, ut nullo pacto, quod populum turbassent³⁾, prohibitione imperatoris, quae restabant, traducerentur; quinimo deonustae in terram reportarentur. Res haec Venetis indignationis fomi-

1) L. et P. «repetiit.»—M. «petiit.»

2) L. et P. «et cum mulier optimae famae interempta fuit, inter triginta conglobatas illa sola periit.»—M. «inter triginta mulieres conglobatas, una sola optimae famae interempta fuit.»

3) L. et P. «titubassent.»—M. «turbassent.»

te non ministravit; utpote qui ad libertate, privilegiis pro honore domini eorum auctis, verecundius privarentur. Sed sedatis posthac animis suo arbitrio relictis, spondent Veneti omni fide et studio ad finem usque belli tueri urbem.

§ 16.—At posthac inter Venetos et Genuenses Galatae oborta dissensio est: quod alter alteri fidae suspicionem exprobrassent: asserentibus Venetis, ut tollatur suspicio, quod e navibus suis gubernacula carbasaque apud Constantinopolim in salvo deponant. Indignati Genuenses: Et si pacem (inquiunt) consulto etiam imperatoris pro salute Graecorum, quae communis est, qua¹⁾ proba dissimulatione supportamus cum Teuero, absit tantum facinus, ut Peram, toto orbe pulcherrimam, uxores, liberos, thesaurosque deseramus, quam usque ad sanguinis effusionem defensare disponimus. Gubernacula carbasaque nostrarum navium, ne exiguo pretio inclytas Genuae decor apud vos sit, non in aliena potestate, sed in nostra servabimus. Namquam fugae licentia nobis datur, si res nostras nostro arbitrio²⁾ servamus. Pacata posthac cuncta sunt, agentibus Venetis de triremibus suis, uti voluissent.

§ 17.—Crescente perinde³⁾ angustia, consultum est, si quo modo⁴⁾ intromissas hostium fustas

1) L. et P. «qua.»—M. «aliquà.»

2) P. «nostro arbitrio.»—L. et M. «arbitrio nostro.»

3) L. «perinde.»—P. «proinde.»—M. «postmodum.»

4) L. et P. «quomodo.»—M. «quo modo.»

urere nostri possent: clanculoque una¹⁾ dierum ante lucem duabus navibus per Joannem Justinianum capitaneum dispositis, cum aliquot biremibus ad ripam vehendis, parato foco²⁾ et machinis: fit, detractis navibus, dato ordine, ut cymbae rectae, quas barbotas dicimus, biremesque sequerentur: hoc ideo, ut munitae saccis lana plenis naves, prius ex machinis acciperent lapidum ictus.

At Jacobus Cocha, vir Venetus, armatam ex nautis triremium Venetarum imperialem biremem juxta ordinem datum, gloriae et honoris avidus, laxatis remis, praevenientem convertit; moxque, ut ab hostibus cernitur (heu! gravem sertem!) bombardae lapide³⁾ medio penetratur: cum omnibus armatis aequore biremis absorbetur. Heu! Pater beatissime, grave discrimen, ut uno ictu Neptuni furor immerserit. Etenim res haec detecta relataque Teucris, agit, ut dum nostri percutere voluere, ipsi prius percussi sint. Sed quid dicam, beatissime Pater? Accusarene quempiam licet? silendum mihi est. Qui casus acerbum luctum nostris dedit; et unde exierunt, naves cum confusione retraxit. Ex mersis inde supernatantes quidam ad littus capiuntur ab hostibus, quos impius rex ante oculos nostros (in)⁴⁾ crastino de-

1) L. et M. « una dierum. »—P. « uno dierum. »

2) L. et M. « parato foco. »—P. « putato foco. »

3) L. et P. « bombardae lapide. »—M. « e bombardae lapide. »

4) M. « in » solus adjunxit.

collari jussit. Nostri exacerbatī, quos habebant captivos (in)¹⁾ carcere, Teucros ad muros in suorum prospectu immanius trucidant; sicque impietas crudelitate commixta bellum atrocius fecit.

§ 18.—Simulavit posthac Teucus, pacem facere velle; exploratoribus fecte referentibus, poenituisse eum, quod guerram, quasi stimulatus²⁾ ab Ungaris intentasset: statuitque caduceatorem. Sed haec res conficta patuit: quia nec demoliri oppidum, quod in Propontide struxit, nec restaurare, quae vastarat, promittebat³⁾. Quodque magis angebat, infidentia erat Teuceri, qui jusjurandum foedusque nunquam servarat. Cur igitur pacem quaerit immanis et infidus hostis? Percunctatus, ex more esse intellexi, ut, antequam certamen generale committant, hostes optione pacis petendos, ne, ea praetermissa, Deum non propitium, sed iratum in tanto Marte sentirent. Itaque delusionem ejus praescientes, salutem nostram Deo commisimus; dies nostros dinumerantes in amaritudine cordis, et poenitudine, litanis, sacrificio, thure, prece placandum Deum praedicabamus: jejunia indiximus imperare nostris, ut solus Deus pugnare pro nobis dignaretur. Sed quid proderunt Deo missae preces, si ex corde non sunt,

1) M. « in » solus adjunxit.

2) L. et P. « stimulatum. »—M. recte « stimulatus. »

3) L. P. et M. permittebat. Nos *per* in *pro* mutantes ad siglas harum propositionem tam similes respeximus. D. D.

si pollatae manus habentur; si impia et infida corda consistant; iniquitates enim nostrae dividerunt inter nos et Deum; Sabbata nostra, kalendae, incensum, sacrificia in abominationem versa sunt; et quem propitium sperabamus habere Deum, habuimus scelerum nostrorum ultorem.

§ 19.—Pauci admodum et majore numero ex Graecis imbelles, scuto, lancea, arcu, gladio, natura potius quam arte militabant; majores galea, thorace, lorica, gladio, lancea: quidam in arcu et balista doctiores, sed propugnaculis impares numero agebant, quoad sciverant et peterant. Cadebant Teneri, qui audacius adhaerebant. Sed quid, si centum in die cecidissent, innumeri illi quanto cadere, tanto resurgere plures videbantur? Si unus ex nostris cecidisset, tunc praecipue cordatus vir, centum perdidisse flabamus; Graeci ad sex millia bellatorum non excedebant: reliqui, sive Genuenses, sive Veneti, cum his, qui ex Peraclam ad praesidium accesserant, vix summam trium millium aequabant. Sed quid agimus in ore leonis? quid fravola¹⁾ in ore ursi? quid unus contra mille? Etenim nostri vix urbem ponto terra-

1) L. et P. «frivola.»—M. «formica.»—S. «fragola.» Hic non est sermo de formica, sed de fraga. Ea autem et hodie a Perotis sicut a Turcis «fravola» dicitur. Si igitur Leonardam scripsisse censemus. Quam vocem antigraphi auctor in «frivolam» M. in formicam metamorphosi nova mutarunt, Sansonius vero recte per «*fragolam*» reddidit. D. D.

que obsessam circumvallatamque, quam octodecim¹⁾ miliaria complectuntur, muniebant.

§ 20.—Sed, o Graecorum impietatem, o patriae direptores²⁾, o avaros! quos cum saepenumero lacrymis perfusus inops imperator rogasset, ut pro militibus conducendis pecuniam mutuarent, jurabant, se inopes, exhaustosque penuria temporum, quos posthac ditissimos hostis invenit. A paucis nihilominus quaedam ultronea oblatio facta est. Cardinalis hercle omne studium habuit³⁾ in ferenda ope, in firmandis⁴⁾ turribus et muro.

§ 21.—Quid autem imperator perplexus agat, ignorat; consulit barones; suadent non molestari cives angustia temporis; sed recurrendum ad sacra. Auferri igitur et conflari jussit ex sacris templis sancta Dei vasa, sicuti Romanos pro necessitate temporis fecisse legimus, exque eis pecuniam insigniri, darique militibus, fossoribus constructoribusque, qui rem suam, non publicam attendentes, nisi ex denario convenissent, ad opus ire recusabant. Angustia igitur afflictus imperator, dispositis in propugnaculis militibus, quoad potuit, antemurale solum urbis vallumque sat videbatur tutari posse. Bellum itaque, paucitate suorum diffidens, tolerat: et spem omnem in Jo-

1) L. et P. « octo et de rem. »—M. « octodesim. »

2) L. et P. « direptores. »—M. « proditores. »

3) L. et P. « habuit. »—M. « adhibuit. »

4) P. et M. « firmandis. »—L. « formandis. »—S: « fortificasse »—Dolfin: « riparar. »

anne praefecto ¹⁾ Justiniano reposuit. Bene quidem ²⁾, si fata secundassent. Juxta ergo se, eodem capitaneo cum trecentis commilitonibus Genuensibus posito, splendidis refulgentibus armis, delectis quidem coadjunctis Graecis aliquot strenuis, circa illam partem murorum Sancti Romani reparatorum, ubi magis urgebat pugna, imperator stetit.

§ 22.—Mauritius inde Catanaeus, vir nobilis Genuensis, praefectus inter portam Pighi, id est fontis, usque ad Auream, cum ducentis balistaribus, commixtis etiam Graecis, contra ligneum castrum, pellibus bouum contextum oppositum accurate decertat. Paulus Troilus, Antonius de Bochiardis fratres, in loco arduo Myriandri ³⁾, quo urbs titubabat, aere proprio et armis, summa cum vigilantia, noctu dieque, et spingardis horrendis, et balistis torneis, viriliter pugnam sustinent: qui tanta animositate, nunc pedes, nunc eques, defendunt, ut Horatii Coclitis vires, repulsis hostibus, aequare viderentur. Nam nec muri fracti concussionem, nec machinarum turbine terrore, aeternam sibi memoriam vindicant ⁴⁾.

§ 23.—Theodorus Charistino, senex, sed robustus Graecus, in arcu doctissimus, Theophi-

1) L. et P. « Joanne praefecto Justiniano. »—M. « Joanne Justiniano praefecto. »

2) P. et M. « quidem. »—L. « siquidem. »

3) Myriandri. L., P., M. et S. omnes « Miliandri. »

4) L. « vendicant. » Immo *fracti* erant.

lusque Graecus, nobilis Palaeologus ¹⁾ litteris eruditus, et ambo ²⁾ catholici, cum Joanne Alemanno ingenioso, Caligaream concussam reparant proteguntque. Contarenus Contareni ³⁾, inter Venetos clarissimus, capitaneus, Aureae portae et adjacentes turres usque oram maris, viriliter pondus sustinens, hostes impugnat. Graeci perinde alii, suis distributi propugnaculis, aciem, mare, terramque in urbis gyrum prosequabantur. Palatii imperialis cura bailo ⁴⁾ Hieronymo Minotto Venetorum commissa est.

§ 24.—Cardinalis, a consilio nunquam absens, Sancti Demetrii ⁵⁾ regionem ad mare defensabat: Catalanorum consul turrin ante Hippodromium tutabatur, versus orientalem plagam. Chirluca (ad ⁶⁾ curam portus totiusque maritimae regionis invigilabat ad deferendum praesidium. Hierony-

1) L. « Palaeologo. »

2) L. et P. « *et* ambo. »—M. sine « *et*. »

3) « Contarenus Contareni, » sic nos corrigenda esse censimus confusa L, qui « Contarenus inter V. clar. Catareno capitaneo etc., cui P. remedium malum attulit, duos Contarenos faciens, sic enim habet: Contarenus inter V. clar. *et cum* Contareno capitaneus.—Abbas M. eiecit secundum « Contareno. » Nos in Sansovino remedium verum invenimus. In eo enim: « Contarino Contarini chiarissimo » etc. legimus. Sic et semper Nicola Barbaro, ex-gr. p. 46 « ser Catarin Contarini, fo di ser Zuane. » Sic et Dolln: « *Catarin Contarini.* » D. D.

4) Tali ordine L. et P.—E contra M: « Hieronymo Minotto Venetorum bailo. »

5) P. et M. « Sancti Demetrii. »—L. « S. Democrii. »

6) « ad » M. solus.

mus Italianus, Leonardus de Langasco, Genuensis, cum multis sociis, Xyloportam¹⁾ et turres quas Aveniades vocant, impensis cardinalis reparatas, spectabant.

§ 25.—Flumines monachique, supra muros undequaque collocati, pro salute patriae excubabant. Gabriel Trivisano²⁾, subtilium Galearum (praefectus)³⁾ nobilis Venetus, cordatissime a turri Fanni usque ad Imperialem portam ante sinum cum quadringentis Venetis egregiis decertabat. Grosarum vero galearum praefectus, Andreas Diedo⁴⁾, cum reliquis, tiremes potius pavidus, quam portam, custodiebat. Naves perinde⁵⁾ armatae buccinis jugiter et ululatibus Martem invitabant. Demetrius socer N. Palaeologo⁶⁾, Nicolausque Gudelli gener, praesidentes, ut decurrant urbem, cum plerisque in succursum⁷⁾ armatis reservantur.

§ 26.—Taliter ergo pugnatoribus, sive ducibus, sive tironibus ordinatis, exspectabatur constituti Martis generalis insultus: quo saepenumero terribi Graeci, postes, nunc agris, nunc vineis colendis, nunc voluptatibus laxati, ex industria declinabant. Fingebant quidem rei familiaris curam,

1) L. et P. « Chsiloportam. »

2) L. et P. « Trevisano. »—M. « Trevisanus. »

3) « Praefectus » M. solus.

4) L. solus « Dicio. »

5) L. et P. « Perinde. »—M. « Proinde. »

6) L. et P. « N. Palaeologo. »—I. « socer Palaeologus. »

7) L. et P. « in succursum armatis. »—M. « armatis in succursum. »

etiam qui graves videbantur: alii inopiam accusabant, qua ad opus faciendi gratia cogeantur. Quos cum absentes corripuissem, periculum non modo suum, sed omnium Christianorum allegans, respondebant: Quid nobis cum castro, si penuriam sustinet domus mea¹⁾?, ita quod²⁾ magna vis erat rediendi (eos³⁾ ad muri custodiam. Ob hoc, paucitatem hostes captantes pugnantium, audaces facti, uncinis⁴⁾ vasa, quae in propugnaculis posuerant⁵⁾ nostri, demolito muro, detrahebant. Quandoque iidem lapidem ingente nullo ex *ressaltu*⁶⁾ collapsum, quem magna illa bombardamuro iniecerat, cum rubore nostro, cum retiaculis extra dicant, reprojiciuntque. Sed ubi custodes, ubi milites evagantes, ubi lapides, ut prohibeant vel repellant? O quam malum praesagium! Quid erit, inquam⁷⁾, quando, velut torrens Tigris, irruet exercitus?

§ 27. — Ordo perinde⁸⁾ ex hoc datus est, ut panis per familias aequè distribuatur: ne illius curandi gratia, uti⁹⁾ se excusabant, a castro re-

1) L. et P. « mea. — M. « nostra. » Talis correctio non est admittenda: Leonardus enim Chiensis suo modo loquitur, ut antequam quae avis suo rostro cantat

2) « quod » pro « ut » gallice.

3) « eos » a solo M. alij rectum.

4) L. et M. « uncinis. — P. « vinculis. »

5) L. et M. « posuerant. — P. « posuerant. »

6) L. et M. « ressaltu. — P. « saltu. »

7) P. et M. « inquam. — L. « inpro. »

8) L. et M. « perinde. — P. « proinde. — 9) P. « ut. »

cederent; neque famem potius populus, quam gladium, expavesceret: quam quidam, humanum sanguinem sitientes, vel occultato frumento, vel aucto pretio¹⁾ praetendebant. Sed haec iniquitas non fuit causa mali, sed ordinis confusio. Severitas a principe aberat; nec compescebantur verberare aut gladio, qui neglexissent obedientiam. Idcirco quispiam suis efferebatur voluptatibus, blandimentisque ex natura demulcebant iratum imperatoris animum; delusus improbe a suis, bonus ille dissimulare malebat injurias.

§ 28. — Interea capitaneus generalis Joannes Justinianus, totius fortunae observator, ut praesensit (ex²⁾) proclamatione, Teucrum praesto datum certamen, agebat confestim murorum, quos machina contriverat, reparationem: petivitque sibi a Chirluca, magno duce consulari, communes urbis bombardas, quas contra hostes affigeret. Quas cum superbe denegasset: Quis me, capitaneus inquit³⁾, o proditor, tenet, ut gladio non occumbas meo? Qua ignominia indignatus, tum, quod Latinus exprobrasset eum⁴⁾ remissius post⁵⁾ rei bellicae providentiam gessit: Graecique quamquam⁶⁾ secretius, quod Latinis salvandae urbis

1) M. « pretio. »—L. « precio. »—P. « praetio. »

2) M. solus « ex. »—In L. et P. « deest. »

3) L. et M. « inquit. »—P. « dixit. »

4) L. « Latinus exprobrasset eum. »—P. et M. « Latinus ei exprobrasset. »

5) L. et P. « post. »—M. « postea. »

6) L. « quam secretius. »—P. « secretius. »—M. « jam secretius. »

gloria dedita esset, odiose ferebant. At capitaneus Joannis Mauricii, Catanaci praefecti, Joannis de Careto, Pauli Bochiardi, Joannis de Fornariis, Thomae de Salvaticis, Lodixii Gatilusii, Joannis Illyrici, aliorumque asitorum¹⁾ Graecorum consultu, acies munimenta que refecit. Cujus providentiam Teucrus commendans dixit: « Quam vellem²⁾ penes me praefectum illum Joannem honorandum! » Magnis hercle donis auroque multo corrumpere illum studuit: cujus inflectere animum nunquam potuit.

§ 29.—Operosa autem protegendae vallum et antemurale nostris fuit cura; quod contra animum meum semper fuit, qui suadebam³⁾, in refugium muros altos primos non deserendos: qui, si ob imbres negligentiamque vel scissi, vel inermes propugnaculis essent, a principio⁴⁾ dum propositum guerrae intervenit, reparari potuissent, reparandi custodiendique erant; qui, non deserti, praesidium urbi salutis contulissent. At quid di-

1) L. « Asitorum. »—P. et M. « Asiaticorum, » quod ineptum. Ex Sansovini lectione: « ed altri Greci *fedeli* » sensum verum vocis « *asitus* » recognosci potest. Ἀσιτικός, ὁ μὴ τρώγων, ὁ νηστεύων, ὁ κάμων διαίταν τῆς κοινῆς σωτηρίας ἔνεχεν. D. D.

2) L. dixit « quam vellem penes etc. »—P. et M. « quam vellem, inquit, penes etc. » quod per se quidem melius, sed in Leonardi Chiensis sermone « dixit » non damnandum. D. D.

3) P. inepte « suadebant. »

4) L. et P. « a primo. »—M. « a principio. » Forsitan Leonardus Chiensis Graecismum τὸ πρῶτον Latine: « a primo » vertit.

cam? arguamne principem, quem semper praecipuo honore veneratus sum: ejus fidem erga Romanam Ecclesiam intellexi, nisi pusillanimitate vinceretur; an potius eos, qui ex officio muros reficere debuissent? O quorum animae forte damnantur, Manuelis Giagari dudum inopis, et Neophyti Hieromonaci Rhodii, si audeo dicere, praedonum, non conservatorum reipublicae, quibus veluti reipublicae tutoribus¹⁾, aut ex aviis intestatisque bona relicta, muris ascribi debebant, privatis potius commodis impendebant. [Primus viginti prope millia florenorum, quos servus prodit posthacreconditos urna, monachus septuaginta millium gazam relinquunt Teucris]²⁾.

1) P. «tutoribus reipublicae.»

2) Hic locus in omnibus editionibus mendis scatet. Sic enim habent L., P. et M. «Primus viginti prope millium florenorum servus proditionis monachus, quos posthac reconditos urna septuaginta millium gazam relinquunt Teucris.»

Haec quomodo hucusque intellexerunt viri docti, conjicio e D^{ro} Paspatis: 'Επιγραφαὶ τῶν χειρᾶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (σύγγραμμα περιοδικόν τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, "Ἔτος Β', Τεύχος Ι'—ΙΒ', ΑΩΞΕ', σ. 197) dicente: Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν ἀνέσκαψαν οἱ Ὀθωμανοὶ ἐβδομήκοντα χιλιάδας χρυσῶν νομισμάτων, τὰ ὅποια ἐσφετερίσθησαν καὶ κατέκρυψαν πρὸς ἴδιον ὄφελος οἱ δύο οὗτοι κατὰ ταχρᾶστα (τ. ἔ. ὁ Νεόφυτος καὶ ὁ Ἰάγαρι). Περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου οὐδὲν πλείοτερον γνωρίζομεν. » Καὶ ἐν σημειώσει προστίθεται: «Λεονάρδος ὁ Χῖος—Φραντζῆς—von Hammer, Τόμ. 2, σελ. 417.»

Contuli Phrantzium, sed in eo nil repperi nisi laudem illius Manuel Zagari. Recurrens ad opera von Hammeri, neque in Constpl. et Bospos. Tom. II. p. 417, neque in hist. ejus de imperio Ottomano, Pesth, 1840, quidquam tale inveni.

Interrogavi ipsum praeclarissimum Doctorem Paspatis. Is mihi respondit se usum esse versione Gallica operis de Ham-

§ 30.—Idcirco urbs praedonum incuria in tanta

mer, in quâ haec legitur v. II, p. 447: « Avant le siège des Turcs et à une époque, où le temps et l'argent ne manquaient pas encore, deux moines, Manuel Giagari, et Neophytos de Rhôdes, avaient été chargés de réparer les murs, mais ils enfouirent sous la terre les sommes destinées à ces travaux, et quant la ville fut mise au pillage, on trouva soixante-dix mille pièces d'or, que l'empereur avait autrefois données pour être employées à la construction des remparts 4) de Constantinople » (1. Leo. Chien. Phrantzes 63). Ex quo sequitur errore memoriae Paspatis, Nicodemum loco Neophyti ab eo scriptum fuisse.

Hunc autem Neophytum idem Phrantzes laudat, p. 225, l. 2, ut affinitate conjunctum et cum ipsoprotestiario Phrantze et cum magno duce Notara, tanquam hieromonachum et spiritualement patrem qui Charsianitae monasterio praeeerat, quod monasterium idem, ut apparet, est, quod sub τοῦ Χαροῦ Du-Cange ad portam Charsiae locat, et abbatem hujus Hypatum quendam jam subscripsisse narrat libello monachorum ad Synodum sub Hormisda, a. 548. (Du-Cange, Const. Christ. B. p. 154. fons hujus calumniae est unicus noster Leonardus Chiensis. Superfluum est monere, Leonardum Chiensem tanta inflammatum esse inimicitia contra Graecos non unitos, ut a mendacio vix abstinuisse censeretur possit.

Sed hoc in loco alius calamus ignorans sedis Romanae panum novum inepte adsumisse videtur. Sic enim solent: « Calumniare audacter, semper aliquid haeret. »

Alibi demonstravimus, esse Zagorem natione Slava-Bulgara et significare « Ultramontanum » i. e. « ia », vel *zâ, ultrâ*, trans, et « gora » mons, ut sit « ultra Balcanum habitans. »

Fortasse in margine epistolae Leonardi indoctus quis fabulam ascripsit de ejusdem et Neophyti invento a Teucris thesauro, quam rem quomodo, quaeso, in ea praeda tumultuaria notare et cognoscere poterant Latini urbem celerrime fugientes? Nam in libris Turcorum tale quid reperiri, nemo unquam narravit. Sic enim fabula de papissa Johanna a corruptoris manu in codice Anastasii bibliothecarii ad marginem adsuta est. Postea alius, transcribens nostram epistolam, ineptius trans-

tempestate periit. At cum omnia Graecorum inep-

posuisse videtur voces notae marginalis quasi in aleae ludo.

Non abs re erit monere hic, ut famam sic calumniam vires acquisivisse eundo. Zorzo enim Dolfinus (p. 26 editionis Thomae, apud nos § 29) qui maxima parte nil est nisi versio Italica Leonardi nostri, e vaso «urna,» Italice «giara,» per dialectum Venetam «zara» deprompsit oppidum «Zaram,» et «gazam» thesauri transmutavit in Tureum «Gazan.» Sic enim habet: «*El primo havea 20 millia fiorini, el secondo, monaco, havea 70 millia, ascosti in ZARA, lassati a GAZAN Turcho.*» O quam taediosus est labor historicorum, quando fontium editores scoria non ab auro sejunxerunt!

Casu quodam veritas ipsa nostris diebus liberari potest a calumniae scoriis.

Doctus jam Mordtmannus [et post eum Dr Paspatis] in libello de capta a Turcis Constantinopoli, quae mecum inspexerat, notavit de innumerabilibus inscriptionibus in turribus et moenibus terrestribus, quae a. 1433 et 34 reparatos a Joanne Palaeologo muros et turres a porta Xylocerci usque ad Propontidem celebrant; idque imminente nova obsidione a Turcis factum, licet in omnibus historicis ne hilum quidem de his reparationibus inveniatur. Haec autem renovatio non est facta ab Imperatore ipso, sed moderantibus tale opus Neophyto et Jagari, qui nomen imperatoris ubiubi, non ipsorum inscripserunt, ut evitarent invidiam, quae eparchum Cyrum Constantinum perdidit. Uno saltem in loco, vicino non Protoportae sed Paraportae, aliud factum est, et is locus inter Paraportas principalis est. Talis enim est Paraporta Charisii.

Hic in turri minori antimurali legimus:

ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΕΤΟ ΚΑΣΤΡΟΝ Ο ΛΟΝΙΩΑΝΝΗΣ
ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ
ΕΝ ΕΤΕΙ ϠΛΜΑ (κόσμου 6941, Μ. Χ. 1433.)

Haec igitur est quaedam inscriptio generalis, qua, licet renovatio singulis locis peculiari inscriptione indicabatur, omnium terrestrium moenium et turrium reparatio (τὸ κάστρον ἔλυν) memoriae traditur, et huic inscriptioni nunc infra scrip-

tum legebatur ante hos tres annos in marmore separato litteris permagnis :

MANḶHA TḶ IAFAPĪ

Ex quo patet hunc Jagarim direxisse eam partem renovationum omnium moenium et turrium, ut mihi videtur, a Pseudoporta Charisii usque ad Propontidem : nam haec inscriptio stat in turri meridionali hujus Pseudoportae. Unde conjicio a septentrionali parte ejusdem portae aliam exstitisse similem cum novo nomine Neophyti, et veteri *Bactag* patricii, eamque in obsidione a magna bombardata esse destructam. Id enim a historicis narratur sic die 21 Aprilis, N. Barbaro p. 26 :

« Pur in questo zorno de vinti uno de april, tuto questo zorno non fexe mai altro che bombardar le mure da tera de la banda de San Romano, e in questo zorno fo butada una tore per tera da tanto bombardar, con parechi passa de muro. »—Ibi vero notandum est, turres portae Sancti Romani ipsas hodie adhuc intactas manere ; recte igitur hic Nicolae Barbari passus intelligi nequit, nisi de vicina Pseudoporta Charisii id dictum esse censeas, quem sensum et in vocibus « de la BANDA di San Romano » latere arbitror.

Noster Leonardus § VIII idem narrat uberius et antiquum hujus turris nomen Bactatineae turris fuisse memorat.

Vicinitas monasterii « *Charsiatani* », in quo Neophytus hieromonachus erat, ad hanc quoque conjecturam conferre videtur.

Caeterum non abs re esse videtur afferre id, quod paucis verbis Sansovinus Leonardum dicentem prodit : « I quali lasciavano poi ai Turchi tanta migliaia di fiorini. »

Omnia quae hic calumniator ipse Leonardus, et contra Lucam Notarium, et contra hos utrosque, affert, omni sensu carent. Erat in Byzantio tunc temporis abundantia neque aeris, neque bombardarum, neque militum. Ea propugnantium solitudo vix, idque prodigio quodam, antemuralia per duo menses defendit. Altos muros interiores quomodo adhuc defendere poterat ?

Locus Phrantzis p. 215, l. 47, nostrum Manuelem Jagrum nominat Palaeologum et cum Alexio Philanthropeno ad coronandum augustali corona Constantinum despotam in Moream missum esse narrat.

D. D.

ta¹⁾ opera reprehendantur, non mirum, si hoc illustre sanctis imperatoribus institutum monumentum egregium, reique²⁾ publicae tutamentum, esca praedonibus fuit; quam postea sero si reparare voluerunt, duo defuerunt, aes et tempus; quae poterant, si guerram intendebant, opportunius et importunius extorquere. Sed innata non sinebat procriminationis ineptia. Omnem ergo spem in fossatis et autemurali posuerunt: quibus tandem perditis, ad altissimum desertum murum coangustatis, habilitas non fuit³⁾. Prudentius Hebraei, qui, perduto uno muro, deinde ad secundum, tum ad tertium se contulerunt, quibus, annis quatuor, Vespasiani atque Titi obsidionem tulerunt.

§ 31.—Vox inter haec ex castris exploratorum relatu fit, quod triremes navesque aliquot in subsidium ab Italia mitterentur, et Joannes, Pannonum dux exercitus, Blancus vulgo nuncupatus, ad Danubium contra Teucrum congressurus, adventasset; qua concitatus exercitus discinditur. Cur, inquit, tanta mora periclitatur exercitus?

1) L. « ineptia. »

2) L. et M. « reique publica. »—P. « reipublicae, » Sic ut L. legat: si hoc illustre sanctis imperatoribus institutum monumentum egregium, Reique publicae tutamentum. »—P. « si hoc illustre sanctis imperatoribus institutum monumentum, egregium reipublicae tutamentum. »—M. vero: « non mirum si hoc illustre sanctis imperatoribus institutum, monumentum egregium, reique publicae tutamentum. »

Frustra contra muros pugnaturi¹⁾, adversus regem Teuceri clamant. Etenim quanquam maximus numerus esset, quanquam infinitis sagittis machinassent urbem, utpote ad muros invadendos, timidi, vecordes, victoriam diffidebant.

§ 32.—Calilbascia enim, regis vetustior consularis baro, gravitate, consilio, rerumque bellicarum experientia pollens, Christianis favens, regi semper dissuaserat, ne urbem Constantinopolis molestaret: eo quod fortitudine situs, rerum fertilitate, providentiaque, non tam Graecorum, quam Latinorum, munita, inexpugnabilis erat, quae proavorum patrisque guerras annis²⁾ multis tolerasset^{2a)}, quodque pejus, quia ejus injuria lacesciti, omnes Christianorum reges, principesque, ad eandem tuendam facile provocarentur. « Tu ergo, rex, (inquit)³⁾ pacem da tuis; noli Genuenses Venetosque vicinos, qui tuis semper proderunt, hostes (tibi)⁴⁾ reddere, iramque Christianorum adversus gentem tuam provocare. Maxima est potentia tua: quam pace majorem facis, quam guerra. Finis enim belli varius est: quem adversitas saepenumero magis, quam prosperitas comitatur. »

1) L. et P. « tanta mora periclitatur exercitus frustra contra muros pugnaturi? (sic) adversus » etc.

2) P. sine « quae. »

2a) L. « toleravit. »

3) L. sine « inquit. »

4) solus M. « tibi ».

§ 33.—Zaganus, junior, secundus consularis baro, Christianorum hostis, tum praecipue Calilbasciae aemulator, maximam esse regis sui potentiam, adversum ¹⁾ quem nulla gens possit, suavit contra Graecos guerram, potentiam exiguam habentes: quorum moeniis machinis collidendis exercitus innumerositate et diuturna fatigatione, qui nec ex Italis expectassent praesidium, faciliter expugnandos ²⁾). Nec voce illa Calilbasciae ³⁾ revocandum esse regis animum, quae conficta fuisset: Genuenses scissi, Veneti oppressi ab duce Mediolani, nullum daturi sunt praesidium. Thuracan Thracialis militiae princeps, Calilbasciae commendare propositum non audens; ad guerram regem animavit. Eunuchus, tertius consularis baro, dicta confirmat. Juniores igitur belli duces: « O rex, inquiunt, quis peremptor gentilitatis nostrae timiditatem nobis inculit? Debet invictissimum principem nostrum ^{3a)} res magnas et cogitare, et aggredi, et quemeunque eventum permagnifice

1) P. « adversum. »

2) L. et P. « collidendis exercitus innumerositate et diutina fatigatione, qui nec ex Italis expectassent praesidium faciliter expugnandos. » Quae si minus eleganter dicta sunt, tamen ipsius Leonardi stilum olent. Quapropter intacta proferenda erant, neque a Mignio, ut sequitur, corrigenda: « collidendis ipsi pares essent, Graeci e contra nulla numerositate exercitus pollerent, et diutina fatigatione jam fracti essent, qui nec ex Italis expectarent praesidium, faciliter expugnandi. »

3) vocem « Calilbaschiae » addidit M.

3a) P. « nostrum principem. »

ferre. » Zaganus proinde, ut vidit multitudinem bene dispositam : « Da, inquit, bellum, rex ; quoniam, diis faventibus, victoria¹⁾ gloriam consequeris. » His itaque verbis animosior factus rex inquit : ²⁾ « Fortunam tentare licebit. An Macedonis potentia mea major fuit, cui orbis minore cum exercitu paruit ? Quis aut genitor meus, aut avus, aut proavus, tanta potestate, tantis machinis, ut ego, urbem hanc oppressit ? Constitue, Zagane, diem belli, compone exercitum ; Peram, ne subsidium hostibus conferat, circumvalla : et, quae ad militiam spectant, omni cum maturitate dispone ! »

§ 34.—Itaque ut Calilbascia, senior consularis, complacuisse regi Zagani, aemulatoris sui. consilium intellexit, definitumque ^{2a)} esse certamen, clam internuntiis admodum fidissimis, ut amicus, imperatori cuncta denuntiat : hortaturque, ut non expavescat temulentissimi adolescentis insaniam : nec terreri minis eorum, qui magis timuissent : nec indoctiore multitudine commoveri : custodes sint vigiles, et, pugnam perseverantes, expectent. Frequentes enim epistolae ad imperatorem ex Calilbascia portabantur.

§ 35.—Ergo proclamatum est in castris edicto, ut quarto Kalendis Maji, die videlicet Martis, praevis diebus tribus, quibus luminaria Deo accendant,

1) L. « victoriae. »

2) P. et M. « Fortunam, inquit. »

2a) L. et P. « diffinitumque ».

Deum invocent, integra die abstineant, parati sint omnes ad proelium: daturi Christianis generale certamen; altissimaque voce praeconis voluntate regis urbem triduo ad saccum esse bellatoribus donatam. Juratque rex, per immortalem Deum, perque quatuor millia prophetarum, per *Mahometum*¹⁾ per animam patris, per liberos, perque ensen, quo cingitur, omnem depopulationem, omneque hominum utriusque sexus genus, omnemque pariter urbis thesaurum atque substantiam, libere bellatoribus donatam; nulloque pacto, quae jurat, violare. O si audivisses voces ad coelum elatas (*Illala, Illala, Mahomet Rusolalla*^{1a}), scilicet quod *Deus est et semper erit, et Mahometus est servus ejus*), vehementer²⁾ obstupuisses. Sicque factum est: triduo luminaria Deo accendunt, jejunant, die nihil usque ad noctem gustantes: invicem congaudentes, invicem convivantes, se ipsos quasi ad inferos die certaminis abituri^{2a}), osculis resalutant.

§ 36.—Nos tantam religionem admirati, Deum propitiatorem profusis lacrymis precabamur, sacras imagines, processionaliter, compuncti, per vallum urbemque transferentes, nudis pedibus mulierum virorumque turbis consequentibus de-

1) L. « Machmetum. »

1a) L. et M. « Machomet Russolalla. »

2) P. et M. « vehementer » — L. « quidem. »

2a) P. « obituri. »

precabamur cum poenitudine cordis, ne haereditatem suam Dominus demoliri permitteret, et quod dignaretur fidelibus nostris¹⁾ in tanto certamine porrigere dextram, qui solus Deus, et non alius, pro Christianis pugnare potuisset²⁾. Itaque nostram spem totam in Deo ponentes, constitutum certaminis diem confortati vigorosius expectabamus: propter quod ascitis senatu, baronibus, belli capitaneis et commilitonibus ab imperatore universis, sermo talis habitus est:

§ 37.—« Quoniam, viri nobiles, militiae illustres duces, vosque commilitones Christianissimi, appropinquantem certaminis horam conspiciamus, constituendos vos hoc in loco proposui, ut plane siquidem intelligatis constantiam vestram magis ac magis firmandam, utpote qui gloriose semper adversus hostes Christi dimicastis, jam patriam urbemque toto orbe perinclutam,³⁾ quam infidus³⁾ Teucrus duos et quinquaginta dies coangustavit, vestris altis spiritibus commissam habeatis, neque vos muri, mole ingentis lapidis ab hoste contriti exterreant: quoniam tota vis in Dei praesidio, in lacertisque vestris vibratis excussisque gladiis in hostes exercenda est. Scio indoctam illam multitudinem ex more magnis congressuram ululati-

1) L. et P. « nostris » — M. « suis. »

2) L. et P. « potuisset » — M. « potens est. »

3) L. « infidus » — P. « infidus » — M. « infidus invidusque » — S. « invidioso » — Zorzo Dolfi: « il perfido. »

bus, infinitisque a longe sagittis, non personas nostras, quas jam strenue armatas conspicio, sed murum, thoraces ac scuta nostra impetere. Neque enim ¹⁾ more equorum, quos Poeni dum Romanos adversus ²⁾ decertarent, per elephantorum in visam horribilitatem detertere voluerunt, ululatibus eorundem, hac in pugna timorandi ³⁾ estis, aut fugandi, quin potius animandi, ut Hercule constantius resistatis ^{3a)}. Bestiae enim si ⁴⁾ fugantur a bestiis, vos qui homines estis magnanimi, bestias illas viriliter sustinentes ^{4a)}, in eosque veluti agrestes apros lanceas mucronesque vestros transfigetis ⁵⁾ ut intelligant, cum animalium dominis, non cum animalibus, eos bellaturos.

§ 38.—Cognoscitis, quod impius et infidus hostis pacem nostram injuste perturbavit; jusjurandum et foedus, inter nos exactum ⁶⁾, violavit; colonos nostros messis tempore interfecit; coloniam depopulavit; castrum, quod quasi ad vorandum Christianos sit, in Propontide aedificavit, Galatamque simulatione pacis circumdedit. Minatur nunc Constantini Magni urbem, patriam vestram, pro-

1) L. et P. «enim.» — M. «ergo.»

2) M. ordine inverso: «adversus Romanos.»

3) L. «timorandi.» — P. et M.: «consternandi.»

3a) M. solus: «resistatis,» quod in L. et P. deest.

4) L. et P.: «si,» quod deest apud M.

4a) L. et P. «sustinentes.» — M. «sustinebitis.»

5) L. et P. «transfigetis.» — M. «figetis.»

6) L. et P. «exactum.» — M. «pactum.»

fugum Christianorum auxilium, et omnium Graecorum tutamentum capere: et sacra Dei templa equinis stabulis profanare. O barones mei, o fratres, o filii, Christianorum aeternum decus defensare curetis! Vosque Genuenses, viri quidem magni cordis et inclyti, qui infinitis victoriis triumphastis ¹⁾, qui urbem hanc, matrem vestram, multis adversus Teucros certaminibus semper protexistis, eia agite, robur vestrum animositatemque contra eos viriliter ostendatis. O Veneti, viri quidem ²⁾ potentissimi, quorum gladio saepe numero Teucrorum sanguis effunditur, quique diebus nostris per Plordano, excellentissimum classis nostrae praefectum, tot galeas, tot infidorum animas ad inferos crebro destinastis, quique uti vestram hanc urbem ingenuis et magnis viris decorastis, extollatis nunc celsos animos ad certamen. Vosque, commilitones, vestris praefectis omnem obedientiam exhibentes, intelligite, quod hic dies est gloriae vestrae, in quo si sanguinis guttam fuderitis, coronam vobis martyrii ^{2a)} et gloriam parabitis immortalem. »

§ 39.—Itaque finito sermone omnis Christianorum coetus constantem se animum habere spondit. Repetit imperator: «Estote igitur omnes in actu virtute parati crastino ³⁾, quo, Deo faven-

1) L. et P. « triumphastis. » — M. « triumphastis. »

2) L. et P. « quidem », quod deest apud M.

2a) P. « martyrium. »

3) L. « crastino » — P. et M. « in crastinum. »

te, uti speramus, victoriam consequemur! » Confortati posthac Graeci qui primum quasi pavidi bellum declinabant, virtuteque confirmati, privatis post terga dimissis rebus, ad certamen (pro)¹⁾ communis salutis eventum¹⁾ constanter alacriterque conspirant; suisque per capitaneos, duces, tribunos, centuriones, decuriones²⁾, propugnaculis ordinatis, nocte (ea)quae³⁾ Martem praecebat, maximis excubiis infra vallum, valvis urbis, ne quisquam retrocederet, clausis, pernottarunt. Audiunt igitur parari machinas⁴⁾, vehi castratas bigas: vallis scalas rotatas admoveri. Classis inter haec⁵⁾, ut circumdet portum et urbem, disponitur. Pons juxta urbis ripam applicatur; omniaque machinamenta instantius praeparantur, praepositisque⁶⁾ minus robustis, minus⁷⁾ doctis, ut dum lux venerit robustiores milites sint recentes. Certamen inchoant; nostri magna cum animositate resistunt; hostes machinis et balistis repellunt; et ex utraque parte proportionabiliter occiduntur. Tenebrosa nox in lucem trahitur,

1) L. et P. « communis salutis eventum. » — M. « pro communi salute. »

2) L. et P. « decarios » — M. « decurios. » abbrevatio erat in codice legenda decuriones. D. D.

3) L. « nocte quae » — P. et M. « nocte ea quae. »

4) L. et P. « igitur parari machinas. » — M. « inter haec parari machinas. »

5) L. et P. « inter haec. » — M. « praeterea. »

6) L. et P. « praepositisque. » — M. « praepositis noctu. »

7) L. et P. « minus » — M. « minusque. »

nostris vincentibus. Et dum astra cedunt, dum Phoebi praecedit Lucifer ortum, buccinis ex utraque crepantibus parte¹⁾, tympanis perstreptentibus, altissimis clamoribus missis, Illala, Illala, in Martem conclamans, conglobatus in gyrum consurgit exercitus.

§ 40.—Una ergo hora omnem terra et mari urbem invadunt. Machinas primum excutunt; sagittas coelum obscurantes immittunt. E²⁾ contra nostri missilia invisa demittunt, spingardas in globum jaciunt. Scinditur exercitus horribili Christianorum resistentia. Tunc fiunt clamores in coelum, vexilla alacrius expanduntur; o mirandas bestias! consumitur exercitus, et immensurata audacia vallum intrare praesumit. Cadunt lapidibus obruti Teuceri, morti multi succumbunt, et se invicem conculcantes, tentant per ruinam muros scandere. A nostris quidem strenue repelluntur, sed vulnerati nostri multi, pugnam declinant. Stat capitaneus Joannes; stant caeteri in suis propugnaculis. Duces succurrunt urbis capitaneo deputati. Imperator, «Eia, inquit, viri fortes! jam laxatur exercitus hostium, corona victoriae nobis utique^{3a)} datur. Deus nobiscum est; agite constantem pugnam!» Inter haec, malo urbis fato, heu! Joannes Justinianus sagitta sub asella³⁾ con-

1) M. ordine inverso: «ex utraque parte crepantibus.»

2) L. «E contra.» — P. et M. sine «E.»

2^a) P. inverso ordine: «utique nobis.»

3) L. «asella.» — P. et M. «axilla.» Sane ea asella est axilla

figitur: qui mox inexpertus juvenis, sui sanguinis effusione pavidus, perdendae vitae metu¹⁾ concutitur, et ne pugnatores, qui vulneratum ignorabant, virtute frangantur, clam medicum quaesiturus ab acie discessit. Qui si alium suo loco subrogasset, salus patriae non periisset.

§ 41.—Pugnam inter haec arduam committunt. Imperator, ut vidit deesse capitaneum, ingemiscens, quo scilicet ierit, percunctatur. Nostri ut se vident sine duce, resilire e locis incipiunt. Teuceri convalescunt: horror nostris incutitur. Desiderio enim cuncti desiderabant, ex periculoso illo loco scire, quid contigisset; quod praefectorum, qui singula, quae sinistra, vel prospera evenissent, nuntiare debebant, negligentia praetermissum est. Terrebaturque²⁾ acerbum illud bellum³⁾, magno cum silentio his qui⁴⁾ longe stetissent. Fatigabantur igitur nostri plurimum: et quem reparaverant Bachtatureum murum, hostium compressione paulisper deserunt. Quo inspecto dijudicant⁵⁾ Teuceri propter repletionem, quam ruina collapsa fecerat, aequo calle posse transire: «Ir-

sed videndum, annon sua latinitate viciniore Galliae «asellae» revera dixerit id quod Galli «aisselle» Itali «asilla» nominant.

1) L. non habet: «metu.»

2) L. et P. «terrebaturque.» — M. «terrebat.»

3, 4) sic L. et P. — M. «bellum qui magno cum silentio a longe (sic) stetissent.»

5) L. et P. «Dii judicant.» — M. «dijudicant.» — S. «*I Turchi giudicarono.*» — Zorzo Dolfin: «*Turci giudicano.*»

ruendum igitur est,» inquit, et veluti impetuosus turbo, uno impulsu muros ascendunt; mox moenibus vexilla figentes, hilaritate pleni clamant^{a)} victoriam, gladio pugnant, et quoad possunt, omni cum virtute nostros vel exterminare, vel subicere moliantur. At Imperator¹⁾ infelix, ut vidit capitaneum desperatum: «Heu me miserum! inquit, peritne urbs? O infortunatam sortem! siste, precor, capitane. Nam tua fuga alios incitat ad fugiendum. Non est mortale vulnus, patere dolorem, et siste viriliter, ut spopondisti!» At ille salutis, gloriae, suique oblitus, uti altam quidem primo magnanimitatem, ita posthac pusillanimitatem ostendit. Debit enim, si poterat, vulneris dolorem sufferre^{1a)}, non recedere, si vir erat a se ipso²⁾; vel saltem alium, qui stetisset loco³⁾ sui, subrogare.

§ 43.—Franguntur ex hoc omnium commilitonum animi, hebetantur⁴⁾ vires, et capitaneum fugientem, ne percant, insequuntur. «Da clientulo,

a) L. et P. «clamant.» — M. «conclamant».

1) L. et P. «At imperator.» — M. sine: «at».

1a) Se ipsum tanquam calumniatorem tradidit Leonardus, dicens: «si poterat vulneris dolorem sufferre.» Si vero, ut ex Critobulo l. I. § 230 patet, non poterat, si exanimatus et mortali vulnere fractus in humeris suorum commilitonum ut cadaver, transportabatur, tota haec interlocutionis comoedia inventa est a historicis.

D. D.

2) L. et P. «a se ipso», quae verba desunt apud Migne.

3) M. ordine inverso: «loco sui stetisset».

4) P. «habentantur» typographiae, ut videtur, errore.

inquit capitaneus, clavem portae,» quam mox reseratam satagunt magna cum compressione transire. Refugit ¹⁾ capitaneus Peram, qui post ^{1a)} Chium navigans, ex vulnere vel tristitia inglorium transitum fecit. Imperator insuper, ne ab hostibus capiatur: « O quispiam, inquit, valens tyro propter Deum, ne majestas vafbris viris succumbat, meo gladio me transfigat! » Inter haec Theophilus Palaeologus ²⁾, vir catholicus: « Jam perdita urbe, me, inquit, vivere non licet;» Teucrorumque pondus aliquandiu sustinens, et decertans, securi discinditur. Ita Johannes Sclavus Illyricus, veluti Hercules se opponens, multos prius mactat, deinde gladio finivit vitam hostili. Se invicem postea ³⁾ nostri, ut portam ingrediantur, vita oppressi ⁴⁾ pereunt. Quibus innixus imperator cadens atque resurgens, relabitur, et compressione princeps patriae e vita demigrat. Perierunt igitur ex nostris et ⁵⁾ Latinis et Graecis, se invicem conculcantibus in portae exitu, circiter octingenti.

§ 44.—Inde Teuceri altum murum decurrentes, ex alto, quos possunt, lapidant, cuneusque unis

1) L. et P. « Refugit, » — M. « Reserata porta fugit ».

1a) M. « postea »

2) L. « Palaeologo » quod latinam versionem ex Italiano opere videtur.

3) M. « postea ».

4) L. et P. « vita oppressi ». — M. « comprimentes ». — S. « s'ammazzarono nella calca ».

5) L. et P. « et Latinis ». — M. sine « et ».

vocibus per antemurale descendens, in fugam omnes nostros compellit. Rumorem jacturamque ex fugientibus audientes Paulus Troilusque Bochiardi, viri Latini, urbis cives, cum aliquot Graecis strenuis Latinisque, equis insedentes ¹⁾, invadentes invadunt ²⁾. Hostes ³⁾, forte majorem numerum, quam essent, autumantes, terga vertunt. Paulus in Teucrum urget equum, lanceaque unum transfodiens, caeteros in fugam vertit. Et ne ⁴⁾ ex alto lapidibus obruantur ⁵⁾, ad Troilum inquit: « Haa! periit ⁶⁾, civitas nosque facile ab hostium multitudine circumdali, spem vitae perdemus. » Et sic, ictus securi Paulus in vertice, fuso cruore, cum fratre post redemptionem ad Galatam confugit ⁷⁾. O rem mirabilem! o stuporem! Necdum

1) L. «insedentes.» — P. et M. «insidentes».

2 et 3) L. «ob invidos evadunt. Hostes forte majorem numerum etc.» — P. eadem sed cum virgulâ post «evadunt.» — M. «in hostes vadunt. Teuceri forte etc.» — M. S. «*si misero a correr addosso a Turchi, perch' essi, credendo che fossero maggior numero*». etc.—Nos, rati, sensum verum a Mignio quidem datum, sed voces ab eo nimis mutatas esse, in vocibus Loniceri «ob invidos» aliam id referendi formam latere, reposuimus levi mutatione facta, «*invadentes invadunt.*» D. D.

4) h. et P. «et ne». — M. «cum autem».

5) M. «obruerentur». — L. et P. «obruantur.»

6) L. et P. «ad Troilum inquit: «Haa! periit civitas». — M. ad Troilum: «Haa, periit, inquit, civitas!»

7) L. et P. «Et sic ictus etc. (usque ad) confugit». Quae confirmantur a Sansovino dicente: «*e cosi Paolo ferito sul capo da una scure, si fuggi col fratello dopo il suo riscatto a Pera.*»

Quae captivitas et redemptio sic narrata displicuit abbati

Phoebus orbis perlustrat hemisphaerium, et tota urbs a paganis in praedam occupatur. Concite igitur omnes pedes¹⁾ decurrunt, quosque resistentes gladio feriunt, imbecilles, decrepitos, leprosos atque infirmos trucidant. Obsequentibus vitam²⁾ parcunt.

§ 45.—Sanctissimae Sophiae admirandum templum, quod nec Salomonis aequat, profani atque infidi ingredienti, nullam sacris aris reverentiam ueque sanctis imaginibus agunt³⁾, quin potius exterminant, oculos sanctorum suffodiunt, sanctorum quoque reliquias vel dilacerant, vel dispergunt sacrilegae manus: mox sancta Dei vasa usurpant, argentum, aurum⁴⁾ tam sanctarum imagi-

Migne. Non permitit historiae de suo heroe catholico talem rem proferre. Quid multa? Non haesitat. Corruptit codicem et edit: « *Haec cum diceret*, securi ictus in vertice, fuso cruore *una* cum fratre ad Galatam confugit. » Captivitatem et redemptionem sancta sua forfice secat. Quenam conservari potest fides editoribus fontium ecclesiasticarum, si tali modo procedunt? Restat sane pars quaedam culpae huius in stilo sat negligente Leonardi ipsius, qui de captivis, altero salvo, altero vulnerato, at verisimillimum a quodam Peroto Genuesi redemptis male « *confugit* » dixit: attamen, utcumque ea sint, intacta conservanda est narratio fontium ab editore, qui fidem sibi haberi vult, praesertim a viro religioso, qui falsificatoris notam evadere studet.

1) L. « pedes. » — P. et M. « pedites ». — S. « *scorrendo per tutto* ».

2) L. et P. « *vitam*. » — M. (errore typographico?: « *viam*, » cum nota: « *Bzovius, obsecrantium vitae parcunt* ».

3) L. « *agunt* ». — P. et M. « *habent* ».

4) L. « *aurum*. » — P. et M. « *aurumque* ».

num, quam mulierum¹⁾, sacculis inferciunt. Fit clamor et ululatus ad coelum; et²⁾ omnis sexus, omnis homo³⁾, omne aurum, omne aes, omnis⁴⁾ supellex, omnisque urbis substantia in praedam vertitur. Securibus serinia scindunt; fundos fodiunt⁵⁾ pro thesauris; qui tanti reperiuntur, et novi, et veteres, ut nulla sit urbs (quae?) (a)⁶⁾ saeculo tantis affluat, et (hi)⁷⁾ omnes obsconditi in manus eorum pervenerunt. O Graeci jam miseri et miserabiles, qui inopiam fingebatis, ecce jam in lucem venerunt thesauri, quos pro urbis subsidio denegastis.

§ 46.—Triduo igitur in praedam decursam civitatem depopulatamque regis Teucrorum ditioni dicati admodum relinquunt. Traducitur ad papiliones omnis substantia et praeda, vinetique omnes ad sexaginta millia funibus Christiani captivantur; crucees, ex templorum apicibus parietibusque evulsae, pedibus conculcantur; violantur mulieres; virgines deflorantur; mares juvenes in

1) L. et P. «mulierum». — M. «vasorum sacrorum». — S. «come dalle donne». — Nos intelligimus: *mulierum* quae in ecclesiam confugerant. Vasa prius nominata iterum hic non erant nominanda.
D. D.

2) L. et P. «et omnis». — M. sine «et».

3) L. et P. «omnis homo.» quibus P. adjungit alterum «et». — M. ordine inverso: «homo omnis».

4) L. «omnisque supellex».

5) L. et P. «fodiunt». — M. «perfodiunt».

6) L. et P. sine «a». — M. solus cum «a».

7) L. et P. sine «hi». — M. solus cum «hi».

turpitudinem maculantur; sanctimoniales (ac)¹⁾ reliquae etiam quae apparentes fuerunt, luxu foedantur. O Deus meus, quam iratus videris! quam immisericorditer faciem a fidelibus avertisti! Quid dicam? Silebo aut narrabo in Salvatorem et sanctas imagines illatas contumelias? parce mihi, Domine, si tam foedum scelus enarro. O confusionem Christianorum, si Christi Dei injurias vindicare retardent! Sacras Dei scilicet et²⁾ sanctorum effigies humo prosternunt: quibus super, non modo crapulam, sed luxuriam complent. Crucifixum posthac per castra praeviis tympanis deludendo deportant: sputis, blasphemiis, opprobriis iterum processionaliter crucifigunt: pileum Teucræ, quod zarchula vocant, capiti superponentes, deridendo: « Hic est Deus Christianorum! » O Dei patientiam! Bene videris iratus, bone Jesu, ut pro peccatis nostris tantas injurias iterum tolere indignatus³⁾.

§ 47.—Parta autem victoria, Teuceri Bacchanalia festosque dies celebrant: quibus rex, forte temulentior factus, sanguinem Baccho misceri voluit humanum. Vocatis igitur ad se Chirluca, caeterisque baronibus consularibus reprehensis, quod non suasissent imperatori, vel pacem petendam, vel dandam suae ditioni urbem: Chir-

1) Solus M. «ac.»

2) L. et P. «scilicet» sine «et».—M. «et» sine «scilicet».

3) P. «indignissimus».

luca, qui cogitaverat ejus gratiam¹⁾ captare, adversus Perenses Venetosque, qui arma, milites consiliumque dedissent, culpam retorquere curavit, quorum gratia imperator resistantiam fecisset: volensque ille miser, qui semper gloriam mendaciis et schismate captare, concupivit, [iisdem artibus evadere]²⁾, Calibasciam vetustiore, loco et prudentia primum Teuceri baronem, amicum admodum Graccis, quod crebris litteris ad imperatorem missis ejus animum detraxit³⁾ utque fortis staret [persuasisset]⁴⁾, accusavit; epistolasque servatas in fide regi praesentavit. Quibus oppido commotus, nactam⁵⁾ terram Perae, nescio nisi Deo revocante, et demoliri et trucidare disposuit. Calibasciam ex hoc primum vinctum mancipari turri, deinde omni auro et substantia privari; posthac in Adrianopolim translatum, vita privari jussit; cujus mortem lamento flebili aegre totus exercitus tulit.

§ 48.—At Chirluca malitia poenam non evasit: qui protinus perditis, primum in bello duobus liberis majoribus, alio impubere luxui regali reservato, coramque oculis tertio filio caeso, cum caeteris baronibus decollatur. Bailum itidem

1) L. «gratias».

2) Solus M. «iisdem artibus evadere» adjunxit.

3) Solus M. «a pacis consilii detraxisset» adjunxit.

4) Solus M. «persuasisset.» adsuit.

5) L. et P. «nactam,» quod omittit M.

Venetorum, reliquosque delectos nobiles, et filium gladio extinguere jubet: consulemque Catalanensem¹⁾, cum duobus; pariter etiam Catharinum Contarenum, virum humanissimum, cum sex nobilibus Venetis, jam primum redemptis, contra omnium fidem, nisi septem millibus aureorum vitam emissent, morte utique affecisset. Expletis autem Bacchanalibus, concessa licentia, traditis in captivitatem Graecis, forte patriam non visuris, in suas regiones Teueri revertuntur.

§ 49.—O miseros et miserabiles Graecos, qui Latinos prohibuere, ne sacra contrectarent, vel aris libarent suis, quas²⁾ jam profanis et collimosis dederint: et qui unionem fidei contempserunt, jam quoque dispersi in unum peccati poena convenire non possunt. Haec recogita, Pater beatissime, qui vices Christi geris in terris, cujus interest tantas Christi injurias et fidelium³⁾ ulcisci. Igitur⁴⁾ moveat te divina pietas, et miserere Christianitatis tuae, qui scis et potes: cui ad nutum omnes Christiani principes vindicaturi Christianorum injurias facile obtemperabunt. Alias scito

1) L. P. et S. «Caraconensium». — M. «Taraconensium» id mala fecit. Patet enim ex nostri § 24 hic de consule Catalano agi. Tarraconenses sunt in Catalonia et consul Catalanensis eorum quoque consul est. Ejus nomen erat Petrus Gulianus. cf. Frantz. p. 252. D. D.

2) L. sine «quas».

3) M. inverso ordine: «et fidelium injurias».

4) M. non habet: «igitur».

[Teucrum]¹⁾ in tantam jam superlatum pompam, ut non erubescat dicere, sinum Adriaticum penetrare, Romamque venturum²⁾. Moveat igitur³⁾ te iterum, Pater beatissime, fides [et sedes]⁴⁾ Petri; moveat Christi inconsutilis amictus, spongia, et mucro perdit, dilaceratae sanctorum reliquiae, aedes sacrae eversae, et profanata sterquiliniis Dei templa.

§ 50.—Sed vide connexam pariter jacturae tempestatem, ut Perenses, dum urbem captam vident, in fugam quasi amentes vertantur. Fiunt ex ipsis, qui nondum naves ascenderant, Teucrorum ad ripam incursantibus fustis⁵⁾, in praedam: captivantur matres liberis relictis, et econtra. Alii aequore compressi merguntur, gemmae sparguntur, et invicem se ipsos sine pietate praedantur: ut verum sit, quod fugit impius, nemine persequente.

§ 51.—Quid dicam? o potestas Perae! o pravam et insulsum tuorum consilium,

Oratores terrore concussi a Perensibus, regi ut claves offerant, mittuntur. Ille perjucunde, intelligens, quod potestatem non habeant, suscipit, in servosque foederatos acceptat. Constituit Teu-

1) M. solus: «Teucrum» adjungit.

2) L. «venturum». — P. et M. «se venire velle.»

3) in P. «igitur» deest.

4) M. adsuit: «et sedes.»

5) M. inverso ordine: «fustis ad ripam incursantibus.»

crum rectorem ; proscibit²⁾ fisco omnium profugorum³⁾ substantiam : turres murumque civitalis dirui jubet : obtemperant, et se, ut salvi sint, ei, neglecto Genuae mandato, mancipant, turremque⁴⁾ in cujus acumine Christi signum crucis, a quo et denominabatur, usque ad fundamenta evertit⁵⁾ : sicque, qui liberi erant, pacemque tenebant, jam servi sunt non sine poenitudine, a qua vix unquam liberari poterunt, nisi [per te et]⁶⁾ ex te, pontifice summo ; quem ut Deus animet ad vindictam, oramus fidentius, supplicesque precamur. Datum ex Chio⁷⁾ decima sexta die Augusti, millesimo quadringentisimo quinquagesimo tertio⁸⁾.

2) L. et P. «proscibit.» — M. «ascribit.»

3) L. «profugorum.» — P. et M. «perfugorum.»

4) L. et P. «turremque.» — M. «turrimque.»

5) L. et P. «evertit.» — M. «everti tolerant.»

6) Solus M. adsuit «per te et.»

7) L. «Chii.» — P. et M. «ex Chio.»

8) P. «XVI Augusti MCDLIII.» — M. «16 Augusti MCDLIII.»

EXCURSUS

AD LEONARDI CRIENSIS § 24.

Dubium nobis quoddam iniecit notitia Leonardi Chiensis (§ 24), ubi narrat Xyloportam et turres Aveniades reparatas esse impensis cardinalis Isidori, quam rem repetunt Dolfin (p. 24 ed. Thomae) et Æneas Sylvius.

Dubium, quia primo obtutu in ea urbis parte nullum vestigium talis reparationis deprehendi videbatur.

Hic enim moenia Monoteichos quidem, sed intacta antiquissima altissima et largissima sunt.

Ad partem tamen ultimi anguli septentrionalis in angulo occidentali Heraclii terrestrium murorum se offert *Pentapyrgion* simile Heptapyrgio.

Tres turres altissimae in ipso alto muro sunt Leonis V Armeni; et inter meridiionalem et medium est porta, quam Xyloportam (novam) fuisse arbitrantur.

Praecedat has turres solas antemurale ipsis conjunctum brevibus moenibus lateralibus, in quorum angulis turres duo minores; septentrionalis, nomine Sancti *Nicolai* ab ecclesia vicina, reparata fuit a Romano (Lecapeno?)

Altera turris in meridionali angulo est Michaelis,

et Theophili, a quibus renovata fuit anno 822, ut apparet ex inscriptione :

Ε Τ Σ Τ Λ

id est : ἔτει **Τ Τ Λ**. δηλονότι κόσμου ἔτει 6330 Χριστοῦ 822.

Dr Paspatis errat, pro Λ legens Α, ut esset a. 6301 Christi a. 793, quo anno regnabat Constantinus VI, filius Irenes, eamque inscriptionem ex alio loco hanc in turrim per ignorantiam translata esse censebat.

At confirmatur ea inscriptio et lectio cum Λ per aliam infrapositam longiorem inscriptionem :

ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΙ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΜΕΓΑΛΩΝ ΒΑΣΙΛ

cf: Σύνταγμα περιδικόν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου ἔτ. Γ'. σ. 191. 192.

In hic antemurali parva constructione, quâ Pentapyrgion clauditur, est parva porta exterior hodie murata. Forsitan ea est quae Sancti Callinici nomen habebat ab ecclesia ad pontem vicinum Eyub.

Mox in Monoticho sequitur turris, quam putamus fuisse Aveniadem, permagna, dein renovata parva turris cum inscriptione.

.... **ΟΣ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΑΓΓΕΛΟΥ
ΙΣΑΑΚΙΟΥ ΠΥΡΓΟΣ ΕΚ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ
..... ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΕΨΧΘΕ**

id est : ος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀγγέλου Ἰσαακίου πύργος ἐκ παραστάσεως Βασιλείου ἔ(τει) **ΨΧΘΕ**

Est igitur anni mundi 6693, Christi 1187 tertii anni regni Isaacii Angeli. cf: Dr Paspatis loco laudat. σ. 193, qui tamen ultimam litteram Ϛ legit, ut sit annus mundi 6696. Idem censet eam inscriptionem non fuisse primum in hac turri; et in reparatione huc esse translata; an recte censeat, nescio. [Loco Aveniadis legendum: Anemac.]

Utcunque ea res sit, satis apparet his in locis censerī posse reparationes quasdam a cardinali Isidoro factas esse. At in principali muro id non factum est, et quae reparavit, parvi facienda sunt. Statio cardinalis Isidori fuisse videtur in Pentalpyrgio, quod, cum a Turcis in obsidendo negligeretur, suburbium enim Blachernianum captum hostibus nullius utilitatis fuisset, quippe quod a dorso duplex murus Theodosianus adhuc supererat: factum est, ut per Pseudoportam Charisii a meridie et per portam Palatii aut Phanari a septentrione irruentes, Cardinalem in ipsius Pentalpyrgii laqueo caperent.

D. D.

LETTERA

DI

LEONARDO DA CHIO,

ARCIVESCOVO DI METELINO,

SCRITTA

A PAPA NICOLA V. INTORNO ALLA

PRESA DI COSTANTINOPOLI.

EDIZIONE PRIMA DI LEONARDI,

fatta a. 1568, dal Sansovino.

LETTERA

DI LEONARDO DA CHIO,

INTORNO ALLA

PRESA DI COSTANTINOPOLI.

§ 1.—Egli mi è lecito Santiss. et Beatiss. padre piu¹⁾ tosto pianger che scriuere, e forse che quando io era sotto la spada de turchi mi sarebbe stato piu utile il morir ch'il uiuere. Ma perche le cose che soccedono male, et massimamente quando son uere, giouano a gli Auditori, i quali sentendo dir che sono stati ammazzati da nemici i parenti et gli amici loro, dolendosi nell'intriseo del cuore s'accendono alla uendetta, narrerò piangendo et gemendo l'ultima rouina della città di Costanti-

4) Non abbiamo corretto secondo l'ortografia moderna Italiana questa antica e prima edizione del Leonardo, credendo dovere riprodurre nella forma originale questa epistola così importante colla più gran fedeltà. I soli sbagli tipografici dell'originale di Sansovino sono stati corretti, ed aggiunte le divisioni in §§ corrispondenti alla nostra edizione latina, si che le note del latino si possono consultar li ove riguardano all'italiano.

nopoli, laquale io ho ueduta con questi occhi, et nella quale io mi son ritrouato. Et non dubito punto, Beatiss. Padre, che non sieno stati ancho de gli altri i quali habbiano alla S. Vostra dato questo auiso particolare, ma per l'auiso di molti d'una medesima cosa, si comprende meglio il tutto. Ma percioche si ragionano con piu uerità quelle cose che si ueggono, che quelle che si ascoltano, io fauellero quelle cose che io so, et fedelmente raccontero quel che io ho ueduto.

§ 2.—Hauendomi adunque il Reuerendiss. Padre D. Cardinal Sabino legato per nome de Greci, chiamato da Chio nella sua corte, accioche io lo seruissi io, con tutta la mia diligenza, per difendere la fede della santa Romana chiesa, si come era mio debito ui andai et compresi i costumi et la natura de Greci, e per gli argomenti per i detti de Santi Theologi io intendeua qual fosse lo studio loro, qual il proposito et che ragioni e che fine gli ritenesse, o gli ritrahesse dalla uera intelligenza delle cose, e dalla uera obediencia, comprendeuea che dall'Argiropolo in fuori maestro dell'arti, Theofilo Paleologo, et alcuni altri pochi Gieromonachi²⁾ et altri laici, che l'ambition de Greci gli hauea quasi tutti accecati, di maniera che non ui era persona che per zelo della fede, o che mosso per conto della sua salute, uolesse parer il primo dispregiator della sua pertinacia e della sua opi-

2) Sansovino « Gieronomisti. »

nione. Dall'una parte la conscientia loro gli costringeua a confessar l'articolo dello spirito Santo, dall'altra accioche non paresse ch'i Latini hauessero miglior opinione intorno alla fede di quel che haueuano i greci, stauano sul tirato. Ma percioche le ragioni, ne l'autorità, ne l'opinioni di Scolario, di Isidoro e d'alcuni altri non poteuano star contra la fede della Romana chiesa, fu per bonta, e per industria del prefato Cardinale³⁾ statuito, che il Concilio (assentendo così l'Imperadore e il Senato, se pero questa cosa non fu finta) si fermasse et si celebrasse a dodici di Dicembre il dì di santo Spiridione Vescouo.

§ 3.—Ora poi che fu finita quell'operatione, surse incontanente la tempesta de Turchi, laquale affondò la città di Costantinopoli, di Pera, et tutti gli altri luoghi circonuicini, accioche uenissero a effetto le parole d'Isaia che dice. « Tempestas conuulsa absque ulla consolatione. » Dalla qual tempesta essendo sbattuto, fui preso ancho io, e per i miei peccati legato, e battuto da Turchi, non fui degno d'esser confitto col mio Saluator Giesu Christo. Io mi ricordo, Beatiss. padre, che hauendo io deliberato di scriuer lungamente alla S. V.. La union fatta de Greci, dissi fra l'altre cose, che noi erauamo posti tra speranza e la desperatione, per lo futuro assedio de Turchi, lo quale noi aspettauamo ogni dì. La speranza dell'aiuto della

3) Sansovino « Cardinala. »

S. V. ne faceva confidenti et la tema della ostination de Greci, ne faceva disperare. Ma che speranza poteua esser in noi d'un popolo duro in cosi grave iniquità, il quale tanti anni era stato diuiso dal capo senza uita spirituale. In che modo non poteuamo esser disperati, e rifiutati da Dio, poi che con tante fintioni, con tanti romori e con tante somiglianze s'era con grandissima durezza di cuore dilungati della chiesa Romana? Ma che dico io? Essendo essi schiaui, e priuati della città, della chiesa, delle ricchezze, ritorcendo la colpa contra i Latini dicono, perche noi ci siamo uniti col sommo Pontefice, pero Iddio è meritamente sdegnato con noi.

§ 4.—O huomini ostinati dico io. Se questo e male, gli antichi, Basilio, Athanasio, Cirillo, e tutti gli altri padri, i quali uoi hauete in gran riuerenza per la lor Santita, hanno per questo a esser tenuti maluagi huomini, poi che essi hebbero in riuerenza una sola e santa fede Catolica unitamente insieme con la Romana chiesa? Questa non e la cagione cioè l'unione, ma perche uoi facesti l'unione non uera ma finta. Per questo sdegnato il Sig. Dio meritamente ui a uoluto dar nelle mani de uostri nemici. Non auete uoi uiolato la promission dell'unione, laqual uoi faceste con solenne giuramento [nel?] Concilio Fiorentino? Non ui partisti⁴⁾ uoi dalla ubbidienza? Non occultasti uoi

4) Sansovino « partirsi. »

la sententia del decreto Non predissero⁵⁾ la uostra rouina o Greci nuncii di Dio? a quali uoi turasti gli orecchi quasi come aspidi, non uolendo ascoltare la santo chiesa catholica uostra madre? Piangete adunque le uostre miserie, riprendete uoi medesimi, et non condannale gli altri.

Il costume de gli ostinati e questo che essi uogliono udire i nuntii di Dio, si come Sedecia con tutti gli altri Giudei menati in Babilonia, dispregiarono Ieremia che prediceua il sacco et la presa di Gierusalem. Certamente che Troia sarebbe in pie, se Priamo suo padre hauesse ascoltato Cassandra, se i Giudei auessero udito i Profeti, et se i Romani haessero creduto alla Sibilla, et se uoi parimente haueste dato fede a nuntii Apostolici. Et però non è marauiglia, s'in pena di tanto delitto, la tempesta che soprauenne prevalse, laquale coloro che erano spirati da Dio predissero che doueua uenire molti anni innanzi. Et lasciando star da parte quella esecration del Beatiss. Papa N. contra i catiui Greci, quella tauola che si dice che è di Leone nel Monastero di San Giorgio di Mangana, già anticamente nascosa in Costantinopoli lo dimostra. Questo, Beatiss. Padre, con alcune lettere distinte in certi quadretti, metteua l'ordine et la successione degli Imperadori et finiu in questo ultimo Costantino. Scriueua parimente l'ordine de Patriarchi. Percioche colui ri-

5) Sansovino « prediissero. »

pieno di spirito Profetico fece tante celle dal primo Costantino facitor di Costantinopoli, quanto haueuano a durar gli Imperadori fino all'ultinia sua cattiuità. La onde in quelle mancaua a esser piena la cella di questo Imperadore, sotto il quale è mancato l'Imperio di Costantinopoli. Et Morseno huomo santo predisse molti secoli innanzi, che una gente che adopera saette doueua uenir contra Costantinopoli, et prender il porto, et spegner i Greci. Et la nostra Eritrea predisse le rouina de Greci. Et Ioachino Abate, secondo il mio giudizio, predice nel Papalista la rouina di Costantinopoli quando egli dice: «Guai a te de sette eccoli con le man troncate, quasi abbandonata d'aiuto.» E i Greci chiamano i sette colli Eptauunon. Perche adunque riprendono essi i Latini? Perche ne sgridano quando noi scriuiamo quel che è vero contra a quali si ueggono tanti uaticinij. L'union adunque non fatta, ma finta, ritirata la città alla ultima sua rouina come noi habbiamo ueduto a di nostri.

§ 5.—Adirato s'adunque Iddio, mandò Mahometh Re potentissimo de Turchi, giouane audace, ambizioso et superbo, nemico capital de Christiani, ilquale d'Aprile mise intorno alla città di Costantinopoli i suoi padiglioni con 300 e piu migliaia di soldati, la maggior parte de quali erano da cauallo, auegna che tutti combattessero a pie. Tra quali i fanti a pie che son deputati alla guardia del Re, quali a principio furono Christiani o figli-

uoli di Christiani, ma rinegati, son chiamati Gian-
nizeri, si come i mironidi appresso i macedoni,
quasi dicat quindici mila. Veduto adunque et preso
il sito della città, fece machine innumerabili, e
graticci di uirguli et di uimini tessuti insieme in-
torno al bastion delle mura, co i quali i combat-
tenti si potessero diffendere, mandandoli uerso i
fossati. Questo fu il principio della nostra confu-
sione, percioche coloro che si doueuan tener lon-
tani con le saette co sassi secondo l'ordine che
si era dato, lasciando a dietro trascuratamente
ogni ordine, si lasciaron uenir sotto con tanto or-
dine nel por le machine, con tanta prontezza et
con tanta prouidenza, che Scipione, Annibale, et
i Capitani moderni si sarebbero marauigliati.

Ma chi circondò la città, e chi insegno a Turchi
l'ordine se non i pessimi christiani? Io son testi-
monio ch'i Greci, ch'i Latini, che i Todeschi, che
gli Vngari, et ch'ogni altra generation di Christiani
mescolati co Turchi impararono l'opere e la fede
loro, i quali domenticatisi della fede Christiana,
espugnauan la città. O empij che rinegasti Christo!
O settatori di Antichristo dannati alle pene infer-
nali, questo ch'hora il uostro tempo. Aiutateui
pure ad acrescerui le pene eterne.

§ 6.—Portarono dalla parte della città oue non
erano ne fossati ne ripari alla mura una bombar-
da, laquale a pena era mossa da 50 paia di buoi,
chiamata Caligaria, la cui palma era di giro di
undici de miei palmi, e con questa dauano nella

muraglia. E il muro era largo e forte, et nondimeno cedeva alla furia di quella horribile artiglieria. Et perche ella si ruppe, il Re ordinò che ne fosse fatta un'altra maggiore, laquale per industria di Calibassa non fu mai dall'artefice ridotta a fine⁶⁾, come colui che era amico d'un de Baroni consiglier dell' Imperador Greco, ma in quel mezo s'attendeua a batter il muro con molte altre minori. Et di continuo di e notte ammazzauano e disturbauano i nostri con *schioppi*, con *spingarde*, con *cerbottane*, con *fionde*, e con *saette*, percioche il nimico pensaua che i Christiani fossero pochi, i quali assiduamente affaticati nel combattere non potessero difender lungamente la città. Si fece adunque uergognosamente poi ch'i Turehi alla prima giunta non trouarono ostacolo alcuno. Ma essendo i nostri ogni di piu fatti accorti, apparecchiarono contra a nemici molte machine, ma elle eran date scarsamente. Vi si hauea poco salnitro, e poche armi, e auegna che ui fossero artiglierie, per l'incommodità del luogo non poteuano offender gli inimici che eran coperti, percioche quelle ch'erano grandi li lasciauano stare, accioche non si facesse danno alle mura. E qualche

6) Malgrado le parole piene di dettaglio su questa posizione della gran bombarda alla porta di *Caligaria*, si puo provar, che si contradice apertamente Leonardo stesso, dicendo che si ruppe e che una nuova non fu ridotta a fine; nonostante al § 8 dice, che «*quella grande bombarda* ha gettata a terra la torre *Battatinea* vicina alla porta di *San Romano*. D. D.

uolta tratte a nemici, mandauano a terra gli huomini e gli alloggiamenti insieme. Et non si trahauano in uano perche i nemici non le poteuano fuggire, onde molti de Turchi cadeuano, et per gli archibusi et per i sassi. Erano ancho feriti i nostri, i quali qualche uolta passand'oltre al bastione, uenuti alle mani ammazzauano et erano ammazzati. Et la uittoria si daua tanto a nostri soldati nouelli perche usciano senza paura quanto a Turchi.

§ 7.—Ma per mala uentura un Giouanni Lungo Genouese della prosapia de Giustiniani con due naui sue armate con forse quatrocento huomini, scorrendo per lo mare, uenne a caso a Costantinopoli, il quale tolto al soldo dell'Imperatore, fu fatto condottiere, e parendo che egli ualorosamente diffendesse la città, cominciò sollecitamente a riparar le mura ch'erano state rouinate, e pareua che egli si facesse beffe dell'animo del Turco et delle sue forza, percioche quanto il Turco mandaua a terra delle muraglie, tanto il Giustiniano riparaua con sermenti e con terra e con botte piene. La onde il Turco piu uolte beffato, penso di non restar mai dalla batteria, et di pigliar la città con le mine. Perche chiamato a se i maestri delle mine, comandò loro quel che egli intendeua di fare, onde essi cominciarono a cauar sotto le fondamenta con fosse, et a penetrar per tutti i muri della città. Et hauendo essi con marauiglioso silentio cauato dalle fondamenta il primo bastione

(o marauigliosa cosa a dire) Giouanni Grande Todesco soldato espertissimo e d'ingegno e fatto capo di scuadra del Giustiniano, scoperse la cosa et trouata la cosa esser uera, commosse gli animi d'ogni uno. Mai i Greci diceuano, che essendosi per le guerre innanzi, altre uolte prouato Barsica, Atumi [Bajazet Ildirim o « Bajazet, avo ? »], e Amorath padre di questo Mahometh affaticati in uano per prenderla con le caue, non era possibile che riuscisse a Mahometh. La opinion de quali fu fallace per la pruoua che se ne uide. La onde scoperta la mina de Turchi con la nostra contramina, non fecero male alcuno. Ma ne diede grandissimo timore una torre laquale essendo ruinata, staua su puntelli di legno impeciati, ma come si conobbe la cosa, cacciati i nemici col zolfo et col fuoco, rifondata di nuouo ne cesso la paura.

§8.—Oltre a ciò fece alcune Torri di legno uicine al bastione piene di terra, e circondate attorno attorno di pelle di buoi, dalle quali essi metteuano ascosamente ne fossati terra et altre cose per far che l'entrata fosse lor piu ageuole. E infiniti graticci tessuti di uimini e di frasconi, gatti lunghi, scale con ruote, carrette castellate e tali altre macchine, le quali a pena ch'io credo ch'i Romani apparecchiassero contra i Cartaginesi. Oltre a ciò con quella bombarda grande che si fece fu gettata a terra la torre Battatineca uicino alla porta di san Romano, onde il fossato che era innanzi alle mura

si riempie delle sue rouine agguagliandolo alla terra, di modo che si uedeua fatta una uia a nemici per laquale essi poteuano andar alla città, e se incontanente non si hauesse proueduto non è dubbio che essi impetuosamente correndo, sarebbono entrati. La onde uedendo il Turco esser rifatto il muro prima ch'egli fosse atterrato, disse che questa opera non era de Greci, ma de gli Itagliani che faceuano tanta resistenza, et tanta guerra, i quali non si spauentauano ne per saette innumerabili, ne per machine, ne per altra cosa che si usasse in uno assedio come quello.

§ 9.—In quel mezzo coloro ch'erano in Pera haueuano prudentemente fatto che il Turco non hauea edificato una fortezza nella Propontide prouedendo con sollecita cura hora di soldati, hora d'armi, macelatamente, accioche il nemico, col quale egli fingueua hauer pace non hauesse notitia, percioche altramente sarebbe auenuto ch'essi non hauerebbono potuto aiutar i Greci. La onde quella pace cosi finta, giouò per un tempo a quella città. Io per mio giudicio stimo ch'a Perotti sarebbe stato piu profetteuo le una aperta guerra, ch'una finta pace, percioche il Turco [non?] harebe fatta la fortezza che fu cagione della lor rouina, ne la guerra tanto terribile ch'egli fece. O Genouesi accetati a un certo modo, io laccio per non fauellar de mici, de quali fanno giudicio quelli che son d'altre nationi. Oue son quegli antichi et nobili Genouesi, i quali edificarono la città di Pera armati, come quelli

che sosteneuano le cose di Gerusalem? Essi col sangue et col danaro la fecero, et uoi per non sparger il sangue, et per non perdere il danaro, la desti al Turco, se però ui è stato lecito il poterla dare.

§ 10.—Ma per seguitar la Historia, i nostri in questo mezzo affaticati, si disperauano d'ogni aiuto, percioche ne da Genoua, ne da Venetia non compariua niun soccorso, ne da altro luogo aspettauano se non dal solo Dio, del quale chi consideraua prudentemente la tardezza, stimaua che non era senza misterio, percioche l'infedeltà, la poca religione, et molti altri peccati irritauano piu tosto la Maesta di Dio. Considerate, Beatissimo Padre, quanto fosse degno et retto il giudicio. I Greci celebrarono l'unione in parole, ma la negauano in fatti. Percio che alcuni di quei Principali Baroni (il sangue de quali per l'arme de nemici bagna hora la terra) diceuano: «Si dia al Papa l'honor della commemoratione, ma non si legga per questo il Decreto del Concilio Fiorentino.» Et perche questo o hippocrita? accioche (risponde egli) si cancelli per il decreto che lo Spirito Santo procede egualmente dal figliuolo come dal padre. Et perche di tu a questo modo o hippocrita? accioche non paia che i Greci habbiano errato, se dicessero che i producitori dello Spirito Santo fossero altro, accioche non si dia tutta la gloria a colui, il qual per l'officio suo desidera di hauerla tutta. Scolario da una parte et Chirluca dall'altra uoleuano parere d'esser soli a intender quelle cose, et d'esser que-

gli che fossero lodati di quest'unione, et molti celatamente erano contrari al Legato. Onde io dissi. Adunque, o Imperadore, tu patirai che questa ambition diuida la Chiesa, che per compiacere a costui, la diuina ira s'accenda piu et meritamente? Et perche non si lieuan uia dal consortio de gli altri questi ostinati? Parue che l'Imperadore acconsentisse, e ordinò giudici in parole, ma non in fatto nel caso di Scolario, di Isidoro, di Meopito⁷⁾, et de compagni. Et certo che se l'Imperador non fosse stato pussillanimo, si sarebbe risentito in questo schernimento della reglione, percioche chi sprezza Dio per compiacere a gli huomini senza alcun dubbio perde il ceruello. Cioè bisognaua castigar coloro, che quando si hauesse fatto quel male non sarebbe allargato. Ma io non sò chi si dee riprendere o i Giudici, o l'Imperadore, poiche non haueuano chi gli correggesse, auegna che fossero stati minacciati.

§ 11.—Continouando adunque l'assedio, et chiusa la città uenne un'armata di dugento e cinquanta fuste da diversi lidi del'Asia, della Tracia, et del Mar maggiore, tra le quali erano sei galere, e dieci da due remi per banco, et settanta altre fuste da un remo per banca, menauano ancho barche, et altri legni piegni di saettatori per far mostra, ma essendo cinto il Porto da una catena, et guernito di naui bene armate, sette di Genouesi, et tre di

7) S'intende: « Neofito. »

Candiotti, non potendo entrar le barchette, stavano alla lontana, et non hauendo ardimento di appressarsi solcando il mare alla lunga, portauano legnami, pietre, et altre cose necessarie per lo campo. Ma hauendo gia il Turco scommosso il muro con machine di pietra in tre uolte, et disperandosi di non poter far nulla, giurò per ricordo d'un Christiano rinnegato, di mandar le barche dentro per la cima d'un colle, percioche quel Porto è lungo et stretto, la cui parte Orientale era guernita di catene, et di nauì, onde era impossibile ch'i nemici ui potessero entrare. La onde il Turco per strigner maggiormente la città, hauendo fatto far una strada ageuole, faceua che le galee andauano all'in sù, et nella discesa inuiate dolcemente scendeuano in acqua senza alcun disturbo, la qual cosa io credo che colui che insegnò a Turchi questo artificio l'imparasse dal Lago di Garda. La onde essendo noi impauriti grandemente, pensauamo di distruggerle col fuoco, o co sassi, ma ne ancho questo non ne giouò punto, percioche quelle nauì guernite da ogni lato n'eran cagione di maggior nocumento. Perche hauendo noi perduto il Porto, fu necessario, per guardar le mura dalla parte del mare discemar i soldati dall'altre loro poste.

§ 12.—Ma non essendo il Turco contento di questo ingegno, ne fabricò un' altro per meterci in maggior terrore, cioè un ponte di lunghezza di trenta stadi dalla riuà opposita della città, il

qual fendendo l'acqua del mare, si sosteneua su botti da uino ritenute e incatenate di sotto con traui, per lo quale l'essercito uenisse al muro uicino alla città, imitando la potenza di Serse, ilqual traghettò l'essercito dall' Asia nella Tracia per lo Bosforo. Et non restaua altro passo se non lo spatio diametrale delle naui, et delle catene, loqual uietaua l'entrar et l'uscire all'armata.

§ 13.—In questo mezzo tre naui Genouesi cariche d'armi, di soldati, et di formento partite da Chio, ne menauano in compagnia loro un'altra dell'Imperadore carica di formento, laqual ueniua di Sicilia, lequali come furon uedute uicine alla città da quelle galee ehe faceuano la guardia, facendo incontinente strepito con timpani, con corni, et con trombe l'assaltarono, stando noi a uedere, fingendo di uoler dar l'assalto alla naue dell'Imperadore, e il Re de Turchi staua a ueder la zuffa sul colle di Pera. Intanto le galee s'auentarono alla naue imperiale, et s'appiccò la zuffa da d'un lato et dall'altro, essendo Capitano delle naui Mauritio Catano Genouese. Combattè quiui arditamente Domenico da Nouara, et Batista di Fliciano, patroni Genouesi. I Turchi all'incontro con ogni sforzo si aiutauano a uincere, trahendo et sassi, et saette, et la naue imperiale si difendeua ualorosamente, et Flettanella suo padrone la soccorreua. Le grida andauano al cielo, si rompeuano i remi delle galee, et le bombarde faceuano strepito, essendo feriti molti Turchi. Il Re che se ne

staua a ueder sopra il colle come conobbe che l'armata periua, bestemiando spinse il cauallo nel mare, si squarciò la ueste in dosso, e l'essercito s'addolorò tutto. Ma che debbo io dir piu? la zuffa si rinforzo un'altra uolta di maniera che hauendo l'armata il peggio, la cosa si condusse che ella non poteua quasi ritornar al lito. Noi sapemmo per le spie, et per coloro che si fuggirono che furon malmenati, quasi dieci mila Turchi. Erano i legni che hauano assaltato le nauì quasi dugento. Allora il Turco rimase confuso, et fu riputato che potesse poco, poiche erano state tante galee contra una naue, et non la haueuano potuta pigliare. Le nauì adunque entrarón la notte per gratia di Dio nel porto, senza esser offese, et senza che ui morisse alcuno, fuor che alcuni pochi che furon feriti.

§ 14.—Il Re sdegnato et grauemente adirato con Baltoglo Capitano dell'armata, hauendogli a preghiere de Baroni conceduta la uita, sententiò che fosse priuato dell'officio, et di tutti i suoi beni. Et pensò di effogar le nauì del porto co sassi dalla parte dell'Oriente dal colle di Pera, o di cacciarle dalla catena. Ordinate adunque le bombarde dalla ripa Occidentale procacciava con ogni artificio di fracassar le predette nauì, dicendo a quei di Pera, ch'essendo esse di Corsari, com'egli era da loro stato detto, et condotte dall'Imperadore, le uoleua perseguitare come cose de suoi nemici. La onde uno artefice che si era rifugato

cito da nostri, et passato alla parte de Turchi per non hauer potuto ottenere una prouisione, si mise all'impresa con tutto l'ingegno, et non sò per che mala disgratia con un colpo solo di bombarda mandò a fondo dal Colle la naue del Capitano, la quale carica di robe se ne andò sotto. Ma accioche le altre non corressero questo pericolo s'accostarono al muro de Perotti per coprirsì. Maraui glioso giudicio di Dio, che essendo stati tratti piu di cento e cinquanta colpi di palla, con le quali furono sfondate molte case de Perotti, et morta una donna, tra trenta naui che erano ristrette insieme non ue ne perì niun' altra che quella sola.

§ 15.—Erano anco nel porto tre galee grosse Venitiane, e due sottili per guardia di quelle grosse, le quali rimasero a instantia dell' Imperadore per guardia di quella città.

§ 16.—Vennero poi gare tra i Genouesi e i Venetiani infiammando l'un l'altro che si hauesse mancato a quella impresa ma si acquetò ogni cosa poi che fu dato libertà a Venetiani di potersene andare.

§ 17.—Ora crescendo ogni dì piu l'angustie, si cominciò a consultare in che modo si potessero abbruciare le fuste de nemici ch'erano introdotte dentro, et dato l'ordine del modo che si doueua tenere da Giouanni Giustiniano Capitano, uolendo Jacomo Cocco Venitiano auido di gloria metter la cosa a effetto primache fosse il tempo, i Turchi auedutisi del fatto, e anticipando il tratto a colpi

d'artiglieria mandarono in fondo alcuni legni con danno de nostri. Et essendo stati presi di coloro che montauano, furono il dì seguente decollati su nostri occhi, perche uedendo noi l'impietà loro, diuentammo crudeli contra alcuni Turchi che noi haueuamo prigioni.

§ 18.—Dopo questo il Turco finse di uoler far la pace riferendo le spie falsamente ch'egli s'era pentito di hauer mossa quella guerra, quasi come stimolato dagli Vngari, et mandò l'Araldo. Ma si connobbe questa cosa esser finta, percioch'egli non lasciaua che si rouinasse la fortezza ch'egli hauea fatto nella Propontide, ne che si ristorasse quella ch'egli hauea rouinata. Et quella cosa che daua piu noia era la poca fidanza del Turco, per cioche egli non haueua osseruato mai ne giuramento, ne patto. Perche adunque cerca la pace uno inuidioso inimico, et crudele? Ma che? sapendo noi che egli ne scherniua, commettermmo a Dio la nostra salute, cercando di placarlo con l'orationi, o digiuni et con l'altre cose che noi faceuamo accioche gli si degnasse di combattere per noi. Ma che giouano le preghiere mandate a Dio quando elle non uengono dal cuore, et quando si hanno le mani imbrattate, et se i cuori sono empì et infedeli? Le nostre iniquità ne diuisero da Dio, e i nostri sacrifici si conuertirono in abominatione et quello Dio che noi sperauamo che ne fosse propitio, fu uendicatore delle nostre sceleratezze.

§ 19.—Pochi erano coloro, et per la maggior parte Greci disarmati combatteuano co Turchi, con scudi con lance et con balestre. I Turchi ch'erano piu audaci cadeuano. Ma che importaua se ben ne cadeuano cento il dì, poiche ne suscitauano piu d'altrettanti? Ma se cadeua un de nostri, et massimamente che hauesse hauuto cuore, noi piangeuamo come se ne hauessimo perduti cento. I Greci non passauano il numero di sei mila soldati. Gli altri poi, o Genouesi, o Venetiani, o Perotti, che erano uenuti ascosamente in aiuto nostro, non aggiugneuano a pena al numero di tre mila persone. Ma che facciamo noi nella bocca d'un leone? et che cosa è uno fragola in gola d'un orso? et che uale un solo huomo contra mille?

§ 20.—Ma o Greci auari, o traditori della Patria, poi che l'Imperador pouero chiedendo loro con le lacrime a gli occhi che gli prestassero danari per condur de soldati, giurauano che erano bisognosi et esausti per la carestia de tempi, i quali furon poi trouati ricchissimi da gli inimici, nondimeno alcuni pochi offerirono danari. E il Cardinale s'affaticò con ogni studio a far che si fortificasse la terra, percioche l'Imperadore essendo confuso non sapeua che fare.

§ 21.—Consultaua co Baroni, persuadeua che non si desse molestia a cittadini, ma che si ricorresse alle cose sacre. Comandò adunque che si facesse moneta de uasi sacri delle Chiese, si come noi leggiamo che fecero i Romani per neces-

sità del tempo, le quali uolle che si dessero a lauoratori de bastioni, et delle fosse che procacciando l'utile proprio, et non il publico tanto lauorauano quanto erano pagati.

L'Imperadore adunque afflitto, hauendo messo i soldati in quei luoghi ch'egli puote, gli pareua che fosse a bastanza l'antimuro, e il bastione per difender la città. Et diffidandosi della guerra per la pochezza de suoi, la tolleraua patientemente, hauendo messo ogni sua speranza in Giouanni Giustiniano suo Capitano, et sarebbe stato bene quando la sorte lo hauesse uoluto fauorire. Egli si mise in compagnia del Capitano con trecento soldati Genouesi et con alcuni altri scelti de suoi Greci armato, intorno quella parte delle mura riparate di San Romano, oue importaua piu.

§ 22.—E Manutio Cattaneo Genouese, et Capitano ualoroso, s'era posto tra la porta della Fonte, et l'aurea con dugento balestrieri insieme con alquanti Greci, combattendo arditamente contra un castel di legno ch'i Turchi ui hauean messo all'opposito, tutto coperto di pelli di bue. Et Paolo Troilo, et Antonio de Bocchiardi fratelli sosteneuan la pugna di Miliandro, dal qual luogo la terra era in pericolo, et stando giorno et notte alla difesa, et spendendo del proprio, si portauano nobilmente, combattendo hora con spingarde, hora con fuochi, hora con balestre, con tanta animosità, et con tanto cuore a piede et a cauallo, che cacciando gli inimici poteuan parer tanti Ho-

ratii Choceliti, percioche non si spauentando ne per lo conquassamento del muro, ne per la moltitudine delle macchine, s'acquistarono una eterna memoria.

§ 23.—Et Theodoro Caristino Greco huomo uecchio ma robusto, et ualente d'arco, et Theohilo (*sic*) Paleologo letterato huomo et nobile e amendue cattolici, insieme con Giouanni Alemanno, difendeano, et riparauano le Caligarea che andaua a terra. Contarino Contarini, chiarissimo tra nobili Venetiani, postosi tra la porta Aurea et fra terra uicino fino al porto, sosteneua ualorosamente gli inimici. Gli altri Greci poi sparsi chi qua chi la per i diuersi luoghi della Terra, s'affaticauano a far il debito loro. La cura del palazzo Imperiale fu data a Girolamo Minotto, Bailo de Venetiani.

§ 24.—Il Cardinale non mancando mai di consigliare difendeua San Democrio dalla banda del mare. E il Consolo de Catalani guardaua la Torre che è dinanzi allo Hippodromo dalla parte dell' Oriente. Chirluca hauea cura del porto et di tutta la parte del mare. Girolamo Italiano, Lionardo di Langasio Genouese insieme con molti altri compagni difendeano Osiloporta, et le Torri ch'esse chiamano Aueniada, rifatte et riparate alle spese del Cardinale.

§ 25.—I frati e i preti, posti in diuersi luoghi su per le mura, stauano uigilanti per la salute della patria. Gabriel Triuisano, Venitiano et nobile delle galee sottili, difendeua ualorosamente con

quaranta altri Venetiani la Torre de Farro fino alla porta Imperiale. E Antonio Diedo, Capitano delle galee grosse, hauea cura come timoroso piu tosto alle galee ch'alla porta. E le naui armate con trombe, et con grida inuitauano gli inimici alla battaglia. Demetrio suocero di N. Paleologo, et Nicolo genero di Gullello, erano presidenti per dar soccorso con armati alla città ouunque fosse stato bisogno.

§ 26.—Ordinati adunque i soldati e i Capitani nella maniera che si è detto di sopra, s'aspettaua il dì della batteria generale, la onde i Greci spauentati dall'aspettatione spesse uolte fingendo, hor di uoler ire alla uilla, hor di far qualch'altra cosa, si schifauano artificiosamente fuggendo piu ch'essi poteuano. Alcuni si scusauano dicendo d'esser impotenti. Altri diceuano che essendo poueri, bisognaua che si andassero a guadagnare il pane. La onde quando io riprendeua questi tali huomini dicendo che non si trattaua solamente del fatto loro, ma ancho di tutti gli altri Christiani, mi rispondeuano. « Et che mi importa a me l'essercito, se casa mia si muor di fame? » di maniera che bisognaua una gran forza per farli ritornar alle mura. Per questa cagione prendendo gli inimici ardire per la pochezza de combattenti, tirauano a loro con gli oncini le botti che s'erano per noi accomodate a difesa del muro. Qualche uolta ancho razzolauano tra sassi delle rouine fate ritrahendo la molto danno con nostra gran uergo-

gna. Ma doue erano i difenditori? doue erano i soldati? o che mal segno era questo, onde io diceua. « Che sara poi quando l'essercito scorrerà per tutto quasi come un torrente? »

§ 27.—Fu adunque per questo dato ordine che si distribuisse il pane ugualmente alle famiglie, accioche gli huomini con quella scusa non hauesero causa legitima di partirsi dalla difesa, et che non si sbigottissero piu tosto per la fame che per l'arme. Ma alcuni sitibondi di sangue humano occultauano il formento, et altri gli accrebbono il prezzo. Ma questa tale iniquità non fu cagion di male, ma confusion dell'ordine. Il Prencipe non era piu seuro, et coloro che non obediuan non erano piu ritenuti ne da battiture, ne da altro. Et però ogn'uno faceua quel che ben gli ueniua, et le piaceuolezze acquetarono l'animo dell'Imperadore adirato, la onde il buono huomo schernito da suoi, mostraua di non ueder l'ingiurie che gli erano fatte.

§ 28.—In questo mezzo il Capitan Generale Giuanni Giustiniano osseruato di tutta la fortuna, come intese il bando che il Turco hauea mandato per l'essercito, dell'assalto ch'egli uolea dar alla Terra, si mise incontanente a riparar le mura ch'erano state scomosse dalla gran bombarda de nemici di fuori, e domandò a Chirluca che gli fossero date le bombarde ch'erano nella città per adoperarle contra i Turchi. Le quali hauendogli Chirluca negate superbamente. « Et chi mi tiene,

diss'alora il Capitano, o traditore, ch'io non ti amazzi con questa spada?» perche sdegnatosi Chirluca ch'un Latino lo hauesse a quel modo ingiuriato, da indi innanzi fu pigrissimo nel prouedere alle cose della guerra, e i Greci piu secretamente ch'essi poteuano, comportauano odiosamente ch'i Latini hauessero quella gloria di conseruar la città. Ma il Capitan Giouanni per consiglio di Mauritio Cattano, di Giouanni del Carreto, di Paolo Bocchiardo, di Giouanni de Fornari, di Tomaso de Saluatici, di Ladissio Cattalugio, di Giouanni Illirico, et di altri Greci fedeli, rifece gli ordini et rafermò i bastioni. Perche comendando il Turco la costui providenza disse. «O quanto harei io caro che quel Capitan Giouanni honorando fosse meco?» Et ueramente ch'egli cercò di corromperlo con danari, et con grandissimi doni, ma egli non puote mai piegar l'animo suo gagliardo et inuitto.

§ 29.—Fu gran fatica quella de nostri a coprir i bastioni, et riparar l'antimuro, la qual cosa fu sempre contra l'animo mio, percioche io gli persuadeua sempre che non si douessero abbandonar le mura prime, ch'erano alte, percioche si saria da quelle potuto riparar et difender tutto ciò che hauesse hauuto bisogno di riparo, et di difesa. Et se non fossero state abbandonate, harebbono difeso la città. Ma che debbo io dire? Debbo riprender quel Principe alquale io ho fatto sempre grandissimo honore, hauendolo conosciuto inchinato alla Chiesa Romana, quando non fosse stato

pusillanimo? o pur debbo riprender coloro, a quali s'apparteneua ciò fare per l'officio ch'essi haueuano? l'anime de quali hora son forse dannate. Cioè di Manuel Gregaro già pouero, et di Neofito Hieromonaco da Rhodi ladroni, et non conseruatori della Republica, iquali spendeuano nelle lor commodità priuate quei danari iquali ueniuan lasciati loro, o a quali essi ab intestato socedeuano come Tutori della Republica, douendogli spender nelle muraglie, iquali lasciarono poi a Turchi tante migliaia di Fiorini.

§ 30.—Et cosi per la poca cura di questi ladroni, perì quella città. La onde essendo tutte l'operationi de Greci riprensibili, non è marauiglia se questo illustre monumento ordinato da santi Imperadori, fu cibo et esca di ladroni. Loqual uolendosi poi riparar tardi, mancarono due cose, il tempo, e il danaro, alle quai due cose, uedendosi uenir la guerra addosso, si poteua proceder a uiua forza, ma la innettia incomprendibile di quegli huomini mandaua tuttaua la cosa in lungo. Et però posero tutta la loro speranza ne fossati, et ne gli antimuri. Iquali poi finalmente perduti, et ristretti al muro altissimo ch'essi haueuano abbandonato, non poterono difendersi. Gli Hebrei furon piu prudenti, percioche hauendo perduto un muro, si ritirarono al secondo, et poi al terzo, tirando l'assedio di Vespasiano et di Tito col mezzo delle mura in quattro anni di tempo.

§ 31.—In questo mezzo uenne una uoce nel

campo per rilation di spie, che ueniuaano nauì et galee d'Italia in aiuto, et che Giouanni chiamato il Bianco, Capitano de gli Vngari, ueniua al Danubio per combatter co Turchi. Perche l'essercito ciò udendo, si diuise. Et perche diceuano essi, si consuma l'essercito dimorando indarno per combatter contra le mura? e i Turchi gridauano in contra il Re loro. Et auegna che essi fussero in gran numero, et hauessero molti apparecchi da guerra, per assaltar le mura, nondimeno erano timidi, pigri, et si diffidauano della uittoria.

§ 32.—Et Calibascia consiglier uecchio del Re, et eccelente huomo per conto di guerra, et prudente, fauorendo i Christiani hauea sempre persuaso il Re che non douesse molestar la città di Costantinopoli, come quella ch'era forte per sito, et abbondante, et che fortificata non solamente per prouidenza de Greci come de Latini, era inespugnabile, et che hauea dato da far tanto a suoi auoli. Et quel che importaua piu, che essendo per ciò azzati i Principi e i Re Christiani, si sarebbono ageuolmente mossi a diffenderla. «Tu adunque o Re dona la pace a tuoi, et non uoler che i Genouesi, e i Venetiani che son loro uicini et che ti giouano assai, ti si facciano inimici, prouocando ancho l'ira de gli altri Christiani contra la tua gente. La tua potenza è grandissima, laqual tu fai maggior con la pace che con la guerra, conciosia che i soccessi della guerra son uari et incerti.»

§ 33.—Ma Zagano, piu giouane, e il secondo suo

consigliero, concorrente di Calibascià, et nemico de Christiani, dicendo che la sua potenza era tanto grande che niuna gente lo poteua offendere, gli persuase la guerra contra i Greci deboli, le cui mura continuouamente battute si sarebbono ageuolmente espugnate, et massimamente non aspettando essi aiuto di Italia. Et che però il Re non douesse muouersi di proposito per quella nuoua, laqual poteua ancho esser finta, conciosia che i Genouesi erano in diuisione tra loro, i Venetiani hauendo che fare a ripararsi dal Duca di Milano non haurebbon dato loro aiuto. Et Thuracan Capitano delle genti della Thracia, non hauendo ardimento di commendar la proposta di Calibascia, animò il Re alla guerra. Et l'Eunuco che era il terzo de suoi Visir confermò quel che s'era detto. I Capitani adunque minori dissero. « Chi è colui o Re che ne fa paura? Egli è conuenueuole ch'il nostro Principe, pensi et si metta alle cose grandi, et sostegna animosamente tutte quelle cose che auengono. » Perche uedendo Zagano la moltitudine ben disposta disse. « Dà licenza o Re che si combatta, percioche, cosi piacendo a Dio, tu acquisterai la uittoria. » La onde il Re fatto animoso per quelle parole disse. Egli ne farà lecito tentar la fortuna. Fu forse la potenza di Alessandro Magno maggior della mia, alquale il mondo diede obediencia sotto minore essercito? Quando mio padre, o auo, o proauo assediò mai questa città con tanti apparecchi di macchine da guerra,

come ho fatto io al presente? Et pero o Zagano ordina il dì che tu uuoi che si faccia la batteria, et metti l'essercito in assetto. Et rinchiudi attorno attorno i Perotti, accioche non dieno aiuto a nemici, et metti in essecutione tutto quel che si ricerca intorno a questa materia.

§ 34.—Hauendo Calilbascia ueduto ch'il consiglio di Zagano suo concorrente era piaciuto al Re, et la deliberation fatta della batteria, fece intender secretamente ogni cosa all'Imperadore, del quale egli era amico, per messi fidatissimi. Et lo persuadeua a non mettersi paura della pazzia di quel insolentissimo giouane, et che non temesse le minacce di coloro che eran pieni di timore. Et ch'egli facesse far le guardie con ogni cura, et che stessero saldi nella pugna, et cosi gli scriueua spesso ciò che egli haueua da fare.

§ 35.—Fu adunque bandito per tutto l'essercito che a uentiotto di Aprile il Martedì accendendo tre di innanzi le luminarie a Dio, per chiamar l'aiuto diuino, et astenendosi tutto un dì da mangiare, si apparecchiassero tutti a dar l'assalto generale, donando a sacco la città a uincitori per tre dì continoui. E il Re giurò per l'immortale Dio, et per i quatro mila Profeti, e per Macometto et per l'anima del padre et per i figliuoli, et per la spada laquale egli si cingeva al fianco, di donar liberamente a uincitori gli huomini et le donne, i tesori e tutte l'altre cose della città, promettendo di osseruar inuiolabilmente quanto egli hauesse pro-

messo et giurato. O se tu hauesse udito le uoci andar al cielo (Illalla, illalla, Maumeth russollala, cioè che Dio è et sempre sarà, et Macometto, è suo seruo) certo che tu saresti stupito. Et così fu fatto, perche accesero a Dio le luminarie per tre dì, et digiunauono un dì, non mangiando nulla fino alla notte, rallegrandosi l'un con l'altro, et conuitandosi si baciauano risalutandosi, quasi come se hauessero a morire il dì della battaglia.

§ 36.—Noi marauigliandoci di tanta religione, pregauano il Signor Dio con profuse lacrime che ne aiutasse, et facendo la processione per lo bastione et per la città portauamo le sacre immagini con gran diuotione a pie ignudi, et seguendone gran turba di huomini et di donne pregauamo pentiti di tutti i nostri peccati col cuore che il Signor non sostenesse che fosse disfatta la heredità sua, et che si degnasse di porger in tanto caso la sua destra a nostri fedeli, ilqual solo Dio poteua combatter per i Christiani e non altri. Et così hauendo noi posta tutta la speranza nostra nel Signore, confortati aspettauamo animosamente il dì determinato alla battaglia. Et chiamati in Senato i Baroni, i Capitani, et gli huomini di grado dall'Imperador disse a tutti queste parole.

§ 37.—« Percioche noi uediamo, o nobili huomini, o Capitani illustri et uoi altri commilitoni Christianissimi, che s'approssima la hora del combattere, ho proposto di chiamarui in questo luogo, accioche uoi ui confermiate bene nella uostra co-

stanza come quegli che hauele sempre combattuto ualorosamente contra gl'inimici di Christo, et accioche ui sia raccomandata la patria uostra cosi illustre, laquale il Turco inuidioso tien cosi stretta gia sono cinquantadue di. Ne ui spauentino le muraglie disfatte da i molti et gran sassi tratti da gl'inimici, percioche tutta la potenza sta nell'aiuto di Dio, nelle uostre braccia, et nelle uostre armi. Io so che quella moltitudine rozza secondo il suo costume ui assalirà con gridori e con strida, et che dalla lunga trarranno infinite saette con le quali non ui potranno offendere, poi che io ui ueggo bene armati, ma colpiranno il muro, le corzze, et gli scudi. Et però uoi non hauele a temere et a metterui in fuga per questo, ma douete diuentar piu tosto animosi, non imitando in questo i caualli de Romani che furon messi in spauento da gli Elefanti de Cartaginesi quando combatterono co Romani. Percioche se le bestie son cacciate dalle bestie, uoi che siete huomini ualorosi, sostenendo uirilmente le bestie, trahete contra loro le lancie quasi come tanti porci saluatici, accioche essi ueggano che essi combattono co padroni de gli animali et non con animali.»

§ 38.—« Voi conoscete che l'empio inimico et infedele ha guasto ingiustamente la nostra pace, et ha uiolato il Sacramento et la confederation fatta tra noi, et ha ammazzatto i nostri contadini ne tempi de ricolti, et ha saccheggiato le nostre colonie, et ha edificato una fortezza su la punta del

mare, quasi come per diuorar i Christiani, et fingendo la pace ha circondato i Peroti. Hora minaccia la città del Magno Costantino et tenta la uostra patria, aiuto de Christiani fugitiui, et la sicurezza de Greci, et uol profanar i Tempi di Dio facendoli stalte di caualli. O Baroni miei, o fratelli, o figliuoli de Christiani, procurate di difender l'ornamento eterno. Et uoi Genouesi, huomini di gran cuore e incliti, iquali trionfate con infitte uittorie, i quali hauete sempre difeso questa città uostra madre con molte battaglie contra i Turchi, mostrate hora la uostra fortezza et lo uostro ualore. O Venetiani, huomini potentissimi, dalle cui spade è stato spesse uolte sparso il sangue de Turchi, et iquali a dì nostri, per Plordano capitano eccellentissimo della nostra armata, rouinasti tante galere, et tante genti infedeli, et che honorasti questa città uostra di grandi huomini, accingeteui hora co uostri grandi animi a questa honorata impresa. Et uoi, commilitoni, dando ogni obediienza a uostri capitani, considerate, che questo è il giorno della uostra gloria, nelqual se uoi spargerete una gocciola di sangue, ni apparecchierete la corona del martirio, e una gloria immortale. »

§ 39.—Finito il suo parlamento, promisero tutti quanti di star fermi, et costanti. Onde l'Imperador replicò. « Siate adunque apparecchianti tutti per domani con la uostra uirtù, acciò che con l'aiuto di Dio possiamo hauer la uittoria si come noi spe-

riamo.» I Greci doppo questo confortati iquali da prima come spauentati fuggiuono di combattere, et confermati in uigore, lasciando le cose lor priuate da parte, si diedero alla conseruation comune della lor propria salute. Et ordinati a luoghi per i capitani, per i Tribuni, per i Centurioni, et per gli altri magistrati, fecero diligentemente la guardia quella notte che precesse al Martedì, stando fra il bastione et con le porte chiuse accioche niuno potesse uscire. Essi sentiuano apparecchiar le macchine, condur le carrette, et maneggiar le scale uncinate. In questo mezo s'ordina che l'armata circondi il porto et la città. Si mette in ponte uicino alla ripa della città, et si preparano con ogni diligenza tutti gli altri apparecchi, proponendo innanzi i piu deboli e meno pratici soldati, accioche i uecchi e piu ualorosi uengano piu freschi alla battaglia. Cominciano la zuffa, i nostri fanno resistenza ualorosamente, et cacciano gl'inimici con le machine et con le balestre, et s'ammazzano ugualmente dall'una parte et dall'altra. La notte uincendo i nostri se ne andaua incontra al dì. Et mentre che le stelle cadono, et che l'alba apparisce, l'essercito tutto ristretto insieme dando nelle trombe e inuitando i nostri alla battaglia comincia con altissime uoci a gridare secondo l'uso loro « Illala, Illala! »

§ 40.—Essi adunque unitamente ristretti in un punto medesimo assaltauano la città per mare et per terra. Scaricano le macchine, e tirano le saette

di modo che pareua un nuuolo che coprisse il sole. I nostri all'incontro traggono le haste loro, et scaricano le spingarde nella piu folta. ¹⁾ L'essercito si divide con horribil resistenza de Christiani. Allora le uoci ne andauano al cielo. O bestie marauigliose. L'essercito si consuma, et pur con smisurata audacia presume d'entrar nel bastione. I Turchi sepolti tra sassi caggiono estinti, et molti sottentrando alla morte et calcandosi l'un l'altro, tentano salir su le mura per le rouine. Ma son ributtati da nostri uigorosamente: ma essendone molti de nostri feriti, si partono dalla zuffa. Il Capitano Giouanni sta fermo, e stanno ancho gli altri a luoghi loro. Et i condottieri deputati soccorrono il Capitano della città. Et l'Imperador dice. « Or su ualorosi huomini, già l'essercito de nemici comincia a rallentare, ne uien data senza alcun dubbio la corona della uittoria. Dio è con noi, state saldi et forti. » Et mentre che egli animaua i suoi a questo modo, ecco che per mala sorte della città, oime, uien ferito Giouanni Justiniano da una saetta sotto l'ascelle il quale come giouan non pratico, uedendosi tutto bagnato del suo pro-

1) « Folta » vuol dire « folla » la quale parola equivale al francese « foule ». Quest'espressione proviene da « foglio », volendo l'immaginazione popolare esprimere una massa granda, immensa, come le foglie d'un albero. Il tedesco « viel » e « voll », l'inglese « full » ed il greco πολὺ provengono dalla stessa origine τὸ φύλλον, e questo del φύω. L'Italiano dice ancora oggidì *follemente, foltezza, e folto*.

prio sangue et temendo di perder la uita, si sbi-
gottì tutto. Et accioche i combattenti che non sa-
peuano che fosse ferito, non rimettessero la uirtù
loro, si parti ascosamente dalla zuffa, per farsi
medicare. Et certo che s'egli hauesse lasciato
qualeh'un'altro in suo luogo, la salute della pa-
tria non sarebbe perita.

§ 41.—In questo mezo si combatteua atroce-
mente. Ma quando l'Imperador uide che ui man-
caua il Capitano, sospirando andaua cercando
et domandaua, doue egli fosse andato. Come i
nostri si uegono senza Capitano, cominciarono
a partirsi da luoghi loro, et i Turchi a prender
maggior animo, onde i nostri entrarono in spa-
uento. Et tutti con grandissima uoglia desidera-
uano d'intendere cioche fosse auenuto in quel
luogo cosi pericoloso, la qual cosa fu trascurata
per la negligenza et per la dapocaggine de Capi-
tani, i quali doueuano per debito loro dire a sol-
dati cioche fosse auenuto di bene et di male. I
nostri adunque s'affaticauano, et poco dopo ab-
bandonarono quel muro per la folta de Turchi,
alla quale essi haueuano poco innanzi riparato.
La qual cosa uedendo i Turchi giudicarono che
fosse fatta loro ampia strasta per lo riempimento
che haueuano fatto le rouine del muro. Bisogna
adunque, diceuono essi, far ogni sforzo, et cosi di-
cendo quasi come un'ondata di mare salirono su
le mura, et piantando le bandiere su le mura,
tutti pieni d'allegrezza cominciarono a gridar,

« Vittori, uittoria ! » tuttauia combattendo sforzandosi con ogni modo di atterrar i nostri.

§ 42.—Ma come l'Imperador infelice uide il Capitano disperato, « Oime misero, diss'egli, adunque la città è perduta? O sorte sfortunata. Fermati, ti prego, o Capitano, percioche la tua fuga inuita tutti gli altri a fuggire. La ferita non è mortale, sostieni il dolore, et fermati ualorosamente come mi promettesti ! » Ma Giouanni dimenticatosi della gloria et della sua salute, dimostrò in questo punto altre tanta uiltà, quanta ch'egli hauea prima mostrata grandezza et fortezza d'animo. Percioche egli doueua potendo patir il dolor della ferita, et non si partire, s'era huomo, o metter qualch'uno altro in suo luogo che fosse stato fermo.

§ 43.—Per questo effetto, mancò l'animo a tutti gli altri, et uedendo essi fuggire il Capitano, si misero anch'essi a fuggire per non pericolare. « Dalla chiaue a costui, » disse il Capitano, della porta, per laqual hora aperta tutti si sforzauano passare con grandissima calca. Il Capitano si fuggi in Pera, et poi nauigando a Chio, si morì senza gloria niuna, o per la ferita, o per lo dolore ch'egli si prese della sua fuggita. Et l'Imperadore per non esser preso, « Chi sarà, disse egli, colui che m'uccida per l'amor di Dio, con la mia propria spada, accioche la Maestà mia non si sottoponga al uituperio de Turchi? » In questo mezo Theophilo Paleologo, huomo cattolico, « Essendo già

perduta la città, io, diss'egli, non uoglio piu uiuere, » et sostenendo un pezzo la furia de Turchi et combattendo, fu diuiso per lo mezo da una accetta. Così Giouanni, schiauo Dalmata, opponendosi quasi come un altro Hercole, ammazzò prima molti Turchi et poi finì la uita. E molti de nostri nel uoler uscir della porta s'ammazzarono nella calca, tra quali cacciatosi l'Imperador cadendo, et poi rileuandosi, ricadde, et calpestato dalla furia morì. Morirono adunque de nostri tra Greci et Latini forse ottanta calcando l'un l'altro nel uoler uscir di quella porta.

§ 44.—Ora i Turchi scorrendo su per l'altre mura, trahéuano sassi all'ingiù addosso a coloro che essi poteuano. Et discendendo un groppo d'essi per l'antimuro, misero in fuga tutti i nostri. Ma sentendo il romore et la rouina di color che fuggiuono, Paolo et Troilo Bocchiardi, huomini Italiani, et altri cittadini della città montati a cavallo, si misero a correr addosso a Turchi, per ch'essi, credendo che fossero maggior numero di quel ch'era, si misero a fuggire. Paolo passando un Turco da una banda all'altra fece lor uoltar le spalle. Et per non esser offesi di sopra da sassi disse a Troilo. « Oime la città è perduta, et noi ageuolmente attornati del numero de nemici, perderemo la speranza di poterne saluare, » et così Paolo ferito sul capo da una seure, si fuggì col fratello dopo il suo riscatto a Pera. O gran marauiglia, o stupor infinito, a pena era leuato il So-

le, che la città era tutta in preda nelle man de Pagani. Essi adunque scorrendo per tutto, feriscono tutti coloro che faceuano resistenza. Ammazzano i deboli, i uecchi, i lebbrosi et gli infermi, et donano la uita a coloro che gli obbediscono.

§ 45.—Et entrando gli infedeli et i profani nel marauiglioso Tempio di Santa Sofia, non punto inferiore a quel di Salomone, non hanno punto di riuerenza ne a sacri altari, ne alle sante immagini, ma gli rouinano, et cauano gli occhi a Santi, et gettano uia le reliquie de Santi, et con mano sacrilega togliono i santi uasi di Dio, l'oro, l'argento, cosi dalle immagini, come dalle donne insaccando ogni cosa. I chiamori et le strida andauano al Cielo, et ogni sesso, ogni huomo, ogni facoltà, et ogni sostanza della città si mise al sacco. Gli scrigni son rotti dalle mannaie, cauano i terreni per trouar i tesori, dequali ne furono ritrouati tanti cosi uecchi come nuoui che niuna città ne hebbe mai tanti, iquali tutti ascosi uennero alle lor mani. O Greci gia miseri et infelici, iquali fingeuate d'esser pueri. Ecco ch'i tesori son uenuti alla luce, iquali uoi negasti di dare per aiutar la città.

§ 46.—Il sacco durò tre giorni, et la città rimase soggetta al Turco. Fu portato a padiglioni tutta la roba et la preda; e furono incatenati e presi da sessanta mila Christiani. Furono leuate le croci di cima de campanili e delle chiese et

calpestate. Furono uiolate le donne, et le uergini. O Signor Dio, quanto eri tu adirato? quanto ri-uolgesti tu sdegnato la tua diuina faccia da tuoi fedeli? Che debbo io dire? Tacerò o narrerò le contumelie et l'ingiurie fatte contra il N. Salvatore et Signore. Perdonami, o Dio mio, s'io racconto cose cosi scelerate. O confusion de Christiani, se ritardono a uendicar l'ingiurie fatte a Dio! Si conculcarono le sacre imagini, crapulando e lussuriando sopra esse. O gran patientia di Dio, si uede bene che tu sei adirato, o buon Giesu Signor Nostro, poi che tu sostieni un'altra uolta tante ingiurie per i nostri peccati.

§ 47. — Acquistata la uittoria, i Turchi si misero a celebrar i Baccanali, et a far festa, tra quali piaceri il Re fatto piu superbo, uolse mescolar il sangue humano con Bacco. Chiamato adunque a se Chirluca, et tutti gli altri Baroni dell'Imperadore, et hauendogli ripresi che non hauessero persuaso l'Imperador loro, a chieder la pace, o a dargli la Città, Chirluca, che si hauea pensato di acquistar la sua gratia, cercò di dar la colpa di questo fatto a Perotti, e a Venetiani, iquali hauean dato armi e soldati, e consiglio all'Imperadore, accioche egli per amor loro facesse resistenza al Turco. Egli adunque infelice et misero, come colui che sempre s'acquisto gloria con bugie et con zizanie, accusò Calibascia, primo Barone et per prudenza e per luogo che fosse appresso il Turco, et disse ch'egli era amico de Greci, et che hauea

scritto spesso all'Imperadore dandogli animo a star forte, et per fede del uero appresentò al Turco le lettere che egli hauea serbate. Il Re commosso da questa cosa dispose di disfar Pera, et comandò che Calibascia fosse posto legato in una Torre, e priuato di tutta la sua facoltà, et poi andatosene in Andrinopoli, comandò che fosse ammazzato. La cui morte fu pianta amaramente da tutto l'esercito.

§ 48.—Ma Chirtuca non fugì la pena della sua malitia, percioche hauendo prima perduti due suoi figliuoli nella guerra, et riseruato l'altro per delitie del Re, et uedutosene ammazzar un'altro innanzi a gli occhi, fu insieme con gli altri Baroni decapitato.

Comandò parimente che fosse ammazzato il Bailo de Venetiani insieme con un suo figliuolo, et tutti gli altri nobili che ui erano. Et che fosse fatto il medesimo al Console de Caraconesi con due suoi figliuoli. Et harebbe anchora fatto morir contra ogni fede data Catarino Contarini con sei altri nobili Vinitiani già prima riscossi, se non haucessero ricomperata la uita un'altra uolta con sette mila ducati. Finiti i Baccanali, data licenza a ogniuno, et fatti schiaui i Greci per non douer forse piu riueder la patria loro, i Turchi se ne ritornarono ne paesi loro.

§ 49.—O miseri Greci et infelici, iquali prohibono a Latini che non maneggiassero le cose sacre, et che non facessero i lor diuini officii, et che dis-

pregiarono per innanzi l'union della fede, gia essendo ancora dispersi non potrete accordarui insieme per pena del uostro peccato.

Pensate, o Padre santo, a queste cose, uoi che siete Vicario di Dio in terra, poi che a uoi s'appartiene il far la uendetta delle ingiurie fatte a fedeli di Christo. Però ui muoua la diuina pietà, et habbiate misericordia alla Vostra Christianità, sapendo uoi et potendo, al cui cenno tutti i Principi Christiani si disporranno per amor di Dio. Altramente facendo, sappiate ch'egli è uenuto in tanta arroganza, ch'egli non si uergogna dire, ch'egli uuol entrar nel mar Adriatico et uenire a Roma. Vi muoua adunque, o Beatissimo Padre, la fede di Pietro, la ueste inconsutile di Christo, la spugna et la lancia perdute in questa rouina, le reliquie de santi lacerate, le Chiese sacre rouinate, et i tempi di Dio profanati col sterco.

§ 50.—Ma uedette come i Perrotti, mentreche la città di Costantinopoli è presa, si mettono in fuga. Essi furon fatti preda mentre che cercauano di salir in naue, dalle fuste de Turchi.

§ 51.—Et che debbo io dire, o Podesta di Pera, o maligno et insipido ne tuoi consigli? Furono mandati ambasciatori da Perotti pieni di paura, con le chiaui, a offerirsi al Re. La onde intendendo esso con molta letitia la lor uolontà, gli riceuette in suoi schiaui confederati. Et ui mette un Gouvernator Turco, et confisca tutti i beni di coloro che si erano fuggiti. Et comanda

che si rouinino le Torri et il muro della città. Coloro obbediscono, et per esser salui schernendo il mandato di Genoua, se gli fanno serui. Et si rouine la Torre di Santa Croce su la cima dellaquale era la Croce, fino alla fundamenta. Et cosi coloro che erano gia liberi et che haueuano la pace, hora son serui, et non senza pentimento, dalla quale non si potranno liberare, se non per tua Santità, per laquale, accioche s'accenda et infiammi alla uendetta, preghiamo humilmente il Signor Dio.

Di Chio, a xvii¹ d'Agosto. mcccccliii.

1) Così si legge nell'edizione Italiana; tutte l'edizioni latine portano *decimo sexto*. Forse si vuol: *al XVI « d'agosto »*, e per solo errore typografico è stata trasportata la lettera *e* del *al* dopo il *XVI*.
D.D.

N° IV.

ISIDORI

THESSALONICENSIS,

CARDINALIS RUTHENI, EPISCOPI SABINENSIS,
LEGATI PONTIFICIS,

LAMENTATIO.

ADDITA

ÆNEÆ SYLVII PICCOLOMINI, SEU PII II PAPAE
HISTORIOIA CONSTANTINOPOLEOS CAPTÆ

ACCURANTE

D' PHIL. ANT. DETHIERO.

ISIDORUS S. R. E. CARDINALIS

NOTITIA

Purpura docta, Monachi 1714, parte III, p. 403.

Isidorus Thessalonicensis, monachus Sancti Blasii, et abbas Sancti Demetrii Constantinopolitani, archiepiscopus Ruthenorum, cum ad concilium Florentinum in consortio Bessarionis venisset, ac utriusque virtus, doctrina et pietas non modo ipsi pontifici Romano, sed et toti concilio quam maxime probaretur, ambo ab Eugenio IV, in ipso Patrum consessu in sacrum senatum allekti sunt, Isidorus quidem sub titulo presbyteri cardinalis SS. Petri et Marcellini; Bessarion sanctorum XII Apostolorum. Refert Alexander Guagnius Veronensis in sua Sarmatiae Europae descriptione, ubi de Ruthenorum, Moscovitarum aliorumque ejusdem Sarmatiae populorum moribus, ritu ac religione agit, Isidorum cardinalem, postquam in synodo Florentina Ecclesias Ruthenicas, abjectis

Graecorum ritibus, cum Romana Ecclesia univisset, pontificis jussu in Russiam reversum, ibique cum propositum suum, et rem jam conclusam exponeret, cosque ex verbo Dei ad unitatem et concordiam fidei instrueret, captum, et bonis omnibus spoliatum in carcerem coniectum esse. Fuere namque ii populi, ex quo semel ritus, et errores Graecorum imbibebant, adeo eorum tenaces observatores, ut nullis caeterorum Graecismi professorum cesserint, multis etiam praecesserint.

De Isidori vero cardinalis vitae periculo, aliisque aerumnis apud Ruthenos perpessis distinctius agens Michovius, ait eum anno 1440 in Russiam missum una cum diplomatibus apostolicis plumbeis et imperatoris Constantinopolitani aureis intrasse in *Sandech*, oppidum Poloniae, feria VI Parasceves, ibique per Sbigneum episcopum Cracoviensem hospitio perhumaniter fuisse receptum, et ad celebrandum divina, more suo Graeco, tanquam Ecclesiae Romanae reunitum, admissum; Unionem tamen illam Ecclesiae Latinae cum Graeca breviuscule durasse, Graecis, et Ruthenis illam irridentibus, et contemptui habentibus, atque inde, dum Isidorus cardinalis ad suos suffraganeos in Russiam, ac Moscham venisset, et illam unionem eis praedicaret, per principes Moschae captum, et in carcere reclusum, rebus omnibus spoliatum fuisse: inde tamen paulo post, favente Deo, fuga elapsum, Romam rediisse. Haec Michovius.

Transactis nonnullis Bomae mensibus, Isidorus ab Eugenio Constantinopolim missus est legatus ad imperatorem, ut concordiam, et Christianae fidei foedus, quam Graeci cum Latina Ecclesia Florentiae semel professi fuerant, sua adhortatione, praesentiaque sartam lectam servaret. Mortuo Eugenio, sub successore Nicolao V, eodem munere fungens, ibi permansit, unitati illi servandae omnem operam adhibens. At cum Graeci nihilominus in perfidiam atque haeresim foede relapsi fuissent, certissima vindicantis Numinis punitione factum est, ut non multo post, die scilicet Spiritui sancto sacra (cujus per summam impietatem processionem ex Patre et Filio impugnauerant) validissimo Turcae succincti exercitu, Constantinopolim, Orientalis imperii caput, et sedem expugnarent, et captam usque ad interneccionem barbara immanitate vastarent. De cujus memorabili excidio, quoniam hic locus opportunus videtur, fusius disserere, haud alienum ab instituto existimo. Verum historiae series, ut probe intelligatur, paulo altius repetenda venit.

Post cruentam illam pugnam, quam ad Varnam editam supra in Vita Juliani cardinalis memoravimus, Amurathes Turcarum imperator Adrianopolim reversus, Deo suo, quae victor fecerat vota, persolvit. Exin volvens animo, regni curas verae felicitatis expertes esse, inconstantiam quoque fortunae prudenter veritus, quae nulli perpetuo bona est, accersitis provinciarum majoribus, Ma-

humetem ex liberis suis natu majorem pro se regem constituit. Ipse privatam diligens vitam, in Asiam profectus, cum paucis voluptarii sui otii comitibus, religioni cuidam solitariae sese addixit. Calibassa, inter satrapas Turcarum opibus et auctoritate major, Mahumeti, regi declarato, quod nondum per aetatem aptus esset imperio, gubernator datus, elongato Amurate, omnia administrabat. Reliqui Amuratis filii numero sexdecim, ne quas Mahumeti ad imperium elato turbas in regno excitarent, more gentis necati sunt.

Effluxit deinde non parvum tempus, in quo nec Hungari Turcas, nec Turcae Hungaros armis lacerare praesumpserunt: sua quemque calamitas domi attonitum tenuit: cruentissima quippe Varnensis pugna vires utriusque partis eliserat. Nec Turcis, neque Hungaris ex bello idoneus erat; hos Huniades, illos Calibassa alieno nomine gubernavit: ferocior Huniades, reique militaris peritior, ignominiam Varnae acceptam oblivisci non potuit. Unde dies noctesque meditabatur, quonam pacto abolere infamiam, et resarcire damna maxime posset. Spem bene gerendae rei Turcarum quies praebuit, qui jam pridem nullum belli apparatus ostenderant; vires illis atque animos defuissensus, tempus idoneum existimavit in quo pristinam recuperare gloriam posset, Turcasque pessumdare, quibus si adsint exercitus, imperatorem tamen prorsus defuturum arbitrabatur, nec magis existimandum exercitum sine duce, quam

ducem exercitu carentem. Coactis itaque repente copiis ex Hungaria, accersitis etiam Bohemorum auxiliis, mercenariorum quoque militum non exigua manu conducta, ducere exercitum in Turcas statuit, quos prius aggressurum, atque confecturum credidit, quam novissime ex Hungaria nuntiaretur: eam rebus gerendis solertiam ac celeritatem adhibuit. Consilium ejus Gregorius, Serviae despota, praeter fidem datam, Turcarum ducibus patefecit, magnumque genti periculum imminens, majus ostendit.

Perculsi eo nuntio Turcae, quid agerent non satis intelligebant. Amurathes jam senior religioni atque otio, ut ante diximus, addictus, regni curas abjecerat. Mahumetes, aetate minor, tantam belli molem ferre posse non credebatur: Calibassae defuturam obedientiam putabant, qua nihil est in bello magis necessarium. Trepidare igitur, aestuare, modo huc, modo illuc fluctuantem animum convertere, nullum consilium satis placere, haerentibus in deliberatione satrapis, nihil tandem salubrius visum quam revocare ab otio Amurathem; neque veterani sub alio militaturi credebantur, nec fortunam belli cunctandam arbitrabantur, quam sub eo qui vincere consuesset. Hujus sententiae Calibassia auctor fuit. In qua re Mahumetis animum vehementer offendit, cupientis in ea expeditione sese virum ostendere; verentisque, ne imperium amitteret, si pater iterum

regnum assumeret: ut sunt hominum mutabiles voluntates. Missi ergo legati Amurathem revocare, qui comparato terribili mox exercitu in hostem profectus, non aliter quam si ad praedam pergerent, alacres milites duxit.

Jam Huniades cum copiis Sophiam transierat, prostratisque qui occurrerant locorum praefectis, hostiles agros late populatus, loco qui Basilia vocatur castra posuerat, cum adventare Amurathis exercitus nuntiatur. Non expectavit Huniades provocari, prior ipse sublato clamore pugnam iniit. Commisso praelio anceps diu certamen haesit. Qua parte pugnavit Huniades, fusi hostes terga dedere, nec parva strages edita: pari modo et Amurathes in cornu suo victor Hungaros fudit. Postremo cum victor victorem incurreret, non tulerunt Christiani Turcarum impetum, qui quanquam virtute praestarent, numero tamen superati, non tam victi quam multitudine oppressi ac lassi compulsi sunt cedere. Huniades postquam suos neque minis neque precibus sistere posset, cum paucis suorum ex bello profugit. Multi Hungariae proceres, et nonnulli Ecclesiarum antistites in eo praelio cecidere. Fidelium viginti millia desiderata sunt, nec minor hostium occisorum numerus erat. Emptam multo sanguine victoriam Amurathes domum retulit: neque fugientes Christianos insecutus est, neque gloriabundus inter suos magnifica verba iactavit, neque ut ante assueverat, hilarem vultum

ostendit. Interrogatus, quidnam tristior esset, et cur non victis hostibus exsultaret? *Nollem*, inquit, *saepius hoc modo vincere*: jubensque vasa colligi, copias quae superfuerant, domum remisit. Nec diu postea relicto Mahumeti imperio ad otium reversus, enervatis ex venere viribus obiit, anno salutis 1151, aetatis 63, imperii 32. Corpus ejus more majorum in Bursa sepultum. Ea est Bithyniae civitas, et Asiatici regni caput. Paulo antequam excessisset, Amurathes uxorem duxerat, filiam Sponderbei nobilis in Penderacia satrapae, ex qua natum filium nomine Chilapium, sextum tum agentem mensem, Calibassae moriens commendavit. Ille Mahumetis gratiam perfidia initurus, et matrem et puerum ei prodidit. Mahumetes accercitis triginta, ut aiunt, matronis, quae puerum cognoscerent, postquam certam Amurathis sobolem esse constitit, strangulatum matri filium reddidit, funusque regio more fraternum duxit, auspicia regni fratricidio consecrans. Heu! quam felicius apud Turcas privatis quam regibus liberi nascuntur!

Mahumetes igitur defuncto Amurathe gubernacula imperii ex voto adeptus, instituta majorum pro ingenio correxit. Leges ipse suas domi forisque tulit, aerarium locupletavit, nova vectigalia excogitavit, copias auxit, inque procures suspectos et aulicos saevire ac contumeliose agere coepit. Hic est ille Mahumetes hujus nominis II, qui Constantinopolitanis bellum intulit, de quo nunc

referre, praecunte Ænea Sylvio ¹⁾, huc alienum fuerit.

§ I.—Volverat jam pridem animo Mahumetes, quonam modo Constantinopolim, alteram in Oriente Romam, sibi subigere posset; neque enim ad suam gloriam pertinere arbitrabatur, urbem in medio Turcarum sitam esse, quae suo imperio non pareret, tantoque majus inde nomini suo decus accedere, si eam urbem expugnaret, quanto progenitores sui idem conati, turpius a coeptis destitissent. Cum paucis igitur iisque fidissimis communicato consilio, castellum juxta littus ad ostium Bospori paulo ab urbe remotius, aliud dissimulans, incredibili celeritate exstruxit atque munivit: bellum deinde urbi non modo indixit, sed contra multa foedera, contra jusjurandum perjurus etiam intulit, simul et gerere coepit. Senserant ejus animum Graeci, diffidentesque suis viribus, hortatu maxime Isidori cardinalis, ad Latinorum opes confugerant, jugibus lacrymis eorum auxilia et implorantes et exspectantes. *At surdae, proh pudor! nostrorum principum aures fuere, clausi loculi; coeci oculi, qui cadente Graecia, ruituram Christianae religionis reliquam partem non viderunt, quamvis pri-*

1) Hanc, quae sequitur, historiam captae urbis elegantissime descriptam ab Ænea Sylvio Piccolomini, ut Papa, Pio II, hic resecare nolimus, ne desit et hoc ornamentum vere historicum in vita lamentationeque vana Isidori. Monendum saltem videtur epistolam Leonardi Chiensis fontem principalem fuisse, ex quo Æneas Sylvius hauserit suam historiolum. D. D.

vatis quemque aut odiis, aut commoditatibus intentum, salutem publicam neglexisse crediderim.

§ II.—Mahumetes interea coactis undique copiis, mirabili apparatu, formidando animo et impetu, terra marique regiam urbem aggressus, cuniculis ac latentibus fossis altissime actis, aggero late edito, ponte, qua Peram oppidum versus mare muros alluit urbis, longitudinis ad duo millia passuum raptim exstructo, turribus ligneis eo usque erectis, ut muros quamvis altissimos excederent, machinamentorum, tormentorumque multiplici adhibito genere oppugnata est urbs, defensaque summis utrinque viribus. Non paucis post diebus ad extremum voce praeconis totis castris inelamatum est: *Quinto Kalendas Maji milites omnes jejunium sanctificent, sequente die in armis adsint, urbem extremis viribus oppugnaturi, triduo civitatem militum direptioni futuram.* Constituta die jejunium ad noctem usque servatum: exin lucentibus stellis invitationes ac convivia passim habita, et quisquis amicum, propinquum, notumque habuit, cum eo hilaris epulatus est; atque ubi satis heluatam, tanquam se deinceps nunquam visuri essent, amplexati exoseculatique simul ultimum vale dixerunt. In urbe autem sacerdotes ad instantiam Isidori sacras imagines ferentes, sequente populo, urbem lustrare; auxilium de coelo petere, corpora jejuniis affligere atque orationibus universi cives intendere, subsecuta nocte ad sua quisque loca defendenda redire.

§ III.—Erant muri urbis et altitudine et crassitudine toto orbe celebres, sed ob vetustatem et Graecorum incuriam pinnis ac propugnaculis nudi, antemuralia vero opportune communita. In his Graeci salutem posuere. Armati milites inter muros et antemuralia pugnam sustinere decreverunt. Triangularem pene urbis formam fuisse tradunt: duas partes alluit mare: nec muri desunt ad propulsandos navales impetus idonei. Quod reliquum est, ad terram vergens post alta moenia et antemuralia ingenti clauditur fossa. Coeptum est praelium poululum ante lucem, cum miles Turca periculi quam morae patientior esset, ac vulnera et sanguinem praedarum dulcedine pensaret.

§ IV.—Pugnatum est in tenebris majore Turcarum pernicie, in quos tela superne vibrabantur. At postquam illuxit, dato signo undique non solum Constantinopolis, sed et ipsa etiam Pera, ne quid auxilii Graecis praestaret, oppugnari coepta est. Sua cuique legioni murorum pars ac portarum attributa, ut discretus labor fortes atque ignavos distingueret, et ipsa contentione decoris militum virtus magis ac magis accenderetur. Pari modo et navales socii attributas partes invadere jussit. Admoventur urbi lignae turres. Convectant milites dolabras, falces scalasque. Et jam elatis super capita scutis, densa testudine succedunt. Graeci saxorum pondera provolvunt, disjectam atque fluitantem testudinem lanceis contisque perscrut-

tantur, donec soluta compage scutorum, exsangues lacerosque prostraverunt. Fit strages magna: et jam Turcae deficientibus animis languidius pugnant. Sed adest Mahumetes fortissimum quemque nominatim vocitans, utque in praelium redeant, adhortatur: hos praemiis allicit, illos minis deterret. Instauratur ex integro certamen: Turcae rursus subruere murum, portas quatere, innixi humeris, et super iteratam testudinem scandentes prensare hostium tela brachiaque nituntur: iterum integri cum sauciis, semianimes cum expirantibus evolvuntur. Cernitur varia pereuntium forma, et plurima mortis imago.

§ V.—Inter haec Joannes Justinianus, apud Genuam Ligurum metropolim nobili loco natus, qui superioribus diebus solus urbem defendisse videbatur, graviter vulneratus, ubi fluitare sanguinem suum animadvertit, ne caeteros deterreret, remedium quaerens, clam sese pugnae subduxit.

§ VI.—Sed Constantinus imperator, ut abesse Justinianum cognovit, quo ierit percontatur? Proditum, ac inventum, ne pugnam deserat, enixe rogat. Ille nihilo magis flexus, aperiri portam jubet, qua curaturus vulnus in urbem redeat. Erant enim obseratae urbis januae, quibus ad antemuralia patebat iter, ne qua fugiendi facultas militi esset, ac propterea fortius hosti resisteret: fit interea remissior defensio, quod Turcae advertentes, instante maxime Mahumete, acrius incumbunt. Et quoniam pars muri jam tormentis aeneis dis-

jecta, fossam magna ex parte oppleverat, per ruinas ipsas scandentes, antemurale conscendunt, Graccosque perterritos loco deturbant.

§ VII.—Porta, quae Justiniano saucio potuerat, omnibus aperta fugam profusorem reddit. Tunc Constantinus, non ut imperatorem decuit, pugnando, sed fugiens in ipsis portae angustiis, cum cecidisset, erumpentium multitudine oppressus, calcatusque interiit.

§ VIII.—In tanta multitudine pugnatorum duo tantum reperti sunt, qui se viros ostenderint, alter Graccus, alter Dalmata, Theophilus Palacologus, et Joannes Slavus, qui fugere turpe arbitrati, cum diu incredibili vigore Turcarum impetum sustinissent, multosque obtruncassent, denique non tam victi quam vincendo fatigati inter cadavera hostium occubuerunt.

§ IX.—Justinianus in Peram aegre eluctatus, cum tumultibus perturbata omnia, nec, quem maxime quaerebat, medicum invenisset, inde Chium navigavit, ibique seu ex vulneris acerbitate, seu ex animi moestitia in morbum incidens, inglorius vitam finivit: felix profecto multumque laudandus, si in ipsis oppugnatae urbis moenibus animam exhalasset. In ingressu portae octingenti eoque amplius milites ex Latinis Graccisque periere, partim vulneribus a tergo confossi, partim conversione oppressi. Et jam hostis superiorem murum tenebat, saxaque in cives devolvens, ingredientibus suis auxilio erat.

§ X.—Hoc modo capta urbe, caesis omnibus qui resistere ausi sunt, in rapinas catervatim est itum. Erat victorum infinitus prope numerus, in libidinem et saevitiam corruptior: non dignitas, non actas, non sexus quemquam protegebat. Stupra caedibus, caedes stupris miscebantur. Senes exacta aetate, feminas viliter ¹⁾ ad praedam in ludibrium trahebant: ubi adulta virgo, aut quis forma conspicuus incidisset in manus rapientium, divulsus ipsos postremo direptores in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam, vel gravia templorum dona sibi quisque traheret, majore aliorum vi truncabatur. Cumque in exercitu maximo ac dissono, ex civibus sociis atque externis conflato, diversae linguae, varii mores atque cupides essent, aliud cuique fas nefasque, nihil illicitum toto triduo Constantinopoli fuit.

§ XI.—Templum Sophiae, Justiniani Caesaris opus, toto orbe decantatum, et cui comparari alterum eo tempore non potuit, nudatum sacra suppellectili, ad omnes spurcicias patuit: namque illuc vi pertractae captivae virgines sacrae atque profanae, viduae atque matronae, decennes etiam pueri atque puellae, inexplebili spurcissimorum canum libidini et luxuriae, donec efflarent animas, inservire sunt coactae. Ossa martyrum, quae fue-

1) Editi: « feminas viles » error apertus, quem in « viliter » emendandum curavimus.

rant in illa urbe pretiosissima, canibus objecta et suibus. Sanctorum imagines aut luto foedatae aut ferro deletae, altaria diruta atque eversa.

§ XII.—In reliquis templis aut lupanaria meretricum facta, aut equorum stabula. In sacratos Deo viros, religiosos ac sacerdotes ita foede saevitum est, ut modus detestabilis, quo vexati atque enecti sunt, neutiquam honeste referri queat. Ad haec adacti sunt servi verberibus atque tormentis, dominorum abdita scrutari ac eruere; inventi hac arte maximi thesauri, quos in ipso belli principio infelices suffoderunt cives. Quibus, si pro defensione urbis usi fuissent, suam haud dubie vitam, patriae libertatem servassent. Sed avaro in aurum nulla potestas. Ipsi interea auro emuncti, ac more pecorum in castra protracti, post ludibria ad unum omnes vario mortis genere interfecti sunt.

§ XIII.—Simulacrum Crucifixi, quem colimus, et verum Deum esse fatemur, (horrendum dictu, atque auditu!) tubis ac tympanis praeceuntibus, raptum ex urbe hostes ad tentoria deferunt, sputo lutoque foedant, et ad nostrae religionis irrisionem iterum cruci affligunt: exin pileo, quem sartulum vocant, capiti ejus imposito, corona undique facta succlamant: «*Hic est Christianorum Deus!*» tum lapides, lutumque jactantes miris dehonestant modis.

§ XIV.—Sed nihil haec obsunt Deo nostro coelum tenenti, nec majestatem ejus quoquo modo im-

minuere possunt, cujus ea est gloria, ea sublimitas, ea beatitudinis perfectio, ut nec laudibus humanis extolli, nec humiliari vituperiis pravorum possit. Nos ista laedunt, atque confundunt, qui per ignaviam atque desidiam, dum veri Dei cultum perire sinimus, et in hoc saeculo bonum nomen, et in altero spem salutis amittimus. Quin igitur positis bellis coëuntes Christiani hanc tantam injuriam vindicamus?

§ XV.—Post haec convivatus Mahumetes, cum solito plus vini adhibuisset, ut sanguimen truculentus mero adderet, principes optimatesque civitatis captos, inque conspectum admissos, postquam probe illis illusisset, crudelis et sanguinarius carnifex foede misereque jugulari jussit. Sirelucas princeps alti sanguinis, qui apud Constantinum plurimum poterat, caeso ante oculos majori filio, altero, quod speciosus esset, ad illicitos usus reservato, securi percussus est. Duo ejus alii filii occiderant in bello. Uxorem imperatoris Constantini, filias, primasque aulae virgines, ac matronas principes jussit tyrannus in convivium adduci. Ibi primum ab ipso Mahumete, aliisque ejusdem satrapis constupratae, posthac, nihil valentibus precibus, in frusta dissectae sunt ¹⁾.

1) Inter pontifices Romanos virtutibus ingenio et verecundia excellit noster Aeneas Sylvius. Nihilominus et ille mactellica sedis Romanae arte in Mahometto procedit. Hunc victorem «*monstruosissimum*» in longa epistola ei mandata (quam

§ XVI.—Caput Constantini ab invento cadavere desectum, hastaeque affixum, ut omnibus ludibrio esset, per urbis compita et castra maximo cum probro circumlatum est. Ferunt, qui copias Mahumetis compertas habuere, trecenta fuisse millia pugnatorum, qui urbem nobilissimam a terra oppugnarint; a mari triginta millia, trecentis velis adnotatis. Atque ita expugnata quinquagesimo sexto ab obsidione die Constantinopoli, imperium Christianorum imperatorum in Oriente anno salutis 1453 finitum, nobile et antiquissimum: quod sub potestate fidelium annis duraverat nonaginta et uno supra centum et mille. Et quod notatu dignissimum, Constantinus Magnus Helenae filius, primus illud fundavit, et erexit: alter vero Constantinus XV imperator, itidem Helenae filius, illud amisit: ut initium fini concordaret.

In hac calamitate, et publico nobilissimae urbis excidio Isidorus cardinalis, pontificius ea tempestate ad Constantinum legatus, a Barbaris ad necem quaesitus, quo se praesentissimae cladi cri-

italico sermone Sansovinus edit fol. 145 verso usque fol. 149 in sua historia universali) exhortatur ut Christianus fiat nempe cujus «*cruentissimo*» gladio in ovile suum pecora nolentia volentia intrare compelleret: hunc, inquam, calumniis cumulat mendacissimis, in quibus eum secuti sunt Monstrellei vol. III, p. 60, Crusius ad hist. polit. p. 57, Zygomala de expugn. CP, p. 96. Ut enim recte monuit Leo *Allat.* De cons. utr. Eccl. l. I, c. 4, Constantinus Dragases nullas unquam procreavit filias. Bis duxerat uxores a. 1428 *Theodoram*, quae obiit anno insequenti 1429, dein a. 1441 *Catharinam*, quae obiit

peret, fervente tumultu mutatis propere cum jacentis cadavere vestibus, ac fugientium turbae immistus, urbe excessit incolumis. Verum, qui e mentito cultu mortem effugerat, haud pari fortuna servitutem evasit: siquidem ab insequentibus victoribus captus, et quis esset ob rasum mentum vestemque peregrinam non agnitus, nihilominus in servitutem abductus est. Interea cadaver, quod purpuratum Ecclesiae senatorem ex injecta Isidori veste mentiebatur, qui desideratorum numerum inibant, ac corpora passim jacentia explorabant, ingenti elati gaudio reppererunt, et ejusdem praecisum caput roseo contectum pileo hastae infigunt: ac clamante praecone, *Illud esse caput cardinalis Rutheni*, per captae civitatis compita viasque multa cum irrisione circumferunt. Ille interim vivus apud Turcarum principem sordidis destinatus ministeriis latebat. Qua servitute non multo post (quod vilis homuncio crederetur) persolutis trecentis asperis exemptus, transverso cursu Romam pervenit. Ubi a Nicolao V, Pont. Max., multis muneribus in vicem laborum donatus, trino sensim episcopatu, nimirum Sabinensi, Corphiensi, ac Nicacensi, auctus est: quibus cum novem circiter annis summa vitae integritate atque

a. 1443, «nullis ex utraque conjuge proceratiss liberis.» Vide Ducange fam. Byz. p. 246. Quid igitur sibi volunt, a. 1453 uxor et filiae Constantini constupratae et postea in frusta dissectae!!! «Ex ungue Leonem.»

D. D.

prudencia praefuisset, tandem anno 1463, die 27 Aprilis, naturae debitum Romae exsolvit, magno omnium luctu post obitum conditus ad Sanctum Petrum in Vaticano.

De Isidoro cardinale agens Laonicus Chalcondylas haec habet: «*In hac rerum turba miserabili (loquitur de urbis Constantinopolitanae direptione) captus est cardinalis Isidorus Sarmatarum antistes, qui ductus in Galatam urbem venditus est, sed conscensa navi profugit in Peloponnesum. Si rex Turcarum virum hunc novisset, videlicet quod cardinalis esset, certe eum interfecisset; cum eum inter caeteros occisum putaret, nullam ejus rationem habebat.*» In concilio Florentino sub Eugenio IV celebrato, processioni Spiritus sancti ex Patre et Filio, tertius post imperatorem Graecorum pro Dorotheo patriarcha Antiocheno his verbis subscripsit: «*Isidorus metropolita Kioviensis totiusque Russiae, et locum tenens apostolicae sedis sanctissimi patriarchae domini Dorothei, satis habens subscripsi.*» In eadem synodo pluries Isidori mentio ingeritur; sessione 25, cum de processione Spiritus Sancti ageretur, Isidorus ante Bessarionem dixit. «*Dicimus Spiritus sancti processionem Filio quoque tribui non solum a Patribus Occidentalibus, sed etiam Orientalibus. Quapropter aequum est, ut, sanctos nostros sequentes, cum Romana Ecclesia conjungamur.*»

Erat autem Isidorus cardinalis vir undecunque doctissimus, theologus Graecorum insignis, in

divinis Scripturis apprime versatus, ingenio subtilis et acer, in dicendo nervosus et gravis: ejus facundiam tanquam ex ungue leonem, ex epistola, qua in Thracia Byzantii direptionem et acerbum funus luxit, Paulus Cortesius de cardinalatu perspectam habuit. Dictus alicubi *facundus Graecorum doctor, et gentis decus*.

De editionibus haec tantum observare potui:

1—De *codice manuscripto* omnes tacere videntur.

2—Editio princeps est *Sansovini* jam anno 1568 lingua italiana publicata in sua: *historia universale dell'origine ed impero dei Turchi*; quam versionem ad calcem latinae recudendi operae pretium nobis visum est.

3—Editio Nicolai *Reusneri* Leorini in suo Epistolarum Turcicarum libro v° Frefti 1597, 4° non ad manus fuit.

4—Editionem Odorici *Raynaldi* in annalibus ecclesiasticis post *Baronium* ab anno 1198 ad 1565. Romae 1646-47, 10 vol. in fol. citat Zinkeisen, l. l. p. 850.

5—De editione splendida J. Bapt. *L'Ecuy* an 1823 in 4° ad calcem Leonardi Chiensis, e duplici monumento, vide quae p. 556. ad nostram Leonardi Chiensis editionem adnotavimus.

6—Editio ultima est in Patrologia Graeca t. cix. C. *Migne*, Lutetiae Parisiorum an. 1866 in magno octavo, in qua Reusneri lectio praevaluisse videtur.

D. D.

ISIDORUS,

CARDINALIS RUTHENUS, EPISCOPUS SABINENSIS,
LEGATUS PONTIFICIS,

UNIVERSIS CHRISTI FIDELIBUS.

(Reussner, ubi supra, p. 104.)

Audite, omnes gentes, audite et auribus percipite, qui habitatis orbem ¹⁾. Audite haec omnia, qui fidelem orbis partem incolitis, ministri, pastores et principes omnium Ecclesiarum Christi: universi quoque reges ac principes Christicolae, ac universus Domini populus cum religiosis cunctis. Audite, inquam, et notum sit vobis, quod praecursor veri Antichristi, Turcorum princeps et dominus, servus autem tot daemoniorum, quot vitiorum, cujus nomen est Mahumet, inimicus crucis Christi, haeres rei et nominis illius primi pseudoprophetae, et latoris legis spurcissimae ²⁾ Agarenorum, filius Satanac omnium flagitiosissi-

1) Joël. I, 2.

2) Spurcissima nominari nequit lex Mahomedana, nisi ab eo, qui ignorat.

mus : qui, furiis invectus et insania, sanguinem Christianorum sine intermissione sitit ; nec extinguere valet ejus sitis post eorum innumeras caedes ; tantoque odio contra Christum et membra ejus movetur, ut eradere nomen ejus de terra nitatur ; et, inspecto aliquo Christiano sibi obviantem, se inde existimat sordidatum, ut oculos abluat, et os, immundum se profitens prius ¹⁾). Hoc igitur tam terribile et horrendum monstrum, exigentibus demeritis Christianorum, justo Dei judicio, in eos saevire ac grassari permissus, civitatem imperialem Novam Romam, olim felicissimam, nunc miserissimam, et omni calamitate oppressam, Constantinopolim, diu obsessam cepit, expugnavit, spoliavit omnibus bonis, et paene delevit.

Quis autem (ut verbis utar prophetae ²⁾) dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum, ut plorare valeam die ac nocte interfectos populi illius, et sceleratissima sacrilegia in ea captura perpetrata ? Quis hujus horribilitatis memor

1) Quomodo quadrant haec cum iis, quae Critobulus et alii narrant ? Habuit secum doctos Christianos cum quibus de philosophia, de historia, de religione et de artibus in convivio colloquebatur ; Sic enim Zorzo Dolfin, praecunte Jacomo Langusto Veneto, refert : « *Era Maometo solerte de prudentia Ogni di se fa leger historie romane, et de altri, da uno compagno detto Cbyriaco d'Ancona, et da un altro Italo ; da questi si fa leger Laërtio, Herodoto, Livio, Quinto Curzio, Cronice dei papi, de imperatori, de re di Franza, de Longobordi ; usa tre lingue turchi, greco et schiavo.* » etc. etc. (p. 40 ed. Thomas).

2) Jerem. IX. 2.

non obstupescat? non lethargicus fiat? non prae dolore obmutescat? Nec tamen cuncta enormia explicabo, ne pia aures audire refugiant: sed ex paucissimis relatis cogitentur alia. Hic nefandus tyrannus nominibus blasphemiae plenus, civitate recepta, post decapitationem imperatoris, cum omni sua *progenie*¹⁾ et nobilitate, plurimos ferreis manicis et compedibus alligatos, ac collis eorum funibus cinctis, extra urbem deduxit: milites ejus nobiles, plebejos, monachos et monachas, mares et feminas, virtute et conditione praeclaros, vituperabiliter detractos, multis injuriis affecit. Ubi Turcae contumeliis opportunas personas ut meretriculas et in lupanari prostitutas trahebant; talia et tanta contra eas agebant, quanta de brutis animalibus, et qualia sine rubore fari minime quis valeat: adolescentulos utriusque sexus a parentibus segregabant, et divisim de eis pretio negotiabantur: infantes coram genitoribus suis ut agnuculos mactabant; matres filiis, et geniti genitricibus privabantur: germani a fratribus, uxores a viris, nurus a socrubus lugentibus et ululantibus segregabantur: disjuncti consaguinei et amici in diversis regionibus servi venditi ducebantur. O quam amarae lacrymae! o quanta suspiria! o quot clamosi singultus inter amicos et notos, quae miserabiles voces emittebantur inter tantas caedes,

1) Quam non habebat. v. supra notam pag. 681.

servitutes, expulsionones et contumelias! Principes, barones et domini, bubulcorum, porcariorum, homuncionum effecti sunt famuli¹⁾; intra decennium pueros ad ritus suae perfidae sectae compellebant²⁾.

Heu! quomodo obscuratum est aurum fulgidum sapientiae per tenebras ignorantiae: aurum dignitatis per ignobilitatem servitutis! quomodo mutatus est color optimus Graecae eloquentiae in barbariem Turciae! Lapidēs sanctuarii, si qui erant constantes in fide, dispersi sunt in capite omnium viarum, jacentes prostrati. De cacteris taceamus, quae humana sunt, sed de injuriis, subsannationibus, contumeliis, opprobriis scelestis erga divina quae lingua valeat explicare? quis intellectus capere? quae aures patienter audire? Ni fallor, numquam ita inhonoratus Deus. Deus, venerunt gentes gehennae deditae in haecreditatem tuam, quae Israël est te videns per fidem. Polluerunt templum sanctum tuum, ecclesiam nobilissimam S. Sophiae una cum aliis: imagines Domini nostri Jesu Christi, et Matris ejus, Virginis gloriosae, et sanctorum ac sanctarum Dei, insignia vivificae

1) Hoc in loco Isidorus Cardinalis tradit nolens medullas animae suae, et causas aperit, cur Romae Cardinalis ut fieret, proditor et patriae et suorum factus est servilissimus. Amorem suum vanitatum, honorum, titulorum apertissime demonstrat in sua epistola, referta declamationibus injuriis insipidissimis et in qua historia quasi nil lucratur.

D. D.

2) Igitur non trucidabant parvulos.

crucis conspuentes, confringentes, conculcantes ; sacrosancta Evangelia, Missalia et reliquos ecclesiae libros dilacerantes, deturpantes, comburentes ; sacras vestes sacerdotum, reliquaue ornamenta ecclesiae scindentes, ad indumentum suum et ornatum sumentes, vel pro vili pretio conferentes ; vasa Domini et ejus cultui dedicata, in eis comedentes et bibentes, in reliquum conflata, ad profanos usus transferentes.

Posuerunt denique carnes sanctorum tuorum, morticina servorum tuorum, reliquias beatorum corporum, escas volatilibus coeli : dispergentes hinc inde carnes sanctorum tuorum, quos occidebant, bestiis terrae : non erat, qui sepeliret. Altaria suffoderunt, invocantes nomen maledicti Mahometi, laudantes eum de victoria.

Omitto prae pudore, quod mingeabant, stercorizabant ¹⁾, omnia vituperabilia exercebant in tem-

1) Singularis modus omittendi mendacium!

Turchi revera nolunt exponi signum crucis publice, vel in templis, mutatis in Moscheam. Sic crux turris Galatae, quo catena infigebatur, destructa in loco quo hodie telonium est ; sic Crux imposita a Manucli Comneno porphyreticae Constantinae columnae demolita, at inscriptiones Christianae intactae manserunt in ecclesiis, postquam mutatae sunt in moscheas, cujus rei documentum praeclarum est in parva Sancta Sophia (ecclesia Sti Sergii et Bacchi). Mahometanus, qui in via publica chartam scriptam litteris nec Turcis nec arabicis invenit, eam tollit cum cura et in muri fissuris collocat, ne forte nomen Dei inscriptum pedibus euntium calcaretur. Immo vidimus in ecclesia Stae Irenes in Seraglio, tempore quasi perditam maximam crucem hematis ab ipsis Turcis renovatam. Ea enim ecclesia non inservit moscheae sed armamentario. D. D.

plis, imaginibus et reliquiis sanctis; sancta canibus dabant; margaritas sacramentorum ante porcos projiciebant. Dum haec recolo, totus ex horrore contremisco: nec ulterius stylo exarare queo illorum piacula, et fidei Christianae religionis irrisiones et dedecora injecta. Monasteria tam monachorum quam monialium invadentes, omnia diripiebant, ejicientes illos de habitationibus suis, xenodochia infirmorum destruebant. Et si de multis et magnis excidiis ac exterminiis civitatum historiographi etiam gentilium referant, fere nulla posset desolationi hujus coacquari. Nullum incolam intra urbem reliquerunt: non Graecum, non Latinum, non Armenium, non Judacum; urbem ipsam suis civibus nudatam, quasi desertam effecerunt; ipse eorum actus et opera propriis oculis vidi, et cum aliquibus constantissimis viris una plura perpessus sum mala et pericula: licet de manibus eorum me eripuerit Deus, ut Jonam de ventre ceti.

Expugnata Constantinopoli Peram non multum inde distantem occuparunt: moenia ejus ad solum usque deducentes. Ex campanis ecclesiarum bombardas conflaverunt: crucem, quae erat in cacumine turris ejus, cum ipsa turri contriverunt: rempublicam ad nihilum reduxerunt; judicem et principem ejus Turcum constituentes; pedagia, quidagiam ¹⁾, impositiones et gravamina illic applicantibus

1) Quaenam sunt haec tributa? Sansovinus saltat has voces. Mignius quoque tacet. Videri posset *pedagium* esse tributum

vel permanentibus suapte voluntate statuerunt.

His atrocissimis rebus non contentus callidissimus et cruentissimus Mahometus, Christicolarum summus inimicus, ad ulteriora se extendit : et triremes inter magnas et parvas jam centum septuaginta praeparavit, et ad mare Ægaeum misit ad insulas Cycladas sibi subjiciendas.

Exinde se praeparat cum infinito exercitu ad tres urbes notabiles et potentes prope Danubium sitas transmigrare, casque expugnare : unam quam *Periston* nuncupamus, alteram *Forabium*, tertiam *Bellogradum* ¹⁾ intendens post totam per-

in singula capita impositum iis qui semper inhabitant Perae-Galatae, et *quidagium* tributum pretii dormitorii a coité graeco, dormitorium significante, peregrinis impositum. Quodsi ita esset, hic Isidorum non vere dixisse statuendum. Praefero aliam explicationem *pedagii* ita, ut significet pretium fixum pro omni servo mahometano, quem possiderent genuenses Galata, dandum a Sultano, ut eum liberent. D. D.

1) Quae sint haec tres urbes notabiles et potentes prope Danubium sitae, et nondum in Turcorum dominio tunc temporis, et quas abbas Migne *Periston*, *Forabium* et *Bellogradum*; Sansovini autem versio *Peristoria* *Forobio* et *Bellostadio* nominat, doctus Migne explicare non adortus est. Nos tempus perdidimus investigando geographos, Ortelii Atlantem et Spruner, librosque geographicos omnes. Diem perdidimus. In mentem venit *Doristolos* sive *Dristra* hodie *Silistria*; et *Pereslava* i.e. Marcianopolis; at haec non sunt ad ripam Danubii, alteram *Perestlabam* doctus Spruner infra *Axiupolim* in regione *Tchernavodae* cum interrogativo ponit; et *Forabi* um vel *Forabium* fortasse est *Arrubium* nunc *Matschin*. Ast de hac regione hic non agit noster, potius indicaturus erat, regiones et urbes potentiores superioris Danubii, post quas captas Turcus Hungariam

currere Ungariam, eamque spoliare, devastare, conterere : ut neminem retro se dimittat impedire ad alia loca proficisci volentem. Quin etiam ad Italiam quum citius transmigrare contendit, praeparare quoque conatur galeras magnas et parvas trecentas, naves magnas viginti, pedestrium et equestrium exercituum ultra centum millia : et sic a Dyrrhachio Brundisium transire contendit, quae civitas sita est in regno Apuliae. ¹⁾

riam invaderet. Idem abbas Migne forsitan recte Bellostadium in *Bellogradum* mutavit.

Nos, post perditum laborem, aliam non habemus explicationem, quam hanc ; superfluum esse situm urbium quaerere in lamentationibus viri tam sancti, ut audacter in concilio florentino affirmaret: Dicimus Spiritus Sancti processionem Filio quoque tribui non solum a patribus occidentalibus, *sed etiam Orientalibus*. Quapropter, aequum est, ut, sanctos nostros sequentes, cum Romana ecclesia jungamur.»

His scriptis, tandem subit mentem nostram observatio curiosa, quae est, non intelligi posse dicta hominum, nisi si in eorum cogitationum circulum penetras. Fanaticus quis catholicus Romanus nescit nisi hujus sedis sparsas colonias in Oriente. Discimus e Puseulo (l. III v. 672) festa solemnitate Henotici in Sancta Sophia processioni adfuisse primum omnium clarissimum praesulem « *Fornobe* » ecce Forabium mutato T in F et omisso n : Tertius procedit (v. 683) « antistes », *Derchia*. tuus quem candida vestis ex humeris velat crurum, demissa per ima. Vide, annon *Periston* sit haec « *Derrhia* » sive *Seres* Maccronicum. Nil obstat absentia Danubii. Dei enim culpa est non Isidori, si undae Danubii non luunt moenia omnium urbium, ubi sedit praesul catholico-romanus.

« Pictoribus atque poetis omnia licent. » Ajdungendi « *fanatici*. »

D. D.

1) Quam docte indicat situm Brundisii in Apulia ; quem situm nemo nescit !

Quapropter deprecor, exoro atque exhortor vos omnes Christicolas, ut zelo fidei et Christianae religionis pro vestra libertate gladio accingamini contra tam diros hostes divini cultus, et omnis sanctimoniae, et vitae moralis : et primo quidem abicientes omnem dissensionem atque aemulationem, remittentes invicem offensas, sicut et Christus donavit omnibus, pacem et unionem summo-
pere inter vos amplectamini : ut uniti et fortiores inde effecti, confidentes in adjutorio Altissimi (cujus est victoria et bellum, non multitudinis) ipsum Satanam cum satellitibus suis sub pedibus vestris conterere valeatis. Licet enim in multitudine confidat, et feritate suorum, plures tamen sunt, qui nobiscum sunt : imo Dominus ipse militiarum, pro cuius fide et religione pugnatis, ita ut centum ex vobis persequi et superare valeant mille ex illis, et mille ex vobis decem millia. Ignavia enim et imperitia belli eis innata. ¹⁾

Perac ; anno Christi 1452.

1) Lamentatio insana, injuriosa et mendax insanissime finit. Nequit venire nisi cum centum millibus militum ea tamen solitudo est « multitudo » comparata cum occidentalibus ; et sunt ignavi, nec belli artis compotes !

LETTERA

DI

ISIDORO RUTHENO

CARDINALE ET VESCOVO SABINO,

DELLA PRESA DI COSTANTINOPOLI

Nella quale egli si ritrovò Legato del Papa.

L'anno del Signore MCCCCLII essendo assediata la città di Costantinopoli dal Turco, i Greci mandarono ambasciatori a Papa Nicola Quinto a chiedere aiuto et danari, ma il Papa non diede loro orecchio, stimando che fosse mal fatto di aggrauar con nuoui carichi l'Italia esauستا di danari per le spese fatte nelle guerre precedenti, et massimamente sapendo egli, che i Greci si poteuano aiutar co lor propri danari, se hauessero uoluto mettergli fuori et far gente. Ma non portando essi amor alcuno alla Republica et intenti solamente alle cose loro particolari caddero in questo giudicio, che battuti et presa la città son fatti schiaui, perdendo le cose loro publiche et particolari. Et che essi hauessero da spendere, se hauessero uoluto, si uide manifestamente per questo, che furono ritrovati molti e gran tesori presso a diuerse

persone et ancho apresso donne, mà la ingordigia gli accecò. Ma della presa e della rouina della città fatta per i Turchi il Reuerendiss. P. il Cardinal Rutheno, Vescouo Sabino, huomo greco, chiamato Isidoro, il qual ui era allhora Legato per il Papa, et che si trouò presente ma fuggì dalle man loro che non fosse preso o ammazzato, percioche entrati i Turchi nella Terra, lasciato lo habito Cardinalesco, et uestitosi uilmente, si mise incognito tra coloro che si fuggiuano dalla città, et giunto a Pera poco discosto da Costantinopoli, se ne andò per mare in luogo sicuro, scriue a questo modo.

Vdite queste cose, udite o Genti che habitate tutta la terra. Vdite o uoi tutti che habitate la parte fedele del Mondo, ministri, Pastori e Principi di tutte le chiese di Christo, e uoi tutti Re e Principi Christiani e tutto l'uniuerso popolo di Dio, con tutti gli altri religiosi. Vdite et ui sia noto ch'il procursor del uero Antichristo è il Principe e Signor de Turchi, et seruo di tanti Signori quanti sono i uicini ¹⁾ che egli ha, il cui nome è Mahometh, inimico della croce di Christo, herede del nome et degli effetti di quel primo falso Profeta et dator di leggi sporchissime de gli Agareni, figliuolo di Satan, sceleratissimo fra tutti gli altri, il quale infuriato ha sete senza modo alcuno del sangue de Chistiani, laquale non se gli spegne

1) Leg. « vizii. »

ancora che se ne ammazzino in gran quantità, tanto è l'odio col quale egli si muoue incontra Christo et le sue membra, per diradicar di terra il suo nome. Ilqual incontrando qualche Christiano fa professione d'esser contaminato, et si laua gli occhi et la bocca per purgarsi. Questo adunque horribil e terribil mostro, richiedendo così i peccati de Christiani, per giusto giudicio di Dio che gli ha permesso ch'egli incrudelisca contra di loro prese, espugnò, priuò di tutti i suoi beni, et quasi estinse la città Imperiale, la nuoua Roma, cioè Costantinopoli, città felicissima, et hora miserissima et oppressa da ogni calamità, hauendola assediata lungamente. Chi mī darà (per dir le parole del Profeta) tanta acqua al mio capo, et fonte di lacrime a miei occhi, sì che io possa piagner il dì et la notte i morti di quel popolo, et gli sceleratissimi fatti commessi in quella presura? Chi ricordeuole di questa horribilità, non diuenterà stupido, insano, e muto per lo dolore? Et nondimeno io non dirò tutte le cose empie che ui furon fatte, accioche gli orecchi pietosi e buoni non le rifuggano, ma per le poche ch'io racconterò lo huomo s'imagini tutte l'altre. Questo nefando et pieno di nomi di bastemmia, presa la città, poiche hebbe decapitato l'Imperadore con tutta la sua progenie et con la nobiltà, legati infiniti con catene di ferro a piedi et alle mani e con funi, menò fuori della città i nobili, i plebei, i monachi e le monache, i maschi e le femine chiari

per uirtu et per generatione, strascinandoli uituperosamente et ingiuriandoli *come meretrici*. Et faceuano di loro tanti et tali scherni qua ni quali et quanti si poteuano far de piu brutti animali che sieno. Separauano i giouanetti dall'uno et dell'altro sesso da lor padri et dalle lor madri, et contrattauano partitamente del fatto loro. Ammazzaуano i fanciulli alla presenza de lor genitori come agnelli. Le madri eran priuate de figliuoli, et i figliuoli de lor genitori, i germani da fratelli, le mogli da mariti et le nuore da suoceri ululando et piangendo. Separati i congiunti e gli amici, uenduti come schiaui, erano condotti in diuersi paesi.

O quante lacrime amare, o quanti sospiri, quanti singulti tra gli amici et i conoscenti? quali uoci? quali gridori si sentiuano tra tante occisioni, tra tante seruitù, tra tante espulsioni et tra tante ingiurie? I Principi, i Baroni, et i Signori son fatti famigli di Bifolchi, di Porcari, et di uili huomini. I fanciulli di ⁴⁾ dieci anni erano sforzati a diuentar Turchi. Oime come è oscurato l'oro lucente della sapientia, per le tenebre della ignoranza? l'oro della degnità per la ignobilità della seruitù? Come è mutato il color ottimo della Greca eloquenza in barbarismo Turchesco? Le pietre del santuario s'alcuna ue ne era ferma nella fede, si dispersero giacendo in terra per i capi di tutte le uie. Del resto, passiamocela, percioche son cose hu-

4) [meno di].

mane. Ma quanto all'ingiurie, a gli obbrobrii, alle contumelia, a gli scherni fatti alle cose diuine, qual lingua potra replicarle? qual intelletto capirle? quali orecchi udirle uolentieri? S'io non fallo, non fu mai fatto tanto dispregio di Dio, quanto questa uolta. Vennero le genti condannate al fuoco nella tua heredità laquale è d'Israel che ti uede per fede. Imbrattarono il tuo Tempio santo, la chiesa nobilissima di santa Sophia con molte altre. Sputando nell'immagine del Sig. N. Giesu Christo, della uergine gloriosa, de martiri et delle sante et de santi di Dio, conculcarono, lacerarono, et abbruciarono i sacrosanti uangeli, i messali, et tutti gli altri libri della chiesa. Tagliando le ueste sacre se ne uestiuano, et rubando i uasi del Signore, o che ui mangiauano et ui beeuano dentro, o che gli uendeuano per uil prezzo, o che gli disfaceuano adoperandoli ad uso profano. Dispersero le carni de tuoi santi, o Signore, alle bestie et agli ucceli. Rouinarono gli altari, chiamando il nome del maladetto Mahometh, lodandolo della uittoria acquistata. Lascio a dietro per uergogna di dire quante bruttezze essi faceuano nel Tempio di Dio, contra le reliquie e le immagini sante. Dauano le cose sante a cani, et gettauano le margarite innanci a porci. Quando io mi ricordo di queste cose, mi raccapriccio tutto, et non posso menar la penna piu oltre per scriuer le dishoneste usate da loro contra la nostra religione. Assalendo i Monasteri cosi de Frati come delle Monache, ru-

bauano ogni cosa, cacciandoli fuori delle loro habitationi, et rouinando gli spedali de gl'infermi.

Certo che se si fa comparatione della rouina di molti luoghi trattata anco dalle Historie di Gentili non si trouera ch'alcun'altra sia stata mai semigliante a questa. Non ui lasciaron dentro niuno habitatore, ne Greco ne Latino, ne Armeno, ne Giudeo, ma la disolarono di persone al postutto. Io uidi co propri occhi l'opere loro e i lor fatti, et sostenni con alcuni altri huomini forti et costanti, molti mal et molti pericoli, auegna che il Signor Dio mi togliesse dalle lor mani come egli tolse Iona dal uentre del pesce. Presa Costantinopoli, i Turchi occuparono Pera poco di lungi spianando le sua mura fino in terra. Delle campane di Chiesa fecero bombarde, et mandarono a terra la Torre della Croce, in cima della quale era una gran Croce. Ridussero la Republica a nulla, mettendoui un Reggente Turco. Et ui imposero i Datii et tutte l'altre cose a lor modo. Mahometh, atrociss. et astutissimo Re, non contentò di questo, inimico acerbo di Christiani, si distese piu oltre, et apparecchiò tra Galee picciole e grandi 170 legni, et gli mando nel mar Egeo per soggiogar l'Isole che ui erano. Et indi s'apparechia passar oltre al Danubio per espugnar tre notabili et potenti città, una delle quali noi chiamiamo Peristoria l'altra Forobio, la terza Bellostadio, hauendo poi animo di correr tutta l'Vngaria di spogliarla e darle il guasto, senza lasciarsi a dietro

cosa che lo potesse impedire, con intentione di uenir in Italia preparando con ogni suo sforzo 300 Galee tra grandi et picciole, uenti naui grandi, et genti a piè et a cauallo oltre a cento mila, et cosi da Durazzo passare a Branditio, laqual città è posta nella Puglia. La onde io prego et esorto uoi tutti Christiani, che per zelo della religione et per amor della nostra letitia, uoi prendiate la spada contra tanto crudele inimico del culto diuino et d'ogni santa uita et morale. Et che rimettendoui innanzi a ogni altra cosa, ogni ingiuria, ogni offesa, et ogni concorrenza tra uoi, ui abbracciate insieme, rimettendoui l'offese, si come ui donò Christo la pace, accioche uniti et per questo maggiormente fatti forti, confidandoui nell'aiuto dell'altissimo (nelle man del quale è la uittoria et la guerra, e non nella multitudine) possiate metterui sotto i piedi Satan con tutti i suoi seguaci. Et auegna ch'egli si confidi nella multitudine et nella ferocità de suoi, nondimeno son piu coloro che son con uoi, anzi il Signor della militia per la religion del quale uoi combattete, di maniera che cento di uoi potranno uincere et superar mille di loro, et mille di uoi dieci mila d'essi. Perccioche essi per natura sono ignoranti delle cose della guerra et infingardi.

[Ὅρα Ν^ο Χ.]

FRANCISCUS PHILELFUS

Β.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΦΙΛΕΛΦΟΥ

Ἐπιστολὴ

ΓΡΑΦΘΕΙΣΑ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΘΕΝ

ΤΩ:

ΜΑΟΜΕΤΩ Β'.

ΤΗ: Ε' ΠΡΟ ΜΑΡΤΙΟΥ ΕΙΔΩΝ ΕΤΕΙ 1454,

Ἐκδοθεῖσα ἐν τῇ Ἰταλικῇ ἐκδόσει τοῦ βίου τοῦ Φιλέλφου ὑπὸ
Ῥωσμινοῦ ἐν Μεδιαλάνῳ ἔτει 1805, τομ. Β', σελ. 305—307,

Νῦν δὲ κριτικῶς σὺν σημειώσεσιν ἐκδίδεται
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΟΚΤΟΡΟΣ

ΦΙΛ. ΑΝΤ. ΔΕΘΙΕΡΟΥ.

ΤΟ ΤΟΥ ΡΩΣΜΙΝΟΥ ΒΙΒΑΙΟΝ ΟΥΤΩΣ ΕΠΙΓΕΓΡΑΨΤΑΙ.

« Vita di Francisco Filelfo da Tolentino del
cavaliere Carlo di Rosmini Roveretano. To-
mo I et II. Milano, presso Luigi Mussi,
MDCCCVIII. »

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ Ο ΦΙΛΕΛΦΟΣ

Τῷ τῶν Τούρκων μεγάλῳ Αὐθέντῃ τε καὶ
Ἀμυρά, τῷ τοῦ μεγάλου Ἀμοράτου υἱῷ,

ΜΑΟΜΕΤΩ

εὖ πράττειν¹⁾).

Ἀκούσας ἐγὼ καθ' ἡμέραν μᾶλλον πολλὰ περὶ τῆς σῆς ἀρετῆς καὶ θαυμαστὰ κατορθώματα, ἔπαθον (2) ἀκριδῶς, ὅπερ εἰώθασι φύσει πάντες α) (pag. 306.) οἱ ποθοῦντες τὰ ἀγαθὰ (3).

(4) Ἐν τῇ τοῦ Ῥωσμινοῦ ἐκδόσει τοῦ βίου τοῦ Φραγκίσκου Φιλέλφου αἱ προσφῶδιαι καὶ οἱ τόνοι καθ' ὅλον παραλείπονται, καὶ πολλὰ ἄλλα ἄνευ κρίσεως σφάλματα γεγραμμένα ἐστίν· ἡμεῖς δὲ προκρίνομεν ὡς ἀναγκαῖον ταῦτα ἐπανορθεῖν. Δ. Δ.

Ὁ αὐτὸς τὰς δύο λέξεις «εὖ» καὶ «πράττειν» ἐν μιᾷ συνέζευξεν. D.D.

(2) Ῥωσμινὸς «απαθεν». Δ. Δ.

α) Ἐν τῇ ἀπογράφῳ Βωννένσι λείπει ἡ λέξις «πάντες».

(3) Αὕτη ἡ τοῦ Φραγκίσκου Φιλέλφου ἐπιστολὴ λαμπρῶς τῆς παλινφθίας ἀρχεται. Οὗ γὰρ ἄλλο τι αὕτη ἡ ἐπιστολὴ ἐστίν ἢ παλινφθία φαιδρὸς τῆς διευκρινούσα ὑπερφλυαρῶς ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ τῷ βασιλεῖ τῶν Φράγκων Καρόλῳ Ζ'. πρότερον ἐγγράφει, καὶ ἤνπερ ἐν τούτῳ τῷ τόμῳ XXII. Α'. ἐκδίδμεν. Ἐν ταύτῃ γὰρ τὸν Μαομέτην κρίνει ὡς νέον, ἀσθενήν, μωρὸν, ἀνήγστον, ἀπαίδευτον, καὶ ὅλον ὄντα πρὸς τὴν οἶνον πόσιν καὶ πρὸς ἐδεσμά φανῶλον, ἄνευ μηδεμιᾶς ἀρετῆς. Εἰποὶ τις ἂν Νέμεσιν πικροτέτην πρὸς τὸν

Ἐγενόμην γὰρ ἐραστής τῆς σῆς εὐτυχίας, ἣν παρέχει σοι ὁ Θεὸς διὰ τὴν σὴν ἐσθλότητα. Οὗτος μὲν γὰρ ξεῖ βοηθεῖ τοῖς ἀρίστοις· τοὺς δὲ πονηροὺς ἐν καιρῷ κεκολακῶς τυγχάνει.

Καὶ γὰρ ὢν αὐτὸς ἐν ἐκείνων ἀριθμῷ, οἱ τοὺς κατὰ φύσιν θνητοὺς ἐκποιοῦσι διὰ τὰς καλὰς πράξεις ἀθανάτους τῇ δόξῃ, ἣν πορίζει ὁ λόγος, οὐ σμικρὰν ὕλην ἐδόκουν κτήσασθαι πρὸς τῆς καλλιεπείας τὸ ἔργον· δι' ὃ ἡρξάμην περὶ σοῦ γράφειν (1), ἀσμένως ἀσπασάμενος τὴν εὐδαιμονίαν τὴν σὴν· μόνος γὰρ εὐδαίμων, ὥς ἔμοι γε δοκεῖ, ὃ πᾶν αἰσχρὸν πεφουγῶς τῷ καλῷ ἀκολουθήσας διὰ παντός.

Οὐδὲ ἡλπιζον, ἔγωγε (2) ταῦτα ποιῶν, μισθόν (3) τινα τῆς σπουδῆς, ἄλλις ἔχων τὸ τηρῆσαι τ' ἀληθές ἐν τῷ λόγῳ.

Ἄλλ' οὐδὲν ἀγαθὸν τὸ Θεῖον βούλεται ἄμοιρον γενέσθαι μισθοῦ (3), πολλὰς εἰς τοῦτον ὁδοὺς παρέχων· ὅπερ καὶ πάλαι μὲν πολλάκις ἐν ἄλλοις πολλοῖς, νῦν δὲ ἐν ἑμαυτῷ ἐωρακῶς εἶμι.

Ἡ (4) γὰρ ἀμαρτία Ῥωμαίων παρέδωκε τῇ σῇ καλο-

Θεὸν ἐληλυθένα· εἰς Φραγκίσκον Φιλέλφον, ἥτις αὐτὴν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ σὺν θυγατρᾷ εἰς δουλείαν ἐβάλεν, καὶ οὕτως τὸν βάσκανον συκοφάντην ἠνάγκαζεν πολλὰ ἀγαθὰ λέγειν περὶ τοῦ Μαρμέτου τοῦ «ἀνευ ἀγαθῶν». καὶ ταῦτα μόνον ἵνα ἐλευθέραν ἀποδίδῃται τὴν πενθερὰν καὶ τὰς αὐτῆς θυγατρᾶς.

D. D.

(1) Ἀναισχυντεῖ διαλεγόμενος ἐν τῇδε τῇ ἐπιστολῇ ὁ Φιλέλφος. Τολμᾷ λέγειν, ὅτι ἡρξάτο περὶ τοῦ Ἀμυρά γράφειν, τοῦτ' ἐστίν, τὸν Ἀμυρὰν ἀθάνατον ποιεῖν καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ. Ὁρθῶς ἐν ἀσφαλεῖ ἦν, ὑπολαμβάνων τὸν Ἀμυρὰν λαμβάνειν τὴν αὐτοῦ πρὸς Κάρουλον τὸν Φράγκον ἐπιστολήν.

Ποῖον δεινὸν ἄχθος εἰ συγγραφεὺς τις, ἀλήθειαν ζητῶν, ἄλλας οὐκ ἔχει πηγὰς ἢ τὰ τοιούτων ἀθανατοποιητῶν σοφίσματα;

D. D.

(2) «Ἐγώ γε» ἐν τῇ Βωννένσι ἀπογράφῃ.

(3) Ῥωμαῖνός «μοισθόν» ὕστερον δὲ ὀρθῶς «μισθόν». Ὁ ἀναιδὴς νῦν ἀναιδέστατος γίνεται, περὶ τοῦ μισθοῦ ἔχων ὃν οὐκ ἔλπιζε τ' ἀληθές λέγων.

Δ. Α.

(4) Ῥωσμινός· Η' (οὕτως).

καγαθία τὴν Κωνσταντινούπολιν (1) εἰς παιδείουσιν, οἷμαι (2), τῶν ἀδικούντων· ἀλλὰ καὶ οἱ δίκαιοι, ἐστὶν ὅτε, σὺν τοῖς ἀδίκοις δικαιοῦνται θεία τινὶ ἐπιφρονήσει.

Ἡ γὰρ ἐμὴ πενθερά Μανφρεδῖνα Χρυσολωρίνα (3), γυνὴ σώφρων καὶ ἀγία, μετὰ καὶ δύο (4) θυγατέρων ἀρίστων, οὐδὲ εἰς τὸν Θεὸν ἤμαρτεν, ὡς λόγον εἰπεῖν, οὐδὲ εἰς τὴν σὴν ἐνδοξότητα· ὅμως καὶ αὐτὴ, εὐγενεστάτῃ οὖσα, δουλεύει. (p. 307.) Καὶ τίσιν; Ἑβραίοις (5), τοῖς αἰεὶ δούλοις, τοῖς φιλαργύροις, τοῖς μικροψύχοις, τοῖς τῶν θνητῶν ἀπίντων μοχθηροῖς καὶ οὐδενὸς ἀξίοις.

Ἐρχομαι τοίνυν, ὦ μέγιστε Ἀμυρᾶ, ὃν ἓνα πέμπει Θεὸς τοῖς μὴ εὖ πάσχουσιν (6) εὐεργέτην, τὴν παρὰ σοῦ βοήθειαν ἀξιῶν· τὴν ἐμὴν αἰτῶ (7) πενθεράν καὶ τὰς αὐτῆς θυγατέρας, τὰ λύτρα ὑπὲρ αὐτῶν ἀποδόσων, οὐχ (8) ὅσα ἢ τῶν βαρβάρων Ἑβραίων (9) ἀπληστία ἐπιζητεῖ, ἀλλ' ὅσα τὸ πρέπον καὶ τὸ ἐμοὶ δυνατόν.

Περὶ δὲ τούτου ὁ σὸς γραμματεὺς Κυρίζις (10) κατὰ μέρος ἀνοίσει παρών.

(1) Ῥωσμινός: «Κωνσταντινούπολιν».

(2) Μᾶλλον «οἷμοι».

Ἄποστολος. Δ. Μ.

(3) Κατὰ τὸν *Roggio*, ὁ Φραγκίσκος Φιλέλος ἦν υἱὸς πρεσβυτέρου τινος, ἡν Σοδωμιτικὸς καὶ τὴν Θεοδώραν Χρυσολωρίναν ἔγχευε, ἀπ' αὐτοῦ ἔγκυον. Δ. Δ.

(4) Οὕτως ὁ Ῥωσμινός ἀντὶ τοῦ «δουεῖν».

D. D.

(5) Ὁ Ῥωσμινός «Ἑβραίοις» ὕστερον δὲ «Ἑβραίων» ἔχει. Τὴν εὐκαιρίαν τοῦ διαβάλλειν τοὺς Ἑβραίους πρὸς τὸν Ἀμυρᾶν οὐ παρέρχεται ὁ φανατικὸς ὀρθόδοξος. Καίτοι οἱ Ἑβραῖοι, πρίαντες τὰς γυναῖκας, ἐκώλυσαν αὐτάς μὴ ἔλθωσιν εἰς τὰ γυναικεῖα τῶν Ἀγαρηνῶν.

D. D.

(6) Ῥωσμινός «εὐπάσχουσιν» συζευγνύων τὰς δύο λέξεις.

(7) Αἰτῶ· οὕτως ἢ ἀπόγραφος Βωννένσις ἀντὶ τοῦ «αὐτῶ» τῆς ἐτέρας ἀπογράφου.

D. D.

(8) Ῥωσμινός «οὐκ ὅσα».

(9) Ὁρθῶς νῦν ὁ Ῥωσμινός «Ἑβραίων».

(10) Τίς ἄλλος οὗτος, εἰ μὴ ὁ πολυθρύλῃς Κυριακὸς Ἀγκωνίτης.

Πρός δε τούτοις βούλομαι σὲ μὴ λαθεῖν τὸν πρῶτον ἐν τοῖς (1) Λατίνοις τὰ στρατηγικὰ καὶ τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις εὐτυχίαν ὑπάρχειν Μεδιολάνου τὸν Ἡγεμόνα τοῦνομα Φραγκίσκον Σφορτίαν, ἀνδρειότατον αὐθέντην καὶ τὰ πάντα θαυμαστόν (2).

Οὗτος δὲ τῆς σῆς ἀποδοχῆς ὑπερβαλλόντως ἐπιθυμεῖ, τῶν Ἑνετῶν ἐχθρὸς ὢν καὶ σοὶ φίλος ἐν πρώτοις. (3)

Ἐρρώσω, θεῖα κεφαλή, καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν ἄσκει. αὕτη γὰρ ἡ τιμιωτάτη καὶ πρώτη ἀρετὴ τῶν κρατούντων.

Μεδιολάνοθεν τῇ ἐπὶ Μαρτίου Εἰδὼν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοσῶ (4) τετρακοσιοσῶ πεντηκστῶ τετάρτῳ.

νός, ὅς, κατὰ τὸν Ζόρζω Δόλφιν, αἰ: συνῆν τῷ Ἀμυρᾷ: λέγει γάρ: «ogni di si fa lezer historie romane et de altri, da uno *compragno*, detto *Chiriaco* d'Ancona, et da un altro Italo». τοῦτ' ἐστίν. «Καθ' ἡμέραν κελεύει ὁμοίαιτόν τινα, ὀνομαζόμενον Κυριακὸν Ἀγκωνιτανόν, καὶ ἄλλον τινα Ἰταλὸν ἀναγινώσκειν ἑαυτῷ ἱστορίας τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν ἄλλων γενῶν.» Βλέπε καὶ Κριτόβουλων βιβλ. Δ'. σελ. 249. καὶ Ζηχαρίου, τοῦ τῶν Γαλάτων ἄρχοντος, ἐπιστολὴν § IX, ἐν ἣ λέγει: «τὸν Ἀμυρὰν φιλεῖν ἐν τῇ αὐλῇ ἔχειν Ἰταλούς.» D. D.

(1) Ῥωσμενὸς «θαυμασιον.»

(2) Ἡγεμόνες χριστιανοί, τῶν χριστιανῶν ἐχθροὶ καὶ τῶν Τούρκων φίλοι! D. D.

(3) «Τοῖς» ἐν τῇ ἀπογράφῳ Βωννένσει. D. D.

(4) Τοῦτο τὸ «χιλιοστῶ» λείπει ἐν τῇ Κοινιγδεργένσει ἀπογράφῳ.

ΕΝ ΤΟΥΤῳ Τῳ ΤΟΜῳ ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΑΙ:

- Α'. Προλεγόμενα.....
- Β'. Κριτόβουλος Annexa..... σελ. 1—346.
- Γ'. Νο. I. 'Ιέραξ..... σελ. 347—390.
- Δ'. Τραγούδια τινά..... σελ. 391—399.
- Ε'. Νο. Ια.) 'Υψιλάντης: τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σελ. 401—461.
- ΣΤ'. Θρῆνος ἐν Χρησμῷ εἶδει..... σελ. 463—478.
- Ζ'. Νο. ΙΙ. 'Αωνόμου 'Ιστορικὸν διὰ στίχων σελ. 479—542.
- Η'. Χρονολογικὰ 'Υπομνήματα τοῦ αὐτοῦ.. σελ. 543—552.
- Θ'. Νο. ΙΙΙ. Leonardi Chiensis epis-
tola (latina)..... σελ. 553—620.
- Ι'. 'Η αὐτὴ ἰταλική..... σελ. 621—663.
- ΙΑ'. Νο. ΙV. Isidori Lamentatio (latina) σελ. 665—695.
- ΙΒ'. 'Η αὐτὴ ἰταλική..... σελ. 696—702.
- ΙΓ'. Φιλέλφου ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Μαομέτην. σελ. 703—708.